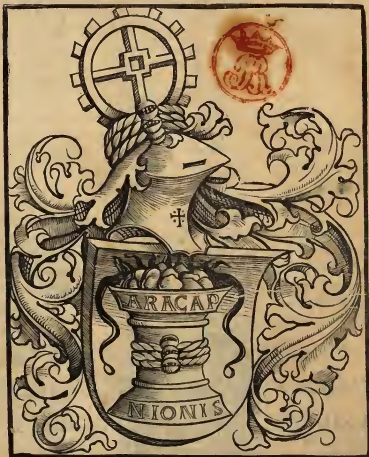

FINIS LIBRI

CANON

Non eſt liber legendus hic ceu cęteri
Faciem ſiniſtra dextera dorſum tene
Et de ſiniſtra paginas ad dexteram
Quaſcumq; uerte. quę latina uideris
Legito latine hebręa ſi ſint inſita
A dextera legenda ſunt ſiniſtrorſum.

IO. REVCHLIN PHORCENS. DOCTOR IVRIS. COMES PALATINVS LATERANVS. SICAMBRORVM LEGISTACITVS ET SVEVIAE TRIVMVIR. FRIDERICO .III. IMP. RO. INSIGNIS.

Georgius Symler Thomę Anshelmo
bene agere cum literis.

Scis amatiss. Thoma, quid nobis prouincię patronus, non tam noster quam literatorum omnium Ioannes Reuchlin. cuius ego nomen honoris absq; dignatōne recordari nequeo, discedens delegauerit, super opere in lucem prodigēdo. quod ipse rudimentorꝝ linguę sanctę inscribens, innumera ex cohorte hagiographorum carptim et cęsim non etiam stricturas negligēs euigilauit. Cōmolientibus itaq; nobis quātum utriusq; conatu artifici potuit opera fabrefieri, cum testatiss. author Phorcen reuisens, in manus hilariter (uti solet) ingenti cum illecebra suas recepisset uigilias, uelut paruulo auctus filiolo salutariter est exosculatus. quod non filo et forma originali deuiū opus sedentariis noctibus elucubraueramus. Cumq; alio nos munere sollicitos esse uoluisset. in mentem mihi uenerat neniarum, quibus adiutum ornatumq; iri patronorꝝ monumenta per sodales ac sequestres ex eadē porticu assidue conspicamur. Verum ille noster uelut fomiti ad extrudendam mercem hisce incantationibus et nugatorijs penitus incitabulis bellū se indixisse iam diu aiebat, nihil prorsus operę ratus et precij, cum silentio tanq; inepta huius tam uarij laboris glosiaria, negligēda exibilādaq; censuit oīno. illud ex re cōpendio probabilius arbitratus. propter librariorū quorundam temeritatē in iuratiss. q̃sq; authores ꝑditissime libidinantē. q̃ spe lucri ab archetypis diuersiss. tumultuant̃ opera. ne sycophātę illi, chartarię simię operi nr̄o supparasitātes idētidem molirent̃. iussit in calcē libri suppingi ex munificētia imperatorię maiestatis quibus donatus est arma sublustria, qua in re certiores reddant̃ amoenitatis hebraicę studiosi, a codicibus uti abstineant, qui non illis muniti fuerint insigniis, perinde ac spuriis atq; ex mera danistarū libidine opera furtiua et subsecundiaria perditiss. quoq; literarū iactura abortatis. Vale.

PHORCE IN AEDIB. THO. ANSHELMI SEXTO KAL. APRILES. ANNO. M D. VI.

prȩſertim cum noſtrates Iudȩi uel inuidia uel imperiçia ducti chriſtianum neminem in eorum lingua erudire uelint.idq; recuſant cuiuſdã rabi Ami authoritate qui in Thalmud במסכת חגיגה ita dixit.

אין מוסרים דברי תורה לגוי שנ׳ מגיד דבריו
ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי

verbum e uerbo ſic.Non explanantur uerba legis cuiquam gentili eo quod ſcriptum eſt.Qui adnunciat uerba ſua Iacob.prȩcepta ſua et iudicia ſua Iſrael.non fecit ſimiliter omni genti.Nobis autem in ſtatu graciȩ aliter mandatur Matthȩi decimo. Quod in aurem auditis prȩdicate ſuper tecta quod et ego facio. Teq; imitari iubebo.& pro hoc ergo memento mei deus et parce mihi ſecundum multitudinem miſerationum tuarum.amen.

Exegi monumentum ȩre
perennius Nonis
Martijs Anno.
M.D.VI.

remanebit in ſuo ſtatu temporis prȩteriti. Similiter quando prȩponit vau cum patha uerbo futuri temporis, tunc futurum conuertit in prȩteritum. ut יְדַבֵּר loquetur. uerbum eſt futuri temporis. ſicut ſupra in ſecunda coniugatione. cui ſi prȩponatur vau cum patha, interpretabitur. locutus eſt. Numeri primo. Locutuſq; eſt dominus. Sin autem vau punctabitur non per patha ſed per ſeua uel per uniuocũ ſequẽtis uocalis ſonum, tunc manebit in ſuo ſtatu temporis futuri. ut וִידַבֵּר ideſt & loquetur.

Finem docendi faciam. tu uero diſcendi nunquam. ſi modo ſapis. cum enim nulla ſit poſſeſſio doctrina honeſtior, tum ea uideri debet honeſtiſſima quȩ circa res ſummas et admirabiles uerſatur. ut ſunt hȩc rudimenta quȩ tibi et per te omnibus arcanæ philoſophiȩ cupidis puerili licet artificio prȩbebunt iter ad perſcrutationem profundiſſimarum ſcientiarum. cui grauiſſimus aſtipulatur teſtis ille imperij Romani nobilis et generoſus comes Ioannes picus mirandulanus philoſophus in ſuis concluſionibus cum ait. Qui ordinem hebraicȩ linguȩ profunde et radicaliter tenuerit atque illum pro porcionabiliter in ſcientiis ſeruare nouerit, cuiuſcũq; ſcibilis perfecte inueniendi normam et regulam habebit. Et ſanctus uir Hieronymus ad Paulam Vrbicam de alphabetho hebrȩorũ, quid hoc inquit ſacratius ſacramento? quid hac ſacramenti uoluptate iucundius? qui cibi. quȩ mella ſunt dulciora? quam dei ſcire prudentiam et in abdita eius intrare. Vnde rabi Moyſes filius Neheman Gerundenſis in exordio commentariorum Geneſeos. longo ſermone probare conatur Salomonem regem omnes ſapientiæ ſuȩ influxus de pentateuchi literis hauſiſſe. Quo tandem motus ego Dionyſi amatiſſime poſtquam ad percipiendam grȩcorum linguam annis ſuperioribus te puerum adiuncto pȩdagogo Florentiam tunc optimarum literarũ altricem non ſine meo magno impendio trãs alpes e Sueuia miſi, quatenus bienniũ penes egregia ſanctitate uirum illum Georgium Veſpuciũ aſſiduus menſȩ ſuȩ ac hoſpitij ſocius, Angelũ politianũ. Marſiliũ ficinũ. et Demetriũ chalcondylen. cȩteroſq; phĩſſimos hoĩes q̃tidie audires, nolui etiam huic decori tuo deeſſe quin hebraica nunc ſacerdos addiſceres.

uel uel in principio dictionis.

Disiungendi הֲ אוֹ

tamen uerūtamen

Aduersandi אַךְ רַק אֲבָל

quamuis tamen

עִם כָּל זֶה אַף עַל פִּי

etsi etiamsi nisi

Abnegandi אִם וְאִם וְאִם

Rationalis לָכֵן אִם כֵּן

anne

Interrogandi אִם לָאו

num nūquid utrum

הַאִם הֲל הֲ

saltem

Diminuendi לְפָחוֹת

Plura si uoles de nostro dictionario uenaberis.nā breuis esse laboro. Quanquam ne hoc quidem omiserim quod mihi de vau prępositiuā particula humanissimus pręceptor meus ille Iacobus iehiel loans do⸗ctor excellens(misericordia dei ueniat super eūm)apud Cecios discen ti monstrauit, Cum enim vau per seua notatum prępōnitur uerbō præteriti temporis quod transfert accentum suum in ultimam,tunc idem uerbum mutatur in tempus futurum.ut דִּבַּרְתִּי locutus sum.verbum est pręteriti temporis,et habet accentum in penultima. iuxta regulam tertiam supra de prima coniugatione. si ergo prępōsue ro ei vau cum seua puncto.et proferam accentum in ultima, profecto non iam pręteriti temporis erit sed futuri.ut וְדִבַּרְתִּי idest et lo⸗quar. Sin autem manserit accentus in penultima,tunc uerbum etiam

caue ne ne
Prohibendi אַל פֶּן הִשָּׁמֵר

Euentus מִקְרֶה פֶּגַע עֵת

pedetentim ſenſim paulatim
Remittendi מְעַט מִזְעַר מְעַטמְעַט

ualde et ualde nimis
Intendendi מְאֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר

magis
Comparandi יוֹתֵר

ue ue ue
Dolendi הוֹי אוֹי אֲבוֹי

euge
Gaudendi הֶאָח הֶאָח

vah
Execrandi בֹּה

hui
Illudendi הֶאָח

beate
Laudandi אַשְׁרֵי

et et cp
Copulandi וְ וָ כִּי

quia quoniã quia ſeu
Continuandi אִם לְפִי וְהָא כִּי

cum ſi ut quatenus ſecundũ q̊d q̊d
Coniungendi בָ בְּ בַ בְ כְּשֶׁ שֶׁ

certe et quidem
Approbandi כֵּן וְכֵן

niſi non ne non non nõ nõ minie

Negandi לַאו אֵין לֹא אַל בִּלְתִּי בְּלִי אֶפֶס זוּלָתִי

ita eſt ſic

Affirmandi כֵּן הוּא כֵּן

ecce en

Demonſtrandi הֵן הִנֵּה

quis dabit utinam

Optandi אַחֲלַי מִי יִתֵּן

quare adquid quo quãdo q̃modo quid.

Interrogandi מָה אֵיךְ מָתַי אָנָה וְלָמָּה לָמָּה

ut ſicut ſic uti

Similitudinis כֵּן כַּאֲשֶׁר כְּ כַּ

Qualitatis generaliter omnia nomina adiectiua ſine caſu. ut

ęque uere male recte bene

טוֹב יָשָׁר רַע אֱמֶת נָכוֹן

parum multum minimũ quantũ

Quantitatis כַּמָּה זְעֵיר רַב מְעַט

ne forte forſitan fortaſſis

Dubitandi הֲלְמַא כִּי שֶׁמָּא פֶּן

Vocandi הוֹי heus uel o.

quid

Reſpondendi מָה

Congregandi יַחַד יַחְדָו כְּאֶחָד

Iurandi חַי נַפְשִׁי חַי בֵּאלֹהִים בַּאדֹנָי בֶּאֱמֶת

quinpotius q̃

Eligendi כִּי בִּי אִם

te ad montem Amorręorum. ubi deficit ad in hebraico. Poſtremo tuum officium erit ut et alteram ſpeciem conſignificatiuorum diligenter percipias quę ſubſtantialium extat, et in duas partes diuiditur. Nã alia ſunt quę tametſi non declinentur tamen articulos patiuntur. alia uero per ſe ſtant et non patiuntur. de primis priore loco differemus.

ob per propter in poſt cum apud ad

אֶל אֵצֶל אֵת אַחַר בְּ בַּעֲבוּר לְבַעֲבוּר

a.ab.abs.de.e.ex. ſecus prȩter corã ante ſecũdũ extra

חוּץ לְפִי לִפְנֵי לְבַד מִלְּבַד מִ מִן

trans circum contra aduerſum deſuper ſupra

מַעַל מִלְמַעְלָה נֶגֶד נֹכַח סָבִיב עֵבֶר

ſub intra prope pro uſq; cum ſuper

עַל עִם עַד בְּעַד קָרוֹב תּוֹךְ תַּחַת

Quæ autem articulos non recipiunt tam ſimplicia quam compoſita hoc modo ſunt.

TEMPORIS

heri triduo nudius cras nunc tunc

אָז עַתָּה מָחָר אֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם אֶמֶשׁ

aliquando proxime mane ueſperi iam

כְּבָר עֶרֶב בֹּקֶר מִקָּרוֹב שׁוּם זְמַן

hic hinc ibi illic intra extra

LOCI חוּץ תּוֹךְ שָׁמָּה שָׁם מִשָּׁם כָּאן

ſuperne deſuper inferne undiq;

בְּכָל מָקוֹם מִתַּחַת מִמַּעַל מִלְמַעְלָה

quo uel qua unde

Interrogatiua loci מֵאַיִן לְאַיִן לְאַי

et iod tam preteritis quam futuris succurrere. Taceo he thau et nun in principio et iod in medio uerborũ que coniugationes demonstrãt: non autem ut partes sed ut signa. sicut in duabus coniugationibus ulti mis et in passiuis cernere datum est. Conuertamur iam ad nomina. & sicut uerba deriuantur a nomine uocanturq; uerba denominatiua. ut Priscianus cesariensis scribit in libro de duodecim carminibus uersu primo. ita nomina deriuantur a uerbis uocanturq; nomina uerbalia. Eorum autem principia sunt הֶאֱמַנְתִּי ut supra de nomine osten dimus et simul addidimus eas quoq; literas quibus nomĩa daggessan tur וְהַשְׂכֵּל בָּם quas ego ita soleo memorie causa comprehen dere. sed rabi Dauid kimhi collegit sic מֹשֶׁה וְכָלֵב.

In hac disciplina optimum factu fuerit ne illud de he finali accidente preteream. nam cum dictionem aliquam localem sequitur, tunc signi ficat dispositionẽ aut motum ad locũ. sicut apud grecos terminatões ζε et δε. ut ἀθήναζε idest ad athenas. et οἴκαδε ad domum. sic חֹרֵבָה ad Horeb. Exodi tertio. Venit ad montem dei ad horeb. est enim in eo nomine he accidentale. ut Deuteronomij primo. Profecti autem de horeb. ubi non aspiratur in fine, sed prima eius syllaba semper est aspiranda quia heth est substantialis litera. & omnia que ab heth inci piunt apud latinos sunt aspiranda et scribenda per h. ut docet sanctus Hieronymus in libro hebraicarum questionum, cuius uerba sunt hec. Frequenter septuaginta interpretes non ualentes heth literam quae duplicem aspirationem sonat in grecum sermonem uertere, chi gre cam literam addiderunt. ut nos docerent istiusmodi uocabula aspira re debere. hec ille. Redeo ad regulam de he locali. ut מִצְרָיְמָה Genesis tricesimonono. Ioseph ductus est in aegyptum. sic אַרְצָה Genesis duodecimo. In terram Chanaan. Quandoque tamen locali bus neque he subiungitur neque prepositio additur. sicut latine dici mus vado domum idest ad domum. ita Deuteronomij primo. Veni

ctionum uniuersa literatissimi Prisciani authoritate fulcitur, qui in libro.xvij. sic ait. Omnis constructio quam greci συνταξιν uocant ad intellectum sermonis est reddenda. nec aliter eam discernes nisi ex cõsequentia ordinationis, idest casus casibus et genera generibus et numeros numeris et personas personis et tempora temporibus cõgrue disponendo. hęc ille, cui rei cum plurimum adminiculetur tertia pars orationis. deinceps ad eandem studia nostra destinamus.

DE CONSIGNIFICATIVO

Consignificatiuum est pars orationis indeclinabilis certitudinem suę significationis a constructione nominis et uerbi accipiens. & duas habet species. Nam quoddam est substantiale quoddã accidentale. Sunt enim aliqua quę per se omnino nihil significant nisi uel nomini uel uerbo adhęreant. de quibus si memorię cũcta nostra impresseris, a nobis in primo libro eruditus es scilicet quasdam esse literas accidentales. & eas rabi Marinus inter Iudęos grãmaticus valde doctus his uerbis comprehendit שלומי אר תבנה Et peritissimus rabi Abrahã ezraides sic שית לד אב חומן Ex eisdem igitur accidentalibus quędam sunt consignificatiua uerborum & quędam consignificatiua nominum. Verborum consignificatiua uerbis adminiculantur quatuor modis, uidelicet bis in fine et bis in principio. Quę enim in extremis pręteritorũ adhęrent hoc memoriali continentur מנת חין Quę uero extrema uerborum pręsentis et imperatiui sequuntur, isto uocabulo recordant̃ יתחמון Quę autem principium obtinent in futuro appellamus איתן Sunt alia quę deseruiunt gerundiis in principio quę a quibusdam uocantur במלך nos consuetudinem imitantes communem בכלם nominamus. Multi addunt vau quod ipsum etiam gerũdiis ab initio ancilletur. quare suum memoriale proferunt בוכלם Earum literarum significationes uidisti tam in temporibus modisq; uerborũ quã in gerundiuis. quę significant in. et. secũdum. ad. ab. Solent etiam vau

מְפָרֵק idest & uentus magnus et fortis diuidens.ubi uentus est generis fœminini similiter adiectiuũ primum magnus. sed adiectiuum secũdum et participiũ sunt generis masculini.haud aliter in paritcipio Homerus ηλθε δεπι ψυχη θηβαιου τηρεσιαο σκηπτρον εχων .i. Accessit autẽ anima Thebani Tiresię sceptrum habens.ubi anima est generis fœminini et participiũ habens est generis masculini.et ita Virgilius in.viij. Pręneste sub ipsa.& Ieremię.viij. Quare auersus est populus iste.ubi populus est generis masculini,et auersus est generis fœminini. Hoc modo conceptionem masculini et fœminini intelligas.Geñ.i.Masculum et fœminam creauit eos.Deinde non ignoras suppositũ et appositum in quibus conuenire debeant.sed figurate contra euenit.ut Deutero.xxxij.Heccine reddis dño popule stulte. uera lectio hebraica sic sonat.Aut dño redditis hęc popule stulte.sic ps.lxij. Sperate in eo oĩs cõgregatio populi &c̃.et Virgilius in.i.æneidos.Pars in frusta secãt. sed hęc cõmunia sunt multis.hoc aũt huic linguę propriũ est ut in relatiuis separatis שֶׁ et אֲשֶׁר primo ponatᷣ antecedens,secundo relatiuum separatum,tertio uerbum cum supposito uel ei ęquiualens,& quarto relatiuum cum articulo is ea id. secundum oportunitatem casuum.Exempli causa.psalmo.cxlvi.psalmista uolens dicere.In filio hominis in quo non est salus.ita dicit hebraice בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה quod sic sonat.In filio hominis quod non ei salus. sic Isaię.xxxvij.In uia qua uenit בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתָה בָּהּ quod sic sonat.In uia quod uenit in ea.Alię constructiones per articulos et signa patent.ut cum uerbum post se regit casum additur articulus.pręsertim cum dubitari posset quid agens et quid patiens. Nam si dico ferrum amat sulphur,ignoras quid quod amet.unde amphibologia hęc nascitur.Aio te ęacida Romanos uincere posse.sin autem dico quod sulphur amatur a ferro,iam articulus constructionem declarauit.nisi aperte natura demonstret agens et patiens. ut Deuteronomij quarto. בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם unde abundant articuli Genesis primo.In principio creauit deus cęlũ et terram.Scitur enim absq; articulis quod deus est creator et cęlum creatura.Sane materia cõstru

Visa itaq; constructione affixorum tam in nominibus quam in uer-bis. oportebit te sępe et multum legere in biblia hebraica. ut inde alias quoq; constructiones quę uariæ sunt addiscas. Nunc enim generaliter audiuisti quomodo cum nomē masculinum pluralis numeri regit post se casum abijcit mem. ut Ecclesi. xij. דִּבְרֵי חֲכָמִים Verba sapientum. similiter ibidem דִּבְרֵי אֱמֶת Verba ueritatis. & sic etiam cum duo uel tria nomina sese consequentia inter se regunt. ut Isaię. xix. Sapientes consiliarij Pharaonis. ubi ponitur חַכְמֵי יֹעֲצֵי פַרְעֹה Ad hoc autem animus aduertendus est quod etiam in statu absoluto deponitur quādoq; mem et manet hirek uox ipsa. ut psalmo. cxliiij. ubi nos legimus. qui subdit populum meum sub me. quod legi deberet. Qui subdit populos sub me. & hoc Hierony. in suo psalterio sequitur. Ponitur enim עַמִּי pro עַמִּים sic Isaiæ xxxviij. Quasi tabernaculum pastorum. licet quidam dicant loco iod he positum. ut sit. quasi tabernaculum pastoris. Solet etiam quandoq; mem finalē deponi et remanet iod quę subiūcto patha pūcto in morē diphthongi cum litera pręcedente profertur. & tunc ai tantum ualet quantum im. Ieremię uicesimosecundo. Qui aperit sibi fenestras. ubi ponitur חַלּוֹנַי pro חַלּוֹנִים Aliquando iod ante mem finale deficit scribendo, et nihilominus pronunciatᷓ hirik. Gen̄. i. תַּנִּינִם Cete. sic scribimus גּוֹיִם לְוִיִּם Gentes. leuitę. Reperitur quādoq; litera nun supplere uicē mem finalis et loco eius poni. Ezechielis. iiij. Sume tibi frumentum et hordeū חִטִּין triticum pro חִטִּים &c̄.

Deinde neq; hoc in superioribus neglexi quod nomen fœmininū in he desinens regendo post se, mutat he in thau et camez in patha. ut Ezechielis. xxxiij. צִדְקַת הַצַּדִּיק Iusticia iusti. Nosti pręterea in quibus adiectiuum et substantiuū conuenire debeant, quanq; figurate sępius aliter eueniat. ut Homerus gręce τέκνον φίλε idest natū dilecte uult dicere fili dilecte. sic. iij. Regum. xix. Et spiritus grandis et fortis. subuertens montes. hebraice sic וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק

nis literulis tibi pingam ut et illo ſcribendi modo nō careas. Oportet igitur omnium primum alphabeti uerſum proponere ſic.

th ſ r q z z p p a ſ n.n m m l ch c i t h z v h d g b a

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

Nunc conſtructionis uerborum exorſa pertexere ſtudebimus.

פּוֹעֵל vndecim habet uariationes.

פּוֹעֲלוֹ פּוֹעֲלֵהוּ פּוֹעַלְךָ פּוֹעֲלִי פּוֹעֲלָם פּוֹעַלְכֶם

פּוֹעֲלֵנוּ פּוֹעֲלָהּ פּוֹעֲלֵךְ פּוֹעֲלָן פּוֹעַלְכֶן

פּוֹעֲלִים habet decem uariationes.

פּוֹעָלָיו פּוֹעָלֶיךָ פּוֹעָלַי פּוֹעֲלֵיהֶם פּוֹעֲלֵיכֶם

פּוֹעָלֵינוּ פּוֹעָלֶיהָ פּוֹעָלַיִךְ פּוֹעֲלֵיהֶן פּוֹעֲלֵיכֶן

פּוֹעֶלֶת habet undecim uariationes.

פּוֹעַלְתּוֹ פּוֹעַלְתֵּהוּ פּוֹעַלְתְּךָ פּוֹעַלְתִּי פּוֹעַלְתָּם

פּוֹעַלְתְּכֶם פּוֹעַלְתֵּנוּ פּוֹעַלְתָּהּ פּוֹעַלְתֵּךְ

פּוֹעַלְתָּן פּוֹעַלְתְּכֶן

אֶפְעַל xij. habet uariationes. ſex ad maſculos et ſex ad fœminas.

eos te eum eum eum faciā

אֶפְעָלֵם אֶפְעָלְךָ אֶפְעָלוֹ אֶפְעָלֶנּוּ אֶפְעָלֵהוּ

te eam eam eam faciam uos

אֶפְעָלֵךְ אֶפְעָלֶהָ אֶפְעָלָהּ אֶפְעָלֶנָּה אֶפְעָלְכֶם

uos eas

אֶפְעָלְכֶן אֶפְעָלֵן

Cętera tempora modos perſonaſq; cōmendo quotidianę ſtudiorum tuorum exercitatōni, ut habeas quo ſolitarius tecum uires ingenij tui ponderare queas. idq; perq; erit facile analogiam ſequendo.

uos eas

פְּעַלְתֶּם habet sex uariationes. פְּעַלְוֹן פְּעַלוּכֶן

nos eos me eum fecistis

פְּעַלְתּוּהוּ פְּעַלְתּוּנִי פְּעַלְתּוּם פְּעַלְתּוּנוּ

eas eam

פְּעַלְנוּ habet.vij.uariationes. פְּעַלְתּוּהָ פְּעַלְתּוּן

eam uos eos te eũ fecimus

פְּעַלְנוּהוּ פְּעַלְנוּךָ פְּעַלְנוּם פְּעַלְנוּכֶם פְּעַלְנוּתָ

uos eas te

פְּעַלְנוּכֶן פְּעַלְנוּהֶן פְּעַלְנוּךְ ׃ פְּעַלָה habet.xij.ua-

me te eum fœmina fecit eũ

riationes. פְּעַלַתּוּ פְּעַלַתְהוּ פְּעַלַתְךָ פְּעַלַתְנִי

eam eam nos uos eos

פְּעַלַתָּה פְּעַלַתַח פְּעַלַתְנוּ פְּעַלַתְכֶם פְּעַלַתַם

uos eas te

פְּעַלַתְכֶן פְּעַלַתַן פְּעַלַתֵךְ פְּעַלַתְּ hẽt.vij.uariatiões.

nos eos me fœmĩę fecistis eũ

פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּינִי פְּעַלְתִּים פְּעַלְתִּינוּ

uos eas eam

פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן

פְּעַלְתֶּן sicut פְּעַלְתֶּם׃

Hactenus characteres maiusculos imitatus a minimis semper ad maiora te duxi, sed quoniam non solum quadratas et illas magnas literarum figuras usurpare te decet, verumetiam minutulam illam et currentem ut aiunt notulam cognoscere, operępreciũ erit ut quando eandem rem sępius repetere audis & sermo ipse Iudaicus iam tibi in auribus resonare consuescit eiuscemodi cętera deinceps quotidia-

Imperatiuus שַׁעְשַׁע שַׁעְשְׁעִי שַׁעְשְׁעוּ שַׁעְשַׁעְנָה

Infinitiuus שַׁעְשַׁע ;

De constructione uerborum.

Constructiones nominum quantū hoc tēpore nouitijs sat est cum de pronomine sermo esset aperuimus. nunc quemadmodū appendices uerborū cognoscas et breuiter et clare demonstrabimus. vtq; uariationes earum facile sentias. exercitatōnem uniuersam ad omnium uerborum generalem formam quę est פעל referemus.

פָּעַל habet undecim uariationes.

fecit uos fecit eos fecit me fecit te fecit eum fecit eū

פְּעָלוֹ פְּעָלָהוּ פְּעָלְךָ פְּעָלַנִי פְּעָלָם פְּעָלְכֶם

fecit uos fecit eas fecit te fœmia fecit eam fecit nos

פְּעָלָנוּ פְּעָלָהּ פְּעָלֵךְ פְּעָלָן פְּעָלְכֶן

פָּעַלְתָּ habet septem uariationes.

nos eos me eum eū fecisti

פְּעַלְתּוֹ פְּעַלְתָּהוּ פְּעַלְתַּנִי פְּעַלְתָּם פְּעַלְתָּנוּ

eas ipsam

פְּעַלְתָּהּ פְּעַלְתָּן

פָּעַלְתִּי habet octo uariationes.

me te eum eum feci

פְּעַלְתִּיו פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּיךָ פְּעַלְתִּינִי

uos eas eam uos

פְּעַלְתִּיכֶן פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶם

פָּעֲלוּ habet. x. uariationes.

me te eū fecerūt

פְּעָלוּהוּ פְּעָלוּךָ פְּעָלוּנִי

te eam nos uos eos

פְּעָלוּם פְּעָלוּכֶם פְּעָלוּנוּ פְּעָלוּהָ פְּעָלוּךְ

Adiectiuum מְתֵם מְתַמִּים׃ Futurum אֲתֵם יֵתֵם
הָתֵם הֲתֵמִּי Imperatiuus הָתֵם הֲתֵמֶּינָה Et uide quod
ſecunda pluralis fœminini imperatiui regulatur ſecundum tertiam
atq; ſecundam pluralem fœminini generis futuri temporis indicatiui
ſeu econuerſo. Infinitiuus הָתֵם הֲתַם הָתוֹם׃ Paſſiuę uocis
preteritum הֻתַם הֻתַמּוֹת הֻתַמּוֹנוּ׃ Futurum אֻתַם
אוּתַם יוּתַם vel ſecundum rabi Moſe kimhi יֻתַם תֻּתַם׃
תּוּתַמֶּינָה

Verbum graue plurium literarum.

Sunt uerba quę non ſolum tribus conſtant literis ut perfecta. nec geminatis ut proxime ſuperiora, ſed quatuor. ut

כִּרְבֵּל כִּרְסֵם רֻטְפַּשׁ פֵּרְשֵׁז אֻמְלַל
תִּחְרָה שִׁפְרָה טַחֲוָה כִּלְכֵּל כִּרְכֵּר סִכְסֵךְ
קִרְקַר שִׁגְשֵׁג הִעְתַּע טֵאטֵא שִׁעֲשַׁע׃

Sunt etiam alia quę quinq; literis conſtant. ut

לְהַרְחִר הֲפַכְפַּךְ חֲמַרְמַר סְחַרְחַר

Alia quę ſex. ut הִתְמַהְמַה׃ Capiamus ex his unum exemplũ:

Secundę coniugatiõis preteritum שִׁעֲשַׁע שִׁעֲשַׁעְתָּ

שִׁעֲשַׁעְתִּי שִׁעַשְׁעוּ שִׁעֲשַׁעְתֶּם שִׁעֲשַׁעְנוּ
שִׁעַשְׁעָה שִׁעֲשַׁעַתְּ שִׁעֲשַׁעְתֶּן

Pręſens מְשַׁעֲשֵׁעַ מְשַׁעַשְׁעִים &c.

Adiectiuum uerbum מְשׁוּעֲשָׁע מְשׁוּעֲשָׁעִים &c.

Futurum אֲשַׁעֲשַׁע יְשַׁעֲשַׁע יְשַׁעַשְׁעוּ תְּשַׁעַשְׁעִי
תְּשַׁעֲשַׁעְנָה

Futurum אֶנָּתֵן יִנָּתֵן תִּנָּתֵן Imperatiuus הִנָּתֵן

הִנָּתְנִי Infinitiuus הִנָּתֵן, uel הִנָּתֹן

Quando duplicata deficiunt.

Duplicata dicuntur quorum una ſubſtantialis bís ponitur, ſemel in vltima et ſemel in penultima.ut בַּז גַּז שַׁלַל רַלַל חַנַן

Quę quandoque leguntur perfecta. ut Eccleſiaſtis primo.In circuitu pergit ſpiritus.quandoq; defectiua.ut ſecundo Regũ decimoquarto. Et reuertatur in domum ſuam.Hanc autem tibi do regulam. quod ea verba quorum medię ſubſtantiales obmuteſcunt prętcrita ſua notant per camez. et ea quorum deficiunt duplicatę notantur per patha.ut

Primę coniugationis prçteritum תַּם תַּמּוֹתָ תַּמּוֹתִי תַּמּוּ

Prçſens תָּם תַּמִּים Singulare maſculinum habet camez ad diffẽrentiam prçteriti.Adiectiuo caret ſecundum rabi Moyſen zeiag in libro intellectus boni.quia deriuat̃ a uerbis abſolutis ſiue neutralibus. ſed ſecundum rabi Moyſen kimhi in introductorio formatur תּוֹם

תּוֹמִּים Futurum אָתוֹם יָתוֹם יָתוּמוּ תְּתֻמֶּנָה

Imperatiuus תּוֹם תֹּמּוּ תְּמֶּנָה Infinitiuus תּוֹם

Paſſiuum prçteritum נָתַם נְתַמּוֹתָ נָתַמּוּ נְתַמּוֹנוּ

נְתַמּוֹת Reperit̃ et prima per camez et ſecunda per zere. ſic etiã prima per hirik et ſecunda per patha.et prima per camez et ſecunda per holem. Prçſens נָתָם נְתַמִּים uel ultima per zere.Futurum אֶתֹּם יִתֹּם תִּתֹּם יִתַּמּוּ Imperatiuus הִתֹּם

הִתַּמּוּ הִתַּמִּי הִתַּמֶּינָה Infinitiuus הִתֹּם: Tertię coniugationis prçteritum הֻתַם הֻתַמּוֹתָ הֻתַמּוֹתִי

הֻתַּמּוּ הֻתַמּוֹתֶם הֻתַמּוֹנוּ הֻתַּמָּה הֻתַמּוֹת

הֻתַמּוֹתֶן Reperitur et tertia perſona ſingularis in prima ſyllaba per zere.Prçſens מֻתָּם מֻתַּמִּים: Quãdoq; prima per hirik.

Præsens נִטֶה: Futurũ אֶנְטֶה יִנְטֶה et defectiue אֶנְט יִנְט:
Imperatiuus הִנָטֵה: Infinitiuus הִנָטֵה uel הִנָטוֹת
Tertię cõiugatiõis pręteritũ חִטֵה חִטֵיתָ חִטֵיתִי חִטֵינוּ
Præsens מְטֵה מְטִים: Adiectiuum מְטֵה מְטִים
uel מוּטֵה מוּטִים: Futurum אֲטֵה יְטֵה תְּטֵה: & in de
ficiẽdo he finale אֲט יְט תְּט נְט: Imperatiuus חַטֵה חַטוּ
Infinitiuus חַטוֹת uel חַטֵה: Passiuę uocis pręteritum חֻטֵה
חֻטֵיתָ חֻטֵיתֶם: Futurum אֲטֵה יְטֵה תְּטֵה:
Infinitiuus חֻטוֹת: Et nota ab aleph inchoantia .ut אָבָה: Fu-
turum eius אוֹבֶה יוֹבֶה תּוֹבֶה et in defectu אוֹב יוֹב
תּוֹב נוֹב

Quando extrema obmutescunt. uidelicet cum
incipit iod et terminat aleph.

Secundę coniugationis pręteritum יָרֵא יָרֵאתָ יְרֵאתֶם
Adiectiuum loco pręsentis temporis יָרֵא יְרֵאִים: Futurum
אִירָא יִירָא תִּירָא נִירָא יִירְאוּ Imperatiuus יְרָא
יְרָאוּ uel יִרְאוּ: Infinitiuus יְרוֹא Et transfert camez in hirek
per בִּבְלָם scilicet בִּירוֹא כִּירוֹא: Passiuũ pręteritũ נוֹרָא
נוֹרֵאתָ: Pręsens נוֹרָא נוֹרָאִים: Futurum אִנָּרֵא
יִנָּרֵא תִּנָּרֵא נִנָּרֵא יִנָּרְאוּ תִּנָּרְאוּ תִּנָּרְאִי
Et nunquam ab hoc futuro facimus defectum aleph.
Imperatiuus הִנָּרֵא הִנָּרְאוּ: Infinitiuus הִנָּרֵא

Cum incipit iod et terminat he.

Pręteritum יָרָה יָרִיתָ secũda pluralis utriusq; nũeri mutat camez
seua. Pręsens יוֹרֶה יוֹרִים: Adiectiuum יָרוּי יְרוּיִם

תִּקָּרֶא יִקָּרֵא ׃ Imperatiuus תִּקָּרֵא תִּקָּרְאוּ penultima
fœminini pluralis p segol.sed in futuro p zere. Infinitiuus תִּקָּרֵא

Quando he deficit in fine.

Preteritū actiuū גָּלוּ ׃ גָּלִיתִי גָּלִיתָ גָּלָה Presens גּוֹלֶה
גּוֹלִים ׃ Adiectiuū uerbum גָּלוּי גְּלוּיִם גְּלוּיָה גְּלוּיוֹת
Futurum indicatiui &c̄ אֶגְלֶה יִגְלֶה תִּגְלֶה Et per defectū
he finalis dicitur per hirik אֶגֶל יִגֶל תִּגֶל ul' per zere sic אֵגֵל
יֵגֵל ut Deutero.ix. Cumq; de monte ardente descenderem. quod
hebraice sic legit̄.Et respexi et descendi de mōte et mōs ardebat igne.
& si scribat̄ per segol dicit rabi Moyses kihi q̄d sit de tertia cōiugatōe.
Imperatiuus גְּלֵה גְּלוּ גְּלִי גְּלֶינָה ׃ Infinitiuus גְּלוֹת uel
גְּלֹת sic legitur עֲשׂוֹת חֲיוֹת קְנוֹת

Preteritum passiuum נִגְלָה נִגְלֵיתָ נִגְלֵיתִי & prima secū
daq; persona utriusq; generis numeri pluralis cum secunda singulari
fœminini generis recipiūt hirik pro zere.presens נִגְלָה נִגְלִים
Futurum אֶגָּלֶה יִגָּלֶה Et defectiue אֶגָּל יִגָּל תִּגָּל Et in
אתחער pria p zere אֵרָאֵה ׃ אֵרָאֶה Imperatiuus הִגָּלֵה הִגָּלוּ
Infinitiuus הִגָּלֵה ׃ uel הִגָּלוֹת Secundę coniugationis pre
teritum גִּלָּה ׃ גִּלִּיתָ גִּלִּיתִי גִּלְּתָה Presens מְגַלֶּה
אֲגַלֶּה ׃ Adiectiuum מְגֻלֶּה מְגֻלִּים ׃ Futurum מְגַלִּים
יְגַלֶּה תְּגַלֶּה נְגַלֶּה ׃ Et etiam deficit he ut supra.

Quartę coniugationis pręteritum הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנַנְתָּ

Pręſens מִתְבּוֹנֵן מִתְבּוֹנְנִים Futurum אֶתְבּוֹנֵן

cętera per hirik. Imperatiuus הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנְנוּ

Infinitiuus הִתְבּוֹנֵן

Vbicunq; autem geminatur nun ſequente he finali, ſibi poteſt unũ nun tolli et alterum per dagges ſignari. inuenitur et hęc cõiugatio & prior quadrata iñ patha deſinere. ut הוֹלֵל הוֹלַלְתָּ

Quando aleph deficit in fine.

כָּלָא מָלֵא מָצָא נָשָׂא פָּלָא קָרָא

Dico autem deficere uocalem non ſolum quando non ſcribitur, ſed etiam ſi ſcripta non pronunciatur. quod hebręi quieſcere uocant, nos obmuteſcere. Pręteritum קָרָא קָרָאתָ קָרָאתִי קָרְאוּ

קְרָאתֶם קָרָאנוּ קָרְאָה קָרָאת קְרָאתֶן

Pręſens קוֹרֵא קוֹרְאִים קוֹרְאָה קוֹרְאוֹת

Et quandoq; in maſculino plurali abijcitur aleph et dicitur קוֹרִים

Adiectiuum קָרוּא קְרוּאִים קְרוּאָה קְרוּאוֹת

Futurum אֶקְרָא יִקְרָא תִּקְרֶאנָה

Imperatiuus קְרָא קִרְאוּ קִרְאִי קְרֶאנָה

Et quãdoq; in fœminino plurali deficit he finale. et tamẽ nun tametſi terminalis, nihilominus punctatᷣ eo in loco per camez. Ruth. i. vocate me Mara. et ſic ſcribitᷣ res lr̃a per zere. Rabi Moyſes kimhi ĩ ſuo intro ductorio ſcribit allegatũ locũ per defectũ aleph. ſed frater ſuus rabi Dauid in libro de arte grãmatica ſcribit per aleph. et dicit ipſum obmuteſcere. Infinitiuus קְרוֹא ׃ Paſſiui p̃teritũ נִקְרָא נִקְרֵאתָ

cuius prĩa et ſecũda pſona pluralis maſculini et ſcd'a pluralis fœmini ſeruãt camez. Pręſens נִקְרָא נִקְרָאִים ׃ Futurum אֶקָּרֵא

בַּן בַּנְתָּ בַּנְתִּי בַּנּוּ בַּנְתֶּם בַּנְּנוּ בָּנָה בַּנְתְּ בַּנְתֶּן

Prędens בָּן Adiectiuum בּוֹן Futurum אֲבוֹן יָבוֹן

Et nota. quandoq; nun geminatur. quod si haud geminetur, solet in in simplo poni dagges tam in prima plurali pręteriti tẽporis, quã in secũda et tertia pluralis fœminini generis futuri tẽporis. et in impatiuo.

Imperatiuus בּוֹן בּוֹנוּ בּוֹנִי בּוֹנְנָה Infinitiuus בּוֹן

Passiuum primę coniugationis in pręterito נָבוֹן נָבוֹנוֹתָ

Pręsens נָבוֹן In reliquis mutatur camez in seua. ponit̃ sępe surek loco holem. Futurũ אֶבּוֹן יִבּוֹן Et in אהחע pro segol zere sine dagges. Imperatiuus הִבּוֹן Similiter Infinitiuus הִבּוֹן

Tertię coniugationis pręteritum הֵבִין הֱבִינוֹתָ Vltima quandoq; per zere uel patha. Pręsens מֵבִין Adiectiuum מוּבָן

Et si desit vau ponitur eius loco in prima camez.

Futurum אָבִין & in secunda atq; tertia fœminini pluralis תָּבֵנָּה uel תָּבִינֶינָה Imperatiuus הָבֵין Infinitiuus similiter. Passiuę uocis הוּבַן Pręsens הוּבָן Futurum יוּבַן אוּבַן Infinitiuus הוּבַן Nunc quadrata coniugatio habet locum. & in ea est vau media litera substãtialium. et ultima diplicatur accidentaliter. Pręteritum בּוֹנֵן בּוֹנַנְתָּ

Pręsens מְבוֹנֵן & postea zere in seua.

Adiectiuum מְבוֹנָן מְבוֹנָנִים

Futurum indicatiui אֲבוֹנֵן יְבוֹנֵן

Imperatiuus בּוֹנֵן בּוֹנְנִי

Infinitiuus בּוֹנֵן

& post hac recorderis uelim. Nunc passiue נוֹדַע נוֹדַעְתָּ et sic vau est substantialis litera et ponitur loco iod primitiui. nam facilis est literarum אֶהֱוִי cõmutatio. Pręsens נוֹדָע נוֹדָעִים Futurum ecce. אִוָּדַע יִוָּדַע תִּוָּדַע Et aliud futurum אִוָּדֵע יִוָּדֵע tetrasyllabum. Imperatiuus הִוָּדַע הִוָּדְעִי Infinitiuus הִוָּדַע Tertię coniugationis pręteritum הוֹדִיעַ הוֹדַעְתָּ Pręsens מוֹדִיעַ Adiectiuum מוֹדָע Futurum אוֹדִיעַ תּוֹדִיעַ

Imperatiuus הוֹדַע הוֹדִיעִי Infinitiuus הוֹדִיעַ

Deponentale tertię coniugationis הוּדַע הוּדַעְתָּ Sic est illud Genesis tricesimonono. Igitur Ioseph ductus est in ægyptum. id est. & Ioseph factus est descendere in ægyptum. Et sępe mutatur hic surek in holem. Futurum אוּדַע יוּדַע תּוּדַע & pariter holem quandoq;. Infinitiuus הוּדַע Quartę coniugationis quędam mutant iod in vau quędam uero non mutant. Mutat autem hoc pręteritum indicatiui הִתְוַדַּע הִתְוַדַּעְתָּ Pręsens מִתְוַדַּע

Futurum אֶתְוַדַּע יִתְוַדַּע

Imperatiuus הִתְוַדַּע הִתְוַדְּעִי

Quando vau uel iod deficit in mediis.

בָּן Audiuisti supra in conuigatione quadrata, quod epenthesis vau habeat locum quando geminantur literę uel quando absorbentur, ita hic cũ dico בָּנַן intercadit litera vau בּוֹנַן Cumq; abijcitur ultimum nun, manet בּוֹן Deficiente autem vau ut hic, restat בָּן daggessatum cum camez loco holem. Ergo quia vau deficit in mediis, locus est huic titulo. Coniugatur autem sic.

per holem et uertitur communiter seua in camez in termino scilicet pasek. Deberet autem regulariter dici אֶנְגַּשׁ sed quia deficit nun, ideo additur litere sequenti scilicet gimel punctus dagges ad denotandum illum defectum. Imperatiuus נְגַשׁ sed defectiue גַּשׁ גְּשׁוּ Et quandoqꝫ per zere. et additur aliquando in fine he tunc enũciatur per camez. Passiuum preteritum נִגַּשׁ נִגַּשְׁתָּ vide quomodo vnum nun repellit alterum. sicut enim dico נִפְקַד in passiuo, ita deberem dicere נִנְגַּשׁ ergo cum unum nun deficit, ponitˀ dagges ad denotandum defectum. & sic in omnibus sequentibus. ne sit multis verbis opus. Presens נִגָּשׁ Futurum אֶנָּגֵשׁ יִנָּגֵשׁ Ecce alterum nun repellit alterum. Imperatiuus הִנָּגֵשׁ הִנָּגְשׁוּ Infinitiuus הִנָּגֵשׁ Forma הִפְקִיד quod regulariter proferretur הִנְגִּישׁ dicitur defectiue הִגִּישׁ הִגַּשְׁתָּ Presens מַגִּישׁ Adiectiuũ uerbum מֻגָּשׁ Futurum אַגִּישׁ יַגִּישׁ Imperatiuus הַגֵּשׁ uel הַגִּישׁ הַגִּישׁוּ Infinitiuus הַגִּישׁ Deponentale preteritum הֻגַּשׁ הֻגַּשְׁתָּ Futurum אֻגַּשׁ Infinitiuus הֻגַּשׁ Et sicut de nun ita de lamed.

Quando iod uel aleph deficit in primis.

יָדַע Prime coniugationis coniugatur יָדַעְתָּ יָדַעַתְּ יָדַעְתִּי Presens יוֹדֵעַ יוֹדְעִים יוֹדַעַת יוֹדְעוֹת vel pro foeminino singlari יוֹדְעָה et si non sint אֶהֶחָע tunc tam ultima quam penultima proferuntur per segol. Adiectiuũ uerbum יָדוּעַ Futurũ defectiue אֵדַע יֵדַע et quandoqꝫ per hirik. Imperatiuus יְדַע et defectiue דַּע דְּעוּ: Infinitiuus דַּעַת Memento dagges notare defectum.

Quadrata

De uerbo cui aſcribitur vau in principio ſcias quod illud ſit propter coniugacionem perfectorum quę geminant literas, uel eorum quæ mediam ſubſtantialem abſorbent. Et propter quatuor literas dicitur coniugatio quadrata. Cuius inter uerba perfecta hoc tibi dabimus exemplum. ſiue ultima per zere ſeu patha.

Prętеritum indicatiui. שׁוֹפֵט שׁוֹפַטְתָּ שׁוֹפַטְתִּי

שׁוֹפְטוּ שׁוֹפַטְתֶּם שׁוֹפַטְנוּ שׁוֹפְטָה שׁוֹפַטְתְּ
שׁוֹפַטְתֶּן

Pręſens מְשׁוֹפֵט מְשׁוֹפְטִים מְשׁוֹפְטָה
מְשׁוֹפְטוֹת

Adiectiuum uerbum מְשׁוֹפָט מְשׁוֹפָטִים מְשׁוֹפָטָה
מְשׁוֹפָטוֹת Futurum אֲשׁוֹפֵט יְשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפֵט
נְשׁוֹפֵט יְשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפְטִי
תְּשׁוֹפַטְנָה Imperatiuus שׁוֹפֵט שׁוֹפְטוּ שׁוֹפְטִי

שׁוֹפַטְנָה Infinitiuus שׁוֹפֵט

Finis uerborum grauium. Sequuntur defectiua.

Quemadmodum perfectorum cōiugationes Dionyſi frater intelligeres quantum ad rudes et uix dum initiatos pertinet a me ſatis explicatum arbitror tractatu ſuperiore. Sequitur ut defectiuorū quoq; genera perſequar quę a perfectis ducunt originem. Scripſi autem in verborum capite quod quędam deficerent literis, quędam uocibus. Adhuc tibi addo et illud, quod quędam deficiunt in primis. quędam in mediis. et quędam in ultimis. Quę igitur in primis deficiunt literis ſunt uerba quorum primitiua uel a nun uel a lamed incipiunt. Nun ut נָגַשׁ Lamed ut לָקַח Experiamur quomodo nun uel lamed deficit in primis. Verbū leue prętеritum נָגַשׁ נָגַשְׁתָּ Pręſens נוֹגֵשׁ Futurū abſorbet nun literā אֶגַּשׁ יִגַּשׁ Et qnōq; ultima

ſcribitur ſic וַיִּסְתַּבֵּל cuius primitiuum eſt סָבַל baiulauit.ſic de zade Geneſis..xliiij.Quid iuſte poterimus obtendere.ubi ponitur נִצְטַדָּק cuius primitiuum eſt צדק Ponitur aũt hic teth pro thau propter faciliorem modum loquendi.ſicut etiam in lingua chaldaica que plurimum hebraice conſonat daleth loco thau poſt zain in ea forma ſolet poni.Ab huiuſmodi tranſpoſitione literarum excipitur unũ in Ieremia uerbum וְהִתְשׁוֹטַטְנָה ne multa teth coinciderent ad euitandum cacophaton.nunc ad preſens tempus tranſeamus.

Preſentis temporis מִתְפַּקֵּד מִתְפַּקְּדִים מִתְפַּקְּדָה

uel

אוֹ מִתְפַּקֶּדֶת מִתְפַּקְּדוֹת

אֵיתַן Futurũ indicatiui

אֶתְפַּקֵּד יִתְפַּקֵּד תִּתְפַּקֵּד נִתְפַּקֵּד יִתְפַּקְּדוּ
תִּתְפַּקְּדוּ תִּתְפַּקֵּד תִּתְפַּקְּדִי תִּתְפַּקֵּדְנָה

Impratiuus הִתְפַּקֵּד הִתְפַּקְּדוּ הִתְפַּקְּדִי הִתְפַּקֵּדְנָה

Ecce in hoc nõ uides differentiã a pterito niſi in ſignificatõne modi.et inueniť ultima per patha cũ lr̃is gutturalibus.Infinitiuus הִתְפַּקַּד uel etiã ultima per zere. Sequiť forma prolationis paſſiue.

הוּתְפַּקַּד הוּתְפַּקַּדְתָּ הוּתְפַּקַּדְתִּי הוּתְפַּקְּדוּ
הוּתְפַּקַּדְתֶּם הוּתְפַּקַּדְנוּ הוּתְפַּקְּדָה
מוּתְפַּקָּד Preſens הוּתְפַּקַּדְתְּ הוּתְפַּקַּדְתֶּן
מוּתְפַּקָּדִים מוּתְפַּקָּדָה מוּתְפַּקָּדוֹת

Futurum indicatiui אוּתְפַּקַּד יוּתְפַּקַּד תּוּתְפַּקַּד
נוּתְפַּקַּד יוּתְפַּקְּדוּ תּוּתְפַּקְּדוּ תּוּתְפַּקַּד
תּוּתְפַּקְּדִי תּוּתְפַּקַּדְנָה

Imperatiuo caret.Infinitiuus הוּתְפַּקַּד

eſt et pręſupponit actiuum ſuum . et nihil ad hunc locum. Quando autem loquitur ad Ishac Geneſis .xxvi. Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terrę. Hoc innuit quod reflectẽt ſuper ſe benedictionẽ. Tunc enim hoc uerbum benedicẽtur eſt iſtius coniugationis et ſignificat quod dominus benedicit actiue et ſemen Ishac benedicetur paſſiue. Sed omnes gentes conuertent eam benedictionem quę actiue & paſſiue facta eſt ſuper ſe. Vt autem intelligas quomõ ſignificatõ huius uerbi a ſe incipiat et retranſeat in ſe. Vide Deuterono .xxix. Benedicat ſibi in corde ſuo dicens pax erit mihi. ubi paulo ſuperius iam citatũ uerbũ ponitur. et cognoſces quod pro cõmoditate orationis nunc actiue nunc paſſiue exponitur. Accipit autem hoc uerbum omnia accidentia pręcedentiũ uerborum et daggeſſatur ſicut ſecunda coniugatio et augmentum patitur non ſolum in he, ſicuti tertia uerũ etiam in thau q̃d ſibi eſt proprium ultima ſyllaba quamdoq; enũctiatur per zere ſecundum Rabi Moyſen Zeiag in libro intellectus boni Quãdoq; etiã per ſegol ſecundum rabi Moyſen kimhi in ſuo introductorio. Media ſyllaba ſeu media litera ſubſtantialis ſi fuerit אחהער tunc prima litera ſubſtãtialis recipit camez ut הִתְבָּרֵךְ fallit hoc aliquã in he et heth dum patiuntur patha ante ſe. Item manet he ante thau. in pręterito indicatiui et inimperatiuo. ſed in pręſenti et futuro deficit he et remanet thau. eo quod pręſens ſuperaddit ſibi mem et futurum ſuperaddit ſibi אֵיתָן Et ſcripſit literatiſſimus rabi Dauid kimhi in arte grammatica titulo de ordine octauo. id quod tu maxime omniũ (ſi me amas) perpetuę commendabis memorię. quod in hac coniugatione thau ſemper pręcedat literam primam ſubſtantialem. exceptis זס שץ quę tranſuertunt et ſe promouent ante thau. ut cum regulariter dicendum eſſet הִתְשַׁמֵּר יִתְשַׁמֵּר quia tamen ſchin ſubſtantialis litera eſt una de iam dictis, ięcirco pręponẽdum eſt ſchin et poſtponendum thau cata hyſteron proteron figuram ſiue per metatheſin . ideſt tranſpoſitionem literarum . Michęę ſexto. Et cuſtodi pręcepta Amri. quod in tertia perſona ſic ponitur וַיִּשְׁתַּמֵּר ſic Eccleſiaſtis .xij. Et impinguabitur locuſta. ideſt onus ſuſcipiet. quod

יִשְׁתַּמֵּר

הפקדנו הפקדה הפקדת הפקדתן

Presentis tēporis הפקד הפקדים הפקדה הפקדות

Futurum indicatiui אופקד יופקד תופקד נופקד

יופקדו תופקדו תופקד תופקדי תופקדנה

Si prima litera substātialis fuerit gutturalis notatur aleph per camez uel holem.et substantialis litera per hatefcamez.Imperatiuus deest in omnibus huius formę uerbis. Infinitiuus הפקד uel per zere. ut

החתל Et secundum rabi Moysen kimhi in introductorio

הופקוד

QVARTA CONIVGATIO

התפקד Verbum graue.tertię personę.numeri singularis. generis masculini.temporis pręteriti.indicatiui modi.significationis cōmunis.reflexiuum actionis et coniugationis quartę.quod coniugabiť sic.

התפקד התפקדה התפקדת התפקדתי התפקדו

התפקדתם התפקדנו התפקדנה התפקדת

התפקדתן

Actio siue passio huius uerbi non est ab alio sed a semetipso.quare differt a superioribus coniugationibus. Cum enim cætera uerba aut sunt absoluta aut transitiua.hoc inuenitur esse retransitiuum tāquam inter actiuum et passiuum quodammodo medium. Quando enim dicit dominus ad Iacob Geñ.xxviij.Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo. et benedicentur in te et in in semine tuo cunctę tribus terrę. Dat intelligere q̄d a deo benedicēte benedicenť.qa illic passiuū

יפקירו תפקירו תפקיר תפקירי תפקרנה

Et cum literis אחהער sic אאריך & si ultima substantialis fuerit gutturalis, pronunciabitur ultima per patha אשמיע Alias sępe reperitur prolatio zére in ultima. secundum rabi Moysen filium Ioseph kimhi in introductorio

Imperatiuus הפקיר הפקירו הפקירי הפקרנה

Enunciatur etiam masculinum singulare et per zere et per patha. et in distinctione loco patha camez.

Infinitiuus הפקר et cata ꝑthesin בבלם iod cũ hirik ĩ ultima.

In hac coniugatione notabis et obliuioni non trades huius uerbi tres esse conditiones. potest enim quãdoq; inueniri neutrale intransitiuũ ac absolutum. ut quando nullum babet uerbum leue primę coniugationis. ut החריש tacuit .iiij. Regum. xviij. Tacuit itaq; populus Potest et inueniri transitiuum in secundum, ut quando habet uerbum primitiuum leue quod est neutrale uel absolutum. ut הקים erexit scilicet aliquid. uenit enim a prima coniugatione uerbi absoluti קם quod significat surgere. Potest ultimo esse transitiuum in tertium. ut quando deriuatur a uerbo leui quod ipsum met sit transitiuũ in secundum. ut הזכיר meminisse fecit, Exodi. xx. In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicã tibi. quod non est secundum linguę hebraicę proprietatem translatum. esset enim cõtra id quod Christus noster in euãgelio locutus est Matthęi. vij. cum ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine &c̃. sed sic debet interpretari. In omni loco quo faciam meminisse nominis mei ueniam ad te. & hic est tractus patris de quo dicit. Nisi pater meus traxerit eum. ponitur enim in textu אזכיר .i. faciã meminisse. uel faciã recordari.

הפקר Verbum passiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur coniugatur sic.

הפקר הפקרת הפקרתי הפקרו הפקרתם

פקד פקדת פקדת פקדתי פקדו פקדתם פקדנו
פקדה פקדת פקדתן

Pręsens adiectiuum פקד פקדים פקדה פקדות et scribitur semper media substantialis litera per camez pręter admodum pauca. sequitur איתן

Futurum indicatiui אפקד יפקד תפקד נפקד
יפקדו תפקדו תפקד תפקדי תפקדנה

Cum literis יאהחע inuenitur kibuz mutatum in holem uel surek. & secunda masculini pluralis quandoque pronunciatur loco kibuz camez.

imperatiuum non habet. Infinitiuus פקוד uel פקד

TERTIA CONIVGATIO

הפקיד verbum graue tertię personę numeri singularis generis masculini. teporis pręteriti. indicatiui modi. significationis actiuę. transitiuum tertium. coniugationis tertię. quod coniugabitur sic.

הפקיד הפקדת הפקדת הפקדתי הפקידו הפקדתם
הפקדנו הפקידה הפקדת הפקדתן

Ideo dicitur graue. quia addit aliquid extraneum supra inflexionem. scilicet he in prima et iod in ultima. sic et adhuc in sequentibus quoque mem. & diligenter hoc discas uelim. quando post he sequit litera uocalis tantum. ut sunt אהחע tunc in hac coniugatione he notat per segol. ut האריך Pręsentis temporis מפקיד מפקידים

מפקידה מפקידות Et sequente post mem אהחע illa notatur per per hatephpatha מאריך

Adiectiuum uerbum מופקד מופקדים מופקדה

מופקדות Et cum literis יאהחע prima camez. secunda hateph camez מאחן:

Futurum indicatiui אפקיד יפקיד תפקיד נפקיד

uiſitari

Infinitiuus הִפָּקֵד & quandoq; deponitur he. quando prępoſitum beth expellit he. quandoq; ponitur aleph loco he.

SCVNDA CONIVGATIO

פִּקֵּד Verbum graue tertię perſonę numeri ſingularis generis maſculini. temporis pręteriti. indicatiui modi. ſignificationis actiuę. tranſitiuum ſecundum. coniugationis daggeſſatę. quod coniugabitur ſic.

פִּקֵּד פִּקַּדְתָּ פִּקַּדְתִּי פִּקְּדוּ פִּקַּדְתֶּם פִּקַּדְנוּ

פִּקְּדָה פִּקַּדְתְּ פִּקַּדְתֶּן

Tertia ſingularis maſculini recipit terminationes zere et patha. & prima per hirik enunciatur. et ſemper media litera daggeſſatur niſi fuerit uocalis uel res litera. nam illa non daggeſſabitur. ſed ſcribetur prima per zere et ſecunda per camez. ſępe autem utrumq; per zere. atq; eſt quando prima per zere punctatur et ſecunda per patha. exempla omnium uidebis legendo ſtudioſe bibliam hebraicam.

Pręſẽtis tẽporis מְפַקֵּד מְפַקְּדִים מְפַקֶּדֶת מְפַקְּדוֹת

Non daggeſſãt אחהע quantũuis uerba ſint iſtius formę. Item fœmininũ ſingulare recipit etiã he finale cum camez pro thau. et tunc ſęgol mutatᷣ in ſeua antecedens. quãq; idem in termino mutetᷣ in zere.

Adiectiuũ uerbũ ſic enĩ poſthac breuitatis cauſa הַפָּעוּל noĩabo.

מְפֻקָּד מְפֻקָּדִים מְפֻקֶּדֶת מְפֻקָּדוֹת

Et cũ אחהע kibuz mutatᷣ in holem. raro ĩ ſurek. ut מְבֹרָךְ ſingulare fœmininum recipit etiam he finale loco thau. et mutantur ambo zere in duo camez.

Futurũ indicatiui אֲפַקֵּד יְפַקֵּד תְּפַקֵּד נְפַקֵּד יְפַקְּדוּ

תְּפַקְּדוּ תְּפַקֵּד תְּפַקְּדִי תְּפַקֵּדְנָה

Et cum אחהע mutatur patha in camez. pręter pauca.

Imperatiuus פַּקֵּד פַּקְּדוּ פַּקְּדִי פַּקֵּדְנָה

Infinitiuus פַּקֵּד pronunciatur quandoq; ultima per holem.

פֻּקַּד Verbum paſſiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur, quod coniugatur ſic.

Tertia perſona pluralis numeri tenet quandoq; camez in penultima ut p̃s.xxxvij. Inęternum conſeruabuntur. Similiter tertia etiã perſona ſingularis numeri fœminini generis inuenitur habere camez in penul tima et accentum in eadem. ut p̃s.xxxiiij. Vnũ ex his non contereretur.

ſunt uiſitatę eſt uiſitata ſunt uiſitati eſt uiſitatus

PRESENVIS TEMPORIS נִפְקָד נִפְקָדִים נִפְקֶדֶת נִפְקָדוֹת

Scribiturq; ſingularis numerus maſculini generis ĩ ultima per camez niſi fuerit in ſtatu regiminis. Et ſingularis numeri fœminini generis ultima & penultima per camez quando litera he loco thau finit dicti onem. Et tunc accentus cadit in ultimã. ut p̃s.li. Spiritus cõtribulatus.

FVTVRVM INDICATIVI

viſitabimur viſitaberis viſitabitur viſitabor

אֶפָּקֵד יִפָּקֵד תִּפָּקֵד נִפָּקֵד

uiſitaberis uiſitabit̃ mulier uiſitabimini uiſitabũt

יִפָּקְדוּ תִּפָּקְדוּ תִּפָּקֵד תִּפָּקְדִי

viſitabimini uiſitabũt

תִּפָּקַדְנָה

Nota quando in fine additur he tunc ultima et penultima proferunt̃ per camez אֶפָּקְדָה יִפָּקְדָה Item ſecunda et tertia pluralis nu meri maſculini generis in termino ſeu paſek mutant ſeua in zere. et in fine recipiunt quãdoq; nun literam. coniugatur etiam ſępe per zere in primis quibuſq; ſyllabis. maxime autem quando litera capitalis eſt una de אֲהֲחֲע

viſitatę ſitis viſitata ſis viſitati ſitis viſitatus ſis

Imperatiuus הִפָּקֵד הִפָּקְדוּ הִפָּקְדִי הִפָּקַדְנָה

Perſonę hę daggeſſantur propter defectum literę nun. ſignificationẽ paſſiuam denotantis. & pluralis maſculinus ſi ponitur in termino ipſius athnah uel paſek ſeruat zere. ut Ieremię nono. vnuſquiſque ſe a proximo ſuo cuſtodiat. ſecundum hebraicam ueritatẽ ſic. vnuſquiſq; a proximo ſuo cuſtodiamini. & ſequitur. Et in omni fratre ſuo non ha beat fiduciam. hebraice ſic. Et in omni fratre ne confidatis. & ita ſunt ambo ſecundę perſonę.

fientes uisitatę   fiens uisitata   fientes uisitati   fiens uisitatus

פְּקוּדוֹת   פְּקוּדָה   פְּקוּדִים   פָּקוּד

Sed qualiter in istis personę dinoscuntur? Certe ex additione pronominum ego.tu.iste.nos.uos.illi.quodlibet secundum genus suum.

INDICATIVVS FVTVRI TEMPORIS אֵיתָן

visitabitis uisitabūt uisitabimus uisitabis uisitabit uisitabo

אֶפְקוֹד יִפְקוֹד תִּפְקוֹד נִפְקוֹד יִפְקְדוּ תִּפְקְדוּ

mulieres uisitabūt.uisitabitis. uisitabis mulier uisitabit mulier

תִּפְקוֹד תִּפְקְדִי תִּפְקוֹדְנָה

uisitate uisita mulier uisitate uisita

IMPERATIVVS פְּקוֹד פִּקְדוּ פִּקְדִי פְּקוֹדְנָה

Terminatur autem ultima quandoq; in patha.& cata paragogen additur etiam he.tunc prima sonat camez uel segol et ultima camez.& si prima sic seruaret seua tamen media recipiet camez. quod si ei uerbo cuius est uox ultima patha,subiungat̃ pariter hę.tūc prima pronūciat̃ per hirik. De secunda aūt persona plurali masculinī generis hoc scias uelim,q; si media fuerit una de אחהע tūc prima proferṫ per patha et media per hateph.De plurali autē fœminino.quod he finale qn̄q; deponiṫ et aliqn̄ mutat holē ī patha qn̄ singlare masculinū hēt patha.

uisitare uisitare uisitare

INFINITIVVS פְּקֹד פָּקֹד פָּקוֹד

a uisitando ad uisitādū iuxta uisitādū in uisitando

Gerūdiuū בִּפְקוֹד כִּפְקוֹד לִפְקוֹד מִפְּקֹד בַּבֹּלֶם

נִפְקַד Verbum perfectum tertię personę numeri singularis generis masculini.prętériti tēporis.indicatiui modi. significationis passiuę. coniugationis primę.quod coniugatur sic.

estis ul'fuistis uisitati sūt sū ul'fui uisitatus es ul'. visitatus ē ul'fuit

נִפְקַד נִפְקַדְתָּ נִפְקַדְתִּי נִפְקְדוּ נִפְקַדְתֶּם

estis ul'fuistis es ul'fuisti uisitata ē ul'fuit sumus ul'fuius

נִפְקַדְנוּ נִפְקְדָה נִפְקַדְתְּ נִפְקַדְתֶּן

derãdum tibi eſt uerbum neutrum ſiue abſolutum paſſiuam de ſe cõ iugationem non formare. pręcipue in hac coniugatione uerborum leuium. Terminatur autem uel in patha uel in camez uel in holem. & regulatur ſecundum formam actiuam unde deriuatur. & ſi non ſit in termino ſeruat patha in fine. Et ſi uerbum incipiat ab una de uocalibus אחהע tunc prępoſita litera nun dilatat os et per ſęgol notatur vel quandoq; per patha. eoquod primitiua uocalis corripitur. et uel per ſeua uel per hateph ſubſignatur. q; ſi eadem uocalis omnino obmuteſcat. tũc poteſt primę ſyllabę nun inueniri per holem punctatũ. Multa autem occurrunt quę tibi uidebuntur anomala. ſed ea non regulantur ſecundum hanc coniugationem quę dicitur leuis. ſed ſecundum daggeſſatas uel alias cõiugationes ordinant̃. Cũ uero ad huc ſis paruulus diſce ut paruulus. In reliquis eiuſdẽ inflexiõibus ut in futuro imperatiuo et in gerundiis. quando he uel aleph repellunt nun paſſiuę ſignificationis, daggeſſatur prima ut oſtendatur defectus literæ nun. Hactenus de generali forma coniugandi quoad ferre potes diximus. nũc ſpecialiter ad ſingulas quaſq; cõiugatões ordine pergemus.

פָּקַד Verbum perfectum. tertię perſonę. numeri ſingularis. generis maſculini. pręteriti tẽporis. indicatiui modi. ſignificationis actiuæ. tranſitiuum primum. coniugationis primę. quod coniugabitur ſic.

uiſitauimus uiſitaſtis uiſitauerũt uiſitaui uiſitaſti uiſitauit

פָּקַד פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פָּקְדוּ פְּקַדְתֶּם פָּקַדְנוּ

uiſitaſtis uiſitaſti uiſitauit mulier

פָּקְדָה פָּקַדְתְּ פְּקַדְתֶּן

uiſitant uiſitat mulier uiſitant uiſitat

PRAESENTIS TEMPORIS פּוֹקֵד פּוֹקְדִים פּוֹקְדָה פּוֹקְדוֹת

Regulatur autem hęc forma uerborum ſecundum nomina quæ mouentur de genere in genus. & ergo pluralis numerus maſculini generis in ſtatu regiminis deponit mem. ſimiliter ſingulare fœmininum mutat he in thau. ut פּוֹקֶדֶת Inueniť et quãdoq; ultima per hirik. Nec id omittẽdũ eſt, q̊d ỽba ĩcipientia ab una harũ lr̃arũ אחהע ſolent ſępe primã p holem et ſecundã p patha enũciare. Similiter. Itẽ.

ſeua & ſecunda per patha aut prima per ſeua & ſecunda per camez.

fac fac fac fac fac

פְּעַל פְּעָל פְּעוֹל פַּעוֹל פָּעוֹל

Exemplum primi. Ieremie vij. Sta in porta. Exemplum ſecundi. Exodi xx. Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Exemplum tertij. p̄s. cxxxij. Memento domine dauid. Exemplum quarti. Deutero. iiij. Interroga de diebus antiquis. Exemplū quinti. Threnorum. iij. Recordare paupertatis meę. Coniugatur autem ſic.

Generis fœminini. Generis maſculini.

facite facite fac facite fac fac

פְּעוֹלְנָה aut פְּעָלְנָה פַּעֲלִי ׃ פַּעֲלוּ פְּעוֹל aut פְּעָל

Verbum Gerundiuum quo fit Infinitiuus

Multiplex eſt eius uarietas. aut enī ultima holem & prima camez uel ſeua. aut prima ſeua & ultima patha uel camez. Gerundiū eſt ſi quādo ei pręponitur una de literis. בכלם

a faciendo ad faciendum iuxta faciendum in faciendo

Vt מִפְּעַל לִפְעַל כִּפְעוֹל בִּפְעֹל

Quę quidē literę ſingulę ſingulis iſtis termīationibus prępōi poſſunt Gerundia uero ſunt quando abſoluūtur ab eiſdem. ut Threnorū. iij. Memoria memor ero. uerius ſic. Recordando recordaberis. Quia uero gerundia dicuntur participialia uerba, iccirco ſępe exponuntur participialiter ut p̄s. cxviij. Caſtigans caiſtgauit me dn̄us. quod uerti potuit caſtigando. Et pro infinitiuis ſępe capiuuᷤ ut Michee. vi. Facere iudicium et ambulare cum deo tuo. Sed frequētius ad uſum infinitiui pręponitur ei lamed ſupra notatum in Bachlem quamuis alię quoqꝫ literę etiā infinitiuū notent atqꝫ ſupinū. ut Eccle. i. Non ſaturatur oculus uiſu nec auris auditu impletur ideſt non ſaturatur oculus uidere nec auris audire. Et de eadem dictione ambulare quam ſupra ſine lamed allegaui. ponitur exemplum in eodem capitulo. Eccleſiaſtis. i. per lamed ſic ad locū unde exeunt flumīa reuertūᷤ ut iterū fluant. recti us. reuertunᷤ fluēdo. Et ita hebraica locutio ꝓmiſcue utitur gerūdijs. participialibus. infinitiuis atqꝫ ſupinis. Venio nūc ad paſſiuū in q̄ cōſy

facilem transitum in symbolicis loco camez habere Holem iccirco geminaui tibi uerba. et ea partim cum patha & partim cū holem ascripsi. Quinto nō te fugiat. quod in genere fœminino et nūero plurali secūda persona & tertia eodem uerbo enūciantur. ut si dicāt viri ad mulieres facietis & facient. Vltimo nota quod tertia pluralis masculina suscipit in fine quandoq3 nun. Absoluto iam modo indicatiuo cum suis temporibus generibus atq3 numeris conuertamus calamum ad secundū qui dicitur Imperatiuus. Est autem in quintuplici differētia. aut enim prima scribitř per patha et secūda p holem. aut prima p camez et secūda per holem. aut prima per seua et secunda per holem. aut prima per

תִּפְעֲלִי תִּפְעֲלִי תִּפְעֹל תִּפְעַל Generis fœminini

In Numero plurali Generis Maſculini.

facietis facient facient facient faciemus faciemus

תִּפְעֲלוּ יִפְעוֹלוּ יִפְעֲלוּ נִפְעוֹל נִפְעַל

facietis facietis faciẽt facietis faciẽt

תִּפְעוֹלוּ Et pluralĩ generis fœminini תִּפְעֹלְנָה תִּפְעַלְנָה

In hoc modo futuri tẽporis iſtud velim diſcas, primã perſonã utriuſq; numeri cõmunẽ eſſe tam uiris quã mulieribus. Eſt itaq; omnis prima perſona utriuſq; generis Secũdo conſiderabis in hac forma coniugandi idem eſſe uerbum ſecundę perſonę maſculinorum et tercię perſonę fœmininorum. Quaſi diceret legiſlator aliquis ad uirum, omne quod tibi iubeo audire audiat mulier. Et q̃d tu uir facies, faciet mulier. Tertio mandabis memorię in hac tota huius futuri temporis coniugatiõe ſolum aleph prępoſitiuũ ſcribi per ſęgol, cętera per hirik Quarto nota quod licet penultima ſubſtãtialis ſcribẽda eſſet regulariter per patha Quia tamẽ inuenio multa uerba loco patha habere camez uel ꝓpter

Secunda persona pluralis numeri notat primã puncto seua & mediã per patha & ultimam hoc est ipsum thau per segol inuenitur tamen hirik quãdoq; loco patha et aliquando segol uel zere. Sed non est regulare. semper autẽ et indistincte accentus in ultima. siue vau prępo-natur seu non prępọnatur.

Pręsentis temporis Generis Masculini.

	faciunt	facio
Et assimilantur nominibus eorumq; regulas sequuntur.	פּוֹעֲלִים	פּוֹעֵל

Pręsentis temporis Generis fœminini.

facit mulier — facit mulier

פּוֹעֶלֶת uel פּוֹעֲלָה

Non tamen semper penultima sic per segol scribitur, sed quandoq; in termino per camez ut Ecclesiastis.i. Terra autem in ęternũ stat. & plr

פּוֹעֲלוֹת faciũt mulieres & per oĩa imitatur nomina secundededi natõis Et habet hęc forma tres literas fũdamẽtales Nã vau tantũ loco holem interijcitur. Sępe enim sacra scriptura utitur hac forma sine vau. ut Ezechielis.xxij, Virum quĩ interponeret sepem. Sequitur forma uerbi cuius actio iam pficitur in pręsenti. per camez & surek.

Generis fœminini — Generis masculini.

fiunt	fit	fiunt	fit
מְפֻעָלוֹת	מְפֻעָלָה	מְפֻעָלִים	מְפֻעָל

Sic Zacharię.iij. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Quod uerbũ si secundũ pprietatẽ linguę hebraicę exponeretur deberet dici. Iesus erat iã fiẽs indui, uestibus. Sed latinitas respuit hũc morẽ ęstimat̃ uero quasi adiectiuũ. Transeo ad tempus futurũ indicatiui modi quod psonas conuertit ppter quoddã memoriale nomẽ quod in se cõtinet quatuor literas. Et dicitur אֵיתָן Aleph pręponitur primę personę numeri singularis. Iod tertię. thau secũdę. Nun primę numeri pluralis Et rursus iod et thau reliquis Coniugat̃ autẽ sic. In Masculino genere. Et numero singulari.

facies	facies	faciet	faciet	faciam	faciam
תִּפְעֹל	תִּפְעַל	יִפְעֹל	יִפְעַל	אֶפְעוֹל	אֶפְעַל

Tempore futuro

peſtilentię non ſedit.Similiter quando uerbum eſt in ſtatu regiminis ſeu perpetuę conſtructionis & habet accētum in penultima uel etiam quandoq; in ultima tunc iterum mutat patha in camez.Exemplum primi Geneſis primo .Et tenebras appellauit noctem.Exemplū ſecūdi.iij.Regum decimoſeptimo.Non enim pluuerat,Hebraicę ſic.Non fuit pluuia.ubi hoc uerbum fuit eſt pręſentis coniugationis & tamen ſcribitur per duo camez.ſed & hoc ipſum uerbum ſubſtantiuum alias quoq; conſueuit exorbitare.

Tertia regula. Terminatio prima huius coniugacionis ſeruat patha Secundę perſonę ac deinceps in ſecunda ſyllaba.& accentus cadit in eandem et ſignat thau daggeſſatum puncto camez.Idq; non ſolum in primitiuis ſuis,uerum etiam in coniugationibus ſequentibus a ſe deriuatis Excipiuntur aliqua per iod aucta quę patha in hirik tranſmutāt. quorum pauca exempli gratia hic pono.

עָשָׂה עָשִׂיתָ בָּנִיתָ קָנִיתָ רָאִתָ אָמִיתָ חָצִיתָ

tamē iod quādoq; deficit ut.iij. Regum.viij.Domū quā ędificaui nomini tuo.Vbi maſſora ſeu ſcholion ſuper uerbo ædificaui adnotatⁿ ſcilicet.In aliis libris cū iod.hęc in defectiuis infra tractāda eſſent. Accentum autem non ſemper ſeruant in penultima ſed quandoq; in ultima pręſertim quādo eis pręponitur vau. Sed iā oblitus promiſſi auſuſſū te ſolidiore cibo paſcere quam ab incunabilis ferre poſſis Quare ad rudimenta redeamus.Secunda terminatio mutat zere in patha

חָפֵץ Voluit.Cupiuit.Placuit.Geneſis.xxxiij.Amabat enim puellā ualde.hebraice ſic.Complacentiam habuit in filia Iacob. Coniugatur in ſecunda perſona חָפַצְתָּ p̄s.li.Ecce enim ueritatem dilexiſti.

Tertia terminatio ſeruat holem.ut Deutero.xxviij. אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ ideſt quas timuiſti.Et etiam tranſfert accentum de penultima in ultimā quando ei uerbo pręponitur vau.

Tertia perſona pluralis numeri ſeruat camez in prima & patha in penultima.pręterq; in diſtinctione.mēbro & termino.ubi mutat patha in camez.patitur etiam in multis caſibus aliis αλλοτητα ut in figuris conſtructionis. Numeri viceſimo.Ingreſſuſq; eſt Moyſes et Aaron & corruerunt.et ſic de aliis. et accipit paragogen nun.

Ecce quomodo facio scribere transiret in te et tamen in te non quiesce ret sed ultra transiret in aliquod tertium, scilicet in literas scribendas. & hoc uocatur transitiuum tertij. vnde poteris discere tria officia uer bi transitiui. quod tibi maxime proderit in coniugationibus et earum significatis. Coniugationes uerborum sunt quatuor. prima פָּעַל Secunda פִּעֵל Tertia הִפְעִיל Quarta הִתְפַּעֵל De prima coniugatione generaliter primo dicemus. Habet autem ea tres terminationes. scilicet a. e. o. semper remanente camez in prima sylla- ba. ut יָכֹל מָלֵא שָׁכַן Quas si uelis memorię commendare, poteris plane hoc uno uersu qui legitur Exodi quadragesimo. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis nube operiente omnia, et ma iestate domini coruscante quę cuncta impleuerat. ubi hebraice insunt scripta hęc tria exempla. Nominatur sane coniugatio ista leuis. quia nullo luxu augetur. nulla literarum copia gaudet, nihil accipit extra- neum primitiuo. sed tantum eas coniungi patitur literas, quę necessa rio ad cognoscendum personas genera et numeros adducuntur. quę sunt fundamenta coniugationis. & ideo illa nos utemur in pręsenti opere pro fundamento omnium uerborum hoc modo.

PRETERITI TEMPORIS GENERIS MASCVLINI

fecimus	fecistis	fecerunt	feci	fecisti	fecit
פָּעַלְנוּ	פְּעַלְתֶּם	פָּעֲלוּ	פָּעַלְתִּי	פָּעַלְתָּ	פָּעַל

GENERIS FOEMININI

fecistis	fecisti	fecit
פְּעַלְתֶּן	פָּעַלְתְּ	פָּעֲלָה

REGVLA. In omni coniugatione pręteriti temporis prima persona & tertia utriusque numeri sunt generis communis. ut hic cernis. quia ap- ponuntur tam uiro quam mulieri. Altera. In distinctione. membro. uel termino. patha huius coniugationis mutatur in camez. Gen. xxi. Visitauit autem dominus Saram sicut promiserat. sic ps. i. Et in cathedra

DE VERBO

Ebraicorum verborum, alia ſunt perfecta & alia Imperfecta.
h Perfecta dicuntur quę tres continent ſubſtantiales literas vt פעל Imperfecta ſunt, quę aut aliqua ſubſtantialiū carent aut abundant. Quę vero abundāt appellamus grauia aut a numero literarꝝ quadrata ut רומם Quę aūt carent, vocantur defectiua. Imperfectorꝝ item, quędam ſunt compoſitorꝝ. quędā ſimplitia. Compoſita ſunt quorꝝ partes uerba fuerūt. ut כלכל סבסך Simpliciū deniqꝫ alia ſunt defectiua literarū ut אך אט Alia defectiua uocū. ut ישא נברא Accidentia uerborū ſunt plurima. tam a gręcis q̄ꝫ a latinis artificioſe tractata. quorū magnam partem hoc in libro rudimentorū ex nulla deſidia omittīus, tantū neceſſaria ſermoni hebraico complexi, erudiendis initia ſubminiſtrantes. Verbo itaqꝫ accidunt perſonę tres. quas more hebręorum enumerabimus. Sunt autem hę Tertia de qua loquimur. Secunda ad quam loquimur. & prima quę loquitur. Numeri contra uſum gręcorum duo tantum. Singularis et pluralis. Genera naturalia duo. maſculinū & fœmininū. Tēpora tria Pręſens. pręteritum & futurum. Modi ſunt tres. Indicatiuus. Imperatiuus & Infinitiuus. Significationes ſunt quas gręci διαθεσεις ideſt diſpoſitiones nominant tres. Actio. paſſio. medietas. Ex his oriuntur duo ſtatus uerborū. Abſolutus & tranſitiuus. Abſolutus ut ſto. ſedeo. Trāſitiuus diuiditur in tria. Primo enim inuenitur uerbū quod de ſui natura eſſet tranſitiuū ſed oratione noſtra ſtare cogitur. Virgilius. iiij. ęneidos. Dixerat, ille Iouis monitis immota tenebat lumīa. ideſt Dido erat loquens. ultra non tranſit. quaſi hoc innueret interloquendum ille non mouebatur. Sic in Aegloga tertia. Alternis dicetis. amant alterna camœnę. ideſt eſtote cātantes. nec longius progreditur. Secūdo datur aliquod uerbum quod tranſfert actionē ſuam in alterum tantū, et ibi ſiſtit ut Virgilius in. iiij. ęneidos. Dixitqꝫ nouiſſima uerba. Tertio ſe offert quandoqꝫ uerbum quod non ſolum tranſit in alterū uerū etiam illud alterum cogit operationē ſuam ultra tranſferre in tertium ut ſi dicerem. Scriptifico te literas. Detur mihi uenia etiā ex Lucretij authoritate ut ipſe ait propter egeſtatem linguæ & rerum nouitatem

poteſt.ut paulo ſuperius patuit.iod et thau faciũt terminationẽ gene/ris fœmini numeri ordinalis quorꝫ maſculina in iod deſinũt. ut ſupra de noibus ordinalibus ſecundæ declinationis. quare terminatio ית reijcienda eſt.quia uero ad literã ſubſtantialẽ quę ante oĩa mãſit ſalua, egebimus adhuc duabus lr̃is ut ternarius primitiui compleat̃.relique/mus aleph et ſin uſqꝫquaqꝫ intacta. et ſupererit ראש primitiuum huius uocabuli breſith. q̃d in nr̃o dictionario ſecũdum ordinẽ alphabethi quęre diligenter et inuenies ſignificatum eius. Rurſus elige tibi aliam dictionem.uis unam de p̃s.i. וּבְתוֹרָתוֹ ideſt & in lege eius. primo.vau ideſt et,eſt cõſignificatiua particula ergo reijciẽda.ſecũdo beth ideſt in,pari modo.tertio thau.primum facit nomẽ uerbale quia legere deberemus et in inſtitutione eius.pro eo q̃d dicimus et in lege eius.quia uero ſic erit litera hęamanthi, iccirco reijcienda eſt. quarto thau ſecũdum pro he cõmutatum eſt.propter ſtatum regiminis. ut ſupra docuimus.quinto vau finale eſt affixũ ergo reijciẽdum. Res uero litera una de ſubſtãtialibus eſt.et ergo mãſiua.quod ſi optamus nobis reſeruare tres literas nihil ſupereſt amplius quam vau res he. Cõſtat autem ex dictionario de vau litera quoties poſſit fieri principium dictionis et quod oĩno hic eſſe non poſſit. Quid ergo? memineris iam quod ipſius thau et he facilis et ſymbolicus eſt tranſitus. pone ergo הֹרה (quatenus holem ſuppleat vau)primitiuum eius. cuius ſignificatum tunc quęre in dictionario.Similiter age in cęteris. & uehemẽter exerce induſtriam tuam.hoc enim tibi proderit ad intelligentiam pene uniuerſorum hebraicę biblię nominum.Nec te reiterati laboris tedeat ſi primo fruſtra quodlibet nomen diſcerpſeris,nec primitiuũ multicoloribus ueſtitũ recte denudaueris.ſic enim te continua inquiſitione in dictionario noſtro fatigabis,quouſqꝫ tãdem cũ inſigni triumpho uictor euades.Sed iam ad ſecundã partem orationis tranſeamus.

igitur hę.in.ifica.bili.tudin.es.quid remanet? certe nudū illud quod nominamus honor.ecce primitiuū.nūc pariter operare in hebraicis. ad cuius faciliorem aditū ſcire te iubeo. Quod apud hebręos ſecundū cōmunem et uulgarium morem plerūq; omnia primitiua tres habēt literas quibus ſuum cuiq; corpus conſtituitur.quan quam autem inue niant dictiones etiam primitiuę quę uel duabus uel quatuor aut forte quinq; literis ſcribantur,tamen propter earum paucitatem non abro gabunt hoc meum decretum.vix enim regula datur ulla ſine exceptio ne.Si ergo memineris in primi uoluminis capite ſecundo tibi me pręcepiſſe totum alphabetum ideſt unum omniū literarꝝ uerſum in duas ęquales partes eſſe diuiſum.quarum in ordine primo חט ספר גזע צרק ſunt literę de ſubſtantia dictionis quę reijci nequeūt.& in ordine ſecūdo ſunt literę אתבנה משלי בו quę aliquando ſunt accidentales et reijci poſſunt,aliquando autem ſubſtantiales quę reijci non poſſunt.erit prima cōſyderatio tua in quolibet deriuatiuo, ſit ne aliqua primi ordinis litera in eo.& illam reponito mihi ſaluam. ſecunda conſyderatio tua erit,ut recorderis accidētalium capitalium אלבש quę uenient in principio dictionū reijciendę ſi fuerint accidentaliter ſeparabiles.ſimiliter תבן היום quę uenient in fine dictionum reijciendę ſi fuerint accidentales. Adhuc tertiam conſyderationem habebis in uerbo האמנתי q̊d continet literas per quas fiunt nomina uerbalia et denominatiua.de quibus paulo ſuperius in hoc libro tertio mentionem,fecimus cum de abundantia literarum ſcriberemus. Iſtis omnibus complexis ſic accidentales abijce. primo compoſitionem.ſecundo articulum. tertio appenſilem deriuationis. quarto genus.quinto declinationem.ſexto epentheſin et paragogen. Fac periculum et ſume aliquod nomen.ſi uis.eſto prima dictio bibliæ in principio בראשית quę habet ſex literas.de quibus tantum tres ſunt quę corpus primitiui conſtituunt.primo beth quod ualet in prępoſitionem conſignificatiuam,eſt reijciendum.ex regula de articu lis in quinto poſita.res autem litera ſubſtantialis eſt,et ideo reijci non

& uideamus quomodo ei affixa cohęreant.

Recordare igitur ante omnia in pręcedentibus me tibi multiuariam multisq; modis pręcepisse omnem dictionem fœmininã in he finale desinentem, in statu regiminis et affixorum he finale mutare in thau. Sicut igitur hactenus uerbo דבר usi sumus quod est masculini generis. ita deinceps uocabulo תורה idest lex exẽpli gratia utemur. vbi uides cum se ad regimen uel affixa destnat quonam modo he in thau transmutet.

lex uestra	lex eorum	lex mea	lex tua	lex eius
תורתכם	תורתם	תורתי	תורתך	תורתו
leges meę	leges tuę	leges eius	lex nostra	
תורותי	תורותיך	תורותיו	תורתנו	
leges eius	leges nostrę	leges uestrę	leges eorum	
תורותית	תורותינו	תורותיכם	תורותיהם	
leges uestrę	leges earum	leges meę	leges tuę	
תורותיכן	תורותיהן	תורותי	תורותיך	
leges nostrę				
תורותינו				

Ex his omnibus per nos hactenus expositis facilius scies id, quod in lingua hebraica maximę dicitur artis esse. ac ingenĳ singularis laudatissimum indicium. cum omnis dictio aut primitiua sit aut deriuatiua. exuere nomen deriuatiuum singulis uestibus ad nuditatem quousq; appareat primitiuũ latine prius tecũ agam. exempli gratia si hoc nomen pluralis numeri. hę inhonorificabilitudines uelis ad primitiuum statum redigere. quid facies? decorticabis illud omnibus tunicis quousq; absolutum appendiciis appareat primitiuum. sic. Reiice primo articulum hę. secundo compositionem primã qua ligatr cum pręposition in. tertio compositionem qua ligatur cum ifica. a facio. quarto terminationem uerbalem aptitudinis quę est bilis. quinto terminationem abstractionis quę est tudo. sexto casualem inflectionẽ genitiui quę est din. septimo numeralem terminationem es. separatis

do גְּבוֹרֵיהוּ: מָגֵן גִּבֹּרֵיהוּ q̄d legitur clypeus fortiũ eius.pro גִּבּוֹרָיו

דְּבָרֶיךָ verba tua.Constructionem et eius ualorem ex anteriori-
bus intelliges.& notabis penultimam per segol דְּבָרַי uerba mea:
tam in masculino quam in fœminino quo ad affixa.sed quãtum ad no
men ipsum pertinet.alia ratio erit.nunc ad pluralem numerum accin
gimur דִּבְרֵיהֶם verba eorum.Solet autẽ post mem finale q̄nq̧
sequi aspiratio he.Ezechielis.xl.In thalamis et in frõtibus eorum. ubi
ponitur אֵלֵיהֶמָה loco eius quod regulariter dici deberet
אֵלֵיהֶם

דִּבְרֵיכֶם Verba uestra.ut in anterioribus cernere potuisti.

דְּבָרֵינוּ Verba nostra.cui etiam consonat fœmininum. In fœmi-
nino autem genere affixorum quando ipsa sint singularia et antece-
dens est plurale.sic concipe tibi exemplum דְּבָרֶיהָ Verba eius
scilicet mulieris.et inuenies iod quandoq̧ mutatum in nun. ut Gene-
sis.ij. תַּחְתֶּנָּה pro תַּחְתֶּיהָ Et repleuit carnem pro ea.

דְּבָרַיִךְ Verba tua.et quandoq̧ assumit iod in fine et pronuncia
tur hirik sicut multipliciter legitur p̄s.ciij.et.cxvi.ubi pro עֲוֺנֵיךְ
מְנוּחָיְכִי עָלָיְכִי תַּחְלֻאָיְכִי scribitur atq̧ legitur עֲוֺנֵכִי
מְנוּחָיְכִי עָלָיְכִי תַּחְלֻאָיְכִי & sic de aliis.

Sequitur fœmininum affixum et antecedens masculinum. utraq̧ plu
ralia דִּבְרֵיהֶן Verba earum.contingit etiam q̧ he finalis succedit
ipsi nun.ut Ezechielis.i.Corpora earum. גְּוִיֹּתֵהֶנָה

דִּבְרֵיכֶן Verba uestra.o fœminę.Et similiter recipit aliquãdo aspi
rationem post nun finale sicut supra.Absoluimus hoc nomen דָּבָר
cum oĩbus suis affixis utriusq̧ generis,cũ tamen ipsummet sit generis
tantum masculini. sume tibi nũc aliud nomẽ q̄d sit generis fœminini:

tam singularis quam pluralis numeri percepisti.audi nūc generis fœminini quę sint.iterumcp a singulari numero more superiore incipiā.
דְּבָרָהּ Verbum eius.scilicet mulieris.et scribit̄ he finale per mappik relatiuum.significatcp tertiam personā singularis numeri fœmini generis.cuius etiā meminimus in primi libri capite tertio et quarto.
דְּבָרֵךְ Verbum tuum.o fœmina.Inuenitur autem in eodem significato cata paragogen in fine ipsi caph subiuncta.iod litera.p̄s.ciij.
הַסֹּלֵחַ לְכָל־עֲוֺנֵכִי Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis.De prima persona hanc tibi regulam trado.quod eadem uoce et paribus punctis pronunciatur tam in masculino quam in fœminino genere.tam in singulari quā in plurali.quare nō est hic ampliore de eis tractatu opus.
Post affixa masculina pluralis numeri iure optimo ueniunt affixa fœminina eiusdem numeri.et sunt hęc. דְּבָרָן Verbum earū. cernis quod nun finale significat genus fœmininū.et hic in materia affixorꝫ tertiam personam de qua loquimur.Consueuit aliquando he ipsum nun finale sequi et tamen nihil aliter significare.ut Exodi.xxxv. לִבָּנָה אֹתָנָה & omnes mulieres quibus eleuatū est cor earū in sapiētia.
filiauerūt pilos caprarū.q̄d in nr̄a trāslatiōe asterisco addendū esset.
דְּבַרְכֶן Verbum uestrū.o mulieres. & contingit quocp hic quod aliq̄n he subiungit̄ ipsi nun.ut Ezechielis.xxiij. וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמַּתְכֶנָה Ne faciant secundum scelus uestrum.
Exempla tibi ostēdi q̄bus cognoscas quomō noībus singl̄aris nūeri et generis masculini,affixa utriuscp nūeri subiūgant̄.sequūt̄ exēpla q̄mō eiusdē generis noībus sed pluralis nūeri,addant̄ affixa utriuscp nūeri.
דְּבָרָיו Verba eius.diphthōgus in fine.uel potius digāma ęolicū.
Ecce iterū vau finale ut sup̄ denotat tertiā p̄sonā singl̄aris nūeri masculini generis.qa uero regit̄ a p̄cedenti noīe scilicet uerba q̄d ē pluralis nūeri,icdrco secūdū regulā supius positā ablatū ē mem finale et māsit iod nō punctatū q̄d nō impedit diphthongū sicut necp in eu īpediret.
q̄d a nobis in libri primi ca.v.explanatū est.sępe aūt in hac forma deficit iod & loco eius ponunt̄ he et vau in pari significatōe.ut Nahū secū

he.Ezechielis. xij.Et omēs qui circa eum ſunt pręſidiū eius et agmina eius.ubi pro עֶזְרוֹ poſitum inuenitur עֶזְרֹה ideſt auxilium & pręſidium eius.In tali etiam locutione ſolet ipſi vau pręponi he. et idē ſignificari. Iob.xxv. Et ſuper quem non ſurget lumen illius.ubi pro אוֹרוֹ lumen illius.ponitur אוֹרֵהוּ

דְּבָרְךָ Verbum tuū. uide q̊d caph finale cum camez ſignificat ſecundam perſonam ad quam loquimur.et cōmuniter quādo in fine orationis eſt ponendum,tunc ſcribitur ſęgol in penultima דְּבָרֶךָ attamen id aliquando non obſeruat̃.ut p̄s.cxix.Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo.Solet quandoq́ poſt caph in fine apponi he aſpiratio. Exodi.xiij.Et erit quaſi ſignū in manu tua.ubi ponitur יָדְכָה

דְּבָרִי Verbum meum.Cōſydera quod iod finale ſignificat primā perſonā illam ſcilicet quę loquit̃.& ſolet quādoq́ ipſi iod finali pręponi nun litera.ut.ij.Regum.xxij.Incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me. vbi ponitur תַּחְתֵּנִי quod in p̄s.xviij.legitur תַּחְתָּי ſiue nun.

Expediuimus affixa generis maſculini ſingularis numeri.accedāt modo affixa generis maſculini pluralis numeri.

דְּבָרָם Verbum eorū. ubi mem finale ſignificat plures de quibus loquimur,licet uerbum ſit unū atq́ ſingulare de quo loquimur. Solet etiam quādoq́ ante mem finale pręcedere he aſpiratio et eodē modo ſignificare.ut Ieremię.xij. פִּיהֶם Prope es tu ori eorū. ſed et omiſſa aſpiratione inuenimus ſępius finaliter poſt mem ſequi vau. Exemplū de eodem uocabulo oris.p̄s.lix.Delictum oris eorū ſermonē labiorū ipſorum.& p̄s.xvij.Os eorū locutū eſt ſuperbiā.ubi ponit̃ פִּימוֹ

דְּבַרְכֶם Verbū ueſtrū.hoc enim mō caph et mem dictiōibus ſubnexa ſecūdas perſonas ad quas loquimur pluralis uidelicet numeri et maſculini generis ſignificat.patit̃ aūt כֶם etiā articulos ut אֶתְכֶם Canticorum.viij.Adiuro uos filię Ieruſalem.

דְּבָרֵנוּ Verbum noſtrum.ubi nu ſignificat primas perſonas maſculini generis pluralis nūeri quę loquūt̃.licet res ſit una quā loquūt̃. Hactenus pronomina ſubiunctiua quę appellantur affixa maſculina

quarto. Omnes gemellis fœtibus. et eiusdem quinto. Caput meum repletum est rore. Item preponitur et postponitur articulis. Canticorũ primo. Vineam meam nõ custodiui. ubi preponitur datiuo. similiter eiusdem tertio. En lectulum Salomonis. postponitur in eodem. Querram quem diligit anima mea. Sicut autem apud grecos ο et οτι & apud latinos quod equiparantur in significatione. ita שֶׁ aliquando significat quod. quia. quoniam. cum. quando. quo. Canticorum tertio. Paululum cum pertransissem. eiusdem. i. Quod fusca sim. et ibidem. Quia decolorauit me sol. & ualde conuenit cum אֲשֶׁר ut Canticorum iiij. Sicut greges tonsarum que ascenderũt de lauacro. Iungitur etiam consignificatiuis aliis ante et post. eiusdem. v. Quia sic adiurasti nos. & eiusdem. iij. Donec ipsa uelit. pro usqȝquo. & recipit cata prothesin כְּמוֹ sed et אֲשֶׁר eodem modo una cum eisdem tribus literis sub iungitur omĩbus etiam articulis quorum non opus est exemplis. quia in sacra scriptura hoc tritum et uulgare est. Nunc ad affixa trãseamus. que quamuis sint relatiua, tamen quandam quasi possessionem uidentur significare. Referunt enĩ eius memoriã de quo paulo ante loquuti sumus. & nihiloĩnus indicũt ad eũdẽ de quo loquuti sumus aliqd pertinere. ut cum loquitur dominus deus ad populũ Leuitici. xviij. Ego dominus deus uester custodite leges meas. Tu recordare cuius meas? certe leges eius qui loquutus est ego dñs. sic ps. ij. Dominus dixit ad me filius meus es tu. idest filius illius qui hoc ad te dixit. Si enim simpliciter quis scribat in pariete. Audite uerba mea. uel sic. Hec terra erit tua. uel quod suum fuit amisit. quasi pro nõ scripto habeť. quia nemo intelligit de quo scribatur. eoquod desit persona cuius memoriã hæc pronomina meus tuus suus referant. Ne igitur plura membra partitionum facerem quam oporteret, cõprehendi ea que latini possessiua nominant sub relatiuis et affixa nominaui. Vtqȝ in exẽplo tibi cõsueto maneamus. sume דָּבָר pre oculis. memĩerisqȝ Iudeos aduersa nobis via. prio tertiã personã, secũdo secundam, et tertio primã, enumerare tã in pnoĩbus quã in uerbis. דְּבָרוֹ verbũ eius. ecce quõ vau affixũ subiunctiuũ tertiã personã de qua loqmur significat. scilicet suũ. eius. illius. ipsius. Et ĩ hoc genere loquẽdi cõtingit qñqȝ ipm vau mutari in

istas illis istis illarum istę illę

Et pluraliter הֵנָּה uel הֵן שֶׁלָּהֶן לָהֶן uel לָהֵנָּה אֶתְהֶן

ab illis ab istis

מֵהֶן uel מֵהֵנָּה

Accipiunt aūt tertię psonę pronoīa loco ille.ipse.iste.hic.is. inquantū demonstrant. Absolutis igit demōstratiuis, tempus instat quo ad relatiua pcedamus. Sunt itaq; illa in multiplici differentia. Nā relatiuorū quędā sunt simul et relatiua et demōstratiua.ut apud nos ille.is. quędā aūt relatiua tantū.de primis sunt quę sequunt. quę et assumūt articulos prępositiuos.et seruant eorum regulas. ut

MASCVLINI GENERIS

ĳdem idem is ille illi ĳ ille is

זו זֶה אֵל אֵלֶּה הַזֶּה הַלָּזֶה הָאֵל הָאֵלֶּה

ĳ illi is ille

הַהוּא הָהֵם

FOEMININI GENERIS

eę illę ea illa eędem eadem ea illa eę illę ea illa

זֹאת אֵלּוּ הַזֹּאת הַזּוּ הַלָּזוּ הָאֵלּוּ הַהִיא הָהֵן

עֶצֶם met. Quę uero sunt relatiua tantū, sic diuidunt. Nā quędā sunt separata quędā affixa, Separata aūt appello. quoniā nō faciūt unā dictionē cū eo cui subiūgunt.ut ps.i. הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ Vir qui nō abiit. Affixa aūt uoco quia unā dictionē faciūt cum eo cui subiūgunt.a q si auellerent nihil eiusmodi significarēt.ut in eodē ps.i. חֶפְצוֹ Voluntas eius. ubi vau significat eius.et si ab alia dictione separaret iam ultra nō significaret eius uel illius. vau eni p se solitarie positū qd significet habes in dictionario.sic de aliis q uidebis modo. Sunt igit separata אֲשֶׁר שֶׁ et significāt qui quę uel quod.relatiua. etiam si coniunctio sit.& sæpe (ut supra dictum est) articuli relatiui loco fungitur שֶׁ sicut apud gręcos ο in oratione dnica πατηρ ημων ο εν τοις ουρανοις Hebraice sic אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם

Et iungitur utriq; numero tam singulari quam plurali. Canticorum

laris utriusqꝫ generis hoc modo.

a me me mihi mei Ego

אֲנִי שֶׁלִּי לִי אוֹתִי מִמֶּנִּי

Inuenitur autem sępe in scriptura אֲנֹכִי idest ego. scilicet quasi per epenthesin pro אֲנִי &pluraliter

a nobis nos nobis nostrũ nos

אֲנַחְנוּ שֶׁלָּנוּ לָנוּ אוֹתָנוּ מִמֶּנּוּ

Secundę personæ. generis masculini. numeri singularis.

a te te tibi tui tu

אַתָּה שֶׁלְּךָ לְךָ אוֹתְךָ מִמְּךָ Etpluraliter

a uobis a uobis uos uobis uestrum vos

אַתֶּם שֶׁלָּכֶם לָכֶם אֶתְכֶם מִמְּכֶם uel מִכֶּם

Secundę personę. generis fœminini. numeri singularis.

a te te tibi tui tu

אַתְּ שֶׁלָּךְ לָךְ אוֹתָךְ מִמֵּךְ

a uobis uos uobis uestrũ vos

Etpluraliter אַתֵּן שֶׁלָּכֶן לָכֶן אֶתְכֶן מִמְּכֶן

Tertię personę generis masculini numeri singularis.

ab isto istum isti istius iste

הוּא שֶׁלּוֹ לוֹ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ

Etpluraliter

ab istis ab istis istos istis istorum isti isti

הֵמָּה uel הֵם שֶׁלָּהֶם לָהֶם אֶתְהֶם מֵהֶם uel מֵהֵמָּה

Tertię personę generis fœminini numeri singularis.

ab illa illam illi illius ista uł illa

הִיא שֶׁלָּהּ לָהּ אוֹתָהּ מִמֶּנָּה

אֶת הָאָרֶץ Vocatiuo.Deutero.xxxij.הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם .i.
audite cęli.Ablatiuo.ut Gen̄.ij.בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי .i. In die ſeptimo.
Crebrius aūt hoc articulo ad explicandū genitiuū utimur.quia nomi
natiuus articulo ſępe caret.Secundus articulus eſt שֶׁ Canticorꝝ.i.In/
dica mihi dilectionis anima mea.i.robur et nerui mei amoris.trāſlatio
nr̄a ſic legit.Indica mihi quē diligit anima mea.ſed quandoqꝫ eſt arti/
culus quandoqꝫ pronomen relatiuū ſignificans quid quę q̄d.ut infra.
Tertius articulus eſt lamed.et ſeruit datiuo. Eccleſiaſtis tertio. Dedit
deus filiis hominum.Quia uero etiam apud latinos datiuus ſępe ſigni
ficat locum ad quem uel in quē aliquid deſtinat̄. Virgilius in eneide.
Volat haſta tago per tempus utrūqꝫ.quod Priſcianus in libro.xviij.
exponit tago.pro ad uel in tagum.Icirco etiā qn̄qꝫ ſignificat ad. ut cū
legimus p̄s.liiij.auerte mala inimicis meis.ubi ante uocabulū inimicis
ponit̄ articulus lamed.et rectius legeretur ſic. Verte mala ad inimicos
meos.quia ſequit̄.& in ueritate tua diſperde illos.Hebręi eo utuntur
in ſuperſcriptionibus.titulis.epitaphiis et ſupputatione annorꝝ mūdi,
loco genitiui.ut pſalmus ipſi Dauid.i.ipſius Dauid.Quartus articulus
eſt אֶת ſatis ut mihi uidet̄ ſupra declaratus in dictionarij nr̄i libro.i.
Quintus articulus eſt mem litera.et ablatiuo coniungit̄ tantū ualens
quantū a uel ab.quanqꝫ aūt uideat̄ prępoſitio eſſe,tamē utimur eo ar/
ticuli loco.ſicut et בְּ q̄d qn̄qꝫ eſt prępoſitio in loco.ut Gen̄.iij.Deam
bulantis in paradyſo,quandoqꝫ demonſtrat tantūmodo ſeptimum ca
ſum et nihil aliud.ut Exodi.xiij.In manu enim forti eduxit te.pro quo
rectius diceretur. Manu enim forti eduxit te.de quo caſu aduerſant̄
inter ſe Seruius et Priſcianus quicquid ſit.rectius dixeris baculo per/
cuſſi te quam in baculo percuſſi te.Scribitur autem illud mem quan
doqꝫ per zere.ut Eccleſiaſtis tertio. מֵרֹאשׁ ideſt a capite.quod
nos legimus ab initio uſqꝫ ad finem.aliquando autem ſcribitur per hi
rik et tunc uidetur eſſe deriuatum a מִן quod idem ſignificat.eſſetqꝫ
ſic apocope.quęre in dictionario. Poſt articulos qui demonſtrant
caſus nominū,oſtendam tibi pronomina quę demonſtrant perſonas
rerum.Sequuntur ergo demonſtratiua primę perſonę numeri ſingu

pium secundũ genera et declinationes non aliter tractari quã nomĩa. Restat nũc ut de ꝓnomĩne quã partẽ orationis una sub ipso nomine cõprehendi uoluimus,pauca breuiter interponere nõ recusemus.Sũt itaqȝ pronominũ quędam demõstratiua et quędam relatiua.nec te in stuporem ducat nostra huius primę diuisionis traditio.nõ enim semꝑ latinos imitari possumus sicut neqȝ latini grecos. Cum igitur de hac materia neqȝ ipsos hebręos ĩuenio tractauisse,oportebit nihilominus rudibus ostendere modũ quo possint eiuscemodi dictiones constru-ctionesqȝ in sermone iudaico intelligere.Nunc ad rem redeo. Demõstratiuorum alia sunt demõstratiua et articuli simul,ut quę casus tantũ uocabulorũ demõstrãt.alia demonstratiua solum.ut quę ipsam rerũ personam ostendunt.de prioribus priore loco scribendũ est. Articuli quos et supra partim commemoraui hebręis sunt quinqȝ.

ה ש ל את מ

Quidam putauerunt etiam articulos esse pręposítiuos ב כ ך sed eędem literę dicuntur dotius pręposítiones.ut infra patebit. Hoc tamen scitu dignum est ꝙ ex iam ostensis tribus literis duę בּ כּ simul parit̃ cũ istis primis quatuor superioribus articulis הּ שׁ לּ מּ hanc habent consuetudinẽ,scilicet ut cõsonantem se consequẽtem fortificent per punctum dagges.Solent aũt hebręi eas literas quę talia faciunt una memorię cõmendare duobus istis uocablis חַשְׁכֵּל בָּם idest intellectus in eis.exempli gratia הַדָּבָר שֶׁדָּבָר בַּדָּבָר לַדָּבָר בַּדָּבָר מִדָּבָר Iam primũ articulum aggredimur. scilicet ה.et scias quod nominatiuo solius appellatiui nominis apponi solet non autem ꝓprij. & in hoc sequor magistrũ Paulum episcopũ Burgensem in additõne psalmi.viij.iuxta cuius sententiam dico,quod hic articulus pręponit̃ licenter omnibus casibus. Nominatiuo Gẽ.i. הָאָרֶץ הָיְתָה idest terra fuit.Genitiuo.ut in eodem. מִקְוֵה הַמַּיִם idest congregationes aquarum. Datiuo.Genesis .ij. עַל הָאָדָם idest ipsi Adę.Accusatiuo eiusdẽ primo. In principio creauit deus cęlum et terram.ubi אֶת הַשָּׁמַיִם ponitur &

suo proximo plus iustus Ioannes ablatiuũ articulatũ sic loquẽdo יוֹחָנָן צַדִּיק יוֹתֵר מֵרֵעֵהוּ vbi deest uerbum substãtiuum scilicet est.& hoc habet linguę hebraicę proprietas in frequenti usu quod uerbum substantiuũ deficit. sicut etiam apud nos genus.unde latinum subaudi est.caue ne obliuiscaris. tibi etiam in pręceptis dedisse uolo ut perpetuo memineris. et habeas in ore hunc uersum Alexandri. Verbum multocies substantiuũ petis extra.nam conuenit plurimũ in isto idiomate. Superlatiuus cõstruit duobus modis primo ad nomen adiectiuum additur ualde uel nimis scilicet מְאֹד Si uolo dicere plurimus,ita loquor רַב מְאֹד ut Iosue.xi. Multus nimis. sic optimus טוֹב מְאֹד Gen̄.i.& hoc approbat Hieronymus cũ Numeri.xij. עָנָו מְאֹד recte transtulit mitissimus.sicq̧ regit post se pariter ablatiuum articulatum ut iam citato in loco. Secundo ubi sancta scriptura idem nomẽ adiectiuum geminat ibi uult notare excellentiam superlatiui. ut Ieremię.xxiiij.Bonas bonas ualde et malas malas ualde. quasi diceret optimissimas.si nobis ut gręcis a superlatiuo alium superlatiuum formare liceret. Geminatio autem nominis substantiui significat per singula singularia seu singula specierum seu unumquęq̧. ut מַטֶּה מַטֶּה Numeri xvij. Virgas singulas.& Leuitici.xvij. אִישׁ אִישׁ ubi translatio nostra traduxit homo.rectius sic.vnusquisq̧.nam paulo inferius uertit homo quilibet.Geminatio quippe uerborum significat uehementiam actus.ut patet legenti bibliam hebraicam. Cęterum quędam nõ sunt geminata sed composita.ut סִבְסֵךְ סַאסְאָה quorum simplicia sunt סַאָה et סַךְ Quoniam uero participiũ apud hebręos ut supra diximus in nomine quasi nulla pars orationis separata includitur. Quid enim est participium nisi nomen uerbale.damus tibi de participio hanc regulam.quod omnia quę de nomine traduntur pari modo de participio tradita intelligant. posses tu quidem eã partem orationis sub uerbo comprehendere secundum sententiam Cesariensis grãmatici.Quid enim est participiũ(inquit Priscianus in libro.xv) nisi uerbum casuale.vnde cũ illuc uenerimus de eo etiam quę necessaria erũt si suppetat memoria docebimus.Interea tibi satis erit partici-

militer in iod.ut עֲלֵי uel אֱלֵי ideſt ſuper uel ad.et in compoſitioñe aſciſcunt iod אֲלֵיהֶם עֲלֵיכֶם In fine abundant uariȩ literȩ.ut iod in חוּלִי p̄s.cxiiij.A facie domini mota eſt terra.ubi ſcripſit rabi Salomon q̄d iod abundat ſicut in dictione הַמַּגְבִּיהִי pſalmo cxiij.Qui in altis habitat.& ita in ſequente uocabulo הַמַּשְׁפִּילִי & in pluribus aliis quȩ in eodem pſalmo reperies.ſic aleph in nomine cętum millia רִבּוֹא nam et ſine aleph idem ſignificat. multa ſimilia legendo bibliam inuenies . ſufficiat horum tibi ſola cõmemoratio ad incunabula rudimentorum.

Cȩterum poſtquam in materiam exorbitantiȩ incidimus,non prȩtermittam etiam de hoc te facere certiorem ꝙ ſȩpe tranſpoſitis tam literis quam ſyllabis idem ſignificatur.ut כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב Siſr
גַּמָּא אֲגַם שָׂחִיס סָחִישׁ שַׂלְמָה שִׂמְלָה גֶּעֶר
רֶגַע Sunt alia noĩa q̃ una uoce diuerſis generibus diuerſa ſignificãt. ut קֹהֶלֶת in fœminino idem eſt quod concio.& in maſculino eſt eccleſiaſtes ſeu concionator.ſic et כְּנֶסֶת quando ſignificat conuentionem populi uel concilium legitur maſculine. quando autem aliam coaceruationem ſeu collectionem,tunc legitur fœminine.quid de eo ꝙ res una nominatur diuerſis nominibus diuerſorum generum.ut ueſtis et ueſtimentum ſic hebraice שִׂמְלָה בֶּגֶד Quoniam autem defectiua pauca tetigimus illud nequaquam omiſerimus.hebraicam linguam in cõparatiuo et ſuperlatiuo ita deficere,ut eos uno uocabulo exprimere non ualeant.ſed comparatiuum ſic parant. nomini adiectiuo coniungunt aduerbium יוֹתֵר quod ſignificat plus uel magis. vt ſi dicere cuperẽ Ioannes eſt iuſtior proximo ſuo.accipito adiectiuũ iuſtus צַדִּיק et ſubiunge ei aduerbiũ יוֹתֵר quod poſt ſe regit

vau in media dictione pari iudicio idem sentiendum est. cuius locum sępe supplet holem uel kibuz. Heus tu Dionysi germane mi, defectiuorum quorundam formas uidisti. nunc audias quomodo aliqua nomina patiũtur abundantiam aut in primis aut in mediis aut in ultimis. Dico aũt omne id abundare quod in primitiuo non continet. eiusce modi sunt oẽs literę accidentales. quarum in libro primo memineris me tibi fecisse mentionem. pręcipue uero in capite uocabulorum pręponuntur literę in hac dictione scilicet הָאֲמַנְתִּי comprehensę. cũ quibus crebrę deriuationes nomiũ tam uerbalium quam denominatiuorum recte fabricantur. Exemplum de he. ut הוֹשֵׁעַ Oseas, propheta. qui nominatur a saluando. secundum Hieronymũ, eiusdem capite primo. cuius primitiuũ scribitur initio per iod. ergo he erit appensilis. Exemplũ de aleph אַכְזִיב dicunt cõmentatores hebręorũ q̃d fuerit ciuitas Iudęę. ut testatur rabi Dauid kimhi in cõmẽtariis sup decim. quamuis translatio nostra exponat aliter Michęę .i. Domos mendacij. et. lxx. domos uanas. eius primitiuũ legitur sine aleph. Geñ. xxxviij. ubi nescio quid nostra translatio somniauit dicens. Quo nato parere ultra cessauit. super quo rabi Salomon scripsit q̃d sit ꝓprium nomen urbis. ut stet lectio de uerbo ad uerbum sic. Et fuit in Chesib (scilicet illa urbe) quando peperit eum. De mem ut מִלְחָמָה bellum uel pugna. primitiuum eius est לָחַם pugnauit. sic מַלְאָךְ nuncius siue angelus. primitiuum eius est לְאַךְ nunciauit. et sic de multis aliis. De nun נִשְׁבָּר contritum. p̃s. li. Cor contritum. eius primitiuum est שָׁבַר De thau ut תַּלְמוּד doctrinale. cuius primitiuũ est לָמַד idest docuit. De iod ut יַעֲקֹב Iacob. cuius primitiuum est עָקֵב calcaneus seu planta. uel עָקַב supplantauit. et sic de aliis quã plurimis q̃ potes ex dictionario nr̃o clarius dep̃hendere. In mediis est quando additur iod uel vau. ut כְּפוּת recuruus. psalmo. cxlv. Et erigit omnes elisos. nam eius primitiuum est כָּפַת Si

aliis quę legendo bibliam hebraicam tuipſe inuenies. facillime enim dictio abiicit principalem literam, quando ſumit appenſilem. In fine dictionis patiuntur uocabula defectū. ut in numeralibus ordinalibus de quibus ſupra. Cum enim regulariter deberē dicere שֵׁנִיי quod ex ſuo plurali probatur, dico שֵׁנִי ſimilit̄ pro שְׁלִישִׁיי conſueuit legi atq; ſcribi שְׁלִישִׁי & ſic de aliis. ubi iod finale cata apocopen deficit ſicut in nominibus gentilibus maſculini generis. ut עִבְרִי .i. hebręus, quod nomē pronunciari deberet per duo iod in fine, ut plu-rale indicat. Nam Exodi.iij. ponitur עִבְרִיִּים & primū iod notat̄ per dagges ad ſignificandum geminationē. ubi legitur. Deus hebręo-rum uocauit nos. quamuis illud idem uocabulum poſtea legatur per defectū. ut Exodi.ix. Hęc dicit dominus deus hebręorū. & noli curare q̄ aliqui libri impreſſi non habent duo iod. non eſt enim ignorantia ſcriptoris, ſed negligentia impreſſoris. Nihil autem mea ſententia plus deficit in fine quam vau. quia pūctus holem ſubſcriptus ſolet eū defectum ſupplere. ut Leuitici.xxvi. חֻקֹּתַי מִצְוֹתַי quamuis alię quoq; multę literę crebro inueniantur deeſſe. ut לֵבָב .i. cor. Io ſue.v. Diſſolutum eſt cor eorum. & p̄s.lxxiij. ijs qui recto ſunt corde. quod ſępe reperitur לֵב ut Deutero.iiij. ubi nos legimus. Qui arde bat uſq; ad cęlum. hebraica ueritas habet ſic. vſq; ad cor cęlorū. Similīr deficit res litera in הַר ideſt mons. cuius integrum eſt הָרָר ſicut hęc et alia his ſimilia uidiſti in dictionario nr̄o. Patiuntur etiā noīa de-fectum in mediis. ut צִיץ quod ſcribi debet in medio per iod. Exodi xxviij. Facies et laminam de auro puriſſimo. ſed conſydera q̄d deficit iod in numero plurali. iij. Regū. vi. Et affixit laminas clauis aureis. ubi hirek ſupplet locum iod. בַּיִת et pluraliter בָּתִּים ubi ſimilit̄ deeſt iod et non ſupplet̄ niſi dicamus q̄ dagges ipſius thau indicet defectū. Simile uidebis in dictionario in uerbo נָמַל et in uerbo נָשָׂא de

per dagges.ſimiliter recipiunt dagges hęc צִּי עִּי אִּי Quamuis autem ea nomina monoſyllaba quorum uox eſt holem ſoleant in plurali holem mutare in camez ut יוֹם יָמִים רֹאשׁ רָאשִׁים

תֹּם תּוּת רוֹב tamen iſta recipiunt dagges שׁוֹר שְׁוָרִים
לוֹג חוֹל רוֹז חֹק עֹז קֹר חֹם עֹל כֹּל

Maxime in ſtatu regiminis.et pręſertim quando affixis conſtruuntur tunc etiam holem mutant in kibuz. pſalmo.lxxxij. כֻּלְּכֶם Omnes vos.& Geneſis.xxvij. עֻלּוֹ iugum eius.ſic Deuterono.v. חֻקִּים Cerimonias &c̄.Sunt & alia nomina quę patiuntur abundantiam ſiue defectum non in punctis ſolum ut ſuperiora,ſed in literis. Idq; fit aut in primis aut in mediis aut in ultimis. ſecūdum ſex illas gręcorum figuras.protheſin.aphęreſin.epentheſin.ſyncopen.paragogen et apocopen.Dico autem deficere quando non poſſident omnes eas literas quas primitiua tenent.Exemplum tibi prębeo ut oculis cernas

מַתָּן מַצָּב מַכָּה תּוֹלְדָה Matthan ideſt donū ſiue datū.deriuatur a primitiuo uerbo nathan ideſt dedit ſeu donauit.ut in dictionario inuenies. vides ergo quod matthan in ſuo principio non habet nun literam.nam ſi haberet nun,diceretur manthan.iam uero quia caret nun in principio iccirco pronunciatur matthan. & thau ſignatur per dagges ut oſtendat prioris literę defectum.Prouerbiorum.xviij. Donum hominis dilatat uiam eius.ſimiliter mazab ideſt ſtatio.uenit a uerbo primitiuo nazab ideſt ſtetit.ut in dictionario. & quia non legitur manzab ſed mazab.ideo recte dicitur φ iſtud nomen ſit unum ex ijs quę patiuntur defectum in principio.et ponitur in zade pūctus dagges ad denotandum talem defectum. ſecundo Regum viceſimotertio. Porro ſtatio Philiſtinorum tunc erat in Bethlehem. Macca quoque pari laborat aphæreſi.ſignificat enim percuſſionem uel plagam.eius primitiuum eſt naca.quod quęre in dictionario ubi uidebis quantum deficiant inde deriuata. Sume alterius literæ nomen defectiuum Tholda ideſt generatio. cuius primitiuum eſt ialed.ideſt genuit. ut in dictionario. Iod itaque in hoc loco deficit.et ſic de multis

Poſt regularem nominum declinationē et heteroclita quędam oſtēdimus indeclinabilia.ut ſunt numeri ordinales a tribus uſq; ad decem.numeri enim denarij non ſunt pluralia illorum. ſequuntur nunc alia defectiua quę ſingularem numerum non habent.

מַיִם שָׁמַיִם צָהֳרַיִם רֵחַיִם Et in ſtatu regiminis
מֵי רֵחֵי שְׁמֵי Et duplicatum מֵימֵי quę in dictionario noſtro quęrere potes. non enim omnium rurſus in iſto libro repetitio habenda eſt.tantum hoc plus cęteris memorię mandabis quod nomina plurale ſuum in aim terminantia mutant in ſtatu regiminis aim in e.ut hic uides. Nominum autem exorbitantium quędam patiuntur abundantiam et quędam defectum. Abundant uero quędam in punctis et quędam in literis. Nam quę declinando abūdant in patha, enumerauimus aliqua ſuperius cū de heteroclitis tractaremus. Nunc tibi pauca collegimus quę declinando abundant in dagges. Si enim uellē hoc nomen קַל regulariter declinare, ſatis eſſet adiungere ſimpliciter terminationem pluralem im.ſed ita non eſt loquendi conſuetudo. quid ergo? Addatur literę lamed punctus dagges qui fortificet primā ſyllabam, et dicatur קַלִּים ſic fit plerumq; etiam in ſecunda declinatione fœminini generis.ut גַּג גַּגּוֹת Iſaię.xxij. Quia aſcendiſti & tu omnis in tecta, daggeſſantur itaq; iſta.

בַּת בַּר דַּל בַּד דַּק זַג זַל וַד חַג חַי טַת
בַּת מַט מַס עַם עַשׁ פַּג קַב רַב רַק רַד תַּל

Alia quoq; monoſyllaba per patha deſignata incipientia a ס ג צ exceptis צַם צַר צַץ סַג סַר גַשׁ Cuncta alia recipiūt dagges et termīationes ſuas. Quędā etiā monoſyllaba quorū vox eſt zere, declinant̄ in numero plurali per dagges mutato zere in hirek.ut

קֵן לֵב חֵר חֵץ עֵז גֵט גֵו אֵשׁ אֵם קֵץ חֵל עֵת
חֵן שֵׁן בֵּס Omnia hęc in ſtatu regiminis et ſubiunctiuorū et in plurali numero proferūt primā per hirek, et literā ſecundā fortificant

8 7 6 5 4 3 2 1
cōputationes per literas alphabeti hoc modo אבגדהוזח
400 300 200 100 90 80 70 60 50 40 30 20 10 9
טיכלמנסעפצקרשת Cum aūt literę alphabeti nō nisi ad quadringenta protendant, oportebit post quadringēta numeros ex duabus literis cōponere uel quandoq; tribus sic

104 103 102 101 3000 2000 1000 900 800 700 600 500
קת רת תרק תת קתת א בא גא קא קב קג קד
115 115 114 113 112 111 110 105
קה קי קיא קיב קיג קיד קטו uel קיה

Et sciendū q̄d ualde cauēt ne diuinū nomē יה quotidianis nūerationibus inserāt q̄d signare posset quindecim. sed eius nūeri loco ponūt טו idest nouem et sex, quod etiam ualet quindecim. Cęteras combinationes numerales tuipse consydera. Numeri ordinales generis masculini primę declinationis hi sunt

tertius secūdus primus
רִאשׁוֹן שֵׁנִי שְׁלִישִׁי

septimus sextus quintus quartus
רְבִיעִי חֲמִישִׁי שִׁשִּׁי שְׁבִיעִי שְׁמִינִי תְּשִׁיעִי עֲשִׂירִי

Numeri ordinales generis fœminini secundę declinationis sunt hi.

quinta quarta tertia secunda prima
רִאשׁוֹנָה שֵׁנִית שְׁלִישִׁית רְבִיעִית חֲמִישִׁית

decima nona octaua septima sexta
שִׁשִּׁית שְׁבִיעִית שְׁמִינִית תְּשִׁיעִית עֲשִׂירִית

Declinantur autē sicut gētilia noīa scilicet masculina in i terminata. ut עִבְרִי hebręus. et fœminina in ith. ut יְהוּדִית Iudęa. de quibus supra. Nam masculina declinant per duo iod in plurali. ut שְׁנִיִּים שְׁלִישִׁיִּים רְבִיעִיִּים & sicut gētilia feīa in ith, q̄nq; desinūt ī ia. ut Ruth secūdo. רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה .i. Ruth moabithis. ita dicitur. עֲשִׂירִית uel עֲשִׂירִיָּה et p cōsequēs pluraliter עֲשִׂירִיּוֹת

nonaginta octoginta. ſeptuaginta ſexaginta quinquaginta

חֲמִשִּׁים שִׁשִּׁים שִׁבְעִים שְׁמֹנִים תִּשְׁעִים

מֵאָה מֵאוֹת Ambo uocabula ſignificãt centũ,et ambo iungunť tam maſculino quã fœminino generi.de primo Leuiti.xxvi. Et centũ de uobis decẽ millia.&.iij.Regũ.vij. ædificauitq; domũ ſaltus libani centũ cubitorꝝ.ſed in ſtatu regiminis ſicut alia noĩa in he ťminata mutat he in thau,ut Gẽn.xxi.Abraham cũ eſſet centũ annorꝝ.uel pro eo poniť מְאַת ut Iudicũ.iij.Percuſſit de philiſtim ſeſcẽtos uiros uomere.et Ezechielis.xlv.Quingẽtos per quingẽtos. Multã aũt noticiã numerãdi hebraice idẽ tibi prẽſtabit ꝓpheta Ezechiel a ca.xl. uſq; ad finem libri. מָאתַיִם ideſt ducenti

trecenti

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת

quadringenti quingenti

אַרְבַּע מֵאוֹת חֲמֵשׁ מֵאוֹת &c.

duomillia

אַלְפֵי אֶלֶף אַלְפַּיִם Mille.duomilia.& in ſtatu regiminis

centũ milia decẽ milia

רִבְבָה רְבָבוֹת Vide de hoc Nehemię.vij.in fine.et quãdoq; deponit unũ beth et loco eius alterum patiť dagges.et dicitur רִבּוֹ uel רִבּוֹא & plurificať numerus רִבּוֹתַיִם ſignificatq; ducenta millia.vide Danielis.vij.de eiuſcemodi numeris. Milia milium miniſtrabant ei et decies centena milia aſſiſtebant ei.

Conſueuerunt autem Iudęi סְפִירוֹת ideſt numerationes quas nos ſiphras ad imitationem illorum uel cifras uocamus, per notas alphabeti ſignare. quos græci ſunt ſequuti. maxime uero uetuſtiſſimi grẹcorum ut in numero librorum Homeri patet. Iuniores vt cum hebręis conuenirent loco ſenarij addiderunt epiſimon. et aliud loco nonaginta per quæ ſigna ſupputatoribus latinis anſam præbuerunt ad imitãdas numerorꝝ notulas quas appellãt cifras. Sunt aũt Iudęorꝝ

xvij xvi xv

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁבְעָה עָשָׂר

xix xviij

שְׁמֹנָה עָשָׂר תִּשְׁעָה עָשָׂר

Vides numerum decem et similes masculini generis in statu absoluto habere he aspiratione͂ finale͂.ut Gen͂.xviij. Apparuerũt ei tres uiri.sed quando aliis numeris coniungunt͂ tũc caret͂ he litera.sicut in exemplis demõstrat͂.Si aũt idem numerus ponit͂ in statu regiminis, ita q̄d post se regat casum,tũc he lr͂a finalis mutat͂ in thau.exemplũ Exodi.xxxiiij. עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים decem uerba. quasi diceret.decem scilicet verborum.sicut in aliis desinentibus in he.ut Iosue.xvij. Et tertia pars vrbis Napheth. Sequuntur numeri cardinales fœminini generis.

vij vi v iiij iij duę vna

אַחַת שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ אַרְבַּע חָמֵשׁ שֵׁשׁ שֶׁבַע

xij xi x ix viij

שְׁמֹנֶה תֵּשַׁע עֶשֶׂר אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה

xv xiiij xiij

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה · אַרְבַּע עֶשְׂרֵה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה

xviij xvij xvi

שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה

xix

תְּשַׁע עֶשְׂרֵה

Nota q̄d dictio עַשְׁתֵּי numeris iũcta signat unus uel una.Ite͂ hęc noı͂a in masculino desinũt in he et in fœmı͂no caret͂ he.p̄ter fœmininũ octo.Ite͂ oe͂s cardinales a uiginti ad centũ et ultra sũt generis utriusqꝫ.

triginta uiginti et una uiginti et unus uiginti

עֶשְׂרִים אֶחָד וְעֶשְׂרִים אַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁלֹשִׁים

quadraginta triginta et unus triginta et unus

אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים ud עַשְׁתֵּי וּשְׁלֹשִׁים · אַרְבָּעִים

inopia summitas defectus abūdātia historia

in on terminantur.ut זִכָּרוֹן יִתְרוֹן חֶסְרוֹן עֶלְיוֹן אֶבְיוֹן

palatium siccitas fenestra malo granatū prioritas

רִאשׁוֹן רִמּוֹן חַלּוֹן חֶרְבוֹן אַרְמוֹן

Quę simpliciter addentia plurali numero fœmininorū terminationē oth declinant.ut Ester.vi. זִכְרוֹנוֹת historias et annales. unū hoc nomen אַרְמוֹן mutat holem in seua et facit אַרְמְנוֹת Amos.i. Et deuorabit domos Ben Adad. Quędam sunt quę terminant in an et addunt oth in plurali. ut donariū mensa stimulus

דָּרְבָן שֻׁלְחָן קָרְבָּן דָּרְבָנוֹת שֻׁלְחָנוֹת קָרְבָּנוֹת

Caue aūt quia sunt multa in an terminātia masculina quę pluralē non in oth sed in im finiunt.ut בִּנְיָן בִּנְיָנִים Huius aūt declinationis sola in he desinētia cum sunt in statu regiminis seu affixorū, mutant he in thau.ut שׁוֹשַׁנָּה in statu absoluto. Canticorum secundo. Sicut lilium inter spinas. In statu regiminis.ut paulo superius in eodē loco שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים idest lilium conuallium. hęc tamen promiscue usurpat consuetudo.

Diximus de genere et declinatione nominū & quę aliquādo a cōmuni regularū tramite secedunt.in quorū collegio reperiunt etiā numeralia nomina.icirco de illis nunc pauca tractabimus. Numeri cardinales masculini generis hi sunt.

sex quinque quatuor tres duo unus

אֶחָד שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה שִׁשָּׁה

vndecim decem nouem octo septem

שִׁבְעָה שְׁמֹנָה תִּשְׁעָה עֲשָׂרָה אַחַד עָשָׂר

xiiij xiij duodecim

שְׁנֵיםעָשָׂר שְׁלֹשָׁהעָשָׂר אַרְבָּעָהעָשָׂר

vitalitas regimen uiduitas partus elatio

גַּבְהוּת יַלְדוּת אַלְמָנוּת מַלְכוּת חַיּוּת

ſtulticia fortitudo nigredo humilitas ſtulticia

סַכְלוּת שִׁפְלוּת שַׁחֲרוּת אֱיָלוּת כְּסִילוּת

ſtercus coloratio fortitudo confuſio

כְּלִימּוּת קוֹמְמִיּוּת תַּבְלִילוּת אַשְׁפּוּת

Vbi ultimũ ſcribit̃ p holem, et duo antepenultima noĩa duplicantur. eiuſcemodi noĩa ſingularis nũeri cupiẽtia pluralẽ habere numerũ; mutant vau in iod pręcedente uoce kibuz et interponũt alterum vau. ut מַלְכוּת מַלְכִיּוֹת .i. regimen regimina. uel dñatio dñationes ſic אֱיָלוּת אֱיָלִיּוֹת &c̃. Et quia in terminatiões nominũ incidimus, placet hoc addere. q̃d noĩa in eth terminata quę a noĩbus in he finientibus deriuant̃ et alia quę etiã nõ deriuant̃, ſolẽt ſecundũ formã primitiuorum uerorum uel apparentiũ pluralẽ numerũ conſtituere

ſterilis corona

Exẽplũ עֲטֶרֶת עֲקֶרֶת q̃rũ primitiua ſunt עֲטָרָה עֲקָרָה declinant̃ in plurali nũero עֲטָרוֹת עֲקָרוֹת et in ſtatu regimĩs genitiui עַטְרוֹת עַקְרוֹת et cum pronominibus ſubiũctiuis ut עַטְרוֹתֶיךָ עַקְרוֹתֶיךָ ideſt coronę tuę et ſteriles tuę.

extremitas ſulfũr

Sunt et alia fœminina quę terminant̃ in ith. ut גָּפְרִית אַחֲרִית

Iudęa quinta infimum principium reliquię

שְׁאֵרִית רֵאשִׁית תַּחְתִּית חֲמִישִׁית יְהוּדִית

Quę declinant̃ hoc modo. ecce inter iod et thau finales, inſerunt vau cũ holem. ut pluraliter גָּפְרִיּוֹת אַחֲרִיּוֹת שְׁאֵרִיּוֹת רֵאשִׁיּוֹת תַּחְתִּיּוֹת חֲמִישִׁיּוֹת uel חֲמִישִׁיתִים

Et ea ſunt nomina rectilinia atq; regularia ſicut etiam quędam quę

iuuenculę In statu uero regiminis quādo post se genitiuum re-

נְעָרוֹת gunt,abbreuiant camez transmutādo uel in seua uel in hateph patha.& primam syllabam per hirek pronunciant. ut Gen̄.

gregis agnas cum

xxi. כִּבְשׂוֹת הַצֹּאן similiter etiam Deuteronomij.xxxij עִם

tritici renunculorꝫ adipe ester puellę

חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה & Ester.iiij. נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר q̄d ipsum in prima seruat punctum patha.Reperit̄ quandoq; nomē duabus syllabis excrescere.ut אוֹת quando literā significat non autem quando signum denotat.nam pro signo una syllaba excrescit.ut singulariter Gen̄.iiij.Posuit dominus signū in Cain.et pluralit̄ p̄s.cxxxv.Et misit signa et ꝓdigia.sed pro lr̄a duabus syllabis excrescit אוֹתִיוֹת vnde dicit̄ colendissimū illud nomē tetragrammaton שֵׁם אַרְבַּע אוֹתִיוֹת idest nomen quatuor literarum.Ab hac forma excipiunt̄ heteroclita.quę quāuis in he uel thau desināt in nomīatiuo singulari, tamē lr̄am finalē nō mutāt in oth sed in im.de quibus supra scripsimus cū de generibus nominū tractaremus. Reputant̄ etiā heteroclita quę plus una syllaba excrescūt ut supra citatū uocabulū et ei similia. adhuc quadrat ꝙ heteroclita sunt q̄ cōtra figurā pręscriptā sibi pluralem numerū usurpant.Cū enim ad nominatiuū singularē deberent coniungere oth.talia quę dicimus heteroclita uel omnino nihil cum noīatiuo in lr̄is habent cōmune.ut אִשָּׁה נָשִׁים mulier mulieres. similit̄

בָּנוֹת בַּת גָּנוֹת filia filię. vel si cōmunicant in literis cum nominatiuo singulari, tamen non simpliciter addunt oth sed aliqua transmutant.

exemplum. פַּרְכֶת פַּרְפֶּרֶת פַּרְכּוֹת פַּרְפְּרִיוֹת

Et hoc modo sunt omnia nomina abstracta quę in וּת desinunt.quia vau mutant in iod pręcedente uoce kibuz trium punctorum subalternantium.et literam terminalem mutant in oth. ut

iuſticię fructū

Genitiuo הַצְּדָקָה iuſticię.Amos.vi. פְּרִי צְדָקָה

iuſticię doctorem

Datiuo לִצְדָקָה iuſticię.Ioelis ſecundo. הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה

Accuſatiuo אֶת צְדָקָה iuſticiam.pſalmo.cvi. עֹשֵׂי צְדָקָה

a iuſticia qui lōge eſtis

Ablatiuo מִצְּדָקָה a iuſticia.Iſaię.xlvi. הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה

IN NVMERO PLVRALI

iuſticiis iuſticiarum iuſticię

צְדָקוֹת הַצְּדָקוֹת לִצְדָקוֹת

a iuſticiis iuſticias

אֶת צְדָקוֹת מִצְּדָקוֹת

Cęterum id perbellum eſt ut recorderis caſus non ſemper ab articulis cognoſci,ſed ſępius a ſententia orationis.quia non in omnium nominum caſibus facile articulos inuenies.ut hic uidiſti in genitiuo et accuſatiuo.Sequitur exemplum excreſcentium una ſyllaba ſingulariter.

a ſorore ſororem ſorori ſororis ſoror

אָחוֹת הָאָחוֹת לָאָחוֹת אֶת אָחוֹת מֵאָחוֹת

ſorores ſororibus ſororum ſorores

Et plr אֲחָיוֹת הָאֲחָיוֹת לַאֲחָיוֹת אֶת אֲחָיוֹת

a ſororibus

מֵאֲחָיוֹת

Solent autem ſępe illa fœminina in plurali pronunciationem uocum mutare ſecundum ꝙ ponūtur in ſtatu abſoluto uel in ſtatu regiminis. Si enim non regant poſt ſe caſus tunc frequenter in penultima per camez proferuntur et in prima per ſeua.ut

renes ancillę ueſtes agnę turbines

סְעָרוֹת כְּבָשׂוֹת שְׂמָלוֹת שְׁפָחוֹת כְּלָיוֹת

ala talentū crus

אֲגַפִּים כֶּרַע כְּרָעַיִם כִּכָּר כִּכָּרִים כָּנָף כְּנָפַיִם

crus umbra māma latus

צַד צְדָדִים שַׁד שָׁדַיִם צֵל צְלָלִים שׁוֹק שׁוֹקַיִם

Quę autem uariant adimunt uel addunt in plurali talia sunt.

callidus hedus dama os oris

פֶּה פִּי צְבִי צְבָאִים גְּדִי גְּדָיִים עָרוּם עֲרוּמִים

istę ista isti istę populus

לְאוֹם לְאֻמִּים אָדוֹם אֲדֻמִּים הוּא הֵם הִיא הֵן

domus

בַּיִת בָּתִּים

De secunda declinatione quę fit in forma fœmininorū hanc tibi normam pręscribimus. Quod omnia nomina fœminina suo nominatiuo singulari simpliciter addunt oth. ut זִכָּרוֹן זִכְרוֹנוֹת historia, historiarum. צָבָא צְבָאוֹת exercitus exercituū. Si tamē aliqua illorum in he uel thau desinerent, mutabūt easdem literas terminales in oth אִמְרָה אִמְרוֹת sermo sermones. ps. xij. Eloquia domini eloquia casta. Item de thau לֶהָבֶת .i. flamma. et plr לֶהָבוֹת flamę. ps. cv. Ignem cōburentem in terra ipsorum. idest ignē flāmarū. Sicut autem apud grecos atq; latinos nomina declinant ισοσυλλαβῶς uel περιττοσυλλάβως hoc est sine excrescentia uel cum excrescentia. ita declinatio ista fœminina in quibusdam non excrescit. et in quibusdam excrescit. Quę uero excrescūt duplici modo sunt. nam aut simpliciter excrescunt idest una syllaba singulare uincunt. aut dupliciter excrescunt idest duabus syllabis exuperant. exemplum nō excrescentiū.

IN NVMERO SINGVLARI

stabat a longe iusticia

Noīatiuo צְדָקָה Iusticia. Isaię. lix. צְדָקָה מֵרָחוֹק תַּעֲמֹד

genitiuorum.tunc deponit mem finale et primam syllabam profert per hirek,et mutat ultimum hirek in zere.idest i in e terminationẽ.ut iam supra ostendimus.excipitur חכמי q̃d seruat patha cum similibus.

Sed si cõstruat̃ cũ ꝓnomibus subiũctiuis et affixis de q̃bus te posthac docebimus,tunc mutat hirek ultimũ in zere solum in secũdis et tertiis personis pluralis numeri remanente hirek primę syllabę in suo sono. Iambica uero mutant camez in zere.de his latius infra deo adnuente dicemus.Solum hęc breuia meminimus tanquam ad primam declinationem ualde necessaria.ut scias declinare secundum omnes formas. Repeto igitur exempli causa sępedictum nomen.

verba uerbũ suũ uerbũ tuũ ṽbũ meũ domini uerbum verbũ

דבר דבר יהוה דברי דברך דברו דברים

uerba eius uerba tua uerba mea dierum verba

דברי הימים דברי דבריך דבריו דבריהם
דבריכם דבריהן דבריכן

Habes iam exemplar mutationũ primę declinationis in forma masculina.cuius tibi heteroclita quędã subnectere placuit. ut quid regulare sit,quidue a regula excipiatur cognoscas.

Heteroclita sunt.quę non simpliciter ad nominatiuum singularem hanc terminationẽ im subiungunt.sed cum quodam addito uel ademp to.ut יד idest manus.Si enim in flectat̃ regulariter,tunc simpliciter addendo im fiet ידים dissyllabũ.q̃d sic non dicit̃,sed potius ידים trissyllabum.Cum ergo superaddat̃ patha quę alteram facit syllabam, merito dicimus eam dictionem esse heteroclitam.sic de pluribus aliis quorum aliqua hic adnotauimus.

uola.planta pes uultus naris oculus

עין עינים את אפים רגל רגלים כף כפים

auris ianua lumbus uia

דרך דרכים חלץ חלצים דלת דלתים אוזן

declinationem pertinet noſſe oportet. quod aliqua nomina polyſylla ba in l uel n per camez deſinentia, fortificant liquidas ſuas per punctū dagges. ut גָּמָל גְּמַלִּים .i. camelus cameli. ſic קָטָן קְטַנִּים ideſt paruus parui. et ita mutant camez in patha. At uero quorum terminatio in e rectum ſonat, nihil ea mutant tam in plurali quā in regimine ſeu etiam in affixis. ut זְאֵב lupus. Geñ. xlix. et pluraliter Ezechiel xxij. זְאֵבִים lupi. pari modo in regimine genitiui et affixorum. ſimiliter quorꝫ terminatio in o uel u ſonat, nihil mutāt tā in plurali quā in regimine ſeu etiā in affixis. ut אָרוֹם אֲרֻמִּים נָקוֹד נְקֻדִּים

Vt autem quid dicam de regimine et affixis intelligas, conſyderare debes utriuſq; numeri duplicem ſtatum. vnus eſt abſolutus, alter ſtatus regiminis. Capiamus numerum ſingularē nominis דָּבָר prę oculis.

Cum igitur eiuſcemodi nomina ſunt in ſtatu abſoluto, tūc in numero ſingulari ſcribuntur et proferuntur per utrumq; uel ſaltem finale camez. ſicut זָקֵן עָנָן חָכָם ideſt ſenex. nubes. ſapiens. et cętera quę in dictionario noſtro reperies. Sin autem in eodem numero ſingulari ſtatus nominis inuenitur in regimine, hoc eſt quod regat poſt ſe aliud nomen, tunc mutat camez primum in ſeuá, et camez ſecundum in patha. ut Ieremię. ij. דְּבַר יְהוָה verbū domini. ſed ante ſubiūctiua manet camez. Quorū uero terminatio in i finit ut קָצִיר .i. meſſis. ea primum camez in ſeua mutant et remanet hirek. ut Geneſis. xxx. קְצִיר חִטִּים ideſt meſſis tritici. Accede modo ad numerum pluralem. et in eodem pariter inuenies duplicem ſtatum. Nam ſi nomen remanet in ſtatu abſoluto, tunc ſimpliciter ad nominatiuū ſingularem additur im in plurali. ita tamen ut prima per ſeua pronuncietur. excipiuntur heterodita de quibus poſtea fit mentio. ſic dicimus.

דָּבָר דְּבָרִים זָכָר זְכָרִים שְׁאָר שְׁאָרִים אֲבִיר
אֲבִירִים אֱוֹב אֱוֹבִים אֵבוּס אֲבוּסִים עִבְרִי
עִבְרִיִּים Sin autem nomen plurale reperitur in ſtatu regiminis

viri nomen et dixit

Genitiuo הָאִישׁ viri.Ruth.ij. וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ

viro fiet sic

Datiuo לָאִישׁ viro.Ester.vi. כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ

dei virum

Accusatõ אֶת אִישׁ virũ.iiij.Regũ.vij. אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים

iniquo a uiro

Ablatiuo מֵאִישׁ a uiro.p̃s.xviij. מֵאִישׁ חָמָס

IN NVMERO PLVRALI

uiros viris uirorum uiri uiri

אִישִׁים vel אֲנָשִׁים הָאִישִׁים לָאִישִׁים אֶת אִישִׁים

viris a

מֵאִישִׁים

ALIVD

verbo a uerbum uerbo uerbi uerbum

דָּבָר הַדָּבָר לְדָבָר אֶת הַדָּבָר מֵהַדָּבָר

a uerbis uerba uerbis uerborum uerba

דְּבָרִים הַדְּבָרִים לַדְּבָרִים אֶת דְּבָרִים מִדְּבָרִים

Vbi in quibuſdam duplicem articulum reperies.

Huius itaq; declinationis primę cõmunis eſt regula.ut cuiuſcũq; terminationis nomẽ maſculinũ numeri ſingularis tibi propoſitũ fuerit, ſimpliciter ei cata paragogẽ addas iod et mem q̊d p hirek ſonabit im q̊d ſi regat poſt ſe caſum,aut ei cohęreat ,pnomẽ ſubiũctiuũ.q̊d dicĩus affixum.deponit mem finale.exemplũ Deute.i. אֵלֶּה הַדְּבָרִים

Ideſt hęc ſunt uerba.iam hoc uocabulũ nihil regit. ſed pſalmo.xxxiij.

בִּדְבַר יְהוָה ideſt uerbo dñi.hęc uox uerbũ,regit poſt ſe gtĩn ſcilicet dñi ut infra de regimine ac cõſtructiõe dicemus.nũc q̊d ad hãc

munda est generis fœminini. Cęterum reperit̃ ea dictio in Thalmud etiã in forma et terminatõe generis fœminini p̃ thau finale צִפֹּרֶת sic de aliis speciebus animaliũ. ut Gen. xxxij. Camelos fœtas cũ pullis suis triginta. Item יָד idest manus reperit̃ masculine. Exodi. xvij. Manus enim Moysi erant graues. Fœminine uero Ezechiel. ij. Et ecce manus missa ad me. sic כּוֹס .i. calix. In masculino ps̃. lxxv. Calix in manu dñi. et in fœminino ps̃. xxiij. Calix meus inebriãs. et alia plura quę de nostro dictionario cognoscere poteris si diligenter aduertas animũ, et lecta memorię commendes.

DE DECLINATIONE

Omnis Iudaicorum nominũ inflectio per solos numeros fit singularem et pluralẽ. non aũt per casus. Nullũ igit̃ obliquũ uideris nisi quẽ uel articulus demonstrat, uel ex uirtute sermonis oratio lecta requirit. Et quãuis de articulis plene tractabimus infra de ꝓnomine. tamen quantũ ad ostendendã declinationẽ necesse fuerit, eos hic solũ obiter enumeramus. Sunt aũt isti uidelicet ; מִן אֶת לְ הַ Nominatiuo articulus nõ est opus. Sequũt̃ genitiuus datiuus accusatiuus & ablatiuus. Nam uocatiuus imitat̃ nomĩatiuũ. hęc tam in singulari quã in plurali numero locũ habent. Declinant̃ ergo singula nomĩa p̃ ĩflexionẽ t̃minatiõis a numero singulari ad numerũ pluralẽ cuiuscũqꝫ sint generis. Ex q̃ intelligis duas tantũ hebręis esse declinatiões. Prima est secundũ formã masculinorũ, quę a nominatiuo singulari flectit̃ in nominatiuũ pluralẽ simpliciter addendo im. ut דָּבָר דְּבָרִים Secũda declinatio est secundũ formam fœmininorũ, quę a nominatiuo singulari in he uel thau cũ patha uel camez desinente, uel alias undecũqꝫ fœminini generis, flectitur in nominatiuum pluralem. solum mutãdo he uel thau in oth. ut חַיָּה חַיּוֹת De prima declinatione prius est docendum. quod compendiosius fieri nequit quam per exempla.

IN NVMERO SINGVLRAI.

		terra in erat vir
Nominatiuo		אִישׁ הָיָה בְאֶרֶץ אִישׁ vir. Iob. i.

ut בְּתוּלָה virgo. Gen̄. xxiiij. & פָּעֲלָה fecit scilicet foemina in preterito et non uir. ut infra de uerbis patebit. exemplum de thau. ut עֲקֶרֶת mulier sterilis. p̄s. cxiij. Sterilem in domo. sic פּוֹעֶלֶת idest facit. scilicet foemina in presenti. exemplum de aleph. ut צָמָא Sitis. Iudicum. xv. En siti moriar. Omnes autem hę formę patiuntur fallentiam. De he. ut מֹשֶׁה idest Moyses. De thau. ut קֹהֶלֶת .i. Ecclesiastes. De aleph. ut עֶזְרָא idest Esdras. et sic de similibus, quę omnia sunt generis masculini et aduersantur regulę. Cognoscuntur etiam genera quādo mouentur nomina de genere in genus. ut גֶּבֶר vir uel dominus. גְּבִירָה uel etiam גְּבֶרֶת matrona uel dn̄a. Et licet significata quorundā nominū moueant̄ de masculino in foeminin ū, tamē nomīa ipsa nō mouent̄ plerūq̧. ut quāuis dicamus אָדוֹן idest dn̄s, nō ideo dicimus אֲדוֹנָה quod tamen latine dominam possemus interp̄tari, Simili modo cū nos latini habeamus famulū et famulā, hebręi ꝓ famulo ac seruo dicunt עֶבֶד et ꝓ famula seu ancilla dicūt שִׁפְחָה quare nō semper analogia sequēda est. & hoc in primis memorabili mēte reponas, recorderisq̧ me tibi diligent̄ p̄cepisse, ne absq̧ sacrarꝫ lr̄arum authoritate expressa, in quibuscūq̧ orationibus hebraice dictandis analogiam pro tua inuentione imiteris. nisi in actiuis et passiuis uerbis aut aliquali perfunctoria cōstructione. aliter enim facile contra linguę proprietatē peccabis et errata tua patebunt vniuersis. Postremo utriusq̧ generis inueniunt̄ nomīa uidelicet tam masculini quā foeminini. sunt aūt ea maxime quę genera specierꝫ siue animaliū species significāt. sicut auis. uolucris. camelus. et om̄e coruini generis, et cętera bipeda aut quadrupeda, quorū multa legunt̄ Leuitici. xi. Miluū ac uulturē iuxta genus suū. et om̄e coruini generis in similitudinē suā. similiter Deute. xiiij. Camelū leporē choerogyliū quia rumināt et nō diuidūt ungulā īmūda erūt uobis. et ī eodē. oēm uolucrē mundā comedite. ubi uolucris habet formā generis masc̄. et adiectiuū

מָטָר idest pluuia.generis ẽ masculini. Exodi.ix. Nec ultra stillauit pluuia. ubi uerbum appositũ generis est masculini,sicut post hac docebimus.& tamen pluraliter legit̃ מְטָרוֹת Iob.xxxvij.Et hyemis pluuiis.vis aliud exemplum נָקֹד idest punctus. et est generis masculini,sic enim utũtur hebręi ut rabi Ioseph Caton in libri qui dicitur hortus nucum uolumine tertio de punctis.ubi ponit̃ punctus tertius. nam adiectiuum illic est generis masculini. et tamen Canticorum.i.legimus נְקֻדּוֹת murenulas aureas facimus tibi uermiculatas argẽto.uerius sic.Cum punctis argenti,Hoc modo excipiuntur.

אָב אָבוֹת מִזְבֵּחַ מִזְבְּחוֹת מִשְׁכָּן מִשְׁכָּנוֹת
שָׂדֶה שָׂדוֹת בְּכוֹר בְּכוֹרוֹת מָקוֹם מְקוֹמוֹת

& cętera his similia.diximus supra quod genera cognoscantur etiam ex appositione adiectiuorũ aut uerborũ,ut cũ masculina masculinis et fœminina fœmininis iungunt̃. sed etiã hoc te in quibusdã frustrabit̃. Inueniunt̃ enim tã uerba quã adiectiua relatiua seu demõstratiua fœminini generis nominibus masculinis addita.nam גַּן .i.hortus.est generis masculini.Canti.iiij.Hortus cõclusus.nihilominus tamẽ addit̃ ei adiectiuũ seu relatiuũ fœminini generis.Gen̄.ij. Tulit ergo deus hominẽ et posuit eũ ĩ paradysũ uoluptatis ut operaret̃ et custodiret illã. ubi ponit̃ הָ aspiratio in fine relatiua cũ pũcto mappik. quę significat genus fœmininũ.legit̃ q̃q̧ de uiris q̃ erãt filij Rimmõ ĩ fœminino genere.ij.Regũ.iiij.sic.et illę ueniebãt intra domũ.ponit̃ enĩ וְהֵנָּה q̃d significat et illę in genere fœmĩno et nũero plurali.quãuis indocti qdã impressores posuerĩt in qbusdã libris impressis וְהֵנָּה .i.et ecce.per ignorãtiã uolẽtes solœcũ uitare.cũ nesciãt priscos talibus figuris data opera esse usos.legãt Dionysiũ halicarnassea de Thucydidis idiõate ubi reperiẽt ea q̃ eis iã uiderent̃ incõgrua,plane suo tẽpore fuisse ornatissima.sic et ueteribus latinis fuit in more.inde Terẽtius eunuchũ suã dixit nõ suũ.et Salustius p̄ter rerꝫ capitaliũ cõdẽnatis.nõ cõdẽnatos. et sic de aliis. Quod aũt fœminina docuimus a finalibus lr̃is cognosci regulariter uerũ est tam in nominibus quã in uerbis. exẽplum de he.

צָבָא idest exercitus.estq; generis fœminini. q̃d inde cognoſcitur. quia habet oth ĩ numero plurali.ut צְבָאוֹת q̃d nos ſabaoth legere cõſueuimus.Iſaie.vi.Sanctus ſanctus ſanctus dominus deus zebaoth. Iſte ſunt due inflexiones ex quibus genera cognoſcimus.ſed fallit quã doq; nos regula.non enim ſemper et uſq;quaq; uerum eſt,cuius pluralis in im deſinit ĩpm eſſe generis maſculini.nam יוֹנִים terminat̃ pluraliter in im.Canticoꝝ.i.Oculi tui columbaꝝ.et tamen eius ſingulare eſt generis fœminini.ut Geñ.viij.Emiſit columbam que non eſt reuerſa.ubi uerbũ appoſitũ eſt generis fœminini.ſimiliter terminatio uocabuli יוֹנָה indicat fœmininum genus.& ſic multa alia reperies pluraliter in im terminata. quorum ſingulares nominatiui excipiunt̃ a regula.ut ſunt hec que ſequuntur.

later • hordea hordeum tritica triticũ anni annus

שָׁנָה שָׁנִים חִטָּה חִטִּים שְׂעֹרָה שְׂעֹרִים לְבֵנָה

dictiones dictio angulares angularis menſure menſura lateres

לְבֵנִים סְאָה סְאִים פִּנָּה פִּנִּים מִלָּה מִלִּים

terrores terror manipuli manipulus ſpice ſpica

שִׁבֹּלֶת שִׁבֳּלִים אֲלֻמָּה אֲלֻמִּים אֵימָה אֵימִים

apes apis formice formica arbores arbor

אֵלָה אֵלִים נְמָלָה נְמָלִים דְּבוֹרָה דְּבוֹרִים

ſpelte ſpelta carice carica ſtruthiões ſtruthio

יַעֲנָה יְעֵנִים דְּבֵלָה דְּבֵלִים כֻּסֶּמֶת כֻּסְּמִים

capre capra fœmine fœmina

אִשָּׁה נָשִׁים עֵז עִזִּים

Forſitan alia tuipſe legẽdo bibliã inuenies ab hoc canõe excipiẽda.ſed fallit etiã qñq; ſecũda regl'a.nõ enĩ neceſſario ſingl'a noĩa q̃ pluralẽ numerum in oth finiunt fœminini ſunt generis.reperiuntur namq; maſculina que pluralia terminant in oth.et ideoexcipiuntur a regula.ut

ceptis. Singulorũ enim accidentiũ quę in qualibet oratiõis parte tam gręcorum quam latinorũ tractauit exquisita doctrina, tu ne ullam in hoc libro quęsieris ratione͂,sed eorum tantum quę ad hebraicę linguę cognitionem sunt admodum necessaria. Omnis nãq; ut ait Sulpitius puerorꝝ difficultas in declinatiõe.genere.pręteritis.supinis. et cõstructiõe cõsistit.q̃ si hoc uolũine clara tibi fecero, nõ nihil fecisse uidebor.

DE NOMINE ET EIVS GENERIBVS

Omnia nomina hebraica siue sint ꝓpria seu appellatiua. substantiua.adiectiua.uerbalia. denominatiua. abstracta. concreta.simplicia uel cõposita.aut cuicuimodi cętera.masculini generis inueniũt uel fœminini.uel utriusq;.Nam duplicem eis sexũ hebręi attribuunt secundũ naturam. uocantq; זָכָר וּנְקֵבָה Gen̄.v. Masculum & fœminã creauit eos. Cognoscunt autem genera nominũ singularis numeri nõ semp sed frequenter aut ex litera terminali.aut ex appositiõe nominũ adiectiuorũ.aut ex appositione uerborꝝ quibus secundũ hebręos etiã genera accidunt. aut inflexione numerali. Fœminina sępe in aleph uł he uel thau desinũt.adiectiua tñ fœminina nõ ĩ aleph sed in he uł thau finiũt.quę si addant nominibus aliarũ t̃minationũ. ostẽdũt eorꝝ genus.ut gen̄.iij. הָאִשָּׁה הִיא נָתְנָה לִּי Mulier ipsa dedit mihi. nam si loquendũ esset in genere masculino sic diceretur הָאִישׁ הוּא נָתַן לִי Vir ipse dedit mihi.vide quid operet̃ he litera terminalis in supposito et apposito. maxime uero declinatio de numero singulari in numerꝝ plurale͂ indicabit tibi genus. Om̃e enim nome͂ cuius plurale terminat̃ in im arbitramur esse generis masculini. et om̃e nome͂ cuius plurale terminat̃ in oth iudicamus esse generis fœminini.exemplũ primi דָּבָר res uel uerbũ. cognoscit̃ esse generis masculini,quia in numero plurali habet דְּבָרִים Deuteronomij.i. Hęc sunt uerba. Errauit igitur Alexander de uilla Iudęi plurimosque secum errare fecit in prima parte, cum pręciperet sic. Dicito neutra, Plurali numero cherubim seraphimq; beata.etiã si ꝓ mem finali nun proferas ut solent aliqui.sicut enim Priscianus grãmaticus de punica lingua scribit q̃d nõ habeat neutrũ genus,ita ego affirmare ausim q̃d nullum nomen hebraicũ sit neutri generis. Sequit̃ exemplũ secundi,

duriter proferas.idq; obseruabis facilius si naturam literarum sex de quibus in primo libro fit mentio בגדכפת et earum conditionē diligenter intuearis. Quando nanq; aliqua dictio antecedit et in unā harum uocalium אהוי terminata regit post se alteram dictionem ab una superiorum sex consonantiū incipientem,tunc regulariter iam dicta consonans raphaī,et leniter ea syllaba atq; blande siue blese pronunciaī.exemplum de p̄s.primo על כן adsic. hoc ē ideo.ubi caph profertur duriuscule.sed mox in eodem psalmo לא כן idest nō sic pronūciatur caph leniter.quia precedit aleph una de uocalibus supra notatis.& p̄s.ij.Reges eos in uirga ferrea et tāquam uas figuli confringes eos.ubi omnia daggessantur.sed contra raphātur psalmo quinto. Omnes qui sperant in te.Item tu benedices iusto.item perdes qui loquuntur mendacium.Et ita regulariter quando post uocales אהוי sequuntur consonantes בגדכפת pronūciatur raphe.excipiunī inde.post relationem litere relatiue he finalis.item post membrū aut terminum sententie.item si sequens dictio contineat in se unam de sex consonantibus geminatam.tunc prima daggessatur et secunda raphatur.Hec omnia cum sint rudibus ualde difficilia,requirent olim singulare uolumen.cum post istos rudimentorum libros.& de punctis & de prosodia et de breuibus atq; longis deo uolente ad consummatos eruditione discipulos scribemus.sit satis modo rudibus,ut sciant legere que scripta sunt punctis notata et intelligere quoq;.Nam scribere suopte ingenio que ueniunt legenda et sine uocibus hoc est punctis annexis hebraica legere,non puerorum sed uirorum est et quidem eruditissimorum.Habes de oratione quam pluralitas dictionum constituit.nunc ad eius partes stilū uertamus.PARTES ORATIONIS sunt tres שם פעל מלה idest nomen. verbum.et consignificatiuum. Nomen comprehendit pronomina et participia. Consignificatiuum quatuor hec continet.aduerbium.coniunctionem.prepositionem.et interiectionem.de quibus apprime commodum putamus quam breuissime differere.ne incipientes nimiis onerentur pre-

DE ORATIONE ET EIVS PARTIBVS

Ratio est dictionum hebraicarū distincta complexio, mentis sententiam proferens. complexio ea quandoq; in longum protenditur, quandoq; breuibus coartaī. quapropter distinctionibus opus est. Solent aūt distinctinctiones secūdum perfectionē et imperfectionem sentētię certis punctis denotari. Fit illud quatuor modis. Subdistinctione. distinctiōe. membro. et termino. quod prius monstrabo latine sic. In primo æneidos canit. Postquam prima quies epulis, ecce minuta sentētię suspēsio quę nominaī subdistinctio. sequiī. Mensęq; remotę. absolutius id quidem quare distinctio est. Adhuc pendet. Ergo accedit etiam hoc. Crateras magnos statuunt, Iam debita pars sententię residet, ac membrum appellatur. postea. Et uina coronant. totius orationis terminus est. et inde nomē accipit. Simile apud hebręos in usu frequenti comperimus. qui subdistinctionem notant per punctum unicum supra dictionem primę suspensionis figuratum, ita tamen ut nemo suspicetur holem esse. Nominatur autem רְבִיעַ Distinctio pariter duobus punctis subalternis supra secundę suspensionis dictionem positis uocatur זָקֵף קָטֹן Membrum, semicirculo in morem iridis infra dictionem tertię suspensionis locato agnosciī. diciturq; אֶתְנַחְתָּא Terminus uero per uirgulam rectam sub dictione post membrum positam indicat sententiam totius orationis perfectam. & uocatur פָּסֵק quod omne tibi hoc exemplo erit manifestius primo Regum. xviij.

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׁאוּל מִי אָנֹכִי וּמִי חַיַּי׃
מִשְׁפַּחַת אָבִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֶהְיֶה חָתָן לַמֶּלֶךְ׃

Latine sic. Et ait Dauid ad Saul, ecce Rebia quis ego sum et quę est uita mea. ecce Zakef coton cognatio patris mei in Israel, ecce Athnahta vt fiam gener regis, ecce pasek. Hęc igitur in oratione lex prima esto. vt qui ante hactātum legere noris, nunc etiam distincte legere queas. Altera erit in legēdo cura ne syllabas duriores leniter, neue leniores

imperitiam confiteri.in errore persistere. in eo quod trāstuli. Et erit terra Iuda ægypto in festiuitatem. Possem alioquin plures proferre versiculos.et quod cuiusdam uocabuli significatū usq; hodie se ignorare non uerecundię duxerit in Ieremia capite sexto.et quod apostolū notauerit imperitū artis grāmaticę in epistola ad Hedibiam quęstiōe antepenultima.& quod scripserit eūdem apostolū psalmorꝝ uersibus aliter esse usum quam in hebręo habeant.ut in cōmentariis suis super psalmo.xiij.Cur igit in ijs quę ad interpretādi modū artemq; grāmaticam et ad ueritatem idiomatis spectant.me quoq; non deceret in lucem producere,quid cum doctissimis hebręorꝝ sentirem. quippe ad quos etiam eodē Hiero.teste confugiendū est quoties in uetere testamento controuersia mouetur. Quanquā enim Hieronymū sanctum veneror ut angelum,& Lyram colo ut magistrū,tamen adoro ueritatem ut deū.Ac nos plane nō usquequaq; illum nostrū dictionariū ab omni exceptione defendimus alienū.Primo. quia non singula cōplectitur(neq; enim numero cōprendere refert,nec est ullum in om̄i hominū uita quantumuis immensę magnitudinis uocabulariū factū aut fictum,q̄d omnes cuiusq; linguę dictōnes complecteret.Deinde quia in exponēdis uocabulis crebro uariat.tametsi hoc cōtingat pro unius cuiusq; interpretis sententia. Nihil enim uel parum arbitrio nostro reliquimus,sed cuiuslibet translatoris iudiciū monstrauimus. Restat modo ut memineris,pręcedentibus duobus in libris hebraica me primitiua solum collegisse.nō aūt Thalmudica neq; chaldaica. Psalmos deniq; secundū hebręorum numerum et non iuxta ecclesię nostrę ad notationem citasse.propter eos qui de biblia hebraica conabunt doctrinam nostram prudenter uenari. Nunc in hoc tertio libro ad artē grāmaticam properamus.ut qui ex anterioribus legendi modū et uocabulorum hebraicorꝝ significata recte iam tenent, a consequentibus discant orationē ex partibus suis constructam artificialiter explanare. In tenui labor,at tenuis non gloria. Quare uehementer curabis si me amas,ut tua intelligentia sit adiutrix nostrę industrię. Breuia et leuia tibi pręcepta dabo et simul clara. quod alius ante me fecit nemo. Tu modo caue ne te laboris pertesum inueniam.

diolanijcꝫ a Demetrio chalcondyle, grecorũ linguam frustillatim & quasi micas de mensa domini cadentes accepi, cõnumerarem illis Hermolaum barbarum Innocencio.viij. insignem et mei amantissimum. nisi plus ex eo Romę latinitatis quã grecitatis hausissem. ita hebraicã ego quocꝫ ac sanctam linguam non Hierosolymis necꝫ in publicis Iudeorum synagogis, sed a literatissimis hebreis penes Cecios quidem Iacobo iehiel loans, in latio autem Abdia cesinate atcꝫ alias a singulis singula expiscatus sum. At grauius insurgent (credo) inuidi contra dictionarium nostrum. in quo multorum frequenter interpretationes taxantur. Proh scelus exclamabunt. nihil indignius patrum memoria, nihil admissum crudelius, cum ille homo audacissimus tot et tam sanctos uiros diuino spiritu afflatos labefactare contendat. Hieronymi beatissimi scriptura Gelasio papa teste recepta est in ecclesia. uenerabilis pater Nicolaus de lyra ordinarius expositor biblię, omibus christi fidelibus uir integerrimus probat. Iamiã exortus est aliquis fumulus qui plurimis in locis illos imperite transtulisse notet. Quorum imminentibus clamoribus hęc pauca respondeo. mihi licere quod eisdem illustrissimis luminibus licuit. Hiero. uir sanctus .lxx. carpit interpretes: non semel bis ter uc. sed sępissime numero. Nunc illos errasse dicit errore perspicuo. nunc deceptos ignorantia. tum discordare a ueritate hebraica. tum falsatos similitudine literarum. tum consulto aliqua coelasse aut omisisse. ne sacra pãderent mysteria. quos tamen Ptolemęus Alexandrię rex diuina credidit uirtute trãstulisse. et ut Iustinus philosophus atcꝫ martyr, ĩ suo de illis parenetico scribit ωσ θεοφιλησ ανλεχς λεγνω Nicolaus item de lyra diuum Hieronymũ in translatione sua ostendit reprehensibilẽ. cũ alias multis in locis, tum in psalmo secũdũ ecclesię nostrę supputatõnem .xlvij. qui incipit Magnus dominus. ubi eius in fine sic ait. Hieronymus tamẽ minus bene uidetur dicere. quia in omnibus bibliis hebraicis quas uidi almuth hic est una dictio et nõ duę. vide quomodo accusat beatissimum uirum erroris atcꝫ negligẽtię. Ipsemet uero Nicolaus ut ęqualem mensuram pateretur. similẽ a reuerendo Burgensi episcopo frequentibus cum notis, inuito etiam nescio quo fratre Doringo ferre coactus est. Sed quid pluribus erit opus? Ille idem diuus Hieronymus in translatione sua seipsum errasse fatetur in cõmentariis super Isaiam capite vndeuigesimo. ubi sic ait. Melius reor proprium errorem reprehendere, quam dum erubesco

vero quis unquam. M. Catonem priscum cōtempsit. quod in suis scri ptis de re rustica barbarice loquitur hoc modo. Haut haut haut ista pista sista, ardannabon damiabo damaustra. Quis pœnulum Plauti propter linguam punicam abiecit. Cōsolabor et ego me quoq̧ illorū exemplo. ut sperem inuenire quos admiratio ducat ad inauditi prius negocij lectionem. Hoc unum tamen esse futurum arbitror, ne desit Agamemnoni suus Thersites, Homero Zoilus, Nephelę Socrati. q̄d etiam contra me quoq̧ prodeant aliquando phanatici quidam susur rones. quos cum iam apprehenderit studēdi uetus ac longa segnicies, gloriosius sibi ducant multa reprehendere quam pauca discere. sperā tes hominum studiosorum contemptu atq̧ cōtumeliis fore illustres. Dicent enim non me potuisse in senilibus annis absq̧ pręceptore, etiā qualicumq̧ conatu ad tātum hebraicę lectionis fastigium ascendere. ut studia mea cęteris prosint. quibus statim Origenem obiiciam. san ctumq̧ Hieronymū. et illum de lyra Nicolaum. qui omēs appropin quante senio primum hebraicis studuisse probant. quin potius nemo ferme omniū post apostolos, orthodoxam ecclesiam hebraicis literis illustrauit, qui non eas in ętate prouecta discere cœperit, pręter insignē magistrum illum paulum episcopū burgensem Iudęorꝝ olim doctissi mum. cuius ad nos sera cōuersio plurimis fuit hominibus saluti. et cui me posthabitis reliquis herbā dare nihil pudet. Expergiscimini igitur adulescentes. et tu germane frater excute ab animo hebetudinē. tantō rum uirorum imitatione. Nam si tam excellentes homines annosa in ętate intelligentes summę ac iocundissimę contēplationis nobilissimā sibi occasionem defuisse, tantum et tam uehemens studiū sero tandē hebraicis impenderunt. quatenus labor eorū in nos usq̧ redūdaret. Cur non tuipse ac per te cęteri magnis ingeniis prediti adulescentes speratis ad talem perfectionē ex indefessa legendi fatigatione et quoti diano exercitio sine ullo doctore nihilominus posse puenire. De prę ceptoribus autem meis (ne mihi oblatrantes insultent) hanc rationem affero, nō me piguisse ullo tēpore absquolibet iudęo semper aliquan tula corradere quę ad doctrinam aliquam librorum hebraicorū con ducerent. Sicut enim non apud Ionas neq̧ ulla in grecia, sed Basileæ primū ab Andronico contoblaca, deinde Parisij a Georgio hermony mo spartiate, post Romę ab Argyropylo Byzantio publice in vatica no Thucydidem legente xysto. iiii. pont. ad extremum Florētię Me

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS .LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM RVDIMENTORVM HEBRAICORVM LIBER TERTIVS.

Cta quę sunt hucusq; de literis.syllabis.et dictionibus hebraicis maxime primitiuis uidisti amantiss. frater, tibi ut spero dulcia,sed aliis forsitan melle et lacte nutritis,propt̃ incultum dicendi genus,amara.qui secum si cogitent oẽm auditoribus orationem esse commodandam, non mihi uitio dabunt quod uernis uernacule loquor.Nam qui fieri potest,ut per insuetum loquendi morem et domi paratam,adq; lucernas elaboratam dictionem rudes facile doceantur,quibus tum esset opus ad pręceptoris eloquẽtiam plus aĩm aduertere quasi ad sphingis ęnigmata, quã ad eius illapsa pręcepta.Lõge rectius me iudice sensit Aristoteles, in disciplinis doctorem oportere per usitatissimam sermonis consuetudinem et nobis notiora quęq; procedere. Dedita igitur opera solœco sępe & barbaro sum usus ad quorundã uocabulorũ proprietatẽ explicandã. Huc accedit tamen,quod et senecta,et barbarorum quotidiana cõuersatio nõ solum linguam hebetat sed et stilum obtundit.pro illius Tyndarei aduersus Menelaum,quin potius Euripidis tragici sententia qui ait βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις Solus ergo quom in hoc Diogenis dolio totos dies delitescam. nec mecum uiuat ullus hominum cui verborum elegantia et eloquentię studiũ sit in precio.sed agricolę tantum et sacrificuli,aut si qui accedãt(ut fit quotidie) qui me nõ de muri legulis nec auro coronario, sed de cloacis. paludibus. tigno.itinere. aliisue popularibus iurgiis tam prętoriis quam ciuilibus consulunt. quibus de iure pro mea professione respondere debeam, nõ latinorũ sed sueuorum obseruato dicendi usu.nihil ultra mireris mi frater,me post uirentia prata iam scabros calles ambulare.Et hęc erat una ex causis non parui momenti ut putarẽ mea singula uiris politioribus literis pręditis explosa fore,quod cernerent in eis nullum florem. nullam comitatem.sed omnia triuialia et inurbana quęque. Quando aũt uetera memoria repeto,multum inuenio maiores nostros etiam barbarico dicẽdi modo delectatos.Aristophanes nãq; grecus in comœdia quæ inscribit̃ acharnes persice loquit̃ sic,Iactarman exarxan apissonosatra. quę barbaries sępe multis gaudio fuit et risum mouit.Apud romanos

תפל Insulsum. Iob.vi. An poterit comedi insulsum quod non est sale conditum.

תפר Consuit.Iob.xvi.Saccum consui super cutem meam. & Gen̄. tertio.Consuerunt folia ficus.

תפש Apprehendit.attrectauit.tractauit. Deuteronomij.xxi.Ap prehendent eum et ducent ad seniores.Genesis quarto. Pater canentium in cithara et organo.pro tractantium citharam.

תפת Ignis infernalis.translatio nostra uertit exemplum. Iob.xvij. Et exemplum sum coram eis.

תקן Direxit.correxit.Ecclesiastis.i.Peruersi difficile corriguntur. & non sequitur ut cōmuniter allegatur stultorum infinitus est numerus.sed ueritas hebraica sic legit.Curuitas nō potest dirigi et defectus non potest dinumerari.Inde rectitudo.directio et correctio &c̄.

תקע Clanxit.Ieremię sexto.Et in thecua clangite buccina.& est hic thecua nomen loci.sed in Isaia nomen tubę clangibilis. aliud significatum fixit.Genesis tricesimoprimo. Iamq; Iacob extenderat in monte tabernaculum.pro fixit.aliud significatum stipulari.comprimere manus.Nahum tertio.Compresserunt manum super te.

תקף Pręualuit. Ecclesiastis quarto. Et si quis pręualuerit contra unum duo resistent ei.

תרזה Ilex. Isaię quadragesimoquarto. Tulit ilicem et quercum. nostri dicunt pinum.

תרן Antenna seu potius malus nauis ad quem pendent antennę. Isaię.xxx.Quasi malus nauis in uertice montis.

תרח Idolum.Genesis.xxxi.Abscondit idola subter stramenta.

תנה Mercedem dedit. conduxit. appreciauit. Oseę.viij. Munera dederunt amatoribus.rectius sic. Conduxerunt amatores. & nomen per prothesin recipit aleph in principio. Oseę.ij. Mercedes hę meæ sunt.pro merces hęc mihi est.& sic etiam cata paragogen nun.uel potius cōmutatione he in nun . dicitur quoq; merces. Deuterono.xxiij. Non offeres mercedem prostibuli. significat transumptiue aliquādo retributionem.cętera deriuata legendo inuenies.

תנוך Cartilago. auricula.Exo.xxix.Super extremū auricę dexterę.

תנור Furnus.clibanus.fornax.Leuitici undecimo. Siue clibani siue chitropodes destruentur.

תעתע Illusit.Gen̄.xxvij.Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

תעב Abominatus est.Amos.v.Et loquentem perfecte abominati sunt.ps̄.cvij.Omnem escam abominata est anima eorum.Inde abominatio et alia deriuata.Isaię.i.Incensum abominatio est mihi.

תעה Errauit.psalmo centesimodecimonono.Erraui sicut ouis quę periit.& Isaię decimonono.Et errare fecerunt ægyptum in opere suo sicut errat ebrius.Inde errans et error et cętera.

תער Nouacula. Numeri sexto. Omni tempore separationis suæ nouacula non trāsibit per caput eius.& Isaię septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragogen he.uagina. Ieremię quadragesimoseptimo.Ingredere in uaginam tuam.

תפת Tympanum.Isaię quinto.Cithara et lyra et tympanum et tibia et uinum in conuiuiis uestris.& Iob vicesimoprimo. Tenent tympanum et citharam.et sic perdit alteram geminatam. sed tenet eam in psalmo sexagesimooctauo.In medio iuuēcularum tympanistriarum.

תפוח Pomum.malum.arbor et fructus. Canticorꝝ secundo. Sicut malus inter ligna syluarum.et infra.Stipate me malis.

תָּמִד Perpetuus. continuus. Leuitici sexto. Ignis perpetuus qui nunquam deficiet in altari.

תָּמַה Stupuit. admiratus est. psalmo quadragesimooctauo. Ipsi ui dentes sic admirati sunt. Inde admiratio. stupor. et cętera.

תַּמֻּז Idolum. imago. Ezechielis octauo. Mulieres sedentes plangē tes Adonidem idolum proci veneris.

תָּמַךְ Suscepit. sustentauit. Exodi decimoseptimo. Sustentabāt ma nus eius ex utraq; parte. & Isaię. xli. Suscepit te dextera iusti mei.

תְּמֹל Nuper. heri. nudiustertius et ultra. Exodi quarto. Non sum eloquens ab heri et nudiustertius. & secundo Regum decimoquinto. Heri uenisti et hodie compelleris nobiscum egredi. et primo Regum uicesimoprimo. Continuimus nos ab heri et nudiustertius. et per pro thesin accipit quandoq; aleph in principio. ut Micheę secundo. Et ecō trario populus meus in aduersarium consurrexit. idest ab antea. putāt tamen aliqui docti hebręorum eam dictionē compositam esse ex אֶת & ex מוֹל idest aduersum. quod translatio nostra uidetur sentire quę ex aduersum seu econtrario interpretata est.

תָּמָר Palma. arbor dactylorum. Canticorum septimo. Statura tua assimilata est palmę. et Ioelis. i. Malogranatum et palma et malum. & pluraliter Numeri tricesimotertio. Duodecim fontes et septuaginta palmę. significat etiam suffumigationem fasciculorum aromaticorū. Canticorum tertio. Sicut uirgula fumi.

תַּנִּן Draco. coluber. serpēs. Exodi septimo. Et uertatur in colubrū. & infra. Quę uersa est in colubrum. & proiecerunt singuli uirgas suas quę uersę sunt in dracones. & quandoq; mutatur nun litera in mem. vt Ezechielis vicesimonono. Draco magne qui cubas in medio flumi num tuorum. Inuenitur etiam in alio significato pro lectitare.

mauit.psalmo.lxxv.Ego confirmaui columnas eius.& tanq̃ hęsitans semper uariat.Isaię quadragesimo.Et cęlos palmo ponderauit.prius cõfirmauit.ecce iam ponderauit.Item in eodem. Quis adiuuit spiritũ domini. ecce adiuuit. Item Prouerbiorum decimosexto. Spirituum ponderator est dominus. pro & effecit uentos dominus.sed rectius psalmo.lxv.Parasti cibum illorum quoniam ita est pręparatio eius.

תָּלַל Tumulauit. cumulauit. aceruauit. Ieremię. xlix. Et erit in tumulum dissipata. Deuteronomĳ. xiĳ. Et tumulus sempiternus. & Ezechielis tertio. Ad aceruum nouarum frugum. et thau daggessatur propter apocopen lamed. et geminatur. ut Canticorum quarto. Comę eius sicut elatę palmarum.

תָּלָה Suspendit. Genesis quadragesimo. Ac suspendet te in cruce. Deuteronomĳ.xxi.Maledictus a deo est qui pẽdet in ligno. uerbum e uerbo sic.Contumelia dei,suspensus.subaudi est.recipit quandoque per epenthesin aleph.

תֶּלֶם Sulcus. Iob.xxxi. Et cum ea sulci eius deflent. & psalmo.lxv. Riuos eius inebria.rectius sulcos eius.

תּוֹלָע Vermis.Iob.xxv.Et filius hominis uermis.& Isaię.xiiĳ.Et operimentum tuũ erunt uermes.et pluraliter Exodi.xvi. Et scatere cœpit vermibus.aliud significatum coccus. Exodi.xxvi. Purpura coccoque bis tincto.Inde uerbum purpuratus est uel coccinatus est.idest uestitus uestibus coccineis.Nahum secundo. Viri exercitus in coccineis.

תָּמַם Cecidit.consumptũ est.subuersum est.defecit.Genesis.xlvĳ. Cũq̃ defecisset emptoribus preciũ.et in eodẽ.deficiẽte pecunia pecora simul defecerũt.sed est intricata trãslatio.et Deute.ĳ. Donec consumeretᷣ oĩs cõgregatio hominũ bellatorꝝ. similiᷣ Nũeri.xxxĳ. Donec consumereᷣ uniuersa generatio q̃ fecerat malũ.aliud significatũ perfectus.integer.ꝓbatus.innocẽs.trãslatio nr̃a habet ĩmaculatus. p̃s.cxix. Beati immaculati in uia.& p̃s.xviĳ.Et cũ innocẽte innocẽs eris.& Canticorꝝ.v.Colũba mea immaculata mea. Inde integritas. sanitas &c̃. & sicut apud nos ualere,ita apud hebręos in bonũ sumiᷣ et q̃nq̃ in malũ.

תחרא Contextum collarium.Exodi uicesimooctauo.Sicut fieri solet in extremis uestium partibus ne facile rumpantur.ubi hęc dictio circumscribitur.

תתחרה Emulatus zelatus est.inuidit.psalmo tricesimosexto.Noli ęmulari in eo qui prosperatur in uia sua.quidam putant a uerbo חרה deriuatum de quo supra in heth ante res.

תחש Animalis nomē quod taxus dicitur. Aquila et Symmachus ianthinum. Theodocio et Hieronymus hyacinthinum traduxere. Ezechielis decimosexto.Et calciaui te hyacinthino.etpluraliter Exodi uicesimoquinto.Pellesq; hyacinthinas.pro pellibus taxorum.

תחת Pro.infra.sub.subtus.subter.Exodi uicesimoprimo. Oculū pro oculo.dentem pro dente. & quamuis sit consignificatiuū,tamen recipit post se omnia subiunctiua affixa sicut solent nomina et uerba. & in prima persona interponit nun hiatus prohibendi causa.ut psalmo decimooctauo. Dilatasti gressus meos subtus me. et sic de aliis. Inde nomen inferior.infimus.psalmo octogesimosexto. Et eruisti animam meā ex inferno inferiore.& psalmo sexagesimotertio.Introibūt inferiora terrę. Item aliter Ezechielis quadragesimoprimo. De inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.

תיש Aries syluestris.Prouerbiorum tricesimo.Gallus succinctus lumbos suos.& aries.

תכך Fœnus.usura.Prouerbiorum uicesimonono.Pauper et creditor obuiauerunt sibi.rectius sic. Pauper et uir usurarum.de hoc uocabulo scripsimus supra in thau ante vau.

תכה Adhęsit.adortus est.appropinquauit. Deuteronomij.xxxiij. Et qui appropinquant pedibus eius.

תכלת Color hyacinthinus. Exodi uicesimooctauo.Ligabisque eam uitta hyacinthina.

תכן Effecit. fecit. opificauit.parauit.translatio nostra uertit confir

catus eſt.et pſalmo nonogeſimooctauo.Iudicabit orbem in iuſticia.

תבן Palea.ſtramen. Geneſis viceſimoquarto.Palearum quoq; et fœni plurimum eſt apud nos.

תהו Pro he finali poſito vau.inane chaos.rudis ĩdigeſtaq; moles. Geneſis primo.Terra autem erat inanis et uacua.

תהום Abyſſus.Geneſis primo.Et tenebrę erant ſuper faciem abyſſi. Ezechielis.xxxi.Abyſſus exaltauit illum.et pſalmo.xlij.Abyſſus abyſſum inuocat.et declinatur in fœminino.

תוה Signauit.Ezechielis nono.Signa tau ſuper frontes uirorum.

תוך Inter.medio. Exodi. xiiij. Filij autem Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris.Exodi tertio. Vocauit eum de medio rubi.et pſalmo.xxij.In medio uẽtris mei.inde dimidiare.partiri.findere. pertrãſire.Exodi.xxvi.Qui mittentur per medias tabulas.pro qui pertranſit: vel intimus eſt.aliud ſignificatum vſura.fraus.iniquitas. pſalmo.lxxij. Ex uſura et iniquitate redimet animas eorum.Inde pauo. tertio Regũ decimo.Simias et pauones.

תור Indagauit.cogitauit.inueſtigauit.contemplatus eſt.Eccleſiaſtis ij.Cogitaui in corde meo abſtrahere a uino.aliud ſignificatũ Turtur. Leuitici.v.Offerat duos turtures. aliud ſignificatũ tẽpus determinatũ. Eſter.ij.Cum aũt ueniſſet tẽpus ſingularũ per ordinẽ puellarũ, aliud ſignificatũ cata paragogẽ he.lex.inſtitutũ.ps.xix. Lex dñi immaculata. aliud ſignificatũ ordo et lineamentum.Canticorũ.i.Pulchrę ſunt genę tuę ſicut turturis.rectius ſic.Genę tuę in ordine lineamentorum.

תזז Abſcidit.Iſaię.xviij.Et quę derelicta ſunt abſcindentur.

תותח Telorũ et iaculorũ generale nomẽ. q̃d alij nouaculã uertũt. tranſlatio noſtra interpretatur malleum. Iob quadrageſimoprimo. Quaſi ſtipulam ęſtimabit malleum. rabi Dauid kimhi dicit generaliter ſignificari omnis generis tela.

תא [illegible]

Halamus ædificiorum.exedra.Ezechielis.xl. Et thalamum uno calamo in longum et uno calamo in latum.et inter thalamos quinqꝫ cubitos.

תאב · Appetiuit. desyderauit. concupiuit.ps.cxix. Ecce concupiui mandata tua.& in eodem.Concupiuit anima mea desyderare iustificationes tuas.Aliud significatũ per contrarium.detestari. abominari. Amos sexto.Detestor ego superbiam Iacob.

תאה Circumscripsit.circumduxit. circũlimitauit. Numeri.xxxiiij. A mari magno termini incipiunt peruenientes ad montem altissimũ. verbum e uerbo sic.A mari magno limitabitis uobis hor montem. & infra.Inde metabuntur fines.pro facietis circũscribi seu limitari fines. aliud significatũ mutando he in vau.oryx. Deuteronomij.xiiij. Orygem camelopardalim.

תאם Gemellus.didymus,Geñ.xxxviij.Apparuerũt gemini in utero.& Canticorũ.iiij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli. & inde uerbũ ut in eodem loco.Omnes gemellis fœtibus. pro oẽs congeminatę. Male igitur apostolum Thomam aliqui non satis literati asseuerant vocari didymum ob id quod dici uolunt incredulum. Nam Thoma hebraice et didymos gręce idem est quod geminus latine. oritur autẽ error inter germanos quod eodẽ uocabulo teutonico dicimus incredulum et geminum zuifling.

תאן Ficus.Ieremię octauo. Et non sunt ficus in ficulnea.& Ioelis.i. Et ficum meam decorticauit.

תאר Species.forma.figura.qualitas.Isaię.liij.Nõ est species ei neqꝫ decor.et Geñ.xxxix.Erat autẽ Ioseph pulcra facie.pro pulcher specie.

תבה Arca.Genesis octauo.Egredere de arca.et Genesis sexto.Fac tibi arcam de lignis leuigatis.

תבל Orbis.Iob.xxxiiij.Aut quem posuit super orbem quem fabri

ſum.In monte ſublimi Iſrael plantabo illud. & paſſiue pſalmo primo. Sicut lignũ q̃d plantatum eſt.Inde plantatio et planta et ſurculus &c.

שָׁתֻם Apertus.Numeri.xxiiij.Dixit homo cui obturatus eſt ocu/lus.quod rabi Dauid kimhi et rabi Salomon exponunt aperto oculo.

שָׁתַן Minxit.primo Regum.xxv.Si reliquero de omnibus quę ad ipſum pertinent uſq; mane mingentem ad parietem.

שָׁתַק Quieuit.reſedit.ſedatum. pacatum.compeſcitum eſt.Ionę.i. Quid faciemus tibi et ceſſabit mare a nobis.

tas meas.Hieronymus rectius.Et scuto cogitationes meas.

שָׁרַץ Motare.et mobilitare animantia.Gen̄.i. Animam uiuentem atq; motabilem quā produxerant aquę.pro quam mouerūt aquę.sīr ibidem.Producant aquę reptile.pro.moueri faciant aquę reptile.

שָׁרַק Sibilauit.Isaię.v.Et sibilabit ad eum de finibus t̄rę.et threnoꝝ ij.Sibilauerunt et mouerūt capita sua.et Isaię.vij. Sibilabit dn̄s muscę.

שׂוֹרֵק Pampinus. translatio nostra uertit uineam.Ieremię.ij.Ego autem plantaui te uineam electam.et Gen̄.xlix. Ligās ad uineam pullum suum et ad uitem fili mi asinam suam.pro ligans ad uitem pullum suum et ad pampinum asinam suam. aliud significatum spadix color. Zacharię primo.Equi rufi uarij et albi.

שֹׁרֶשׁ Radix.Isaię.liij.Et sicut radix de terra sitienti.Inde uerbum radicare.Ieremię.xij.Plantasti eos et radicem miserunt.pro radicaue runt.et psalmo.lxxx.Plantasti radices eius.uerius sic. radicasti radices eius.significat et per contrarium eradicare.extirpare. delere. Iudicum quinto.Ex Ephraim deleuit eos.

שַׁרְשְׁרוֹת Catenę.Exodi.xxviij.Catenas sibiinuicem cohęrētes.

שֵׁרֵת Ministrauit.Numeri octauo. Eruntq; ministri fratrum suorum.et primo Regum.ij.Samuel autem ministrabat ante faciem domini.et cum sin sinistro significat sartaginem.

שֵׁת Dorsum.translatio nostra habet nates. secundo Regū decimo. Vestes eorum medias usq; ad nates.

שָׁתָה Bibit.Exodi.xxxiiij.Panem non comedit et aquam nō bibit. et perdit sępe literam he.ut Genesis nono.Bibensq; uinum inebriatus est.pro.& bibit uinum.Inde symposium.conbibitio. conpotatio.conuiuium.Ester primo.Fecerat grande conuiuiū principibus suis. aliud significatum stamen.Leuitici.xiij.In stamine atq; subtegmine.

שָׁתַל Plantauit.Ezechielis.xvij.Et plantabo super montem excel

abominabile.execrabile.Leuitici undecimo.Abominabile erit uobis.

שקר Mentitus est.negauit.Isaię sexagesimotertio.Filij non negan tur.Inde nomen mendacium.falsum.Prouerbiorum decimooctauo. profert autem mendacium dolosus testis.& Exodi vicesimo.Non lo quaris contra proximum tuum falsum testimonium.& psalmo septi mo.Et peperit iniquitatem.& psalmo centesimovicesimo.Domine li bera animã meam a labiis iniquis.idest falsis et mendacibus.significat etiã gratis.frustra.inuanũ.i.Regũ.xxv.Vere frustra seruaui omnia.

שקר Literis appẽsilibus additis,significat.gesticulationes.nutus. figmenta.seu effictiones.Isaię tertio.Et nutibus oculorum ibant.

שרר Vmbilicus.Canticorum septimo.Vmbilicus tuus sicut cra ter tornatilis.& Ezechielis decimosexto.Non est pręcisus umbilicus tuus.et res litera daggessatur propter defectum alterius res literę.& in alia forma Iob quadragesimo.Et uirtus eius in umbilico uẽtris eius. aliud significatum prauus et machinator mali.et iniuriator.Deutero nomij.xxix.Et ambulabo in prauitate cordis mei.& Ieremię tertio. Post prauitatem cordis sui pessimi.

שרר Dominatus est.pręfuit.principauit.Numeri.xvi.Nisi et do minatus fueris nostri.Inde princeps.magister.pręfectus.iiij.Regum primo.Misitq; quinquagenarium prĩcipem.et Genesis.xli.Magister pincernarum.item magistrum pistorum.item principis militum.per apocopen ultimę literę res.Inde Sara.quia domina.

שרב Aridum.siccum.desertum.æstus.Isaię.xlix.Non percutiet eos æstus et sol.& eiusdem.xxxv.Et quę erat arida in stagnum.

שרביט Sceptrum.baculus.uirga.Ester quarto.Rex auream uir gam ad eum tetenderit.

שרג Perplexus est.irretitus est.Iob.xl.Nerui testiculorum eius perplexi sunt.& quia uites perplectunt propaginibus,iccirco denomi nant ab eo ꝓpagines.Gẽn.xl.Vitem in qua erant tres propagines.

שקד Curauit.uigilauit.ps̄.cxxvij. Nisi dominus cuſtodierit ciuitatem fruſtra uigilat qui cuſtodit eam.uerbum e uerbo ſic.In uanum uigilauit cuſtos. aliud ſignificatum amigdalus. Ecclesiaſtis.xij. Florebit amigdalus.etpluralit̄ Numeri.xvij. Qui foliis dilatatis in amigdalos deformati ſunt.

שקד Notauit.punctauit.iniunxit.aſcripſit.tranſlatio noſtra interpretatur ſecundum pręcedens uerbum uigilauit.threnorum primo. Vigilauit iugum iniquitatum mearum.

שקה Irrigauit.potauit.Ioelis.iij.Et irrigabit torrentem ſpinarum. & eiuſdem.ij.Et redundabunt torcularia uino et oleo. & Gen̄.xxiiij. Nam et camelis tuis hauriam. & in eodem. Et dedit ei potum.Inde pincerna.Geneſis.xli.Magiſter pincernarum.

שקט Quieuit.ſiluit.ocio uacauit. Iſaię.xiiij. Conquieuit et ſiluit omnis terra.& Ioſue undecimo. Quieuitq; terra a pręliis. Ezechielis xvi.Et quieſcam et non iraſcar.et paulo inferius. Et ocium eius.

שקל Librauit.ponderauit.Iſaię.xl.Et librauit in pondere montes. Inde ſiclus menſura ponderis.Leuitici.xxvij.Siclus xx obolos habet. Inde pondus.prępoſitione mem literę.Leuitici.xix. In iudicio. in regula. in pondere& menſura.

שקם Surrexit.Iudicū.v.Donec ſurgeret debora.ſurgeret mater in Iſrael. aliud ſignificatū ſycomorus.Amos.vij.vellicans ſycomoros.

שקע Abſorpſit.pfundauit.demerſit.Amos.viij.Et defluet q̄ſi riuus ęgypti.p demerget̄.Nūeri.xi.et abſorptus ē ignis.p demerſus ē.

שקף Tendit.protendit.reſpicit.Numeri.xxi. Quod reſpicit cōtra deſertū.et ps̄.lxxxv.Iuſticia de cęlo proſpexit.aliud ſignificatū ſuperliminare .eoq; protendat̄.Exodi.xij. Superliminare et utrūq; poſtem.

שקץ Abominatus et deteſtatus eſt.ſpreuit.abhorruit.deſpexit.ps̄. xxij. Quoniam non ſpreuit neq; deſpexit deprecationem pauperis. Deuteronomij ſeptimo.Quaſi ſpurciciem deteſtaberis. Inde nomen

שׂפם Mandibula superior siue labrũ superius.Ezechiel.xxiiij.Nec amictu ora uelabis.uerbũ e ꝟbo.Et nõ circũuolues sup labrũ supius.

שׁפן Choerogylius.echinus.ericius.Leuitici.xi. Choerogylius qui ruminat. quod mendosi codices habent cyrogrillus.et psalmo.ciiij. Petrę refugium erinaciis,

שׁפע Abundantia. multitudo.copia.Deuteronomij.xxxiij.Quia inundationem maris quasi lac sugent.

שׂפק Suffecit.satisfuit.tertio Regum uicesimo.Si suffecerit puluis Samarię.et sępe inuenitur scriptum per samech.

שׁפר Pulcher.speciosus.pręclarus.ps.xvi.Eteni hęreditas pclara est mihi.aliud significatum tuba.cornu.ps.xlvij.Dñs in uoce tubę.et ps.xcviij.In tubis ductilibus et uoce tubę corneę.Inuenitur significare frustum carnis per pręposítionem aleph.

שׁפת Posuit. reposuit. auxit.Isaię.xxvi.Dñe dabis pacẽ nobis.uel secundũ.lxx.da pacẽ nobis.ꝓ auge pacẽ. & ps.xxij. Et in puluerẽ mortis deduxisti me.ꝓ reposuisti me ac sedere fecisti.Hier.vero traduxit. detraxisti me.sed nõ cõuenit linguę ꝓprietati,ut ꝓbatur Ezechielis xxiiij.Pone ollã pone inquã.et a ponẽdo sic dicũt limites.ps.lxviij.Si dormiatis int medios cleros.hier.termios.hebręi limites siue marcas.

שׁצף Momentum.subitaneum.breue.Isaię.liiij. In momento indignationis abscondi faciem meam a te. idem cum pręcedenti.et uocat in rhetorica ταυτολογία.

שׂק Saccus.cilicium.iiij.Regum.xix.Et opertus est sacco. & Isaię.iij. Pro fascia pectorali cilicium.& Genesis.xlij.Apertoq; unus sacco.

שׁקק Fremuit.rugiuit.Prouerbiorum.xxviij.Leo rugiens et ursus esuriens. alij exponunt uagari. incedere. et uagabundũ esse.Ioelis.ij. Vrbem ingredient.alij esurire et inanem esse.alij ferocẽ et cupidũ.

v.Stupor et mirabilia facta sunt in terra.

שִׁפִּפֹן Serpens.cerastes. Genesis.xlix. Cerastes in semita.

שָׁפָה Festinauit.Numeri.xxiij.Cumque abiisset uelociter.aliud ele

uauit.Isaię decimotertio. Super mõtem caliginosum eleuate signum. pro monte eleuato.sic eiusdem quadragesimoprimo. Aperiam in su/ pinis collibus flumina. pro excelsis et eleuatis.significat etiam ollam ponere super tripodem.

שָׂפָה Labium.Sophonię tertio.Quia tunc reddam populis labiũ

electum.& significat extremitatem atque oram. tertio Regũ septimo. A labio usque ad labium rotundum in circuitu.Item ripam uel litus.Genesis.xli.In ipsa amnis ripa. & transumitur pro lingua.ut Genesis.xi. Erat autem terra labij unius.

שִׁפְחָה Ancillauit.psalmo centesimouicesimotertio. Sicut oculi an/

cillę in manibus dñę suę.et pluraliter Iolis secũdo.Sed et super seruos meos et ancillas meas.Inde prosapia et familia. Leuitici uicesimoquinto.Vnusquisque rediet ad familiam pristinam.Genesis quarto. De co/ gnatione mea et de domo patris mei.& sic gẽtem significat. Zacharię xv.De familiis terrę ad Ierusalem. aliud significatum decaluare.Isaiæ tertio.Decaluabit dñs uerticẽ filiarũ sion.& per samech quandoque scribit.

שָׁפַט Iudicauit.secundo Regum.xviij.Iudicauit enim pro te domi

nus hodie.inde iudicium. Deuteronomij.xxvij. Maledictus qui per/ uertit iudiciũ. significat etiã exemplar. formã. figurã.regulam.modũ. ingenium.Exodi.xxvi.Iuxta exemplar quod tibi in monte monstratũ est.& quarto Regum primo.Cuius figurę et habitus est uir.

שָׁפַךְ Euertit.fudit.effudit.iiij.Regum.xxi.Sanguinem innocentẽ

fudit. et Genesis nono. Quicumque effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.

שָׁפַל Demisit.humiliauit.psalmo.lxxv.Hunc humiliat et hunc ex/

altat.& psalmo.xviij.Et oculos superborum humiliabis.Inde nomen. secundo Regum sexto.Et ero humilis in oculis meis.

שׂער Occulta machinatio. cogitatio. nostra translatio horrorem vertit. Iob quarto. In horrore uisionis nocturnę. idest in secreta cogitatione. Inde cogitabundus et machinator mali. psalmo centesimodecimonono. Iniquos odio habui. Hieronymus tumultuosos. rabi Salomon cogitabundos quos gręci κεν‡ινοους uocant. i. dissimilatores.

שׂער Modius. mensura. Genesis vicesimosexto. Seuit autem Ishac in terra illa et inuenit in ipso anno centuplum, pro centum modios siue coros. aliud significatum turpitudo. mala mens. malus animus. & praua cogitatio. Ieremię vicesimotertio. Et in prophetis Ierusalem uidi similitudinem adulterantium. rectius secundum Nicolaum de lyra turpitudinem adulterij. aliud significatum porta. quarto Regum septimo. Iuxta introitum portę. & pluraliter psalmo octogesimoseptimo. Diligit dominus portas sion. & etiam oppida. aliud significatum hordeum. Exodi nono. Quia hordeum lęsum est. & pluraliter masculine. quarto Regum septimo. Duo modij hordei statere uno.

שׂער Metuit. coluit. reueritus est. Deuteronomij tricesimosecūdo. Quos non coluerunt patres eorum. & Ezechielis secundo. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te. Aliud significatum hircus. Leuitici quarto. Hircum de capris immaculatū. aliud significatū crinis. pilus. capillus. Canticorum sexto. Capilli tui sicut grex caprarū. Isaię septimo. Caput et pilos pedum. & psalmo. lxviij. Verticē capilli. & quarto Regum primo. Vir pilosus. rectius sic. homo tenens pilos. Inde pilosus. hispidus. hirsutu s. ultima per hirek. Genesis. xxvij. Nosti ꝙ Esau frater meus homo pilosus sit. aliud significatum dęmones. fauni. satyri. fatuelli. Isaię decimotertio. Et pilosi saltabunt ibi. quod intelligitur testante Hieronymo in commentariis. de dęmonibus. & dicit rabi Abraham quod iccirco sic uocentur dęmones quia et phantasmate suo faciant horripilare homines, et appareāt etiam uidentibus hirsuti. de quibus philosophissimi cabalistę sincere scripserunt in arbore decem numerationum. & uir supra modum doctus rabi Moyses Gerundensis memoriæ tradidit super uersu Leuitici decimo septimo. Et nequaquam ultra imolabunt hostias suas dæmonibus vbi ponitur pręsens uocabulum. inde portentum. monstrum. Ieremię

cauitq; angelus domini Abraham secundo. Item duo. ambo. uterq;. Genesis secũdo. Erat autem uterq; nudus. et Exodi tricesimoquarto. Pręcide tibi duas tabulas. et recipit terminationem im pluralis numeri. Deuteronomij decimoseptimo. In ore duorum uel trium. Item significat bis. Ester secundo. Et quę intrauerat uespere egrediebatur mane atq; inde in secundas ędes ducebantur. rectius uerbum e uerbo sic. Vespere ipsa abiit et mane ipsa rediit ad domum mulierum bis. inde alter siue duplex. Genesis quadragesimotertio. Pecuniamq; duplicem ferte uobiscum. aliud significatũ annus. Numeri decimoquarto. Dies pro anno dies pro anno erit. fortasse a superiore sic dictus q̃d solis cursus reiteratur ut antea. & mutatur he finale in thau etiam in absoluta constructione. ut Danielis primo. Fuit autem Daniel usq; ad annum primum Cyri regis. nam alias regulariter in regimine genitiui mutatur semper he in than. ut Isaię tricesimoquarto. Annus retributionis iudicij sion. & declinat in utroq; genere. In masculino. Gen. .xxix. Iacob pro Rachel septẽ annis. & Genesis vicesimotertio. Vixit autem Sara. cxxvij. annis. cui sententię asterisco addendum est. Anni Sara. In fœmĩno autem psalmo nonagesimo. Annis quibus uidimus mala. & in eodem. Dies annorum nostrorũ in ipsis, septuaginta anni. aliud significatum duplicare. reiterare. secundo facere. tertio Regum decimooctauo. Etiam secundo hoc facite qui cum fecissent secundo. de uerbo ad uerbum sic. Et dixit reiterare et reiterarunt.

שָׁנַּס Accinxit. tertio Regum decimooctauo. Accinctisq; lumbis currebat ante Achab. rectius sic. Et accinxit lumbos. et currebat

שָׁסַס Despexit. vilipendit. conculcauit. translatio nostra legit diripuit. psalmo. lxxxix. Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam. sed hoc est a uerbo proximo sequenti.

שָׁסָה Diripuit. Oseę. xiij. Ipse diripiet thesaurum omnis uasis desyderabilis. & primo Regum. xxiij. Ecce philistim oppugnant keila et diripiunt areas. Assumit quandoq; aleph loco vau et quandoq; sin loco samech. cętera exquire.

שָׁסַע Fidit. diuisit. Deuterono. xiiij. Omne animal quod in duas

coniunctio.sed punctus pro articulo sic. Sol.luna.steterunt. Aliud significatum fenestra per quam sol domum irradiat.nostra translatio habet propugnaculum. Isaię quinquagesimoquarto.Et ponam iaspidem propugnacula tua.

שֵׁן Dens. Exodi uicesimoprimo.Dentem pro dente.& Canticorū quarto.Dentes tui sicut greges tonsarum.Inde dentes elephantum dicuntur.sic ebur.tertio Regum decimo.Thronum de ebore grandē. aliud significatū Color rubicūdus atq; coccineus. uulgo dicit carmesinus.Exodi tricesimonono.Purpura coccoq; bistincto. vbi iod finale abūdat.sed plurale accipit im.Isaię.i.Si fuerint peccata ur̄a ut coccinū.

שֶׁנְהַבִּים Dentes elephantum.tertio Regum decimo.

שָׁנַן Acuit.psalmo.cxl.Acuerunt linguas suas sicut serpentes. & nomen Isaię quinto.Sagittę eius acutę.aliud significatum iterare. repetere.recitare.translatio nostra uertit narrare. Deuteronomij sexto. Et narrabis ea filiis tuis.

שָׂנֵא Odiuit. Genesis uicesimosexto.Ad hominem quem odistis. & psalmo xliiij.Et odientes nos confudisti.Inde nomen. psalmo vicesimoquarto. Et odio iniquo oderunt me. similiter Prouerbiorum octauo.Timor dei odit malum.pro odium mali.

שֶׁנֶב Prępositione aleph. valua. fenestra. translatio nostra uertit coenaculum.Iudicum quinto.Per fenestram prospiciens ululabat mater & de coenaculo loquebatur.

שָׁנָה Cōmutauit.mutauit.alterauit.reiterauit.absolute. Malachię tertio.Ego dominus et non mutor.& inuenitur aleph loco he. ut threnorum quarto.Mutatus est color optimus.& nota quod sin ita scribitur per punctum dexterum.Anterius enim uerbum scribitur per sin sinistrum.item transitiue quarto Regum vicesimoquinto. Et mutauit uestes eius. Aliud significatum secundus.alter. Genesis primo. Dies secundus.Item aduerbialiter secundo.Genesis vicesimosecundo. Vo-

שֶׁמֶן Pinguedo.oleum.ungentum.Leuitici.xxiiij. Vt afferant tibi oleum de oliuis purissimis. similiter Exodi.xxvij. Oleū de arboribus oliuarum purissimū.& ps.cxxxiij. Sicut ungentum optimū in capite. &pluraliter Canticorū.i. Fragrantia ungentis optimis.Gen̄.xxvij.Et de pinguedine terrę.significat etiam uerbaliter absolute pinguescere. incrassari.Deute.xxxij.Incrassatus est dilectus. et infra. Impinguatus dilatatus.& Nehemię.ix.Et saturati et ĩpinguati sunt.sic q̄q; transitiue significat vngere. oblinere. obturare ungēto seu pingui aruina.Isa.vi. Excęca cor ppl̄i huius.ꝓ inunge et obline siue obtura pingui aruina. aliud significatum numeri. octo.iiij.Regū.xxij. Octo annorum erat Iosias.& Gen̄.xvi.Octoginta et sex annorum erat Abraham.

שָׁמַע Audiuit.Gen̄.xxxiiij. Quod cū audisset Iacob.pro Et Iacob audiuit.Inde rumor et fama.siue auditio.Ieremię.l.Audiuit rex baby lonis famam eorum.& Ieremię.li.Veniet in anno auditio.

שֶׁמֶץ Insinuans.portēdens.innuens.pauxillum.breue.diminutū. Iob.iiij.Porro ad me dictum est uerbum absconditū.pro portendens aut innuens aliquid. aliud significatū. nota.infamia.ut eiusdem.xxvi. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus.pro et quam no tabilem seu famosam rem audiuimus in eo.sic Exodi.xxxij.Propter ignominiam sordis.

שָׁמַר Seruauit.custodiuit.obseruauit.Gen̄.xxxvij.Pater uero rem tacitus consyderabat.et eiusdem.xxviij. Et custodierit me in uia.Inde nomen Isaię.xxi.Custos quid de nocte.custos quid de nocte. dixit cu stos.et Genesis.xlij.Et tradidit illos custodię.aliud significatum proxi mum huic cauere.pręmonitum esse,Isaię septimo.Vide ut sileas.idest caue.aliud significatum adamas siue smerillus quo perforantur lapi des preciosi atq; gemmę. Zacharię septimo. Et cor suum posuerunt ut adamātem.aliud significatum fęx.xlviij.Et requieuit in fęcibus suis. aliud significatum spina idest quoddam genus spinę. Isaię septimo. Et in spinas et in uepres erunt.

שֶׁמֶשׁ Sol. Habacuk tertio. Sol et luna steterunt.non ponitur &

pabitur multitudo eius. et Prouer. xiiij. Domus impiorum delebitur. et Isaię. xlviij. Nõn fuisset attritũ nomẽ eius a facie mea. Inde uerbũ graue Ezechielis. xiiij. Et delebo eum de medio populi mei Israel.

שָׂמַח Lętatus est. gauisus fuit. p̃s. cv. Lętata est ægyptus in profectione eorum. & Prouerbiorum. xi. Lętare iuuenis in adulescentia tua. Inde nomen. Isaię. lv. In lęticia egrediemini.

שָׁמַט Remisit. declinauit. ij Regũ. vi. Calcitrabant boues et declinauerũt eam. hebraice sic. Quoniã declinauerũt seu remiserũt boues. & p̃s. cxli. Absorpti sunt iuncti petrę iudices eorum. nescio quid translatio hęc blacterat. sed hebraica ueritas sic habet. quoniam declinauerunt propter petrã iudices eorũ. q̃d magistri quidam hebręorum de Moyse et Aaron iudicibus filiorum Israel intelligunt. qui ꝓpter petram declinauerũt a fide. Beatus uero Augustinus hũc uersum de Aristotele intelligens. nescio quo somnio motus, scribit eum tremere apud inferos. Tu uero memento uerborum dei Exodi. xxxiij.

וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃

verbum e uerbo sic. Miserebor cui miserebor. et ignoscam cui ignoscam. Iuxta nostram autem translationem. & miserebor cui uoluero. et clemens ero in quem mihi placuerit. ab hoc uerbo dicitur remissio. Deuteronomij. xv. Septimo anno facies remissionem.

שִׂמְלָה Tegumentum. opertorium. nostra translatio uertit pallium. Iudicum quarto. Et opertus ab ea pallio,

שְׂמֹאל Per epenthesin aleph pro vau sinistra. Iob. xxiij. Si ad sinistrã quid agam non apprehendam eum. sic. ij. Regum. xvi. A dextero et a sinistro eius. Inuenitur etiam sine aleph. ij. Regum. xiiij. Domine mi rex neq; ad dexteram neq; ad sinistram. & quamuis impressi quidam libri habeant aleph. tamen antiquissima uolumina scripta monstrant defectũ aleph sicut et massora indicat. et rabi Dauid kimhi eo in loco ita canonizat. aliud significatũ per paragogẽ he finalis uestimentũ seu vestis per metathesin lamed et mem. de q̃ paulo superius scripsimus.

שַׂלְמָה Vestimentum.uestis.Exodi.xxij.Et oue ac uestimento.& est metathesis literarum,in eodem enim significato inuenitur literis lamed et mem transpositis.Deuteronomij octauo. Vestimētum tuum nequaquam uetustate deficit.cętera obelisco notantur.

שָׁלַף Expediuit. euaginauit Exiuit. Iudicū.ix. Euagina gladiū tuū et interfice me.et Ruth quarto.Soluebat homo calceamentum suum. Thargum hierosolymitanum expedire exponit.

שָׁלשׁ Tres.tria.Exodi.xxiij. Tribus uicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.& ab eo multa ueniunt deriuata tam cardinalium quam ordinalium numerorum.uide infra in arte grammatica de nominibus numeralibus.

שֵׁם Nomen.Genesis.ij.Nomen uni phison.aliud significatum illic uel illuc uel ibi.Ecclesiastis primo.Et ad locum suum reuertitur ibi.sub eisdem literis significātur etiam alio nomine cęli uel cęlum. Genesis.i. In principio creauit deus cęlum et terram. et non reperitur in numero singulari.

שָׁמֵם Perdidit.deuastauit.desolauit.deseruit.threnorum.v. Propter montem sion quia disperiit.et eiusdē.i.Facti sunt filij mei perditi. & infra ca.iij.Posuit me desolatam.& sępe abiicit unum mem. Ieremię .ij.Obstupescite cęli super hoc.pro desolamini et pereatis. et iterū geminato mem.Ezechielis.xij. Terraq; deserta. Inde nomen Ioelis.iij. ægyptus in desolationem erit. &pluraliter Danielis.ix.Et post finem belli statuta desolatio.& per mem cata prothesin.quando autem idē vocabulū in hoc significato inuenies,uidebis illud per dagges in uentre mem notari ad denotandum alterius mem defectum.

שְׂמָמִית Stellio. Prouerbiorū.xxx.Stellio manibus nititur.rabi Ionas putat hirundinem esse quę nidificat in domibus regū. nostri hebręi uocant araneam.et sic in sermone magistrorum est in usu.

שָׁמַד Dissipauit.deleuit.attriuit.contriuit. Ezechiel.xxxij. Et dissi

regis. & Isaię octauo. Abiecit populus iste aquas Siloch quę uadunt cum silentio.aliud significatum gladius. Iob tricesimotertio. Vt non transeat in gladiū.aliud significatū cata paragogen nun litere. mensa. p̄s.xxiij.Parasti in conspectu meo mensam.

שלט Dominatus est.potestatem exercuit.pręfuit.Ecclesiastis.viij. Dominatur homo homini in malum suum.& in eo loco inuenies sępe dominium et potestatem ab hoc uocabulo deriuari et in fœminino. Ezechielis.xvi.Opera mulieris meretricis et procacis.pro meretricis & potētis atq; dominę.aliud significatum scutum siue armatura. Canticorum.iiij.Mille clypei pendent ex ea.omnis armatura fortiū. aliud significatum exuere.Iosue.v.Solue calceamentū de pedibus tuis.

שלך Proiecit. abiecit.iecit. threnorum secundo.Proiecit de cęlo terram. & Genesis.xxi. Abiecit puerum.Inde uerbum graue de quo multa deriuata eiusdem significationis. aliud significatum auis quam nostra translatio uertit mergulum.Leuitici undecimo. Mergulum et ibim.Item nominatur sic quędam porta in domo sanctuarij,quam nostra translatio licet improprie appellat portam ascensionis. primo Paralippomenon.xxvi.melius.cum porta proiectionis.

שלם Reddidit.retribuit.restituit.Exodi uicesimosecundo.Quinq; boues pro uno boue restituet. et psalmo tricesimoquinto Retribuebant mihi mala pro bonis.et Michęę septimo. Et iudex in reddendo est.et nomen psalmo nonogesimoprimo. Et retributionem peccatorum uidebis.aliud significatū complere.perficere.consummare.Gen̄. decimoquinto.Necdum enim cōpletę sunt iniquitates ammorręorū usq; ad pręsens tempus.aliud significatum integrū et probum.Genesis.xxxiiij. Viri isti pacifici sunt.rectius sic.Integri sunt et probi. Aliud significatum bene ualere.saluum esse atq; sanum. Gen̄.xliij. Sanus ne est pater uester senex.aliud significatum pax. Isaię.lvij.Pacem pacē ei qui longe est et ei qui prope.et p̄s.xxxviij. Non est pax ossibus meis. Inde uerbum graue et ab eo pacare. pacificare. et cętera. Leuitici.iij. Hostia pacificorū.Inde legitur Canticorum.vi. Reuertere reuertere Sulamith.i.pacificata.non sunamithis ut mendosi codices habent

שָׁלַל Rapuit.ſpoliauit. prędatus eſt. Ezechiel.xxix. Deprędabitur manibus eius et diripiet ſpolia eius. & erit merces exercitui illi. & Habacuk ſecundo. Quia tu ſpoliaſti gentes multas.

שָׁלָב Commiſſura.iunctura. Exodi.xxvi. Incaſtraturę fiant quibus tabula, alteri tabulę connectat̃. quod alias traduxit a plectẽdo plectas et iuncturas.iij.Regũ.vij. Inter iũcturas et inter coronulas et plectas: hebręorum magiſtri dicunt hoc nomen de ſcalarum gradibus.

שֶׁלֶג Nix. Ieremię.xviij. Nix libani. et p̃s.li. Super niuẽ dealbabor. et ex hoc oritur uerbũ quaſi liceret dicere a niue niuare. pſalmo.lxviij. Niue dealbabor in zelmon.

שָׁלָה Fœlicitatus.proſperatus.fortunatus.beneficiatus eſt uel fuit. Ieremię.xij. Bene eſt omnibus qui pręuaricantur et inique agunt. pro fortunant̃ ſeu proſperant̃ omnes. Inde nomẽ Iob.xxi. Diues et fœlix: aliud ſignificatum temeritas.error.imprudentia. ſecundo Regum.vi. Et percuſſit eum ſuper temeritate.

שְׂלָו Coturnix. p̃s.cv. Petierunt et uenit coturnix. & pluraliter Numeri.xi. Arreptas trans mare coturnices dedit.

שָׁלַח Miſit. p̃s.cv. Miſit ante eos uirum. & late inuenies hoc uerbũ Exodi.iij.et.iiij. & Ezechiel.ij. Mitto ego te. et infra. Ecce manus miſſa ad me. Inde munus ſeu munera. Michęę.i. Dabit emiſſarios ſuper hęreditatem Geth. exponunt alij donationes uel dotes. ſic Exodi.xviij. Tulit Sephoram uxorem Moyſi quam remiſerat et duos filios eius. hebręi ſic. Et ſumpſit Iethro ſocer Moyſi Zephoram uxorem Moyſi poſt dotes eius etiam duos filios. & aliter p̃s.lxxviij. Immiſſiones per angelos malos ideſt plagam. aliud ſignificatum propagines. Iſaię.xvi. Propagines eius relictę ſunt. et ab his nominatur hortus plantatus. eo ꝙ rami artificialiter tenduntur huc et illuc. Canticorum.iiij. Emiſſiones tuę paradiſus malorum punicorum. pro plantationes tuę. & puto ꝙ ab irrigando plantationes hortorum prope Ieruſalem nominata ſit aqua Siloah. ut Nehemię tertio. Et muros piſcinę Siloeh in hortũ

puncta et quandoqꝫ per quinqꝫ.ut psalmo centesimoundecimo. Intellectus bonus omnibus facientibus ea.et intelligens.psalmo quadragesimoprimo.Beatus qui intelligit.

שָׁכַם Mane surrexit.secundo Regum decimoquinto. Absalom mane consurgens stabat in introitu portę. & illud mane quod est inclusum in uerbi significatione aliquando etiam ei expresse connectitur. vt primo Regum primo.Et surrexerunt mane et adorauerunt coram domino. Aliud significatum humerus.scapula.Genesis nono. pallium imposuerunt humeris suis.& eiusdem vicesimoquarto. Cum hydria quam portabat in scapula. aliud nomen proprium loci sichem. Geñ. duodecimo. Vsqꝫ ad locum sichem.aliud significatum pars. portio.latus.Genesis.xlviij.Do tibi partem unam extra fratres tuos.

שָׁכַן Moratus est. habitauit. Exodi.xxv.Et habitabo in medio eorum.& psalmo decimoquinto.pro eo quod nos legimus. Aut quis requiescet in monte sancto tuo. hebraica ueritas habet sic.Et quis habitabit in monte sancto tuo.sic etiam Hieronymus interpretatur. & Leuitici.xvi.In medio fortium habitationis eorum. Inde tabernaculum in quo habitatur.psalmo.lxxiij. Tabernaculum nominis tui. Inde uicinus qui prope habitat.Prouerbioꝝ.xxvij. Melior est uicinus iuxta. aliud significatum sepelire. Nahum.iij. Sepelientur principes tui. & ps.vij.Et gloriam meam in puluerem deducat.pro sepeliat.

שַׂכִּין Culter.Prouerbioꝝ.xxiij.Et statue cultrum in gutture tuo.

שָׁכַר Inebriatus est.Isaię.xxix.Inebriamini sed non a uino. et Geñ. ix.Bibensqꝫ uinum inebriatus est.Inde nominat͛ oĩs potus qui inebriare potest sicera.Leuitici.ix. Vinum et omẽ quod inebriare potest nõ bibetis.Deute.xxix. Vinum et siceram non bibistis.aliud significatum per prępositionem aleph munus.donum. psalmo.lxxij. Reges saba & arabum dona adducent.

שָׂכַר Mercede conduxit.Deutero.xxiij. Quia conduxerũt contra te Balam filiũ Beor.Inde merces.mercenarius.& stipendiarius. Genesis.xv. Ego merces tua nimis. Item Malachię.iij. Et qui calumniãtur mercedem mercenarij.

שכב Iacuit.concubuit.dormiuit.Genesis.xlvij.Sed dormiam cum patribus meis.& Ecclesiastis quarto.Et si dormierint duo fouebuntur mutuo.idest concubuerint.et eiusdem secundo.Nec per noctem mente requiescit. Inde lectus siue cubile ubi cubatur. psalmo quarto. Et in cubilibus uestris compungimini. & Canticorum tertio. In lectulo meo per noctem quęsiui.et transsumitur pro coęquare.scilicet quādo quis rem aliquam facit iacere ad comparationem alterius. sic secundo Regum octauo.Coęquans ea terrę.Item Exodi.xvi. Mane quoq; ros iacuit per circuitum castrorum.Omnia eius deriuata iacere significāt & descendere.unde urceolus sic dicitur ex quo descendit aqua ad lauandum manus.

שכה Imaginatus est.fabrefecit.insigniuit.titulauit.Leuitici .xxvi. Nec insignem lapidem ponetis in terra uestra.&pluraliter Numeri xxxiij.Confringite titulos.pro subuertite insignia et spectacula fabrefacta in lapidibus. et ab imaginatione nominatur sic cor hominis q̄d fingit.cogitat et imaginatur שכוי Iob.xxxviij. Quis dedit cordi intelligentiam.vocatur eo nomine alias gallus.et eum sic magistri hebręorum nominant teste rabi Simeon filio Lakisch.

שכח Oblitus est.ps.lxxvij. Aut obliuiscetur misereri deus.& Isaię xlix.Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum &c̄.& si illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui.

שכל Orbatus fuit.absq; liberis fuit.sterilis fuit. Gen̄.xliij. Ego aūt quasi orbatus absq; liberis ero.et eiusdē.xlij.Absq; liberis me esse fecistis.& Gen̄.xxxi.Oues tuę et capręę tuę steriles nō fuerūt.aliud significatum prępositione aleph botrus. Micheę. vij. Non est botrus ad comedendum.et pluraliter Canticorum.vij.Vbera tua botris.

שכל Nauauit.prudenter fecit.intellexit.i. Regum.xviij. Prudentius se regebat quam omnes uiri Saul. Inde uerbum graue. psalmo.ij. Et nunc reges Intelligite.idest fiatis prudētes. et iterum.i. Regū.xviij. Vidit itaq; Saul quod prudēs esset nimis.et paulo superius. In oībus quoq; uiis suis Dauid prudenter agebat. exponunt prosperabatur. quia qui prudens est et prouidens prospere agit.Inde nomen per sex

שָׁטַף Lauit.Leuitici decimoquinto.Non lotis ante manibus. hebraice sic.Manus suas non lauit aqua.& tertio Regum uicesimosecundo.Et lauerũt currum eius in piscina Samarię. Inde inundatio per sex puncta.Nahum primo.Et in diluuio pretereunte.

שֹׁטֵר Satelles.preco.executor.apparitor.caduceator.Deuteronomij decimosexto. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis.pro quo rectius.Iudices et caduceatores siue lictores qui uirgas aut baculos gestant.

שַׁי Munus.donum.psalmo sexagesimooctauo. Tibi offerent reges munera.

שִׂיג Occupatio.negotium.tertio Regum decimooctauo. Forsitan loquitur aut in diuersorio est.pro uel meditatur uel negociatur.

שִׂיחַ Frutex.uirgultum.arbustum.Genesis secundo.Et omne uirgultum agri.etpl̃r Genesis.xxi.Abiecit puerum subter unã arborem.

שִׁילֹה Messias.sic interpretatur Onkelus chaldęus Genesis.xlix. Donec ueniat silo idest messias.aliud significatum silo.tertio Regum decimoquarto.Vade in silo ubi est Ahias propheta.

שֵׂיר Ornamẽtũ.armilla.Isaię.iij.Et torques et monilia et armillas.

שַׁיִשׁ Marmor.i.Paralippomenon.xxix.Et marmor parium abundantissime.et abiicit iod quãdoq; per syncopen. Ester.i. Smaragdino et pario stratum lapide.paulo ante per zere.Colũnis marmoreis.magistri hebręorum in lingua sua scholastica uidentur duas species marmoris in loquutione sua insinuare cũ dicunt de lapidibus saisa et marmora.& est simile q̃d nostra translatio dicit de pario et marmore.

שַׁיִת Spinę genus.Isaię septimo.Vepres enim et spinę erunt in uniuersa terra.

שָׁכַךְ Quieuit.cessauit.sedatus est.Ester.vij.Et ira regis quieuit.

vana sunt.pro puericia et iuuenta.aliud significatum quęrere. inuestigare. inquirere. Prouerbiorum undecimo. Bene consurgit diluculo qui quęrit bona. hebręi sic. Quęrens bonum quęrit desyderabile.sic Iob septimo.Et si mane me quęsieris non subsistam.

שחת Corrupit. putrefecit.dissipauit.subuertit.perdidit.Genesis sexto.Corrupta est autem terra corām deo.& iterum.Cumq; uidisset deus terram esse corruptam.omnis quippe caro corruperat uiam suā. & Genesis.xviij.Non delebo.i.non perdam seu subuertam. et eiusdē decimonono.Quia delebit dominus ciuitatem hanc. & supra. Delebimus enim locum istum.et significat instrumentū rumpendi et diruendi aliquod ędificium.Ezechielis nono.Et unusquisq; uas interfectionis habet in manu sua.pro eo q; unusquisq; instrumentum euersionis &c̄. Aliud significatum fouea.psalmo.xciiij. Donec fodiatur peccatori fouea.sed de illo supra notatum est in sin ante vau. aliud significatū laqueus.threnorū.iiij.Captus est in peccatis nostris. pro laqueis nr̄is.

שטה Auertit.diuertit.Numeri quinto. Vir cuius uxor errauerit. pro diuerterit.et infra.Deserto uiri thoro. interp̄tatio rhetorica plus quam grammatica more solito.sic Prouerbiorum septimo.Ne abstrahatur in uiis tuis mens tua. de uerbo ad uerbum sic. Ne diuertat ad uias eius cor tuum.Inde stultum dictum putant.

שטח Extendit.expandit.sparsit.Ieremię octauo. Et expandent ea ad solem et lunam.& Numeri undecimo.Et siccauerunt eas per girū castrorum.pro quo rectius Nicolaus de lyra. & extenderunt eas. & hebraice quoq; sic legitur. Et expanderunt sibi expansionem circum castra.sic p̄s.lxxxviij.Expandi ad te manus meas.

שטם Odiuit.odio habuit.Genesis.xxvij.Oderat autē Esau Iacob. & eiusdem.xlix.Inuideruntq; illi habentes iacula.pro oderant.

שטן Impediuit. aduersatus est. retraxit.detraxit.Zacharię tertio. Et satan stabat a dextris eius ut aduersaretur ei. Inde detractor latine. gręce diabolus.hebraice satan.psalmo centesimonono. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi.

שחל Leo.alij putant leopardum.trãslatio nostra uertit aspidem. ps.lxxi.Super aspidē et basiliscū ambulabis.sic Iob.iiij. Rugitus leonis et uox leęnę.In lingua mgrorꝝ est species noctuę.sed nihil ad hūc locū.

שחין Pustula.scabies.ulceratio.lichenę.Exodi.ix.Erunt enim in hominibus et iumētis ulcera et uesicę turgētes in uniuersa terra ægypti. Nota plagam qua terram nostram percussit deus ab anno domini m.cccc.xcvij.usqꝫ in hunc diem et nondum finis.

שחיס Quod ex radice primum pullulat per metathesin samech & schin.ut.iiij.Regū.xix.In secundo aūt anno quę sponte nascuntur.

שחפת Tumor.translatio nostra uertit egestas. Deuterono.xxviij. Percutiat te dominus egestate.aliud significatum uolucris genus quã larum uocat nostra translatio.Leuitici.xi.Et larum et accipitrem. hebręi quidam ardeam nominant.

שחץ Superbū.superbia.Iob.xli.Ipse est rex sup oēs filios supbię.

שחק Contudit.Exodi.xxx.Cūqꝫ intenuissimū puluerem uniuersa cōtuderis.aliud significatū nubes.ps.lxxxix.Quis in nubibus ęquabit dño.aliud significatū derisit.lusit.illusit.lasciuiuit.threnorꝝ.i.Et deriserūt sabata eius.& Ecclesiastis.ij.Risum putaui errorem.& eiusdē.x. In risu faciūt panē.et Iudicū.xvi. Vt uocaret Sãsõn et ante eos luderet.

שחר Nigrescebat. denigratus est. obfuscatus est.Iob.xxx. Cutis mea denigrata est super me.Inde nomen Leuitici decimotertio.Et capillum nigrum.& Canticorum primo.Nigra sum sed formosa. & geminatur quandoqꝫ ultima syllaba.ut in eodem. Nolite me cōsyderare qꝫ fusca sim.ab hoc uerbo nominant artifices uitriolum. aliud significatum aurora.luciferus.matuta.mane. Genesis tricesimosecūdo.Ecce vir luctabatur cum eo usqꝫ mane. & infra. Iam enim ascendit aurora. Inde iuuētus uel iuuenta nominat.quia sicut ea est oībus animantibus in ortu,sic senecta in occasu.Ecclesiastis.xi.Adulescētia enī et uoluptas

os suum. aliter interpretatur psalmo decimoseptimo. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Hieronymus. Oculos suos posuerunt declinare. & recte quidem statuere quoque significat et instituere. et cōponere. Prouerbiorum septimo. In ornatu meretricio. rectius sic. Instituens meretricium.

שׁוּת Aspexit. intuitus est. Iob vicesimooctauo. Nec intuitus est eū oculus uulturis. & Canticorū primo. Quia decolorauit me sol. rectius sic. Quoniam aspexit me sol.

שׁזר Retortum et duplicatum, sicut solent duo fila conduplicari in funiculum. Exodi. xxvij. De bisso retorta.

שׁחח Humiliauit. curuauit. inclinauit. absolute. Iob. ix. Et sub quo curuātur. & Isaię secundo. Et incuruabitur oīs sublimitas hominū. & Micheę sexto. Et humiliatio tua in medio tui. Inde uerbum in forma hithpael adorare. genuflectere. seu inclinare. Genesis. xxxiij. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies. idest inclinauit. Inde nomina et alia deriuata eiusdem significationis.

שׁחד Munus. donū. psalmo decimoquinto. Et munus super innocentem non accepit. & primo Regum octauo. Acceperunt munera et peruerterunt iudicium.

שׁחה Natauit. Isaię. xxv. Sicut extendit natans ad natandum. & Ezechielis. xlvij. Intumuerant aquę torrentis qui non potest transuadari. Inde dicitur remus et remex.

שׁחט Occidit. imolauit. iugulauit. Leuitici. i. Imolauitque uitulum coram dn̄o. sic. ij. Paralip. xxx. Imolauerunt aūt phase. et infra. Imolauerunt leuitę phase ijs qui non occurrerant sanctificari dn̄o. rectius uerbū e uerbo sic. Et leuitę super occisione uel iugulatione paschatū. unicuique non mundato. aliud significatū metallare. et tractare malleo. Inde malleare uel diducere. & sic significat metallum ductile siue tractabile. iij. Regū. x. Fecitque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo. rectius de auro ductili et tractabili.

appetitus eius.aliud significatum crepere.stridere et sonare in modū rei onustę atq; exagitatę.ut Ioelis secundo. Et redundabunt torcularia uino et oleo.Aliud significatum platea.Ecclesiastis duodecimo. Et circuibunt in platea plangentes. sic paulo superius. Et claudent ostia in platea.aliud significatum crus.Canticorum quinto. Crura illius columnę marmoreę.& transumitur ad armum pecoris. Exodi uicesimo nono.Armumq; dexterum.& a primo significato deriuatur uerbum cōmune.Nahum secundo.Collisę sunt in platęis. pro crepuerunt uel stridore sonuerunt.

שׁוֹר Cecinit.cantauit.ut psalmo septimo in titulo. Pro ignorantia Daui qui cecinit domino.Inde nomen,Ecclesiastis secundo. Feci mihi cantores et cantatrices. Item uerbum graue Exodi.xv. Tunc cecinit Moyses et filij Israel carmen hoc domino..& titulus Salomonis.Canticum cāticorum.aliud significatum aspicere.intueri.Numeri quarto. Intuebor illum sed non prope. & Canticorum quarto. Coronaberis de capite amana.rectius sic.prospice de uertice Amana &c.aliud significatum.offerre.donare.primo Regum nono.Et sportulam non habemus ut demus homini dei.rectius sic de uerbo ad uerbum. Et oblatio nulla ad offerendum uiro dei.aliud significatum murus . Genesis.xlix. Filię discurrerūt super murum.& psalmo decimooctauo.In deo meo transgrediar murū.aliud.bos.taurus.Leuitici.xxij. Bos ouis et capra.

שׂוֹר Dominatus est.principauit.regnauit. Iudicum nono. Regnauit itaq; Abimelech super Israel tribus annis.Inde nomen. Iosue quinto.Sum princeps exercitus domini.aliud significatum per prępositionem mem et paragogen he.mensura.Leuitici decimonono.In pondere et in mensura.

שׂוֹשׂ Exultauit. lętatus est. gauisus est. Deuteronomij .xxviij. Et sicut antea lętatus est dominus super uos bene uobis faciens, sic lętabit disperdens uos. & uerbum graue psalmo septuagesimo.Exultent & lętentur in te.Inde nomen psalmo quinquagesimoprimo. Auditui meo dadis gaudium et lęticiam.

שׁוֹת Locauit.posuit.fundauit.Genesis quarto. Vocauitq; nomen eius Seth dicens.posuit mihi deus semen aliud.& psalmo.lxxiij. Pone re in deo meo spem meam.rectius posui.et eodem.Posuerunt in cęlū

שׁוּל Fimbria. quod nostra translatio circuloquitur. Exodi. xxviij. Deorsum uero ad pedes eiusdem tunicę per circuitum. hoc totum hebraice legitur. super fimbriam.

שׂוּם Posuit. reposuit. fecit. aduertit. Exodi. iiij. Quis fecit os hōīnis. aut quis fabricatus est mutum et surdum. & Haggi. ij. Antequā ponerẽ lapis super lapidem in templo dn̄i. & iiij. Regū. ix. Depinxit oculos stibio. uerbum e uerbo sic. Et posuit in fuco oculos eius. quam constructionem ita uertunt grammatici. Et posuit fucum in oculos eius. aliud significatum allium. Numeri. xi. Porriq; et cepe et allia.

שׁוּעַ Clamauit. ps. xviij. Clamauerunt nec erat qui saluos faceret. & nomen, Ieremię. viij. Ecce uox clamoris filię populi mei. et transferẽ ad ululatum. i. Regum. v. Et ascēdebat ululatus uniuscuiusq; in cęlum. aliud significatum oblinere. inungere. leuigare. Isaię. vi. Et oculos eius claude. ꝑ obline. secundū hoc rabi Ioseph pater Dauidis kimhi exponit uersiculum Ezechielis. xvi. ubi nos legimus. Et aqua non es lota in salutem. aliter sic. Et aquis nō es lota ad leue. idest ut sis leuis instar glabrionis et quasi uncta. aliud significatum diues. honoratus. potens. Ezechielis. xxiij. Mobiles tyrannosq; et principes. uult dicere uerbum e uerbo sic. Prefectum. diuitem et potētem. sic. Iob. xxxiiij. Nec cognouit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. pro et non agnitus est diues prę paupere. uel ante pauperem.

שׁוּף Conquassauit. percussit. contudit. contriuit. conculcauit. Geñ. tertio. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius. aliud significatū obscurare. obtenebrare. psalmo centesimotricesimonono. Et dixi forsitan tenebrę conculcabunt me. ubi interpretatio est de prima significatione. sed rectius postea Hieronymus in suo psalterio. forsitan tenebrę operient me. pro obscurabunt me.

שׁוּק Appetiuit. desyderauit. concupiuit. psalmo sexagesimoquinto. Visitasti terram et inebriasti eam. pro quo legunt. Et concupiscere fecisti eam. scilicet ut satietur. sic Genesis tertio. pro eo quod legimus. Et sub uiri potestate eris. hebraica ueritas habet. Et ad uirum tuum desyderium seu concupiscentia tua. similiter eiusdem quarto. Sub te erit

& calce leuigabis eos.alij cinerem putãt significari.Isaię.xxxiij. Et erũt populi quasi de incendio cinis.scribitur autem sępe samech pro schin.

שׂוּה Aequauit,adęquauit,parificauit.Isaię.xxviij.Nonne cum adęquauerit faciem eius.et eiusdem quadragesimo. Cui assimilastis me & adęquastis dicit sanctus.Inde ęquum.par. et ęquabile.siue placitũ. Aliud significatum effecit.fecit.posuit.psalmo.lxxxix.Posui adiutoriũ in potente.& psalmo decimosexto.Prouidebam dominum in conspectu meo semper.rectius autem Hieronymus pręposui dominum. oĩa deriuata eius significant ponere.

שׁוּח Inclinauit.incuruauit.pręrupit.Prouerbiorum secundo. Inclinata est ad mortem domus eius. Inde dicitur fouea in quam aliquid inclinat. Ieremię decimooctauo. Foderunt foueam animę meę. & sic sepulchrum corpori.

שׂיח Locutus est. sermocinatus est. psalmo. lxix. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta. & psalmo.cxix.In mandatis tuis meditabor.idest loquar meditatam orationem. & psalmo.cxliij. In factis manuum tuarum meditabor. idest mentis conceptum omnẽ expromam et eloquar. hęc enim est proprietas uocabuli.ut Isaię.liij. Generationem eius quis enarrabit. idest pręmeditate et composite secundum mentis suę conceptum eloquetur. sic in titulo psalmi,cij.Et coram domino effundit precem suam.rectius Hieronymus.Effunderet eloquium suum.sed et supra auditum est quod significat etiam meditationem.machinationem.et practicam aliquam latẽtem hominis.

שׁוּט Spaciatus est.circuiuit,Numeri undecimo.Circuibatq; populus et colligens illud frangebat mola.& transitiue Ieremię quinto. Circuite uias Ierusalem. & sic geminat literam teth. Aliud significatum crepitus flagelli aurigę. Nahum tertio. Vox flagelli et uox impetus rotę. & est negocium aurigę quadrigarum.& sic flagellum.baculus. virga.Aliud significatum ligna picea.Exodi.xxv.Ligna setim. & paragoge he cum epenthesi iod loco vau genus arbusti quod uocat̃ acanthus.a nostris spina.Isaię.xli.Cedrum et spinam et myrtum.

שׂוּךְ Sepiuit.vepribus et spinis et frondibus circumplexis uallauit. Oseę secundo.Ecce ego sepiam uiam tuam spinis.

& macilentum. sed translatio nostra transumpsit hoc uocabulum ad victimam. Geñ. xxij, Vbi est uictima holocausti. et infra. Deus prouidebit sibi uictimã holocausti fili mi. ꝓ pecus ad holocaustũ. & est generis cõmunis. quia est genus et transumit̃ pro oĩbus aliis pecudibus.

שׂהד Testis. cõscius. Iob. xvi. testis meus et cõscius meus ĩ excelsis.

שׂהם Onyx. uel onychinus. Geñ. primo. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus.

שׂהר Ornamentum equorum seu camelorum quas uocant lunulas. nam et chaldęis luna dicitur sehara. Iudicum octauo. Et tulit ornamenta ac bullas de collo camelorum.

שׂוא Clamor. fremitus. Zacharię. iiij. Et exęquabit gratiam gratię eius. recte sic. Et educet lapidem primarium. Clamores grates grates sibi. uel sic fremitus et clamor gratia gratia ei. Aliud significatũ uacuũ. vanum. inane. frustratorium. Iob. vij. Sic et ego habui menses uacuos. Et Exodi. xx. Non assumes nomen domini dei tui in uanum.

שׂוב Vertit. reuertit. conuertit. absolute. Isaię. vi. Et conuertatur et sanem eum. & Canticorum sexto. Reuertere reuertere sulamithis. nõ sunamithis. sed sulamith idest integra et ꝑfecta. & Ecclesiastis primo. Et in circulos suos reuertitur. Inde uerba grauia et transitiua quę significant facere reuerti. idest reddere. donare. et respondere ac similia. psalmo. li. Redde mihi lęticiam salutaris tui. & quandoq; patitur beth geminatum. psalmo. xxiij. Animam meam conuertet. & Ieremię. viij. Et qui auersus est non reuertetur. quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa. Aliud significatum residere. quiescere. habitare. ut in iam citato psalmo. et ut inhabitem in domo domini. Hieronymus sic. Et habitabo in domo domini. Inde sessio. residentia. sella. cathedra. psalmo. Et in cathedra pestilentię non sedit. pro. & in sessione derisorum non habitauit. Aliud significatum decrepitum seu canum esse. primo Regum duodecimo. Ego autẽ senui et incanui.

שׂיד Liniuit uel obduxit calce uel gipso. Deuteronomij vicesimosep timo. Et leuigabis eos calce. et paulo ante. Eriges ingentes lapides

exponunt atq; uertūt honorem et magnificentias. nam quod dicitur ad uina fundenda.non est de textu.et ideo obelisco effodiendū. aliud significatū agricolare.Oseę.x.Confringet sibi sulcos Iacob. Inde ager siue campus.Gen̄.iiij. Cumq; essent in agro. et sic regio.uastitas siue locus campestris.et sic amittit unum daleth et accipit in fine he. significatq; terram siue tellurem.

שְׁדֵמָה Cata paragogē he finalis fœminini generis incultū significat. et aridum.Isaię.xxxvij.Et herba tectorum quę exaruit antequā maturesceret.&pluraliter Deuterono.xxxij. De uinea Sodomorū uinum eorum et de suburbanis gomorrę. pro syluestribus et incultis campis gomorrę.aliud significatum uallis.iiij.Regum.xxiij. Foras Ierusalē in conualle cedron.& quia per eam uallem decurrit torrēs, ideo pro torrente sępe sumitur ut thargum indicat.sic Ieremię.xxxi. Vniuersam regionem mortis usq; ad torrentem cedron,ubi Hieronymus diuisit uocabulum hoc in duo.sed unū uocabulū est q̄d.lxx. intactū reliquerūt, et assaremoth posuerunt.sicut etiam in quibusdā antiquis codicibus hebraicis legit̄,quanquā inueniam adnotationem illic signatam non saremoch sed sademoth esse legendā. Est aūt cedron quod hebraice kidron dicitur nomen quondam obscurę uallis prope Ierusalem ab obscuritate atq; tenebris sic nominate.per quam defluit torrens quādoq; obscure apparens,quandoq; aridus et exiccatus. nam Hieronymus in pręfato Ieremię loco kidron īterpretat̄ tenebras in cōmētariis vnde uidentur errare qui passionē Christi exponunt transtorrentem cedron pro cedrorū.quāuis enim κεδρων grece significet latine cedrorum.tamē nō sic est in hebraico ubi ponit̄ kidron nomē ꝓpriū uallis.

שְׁדֵפָה Exaruit.arefactus est.iiij.Regum.xix.Herba tectorum quae arefacta est antequam ueniret ad maturitatem.Inde ariditas, q̄d trāslatio nostra aerem corruptum interpretatur.Deuteronomij.xxviij. Et aere corrupto et rubigine.

שְׂדֵרָה Tabulatum.translatio nostra laqueare uertit.iij. Regum.vi. Texit quoq; domum laquearibus cedrinis,

שֶׂה Pecus.Ezechiel̄.xxxiiij.Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue

titulum pſalmi.vij.traduxerunt pro ignoratione. omnia inde deriuata ſignificant peccatum ignorantię craſſę.uel ſecundum alios etiam curã et laborem.ut Prouerbiorum.xx.Quicumq; ijs delectatur non erit ſapiens.pro qui laborat in eo.uel ſollicitatur et negociatur in eo.Inde faciens errare.Iob.xxviij.Qui decipit iuſtos in uia mala. et Deuterono. xxvij.Maledictus qui errare facit cęcum in itinere. aliud ſignificatum apprehendere.Deuteronomij.xxviij. apprehendent te.

שָׁגַח Aſpexit.proſpexit.reſpexit.Canti.ij.Reſpiciẽs per feneſtras.

שָׁגַל Violauit.ſubagitauit.Zacharię.xiiij.Et mulieres uiolabunt. Inde vxor.coniunx.mulier.p̃s.xlv. Aſtitit regina a dextris tuis.quod rectius uertit Hiero. Stetit coniunx ad dexteram tuam. & Deutero. viij. Vxorem accipies et uir alius dormiet cum ea.i.ſubagitabit eam.

שָׁגַע Furit.amens fuit.inſenſatus attonitus ſtupens fuit. Deutero. xxviij.Et ſtupens ad terrorem eorum quę uidebunt oculi tui. Inde nomen aliud paulo ſuperius,ut in eodem.Percutiat te dominus amentia et cęcitate.Inde furioſus et maniacus.

שֶׁגֶר Pecus recens natum.ſeu fructus pecoris.Exodi.xiij. Et quod primitiuum eſt in pecoribus tuis. & Deuteronomij.vij. Et iumentis & gregibus ouium tuarum.

שַׁד Mamma.uber.threnorum.iiij.Sed et lamię nudauerunt mammam.et pluraliter Geñ.xlix.Benedictõnibus uberum et uuluę.et Canticorum.i.Inter ubera mea commorabitur.aliud ſignificatũ per zere, dęmonium.Exodi.xxxij.Imolauerunt dęmoniis et non deo.

שָׁדַד Vaſtauit.depopulatus eſt.Ezechielis.xxxij. Et uaſtabunt ſuperbiam ægyptiorum.et participium actiuum et paſſiuũ. Iſaię.xxxiij. Vę qui prędaris nonne et ipſe prædaberis.verbum e uerbo ſic. Hoc deuaſtans et tu nõ deuaſtatus.et nomẽ vaſtitas et depopulatio.Amos v. Vaſtitatem ſuper robuſtum, et depopulationem ſuper potentem affert.aliud ſignificatum ſadai.fortis.magnus.omnipotens.Geñ.xvij. Ego deus omnipotens.& ab illo honore intelligunt uerſiculũ Eccleſiaſtis.ij.Cyphos et urceolos in miniſterio ad uina fundenda.quod ſic

tesimoquinto.Oculi omnium in te sperant domine.

שָׁבַת Finiuit.uacauit.quieuit.ociatus est.sabatizauit.cessauit. threnorum.v.Defecit gaudium cordis nostri.pro cessauit. Geñ.secundo. Et requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Inde sabatum a requie.Isaię.lxvi.Et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabato.Inde sabatum sabatorum et alia deriuata.

שָׁגַג Deliquit non dedita opera.peccauit ignoranter. imprędemeditate deliquit.Leuitici quinto.Qui orabit pro eo quia nesciens fecerit. Inde delictum non de industria.per paragogen he.similiter peccatũ per ignorantiam.Leuitici quarto.Anima quę peccauerit per ignorãtiam &c̃.Inde nomen Iob.xix.Nempe si ignoraui mecum erit ignorãtia mea.idest si per imprudẽtiam lapsus sum,mecum habitabit imprudentia et simplicitas mea.

שָׁגָא Magnificatus excreuit.auctus est.multiplicatus est.Iob.viij. Aut crescere carectum sine aqua.et eiusdem.xxxvij.Digne eum inuenire non possumus.magnus fortitudine.et Iob duodecimo. Qui multiplicat gentes et perdit eas. & inuenitur etiam scriptum per he loco aleph.ut Iob octauo.Et nouissima tua multiplicentur nimis. quod in nouis codicibus scribitur per aleph. sed in uetustissimis et emendatis scribitur per he loco aleph.inuenitur etiam duplicatum.

שָׂגַב Exaltauit.extulit.eleuauit. releuauit. Deuteronomij.ij. Non fuit uicus neq; ciuitas quę nostras effugerat manus. iterum rhetorica interpretatio non grãmatica.sed uerbum e uerbo sic legitur. non erat ciuitas quę leuaret se super nos seu a nobis.Isaię.ix. Et eleuabit dñs hostes Razin sup eũ.et in passiuo eiusdẽ.xxxiij. Magnificatus est dñs. ꝑ exaltatus est.trãslationes nrę plurimũ interpretantur protectionem. vt psalmo.xci.Protegam eum quoniam cognouit nomen meum.sed rectius Hieronymus sic.exaltabo eum.

שָׁגָה Errauit.ignorauit.Iob.vi. Et si quid forte ignoraui,instruite me.et Leuitici.iiij.ꝙ si omnis turba filiorum Israel ignorauerit. et mutatur he in aleph quandoq;.ps̃. decimonono. Delicta quis intelligit. rectius Hieronymus errores.sic Aquila Symmachus et Hierõymus

שֶׁבַע Septem.Leuitici.xxiij.Septem hebdomadas.et infra. Offeretisq cum panibus septem agnos immaculatos.Inde deriuata ut in grãmatica et frequenti lectioni bibliç hebraicç.aliud significatum iurare. Gen̄.xxv.Iurauit ei Esau.et Deute.vi.Et per nomen eius iurabis. Inde deriuata iuramentū.Iudicū.xxi. Grandi enim iuramento se cōstrinxerant.et adiurare.Gen̄.xxiiij. Vt adiurem te per deum cęli.aliud significatum saturare et satiare.Deutero.viij. Vt cū comederis et saturatus fueris benedicas dn̄o deo tuo.&.i.Paralip.xxiij.Igitur Dauid senex & plenus dierū.i.satur diebus.sic.ij. Para.xxiiij.Senuit aūt Ioiada plenus dierum.idest satiatus ętate. Inde satietas et saturitas.et alia deriuata.

שָׁבַץ Auroligauit.strinxit.coartiuit.Exodi.xxviij.Stringesq tunicam bisso.et supra.tunicam lineā strictam.et infra.Inclusi auro erunt. quasi cōstricti aureis capsellis.quas uncinos traduxit paulo superius. Facies et uncinos ex auro.

שָׁבַר Fregit.contriuit.perdidit.destruxit.Isaię.xiiij. Contriuit dn̄s baculumimpiorum,uirgam dominantium. Ieremię decimonono. Et conteres laguncuIam in oculis uirorum.et infra.Sic conteram populum istum et ciuitatem istam,sicut conteritur uas figuli. et trāsumitur pro tribulatione et consternatione. psalmo.li. Sacrificium deo spiritus contribulatus.idest animus fractus et consternatus.sic transumptiue dicitur de uiro qui deuirginat uirginem fractis claustris ut pariat. Isaię sexagesimosexto.Nunquid ego qui alias parere facio non pariā. & sic nominatur matrix siue vulua parientis mulieris ab apertura & fractura.Oseę decimotertio.Nunc enim non stabit in contritione filiorum.quod uerbum e uerbo sic legitur.Quoniam tempus nō stabit in matrice seu uulua filiorum.aliud significatum annona et prouentus alimentorum,et esca generaliter siue uictualia per sex puncta.Genesis quadragesimosecundo.Audiens autem Iacob φ alimenta uenderentur in ægypto.& uerbum gerūdiuum eiusdem quadragesimoprimo. Vt emerēt escas.pro ad alimentandū.et sic significat emere et uēdere.

שָׁבַר Sperauit. expectauit. sustinuit. Isaię tricesimooctauo. Non expectabunt qui descendunt in lacum ueritatem tuam.et psalmo cen-

filia sion. Item Numeri.xxxi. Prędam et uniuersa quę cœperant. aliud significatum lapis preciosus. qui a nobis dicitur achates. sed uernacula lingua turkis uocat. Exo.xxviij. In tertio ligurius achates et amethystus.

שִׁבַּח Laudauit. ps.cxlv. Generatio et generatio laudabit opera tua. similiter & labia mea laudabunt te. & ps.cxlvij. Lauda Ierusalem dominum. aliud significatum pacare. compescere. mitigare. ps.lxxxix. Motum autem fluctuũ eius tu mitigas. & ps.lxv. Qui conturbas profundum maris sonum fluctuũ eius. multo rectius uertit Hieronymus sic. Compescens sonitum maris. fremitum fluctuum eius.

שֵׁבֶט Virga. baculus. fustis. tribus. sceptrum. Iudicum.iiij. Et dimidia tribus Manasse. & paulo superius. Singulos de singulis tribubus. & infra pluraliter. Iuxta numerum filiorum Israel. addendum est asterisco tribuum. ut sit lectio. iuxra numerum tribuum filiorum Israel. Item Exodi.xxi. Qui percusserit seruum suum uel ancillam uirga. & psalmo.ij. Reges eos in uirga ferrea. Item Gen̄.xlix. Nõ auferetur sceptrum de Iuda. sic psalmo.xlv. Virga regni tui. idest sceptrum. aliud significatum calamus scriptoris. Iudicum .v. De zabulon qui exercitũ ducerent ad bellandum. rectius sic. de zabulon trahentes calamũ scriptoris. Ita Ionathas chaldęus uertit. quasi diceret. de zabulon uiri sapientes et literati.

שְׂבָךְ Cancellauit. reticulauit. iij. Regum.vij. Et quasi in modum retis et catenarum sibiinuicem miro opere contextarum. & .iiij. Regũ primo. Ceciditq; Ochozias per cancellos cœnaculi sui.

שְׁבִיל Semita. ps.lxxvij. Et semita tua in aqs multis. et Ieremię.xviij. Semitis sęculi. vnde dicitur planta pedis quę facit semitam. Isaię.xlvij. Discooperi humerũ. hebręi sic. ostẽde pedẽ siue plantã. aliud significatũ spica. Gen̄.xli. Septẽ spicę. et Iob.xxiiij. Et sicut summitas spicę conterent. sic Iudicũ.xij. Dic igit schiboleth, at ille dixit sibolet. aliud significatum alueus quẽ fluctus corraserũt. ut Isaię.xxvij. Ab alueo fluminis usq; ad torrentem. et hoc putant illud esse Iudicũ.xij. Dic schiuoleth.

שְׁבִיס Ornamentum muliebre. et appellant lunulas. Isaię.iij. Et lunulas et torques.

שְׁאָר Superfuit. reliquus fuit.i. Regum.xvi. Adhuc reliquus est paruulus et ecce pascit oues.& ab eo uerbum passiuũ.ij. Regum.xiiij. Vt non superfit uiro meo nomen et reliquię super terram.& Isaię.iiij. Et erit om̃is qui relictus fuerit in sion. Inde deriuata ut Sophonię.iij. Reliquię Israel nõ facient iniquitatem.sępe etiam caret aleph.ut.i. Paralippo.xij.Sed et omnes reliqui ex Israel uno corde erant. aliud significatũ ultima per zere.carnes uel caro.cibaria.quod translatio nostra uertit mensam.p̃s.lxxviij. Aut portare mensam populo suo. hebręi legunt et.S.Hiero.carnem.sic etiam exponit rabi Salomon. et ita paulo inferius.Et pluuit super eos sicut puluerem carnes. aliud significatum consanguineus.propinquus.proximus,Leuitici.xviij. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat.aliud significatũ alimentum. Exodi.xxi.Quod si alterã ei acceperit,prouidebit puellę nuptias et uestimenta et preciũ pudicicię non negabit.uerbum e uerbo sic.Si alterã acceperit sibi.alimenta.uestimenta et interesse non diminuat. significat etiam omnẽ uictum.Deuteronomij.xxviij. Et benedictę reliquiæ tuę,magistri hebręorum exponũt farinam subactam. aliud significatũ fermentum.Exodi.xij.In die primo non erit fermentum in domibus uestris, et sic scribitur ultima per holem.

שְׂאֵת Tumidum.eleuatum.tumefactum.tuberculatum. et est species morpheę.Leuitici.xiij.Homo in cuius cute et carne ortus fuerit diuersus color.uidet̃ ab alio ṽbo esse deriuatũ scilicet nasa. uide sup̃.

שְׁבָב Pręsegmen lignorum.nostra translatio uertit telas aranearũ. Oseę.viij.Quoniam in aranearum telas erit uitulus samarię. alij sic.in scintillas.ut Iob.xviij.Nec splendebit flamma ignis eius.idest scintilla. aliud significatum uertere.circumagere.Ezechielis.xxxviij.Et circum agam te et ponam frenum in maxillis tuis,et infra. Ad terram quę reuersa ẽ a gladio.& Micheę.ij. Cũ reuertat̃ qui regiones nr̃as diuidat.

שְׁבִית Prędatus est.apprehendit.cœpit.Ieremię quadragesimoprimo.Omnis populus quem cœperat Ismael.et amittit he finale aliquãdo.ut Numeri uicesimoprimo. Et uictor existens duxit ex eo prędã. ubi in nomine iod ponit̃ ꝓ he.& sic captiuus captiuã.Isaię.lij. Captiua

literarū.ut in grāmatica.aliud significatū tumultus. strepitus.sonitus. fremitus.Isaię.xvij.Et tumultus turbarꝝ sicut sonitus aquarꝝ multarū sonabunt.populi sicut sonitus aquarum inundantium sonabunt. Omnia fremere significant.

שאט Cōtempsit.spreuit.opprobrauit.translatio nostra uertit ambitionem. Ezechielis.xvi. Filiarum palęstinarum quę ambiunt te per girum.sed Theodotio aliquātulo melius traduxit sic. quę abominantē te. hebręi sic.ignominiose contemnentes te.

שאל Quęsiuit.petiuit.interrogauit.Genesis.xliij.Interrogauit nos homo.& Isaię.vij.Pete tibi signum a deo.Inde petitio hoc est donum. interrogatio.quęstio .ut.iij. Regum .ij. Petitionem unam paruulam deprecor.& quandoqꝫ euanescit aleph et nō scribitur.ut.i. Regum.i. Deus Israel det tibi petitionem tuam. aliud significatum. fouea.sepulchrum.infernus.Prouerbiorꝝ.xxx.Infernus et os uuluę.i.sepulchrum siue mors.ut Gen.xlij.Deducetis canos meos cū dolore ad inferos.

שאן Quietus et pacatus sedit.reperitur tantum geminato nun finali sic.opulētus.fertilis.exuberās fuit. Ieremię.xlviij.Fertilis fuit Moab ab adulescentia sua.ꝛc.Isaię.xxxij.Et in requie opulenta. et paulo superius.Mulieres opulentę surgite.& in masculino Amos sexto. Vę qui opulenti estis in sion.idest pacati estis.

שאף Insorpsit.inglutiuit.attraxit sicut anhelitum siue aerem.suspirauit.anhelauit.Ieremię secundo.In desyderio animę suę attraxit uentum amoris sui. & Isaię.xlij .Dissipabo et absorbebo simul.sic psalmo cxix. Os meum aperui et attraxi spiritum.& Ieremię decimoquarto. Attraxerunt uentum quasi dracones. Aliud significatum conculcare. psalmo quinquagesimosexto.Miserere mei deus quoniam conculcauit me homo. quidam hebręorum exponunt etiam absorpsit. Aliud significatum desyderare.Iob septimo. Sicut ceruus desyderat umbrā. alij uero secundum primam significationem exponunt sicut ceruus suspirat umbram.sic Ecclesiastis primo.Oritur sol et occidit et ad locum suum reuertitur ibi renascens.quod exponunt sic.Et oritur sol et occidit sol.et ad locum suum anhelans oriturus est illic.

שש שׁירי יהוה בירעצוו

Issus.pannus lineus.Exodi.xxv.Et bissum et pilos caprarum. &
b eiusdē.xxvij.et bisso retorta.et Geñ.xli.vestiuit eū stola bissina.

שִׁשָּׁה In sex partes diuisit.quasi dicere liceret sextauit.sicut dicimus decimauit.Ezechielis.xlv.Et sextam partē ephi de coro ordei.uerbū e uerbo sic.& sextabitis ephi de mensura ordei.patitur quandoq; epenthesin aleph.Item nomen sex. Exodi.xvi. Sex diebus colligite,et inde deriuata ut in grammatica.

שׁוּשַׁן Lilium. uiola.rosa. Canticorum.ij. Ego flos campi et lilium conuallium.et ibi.sicut lilium inter spinas.& sicut rhodus a rosa et florentia a flore,sic Susan ciuitas regalis et electa.Ester secundo. Erat uir Iudęus in Susis ciuitate.

שָׁשַׁר Color rubeus et illustris ex terra rutila confectus. quo usi sunt ueteres ad splendorem pictoribus ad penicillum aptus. a Sinope urbe dictus sinopis ubi foditur.ut scribit Plinius naturalis historię libro.xxxiiij.ca.sexto. Est autē Sinope Stephano byzantio de urbibus authore ciuitas splendidissima ponti,a Macritio Coo statuta.et scribit prima uocabuli sinopis per iota,habetq; penultimam longam.de isto colore loquitur Ieremias ca.xxij.Et facit laquearia cedrina pingitq; sinopide.rabi Dauid kihi in libro de radicibus dicit significare miniū.

שָׁאַב Hausit.Isaię.xij.Haurietis aquas in gaudio.& Geñ.xxiiij.Vt hauriret aquam et haustam omnibus camelis dedit.

שָׁאַג Rugiuit.Amos.iij.Leo rugiuit.qs nō timebit?et paulo superius.nūqd rugiet leo ī saltu.et ps.xxxvi.Rugiebā a gemitu cordis mei.

שָׁאָה Consternauit.deuastauit.desolatus est.Isaię.vi. Donec desolent ciuitates absq; habitatore.Inde nomē deuastatio. calamitas.desolatio.ps.xxxv.Veniat illi laqueus quē ignorat.ꝑ q̄ rectius Hiero.Veniat ei calamitas.et uerbū ī alia forma Geñ.xxiiij. Ipse aūt contēplabat. rectius sic.& uir cōsternatus est ꝓpter eā. ꝑ metathesin thau et schin

quarto. Efferbuit coctio eius.

רתם Iuniperus. iij. Regum. xix. Et sederet subter unam iuniperum. alij exponunt genestam. aliud significatum ligare. Michee primo. Tumultus quadrige. rectius sic. Liga quadrigam.

רתק Clausura. catena. conclusio. Ezechielis. vij. Fac conclusionem. & illud quod legitur Ecclesiastis. xij. Antequam rumpatur funiculus argenteus. legunt alij sic. Quousque non catenabitur funiculus. sic Nahum tertio. Et omnes optimates eius cõfixi sunt in compedibus. idest catenati sunt seu clausi.

this. alio in loco traducitur chrysolithus. Danielis.x. Et corpus eius quasi chrysolithus. significat etiam quãdam insulã quę dicitur tharsis Ionę.i. Vt fugeret in tharsis. ab hoc uocabulo deriuantur pauper et paupertas. et cętera deriuata per apocopen.

רֶשֶׁת Iussus. mandatum, translatio nostra pręceptũ uertit et recte. Ezrę.iij. Secundum quod pręceperat Cyrus rex persarum eis.

רָשַׁם Significauit. notauit. insinuauit. intimauit. Danielis.x. Annunciabo tibi quod expressum est in scriptura ueritatis. pro eo quod legi deberet. significatum seu notatum est.

רָשַׁע Peccauit. inique egit. impie gessit. psalmo.xviij. Nec impie gessi a deo meo. & Ecclesiastis.vij. Ne impie agas multũ. et in alia forma Danielis.ix. Peccauimus iniquitatem fecimus inique egimus. & nomen iniquus. impius. peccator. Prouerbiorũ.xi. Impius facit opus instabile. et p̃s.l, Peccatori autẽ dixit deus. et prima per segol peccatũ. impietas. Ecclesiastis.viij. Neq; saluabit impietas impium. cui sępe additur he in fine fœminini generis. Zacharię.v. Hęc est impietas.

רֶשֶׁף Carbo ignitus. teda uel lampas. Canticorum.viij. Lampades eius ut lampades ignis atq; flammarum. hebręi exponũt ut carbones. sed capitur quandoq; pro dęmone urente. Habacuk.iij. Egredietur diabolus ante pedes eius. alij traducunt pestilentiam quę suo ardore interficit. alij febrem intensam quod idem est. aliud significatum ferrũ acutum in capite sagittę. sed Hieronymus pinnas arbitratur esse in posteriore sagittarum parte quę ipse uolatilia uocat. psalmo.lxxvi. Ibi cõfregit potentias arcum. pro quo Hieronymus. Ibi confregit uolatilia arcus. hebręi uero. Ibi confregit aculeos arcus.

רֶשֶׁת Rete proprie. et ab aliis uocatur laqueus. Iob.xviij. Immisit enim in rete pędes suos. et p̃s.lvij. Laqueum parauerũt pedibus meis. Oseę.vij. Et cum profecti fuerint expandam super eos rete meum. & Exodi.xxvij. Craticulamq; in modum retis ęneam.

רְתֵת Tremor. Oseę.xiij. Loquente Effraim horror inuasit Israel.

רָתַח Bulliuit. elixauit. efferuendo coxit. Ezechielis vicesimoquar-

arietes.& Ecclesiastis.iij.Tempus plāgendi et tempus saltandi.et uerbum graue Isaię.xiij.Pilosi saltabunt ibi.

רקח Condiuit.pigmentauit.coxit.vnguentariorum more cōmiscuit.uel sicut apothecarij solent cōposuit.Exodi.xxx.Homo quicūq; tale composuerit.Inde nomen ut ibi.vnguentum compositum opere vnguentarij.Item thymiama compositum opere unguentarij.& Canticorum.v.Consitę a pigmentariis.omnia deriuata significant aromatica condimenta medicorum seu apothecariorum.

רקם Acupinxit.imaginibus intexuit.polymitauit.et si dicere liceret texipixit.ps.Et substātia mea in inferioribus terrę.Hiero.Imaginatus sum in nouissimis terrę.uoluit dicere.contextussum ī inferioribus terrę idest in matrice.& Exodi.xxvi.Coccoq; bistincto et bisso retorta opere plumario.rectius.opere acupictorio siue textorio.Inde uestis imaginibus intertexta seu uestis discolor et polymita.ut Ezechiel.xvi.Et uestiui te discoloribus.et infra.Et sumpsisti uestimenta tua multicoloria.Iudicū.v.Vestes diuersorum colorum sisarę tradunt̄ in predā.et supellex uaria ad ornanda colla congerit̄.rhetorica interpretatio.

רקע Expandit.extendit.Isaię.xliiij.Stabiliēs terram et nullus mecū.pro expandens seu amplians.et.ij.Regum.xxij.Cōminuam eos atq; confringā.pro atq; distendā et extenuabo eos calcando.Inde nomen expansio seu extensio.q̄d firmamentū nominamus.Geñ.i.Fiat firmamētum.sic Numeri.xvi.Et producat ea in laminas.et infra.et pduxit ea in laminas.i.tundēdo amplians et extendēs scilicet malleo.illud aūt q̄d legit̄ Ezechielis.vi.Et allide pedem tuū.potest exponi calca pede tuo.scilicet extendēdo puluerē seu lutū quod sub pede est.

רשש Periit.depauperatus est.ad summam miseriam redactus est.neutropassiue Malachię primo.q; is dixerit idumea,destructi sumus.idest secundum Dauid kimhi in commentariis.pauperes et miseri sumus.ex quo intelligitur id quod legitur Ieremię quinto.Et conteret vrbes munitas tuas.idest depauperabit atq; perdet.aliud significatum per pręposītionem thau et hirek in fine,lapis preciosus.quem translatio nostra hyacinthum nominat.Canticorum quinto.Plenę hyacin

רצח Occidit. Deuteronomíj.iiij. Quí occiderit nolens próximũ ſuum.Inde occiſor.homicida.ut ibi.et eiuſdem.xix. Qui ꝓpter homi/cidium profugus eſt.et hęc erit lex homicidę.

רצע Perforauit.Exodi.xxi.Perforabitq; aurẽ eius ſubula ſeu per foſſorio,inſtrumento.ſic habes uerbum et nomen.

רצף Carbo uiuus de pruna.quem tranſlatio noſtra calculũ uocat. Iſaię.vi.Et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. & .iij. Regum.xix.Et ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis. rectius ſic.Placenta carbonum.aliud ſignificatum pauimentum.Ezechielis.xl. Et pauimentum ſtratũ lapide in atrio.& Eſter.i.Super pauimentũ ſmaragdino et pario ſtratum lapide.Inde uerbum medio caritate conſtrauit. recte ſic.Interius pauimentatur amor.

רק Quippe. nempe. uerumtamen. tantũmodo. forſitan.Deuteronomíj.iij.Solus quippe Og rex baſan.p̃s.xxxij. Verũtamẽ in diluuio aquarum multarũ.et Iſaię.xxviij.Tantũmodo ſola uexatio intellectũ dabit auditui.& Geñ.xx.Forſitan non eſt timor dei in loco illo.& ſic varie intelligitur ſignificatum eius ſecundum quod orationi cuique applicatur,quemadmodum aliorum ſignificatiuorum.

רקק Conſumptus.exhauſtus.tenuis.miſer.macilentus.Gen̄.xli.Et ecce has ſequebant̃ alię ſeptẽ boues intantũ macilentę.& ſic deinceps vbi iterum tranſlator plus oratoris quã interpretis fungitur munere. & a tenuitate dicuntur ſic lagana.cruſtulę.placẽtę tenues.Exodi.xxix. Lagana quoq; azyma oleo lita. aliud ſignificatum tempora capitis. tranſlatio nr̃a habet gena,eoq; ibi ſit tenuitas carnis. Canti .Iiij.Sicut fragmen mali punici ita genę tuę . aliud ſignificatum ſpuere ſputum. ſaliua.Deutero.xxv. Et ſpuet in faciem eius.& Leuitici.xv. Si ſaliuam huiuſcemodi homo iecerit.& Iob.xxx.Et faciem meam conſpuere nõ verentur.& eiuſdem.vij. Vt glutiam ſaliuam meam.

רקב Putruit.Iſaię.xl.Forte lignũ imputribile elegit artifex.et Prouer.x.Et nomen impiorꝶ putreſcet.et inde nomẽ putredo. caries. Iob xiij.Et quaſi putredo cõſumpti ſunt.et eiuſdẽ.xli.et lignũ putridũ ęs.

רקד Exiliuit.ſaltauit. exultauit. p̃s.cxiiij. Montes exultauerunt ut

ficat et demittere.deponere.relinquere.ij.Regum.xxiiij. Contine ma num tuam.rectius sic.Fac quiescere manum tuam. uel potius dimitte manum tuam.

רפס Ambulauit.cucurrit.incessit.ps.lxviij. Vt excludant eos qui probati sunt argento.translationes huius uerbi sunt uarię et obscurę. Hiero.uertit calcitrantes contra rotas argenteas.rabi Salomon expo nit q non occurrant unicuiq3 homini sed tantum ei qui faciat ad eos currere argentū. uel aliter.q nemo placeat eis nisi cui placet argentū. & inuenitur quandoq3 per sin loco samech scriptum.

רפסד Ratis.ij.Para.ij.Et applicabimus ea ratibus p mare in Iope.

רפק Iunctus.innixus.cohęrens.conglutinatus est. Canticorū.viij. Innixa super dilectum suum.

רפש Fœditas. cœnum. translatio nostra uertit conculcationem. Isaię.lvij.In conculcationem et lutum.

רפת Stabulum iumentorum.translatio nostra uertit pręsepe. Ha bacuk.iij.Et non erit armentum in pręsepibus.

רצץ Collisit. contriuit. destruxit. confregit. perdidit. oppressit. Amos.iiij.Et confringitis pauperes.&.i.Regū.xij. Si oppressi aliquē.

רצד Saltauit.insultauit.exultauit.lasciuiuit.ps.lxviij. Vt quid suspi camini montes coagulatos.rectius sic.quare saltatis mōtes coagulorū.

רצה Voluit.placuit.ps.cij.Quoniam placuerūt seruis tuis lapides eius.& psalmo.cxlix. Quia beneplacitum est domino in populo suo. & inde nomen beneplacitum.uoluntas.beneuolentia.psalmo.xxx. Et vita in uoluntate eius.aliud Leuitici.xxvi.Tunc placebūt terrę sabba ta sua.idest tunc perficiet exequetur seu complebit terra sabbata sua. scilicet restantia quę uos non compleuistis. aliud significatum conuer sari.psalmo.l. Videbas furem currebas cum eo.pro conuersatus es cū eo.et inuenitur per aleph in fine loco he.significatq3 pcedere seu ire. Ezechielis primo.Et animalia ibant et reuertebantur.

רעש Concussit. impetuose cõmouit.tremuit.Ezechielis.xxxviij. Et cõmouebuntur a faci: mea pisces maris.& eiusdem.xxvi. Commo uebuntur insulę.& uerbum transitiuum Iob.xxxix. Nunquid suscitabis eum quasi locustã.pro cõmouebis eum.quotiens aũt reperit̃ signi ficare augmentũ et multiplicationẽ,cõtingit illud p metathesin lraru.

רפא Restituit.integrauit.sanauit.medicauit. Isaię.vi. Et conuertat̃ et sanem eum.Ieremię.xvij.Sana me domine et sanabor.et Gẽ.xx.& sanauit deus Abimelech.Inde medici et unguẽtarij.Geñ.l.Pręcepitq; seruis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.Inde nomen medicina. sanitas &c̃. Iere.xlvi.Frustra multiplicas medicamina sanitas non erit tibi,quandoq; mutatur aleph in he et idem significat. ut Ieremię iij.Cõuertimini filij reuertẽtes et sanabo auersiões uestras.quãuis in multis tam impressis quam scriptis codicibus inueniatur scriptum in eodem loco per aleph.tamen in libris castigatis additur massora q̃ indicat ibi scribendum per h.Item.ij.Paralippomenon.vij. Et sanabo terram eorum.idest restituam. aliud significatum gigantes. homines robusti.Deuteronomij.ij. Gigantes sicut Enakim. aliud significatum mortuus.p̃s.lxxxviij.Aut medici suscitabunt et confitebũtur tibi. pro quo Hieronymus.& gigantes resurgent.sed rectius sic. aut mortui resurgent et laudabunt te.sic Prouerbiorum.xxi. Vir qui errauit in uia doctrinę in coetu gigantum cõmorabitur. rectius sic. In congregatione mortuorum morabitur.

רפד Pauimentauit.strauit.Iob.xli.Et sternet sibi aurum quasi lutũ: rectius sic.Sternet aurum super lutum. inde nomen. Canticorum.iij. Reclinatorium aureum.pro stratum aureum.aliud significatum confortare.stipare.Canticorum secundo.Stipate me malis.

רפה Resedit.quieuit.Iudicũ.viij. Quod cũ locutus esset requieuit spiritus eorum.sic etiam Ionathas chaldęus exponit. Inde nomen impotens.infirmus.et debilis.eoq; facile quiescat. Numeri.xiij. Vtrum fortis sit an infirmus.et passiuũ legitur Exodi.v. Vacant enim et iccirco uociferantur.quasi dicere liceret quietificãtur ipsi.& inuenit̃ quandoq; aleph pro he finali. ut Ecclesiastis.x. Quia curatio faciet cessare peccata maxima.rectius sic.Impotentia deprimit peccata magna.signi

רעל Tremor.fremitus.tumultus.trãſlatio noſtra diuerſimode uertit crapulam.compunctõnem.ſoporem.Zacharię.xij.Superliminare crapulę omnibus populis.pro quo.lxx.Superliminaria quę mouent.intelligo quę tremunt.et Nahum.ij.Et agitatores conſopiti ſunt.pro quo.lxx.timebunt.& p̃s.lx.Potaſti nos uino compunctionis.pro quo Hieronymus uino conſopiente.ſed ꝓprietas huius uerbi eſt fremere & tremere.aliud ſignificatum mitra adornata monilibus.Iſaię.iij.Armillas et mitras et diſcriminalia.magiſtri hebręorum dicunt eſſe uela mulierum quibus oriẽtales ſolent caput obnubere ne facies uideant.

רעם Tumultuauit.indignatus eſt.furit.motauit.cõtremuit.Ezechl' xxvij.Motauerunt uultus.non mutauerunt ut quidã mẽdoſi codices habent.quaſi diceret indignanter deteſtati ſunt.ab eo ſcilicet motu tumultus atq; tremore.tranſlationes noſtrę uerbum hoc ad tonitrua trãſumpſerunt.i.Paralip.xvi.Tonet mare et plenitudo eius.pro contremiſcat.non enim Neptuni ſed Iouis tonare eſt.ſic.ij.Regum.xxij.Tonabit de cęlo dñs.& p̃s.xviij.ſimiliter.Inde nomen Iob.xxvi.Quis poterit tonitruũ magnitudinis eius intueri.potius dixiſſet fulgur.nã tonitru non cernitur.ſed rectius hebręi ſic.Et tumultum ſeu indignationem fortitudinis eius quis intelliget.

רען Vireſcebat.uiridis fuit.& non crebreſcit in uſu niſi per duplicationem nun finalis.Canticorum primo.Lectulus noſter floridus.uiridibus obductus,Inde nomen p̃s.lij.Ego aũt ſicut oliua fructifera.ꝓ quo rectius interpretatur Hiero.in ſuo pſalterio.ſicut oliua uirens.

רעף Stillauit.rorauit.Prouerbiorum.iij.Et nubes rore concreſcũt. rectius ſic.Et nubes ſtillabunt rorem.& p̃s.lxv.Et campi tui replebũt vbertate,pingueſcent ſpecioſa deſerti.ſed rectius uertit Hieronymus rorabuntur pinguedine.hoc eſt ſtillabunt.

רעץ Detriuit.contriuit.diſſipauit.confregit.perdidit.Exodi.xv. Dextera tua percuſſit inimicum.ideſt confregit.perdidit.Iudicum.x. Afflictiq; ſũt ac uehement' opp̃ſſi.i.detriti.diſſipati atq; cõfracti ſũt.

רסן Frenum. capistrum. Isaię.xxx. Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum. et psalmo.xxxij. In camo et freno.

רעב Esuriuit. psalmo.xxxiiij. Diuites eguerunt esurierũt. & Isaiæ xlix. Non esurient necꝙ sitient. Inde nomen. Genesis.xli. Et in uniuerso orbe fames preualuit.

רעד Tremuit. psalmo.ciiij. Qui respicit terram et facit eam tremere. Inde nomen. Exodi.xv. Robustos Moab obtinuit tremor.

רעה Pauit. rexit gregatim. scilicet ut pastor. Ieremię quinquagesi. Et pascetur carmelus et basan. et Isaię quinto. Et pascentur agni iuxta ordinem suum. Inde nomen. psalmo vicesimotertio. Dominus regit me et nihil mihi deerit. quod Hieronymus multo rectius uertit sic. Dominus pastor meus. & Canticorum primo. vbi pascas. et infra. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. quod per licentiã quandocꝙ deponit mem plurale. ut Isaię tricesimooctauo. Quasi tabernaculum pastorum. potest tamen interpretari. quasi tabernaculum pastoris. ut sit iod finale loco he. ut in grammatica. Inde pascua et alia deriuata. aliud significatũ in uanum laborare. frustra absumere. affligere. defatigatio. Ecclesiastis primo. Vanitas et afflictio spiritus. et infra. Labor et afflictio spiritus. idest absumptio spiritus. sic Osee duodecimo. Ephraim pascit uentos. rectius. Ephraim frustra absumit uentum. eo ꝙ non iuuatur neque alitur ex eo. Aliud significatum amicus. Leuitici decimonono. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. similiter amica. Canticorum secundo. Amica mea formosa mea. Aliud significatum voluntas. cogitatio. psalmo centesimotricesimonono. Intellexisti cogitationes meas delonge. Aliud significatum conquassare. conterere. confringere. Ieremię secundo. Constuprauerunt te usꝙ ad uerticem. rectius interpretatur Nicolaus de lyra confregerunt te. huic simillime quidam hebręorum exponunt uersiculum Iob vicesimoquarto. Pascit sterilem quę non parit. sic. Conquassat et confringit sterilem quæ non parit et uiduę non benefacit. sed rabi Salomon exponit de duabus uiduis. vna quę habet liberos eget et esurit. altera quę non habet liberos pascit̃ et lętatur. Item Michee.v Et. pascent terrã Assur in gladio. rectius sic. Et confringẽt seu cõquassabunt terrã Assur gladio.

punicum siue pomum granatum, Canticorum quarto. Sicut fragmen mali punici. aliud significatum uermis. Iob .xxi. Et uermis operiet eos. In alio loco interpretatur tinea. Isaię. xiiij. Subter te sternetur tinea. aliud significatum fraus et dolus. Prouerbiorum .xxvi. Ita uir qui fraudulenter nocet amico suo. & Oseę septimo. Quasi arcus dolosus. aliud significatum iacere siue iactare. Exodi. xv. Equum et ascensorem deiecit in mare. vnde quidam pręcedentem Oseę uersiculum exponunt de arcu iaculorum.

רמח Lancea. pugio. hasta. Numeri. xxv. Et arrepto pugione ingressus est post uirum. et Ieremię. xlvi. Polite lanceas.

רמך Mulus magnus ex equa natus. Ester octauo. veredarios &c. vbi dicitur rectius. Mulos iuuenes pullos equarum.

רמס Conculcauit. psalmo. xci. Conculcabis leonem et draconem. & Ezechielis. xxvi. Conculcabit omnes plateas tuas. & inuenitur per sin in fine loco samech consimilis quasi significationis. Gen̄. vij. Consumptaq; est omnis caro quę mouebatur super terram. Inde repere. reptare et reptile. et alia deriuata.

רנן Exultauit. iocundatus est. facetus fuit. lętatus est. uafre dixit. & quia aperit se homo in scommatis iocis et vafre dictis. ideo puto trāslationem nostram aperiri hoc est dissolui in iocos interpretatam. Isaiæ xxxv. Et aperta erit lingua mutorum. sic ps. li. Exultabit lingua mea iusticiam tuam. Zacharię. ij. Lauda et lętare filia sion. rectius secundum lxx. Lętare et gaude filia sion. omnia deriuata significant lęticiā uocalē & clamorē lętū. aliud significatū noctua seu alia auis nocturna q̄ uociferat huhu. nr̄a trāslatio uertit struthionē. Iob. xxxix. pēna struthiōis.

רנב Prępositione aleph et cata paragogen thau significat leporē. Deuteronomij. xiiij. Camelum leporem et chęrogylium. mendosi libri nostri habent chirogrillum.

רסס Stilla. gutta. Canticorū. v. Et cincinni mei guttis noctiū. idest stillis. sic enim thargū exponit. aliud significatū rima. fissura. amos. vi. Et percutiet domū maiorem rimis. nam ruinis menda est.

inde deriuantur quę per teipsum uidebis.

רכל Negociatus est. mercimoniauit. seu mercatus est. Ezechielis xvij. In urbe negociatorũ posuit illam. Et Nehemię. xiij. Et manserunt negociatores et uendentes uniuersa uenalia foris Ierusalem. Dicitur etiam sic aromatarius. pigmentarius. vngentarius. apothecarius. Canticorum. iij. Vniuersi pulueris pigmentarij. aliud significatum fraudulentus susurro. delator. Leuitici. xix. Non eris criminator nec susurro in populis. & Prouerbiorum. xi. Qui ambulat fraudulenter.

רכס Mons altissimus. uel altitudo montium. Isaię. xl. Et aspera in vias planas. Inde deriuatur uerbum quod significat eleuare seu sursum trahere. fortificare. Exodi. xxviij. Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis. rectius sic uerbum e uerbo. Et eleuēt seu sursum trahant rationale de annulis suis ad annulos ephod. scilicet quod supra illud erit.

רכש Animal quoddam celerrimum uecturę ac equitatui aptum; quidam putant mulos esse. alij camelorum genus. alij dromedarios; translatio nostra habet ueredarios. Ester. viij. Et missę per ueredarios qui per omnes prouincias discurrentes. sed trãslator iterũ rhetorico more orationis ornatũ sequẽs uerba dimittit. sic enim hebraice legit. Et missę sunt epistolę per manũ cursorum in equis, equitantium uelocissimos equos. dromedarios. pullos mulorum. ut sit figura articulus. & iterum Micheę. i. Tumultus quadrigę stuporis habitanti lachis. nescio quid dicere uoluit. sed hebraice sic legitur. Liga currum ad equũ uelocissimum. quę habitas lachis. Aliud significatum omnis substantia bonornm quę possidentur ab homine generaliter siue in rebus immobilibus seu mobilibus ac se mouentibus. Genesis. xiiij. Da mihi animas cętera tolle tibi. idest da mihi homines substantiam bonorũ sume tibi. et sic significat opulentiam et diuitias.

רמם Exaltauit. sublimauit. Iob. xxij. Et sup stellarũ uerticẽ sublimet. rectius sic. Et cerne cacumẽ stellarum ꝙ exaltatę seu sublimatę sunt. & Ezech. x. Et eleuata ẽ gloria dñi sup cherubim. et inde nomẽ. ps. cxiij. Excelsus sup oẽs gẽtes dñs. et sic ĩ alio significato cata parag. nũ. malũ

feriore lapide constructa.propterea est pluralis numeri tantum. Deuteronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris superiorem et inferiorẽ molam.quamuis inferior lapis solum hoc uocabulo nominetur.nam superior a currendo dicitur currus.& Isaię.xlvij.Tolle molam et mole farinam.

ריק Vacuum.inane.Genesis.xlij.Cum frumẽta effunderent singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias.uerbum e uerbo sic. Illi euacuantes saccos suos et ecce uniuscuiusq; colligatura in sacco suo.Et psalmo.ij.Et populi meditati sunt inania. & Ecclesiastis.xi. Si repletæ fuerint nubes imbrem super terram effundent. idest euacuabunt. et Canticorum primo.Oleum effusum nomen tuum. idest euacuatum. Est autem illic nomen adiectiuum per prępositionem thau scriptum, non obstante quod ultima notetur per patha. aliud significatum euaginare.Leuitici.xxvi.Et euaginabo post uos gladium. & sic significat arma parare ac educere ad prelium.

ריר Scatuit.fluxit.Leuitici.xv.Adheserit carni eius atq; concreuerit fœdus humor.ubi translator iterum recessit a uerbis ut sequeretur flosculos dicẽdi.pro illo scatente humore.saliuam legimus primo Regum.xxi.Defluebantq; saliuę eius in barbam.

רכך Extenuauit.molliuit.mollificauit.leniuit.tenerum fecit.ps.lv. Molliti sunt sermones eius super oleum. idest tenera uerba fecerunt. Inde tener et tenellus.Genesis.xviij.vitulum tenerrimum et optimũ. & Prouerbiorum quarto.Tenellus et unigenitus. et Genesis.xxix. Et Lia lippis erat oculis.debuit dicere teneris oculis. & uerbum iterum Deuterono.xx.Non pertimescat cor uestrum. rectius.non molliscat. hoc est ne mollificetur cor uestrum.et sic cętera deriuata.

רכב Vectus est.equitauit.ferebatur seu latus est.insidit tertię coniugationis.portatus est. Numeri.xxij. Nonne animal tuum sum.cui semper sedere consueuisti. pro qui insedisti super me.Inde nomina equitatus.et currus.et omnis uectura. Can.i.In curribus Pharaonis. Inde dictus est ascensor qui uehitur. Exodi.xv. Equum et ascensorem. & psalmo.lxviij. Qui ascendit super cęlum.multa transumptiuẽ

incūbere.quod aperte indicat uersiculus Deuteronomij.xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos et super eos uolitans. & Genesis primo. Et spiritus dei ferebatur super aquas.uerbum e uerbo sic.Et spiritus dei mouitans seu uolitans aut uelitās super faciē aquarꝝ.

רחץ Abluit.lauit.Isaię.iiij.Si abluerit dominus sordem.& Exodi xxix.Cumq; laueris patrem cūm filiis suis aqua.uerbum e uerbo sic. et lauabis eos aqua.Inde quod nos legimus psalmo.lx.Moab olla spei meę.rectius uertit Hieronymus Olla lauacri mei.

רחק Elongatum est.longinque fuit.Isaię.lix.Propter hoc elongatum est iudicium a nobis.Inde nomē ps.x. Vt quid domine recessisti longe.& in alia forma uerbum Iosue octauo. Nec longius recedatis. & in alia forma longinquus.Iosue nono.De terra lōginqua uenimus. et sic de aliis deriuatis.

רחש Eructauit. produxit. promouit. psalmo.xlv. Eructauit cor meum uerbum bonum. significat et cata prothesin mem et paragogē thau.caldarium.uel secundum nostram translationem craticulam.Leuitici secundo.Si autem de craticula fuerit sacrificium.

רטט Tremulus uel tremor. Ieremię.xl.Tremor apprehendit eā. & significat sic ut retheth.et scribitur sex punctis.

רטב Viridauit.humectauit.Iob octauo.Humectatus uidetur antequam ueniat sol.et eiusdem.xxiiij. Quos imbres montium rigant.

רטפש Extenuatus est. consumptus est.Iob.xxxiij. Consumpta est caro eius.

רטש Interemit.fidit.dissecuit.collisit.allisit.Isaię.xiij. Infantes eorꝝ allidenī in ocłis eorꝝ.et paulo īferius.Sed sagittis paruulos interficiēt.

ריח Olfecit.odorauit.ps.cxiij.Nares habent et non odorabunt. & Iob.xxxix.Procul odoratur bellum.et Geñ.viij.Odoratusq; est dominus odorem suauitatis.aliud significatum mola ex superiore & in

habes oculos.uerbum e uerbo sic rectius. Et quid innuunt oculi tui? per conuersionem literarum רמז quo uerbo utimur quando allegoriam uel trāsumptionem aliquam sensuum in scripturis innuimus. aut aliud in cortice uerborum cernimus.aliud in eorum medullis latere intelligimus.

רזן Princeps. tyrannus.dominus.psalmo.ij. Et principes conuenerunt in unum.Habacuk primo.Tyranni ridiculum eius erunt.

רחב Dilatauit,primo Regum.ij.Dilatatum est os meum super inimicos meos.Inde latum et latitudo et cętera deriuata.psalmo.cxix.Latum mādatum tuum nimis.et maxime in forma grauium. ut Isaię.liiij. Dilata locum tentorij tui.Inde dicitur platea.uia lata et spaciosa, a latitudine gręce sic appellata.Genesis.xix.Sed in platea manebimus.

רחל Ouis.agnus.Isaię.liij.Et quasi agnus coram tondente se. et sic in fœminino.etpluraliter masculine Geñ.xxxij.Oues ducentas.

רחם Misertus est.psalmo.ciij.Quomodo miseretur pater filiorum misertus est dominus timentium se. Inde misericors. miseratio.misericordia.Habacuk tertio.Cum iratus fueris misericordię recordaberis. Aliud significatum diligere.amare.psalmo.xviij. Diligam te domine fortitudo mea.& hoc discitur ex thargum. Aliud significatum per sex puncta.matrix.vterus. vulua. Exodi.xxxiiij. Omne quod aperit uuluam.et psalmo.cx.Ex utero ante luciferum.aliud significatum mulier. iuuencula.fœmina.Iudicum quinto.Et pulcherrima fœminarum eligitur ei.rectius uerbum e uerbo sic.Nunquid inuenient?diuident spolium.mulierem.duas mulieres p caput uiri.idest unicuiq; uiro in prędam dabitur iuuencula uel duę iuuenculę. sic Dauid kimhi in commētariis super quatuor.aliud significatum porphyrion auis. Leuitici.xi. Et onocrotalum et porphyrionem.

רחף Mobilitauit.cōmotum est.mouitabat.absolute.Ieremię.xxiij. Contremuerunt omnia ossa mea.rectius secūdum septuaginta. Commota sunt.et proprie significat talem motionem qualē peragit miluus aut alia auis pendens in aere cum furtim descendendo cupit prędæ

רוף Contremuit.commotus eſt.mobilitauit.fractum eſt. Ezechielis quadrageſimoſeptimo.Et folia eius ad medicinam. rectius.ad motionem.infirmitatem. plagam et fracturam ſcilicet tollendam atque reparandam. hoc eſt ꝙ plagam reſtituat. unde legitur Iob viceſimo ſexto. Columnę cęli contremiſcunt. ſcilicet frangendę. ubi ſignificat motionem.Item ſecundo Regum viceſimoquarto. Ceſſet manus tua. pro amoueatur manus tua.

רוץ Cucurrit. Geneſis decimooctauo. Ipſe autem ad armenta cucurrit.primo Regum decimoſeptimo.Cucurrit ad locum certaminis. &Iob decimoquinto. Cucurrit aduerſus eum erecto collo.& Canticorum primo. Trahe me poſt te. Curramus. aliud ſignificatum confringere.cōterere.Eccleſiaſtis duodecimo.Et confringatur rota ſuper ciſterna.& Iudicum decimo.Et cōfregit cerebrum eius.& geminatur quandoq; finalis litera zade.Geneſis.xxv.Sed collidebantur in utero eius paruuli.ideſt conterebantur.

רוש Eguit.indiguit.pſalmo triceſimoquarto. Diuites eguerunt & eſurierunt.verius et rectius.S.Hieronymus ſic. Leones indiguerunt et eſurierunt.Inde pauper et paupertas.et pauperifico.ſi ſic loqui liceret.Prouerbiorum viceſimoſecundo.Diues et pauper obuiarunt ſibi. &primo Regum ſecundo.Dominus pauperem facit et ditat. pro pauperificat.ſunt autē hęc ſynonyma עָנִי׃אֶבְיוֹן׃דַּךְ׃דַּל׃מִסְכֵּן רָשׁ ſicut apud latinos pauper.egenus .inops.

רָזָה Extenuauit.attenuauit.macrefecit.Sophonię ſecundo. Et attenuabit omnes deos terrę.Inde nomen macilentia.tenuitas &c̄. Iſaię.x. Propter hoc mittet dominator dominus in pinguibus eius tenuitatē. ideſt macredinem.

רָזַח Tabernauit.cauponauit. Inde domus cauponaria ſeu cauponа dicitur.Ieremię decimoſexto.Hęc enim dicit dominus ne ingrediaris domum conuiuij.ſcilicet ad auferendum luctum.et Amos ſexto.& auferetur factio laſciuientium.rectius cauponaria.

רָזַם Innuit.Iob decimoquinto. Et quaſi magna cogitans attonitos

filius Eleazar.quod ab hoc uocabulo denominenť naues בְּרִיחִים
eocꝙ uento ducantur.Iſaię.xliij.Et detraxi uectos uniuerſos.uoluit di-
cere naues omnes.ſic etiam ſignificatur pala ſeu uentilabrum quo fru
ges ad uentum purgantur.Iſaię.xxx.Sicut in area uentilatũ eſt. hebręi
ſic.quod uentilat in pala et uentilabro.

רוּם Extulit.leuauit.exaltauit. p̃s. Exaltare ſuper cęlos deus,et quan
docꝫ ſine vau. Deuteronomij.xxij. Manus noſtra excelſa.quandocꝫ
aleph loco vau.Zacharię.xiiij.Et exaltabiť et habitabitur in loco ſuo.
Inde per prępoſitionem mem altum. p̃s.lxviij.Aſcendiſti in altum. et
cętera deriuata cum literis accidentalibus et appenſilibus . Inde obla
tio ſpontanea rerum quę in altum ſuſpenduntur in templis.quam gręci appellant anathema.trãſlatio noſtra dixit primitias. Exodi.xxv. Vt
tollant mihi primitias.rabi Salomon cum Onkelo chaldęo exponit ſe
parationem ſeu ſegregationem.ideſt deuotionem et deſtinationẽ. ſic
enim dicere ſolemus de ijs qui deſtinantur et deuouentur ad aliquem
vſum.ut Paulus ad Romanos ſegregatus in euangeliũ dei.hoc eſt de-
uotus et deſtinatus ad uſum euangelij.vocať itẽ coralius רָאמוֹת
quod tranſlatio noſtra uertit excelſa.Iob.xxviij. Excelſa et eminentia.
vide ſupra in algabis.

רוֹע Malum fuit.ac ſi uno uerbo dicere liceret abſolute,malauit.Nu
meri,xi.Sed et Moyſi intoleranda res uiſa eſt.uerbum e uerbo ſic. Et
in oculis Moyſi malũ fuit.per camez ſiue vau loco holem.omnia inde
deriuata ſignificant malum. triſte. malignum. turpe.aliud ſignificatũ
iobilauit.taratantarizauit.Numeri.x.Si autem prolixior atcꝫ cõciſus
clangor ĩcrepuerit.uerbũ e uerbo hebraice ſic.Et clangetis taratãtara
& infra.Et nõ conciſe ululabunt.rectius ſic. & non taratantarizabitis.
hoc eſt.non iobilabitis. a iobel dictum non a iubilo.ſic Sophonię.iij.
Iobila Iſrael. aliud ſignificatum ꝓximus amicus.Iſaię.xli. Vnuſquiſcꝫ
proximo ſuo auxiliabitur.& Prouerbiorum.xxvij. Amicum tuum et
amicum patris tui ne dimiſeris. et ſic reperitur cata epentheſin iod.
Item aliud ſignificatum frangere.pſalmo ſecundo. Reges eos in uirga
ferrea.rectius ſic.Franges eos.rabi Salomon exponit תרוצצם ideſt cõ
teres ſiue confringes eos.Hieronymus apte uertit. franges eos.

xxxiiij.Inquire pacem et persequere eam.

רחת Formidauit.territus est.expauit.timuit.ut in Isaia. Ne timeatis neque formidetis.

רהב Excelluit.superbiuit.ps.xc.Et amplius eorum labor et dolor. rectius hebraice sic.Excellentia eorum labor et dolor. & Isaię.xxx. Superbia tantum est quiesce.

רהט Cannale in quibus adaquant pecora. Gen.xxx.Posuitque eas in cannalibus ubi effundebatur aqua.et dicitur sic a currendo quod per ea de fontibus currat aqua.nam thargum pro curredo posuit hoc uerbum.dicuntur etiam sic trabes in domibus quibus curritur de altera ad alteram. Canticorum primo. Laquearia nostra cypressina. idest trabes.quidam exponunt cardines in quibus currunt ianuę.

ריב Contendit.litigauit.Iob.xxxix.Nũquid qui contendit cũ deo. & Ieremię.ij.Propterea iudicio contendam uobiscum.Inde causa. controuersia.lis.contentio.iudicium.Deuteronomij.xxv. Si fuerit causa inter aliquos.Gen.xiij.Et facta est rixa inter pastores. & in alia forma paulo inferius.Ne queso sit iurgium.& ps.xxxv.Iudica domine nocẽtes me.pro quo Hieronymus rectius. Iudica dñe aduersarios meos. & Oseę.iiij.Quia iudicium domino cum habitatoribus terrę.

רוד Prędualuit.seu prędominatus est.Gen.xxvij. Tempusque ueniet cum excutias et soluas iugũ eius de ceruicibus tuis. idest prędñaberis.

רוה Irrigauit.compluuit.Inebriauit. Isaię.lv.Sed inebriat terram. & eiusdem.lviij. Et erit quasi hortus irriguus. & Ieremię.xxxi. Quia inebriaui animam lassam.

רוח Dilatauit.trãslatio nostra uertit respirauit. Iob.xxxij. Loquar et respirabo paululum.hebręi sic.Loquar et dilatabitur mihi. nam pectoris latitudo respirationi plurimũ seruit atque spiritui humano. sic.i. Regũ.xvi.et refocillabat Saul.idest respirauit latiore pectore.Inde spiritus ut in eodẽ loco.Recedebat enim ab eo spiritus malus. significat etiam uentũ seu flatũ.Iob.i.Repente uentus uehemẽs irruit.Numeri xvi.Fortissime deus spirituũ omnis carnis.et scripsit sapiẽs rabi Iacob

xxx.Ibi cubauit lamia.ideſt requieuit.ſic eiuſdem.li. Et iudicium meũ in lucem populorum quieſcet. rectius quieſcere faciam. omnia talia moram.ſtatum.et quietem ſignificant.

רגש Tumultuauit.ſeu uoce anhela ſonuit aut fremuit.p̃s.ij.Quare fremuerunt gentes.rectius rabi Salomon exponit.Quare congregatę ſunt gentes.quamuis Hieronymus actiue tranſtulit dicens. Quare cõ gregauerunt gentes.ſignificat autem proprie ſedicionem conuocare.

רדד Extendit.ſparſit.p̃s.cxliiij.Qui ſubdit populum meũ ſub me. rabi Salomon legit.qui extendit et dilatat populum meũ.ac ſi diceret. multiplicat atq; fortificat.alij per contrarium exponunt. deprimit & infirmat populos.In libris aũt emẽdatis ſcribit̃ nõ per mem finale ſed per iod,quod nihilominus ſignificare poteſt populos.ut in arte gram matica.& ſequitur tunc ſub ſe.ut ſit ſenſus. qui cõminuit ſeu conterit populos ſub ſe.ſic enim adnotatio quę dicitur maſſora indicat.Hiero. uertit.qui ſubiecit pp̃los mihi.ab eo deriuata.iij.Regum.vij.Et ſubter leones et boues quaſi lora ex ęre dependẽtia. quod hebraice ſic legit̃. Et ſubter leones et boues lora opere extenſo ſeu tentificato.Inde pal lium dicitur eo q; extendatur ſuper homines. Canticorũ.v. Tulerunt pallium meum. ſed uerius ſignificatur ſindon quam ſuper caput ex pandunt mulieres.

רדה Pręfuit.dominabatur.p̃s.cx. Dominare in medio inimicorũ tuorum.& Gẽn.i.Dominamini piſcibus maris. & Numeri.xxiiij.De Iacob erit qui dominetur.aliud ſignificatum ſumere.Iudicũ.xiiij.Quẽ cum ſumpſiſſet in manibus.et caue ne decipiaris ſimilitudine literarũ cum pręcedenti uerbo paulo ſuperius.deſcendit q; et locutus eſt mu lieri.nam iſtic iod eſt litera ſubſtãtialis.hic uero iod eſt lr̃a accidẽtalis.

רדם Nutauit dormiendo. uel ſtupore cecidit. uel attonitus lapſus eſt.danielis.viij.Cũq; loqueret̃ ad me collapſus ſum pronus in terrã. & Ionę.i.Et dormiebat ſopore graui.rectius ſic.& dormiebat et nuta uit.Inde ſomnus.dormitio.ſopor.Iob.iiij.Quãdo ſolet ſopor occupa re homines.& gẽn.ij.Immiſit dominus deus ſoporem in Adam.

רדף Perſecutus eſt.Exodi.xiiij.Et perſecutus eſt filios Iſrael. & p̃s.

רגל Annotauit.detulit.accuſauit.diffamauit.detraxit.trãſlatio nr̃a doloſe egit interpretata eſt.p̃s.xv.Qui non egit dolum in lingua ſua. rectius qui nõ detulit ſuper lingua ſua.et.ij.Paralip.xix.Accuſauit me ſeruum tuum ad te dominum meum regem.ideſt detulit uel defama- uit.& dicuntur inde delatores et ſuſurrones qui uerba hĩc et inde por tant et taxant quemlibet in peiorem partem.et explorant cuiuſcumq; hominis conditionem atq; uitam.quare legit̃.ij.Regum.x. Et nõ ideo ut inueſtigaret et exploraret ciuitatem ut euerteret eam. & Geñ.xlij. Exploratores eſtis ut uideatis infirmiora terrę ueniſtis.aliud ſignifica tum.pes.et ſcribitur ſex pũctis Deutero.xix.Pedem pro pede exiges. et eſt in ſingulari generis fœminini.ut pſalmo.Pes meus ſtetit in dire- cto.& Ezechielis.xxix.Non pertranſibit eã pes hominis. eſt enim ibi uerbum futuri temporis tertię perſonę generis fœminini. et clarius eiuſdem ca.i.Et pedes eorum pedes recti.hebraice pes rectus.ponitur autem illic adiectiuũ rectus in genere fœminino.&pluraliter generis maſculini Leuitici.xi.Et multos habet pedes.reperitur tamẽ cata pro theſin mem in genere etiam fœminino.Danielis.x. Et brachia eius & quę deorſum uſq; ad pedes.et Ruth.iij.A parte pedum. ſignificat q̃q; uicem.Numeri.xxij.Cur percutis me ecce iam tertio.et infra. Cur in- quit tertio percuſſiſti.i.tribus uicibus.Inuenitur etiam rogel propriũ nomẽ fontis.et fuit cuiuſdam magni Iudęorum prę ſidis cognomentũ Ratiſponę qui uocabat̃ rabi Iacob margolith,cuius ſuauiſſimas ad me datas habeo literas in ſermone hebraico elegantes.

רגם Obruit.ſubiecit.Leuitici.xx.Lapidibus obruent eos.et eiuſdẽ xxiiij.Et lapidet eum populus uniuerſus.

רגן Suſurrauit. murmurauit. muſſitauit.Deute.i.Murmuraſtis in tabernaclis ueſtris.et Prouer.xxvi. Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia.

רגע Subitaneauit.ſi ſic loqui liceret.fluctuauit.noſtra tranſlatio cir cumloquitur Iob.xxvi.In fortitudine illius repente maria congregata ſunt.hebraice uerius ſic.In fortitudine ſua fluctificauit mare.et Iſaię.li. Qui conturbo mare et intumeſcunt fluctus eius.ideſt qui cito concito vel fluctifico mare.Inde ſubito.repente.cito.mox.ueloci͏t̃. momentũ. p̃s.vi.Et erubeſcant ualde uelociter.aliud ſignificatũ requieſcere.Iſaię

רבע Quadrum. quadrangulum. Exodi.xxvij. Quinq; cubitos in longitudine et totidem in latitudine idest quadrum.q̄d hebraice uerbum e uerbo sic.quadrum erit altare.Inde nomen numerale quatuor cata ꝓthesin aleph.Exodi.xxij.Et quatuor oues pro una oue.Inde denominat̄ quarta pars. Leuitici.xxiij. Quarta pars hin. et sic deinceps numerus ordinalis.nescio quid dicere uoluit translatio nostra Nūeri xxiij.Et nosse numerū stirpis Israel.cū nulla hic dictō stirpē significet. rectius igitur sic.Quis numerauit puluerem Iacob.et numerum quartę partis Israel.

רבץ Cubauit.accubauit.Isaię.xi.Et pardus cum hedo accubabit.et Geñ.xlix.Requiescens accubuisti ut leo.hebraice sic. Genu accubabit. & Canticorum.i.Vbi cubes in meridie.& Isaię.xiij.Nec pastores requiescent ibi sed requiescent ibi bestię.

רבק Saginauit.impinguauit.Amos.vi.Et uitulos de medio armēti.rectius sic.De medio saginę seu farciminis.significat enim locū ubi animalia farciunt̄.sic enim a.M. Catone de re rustica loqui docemur.

רגב Glarea.lutum.gleba. Iob.xxxviij.Et glebę compingebant̄.& eiusdem.xxi.Dulcis fuit glarea cocyti.rabi Iona dixit q̄ sint loca palustris cœni ubi puluis stantem aquam imbibit.

רגז Conturbauit. cōmouit. contremuit. inquietauit.contristauit. Hiero.traduxit iratus est. p̄s.iiij. Irascimini et nolite peccare. et Prouerbiorū.xxix.Siue irascat̄ siue rideat.& Ioelis.ij. Conturbent̄ omnes habitatores terrę.&.ij.Regū.xviij.Cōtristatus itaq; rex. & Habacuk iij.Turbabant̄ pelles terrę Madian.rabi Salomon exponit cōmoueri. in p̄s.iiij.sed Geñ.xlv.Ne irascamini in uia exponit non iurgamini.& ibi Onkelus chaldaice ne rixamini.Ionathas uero chaldęus tremere interpretat̄.ij.Regū.xxij.ubi nos legimus.fundamēta montiū cōcussa sunt.hebręi habēt fundamenta cęlorꝝ.sed in p̄s.xviij.huic simili scribit̄ fundamenta montiū.sic igit̄ Ionathas supra citatū uersum chaldaice exponit.Fundamenta cęlorū זעו idest tremuerūt.licet postea cum legitur.quoniam iratus est eis. ipse Ionathas eundem locum per hoc nostrum uerbum transferat.Omnia eius uerbi significata tendunt ad commotionem irę uel timoris siue terroris.

רָבַב Auctus et multiplicatus est.excreuit.p̃s.lxix.Multiplicati sunt super capillos capitis mei. & Gen̄.i. Crescite et multiplicamini. Inde multus.magnus. copiosus. Ionę.iiij. Multę miserationis . & p̃s.xlviij. Ciuitas regis magni.& p̃s.iij. Domine quid mltiplicati sunt qui tribulant me,multi surgunt aduersum me.multi dicunt &c̃.significat etiam satis.uel sufficit.primo Paralippomenon.xxi. Sufficit iam. cesset manus tua.& Numeri.xvi.Sufficiat uobis quia omnis multitudo sanctorum est.et significat decẽ millia in supputatõne. Deuteronomij.xxxij. Et duo fugarent decem millia et bis tãtidem.Nehemię septimo. Auri drachmas uiginti millia.& ab isto uerbo homo pręeminens honoratus et magni consilij magister dicitur rab.quẽ translatio nostra uocat propugnatorem.Isaię.xix. Et mittet eis saluatorem et propugnatorẽ qui liberet eos. Inde propter multiplicationem dicunt̃ stillę seu guttę pluuiarum geminato beth . Michee .v. Et quasi stillę super herbam. aliud significatum iaculari seu arcũ trahere.Gen̄.xlix.Exasperauerunt eum et iurgati sunt.pro q̃ hebręi. amaricauerunt eũ et traxerũt arcũ.

רָבִד Torques.uel ornamentum circum guttur. Ezechielis.xvi. Et torquem circa collum tuum. & transumitur ad alia ornamenta quæ suspenduntur.ut Prouerbiorum.vij. Intexui funibus lectulum meũ. quod hebręi sic dicunt.Ornamentis ornaui lectum meum.

רָבָה Auxit.multiplicauit.Deuteronomij.xxx. Et uiues atq; multiplicaberis.& clarius Genesis.xxxv.Cresce et multiplicare.Inde uerbũ graue per ,pthesin he aspirationis.Genesis tertio.Multiplicabo erumnas tuas.& Isaię nono.Multiplicasti gentem. Inde illud quod legitur psalmo.cxxx.Copiosa apud eum redemptio. Inde multiplicatio.Prouerbiorum.xxix.In multiplicatõne impiorum multiplicabunt̃ scelera. & Isaię.ix.Multiplicabitur eius imperium.per prępositionem mem et articuli.rectius sic.ad multiplicãdum eius imperium.significat et sępe. p̃s.cxxix.Sępe expugnauerunt me.aliud significatum balistarius dirigens arcum.Gen̄.xxi.Factusq; est iuuenis sagittarius. et a prima eius significatione putant deriuari אַרְבֶּה idest locusta.Exodi.x. Extende manum tuam super terram ægypti ad locustam.

רָבַךְ Frixit.torruit.Leui.vi.Quę in sartagine oleo cõspersa friget̃.

ראה

Spexit.vidit.threnorꝝ.i.Quia uidit gẽtes.et p̃s.xxxiij.Vidit oẽs
a filios hominũ.et Geñ.xxxvij.Vade et uide si cũcta ꝓspera sint.
Inde uenit inuidere.despicere.p̃s.xxij.Ipsi uero cõsyderauerunt et in-
spexerũt me.ꝑ q̃ hebręi sic.Ipsi aspexerũt inuiderũt mihi.uel ipsi uide
runt despexerũt me.inde trãsumptiue multa dicunť ut speculũ.Exodi
xxxviij.De speculis mulierꝝ.Inde יורה imber matutinus.Deute.xi.
Dabit pluuiã ťrę urę temporaneã et serotinã.Formabis ab hoc uerbo
deriuata secundũ artẽ ꝑ ut legendo bibliã hebraicã inuenies copiose.
aliud significatũ sub hac forma.struma seu uesicľa gutturis.Leuitici.i.
Vesiculã uero gutturis.aliud significatũ obscœnũ.turpe.fœdũ seu fœ
ditas.nr̃a trãslatio exemplũ interpretať.Nahũ.iij.Et ponã te in exem
plũ.ꝑ q̃ hebręi.Et ponam te quasi turpitudinẽ seu fœditatẽ.aliud auis
nomẽ quã trãslatio nr̃a ixon uocat,animal nobis incognitũ.sed hebręi
vulturẽ interpretanť.est aũt auis q̃ plus cęteris uidet ab acumine uisus
sic dicta secundũ rabi Salomonẽ Deu.xiiij.Ixon et uulturẽ ac miluũ.
ראם Rhinoceros seu unicornis.Deute.xxxiij.cornua rhinocerotis
cornua eius.videnť aũt Tortellio diuersa esse animalia vnicornem &
rhinocerota.sic et Perotto in cornucopię.nã illud in frõte hoc in naso
cornu gestabat.trãslatio uero nr̃a ꝓmiscue utiť.p̃s.xcij.Exaltabiť sicut
vnicornis cornu meũ.et qñq; abijcit aleph et eius loco assumit iod in
codẽ significato.Iob.xxxix.nunq̃d uolet rhinoceros seruire tibi.Inde
forsitan dicunť p̃ciosę uestes ex eiusdem animalis pilis contextę.quod
trãslatio nostra sericũ uertit.Ezechielis.xxvij.Et bissum et sericum.
ראש Caput.Leuitici.i.Caput uidelicet et cũcta q̃ adhęrent iecori.
vnde trãsumptiue significat cacumẽ.uerticem.summũ.primum.Geñ.
xxviij.Et cacumẽ eius tãgens cęlũ.Canti.iiij.cũ oĩbus primis ungẽtis.
Inde summi principes et capitanei denominantur.Michez.iij.Audite
principes domus Iacob.est et aliud significatũ fel.amaritudo.toxicũ.
Deute.xxxij.vua eorꝝ uua fellis.q̃d mox uertit translatio nr̃a uenenũ.
venenũ aspidũ isanabile.hebręi toxicũ aspidũ crudele.et a prĩo diciť
principiũ.initiũ.Geñ.i.In prĩcipio creauit deus.p̃s.cxi.Initiũ sapiẽtiæ
timor dñi.et sic cũ anterioritatem significat inueniť qñq; per iod loco
aleph qñq; simul p iod et aleph.lege bibliam hebraicam et inuenies.

fixerat tabernacula a filiis Hemor patris Sichem centum agnis.vbi Lyra scribit q translatio nostra hic deficiat.nam hebrei uertunt centum obulis.et uer℞ dicit.similiter Iob ultimo capite.ubi nos habemus. Et dederūt ei unusquisq ouē unā.hebrei legūt nummū seu obulū unū.

קָשַׁר Coadunauit.colligauit.ligauit.nodauit. Deutero.vi. Et ligabis ea quasi signum in manu tua.passiuum eius ponitur.i.Regū.xviij. Et anima Ionathę conglutinata est animę Dauid.idest ligata. Inde colligantia.coniuratio siue liga.Isaię.viij. Non dicatis coniuratio. omnia enim quę loquitur populus iste coniuratio est. quapropter ad rebellionē traduxit translatio nr̄a. Amos.vij. Rebellauit contra te Amos. idest ligam fecit seu coniurauit.sic.ij. Regum.xv. Facta est coniuratio valida populusq concurrens.Inde oues quę nascuntur circiter tempora marcij hoc nōine dicunt̄ ualidiores.Gen̄.xxx.Et q̄ primi tp̄is Iacob.

קֶשֶׁת Arcus.i.Regum.ij.Arcus fortium superatus est. et Gen̄.ix. Arcum meum ponam in nubibus.& infra. Apparebit arcus meus in nubibus.etpluraliter in foeminino.p̄s.xxxvij. Et arcus eorum confringantur.Inde balistarius seu sagittarius. Gen̄.xxi. Iuuenis sagittarius. sed potius magister arcus.

קַשְׂקֶשֶׂת Squama. Leuitici.xi. Omne quod habet pinnulas & squamas.etpluraliter in foeminino declinat̄ Ezechielis.xxix. Vniuersi pisces tui squamis tuis adhęrebunt. et ad squamar℞ similitudinē fit tunica ferrea quam dicunt loricam squamarum uel squamatam.primo Regum.xvij.Et lorica squamata induebatur.et hoc declinat̄ plr̄ in im.

de ligno cadit ferrato illud minutissimũ.quod transfertur in superiori iam loco citato palea. et Numeri.xv. Hominem colligentem ligna.i. ramusculos et minutissima queq; ad fouendum ignem apta.et putant significare res minutas hincinde disquirere.ad quod allegãt uersiculũ Sophonie.ij. Conuenite congregamini gens. quasi esset congregamini et acriter disquirite.sed de hoc supra quando kuf precedit vau.

קִשֻּׁא Cucumis.Numeri.xi.In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones.Inde denominatiuum. Isaie.i. Sicut tugurium in cucumerario. ubi mutatur aleph in he.

קָשַׁב Attendit.animaduertit.Intendit diligenter.Malachie.iij.Attendit dominus et audiuit. & ps.lxvi. Et attendit uoci deprecationis mee.& psalmo.cxxx.Fiant aures tue intendentes.

קָשָׁה Indurauit.ij.Paralippomenon.xxxvi. Et indurauit ceruicem suam. & Deuteronomij.xv. Non auertes ab eis oculos tuos.rectius. sic.Non durum sit in oculis tuis manumittendo illum. Inde durus & duricia et cetera deriuata.Exodi.xxxiij.Populus dure ceruicis es tu. et primo Regum.v.Quoniam dura est manus eius super nos.Inde trãsumitur ad crudeles.Isaie.xix.Et tradam egyptum in manum dominorum crudelium.& transumitur ad metalla ĩdurata et percussa. Exodi.xxv. Aureos et productiles.

קְשָׂוֹת Thuribulum secundũ translationẽ nostrã.Exodi.xxv. Acetabula ac phialas thuribula et ciatos.ego nõ credo significari thuribula. quid enim thus ad panes coquẽdos.sed opinor patellas in qbus panis coquitur et tanquam azimus funditur. ut dicimus de nostris hostiis. seu aliud instrumentum quod ad usum coquendi panes concurrit.

קֹשֶׁט Rectitudo.ueritas.ps.lx.Dedisti metuentibus te significationem ut fugiãt a facie arcus. miror translationẽ et miror cõmentarios nr̃os.hebraice sic legit̃. Dedisti timẽtibus te signũ ut signent̃ propter ueritatẽ in ethernũ.nam hoc uocablo thargũ utit̃ p ueritate,et nullo modo significat arcũ.sic legit̃ recte Prouer.xxij.vt ostẽderẽ tibi firmitatẽ et eloqa ueritatis.et hic scribit̃ per seua sub fin,superius p segol.

קְשִׂיטָה Nummus uel obulus.Geñ.xxiij.Emitq; partẽ agri in qua

קָרַס Decidit.ruit ad terram.Isaię.xlvi.Confractus est Bel cõtritus est Nebo.duo scilicet Babyloniorum idola diruta sunt usq; in terrã. significat etiam circulum.annulum.seu fibulam qua inter se uela conectuntur.Exodi.xxvi.Facies et quinquaginta circulos.

קַרְסֹל Talus.hoc est uertibulum quo pes et tibia coniungunt̃.ij. Regum.xxij.Et non deficient tali mei.

קָרַע Rupit.fidit.scidit.i.Regum.xv.Scidit dominus regnum Israel a te hodie.& Iudicum.xi.Scidit uestimenta sua. et in passiuo.iij.Regũ xiij. Altare quoq; scissum est. simili modo legitur p̃s.xxxv. Dissipati sunt nec compuncti.Hieronymus sic.Scindentes et non tacentes.sed nostrates hebręi exponunt.Si discerpantur non cruentant.significat etiam aperire.Ieremię.xxij. Qui aperit sibi fenestras.

קַרְקַע Fundus.fundamentũ.pauimẽtũ.Numeri.v.Et pauxillũ t̃rae de pauimẽto.et Amos ix.Si celauerĩt se ab oculis meis in fundo maris.

קַרְקַר Diruit.perforauit.Isaię.xxij.Scrutans muros.& Numeri xxiiij.Vastabitq; omnes filios Seth.idest ruere faciet.de hoc supra in vocabulo kir.

קֹרֵץ Reformator.excisor.effigiator.similator.Ieremię.xlvi.Similator ab aquilone ueniet ei.Inde uerbum Iob.xxxiij.Et de eodem luto ego quoq; formatussum.significat etiam cõniuere oculis uel lingua signũ pręstare,uel uultu annuere.p̃s.xxxv. Adnuũt oculis. Prouer.vi. Adnuit oculis.terit pede.et eiusdẽ libri ca.x.qui adnuit oculo dabit &c.

קֶרֶשׁ Tabula.Exodi.xxvi.Faciet et tabulas stantes tabernaculi de lignis setim.& sic deinceps per longum tam in singulari quã in plurali numero.Ezechiel.xxvij.Et transtra tua fecerunt tibi de ebore indico. rectius tabulata tua.

קֹשֵׁשׁ Legit.collegit.Exodi.v.Dispersusq; est populus in omnem terram ægypti ad colligendas paleas.et paulo superius.Ipsi uadant & colligant stipulas.Inde קַשׁ stramen demolitum et contritum. et q̃d

me sunt.& q̄d est in medio eius Numeri.xv. Peribit de populo suo. rectius de medio populi sui.item sic proximus aut uicinus.p̄s.xv.Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos siue uicinos. seu secundum Hieronymū super propinquo suo. et a propinquando dicitᷓ quis manus conserere atq; bellari in prelio. p̄s.cxliiij. Qui docet manus meas ad prelium.

קרדם Securis.p̄s.lxxiiij.Securibus exciderunt.et Iudicum nono. Arrepta securi.

קרה Tabulauit.contingnauit et laqueauit domos.struxit.ij. Paralippomenon.xxxiiij. Ad contignationem domorum. sic Canticorū.i. Laquearia nostra cypressina. unde quidam diducunt ciuitatem per epenthesin iod.Prouer.xi.In bonis iustorum exaltabitur ciuitas. et in eodem significato quandoq; mutatur he in thau et deficit iod. unde chaldei ciuitatem nominant kartha. Iob.xxix. Quando procedebam ad portam ciuitatis.et uide supra in ain litera sequente res.

קרח Caluauit. Michee.i.Decaluare et tondere super filios deliciarum tuarum.Ezechielis.xxix. Omne caput decaluatum. Inde nomen caluicium.Ezechielis.xxvij.Et radēt super te caluicium.ubi pro he ponitur aleph.significat etiam prima per segol scripta crystallum seu glaciem.Ezechielis.i.Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis.& secundum Nicolaum de lyra glaciei.nam in cōmentariis scripsit Hieronymus q̄ gelu constricta aqua greco sermone crystallus nominetur.idq; approbat dictionarium q̄d etymologicum magnum appellant.

קרם Obduxit corio.induit pelle.cōtexit cute. Ezechielis.xxxvij.Et superextendam in uobis cutem.et ab hoc dicitur membrana.

קרן Cornu.Danielis.viij.Fractum est cornu magnū.et est utriusq; numeri.significat etiam uerbaliter radiare atq; lucere.Exodi.xxxiiij. Qui uidebant faciem egredietis Moysi esse cornutā. rectius hebraice uerbū e uerbo sic Et uidebant filij Israel faciem Moysi q̄ lucebat cutis faciei Moysi.

fratrem suum non uocauit. et psalmo.xcix. Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos.Inde nomen uerbale.Isaię.xlv. Ego dominus qui voco nomen tuum deus Israel.Inde homines nominati et magni atq; capitanei pręstantioresq; sic dicuntur.Numeri.xxvi.Isti sunt Dathan & Abirom principes populi.significat et clamare.p̃s.xxxiiij.Iste pauper clamauit.significat etiam occurrere uel obuiare.Isaię.xxxi.Cum occurrerit ei multitudo pastorum.quod etiam a superiore significato posset sic intelligi.Cum acclamauerit ei.et hoc indicat sequens sermo. a uoce eorum non formidabit.trãslatio nostra addit aliud significatũ. Prouerbiorꝝ.xxvij.Et oleũ dexterę suę euacuat.Item aliud significatũ. contigit. accidit. euenit. Geñ.xlij. Ne forte in itinere quicq; patiatur mali.idest ne forte contingat ei mors.sic Ieremię.xiij. quare uenerunt mihi hęc.et scribitur quandoq; in fine he loco aleph.i.Regum.vi.Sed casu accidit.et Ecclesiastis.ix.Quia eadem cunctis eueniunt. hebraice sic.euentus unus omnibus.Inueniť quoq; sine aleph et sine he in fine. ut Deutero.xxv.Quomodo occurrerit tibi in uia. Eo autem nomine hebręorꝝ logici crebro utunť pro uno ex quinq; prędicabilibus porphyrianis q̃ habent trãslata ex Abenrost qui a nobis diciť Auerroys. nomine accidens per prothesin mem et paragogen he. Item significat legere.Nehemię.viij. Et legit in eo aperte in platea.et infra.et legerũt in libro legis dei distincte.Inde nomen uerbale lector.Habacuk secũdo. Vt percurrat qui legerit in eo.idest legens uel lector.

קרב Appropinquauit.attigit seu accessit.approximauit.ut perifrasticos.Exodi.xiiij.Ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non ualerent.rectius hebraice uerbum e uerbo sic. Et non appropinquauit hic ad hunc tota nocte.et Exodi.xxxij. Cũq; appropinquasset ad castra.& Isaię.viij.Accessi ad prophetissam et concepit et peperit. et sic sunt uerba neutralia.fiunt etiam transitiua et significant facio appropinquare. idest offero. Leuitici.i. Homo qui obtulerit ex uobis hostiam.Inde oblatio.offertorium.hostia.Leuitici.ij.Anima cum obtulerit oblationem.et dicitur corban.unde illud legiť Matthęi.xxvij. Non licet mittere in corbanam.i.donariũ seu offertoriũ quo oblationes imittunť.Inde ꝓpe.Isaię.lv.Inuocate eũ dum ꝓpe est.sił̃r p̃s.cxlv. Prope est dñs omnibus inuocantibus eum.et ab eo dicitur aliquid q̃d est intimum et intra uiscera nostra.ut psalmo.ciij. Et omnia quę intra

קצף Succensuit.iratus est.Zacharię.i.Iratus est dominus super pa

tres uestros iracundia.sic Numeri.xvi.Num uno peccante cōtra oēs ira tua deseuiet.Inde ira ut in eodem ca.Iam enim egressa est ira a domino.et scribitur per sex puncta.et in eadem forma significat spuma. Oseę.x.Quasi spumā sup faciē aquę.ponitur et q̄nq; pro decorticare uel excoriare.Ioelis.i.Et ficū meū decorticauit.i. arefecit et exiccauit.

קצר Aegretulit.molestauit.tedebat.Numeri.xxi.Et tedere cœpit

populum.significat etiam angustare et breuiare.Isaię.xxviij. Coangustatum est enim stratum.et Micheę.ij.Nunc; abbreuiatus est spiritus domini.Inde nomē Exodi.vi.Propter angustiam spiritus.hoc est turbationem et molestiam.et de abbreuiatione legitur p̄s.cij.Respondit mihi in uia uirtutis suę paucitatem dierum meorū. quo nomine iudęi vocant prępceptoriū eorꝫ hoc est breuiarium.librum in q̄ singula pręcepta in lege contenta colliguntur cozar.sic Iob.xiiij. Homo natus de muliere breui uiuens tempore. significat etiā per epenthesin iod ante res palmitem aut surculum.p̄s.lxxx.Extēdes palmites suos usq; ad mare.& hoc modo interpres debuit transferre uersiculū Iob.xxix.Et ros morabitur in messione mea. rectius uidelicet. Et ros pernoctabit in palmitibus siue ramis meis.quod pręcedens sermo apertissime declarat.Aliud significatū eiusdem formę hic oritur.idest metere messem. Leuitici.xxiij.Et messueritis segetem.rectius messem.& Deuteronomij.xxiiij.Quando messueris segetem in agro tuo.rectius sic.quando messueris messem tuam in cāpo tuo. Ruth primo. Quando primum hordea metebantur. Inde nomen uerbale messor. eiusdem secundo. Et dixit messoribus dominus uobiscum.

קרר Frigus per apocopen res et epenthesin holem.Gen̄.viij.Fri

gus et æstus.et Prouerbiorū.xxv.Et qui amittit palliū in die frigoris. vbi in fine ponitur he terminatio fœminina,quasi frigiditas quę per regimen casus post se uertitur in thau.p̄s.cxlviij.Ante faciem frigoris eius quis sustinebit.Inde frigidus. Prouerbiorum.xxv. Aquę frigidę animę sitienti.

קרא Vocauit.appellauit.nominauit.Genesis primo.Appellauitq;

lucem diem et tenebras noctem.&.iij.Regum primo.Et Salomonem

Prȩcidit ergo lignum et misit illuc.ideſt prȩcidit et ȩquauit ut eſſet capulum ſecuris.ſic.iij.Regum.vi.In menſura pari et opus unum erat in duobus cherubim.hebraice ſic. Menſura una et prȩciſio una duobus cherubim.quod poſtea ſenſum e ſenſu uertens ſculpturam interpretatus eſt.iij.Regum.vij.Et menſura ſculpturaq; conſimili ideſt prȩciſione.tranſumitur etiam pro extremo et finali termino.Ionȩ.ij.Ad extrema montium deſcendi. ab ȩquatione prȩciſionis dicit̃ Canticorũ.iiij. Sicut grex tonſaꝝ.i.adȩquate prȩciſarũ uel p̃ciſe ȩquatarũ ſeu ȩq̃liũ.

קָצָה Concidit.abſcidit.mutilauit.Habacuk.ij.Concidiſti populos multos.rectius ſic.cõcidendo pp̃los.eſt eni͂ gerundiũ. Inde mutilatus ſeu abſciſus et detruncatus.Prouer.xxvi.Claudus pedibus et iniquitatem bibens.Inde finis. angulus. extremitas. Exodi.xxv. Cherub unus ſit in latere uno et alter in altero.hebraice ſic. Et facies cherub unũ ab extremitate hinc,et cherub unum ab extremitate hinc. &pl̃r in maſculino pſalmo ſexageſimoquinto.Spes omniũ finiũ terrȩ.etpl̃r in fœminino in eodem pſalmo. Et timebũt qui habitant terminos. varij uarie trãſferunt. nam pro termino uel extremitate poſuerũt ſummũ.Deuteronomij.iiij. A ſummo cȩli uſq; ad ſummũ eius.aliud etiam ſignificatum habet.nam ſignificat perteſum eſt.nauſeauit.Numeri.xxi. Anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo illo leuiſſimo. ubi rabi Salomõ hoc verbum exponit per illud paulo ſuperius ſcriptum. Et tedere cœpit populum itineris.

קֶצַח Nigella.melanthion.gith.Iſaiȩ.xxviij. Seret gith et ciminum ſparget.et infra.non enim in ſerris triturabitur gith.et iterum. Sed in virga excutietur gith.

קָצִין Capitaneus.princeps.dominusIſaiȩ.iij. Nolite conſtituere me principem populi.

קָצַע Decorticauit.abraſit.Leuitici.xiiij. Domum autem ipſam radet intrinſecus per circuitũ.et p̃ prȩpoſitionẽ mem ſignificat angulũ. Nehemiȩ.iij.Poſt eũ ȩdificauit Baruch filius Zachai menſurã ſc̃d'am ab angulo uſq; ad portã domus.et.ij.Paralip.xxvi. Sup portã anguli. & Ezechielis.xlvi.Per quatuor angulos atrij &c̃. ſignificat etiam per paragogen he et epentheſin iod aroma quoddam.quod a noſtris dicitur caſia.p̃s.xlv.Myrrha et gutta et caſia.

te.ideſt ne dimoueatur.

קְעָרָה Scutula ſiue ſcutella.quod trãſlatio noſtra acetabulum uertit.Numeri.vij.Acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos.& Exodi.xxxvij.Acetabula phialas et cyphos.

קָפָא Coagulauit.concreuit.tranſlatio noſtra uertit congregauit. Exodi.xv.Cõgregatę ſunt abyſſi in medio mari.rectius Iob.x.Et ſicut caſeum me coagulaſti.Sophonię.i.Viros defixos in fęcibus ſuis.ideſt coagulatos et concreſcentes ſuper fęces ſuas.

קִפֵּר Reſcidit.pręcidit.Iſaię.xxxviij.Pręciſa eſt uelut a texente uita mea.in ea forma nominat̃ animal deſerta loca inhabitãs.q̃d alij uolũt auem eſſe.alij reptile.trãſlatio noſtra ericium uertit.Iſaię.xxxiiij.Onocrotalus ericius et ibix.ſimiliter Sophonię.ij.Onocrotalus et ericius. ſcribitur autem in fine per holem.

קִפּוֹן Significat idem quod pręcedens uocabulum ſiue ericium ſeu aliud animal.et ponit̃ in eodem capitulo Iſaię.xxxiiij.Ibi habuit foueã ericius.ſed quidam impreſſi libri habent illic kiphod.rectius autem antiqui kaphon.

קָפַץ Clauſit.concluſit.continuit.contraxit.p̃s.lxxvij.Aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas.& Iob.v.Iniquitas autem contrahit os ſuum.ideſt concludit et cõtinet.et Deuteronomij.xv.Nec contrahas manum tuam ſed aperias eam pauperi.& Iſaię.lij.Super ipſum continebunt reges os ſuum.ideſt claudent.in eadem uerbi forma ſignificat̃ tranſilire.Canticorum.ij.Tranſiliens colles.

קָצַץ Abſcidit.detruncauit.mutilauit.Deuteronomij.xxv.Abſcindas manum illius nec flecteris ſuper illam ulla miſericordia.et Exodi xxxix.Et extenuauit in fila.ideſt abſcidit fila.Inde uenit finis et terminus.Gen̄.vi.Finis uniuerſę carnis uenit.ideſt detruncatio.quod aſſumit quandoq; nun per epentheſin.eoq; abiicitur unum zade.et cũ nõ aſſit nun litera neq; alterũ zade.additur dagges ad notandũ defectũ.
קָצַב Limitauit.deſignauit.abſcidit.incidit.pręcidit.iij.Regum.vi.

Inde dicuntur acquisita omnia bona scilicet immobilia.mobilia.et se mouētia.ut sunt pecora et pecudes.De mobilibus scribitur Gen̄.xiij. Erat autem diues ualde in possessionibus auri et argēti. idest in bonis acquisitis.de se mouentibus.Gen̄.xxvi.Habuitq; possessiones ouium et armentorum.de immobilibus.Ieremię.xxxij. Et possidebunt agri.

קָנֶה Calamus. Isaię.xix. Calamus et iuncus marcescent.et quia in oriente baculos ex canna seu calamo conficiūt quibus mēsurant quantitates.icirco pro mensura transumitur.Ezechielis.xl.Et calamus mēsurę in medio eius.sicut nos dicimus ulnam uel brachium. unde etiam dicitur regula transuersalis cui appenduntur hinc et hinc pondera.q̄d translatio nostra statheram uertit.Isaię.xlvi.Et argentum stathera pōderatis.significat etiam calamum aromaticū.Exodi.xxx. Calami similiter ducentos quinquaginta siclos.

קִנָּמוֹן Cinnamomum. Exodi.xxx. Et cinnamomi medium eius. & Canticorum.iiij.Fistula et cinnamomum.ubi cannam uertit fistulam.

קָסַס Incidit.decerpsit.distrinxit.Ezechielis.xvij. Et fructus eius distringet et siccabit.

קָסַם Magicauit.diuinauit.ariolauit.Ezechielis.xiij.Et diuinationes non diuinabitis amplius.&.i.Regum.xxviij.Diuina mihi in pythone. & omnia inde deriuata significant prędicere futura.

קֶסֶת Atramentarium.Ezechielis.ix. Et atramentarium scriptoris ad renes eius.alij dicunt q; significat tabulam et pugillarem.ita enim exponit thargum pinax.est autem pinax gręce tabula latine.

קַעֲקַע Stigmatizatio.Leuiti.xix. Neq; figuras aliquas aut stigmata facietis uobis.quo putant aliqui prohibitam esse artem geomātiæ. de qua rabi Iuda Harisi et alij complures scripserunt.

קָעַת Abegit.dimouit.Gen̄.xxxij.Tetigit neruum fœmoris eius.i. coxam dimouit e loco cohęrentię eius et eluxauit.ita exponit rabi Salomon et allegat uersiculum Ierem.vi. Ne forte recedat anima mea a

קמט Ruga.Iob.xvi.Rugę meę testimonium dicunt contra me.

קמל Rescindebat.excidit.uel neutraliter emarcuit.obsorduit. Isaię xix.Calamus et iuncus marcescent.et eiusdem.xxx. Confusus est libanus et obsorduit.

קמץ Pugillo mensurauit. seu a uolá manus.inuolauit.idest tantū accepit quantum potest uir pugno continere.Oportet enim per ambages circumloqui.cui uocabulū latinum simile nescimus. sicut interpres fecit Leuitici.ij.Quorum unus tollet pugillum plenum similę.sic quasi liceret dicere.Et pugillabit inde plenum pugillum suum.

קמש Vrtica.Isaię.xxxiiij. Orient̄ in domibus eius spinę et urticæ. quamuis nostri iudęi exponant sic.Carduus et spina. sed tamen magister Dauid kimhi de radicibus interpretatur urticam.

קנן Nidificauit.p̄s.ciiij.Illic passeres nidificabunt.Inde nomen uerbale.Ieremię.xlviij.Quasi colūba nidificans in summo ore foraminis. Inde nidus nomen.p̄s.lxxxiiij.Et turtur nidum.et in Abdia.Et si inter sydera posueris nidum tuum.&pluraliter Genesis.vi. Mansiunculas in arca facies.vult dicere instar nidorum.

קנא Aemulatus.zelatus est.inuidit.Numeri.xxv. quia zelatus est pro deo suo.& Numeri.v.Si spiritus zelotypię concitauerit uirū contra uxorem suam.verbum e uerbo sic. Et transibit super eum spiritus ęmulationis seu inuidię et inuidebit uxori suę.sic Gen̄.xxx.Cernēs aūt Rahel q̄d infœcūda esset inuidit sorori suę.inde nomē ęmulator.Deutero. Deus ęmulator.& Exodi.xxxiiij.Dn̄s zelotes nomen eius.et interponit̄ q̄n̄q; iod cata epenthesin.Deute.xxxij.Ipsi me ꝓuocauerunt in eo qui nō erat deus et ego ꝓuocabo eos in eo qui nō est ppl̄s. & est uerbū transitiuū tertij.i.ęmulari fecerūt et inuideri faciam &c̄.

קנה Procurauit.cōparauit. acqsiuit.adeptus est.obtinuit.exorsus est.Gen̄.xlix.Quam emit Abraham.& Gen̄.iiij. Possedi hominē per deū.miror translationē hāc.sed potius acquisiui hominē uel obtinui. sic Gen̄.xiiij.Ad dn̄m deū excelsum possessorē cęli et terrę.i. procuratorem exordientem cęlum et terram pro ut Deuteronomij.xxxij. Nūquid nō ipse est pater tuus qui possedit te.i. acquisiuit cōparauit.

קָלַח Caldare.per paragogen thau in fine.translatio nostra uertit ollam.Micheæ.iij.Sicut in lebete et quasi carnem in medio ollæ. Ionathas chaldaice transfert cadra quod nos chaldare dicimus.

קָלַט Concretū.sicut quando fissura pedū animalis cōcrescit quasi pedis equi uel muli.tūc ipsum animal dicit̄ concretū.Leuitici.xxij. Bouem et ouē aure et cauda amputatis.rectius sic.Bouē et ouē discretis aut cōcretis membris.ut quod unum membrū deberet esse discrescit in duo.et q̄d duo mēbra deberent esse cōcrescunt in unū.et ab eo denominat̄ locus refugij q̄d asylū dicunt,eoq; fugitiui illic coalescunt & concrescūt.Nūeri.xxxv.Et reducet̄ p sententiā in urbē ad quā cōfugerat.et paulo supius.decernite q̄ urbes esse debeāt in p̄sidia fugitiuo℞.

קָלַס Derisio.subsannatio.illusio.p̄s.xliiij. Subsannationē et derisū ijs qui sunt in circuitu n̄ro.sic Ieremię.xx. Et factus est mihi sermo dn̄i in opprobriū et derisum tota die.Inde uenit uerbū Habacuk.i.& ipse de regibus triumphabit. rectius sic.et ipse in regibus illudet̄.dicūt aūt docti hebreo℞ grāmatici q̄ hoc uerbū tam in bonā quā in malā partē accipi possit.sicut apud latinos ualere.et q̄d in iā citato Habacuk loco significet laudare ut sit int̄pretatio sic.et ipse in regibus laudabit̄. ego eligerē primū significatū ,pp̄r uerba sequētia et chaldaicā trāslationē.

קָלַע Rotauit fundam.uel fundibulauit.i.Regū.xvij.Tulitq; lapidē et funda iecit.Inde nomen substantiuū.ut paulo superius. et fundā manu tulit.Inde deriuata.ut fundibularij et oīa a fundibulando dicta.nominant̄ et sub hac forma tentoria. cortinæ. uela. Exodi.xxvij.Contra meridiē erunt tentoria de bisso retorta.sic dicit̄ quicquid torno rotat̄.

קִלְּשׁ Bidens instrumentū rusticū per paragogē on terminationis scriptū.alij uocant ligonē.alij sarculū.i.Regū.xiij. Acies uomerū et ligonū et tridentū.i.ligonū trium dentiū.ita enim ponit̄ numerus.rabi uid kimhi dicit apud nos uocari furcam quę habeat tres dentes.

קֶמַח Farina.Numeri.v.Decimam partem sati farinę ordeacęę.& Isaię.xlvij.Et mole farinam.idest mole ut fiat farina.

in pariete.et infra.Perlata est in pariete.etpluraliter declinat̄ in fœmi- nino.& capit̄ pro muro.Isaię.xvi.His qui lętant̄ super muros cocti la- teris.ego putassem ab hoc denominari ciuitatē. sed grāmatici a primi tiuo kara deduxerūt,ut inferius patebit.Inde orit̄ uerbū geminatū q̄d significat muros diruere.uastareq; et perforare parietem.impugnare et uim inferre.Numeri.xxiiij. Vastabitq; omnes filios Seth.

קלל Leuifecit.uilipēdit.despexit.inhonorauit.Nahū.i. Quia inho noratus es.& Iob.xxxix.Qui leuit̄ locutussum respōdere q̄d possum. & Gen̄.xvi. At illa cōcepisse se uidens despexit dominā suam. Inde no mē leuis.Iob.xxiiij.Leuis est sup faciē aquę.Inde uerbū Isaię.ix. primo tempore alleuiata est terra zabulō.& Habacuk.i. Leuiores pardis.

קלל Maledixit.Leuitici.xx.Qui maledixerit patri uel matri. cuius participiū Exodi.xxi.qui maledixerit patri uel matri.i. maledicens. & Isaię.viij.Et maledicet regi suo.Inde nomē substantiuū Deute.xi.Ecce ego propono in conspectu uestro hodie benedictionē et maledictio- nem.& nota q̄d docti hebręorū exponunt uersiculū illum Deute.xxi. Maledictus a deo est qui pendet in ligno.sic.despectus a deo est.secun dum priorem significationem.Paulus aūt apostolus legisperitissimus traduxit ἐπικατάρατος idest maledictus ad Galatas.iij.ca. quē nos re- ctius sequimur preceptorē nostrū supra q̄ dici queat fidelē. geminat̄ hoc uerbū sicut et alia uerba plurima ī hebraico,et significat cōterere. diruere.deuastare.deterere.Ezechiel.xxi.Cōmiscens sagittas.idest ita deterens ut instar speculi ferrū eaꝝ luceat quatenus in eis fiant uisio- nes,sicut est in magicis cōsecratio gladij. Ecclesiastis.x. Si retusum fue rit ferrū.& hoc nō ut prius sed hebetatū fuerit multo labore exacuet. rectius hebraice sic.si rubiginosum fuerit ferrum.et hoc nō facietenus detritum seu tersum fuerit uirtusq; eius confortetur.&c̄.

קלה Frixit.torrefecit.Leuitici.ij.De spicis adhuc uirentibus torre bis eas igni.Inde frixū.tostū siue polēta.i.Regū.xvij.Accipe fratribus tuis ephi polentę.ubi quidā scribūt per paragogē aleph.Itē eiusdem formę ē uerbū q̄d significat despicere.inhonorare.uilispēdere. Deute. xxvij.Maledictus q nō honorat patrē suū et matrē suā. inde nomē de- spectio.uilipēdiū.ignominia.p̄s.lxxxiij.Imple facies eoꝝ ingnominia.

thuris.ideſt ſuffumigium ſiue incenſum myrrhę et thuris. Inde nomē ſuffumigatio.quod gręci thymiama nominant ſic Deuterono.xxxiij. Ponent thymiama in furore tuo. Inde uapor quem tranſlatio noſtra fauillam interpretatur.Gen̄.xix. Viditq́ʒ aſcendentem fauillam de terra quaſi fornacis fumum.hebręi noſtri ſic legunt.Et uidit et ecce aſcendit uapor terrę ſicut uapor fornacis. nos uero rectius. fumus t̄rę ſicut fumus fornacis.ſic ps̄.cxix.Factus ſum ſicut uter in pruina. putarē ego uitium fuiſſe amanuenſis ſcriptoris qui ꝓ pruna concepiſſet pruinā. niſi uiderem in gręco ſcriptum eſſe πάχνη ideſt pruina.quare tranſlatoris error fuit qui hoc in linguā gręcam uerterat. Iſte aūt uerſiculus de cute hominis dicitur ꝙ ſit rugoſa et arida, ſicut ſi uter ſuſpenderet̄ ad fumū̄.quare intelligendus eſt ſic.factus ſum ſicut uter in fumo.ſed certe interpres gręcus idem uocabulum hęſitando uariauit.nam pſal. cxlviij.transfert ab eo cryſtallus quod Hiero.glaciem uertit.Ignis grādo nix glacies.reuera ſecundum linguę hebraicę proprietatem ſignificat hic uaporem aſcendentem de terra in ſimilitudinem fumi.authore rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.ab hoc uocabulo per prępoſitionem mem denominat̄ thuribulū ſiue acerra.Ezechiel.viij. Et unus quiſq́ʒ habebat thuribulū in manu ſua.et ſicut ab acerra ara denominat̄ propter ſacrificij ſuffumigationem,ita hoc hebraicū uocabulum pro ara ſiue altari tranſumitur.ut.ij.Paralippomenon.xxx. Altaria uniuerſa in quibus idolis adolebatur incenſum ſubuertentes.

קִיק Arboris nomē ꝓpriū cito naſcentis crebrū apud thalmutiſtas in uſu loquendi.ſed eius diminutiuū kikaion ponit̄ in Iona q̄d Hiero. uertit hederā unde fuit reprehenſus a doctis uiris quos ipſe cucurbitarios uocat, eoq̄d putarint rectius transferri cucurbitam. Ionę.iiij.Et pręparauit dn̄s deus hederā. ipſe uero Hiero.in cōmētariis ſcribit ꝙ ſermo latinus hāc ſpeciē arboris nō habeat.naſcit̄ autē creberrime in palęſtina lata habēs folia in modū pampini.mirū q́ʒ in modū ſi ſementē ieceris cito confota cōſurgit in arborē.et intra paucos dies quam herbam uideras, arbuſculam ſuſpicis.hęc Hieronymus.nominatur in lingua punica ſiue arabica elkeroa.

קִיר Paries.Leuitici primo.Decurrere faciat ſanguinem ſuper crepidinem altaris.rectius ſic. Spargatur ſanguis eius contra parietem altaris. &.i.Regum decimonono. Niſuſq́ʒ eſt Saul configere Dauid

Nomē inde oritur quod significat telam. Isaię. lix. Telas aranearum. per vau et surek. Item significat frigus. Gen̄. viij. Frigus et æstus.

קוש Appropinquauit. conuenit. Sophonię. ij. Conuenite congregamini gens non amabilis. ubi primū duplicat sin literam. secundū nō duplicat. sed loco eius recipit dagges. alij transferunt scrutamini perquirite. sed Ionathas chaldęus interpretatur chaldaice congregamini & appropinquate.

קטט Perculit. affecit molestia. perturbauit. Iob. x. Tedet animam meam uitę meę. rectius sic. Perturbata est anima mea in uita mea.

קטב Aegritudo contingens homini et percutiens eū. Deu. xxxij. Et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. thargū hierosolymitanū exponit excisionē. magistri aūt arcanorū bene nouerunt quid hoc uocabulum ꝓprie designet in arte cabalę. et usum eius nouerunt. ad q̄d astipulatur uersiculus. p̄s. xci. A sagitta uolante in die a negocio pambulante in tenebris ab incursu et dęmonio meridiano. super q̄ scribit rabi Salomon ordinarius cōmentator Iudęorum q̄d hęc sunt nomina dęmoniorum. inter quę et pręsens nomen ponitur. sicut Isaię. xxviij. Impetus grandinis turbo confringens.

קטל Necauit. interfecit. Iob. xxiiij. Interfecit egenum et pauperem. & Iob. ij. Sapientes interficiebant̄ quęrebant̄q; Daniel et socij eius ut perirent. Inde nomen interfector et nex seu interfectio. ut in Abdia. Vt intereat uir de monte esau propter interfectionem.

קטן Minoratus sum. paruificatus sum. paruifactus sum. Gen̄. xxxij. Minor sum cūctis miseratōnibus tuis. Inde nomē paruus et paruulus. Iob. iij. Paruus et magnus ibi sunt. & Isaię. xi. Et puer paruulus minabit eos. et psalmo. cxiiij. Pusillis cum maioribus.

קטף Mutilauit. incidit. auulsit. decerpsit. Ezechielis. xvij. Sūmitatē frondiū eius auulsit. hebraice sic. Caput plantationū eius decerpsit. & Iob. viij. Cumq; adhuc sit in flore nec carpatur manu. et est passiuum.

קטר Suffumigauit. incēdit. sacrificauit. adoleuit. euaporauit. Amos iiij. & sacrificate de fermētato laudē. Leuitici. ij. Adolebitq; ea sup altare sacerdos. et Canti. iij. sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhę et

lingua arabica exponit de hastili sine ferro. et dicit in arabico lignum hastę sic uocari.

קוף Animalis nomen quod homini maxime assimilatur. et dicitur simia. iij. Regum. x. Semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde aurum et argentum et dentes elephantorum et simias et pauos. instar huius uocabuli dicitur reuolutio uel ambitus per prothesin et paragogen thau. Exodi. xxxiiij. Quando redeunti anni tempore cuncta conduntur. et tertio Regum septimo. Decem cubitis ambiens illud.

קוץ Spina. Isaię. xxxij. Super humum populi mei spinę et uepres ascendunt. & Gen̄. iij. Spinas et tribulos germinabit tibi. sub ea forma est uerbum quod significat detestari. abhorrere. dedignari. Isaiæ. vij. Derelinquet terra quam tu detestaris. & Numeri. xxij. pro eo quod nos legimus. Et impetum eius ferre non possent. hebraica ueritas habet. Et abhorrebat Moab propter filios Israel. & Gen̄. xxvij. Tedet me uitę meę propter filios Heth. idest abhorreo uitam meam. est & aliud uerbum quod significat resurgere. excitari. siue suscitari. quarto Regum. iiij. Non surrexit puer. & Isaię. vij. Ascendamus ad Iudam & excitemus eum. licet hunc locum rabi Dauid kimhi exponat secundū prioris uerbi significationem. ascendamus in iudęam et faciamus ei q̄ nos horreāt. & p̄s. cxxxix. Resurrexi et adhuc tecū sum. et Gen̄. xxviij. Cumq̄ euigilasset Iacob de somno. significatur etiam hoc uocabulo sine vau per zere. finis. terminus. extremū. Gen̄. vi. Finis uniuersę carnis uenit corā me. & Ezechielis. vij. Finis uenit. uenit finis. euigilauit aduersum me. ecce ubi utrumq̄ significatū inuenit̄, et cata paragogen assumit he in fine. Isaię. vij. Ad extremum aquęductus piscinę superioris. significat etiam ęstatem siue ęstum. p̄s. lxxiiij. æstatem et uer tu plasmasti ea. & Isaię. xviij. Et ęstate perpetua erūt super eum uolucres. per camez loco vau. et quandoq̄ per epenthesin iod. Gen̄. viij. æstas & hyems. ex illo dicitur hoc nomine fructus arboris. Amos. viij. Et dixi vncinum pomorum. hebręi exponunt ficus. & per iod aleph in fine significat dominū et principē. Isaię. iij. Princeps esto noster. dicunt̄ ab hoc primitiuo cincinni calamistrati. cęsaries. coma. Cāticorū quinto. Comę eius sicut elatę palmarum.

קור Fodit. Isaię. xxxvij. Ego fodi et bibi aquam. Inde per prothesin mem fons a fodiendo. Ieremię. ij. Me dereliquerūt fontem aquę uiuę.

Et ecce cœperunt audiri tonitrua.pro quo hebraice sic legit. Et erant voces et tonitrua et nubes densa super monte.et sequitur. Clangorq; buccinę uehemens.idest uox cornu.& Gen.iij.Et cum audissent uocē domini dei deambulantis in paradiso.

קוּם Surrexit. Gen.xiij. Surge et perambula terram.& perdit vau ps.xxvij.Insurrexerunt in me testes iniqui.et quãdoq; loco vau ponit aleph in medio.ut Oseę.x.Consurget tumultus in populo tuo. sic sine vau et sine aleph.Deute.ultimo.Et non surrexit propheta ultra.Inde dicitur altitudo.Gen.vi.Et triginta cubitorum altitudo illius. et Canticorum.vij.Statura tua assimilata est palmis. significat etiã segetē ad huc surgentē in agro.Deute.xxiij.Si intraueris segetem amici tui &c. Significat etiam sub alia uerborum figura per iod in medio scriptum erigere.fũdare.statuere.cõfirmare.ps.cxix.Cõfirma me in v̄bis tuis. & Gen.xxiij.Confirmatus est ager quondã ephronis.et Ester.ix.Confirmarunt et susceperunt Iudęi super se et semen suũ. & Leuitici.xxvi. Et firmabo pactum meum uobiscum. et infra. Vt incederetis erecti. Inde erectio.Leuitici.xxvi.Nemo uestrum inimicis audebit resistere. pro q̃ ueritas hebraica habet.Et non erit uobis erectio ante inimicos. seu prę hostibus.& Prouerbiorũ.xxx.Nec est rex qui resistat ei.pro q̃ aliqui cabalistę neoterici uertunt.& rex Alcum secum. in quo concludunt quandam prophetiam nostro ęuo manifestandã. et per ꝓthesin iod significatur generaliter omniũ se mouentium collectiua congregatio et uocat̃ substantia.ut Gen.vij.Et delebo omnē substãtiam quã feci de superficie terrę.significat̃ etiam per ꝓthesin mem locus. Gen. xxviij. Vere dñs est in loco isto.et item.quam terribilis est locus iste. quod est nomen sanctũ in cabala,de quo in capnione nostro.

קִין Planxit. Ezechielis.xix.Et tu assume planctum super principes Israel.et eiusdem.xxxij. Planctus est. et plangent eum filię gentium. plangent super ægyptum et super multitudinem eius plangent eum.

קִן Hasta.lancea.hastile.secundo Regum vicesimoprimo.Cuius ferrum hastę trecentas uncias appendebat. hebręi dicunt sic nominari galeam.rabi Ionas dicit ferrum hastę subęratę significari. et sic conuenit cum translatione nostra.sed rabi Ioseph pater kimhi cui nota fuit

rit ferrum.alij uerius rubiginosum fuerit.

קָהַל Congregauit. concionem egit. concitauit. concionatus est.i.

Paralip.xv.Cōgregauit Dauid uniuersum Israel.et Nūeri.xvi.Cūqꝫ stetissent aduersum Moysen et Aaron.rectius sic. Et congregati sunt aduersum Moysen et Aaron.Inde nomen cōgregatio. concio. coetus hominum.ecclesia.ut in eodem loco.Cur eleuamini super populū domini.rectius sic.Quare eleuamini super congregationē seu conuentū aut concionem domini. Inde concionator. Ecclesiastis.i. Verba ecclesiastis idest concionatoris.seu ut nunc loquimur prędicatoris.

קָוָה Sustinuit.expectauit.sperauit.p̄s.xl. Expectās expectaui dñm.

Inde nomina et participia.p̄s.xxxvij.Sustinētes autem dominum ipsi hęreditabūt terrā.& Ieremię.xiiij.Tibi peccauimus expectatio Israel. & Isaię.v.Expectauit ut faceret vuas.Inde spes et expectatio.Iob.v.Et erit egeno spes.

קָוָה Congregauit.Gen̄.i.Congregentur aquę quę sub cęlo sunt in

vnum locum.Inde nomen.ut paululum infra.Congregationes aquarum vocauit maria.

קַו Regula.norma.linea.directorium.perpendiculum. Iob.xxxviij.

vel quis tetendit super eam lineam.Zacharię.i. Et perpendiculū extēdetur super Ierusalem.&.iij.Regū.vij.translatio nr̄a habet resticulam sic.Et resticula trigīta cubitorꝫ cingebat illud.i.filū.zona. seu amussis. & quia per illa mensurarū directoria ędificat̄.iccirco tale uocabulū ad ędificationē et architectonicā transumit̄.p̄s.xix. In oēm terrā exiuit sonus eorū.rectius norma.directio. rl'a.ędificatio et architectonia eorꝫ.

קוּט Fastidiuit.p̄s.cxix.Vidi p̄uaricantes et tabescebā. rectius et fastidiui.quā expositionem satis uidet̄ Hiero. approbare in p̄s.xcv. ubi nos legimus.quadraginta annis offensus fui generationi isti. Hiero. interp̄tat̄.quadragīta annos displicuit mihi generatio ista.q̄si dicat fastidiui generationē.patet hoc aptius Iob.x.Tedet aīam meā uitę męę.

קַט Pene parum seu paucum.paululum.pauxillum. Ezechielis.xvi.

Pauxillum minus pene.

קוֹל Vox.Gen̄.xxvij.Vox quidem uox Iacob est. et plr Exodi.xix.

vero orientalis plaga dicitur anterior sicut occidētalis posterior. icir/co pro oriente accipitur. ut Numeri .xxiij. De montibus orientis. sic venti dicuntur orientales. Exodi .xiiij. Flante uento uehemēti. rectius sic. uento oriētali. et etiam pro ęthernitate quę anterior omnibus est. sic Deutero .xxxiij. De uertice collium ęthernorum. hoc etiā nomine prisci atq3 maiores nostri ueteresq3 appellantur. p̄s. lxxvij. Cogitaui dies antiquos. & Michee ultimo. A diebus antiquis. Inde uerbū orit. anteponere seu proponere. siue pręuenire aut antestare. quod transla tio nostra offerre traduxit. Michee. vi. Quid dignū offeram domino. rectius sic. In quo antestabo seu quid pręstabo domine. et sic alia mul/ta inde deriuata.

קָדַר Tenebrescebat. obtenebrauit. denigratum seu obfuscatū est. Michee. iij. Et obtenebrabit sup eos dies. & Ieremię. iiij. Lugebit t̄ra et mœrebunt cęli. rectius sic. & obfuscabuntur seu tenebrescent cęli. si/militer Ioelis. ij. Sol et luna obtenebrati sunt. et sic transumptiue signi ficat humilitatē et depressionē. mœrorē siue tristiciam. quia qui a talia patiuntur, amittūt colorē lucidum et denigrant. ut Iob. xxx. Mœrens incedebam sine furore.

קָדַשׁ Iniciauit. consecrauit. sanctificauit. Exodi. xxix. Consecratisq3 ipsis et uestibus. et eiusdem. xx. Benedixit diei septimo et sanctificauit illum. et Exodi. xiij. Sanctifica mihi om̄e primogenitum. quia uero id quod est consecratum seu sanctificatum separat ab usu et commertio vulgi, ideo etiā nominant separata et immunda et polluta hoc modo. vt Haggei. ij. Si tulerit homo carnē sanctificatā in ora uestimenti sui. i. profanatam et pollutam. sic apud latinos hęc dictio sacrū significat san ctum et etiam execratum atq3 abiectū. ut Virgilius. Auri sacra fames. Inde sanctuariū. sanctificatio. sanctū &c. significat item pręsens uoca/bulum cęlebrare. festiuare. instruere. instituere et solēnizare. Ieremiæ vi. Sanctificate super eam bellum. idest instituite seu instruite.

קָדֵשׁ Scortator. fornicator. meretricator. Deute. xxiij. Nō erit me retrix de filiabus Israel. nec scortator de filiis Israel. sic eni subiūctōne he finalitatis et generis fœmini significat etiā fornicariā et meretricē.

קָהָה Hebetatus est. obtudit. retudit. Ecclesiastis. x. Si retusum fue/

stissimo adiuncta est notula quam hebrei massarah.greci scholion appellant que dicit breuiter sic.non per quf ceteri sed per caf. vnde puto iuniores esse motos ut per caph imprimerent etiam hoc in loco.sed et in Ezechiele ponitur per quf.Ezechielis.xxiij.Lorica et dypeo et galea armabunt contra te undiq;.preter hos duos locos inuenies in aliis per caph scriptum.et licet scriptura diuersa tamē idem significatū est.

קֻבַּעַת Fex.translatio nostra traduxit fundum uasis.Isaie.li. Vsq; ad fundum calicis soporis bibisti.et infra.Fundum calicis indignationis mee.idest fecem secundum Dauid hispanum.

קָבַץ Coadunauit.collegit.congregauit.multiplicauit.Gen̄.xli.pro eo quod nos legimus. et in manipulos redacte segetes,cōgregate sunt in horrea ægypti.ueritas hebraica sic habet.Et collegit omnem escam septē annorū q̄ fuerunt in terra ægypti.sic Ioelis.ij. Coadunate senes.

קָבַר Humanauit.sepeliuit.Gen̄.xxiij. Atq; ita sepeliuit Abraham Saram uxorem suam. et Gen̄.xlix. Sepelite me cum patribus meis.& infra.Ibi sepelierūt eum et Saram uxorem eius.& Deutero.xxxiiij.& sepeliuit eum in ualle terre moab. Inde nomen sepulchrum in eodem loco paulo inferius.Et non cognouit homo sepulchrum eius.

קָדַד Inclinauit.i.Regum.xxiiij.Et inclinans se Dauid pronus in terram adorauit.& Gen̄.xxiiij. Inclinauit se homo et adorauit dominū. significat igitur uerticem capitis humi demittere.unde duplicatum significat uerticem קָדְקֹד Deuteronomij.xxxiij. Et super uerticem nazarei inter fratres suos.

קָדַח Accendit.succendit.ferbuit.arsit.ussit.Deuteronomij.xxxij. Ignis succensus est in furore meo.sic Ieremie.xv. Quia ignis succensus est in furore meo.Inde dicta est febris a feruore. Deuterono.xxviij. Percutiet te dominus egestate febre et frigore.significat et sacrum ignem et carbunculum &c̄.

קֶדֶם Anterius.prius.ante.Isaie.xxiij.Que gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua.rectius sic.A diebus ante prioritas eius.Quia

ſicut clare oſtendit nobiliſſimus ętate noſtra philoſophus Ioannes Picus comes ſacri romani imperij mirandulanus et concordię dominus in ſua apologia cõtra et aduerſus calumniatores ſuarum concluſionũ, quęſtione quinta. ex qua quidem arte multi putant arcanas operationes oriri. fuit autem nulla unquam arcanorũ operatio quę non aliqñ ab aliis bona et ab aliis mala diceretur, prętertim ignorãtibus. ſic Pharaonis magici uirgam Moyſi contempſerunt. ſic chriſti miracula phariſęi criminati ſunt. vnde nõ eſt mirum ſi gręcorum antiquitas quę ad tantam cabaliſticę ſcientię perfectionẽ uenire nunquam potuit cernẽdo arcanas operationes, inde naſci artem ipſam nominarunt deceptoriam. ut eſt apud Ariſtophanem in comœdia ranarum. ubi Hercules loquitur ἠ μὴν κοβαλλικής ἐν ὡς καὶ σοὶ δοκεῖ ſed deo adiuuante hac ipſa de arte poſt hãc eos faciemus certiores quos experiemur legendis noſtris in lingua hebraica ſudare.

קבל Viciſſim pro. Ezrę. iiij. Nos ergo memores ſalis quod in palatio comedimus. verbũ de uerbo ſic. Pro omni igiť uiciſſitudĩe ſalis palatij quem diſſipauimus. et infra. Si ciuitas illa ædificata fuerit et muri ipſius inſtaurati, poſſeſſionem transfluuium non habebis. rectius ſic. Pro uice illa, portio transfluuium non erit tibi.

קבע Rapuit. corripuit. concuſſit. extorſit. iniuriã uel uim fecit. Malachię. iij. Si affiget homo deum quia uos configitis me. et dixiſtis in q̃ configimus te. quod. lxx. interpretati ſunt ſi ſupplantat. Aquila. Symmachus et Theodotion poſuerunt ſi fraudat. chaldaica trãſlatio Ionathę habet. ſi depopulať uir coram iudice. comunis iudęorũ expoſitio eſt ſecundum Lyram noſtrum. ſi uiolentabit homo deum quia uos violentatis me. loquitur enim ſcriptura de deo ſicut de homine cuius bona per uiolentiam capiuntur. omnia eius deriuata rapinam. uiolentiam et iniuriam ſignificant.

קבע Galea. armatura capitis. i. Regũ. xvij. Et impoſuit galeam greã ſuper caput eius. vbi in quibuſdam impreſſis libris hoc uocabulũ per caph ſcriptũ reperitur. ſed in antiquiſſimis uoluminibus per quf ſcribitur. habeo enim plurimorum annorum uolumina in quibus hoc in loco per quf hoc uocabulum ſcribitur. attamen in uno ex ijſdem uetu

קָאָה יי׳ פס יזוד יבונך

Omuit.expuit.Leuitici.xviij.Ne et uos similiter euomat cũ
v paria feceritis sicut euomuit gentem quę fuit ante uos. inue/
nitur autem quãdoq; aleph mutari in iod. Ieremię uicesimo
quinto.Bibite et inebriamini et uomite et cadite.

קָאָת Auis immundę proprium nomen. quam alij onocrotalũ.alij pellicanum.alij monędulam.alij aliter nominant.Leuitici.xi.Onocrotalum et porphyrionẽ.et ps.cij.Similis factus sum pellicano solitudi/nis.quod ita recte dici putat Hieronymus.nã ita de ueritate hębraica traduxit.Assimilatussum pellicano deserti.sed rursus onocrotalũ tra/duxit.Sophonię.ij.Et onocrotalus et ericius.

קַב Cabus.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi stercoris columbarũ quinq; argenteis.Est autem cabus secundum Suidam gręcum,mensu ra frumentaria.

קָבַב Imprecatus est.maledixit. Numeri.xxij. Veni et maledic ei.i. imprecare.et infra.Veni et maledic populo isti.et eiusdem.xxiij.quo/modo maledicam cui non maledixit deus. deficit aũt beth alterum & reponitur dagges in signũ defectus. et eo loci multus est huius uerbi usus.& Iob.iij.Maledicant ei qui maledicunt diei.

קֵבָה Stomachus.ventriculus.Deuteronomij.xviij.Dabunt sacer doti armum ac uentriculum.siue intestinum seu stomachum.

קֻבָּה Prostibulum.lupanar.taberna.uel domuncula meretricum. Numeri.xxv.Ingressus est post uirum israelitem in lupanar.

קִבֵּל Suscepit. recepit. accepit.acceptauit.elegit. Ester.iiij. Quam accipere noluit.et eiusdẽ.ix.Susceperuntq; Iudęi. et Prouerbiorũ.xix. Audi consilium et suscipe disciplinam.&.i.Paralip.xxi.Elige quod uo lueris.rectius sic.accepta tibi.Inde dicitur cabala.i.receptio secundum rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. ex quo nostri arcanorũ inda/gatores artem cabalisticam nominant scientiam receptionis, eo quod per successiuam receptionem unius ab altero ad nos usq; sit deriuata.

צִרְעָה Nomen reptilis et alati uisu suo homines interficientis. sic scribit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. translatio nostra uertit crabrones. Exodi.xxiij. Emittens crabrones prius qui fugabunt Eueum et cananęum.

צָרַף Sublimauit. purgauit metalla. Ieremię.vi. Frustra conflauit conflator.idest sublimauit metalla. Inde aurifaber seu argentifaber.cōflator aurifex. Iudicum.xvij. Et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile.& Isaię.xl. Aut aurifex auro figurabit illud et laminis argēteis argentarius.inde nomen uerbale psalmo.xviij. Eloquia domini igne examinata.hebraice sic. Sermo domini purgatus et excoctus.scilicet sicut metallarius aurum sublimat.omnia deriuata significāt probationem.expurgationem et soliditatem atq; firmitudinem.

צָרְפַת Gallia quę nunc francia dicitur. Abdię ultimo. Et transmigratio exercitus huius filiorum Israel quę Canangeorum usq; ad Sareptam. Est autem sarepta ciuitas sidoniorum.iij.Regum.xvij. Surge & uade in sareptam sidoniorum. sed tunc scribitur per he aspirationem finalem. In Abdię autem citato loco scribitur sine he.et significat franciam occidentalem secundum rabi Salomonem et Lyram nostrum. & enumerat significatum huius uocabuli rabi Dauid hispanus inter regna seu regiones occidentales prope alemaniam cum sua interpretatione dicens. Zarphath quod est francia. et sic est omnibus Iudæis usus loquendi.

צְפַרְדֵּעַ Rana. Exodi.viij. Et extēdit Aaron manum super aquas ægypti et ascenderunt ranę.uerius sic.& ascendit rana.in singulari numero.& pluraliter paulo superius. Et educ ranas super terrā ęgypti.

צָרַר Colligauit. Prouerbiorum.xxx. Quis colligauit aquas quasi in uestimento. Inde colligatura rerum quę appellatꝰ fasciculus. ut Canticorum primo. Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi. sic Prouerbiorum septimo. Sacculum pecunię secum tulit.

צְרוֹר Puluis frumenti cadens simul cum furfulis seu quisquiliis in triturando uel cribrando. Amos nono. Sicut concutitur triticum in cribro et nõ cadet lapillus super terrã. et sic ꝓ scrupis lapillorꝫ sumitꝰ.

צָרַב Combussit. Ezechielis.xx. Et comburetur in ea omnis facies. Inde cicatrix combustionis dicitur. Leuitici decimotertio. Quia cicatrix est combusturę.

צֳרִי Resina. Genesis.xliij. Modicum resinę et mellis et storacis. & Ezechielis.xxvij. Et mel et oleum et resinam. est autem suffumigationibus aptum electrum secundum magistros hebręorum. de quo dixit raban Simeon filius Gamalielis ꝙ stillat de ligno inciso. et appellatur balsamum.

צָרַח Alte clamauit. Sophonię.i. Vox diei domini amara. tribulabitur ibi fortis. pro quo.lxx. vox diei domini amara et dura. sed Iudęi exponunt. vox diei domini amara. anteclamat illic robustus. Inde locus altus dicitꝰ qui delonge uideri possit. et ꝑterea turris excelsa eo nomĩe appellatꝰ. q̃d ab apparẽtia et lõginqua uisione trãslatio nr̃a phanũ nominauit. Iudicũ.ix. Ingressi sunt phanũ dei sui berith. sed rectius dicitꝰ alta turris alicuius fortalicij eoꝙ speculator in ea soleat alteclamare: secundum Ioseph kimhi qui fuit duorum nobilissimorum grammaticorum pater scilicet Dauidis et Moysi.

צָרַךְ Oportuit. necessariũ fuit.ij. Paralip.ij. Nos autem cedemus ligna de libano quot necessaria habueris. et sic sępe intelligitur scilicet quibuscumꝙ indiges.

צָרַע Fuit leprosus. Leuitici.xxij. Homo de semine Aarõ qui fuerit leprosus aut patiens fluxum seminis. et ꝑ ꝑpositionẽ mem ij. Regũ.iij: Nec deficiat de domo Ioab fluxũ seminis sustinẽs et leprosus. et cũ lr̃a finali fœminini generis thau. Exodi.iiij. Protulit leprosã instar niuis. Inde nomẽ lepra. Leuitici.xiij. Plaga leprę si fuerit in homine.

aliud genus ſimile.Iſaię.xiiij.De radice enĩ colubri egredieť regulus. & ſcribitur per ſęgol in principio. et Prouerbiorum.xxiij. Mordebit ut coluber et ſicut regulus uenena diffundet. inde uenit צִפְעֹנִי Aſpis.Iſaię.lix.Oua aſpidis ruperunt.

צְפִיעַ Stercus. fimus. excrementum. fœditas.Ezechielis.iiij.Ecce dedi tibi fimũ boum pro ſtercoribus humanis.et per paragogenhe fœminini generis ſignificat progeniẽ atq; liberos filios ſiue nepotes.

צָפַר Reuerſus eſt.rediit.abiit diluculo.Iudicum.vij. Qui formidu loſus et timidus eſt reuertatur.

צְפִירָה Mitra regalis.diadema.corona.ſertum.Iſaię.xxviij. Corona glorię et ſertum exultationis.

צִפּוֹר Nomẽ generale oĩm auicularꝫ.licet trãſlatio nr̃a ſępe uertat paſſerẽ.Leuitici.xiiij.Tinget in ſanguine paſſeris imolati. et paulo ſuperius pſr ut offerat duos paſſeres uiuos.et Ezechieľ.xxxix. Feris auibus omnibusq; uolatili cęli.et beſtiis terrę dedi te ad deuorandum.

צְפִיר Hircus. Danielis.viij.Ecce autem hircus caprarũ ueniebat. & paulo poſterius.hircus aũt caprarum magnus factus eſt nimis.

צִפֹּרֶן Vnguis.Deuteronomij.xxi.Et circumcidet ungues eius.

צֶפֶת Bulla ſiue nodus orbicularis.ij. Paralippomenon.iij.Porro capita earum quinq; cubitorum.rectius ſic hebraice.nodus ſiue orbis qui ſuper caput eius cubitorum quinq;.

צִקְלוֹן Tegumentũ.ueſtimentũ.inuolucrum.uel illud in q̃d aliq̃d reconditť.q̃d gręci thecas appellãt.iiij. Regũ.iiij.et frumentũ nouũ in pera ſua.alij in ueſte ſua.qui mouentur ex tranſlatione chaldaica quę dicit.Et fruges in ueſte ſua.quod alij intelligunt in ſiliquis ſuis atq; folliculis.ut ſolet hordeum in ſpicis deliteſcere.

צָרַר Turbauit.laceſſiuit.tribulauit.aduerſatus eſt.Numeri.xxxiij. Et aduerſabunť uobis in ťra habitatiõis urę.Inde multa deriuata.ſicut illud p̃s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum.ſic pſalmo.cxvi. Pericula inferni inuenerunt me tribulationem et dolorem inueni.

צִמְצֵם Garriuit.mussitauit.ganniuit.suggessit.Isaię.xxix. Et de humo eloquium tuũ mussitabit.& Isaię x. Et non erat qui moueret pennam et aperiret os et ganniret pro garriret

צַפְצָפָה Salicis species.trãslatio nostra uertit superficiẽ.Ezechiel xvij In superficie posuit illud.

צָפַד Adhęsit.threnorum.iiij. Adhęsit cutis eorum ossibus. aruit et facta est quasi lignum.

צֹפֶה Speculator.contemplator.Ezechielis.iij. Speculatorem dedi te domui Israel.i. episcopum.Inde uerbũ.p̃s.v.Mane astabo tibi et uidebo.pro quo rectius Hiero.de hebraica ueritate. Mane pręparabor ad te et contẽplabor.sic Nahũ.ij.Contemplare uiã.significat et locum unde alonge uideť quã nos dicimus speculã. ut est in libris Samuelis.

צִפָּה Obduxit.Exodi.xxv.Et deaurabis eã auro mundissimo intus & foris. rectius sic. Et obduces eam auro puro.sic et eiusdem. xxxviij. Quas et ipsas uestiuit argento.idest obduxit.

צַפַּחַת Cantharus.cymbium.scyphus.patera.uasculum.i.Regum xxvi.Tulit igitur Dauid hastam et scyphum aquę.

צַפִּיחִית Saccharum. uel secundum alios conspersa farina.Exodi xvi.Gustusq́ꝫ eius quasi similę cũ melle.hebraice sic.Et sapor eius sicut saccharum in melle.alij sicut pasta melle condita.et ita uidetur rabi Salomon intelligere.

צָפוֹן Aquilo. Canticorum.iiij. Surge aquilo et ueni auster.gręce autem borrhas.quod nos dicimus boreas.

צָפַן Recondit.seruauit.Canticorum.vij.Noua et uetera dilecte mi seruaui tibi.& p̃s.xxxi. Quam abscondisti timentibus te .i. reseruasti. & Iob.xiiij.Quis tribuat mihi ut in inferno ꝓtegas me .i.reserues me. Inde absconditum et arcanum siue reconditum.Ezechielis septimo. Et uiolabunt arcanum meum.

debat Eſt enim uerbum ſingularis numeri. Et Habcuc.iij. In fremitu cõculcabis terrã. Inde uenit inceſſus atqꝫ greſſus.ut.p̃s.xviij. dilataſti greſſus meos ſubtus me.Inuenit aũt cũ aleph in prĩcipio et he in fine ſignificatqꝫ ſecundũ noſtrã trãſlationẽ periſcelidẽ.Numeri.xxxi.Periſcelides et armillas απο του περι ideſt circũ et σκελος crus quaſi circum crura tibiale ornamentũ. Scribit Suidas eſſe fœminalia. Rabi dauid kimhi uocabulũ hoc exponit de ornamento brachij quaſi incedens ſuper brachium.affirmat tamen quod idem ſit cum eo quod de tibia uergit ad pedem,ſed primũ cum aleph. ſecundũ uero ſine aleph ſcriptum inueniri,

צָעָה Diſcurrit. Vagatus eſt de loco ad locum.Ieremię.ij.Sub omni ligno frõdoſo tu proſternebaris meretrix.ideſt diſcurriſti.Cui alludit Virgilius.Et fugit ad ſalices et ſe cupit ante uideri . Et Ieremię. xlviij. Et mittam ei ſtratores et ſternent eum.

צָעַן Dimouit.tranſtulit.Iſaię.xxxiij.Tabernaculum quod nequaqꝫ tranſferri poterit.

צָעִת Veſtis muliebris.peplum.Tranſlatio noſtra uertit theriſtrũ Gen̄.xxxviij.Quę depoſitis uiduitatis ueſtibus aſſumpſit theriſtrũ Eſt autẽ theriſtrũ ſicut ſcribit Suidas ueſtis ęſtiua.Et dicit̃ etiã theriſtrion Rectius tranſlatio dixiſſet Calyptram hoc eſt linteum quo mulieres caput uelant.Textus enim hebraice ſic legitur de uerbo ad uerbũ. Et remouit ueſtimenta uiduitatis et tecta eſt calyptra ſindone ſiue peplo.

צָעַק Clamauit.Threnorum.ij.Clamauit cor eorum ad dominum Et.p̃s. cvij. Et clamauerũt ad dominũ cum tribularentur. Inde nomẽ clamor.Gen̄.xxvij.Et rugiuit clamore magno.Rectius ſic.Et clamauit clamore magno.Idem ſignificat quod per zain ſcriptum.

צָעַר Paruifecit.Minorauit.Iob.xiiij. Siue nobiles fuerint filij eius ſiue ignobiles non intelligit.Quod hebraice ſic legitur honorãtur filij eius et nõ cognoſcit.Minorãtur & nõ prouidet eis. Inde Iunior.modicus.minor.paruus.Iob.viij. Vt ſi priora tua fuerit parua. Rectius ſic. Et erit principium tuũ paruum ſeu modicum.Et ſine mem.ut Micheę v.Et tu Bethlehem effratha.paruulus es in milibus Iuda.Et Iob.xxxij. Iunior ſum tempore.Et deriuata ſimilia.

rissimo.& Numeri.xxxiij.Et lanceę in lateribus. hebręi uertunt spinā seu spiculum.& Iosue.xxiij.Et sudes in oculis uestris.

צנצנת Phiala. gutturnum.vas testaceum seu terreū siue uitreū. cui uenter latus et orificium strictum.quod Onkelus chaldaice nominat zeluhith.gutturnum.Exodi.xvi. Sume uas unū et mitte ibi man.

צנח Descendit.declinat.quasi cum aliquis ab equo uult descēdere. Iudicum.iiij. Percussumq; malleo defixit in cerebrum usq; ad terrā. verius sic.Et fecit descendere in terram.

צנע Humiliauit et in absconso sedit. Prouerbiorū undecimo. Vbi autem est humilitas ibi et sapientia.

צנף Amiciuit. circumuoluit.induit.Leuitici.xvi. Cidarim lineam imponet capiti.ubi habes ab eo nomen cidarim quā nos tiaram.uittā. uel potius tęniam seu fasciā capitalē nominamus. & Ezechiel.xxi.Aufer cidarim tolle coronā.sic hactenus per prępositionē memcōsonātis cū litera terminali thau.reperitur et in eodē significato absq; eisdem literis.ut Zacharię.iij. Ponite cidarim mundam super caput eius.& posuerunt cidarim super caput eius mundam.

צנק Compedes.pedicę.uinculum.carcer.Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

צנר Fistula canalis per quam de tecto domorū deriuat aqua in castellum.quam alij cataractam alij impluuium uocant. psalmo.xlij.In uoce cataractarum tuarum.

צנתרת Emunctoriū. canale nariū id q̄d gręce secūdū Hieronymū μυξωτηρ dicit.scilicet uia per quā superfluitas capitis defluit. secundū Suidam grecū. ut sunt nariū rostra. quare translatio nostra sic uertit Zacharię quarto.Quę sunt iuxta duo rostra aurea.

צעצע Artifex metallarius.ductor ęris.statuarius.ij.Paralippomenon.iij.Cherubin duos opere statuario pro statuariorum.

צעד Incessit et quasi passizauit.gressus est.Prouer.xxx. Tria sunt quę bene gradiunt.et Gen̄.xlix. Filię discurrerūt per murū.i.incedebant.& ut sit cōgrua locutio hebraice.intelligit sic.Filiarū quęq; ince-

צָמָא Sitiuit.Isaię.xlviij.Non sitierunt in deserto cũ educeret eos. & Exodi.xvij.Sitiuit ergo ibi populus propter aquę penuriam. Inde sitis.ut ibidẽ. Vt occideres nos et liberos nostros ac iumenta nr̃a siti.

צָמַד Adhęsit. translatio nostra traduxit initiari.Numeri.xxv.Initiatusq; est Israel Beelpheor. & infra. Qui initiati sunt Beelpheor.& Numeri.xix.Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper.Inde par uel bini.iiij.Regũ.xix. Tulit par boum et mactauit illud. quod scribit̃ sex punctis. Inde armillę. Genesis. xxiiij. Cumq; uidisset inaures et armillas.

צָמַח Pullulauit.germinauit.Geñ.ij.Omnemq; herbam regionis priusq; germinaret. et eiusdem. xli. Alię quoq; spicę totidem tenues & percussę uredine oriebantur idest pullulabant.significat et crescere & nasci etiam si de pilis coma crinibus barba ue dicatur. ij. Regum.x. Manete in Iereho donec crescat barba uestra.Inde nomen germen. Isaię.iiij.In die illa erit germen dñi in magnificentia.Omnia talia significabũt tibi crescẽtias sicut Geñ.iij Spinas et tribulos germinabit tibi.

צָמַק Aruit.Oseę.ix.Vuluam sine liberis et ubera arẽtia.Inde vuæ siccę quas uocamus passas sic dicunt̃.i.Regum.xxv. Centum ligaturas vuę passę.

צֶמֶר Lana.prouerbiorꝝ.xxxi.Quęsiuit lanam et linũ. & Ezechiel. xxvij.In lanis coloris optimi.rectius sic.Et lanam candidam.

צָמַת Ad internetionem perduxit. threnorũ.iij. Lapsa est in lacũ uita mea.et eius passiuum legit̃ Iob.vi.Tempore quo fuerint dissipati peribũt.& ps̃.lxxxviij.Terrores tui cõturbauerũt me. ꝓ quo Hiero. oppresserunt me.et .ij.Regum.xxij.Odientes me et disperdam eos.

צִנָּה Frigus. prouer.xxv.Sicut frigus niuis in die messis. significat̃ tali uocabulo hasta.scutũ. lancea. sudes.et eiuscemodi defensacula.ut est et lorica.iij.Regũ.x. Fecit rex Salomon centum scuta de auro pu-

& ps.i.Et omnia quęcumqꝫ faciet semper prosperabuntur. &.i. Paralippomenon.xxij.Sit dominus tecũ et prosperare.et ps.cxviij. O dñe bene prosperare.Inde aliud uerbum quod non longe distat ab isto in significatione.significat enim transire cum prosperitate.ut.ij.Regum xix.Et irrumpentes Iordanem ante regem transierunt uada.

צְלוֹחִית Phiala.uas aquarium.quod aliqui gutturnum uocant. quarto Regum secundo. Afferte mihi uas nouum.

צַלַּחַת Caldare calidum.uel secundum translationem nostrã ascella.Prouerbiorum.xix.Abscondit piger manum suam sub ascella. quidam exponunt scutellam siue patellam. sed multi hebręorum docti transferunt sinum.quod astipulatur nostrę translationi.

צֶלֶם Imago.Geñ.i.Ad imaginem dei creauit illum. et scribitur sex punctis.&.ps.xxxix. In imagine pertransit homo. & Geñ.i.Ad imaginem et similitudinem nostram. de quo plene rabi Salomon ęgyptius in libri perplexorum uolumine primo et capite primo.

צַלְמָוֶת Tenebrositas.obscuritas.translatio nra quasi duo essent vocabula traduxit umbram mortis .Iob. xij. Qui producit in lucem umbram mortis.

צֵלָע Costa.latus.Geñ.ij.Et ędificauit dominus deus costam quam tulerat de Adam.etpluraliter ibidẽ.Tulit unam de costis eius.& quia costę animalis in utroqꝫ latere sunt.ideo significat latus dexterum uel sinistrum.Exodi.xxvi.Et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridano.

צָלַע Claudicauit.Geñ.xxxij.Ipse uero claudicabat pede.Inde fractura utpote cum quis crus fregit.ps.xxxviij.Ego aũt in flagella paratussum.Hieronymus ad plagas.hebręi ad destructionẽ et fracturam.

צַמָּת Fascia cui comam siue cincinnos innectimus. Canticorũ.iiij. Absqꝫ eo quod intrinsecus latet.& Isaię.xlvij. Denuda turpitudinem tuam.pro quo rectius.Aperi ligaturam tuam.

ציץ Frontale. lamina aurea. Exodi .xxviij. Facies et laminam de auro puriſſimo.

ציצית Ala ueſtis ſeu fimbria. Numeri. xv. Vt faciāt ſibi fimbrias per angulos quatuor palliorum.

ציר Legatus. orator. ābaſſator. ut ī Abdia. Et legatū ad gētes miſit.

צירה Cardo in quo ianua uoluitur. Prouerbiorum. xxvi. Sicut oſtium uertitur in cardine.

צית Exuſſit. ſuccendit. combuſſit. Iſaię uiceſimoſeptimo. Succendā eam pariter an potius tenebo fortitudinem meam.

צלל Tremuit. Habacuk. iij. A uoce tremuerunt labia mea. & .iiij. Regum. xxi. Vt quicumq; audierit tinniant ambę aures eius. ideſt tremant. ſicut ſolet ęs pulſum tremere. Inde tintinnabula et nolę trementes quę feruntur ornamenti loco. Zacharię. xiiij. In die illa erit quod ſuper frenum equi eſt ſanctum domino. Inde dicuntur cymbala. p̄s. cl. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus laudate eum in cymbalis iubilationis. per geminationem primę ſyllabę. & ſignificat uitium frugum quod dicūt rubiginem. Deuteronomij. xxviij. Fruges terrę tuę rubigo conſumet. aliqui putant eſſe fermis genus.

צלצל Fiſcella in qua capiuntur piſces, Iob. xl. Et gurguſtium piſcium caput illius.

צלל Occidit. ſubmerſus eſt. Exodi xxv. Submerſi ſunt quaſi plumbum in aquis uehementibus.

צל Vmbra. p̄s. cxliiij. Dies eius ſicut umbra p̄tereūt. recte ſic. Dies eius ſicut umbra trāſiēs. et Iere. vi. q̄a lōgiores factę ſūt umbrę ueſperi

צלה Aſſauit. quod tranſlatio noſtra coxit interpretatur. Iſaię. xliiij Coxit pulmentū et ſaturatus eſt. rectius ſic. Aſſauit aſſaturam. & Exodi. xij. Edent carnes tantum aſſas igne.

צלח Proſperatus eſt. Ieremię. xij. Quare uia impiorū proſperatur.

צהל Canduit.nituit.threnorum.iiij. Nitidiores lacte. et Canticorũ quinto. Dilectus meus candidus et rubicundus.et in fœminino plura liter significat uerba tersa polita et nitida.

צַחֲנָ. Putredo. Ioelis.ij. Et ascendet putredo eius quia superbe egit.

צחק Lusit.risit. Gẽn.xviij. Quo audito Sara risit.et infra. Quare risit Sara.et infra. Negauit Sara dicens non risi.et Exodi.xxxij. Et sur/rexerunt ludere.

צחור Nitidus. splẽdens. Iudicũ.v. Qui ascẽditis sup nitẽtes asinos.

ציה Nauis. Isaię.xxxiij. Non transibit super eum nauis remigum. &pluraliter Numeri.xxiiij. Venient in trieribus de Italia. superabunt assyrios uastabuntq; hebręos. et ad extremum etiam ipsi peribunt. vbi uelim acriter animaduertas chaldaicam translationem. quę uult quod Romanenses cruciabunt hebręos,et tandẽ ipsi quoq; peribunt. & Isaię.xxxiiij. Et occurrent onocentauris. nescio quare ita transtulit nostra interpretatio. sed proprietas linguę sic habet. Et apprehendent naues insulas. significat et solitudinem et siccitatem. secundum pręce/ptorem meum Iehielem.

ציון Signum. titulus.monumẽtum. Ezechielis.xxxix. Statuent iuxta illud titulum donec sepeliant polinctores. & significat siccitatem pri/ma per camez scripta. Isaię.xxv. Sicut ęstus in siti siue etiã in uastitate.

ציץ Floruit. Ezechielis septimo. Floruit uirga germinabit super/bia.& psalmo.lxxij. Et florebunt de ciuitate sicut fœnum. et Numeri decimoseptimo. Et turgentibus gemmis eruperant flores. quod re/ctius de uerbo ad uerbum sic legitur. Et ecce germinauit uirga Aarõ domus leui.& ꝓductum erat folium et floruit flos. omnia autem illa secundum proprietatem linguę hebraicę significant eminentiam & euidentiam turgescentium nodorum in arboribus producentium pri mo flores deinde fructus. unde transumptiue euidere. prospicere & eminere significat.ut Canticorum.ij. Prospiciens per cancellos. sic p̃s. cxxxij. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. idest appare/bit uel eminebit corona sua.

צרר Inclusit.ligauit.innodauit.Deuteronomij.xiiij.Et in precium rediges portabisq; manu tua et proficisceris ad locum. quod uerbum euerbo rectius sic legitur.Et dabis in pecunia et ligabis seu includes argētum in manu tua.et proficisceris ad locum. sic quarto Regum.v. Ligauitq; duo talenta argenti in duobus saccis. ציר

צור Petra. silex. lapis. Exodi.xvij.En ego stabo ibi coram te supra petram horeb.percutiesq; petram.&pluraliter in masculino Nahum primo.Et petrę dissolutę sunt ab eo.&pluraliter in fœminino. Iob uicesimooctauo.In petris riuus excidit.Inde denominatur fortis et fortitudo.Isaię.xxvi.Sperasti in domino in sęculis ęthernis in domino deo forti in perpetuum.&.i.Regum.ij.Et non est fortis sicut deus noster.

צר Luna transumptiue dicitur.Isaię quinto.Et ecce tenebrę tribulationis et lux obtenebrata est in caligine eius.quod hebręi sic legunt.& ecce tenebra lunę et sol obtenebratus est in caligine eius.

צור Acies.acumen.psalmo.lxxxix. Auertisti adiutoriū gladij eius. quod rectius sic uertitur.Retorsisti seu retudisti aciem gladij eius.

צורה Formauit.finxit.fecit.Exodi.xxxij.Formauitq; opere fusorio. & Isaię. xliij.Creans te Iacob et formans te Israel. Inde philosophi hebręorum denominant formam. ut est apud Moysen ęgyptium libri perplexorum uolumine secundo capite primo.

צואר Collum.Genesis.xli.Et collo torquem auream circūposuit. & eiusdem.xxxij.Stringesq; collum eius. quia uero collum mouetur hinc et inde a d partem dexteram et sinistram.ideo de uno homine saepe loquimur hoc nomen pluraliter.ut Genesis.xlv.Cumq; amplexatus recidisset in collum Beniamin. & infra. Illo quoq; similiter flente super collum eius.ubi collum ponitur pluraliter. assumit quandoque nun literam et perdit aleph.ut Canticorū.iiij.& in uno crine colli tui.

צחה Siccitas seu ariditas.Ezechielis.xxiiij. Super limpidissimam petram effudit illum.& infra.Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur.ubiq; ueritas habet.super siccam petram et inaquosam atq; aridam.sic Isaię.v.Et multitudo eius siti exaruit.

te pro me et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo.

עדר צדר Grex quorumcumq; pecorum et ouis. Ieremię.l. Grex perditus factus est populus meus. vbi hoc uocabulum scribitur per aleph loco vau. quod et sonat uocaliter. sed alibi sine aleph et sine vau scribit per syncopen. p̄s. ix. Oues et boues uniuersas. fateor autē q̄ in fine adhę-reat he aspiratio lenis κατα παραγωγην sed raro.

צרה Alluit. inundauit. threnorum. iij. Inundauerunt aquę super caput meum. et Ezechielis. xxxij. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui. insuper montes et ualles implebuntur ex te. recte de uerbo ad uerbum sic. & potare faciam terram inundationem tuam de sanguine tuo ad montes.

צוף Fauus. Prouerbiorum. xvi. Fauus mellis uerba composita. & psalmo. xix. Et dulciora super mel et fauum. ubi ponitur pluraliter.

צוק Coartauit. angustiauit. Iob. xxxij. Coartat me spiritus uteri mei. & Deuteronomij. xxviij. In angustia et uastitate qua opprimet te hostis tuus. haud multum absimile est. Iob. xxviij. Et lapis solutus calore in ęs uertitur. quasi angustiatus in fornace.

צור Tyrus. Ieremię. xlvij. Et dissipabitur Tyrus et Sidon.

צור Circumdedit. obsedit. oppugnauit. contramolitus est. inuasit. Deuteronomij uicesimo. Sin autem fœdus inire noluerit et cœperit contra te bellum oppugnabis eam. & Canticorum octauo. Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis. quod translatio nostra fortasse ita uertit a forma. figura. atq; pictura. sed secundum proprietatē linguę. sicut solent in obsidione ciuitatis ostia et portę muniri et circūdari. ita hic interpretādum est. Si porta seu ianua est muniamus illam tabulis cedrinis. uel secundum Nicolaum de lyra fortificemus eam. sic p̄s. lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam seu fortificatam. inde ab obsidione צרה idest tribulatio. Zacharię. x. Et transibunt in maris freto. idest in tribulatione et mœsticia. sic eiusdem. viij. Neque exeunti erat pax pre tribulatione. & psalmo. cxix. Tribulatio et angustia inuenerūt me. et. i. Regum. xxviij. Coartor nimis. pro quo rectius sic. Angustia mihi ualde.

duo filij olei.ideſt oleificationis.intelligunt regalis unctionis.

צואת Sordidus.ſordes.Iſaię.xxviij.Oēs enim menſę repletę ſunt vomitu ſordium ita ut non eſſet locus ultra.et Zacharię.iij.Ieſus indutus erat ueſtibus ſordidis.

צוד Venatus eſt.threnorum.iij.Venatione cœperunt me inimici mei.& Geñ.xxvij.Cumq́ꝫ uenatu aliquid apprehenderis. et infra. Et ille abiiſſet in agrum ut iuſſionē patris impleret.quod rectius de uerbo ad uerbum ſic legit.Et Rebecca audiente ſermonem Ishac ad Eſau filium ſuum,abiit Eſau in campū ad uenandū uenationem ut afferret. & infra ſequitur.Affer mihi de uenatione tua.& Geñ.x.Et erat robuſtus uenator coram domino.Inde per protheſin mem inſtrumentum quo capiunt̄ piſces ſiue ſit hamus ſeu retiaculū aut fiſcella.Eccleſiaſtis ix.Sed ſicut piſces capiunt̄ hamo.alio autē modo ſignificat cibariū ſiue eſcam ſeu nutrimentum.p̄s.lxxviij.Cibaria miſit eis in abundantia.

צוה Pręcepit.mandauit.iuſſit.imperauit.Deuterono.vi.Hęc ſunt pręcepta et cerimonię atq́ꝫ iudicia quę mādauit dominus deus ueſter ut docerem uos.et Deutero.xxxiij.Legem pręcepit nobis Moyſes.et Iſaię.xxviij.Manda remanda.manda remanda.Inde nomen Prouerbiorum.vij.Serua mandata mea et uiues.

צוח Clamauit.Iſaię.xlij.De uertice montium clamabunt.uerius de capite montium.et eiuſdem.xxiiij.Clamor erit ſuper uino in plateis. & Ieremię.xiiij.Clamor Ieruſalem aſcendit.hoc et omnia deriuata ſua ſignificant uociferationem doloris et luctus.

צולה Profundum.Iſaię.xlv.Qui dico profundo deſolare.et Ionæ ij.Et proieciſti me in profundū in corde maris. ibi enim cata protheſin recipit mem conſonantem.& Exodi.xv.Deſcenderunt in profundum ſicut lapis.et cętera.

צום Ieiunauit.Iſaię.lviij.Quare ieiunauimus et nō aſpexiſti.et infra. Ecce in die ieiunij ueſtri ecce ad lites et contentiones ieiunatis.nolite ieiunare ſicut uſq́ꝫ ad hanc diem et cętera.et uide coniugationē uerbi Eſter.iiij.ubi nos habemus.Et orate pro me.ueritas ſic legit.Et ieiuna

צדד Latus.Isaię.lx.Et filij tui de latere surgent.& ps̄.xci. Cadent a latere tuo mille.& ponitur in eis dagges ad ostendendam abiectionē alterius literę daleth.&pluraliter Exodi.xxv.Sex calami egredienť de lateribus eius.tres ex uno latere.et tres ex altero latere.

צדה Speculatus est.insidiatus est.Exodi.xxi.Qui autem non est insidiatus.&.i.Regum.xxiiij.Tu autem insidiaris animę meę ut auferas eam.idest specularis ut auferas animam meam.Inde nomen Numeri xxxv.Vel iecerit quippiā in eū per insidias.ad illius formā est & aliud verbum passiuum quod significat desolatum et deuastatum esse. Sophonię.iij.Desolatę sunt ciuitates eorum.idest deuastatę sunt.

צדק Iustificauit.ps̄.li.Vt iustificeris in sermonibus tuis.i.ꝓpterea iustificabis in sermonibus tuis.et transitiuum in tertium Prouer.xvij. Et qui iustificat impium.et passiuum ps̄.cxliij.Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.Inde iustus.Gen̄.vi.Noe uir iustus.& pluraliter.iij.Regum.ij.Quia interfecit duos uiros iustos melioresq; se.Inde deriuatur et iusticia et iustificatio.et plura alia.

צהב Auricolorauit.Leuitici.xiij.Et capillus flauus solitoq; subtilior.pro et capillus auricolor.quasi a זהב idest auro deductum sit.

צהל Iubilauit.hinniuit.exultauit.tripudiauit.Isaię.xij.Exulta et lauda habitatio sion.& Ester.viij.Om̄sq; ciuitas exultauit atq; letata est. hebraice sic.Et ciuitas Susan exultauit et letata est.& Isaię.xxiiij. Hinnient de mari idest de aquis.

צהר Fenestra quę accipit in domo lumen diei.Gen̄.vi.Fenestram in arca facies.Inde צהרים meridies cum sol in medio celi effundit lumen.Gen̄.xliij.Quoniā hodie mecū uiri comesturi sunt in meridie.

יצהר Oleum.ij.Paralip.xxxij.Apothecas quoq; frumenti uini & olei.Inde uerbum quod significat oleum in trapetis exprimere. quasi liceret dicere oleificare.Iob.xxiiij. Inter aceruos eorū meridiati sunt, vbi translator respexit ad superius uocabulū.& Zacharię.iiij.Isti sunt

צְבִי Hinnulus.capreolus seu caprea. Deuteronomij.xiiij. Ceruum et capreā.et Canticorum.iij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli.& eiusdē ij.Similis est dilectus meus capreę hinnuloq; ceruorū.et recipit quandoq; aleph in medio loco iod.Canticorum.iij.Adiuro uos filię Ierusalem per capreas ceruosq; camporum.

צְבִי Pręcipuum.iocundū.beneplacens.decorū et egregiū.Ezechielis.xx.Quę est egregia inter omēs terras.et iterum. Pręcipuā terrā oīm. & Isaię.xxviij.In die illa erit dñs exercituū corona glorię. q̄d Ionathas chaldaice ita uertit.In tēpore illo erit messias dñi exercituū in coronā lętitię.Inde terra Israel eo nomine dicta est scilicet beneplacēs decora & deo p̄cipua.quare pro eo q̄d nos legimus Danielis.viij.Et factū est grande cōtra meridiē et contra orientē et contra fortitudinē.magistri hebręorū legunt contra meridiem et contra orientē et contra terram Israel.ad hoc allego rabi Leui ben gersom in cōmentariis super Danielem qui sic scribit. Et factum est grande contra meridiem hoc est regem ægypti.et contra orientem hoc est terram persarum et contra terram צְבִי hoc est terram Israel. hęc ille.

צָבַט Apprehendit.congessit.Ruth.ij. Et congessit polentam sibi. idest Boaz comprehendit in mensa ex manipulis frugum tostarū siue igne torrefactarum quę postea lixiuio coquuntur. et apposuit ei scilicet Moabithidi Ruth partem suam.

צָבַע Discolorauit.Inde discolor.Ieremię.xij. Nunquid auis discolor hęreditas mea mihi.dicūt aūt q; sit auis inuisa om̄ibus aliis auibus. quapropter semp sanguinolenta est et respersa notis uulnerum. Inde exponit illud quod legimus Iudicum.v. Vestes diuersorum colorum sissarę traduntur.idest exuuię sanguinolentis notis respersę. Inde.

אֶצְבַּע Digitus. Exodi.viij. Digitus dei est hic.& Numeri.xix.Et tingens digitum in sanguine eius.

צָבַר Comportauit.coaceruauit.Iob.xxvij.Si comportauerit quasi terram argentum.sic Habacuk.i.Et comportabit aggerē et capiet eā. Inde aceruus dicitur.iiij.Regū.x.Ponite ea ad duos aceruos.

צְבָת Manipulus paruus.Ruth.ij.Et de uris q̄q; manipulis ꝓiicite.

צָאֱל ירי אש ריעים יגונך

Rbuſtum ſeu cuiuſdã uirgulti genus.noſtra tranſlatio uertit
a vmbrã.Iob.xl. Sub umbra dormit in ſecreto calami et locis humentibus.ideſt ſub uirgulto dormit.Inde ſequitur ibi pro tegunt umbrę umbrã eius.i.protegunt uirgulta umbrã eius.et eſt anti fraſis.quia nõ eſt arbor tam alta quę poſſit umbram eius tegere.

צָב Tegimen.opertorium.tectum.Numeri.vij. Sex plauſtra tecta cũ duodecim bobus.quaſi diceret.Sex plauſtra q̃dlibet cũ tegumẽto ſuo.et duodecĩ boues.et exponit Onkelus chaldaice.ſex plauſtra ſingulatĩ tecta.ſed thargũ Ieroſolymitanũ ſic uertit. Sex plauſtra biiuga. quaſi dicat ſex bigas iumentorum.Item eſt nomen cuiuſdam animalis immũdi quod nos crocodilum uocamus.Leuitici.xi.Muſtela et mus et crocodilus. alij nominant bufonem.

צָבָא Militauit in exercitu. exercitauit. belligerauit. pugnauit. ut Zacharię.xiiij.Omnes gentes quę pugnauerunt aduerſus Ieruſalem. Et Numeri triceſimoprimo. Cumq; pugnaſſent contra Madianitas. Inde pugna.exercitus. milicia. ut eodem quo ſupra loco.Armate inquit ex uobis uiros ad pugnam. et Numeri primo.Omnes qui poterant ad bella procedere. Inuenitur autem quandoq; aleph mutatum in he.ut Zacharię nono.Et circumdabo domum meam ex ĳs qui militant mihi.Inde militia.Iſaię uiceſimoquarto.In die illa uiſitabit domi nus ſuper militiam cęli in excelſo.&pluraliter declinatur in utroq; genere.In maſculino pſalmo centeſimotertio. Benedicite domino om̃es uirtutes eius.In fœminino genere pſalmo uiceſimoquarto.Dominus uirtutum ipſe eſt rex glorię.

צָבָא Tempus ſtatutum. terminus deſtinatus. Iob.vij.Militia eſt vita hominis ſuper terrã.q̃d ſecũdũ rabi Salomonẽ et cęteros Iudęos ſic debet legi.nunquid tẽpus determinatũ eſt homini ſuper terram.

צָבָה Tumuit.intumuit.inflatũ eſt.tumeſcẽdo crepuit. Numeri.v. Et tumens uterus tuus dirumpatur.et infra. Et utero tumeſcente putreſcat fœmur.et item in eodem.Et inflato uẽtre cõputreſcet fœmur.

מִפְתָּן Limen.Ezechielis.xlvi.Et adorabit ſuper limen portæ.

פֶּתַע Fortuna.eűentus.fatum.Numeri.vi.Sin autem mortuus fue rit ſubito quiſpiam coram eo.verbum e uerbo ſic.Et cum moreretur mortuus coram eo in euentu uel ex fato ſubito.

פָּתַר Soluit enigmata et coniectauit ſomnia.expoſuit arcana.Geñ. xl.Et non eſt qui interpretetur nobis.Inde פִּתְרוֹן coniectatio.in/terpretatio.eiuſdem.xl.Iuxta interpretationem congruam ſibi. &pſr in maſculino.Nunquid non dei eſt interpretatio. rectius ſic.dei ſunt interpretationes.

פַּתְשֶׁגֶן Exemplar.copia ſcripturę.ſummarium.inſtructio.Eſter iiij.Summa autem epiſtolarum hęc fuit.

פַּתֵּה Induxit.lactauit.affecit.Oſeę.ij.Propter hoc ecce lactabo eã. & eſt ſimile unumq; et idem cum priore uerbo.

פַּתָּה Dilatauit.Geneſis nono. Dilatet deus Iapheth.

פָּתַח Aperuit.incepit.pſalmo.lxxviij.Et ianuas cęli aperuit.ſic.iiij. Regum nono.Aperieſq; oſtium et fugies.& Iudicum tertio. Et uidentes q nullus aperiret.Inde denominatur clauis.ut in eodem loco.Tulerunt clauem et aperientes inuenerunt dominum ſuum. Inde clauſura uel clauſtrum.Michęę ſeptimo. Cuſtodi clauſtra oris tui. ſignificat et ſoluere.Iſaię.xx.Solue ſaccum de lumbis tuis. & ſignificat oſtẽdere. pſalmo.xxxvij.Gladium euaginauerunt peccatores.ideſt oſtenderũt. ſic Canticorum ſeptimo. Si flores fructum parturiunt.ideſt ſi oſtendant ſe vuę adhuc immaturę.& ab aperiendo dicit̃ porta.ianua.oſtiũ. Numeri decimo.Congregabitur ad te omnis turba ad oſtium tabernaculi fœderis.et ſcribitur ſic prima per ſegol.

פָּתַל Subuertit.et ſecundum quoſdam addidit.adiunxit.affixit.Geneſis.xxx.Comparauit me dominus cum ſorore mea.ſed Nicolaus de lyra ordinarius commentator noſtrę biblię ſcripſit in hebręo ſic haberi.Additione dei addita ſum cum ſorore mea.alij uero ſic. Subuerſione dei ſubuerſa ſum cum ſorore mea.nondum enim erat comparãda cum ſorore ſua quę ex ſe peperit tres filios.et ſoror tantum duos non ex ſe ſed de ſerua.hoc certe uerbum quandam uerſionem ſignificat.ut Prouerbiorum octauo .non eſt in eis prauum quid neq; peruerſum. ſic pſalmo.xviij.Cum peruerſo peruerteris.

פְּתִיל Filum duplicatum.Iudicum.xvi. Quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupa.

פֶּתֶן Serpens peſſimus.aſpis. Iſaię.xi.Et delectabitur infans ſuper foramen aſpidis.et pſalmo.lviij. Sicut aſpidis ſurdę.et pluraliter Iob xx.Caput aſpidum ſuget.

in plurali.sed uerbũ e uerbo sic scribit̃.Et consuudentur operãtes lina pexilia.vnde Amanuensis male scripsit pro pectentes plectẽtes.et est mẽda.et singularit̃ in fœmĩno.Isaię.xlij.Et linũ fumigans nõ extĩguet.

פתת Fregit in frusta. diuisit minutatim. Leuitici.ij.Diuides eam minutatim.Inde פת idest frustũ siue minutum fragmentum,sicut nos de pane buccellam dicimus.Gen̄.xviij. Paruamq; buccellam panis.Iob.xxxi.Et comedi buccellam meam.

פתה Inflexit. paralogizauit.male suasit.decepit. Deutero.xi.Ne forte decipiatur cor uestrum.& Iob.xxxi.Et lętatum est in abscondito cor meum.rectius.Et persuasum est in abscondito. & Prouerbiorum xx.Et dilatat labia sua ne commiscearis.pro quo rectius legitur. Et ad malesuadentem labiis suis ne commiscearis. & Oseę.vij. Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor. idest sicut columba illecta ad inescationem ignorat latentem pedicam ita Ephraim male suasus nescit periculum.Inde homo simplex et persuasibilis qui facile decipitur פתי ut Prouerbiorum.xiiij.Innocens credit omni uerbo. idest flexilis siue puerilis homo. unde dicitur transumptiue Prouerbiorum primo. Vsq; quo paruuli diligitis infantiam. et psalmo.cxvi. Custodiens paruulos dominus. sed ibi per aleph in medio scribitur. sicut in aliis multis locis.

פתאום Mox.cõfestim.statim.Nũeri duodecimo.Statim locutus est dominus ad eum.& Malachię tertio.Et statim ueniet ad templum suum dominator.

פתיגיל Fascia pectoralis. seu stola muliebris.Isaię tertio.Et pro fascia pectorali cilicium.

פתגם Verbũ.Ester.i.Et hoc in om̃e q̃d latissimũ est prouinciarꝫ tuarꝫ diuulget̃ imperiũ.q̃d uerbũ e uerbo sic uertit̃.Et audiet̃ uerbũ regis q̃d faciendũ est in om̃i regno eius.magis aũt ego putarẽ syriacam linguam esse.crebro enim Onkelus pro דבר hebraico פתגם syriacum traduxit.ut Deutero.i.Hęc sunt uerba. et sic de aliis.

mitas meas conuertit et cõfregit me.quod rectius sic fuisset translatũ. Et concidit me.quia translatio chaldaica quę est maximę authoritatis vtitur pręsente uerbo.quando Samuel cõcidit in frusta regem Agag. primo Regum.xv.Et in frusta concidit eum.

פשט Nudauit.expoliauit.exuit.Canticorum.v. Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa.&.i.Regum.xxxi. Venerunt philistim ut expoliarent interfectos.

פשט Impetum fecit. grassatus est.excurrit ad prędã.i.Regũ.xxx. Siquidem nos erupimus ad australẽ plagam. & paulo superius codẽ. Amalechitę impetum fecerunt ex parte australi.

פשע Pręuaricatus est.defecit.deliquit..nostra trãslatio habet spreuit.Isaię primo.Filios enutriui et exaltaui.ipsi autem spreuerunt me.et iiij.Regum primo.Pręuaricatus est autem Moab in Israel. Inde transgressio.pręuaricatio.iniquitas. psalmo.xxxij. Beati quorum remissæ sunt iniquitates.Hiero.recte.beatus cui dimissa est iniquitas.et Exodi xxij.Ad perpetrandam fraudẽ.uerbũ e uerbo sic. Sup omĩ re iniqua.

פשע Incessit. passizauit. Isaię.xxvij.Gradiar super eam.pro incedam pedetentim in ea.

פשק Aperit lubrice et inconsyderate.Prouerbiorum.xiij. Qui custodit os suum custodit animam suam. qui autem inconsyderatus est sentiet mala.pro qui autem aperit inconsyderate labia sua &c̃.

פשר Expositor.responsor.determinator.arbitrator.ęstimator.& putator.Ecclesiastis.vij.Et quis cognouit solutionem uerbi. dicit̃ autẽ sic quasi commutatione thau raphati in sin dexterum.ita enim Onkelus chaldaice interpretatur interpretem somniorum mutans thau in sin.Genesis.xli.Nec erat qui interpretaretur.

פשתה Linũ. Exodi.ix.Linũ ergo et ordeũ lęsum est.et infra.Et linũ iam folliculos germinaret.et quãuis sit generis fœminini, tamen pluralit̃ declinat̃ in forma masculina.ut Isaię.xix. Confundant̃ qui operant̃ linũ.nam sequit̃ dictio pexilis quę est fœminini generis. et tamẽ

verbum.Zacharię.xi.Et ungulas earũ dissoluet. idest separabit. Inde dicitur biuium seu triuium.ut in Abdia. Neqꝫ stabis in exitibus.idest in compitis seu triuiis.& per ꝓthesin mem atqꝫ paragogē he uel thau significat ossa ceruicis.i.Regum.iiij.Et fractis ceruicibus mortuus est.

פֶּרֶק Liberauit. redemit.saluauit seu seruauit.p̃s.cxxxvi.Redemit nos ab inimicis nostris. et threnorum.v.Non fuit qui redimeret de manu eorum.idest qui saluaret nos.nam ubi uerbum hebraicum ponitur quod significat saluauit,ibi thargum pręsente uerbo utitur.

פֵּרֵשׁ Extendit.exposuit.pandit.Numeri.xv.Nescientes quid suꝑ eo facere deberent. rectius uerbum e uerbo sic.Et posuerunt eum in custodiã quia nõ erat expositor quid fieret ei.inde nomē מְפֹורָשׁ expositum.masticatum. Nehemię.viij.Et legerunt in libro legis dei distincte et aperte.putarem ego in libro exposito.&.iij.Regum.viij. Cherubim extendebant alas.significat etiam prope hoc significatum dispergere.Zacharię.ij.Et in quatuor uentos cęli dispersi uos.Item significat concidere.Michec.iij.Et conciderunt sicut in lebete.

פַּרְשְׁדֹנָה Secessus stercorum alui.Iudicum.iij. Statimqꝫ persecuta naturę alui stercora proruperunt.

פַּרְשֵׁז Exposuit.pandit.Iob.xxvi.Et expandit suꝑ illud nebulã suã. et aliqbus uidet̃ ꝙ cõpositũ sit ex tribus uocablis פרש שדי ענן

פְּרָת Euphrates fluuius.Geñ.ij.Fluuius autem quartus ipse est euphrates.vnde multi uolunt deriuare uocabulum quod sequitur.

פַּרְתְּמִים Pręfectus.pręses prouincię.Ester.i.Et pręfectis ꝓuinciarꝫ.

פָּשָׂה Creuit.dilatatus est.ampliatus est.Leuitici.xiij. Et siquidem lepra ultra nõ creuerit.et infra.et non creuerit in cute.et infra. Iterum lepra creuerit.

פִּשַּׁח Diuisit.scidit in partes.concidit in frusta. threnorum.iij.Se-

vocabulum.& Numeri.v.Discooperiet caput eius.Inde dicitur פֶּרַע Numeri sexto.Crescēte cęsarie capitis eius.idest crescat nudatio comę capitis eius.sic uerbum e uerbo legi deberet.

פְּרָעָה Vindicta.Deuteronomij.xxxij. pro eo quod nos legimus. Et de captiuitate nudati inimicorum capitis. hebraice sic legitur. Ab initio retributionum inimici siue uindictarum inimici. rabi Salomon intelligit de dispersione inimici.

פַּרְעֹשׁ Pulex.i.Regum.xxiiij.Canem mortuum persequeris & pulicem unum.

פָּרַץ Fecit aperturam. diuisit.diruit.rupit.Michee.ij.Diuident & transibūt.& Osee.iiij.pro eo quod nos legimus.Inundauerunt et sanguis sanguinem tetigit. hebrei uertunt ruperunt.secundum rabi Dauid in commētariis super duodecim.qui pro se allegat uersiculū Isaiæ quinto.Diruam maceriā eius.& Exodi.xix. Ne percutiat eos. rectius sic.Ne diruat seu rumpat eos.& Iob.xxviij. Diuidit torrens a populo peregrinante.omnia eius deriuata significāt diruptionem. dissipationem.eruitionem et similia.nam quod nos legimus psalmo.xvij. Ego custodiui uias duras.exponendum esset rectius.vias dirutas.quare nescio quam ob causam Hiero. uerterit uias latronis . nisi forte quia perfodit domos,vnde et corrupti prauis moribus hoc uocabulo denominantur. ut Danielis undecimo . Filij quoque preuaricatorum populi tui.idest filij corruptorum.

פָּרַץ Flagitauit. coegit. primo Regum.xxviij.Coegerunt autem eum serui sui.&.ij.Regum.xiij.Cum autem cogeret eum et noluisset. et infra.Coegit itaque Absalom eum. uidetur autem per metathesin oriri a superiori uerbo פָּצַר quod idem significat.

פָּרַק Abrupit.excussit.explosit.remouit.Gen.xxvij.Cum excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis. & psalmo.vij. Dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.quod melius uertit Hieronymus. Laceret et non sit qui eripiat.

פֶּרֶק Separatio. dismēbratio.laceratio.artus.articulus.membrum. Nahum tertio. Dilaceratione plena. et scribitur sic sex punctis.Inde

פָּרֹכֶת Velū.Exodi.xxvi. Facies et uelū de hiacyntho et purpura. et dicit rabi Dauid kimhi φ fuit cortina quę uelauit arcam pendens inter arcam et tabernaculum fœderis.

פָּרַם Scidit.rupit.Leuitici.xxi. Vestimenta non scindet.& Leuitici decimo. Vestimenta uestra nolite scindere.

פָּרַס Fregit.diffuit.discerpsit. Isaię.lviij. Frange esurienti panem tuum.& Ieremię.xvi.Et non frangent inter eos lugenti panem. pro q̄ inuenitur talis adnotatio quę dicitur massara quod omnis expositio huius uocabuli scribitur per sin.prçter duos locos in quibus scribitur p samech.Sunt aūt allegati duo loci Isaię et Ieremię. quanq̄ reperiam etiā eosdē in multis hebręorꝝ bibliis p sin notari.sicut et oīa alia eiusdē significati uocabula.ut threnorꝝ.iiij.Et non erat qui frangeret eis.

פָּרַס Fidit,diuisit.Leuitici.xi.Omne quod habet diuisam ungulā. et paulo inferius.Lepus quoq; nam et ipse ruminat sed ungulā nō diuidit.ubi m'tas inuenies formas huius uerbi.quo et significat̄ ungula. fissura. plantę diuisio. Salomō enim et plantā significari dicit.Micheę quarto.Et ungulas tuas ęreas.

פֶּרֶס Aquilę genus.alij accipitrem dicunt a diuisis ungulis.Leuitici.xi.Aquilam et gryphum et halyaeton.

פָּרַס Persa.Ezechielis.xxxviij. Persę. ęthiopes.et libyci.& Ester.i. Fortissimis persarum et medorum.

פָּרַע Vacauit. ociatus est.retrocessit.deseruit. posthabuit. Prouerbiorum.xiij. Aegestas et ignominia ei qui deserit disciplinam. & Exodi quinto. Quare Moyses & Aron sollicitatis populum ab operibus suis. idest uacare facitis ab operibus suis.

פָּרַע Discooperuit. nudauit. uacuauit. Exodi.xxxij. Videns ergo Moyses populum φ esset nudatus.spoliauerat enim eum Aaron.hoc est nudauerat. et secundum thargum ociosum fecit.secundum prius

primo. Crescite et multiplicamini. sic ps. cxxviij. Vxor tua sicut vitis abundans. idest fructificans. sic Gen. i. Lignũ pomiferum faciens fructum. idest lignum fructificans fructum. igitur ab eo fructum quoque significat. Amos. ix. Facient hortos et comedent fructus eorum. et ps. primo. Quod fructum suum dabit in tempore suo. Inuenit quandoque scriptum per aleph in medio catepenthesin.

פְּרָז Vicus absque muro ac sine munitione. Zacharię. ij. Absque muro habitabitur Ierusalem. Inuenies autem in masculino et fœminino genere. Ester. ix. Hi uero iudęi qui in oppidis non muratis ac uillis morabantur. qui enim morantur absque muro dicuntur פְּרָזִים et uillę non munitę neque muratę dicuntur פְּרָזוֹת

פָּרַח Floruit. germinauit. Numeri. xvij. Inuenit germinasse uirgã Aaron in domo leui. idest floruisse. et Canticorum. vi. Si floruissent vineę. & psalmo. xcij. Iustus ut palma florebit. et in eodem. In atriis domus dei nostri florebunt. transumptiue autem dicitur Leuitici. xiij. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute. Ezechielis septimo. Floruit uirga. germinauit superbia. Quia uero transumitur ad educationem pullorum et uolatum. ideo auolationẽ quoque significat. Ezechielis. xiij. Ecce ego ad puluillos uestros quibus uos capitis animas uolantes. nam thargum exponit hoc uerbum pro uolare. inde pulli dicuntur אֶפְרֹחִים Deuteronomij. xxij. Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem.

פֶּרֶט Baccę seu grana vuarum. secundum rabi Salomonem. Leuitici. xix. Neque in uinea tua racemos et grana decidentia congregabis.

פָּרַט Particularizauit. articulauit. sicut fit in musicis instrumentis vario tactu. Amos. vi. Qui canitis ad uocem psalterij. Inde in artibus dicuntur particularia.

פֶּרֶךְ Sęuitia et rigor. Exodi. i. Omnique famulatu q̃ in terrę operibus premebant. hebraice sic. et in omni ministerio in rure ac omni famulatu eorum q̃ seruiebãt eis in sęuitia seu rigore. et paulo superius cum legitur: Et affligebant illudentes eis. hebraice sic legitur. Et fecerunt seruire ægyptij filios Israel in sęuitia seu rigore atque immanitate.

de armẽto.hebraice sic.Sume iuuencũ unum filium uaccę. et pluralit̃ p̃s.xxij.Circũdederũt me uituli multi. et assumit in fine he aspirationem fœminini generis notam. et significat uaccam.Numeri.xix. Vt adducant ad te uaccam rufam.et pluraliter Amos.iiij.Audite uerbum hoc uaccę pingues.

פרור Cacabus.olla. Numeri.xi.Coquens in olla.Ioelis.ij.Omnes vultus redigentur in olla.ubi per epenthesin accipit aleph.Item.i. Regum.ij.Aut in ollam siue in cacabum. et est quatuor literarum.

פרפר Confregit. contriuit. Iob.xvi.Repente contritus sum.pro contriuit seu fregit me.

פרא Onager ferus syluestris. Gen̄.xvi. Hic erit ferus homo.et Oseę.viij.Onager solitarius sibi efraim.et loco aleph in fine scribitur quandoq; he aspiratio lenis.Ieremię.ij.Onager asuetus in solitudine. & quamuis ibi in quibusdam tam impressis quam scriptis codicibus videam aleph finale.tamen in regulato uolumine antiquissimo scribit̃ per he loco aleph.et ponitur in margine eiusdem loci adnotatio quæ dicitur massara.sic non scribitur per aleph.

פרד Mulus.ij.Regũ.xviij.Accidit autem ut occurreret Absalom seruis Dauid sedens mulo cumq; ingressus fuisset mulus. et p̃s.xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus.

פרד Dispersit.diuisit.et reperitur magis passiue. Gen̄.xxv. Et duo populi ex uentre tuo diuidentur. & Gen̄.x. Ab his diuisę sunt gentes in terra post diluuium.Inde פרדות grana seminis sub terra iacẽtis dicta a dispersione atq; diuisione.quam presens uerbum significat. ut Gen̄.xiij.Recede a me obsecro.idest diuidere tu a me.

פרדס Hortus arboribus consitus fructuum uescorum. Cantico. iiij. Paradisus malorũ punicorꝝ.Ecclesia.ij.Feci hortos et pomeria.

פרה Creuit.fructificauit.Gen̄.xxxv.Cresce et mlt̃iplicare.sic Gen̄.

vt.i.Regum.xiij.Et recensuit Saul populū.pro numerauit. sic Nume ri.i.Numerabitis eos ꝑ turmas suas.& Exodi.xxxviij.Hęc sunt instru- mēta tabernaculi testimonij q̄ enumerata sunt inter pręceptū Moysi. significat etiam pręcipere.ut Ezrę.i. Et ipse pręcepit mihi ut ędificarē ei domum.et p̄s.xix.Iusticię domini rectę lętificantes corda.veritas he braica habet.mandata siue pręcepta domini recta.significat item repo nere.ut Ieremię.xxxvij. Vt traderetur Ieremias in uestibulū carceris. pro eo quod legi deberet.Et reposuit Ieremiam in uestibulū carceris. Inde nomen Leuitici.vi.Negauerit proximo suo depositum. idest re positum apud eum in manum fidelem.& significat pręficere. ut Gen̄. xl.Et custos carceris tradidit eos Ioseph.idest pręfecit Ioseph eis in cu stodia.similiter Numeri.xxvij.Prouideat dominus deus spirituū oı̄s carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. idest pręficiat siue ordinet.Inde p̄s.cix.Episcopatum eius accipiat alter.i. pręfecturam.

פָּקַח Aperuit.uelamē remouit.Isaię.xlij. Vt aperires oculos cęco- rum.& Gen̄.iij.Aperientur oculi uestri et aperti sunt oculi amborū. Inde nomen apertus.uidens.solers.Exodi.iiij.Videntem et cęcum.& Iob.xiiij.Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos. &.iij. Regum.iiij.Aperuitq; oculos suos.

פֶּקַע Nodus oblongus in modum oui.iij.Regum.vij. Et sculptura subter labium circuibat illud. idest & tuberculi solidi atq; oblongi sic sculpti circuibant illud.

פַּקֻּעָה Colokynthis.sic enim nostra translatio habet.iiij. Regū.iiij. Et collegit ex ea colokynthidas.non quod decerpserit ex uite agresti colokynthidas,non enim nascuntur in eis. sed quia circa eas agrestes vites sępe nascunt̄ et plus augent̄ tales fungi quos interpres nominat kolokynthidas.& secundū Dioscoridem de sylua medicinali libro.iij. a romanis dicitur cucurbita syluatica.et ab aliis nominatur fungus ca- ninus.& est acriter amara ut idem scribit.ūnde sequitur in loco citato iiij.Regum.iiij.Et non fuit amplius quicq; amaritudinis in olla. Est & alia species cibo apta quę dicit̄ colokyntha. de q̄ Dioscorides in libro ij.Multi putāt a figura et oblōga rotūditate sic dici a supiore uocabl̄o.

פַּר Bos iuuenis. iuuencus.vitulus.taurus.Exodi.xxix. Tolle uitulū

quinto.Et aperuit os suum absq; ullo termino.& Iob.xvi. Aperuerũt super me ora eorum.

פצה Aperuit. Iudicum.xi. Aperui enim os meum ad dominum. & Ezechielis.ij. Aperi os tuum et comede.ideo transumptiue solet ali quando liberationem significare,quasi claustrorum aperturam.

פצח Plausit.iubilauit.cantauit.uociferauit.Isaię.lv. Montes et col les cantabunt coram uobis laudem. & ps̃.xcviij. Cantate et exultate & psallite.

פצח Confregit.Micheę tertio.Et ossa eorum confregerunt.

פצל Fidit.decorticauit.Gen̄.xxx.Ex parte decorticauit eas.et infra. Quam decorticauit.& ibi inuenies nomen quod significat corticem. sic enim recte legi deberet.Et excorticauit in eis cortices albos siue pe ripsemata alba.est autem corium ligni adhuc uirentis.

פצם Fregit et fidit et dissecuit atq; rupit. ps̃.lx. Comouisti terram & conturbasti eam.rabi Salomon exponit destruxisti. dissipasti. fregi sti.rabi Dauid kimhi fidisti.rupisti eam. cui astipulatur Hieronymus qui traduxit ex hebraico dirupisti eam.

פצע Vulnerauit. Canticorum.v.Percusserunt me et uulnerauerunt me.& .iij.Regum.xx. Qui percussit eũ et uulnerauit. Inde uulnus per segol scriptum.Isaię.i. Vulnus et liuor et plaga tumens.

פצר Compulit.coegit.flagitauit.et ꝑ uim traxit.Gen̄.xix. Cõpulit illos opido.Inde legitur illud.i.Regũ.xiij. Retusę itaq; erant acies uo merum.hoc est coacta et distracta erant ora eorum.i.instrumentis fer reis erat multa uis illata ne forent apta ad proscindendum.

פקד Censuit.uisitauit.statuit.Gen̄.xxi. Visitauit aũt dñs Saram.et Exodi.iij. Visitans uisitaui uos.et eiusdē.xxxij. Ego aũt in die ultionis idest uisitationis meę uisitabo et hoc peccatũ eoꝵ. & eiusdem.xxxiiij. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus.idest statuis pecca tum patrũ.multa habet deriuata, sed omnia huc tendunt ut habeant in memoria quę fuerint bene aut male facta.& Iob.xxxiiij.Quem con stituit alium super terram. significat etiam deficere. deesse.i. Regum xxv.Nec aliquando defuit quicquã eis.et significat quoq; numerare.

tus est.Isaię.xlij.Sicut parturiens loquar.et pręposito aleph est genus serpentis quod uiperam dicimus.ut uidisti supra in aleph.

פָּעַל Fecit.operatus est.Isaię.xli.Quis hęc operatus est et fecit. & Michęę.ij.Et operamini malũ in cubilibus uestris.Inde nomen opus. ps.ix.In opere manuum suarum comprehẽsus est peccator. & psalmo xlvi.Venite et uidete opera domini.

פַּעַם Vix uicis.una uice.semel.iam uel nunc.Prouerbiorũ.vij. Nũc foris nunc in plateis. & Geñ.xviij. Obsecro domine ne irascaris si loquar adhuc semel.et Geñ.xxvij.Et supplãtauit me en altera uice idest bis.nam in singulari significat semel uel una uice.in plurali significat bis uel duabus uicibus.et sic pluribus uicibus. ut Numeri.xiiij.Et tem ptauerunt me iam per decem uices.

פָּעַם Palpitauit.consternatus.contritus et pulsatus est. Geñ.xli. Et facto mane pauore perterritus.rectius sic. & palpitauit seu contritus est spiritus eius.sic Danielis.ij.Et cõterritus est spiritus eius.Inde malleus quo aliquid conteritur.frangitur.aut percutitur.

פַּעֲמוֹן Tintinnabulum.quam uulgo nolã dicimus. Exodi.xxviij. Mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulum sit aureũ et malũ punicum rursumq; tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. In quo uersu habes singularem et pluralẽ numerũ et sic declinationẽ.

פַּעַם Vestigium.gressus.pes.psalmo.xvij. Vt non moueantur uestigia mea.& Prouerbiorum.xxix.Rete expandit gressibus eius. sic Iudicum quinto.Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius. et Canticorum.vij.Quã pulchri sunt gressus tui in calceamentis.i. pedes tui.

פַּעְנֵחַ Vocabulum ægyptiacum. quod rabi Abraham teste rabi Moyse gerundensi nesciuit interpretari nisi quod sit nomen aliquod honorabile pręsidatus.pręfecturę ac magistratus.et rabi Salomõ scripsit q̃ in nullo loco biblię reperiatur nisi Genesis.xli. Et uocauit eum lingua ægyptiaca saluatorem mundi.

פָּעַר Rictum aperuit.hiauit.psalmo.cxix. Os meum aperui.et Isaię

lxx.interpretum.Illi enim ex hebraico transtulerũt in grecum στερέωμα quod recte postea Hierony. de greco uertit in latinũ firmamentum. sed in suo de hebraica ueritate psalterio transtulit memorabile triticũ.

פָּסַס Finiuit.defecit.psalmo.xij.Quoniam diminute sunt ueritates a filiis hominum.idest defecerunt. et secunda litera scilicet samech fortificatũ pũcto dagges.ut ostẽdatũ abiectõ per apocopẽ alterius samech.

פִּסְגָּה Excelsum.altum.nostra translatio ceu sit nomen proprium montis permisit hoc uocabulum intactum dicens Deuteronomij.iij. Ascende cacumen phasge.quod etiam Nicolaus de lyra ita exposuit. sed Onkelus chaldaice transtulit ascende ad caput seu uerticem siue cacumẽ excelsum aut altum.Inde oritur uerbũ transitiuũ. psalmo.xlviij. Distribuite domos eius.quod Hieronymus traduxit. separate palatia eius.sed rabi Salomõ exponit.exaltate palatia eius.et rabi Dauid kimhi.fortificate et munite regias seu palatia eius.

פִּסֵּחַ Claudus.Isaie.xxxv. Tunc saliet sicut ceruus claudus.& Leuitici.xxi.Si cecus fuerit. si claudus.

פָּסַח Transiuit.transiliuit.transcẽdit.Exodi.xij.Transcendet ostiũ domus.et iterũ.Et uidebo sanguinẽ et transibo uos idest transiliam & non tangam uos.inde nomẽ פֶּסַח scilicet pasha.i.transitus. ut eodem in loco.est enim phasa idest transitus dñi.quod nos recte dicimus pascha.quasi esset passio a greco πάσχειν deriuatum. non enim sic a passione sed a transitu nominatũ. ut scribit Hieronymus in cõmentariis super Mattheum capitulo.xxvi. et sic pe principale scribitur per segol quando sacrificiũ illud pashe significat ad differentiam aliorum significatorũ.ut cum subsilire uel transilire denotat.ut,iij. Regũ.xviij. Vsquequo claudicatis in duas partes.hoc est subsilitis.

פָּסַל Dolauit.sculpsit. incidit marmor.Deutero.x.Dola tibi duas tabulas lapideas. et Exodi.xxxiiij.Precide tibi duas tabulas lapideas. Inde nomen sculpturarum.Leuitici.xxvi.Non facietis uobis idolum et sculptile.et ps̃.xcvij.Confundantur omnes qui adorant sculptile. et pluraliter.ps̃.lxxviij.Et in sculptilibus suis ad emulationem eum prouocauerunt.sic Isaie.xlij.Et laudem meam sculptilibus.

פָּעָה Clamauit.uociferauit.quod translatio nostra traduxit locu

a facie dei Iacob.& ps.xvij.De uultu tuo iudiciũ meum prodeat. Inde ad faciem. in facie. in conspectu. ante faciem. quę omnia exponimus coram.ut Gen.xxv.Coram cunctis fratribus suis obiit.et talis locutio intelligitur uiuentibus omnibus fratribus.aliquando recipit in principio lamed solũ absq; mem,et significat ante.ps.lxxij. Ante solem permanet nomẽ eius.Inde nomẽ interior et interius quasi anterius.& dicitur de tẽplo interiore quod erat ante oraculũ.iij.Regũ.vi.Posuitq; cherubim in medio templi interioris. Illud aũt q̃d scribit psalmo.xlv. Omnis gloria eius filię regis abintus.intelligit sic q; constet in uultu. et sic he finalis est paragoge.quia uero ira hominis cernit in facie eius, iccirco iram quoq; significat.ut ps.xxxiiij. Vultus dñi super facientes mala.idest ira domini.

פִּנָּה Expurgauit.euacuauit.et scribitur per dagges.Gen.xxiiij.Pręparaui domũ et locũ camelis tuis.rectius sic.Euacuaui domum.& Sophonię.iij.Auertit inimicos tuos.i.secundũ rabi Dauid kimhi super duodecim.Euacuauit inimicũ tuum.est enim numeri singularis.et ita euacuauit ut non sit ipse ultra in terra tua.pro quo allegat uersiculum supra citatum.

פִּנֵּק Deliciauit.si latine dicere liceret.delicate pauit.in deliciis nutriuit.Prouerbiorũ.xxix.Qui delicate nutrit a puericia seruum suum.

פַּס Filum seu licium diuersi coloris.Gen.xxxvij. Fecitq; ei tunicam polymitam.idest plurium filorum diuersorum colorum.componitur aũt polymita a poly idest multũ et mitos filum seu liciũ.nõ sicut Lyra noster deriuauit a pluralitate guttarũ.fuerit autem ea tunica serica an non serica nemini constare potest ex textu.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit quod pãnus eius tunicę fuit contextus ex multicoloribus filis quorum quodlibet propriam speciem habuit. ergo ueritas scripturę sic habet.Et fecit ei tunicam liciorum multicolorum.

פִּסָּה Placenta seu placentula.ps.lxxij.pro eo q̃d nos legimus. Erit firmamentum in terra in summis montiũ.hebraica ueritas sic habet. Erit placẽtula frumenti.rabi Dauid kimhi exponit idest particula frumenti.vbi Nicolaus de lyra putauit uitiũ esse scriptoris.qui exscripsit firmamentũ pro frumentum.ego autem opinor quod contigit uitio

Ne morerer propter eam.

פִּנָּה Angulus. Prouerbiorum.vij. Transit per plateā iuxta angulū. et paulo infra. Iuxta omnem angulum insidians. et pluraliter in genere fœminino Iob.i. Et concussit quatuor angulos domus. sed in genere masculino Zacharię.xiiij. Et usq; ad portam angulorum. et p̄s.cxviij. Factus est in caput anguli. Quia uero angulares domus sunt fortes. ideo fortalicium et turris robusta hoc uocabl̄o appellat̄. Sophonię.i. ubi nos legimus, super ciuitates munitas et super angulos excelsos. hebręi intelligunt super ciuitates munitas et super turres altissimas. et sic rabi Dauid kimhi exponit in commentariis super duodecim.

פְּנִינִים Margaritę. gemmę. preciosi lapilli. nostra trāslatio (nescio quare) uertit ebur antiquum. threnorum.iiij. Rubicundiores ebore antiquo. pro rutilant specie plus quam gemmę. intelligunt aliqui sic. plus quam coralij.

פַּנַּג Nomen proprium loci in terra Israel. ubi frumentum nascitur optimū. scilicet adminith. cuius meminit liber Iudicū capite.xi. pergentibus a panag. Ezechielis.xxvij. Iuda et terra Israel ipsi institores tui in frumēto primo balsamū et mel et oleum et resinam proposuerunt in nundinis tuis. rabi Ioseph filius Gorionis exposuit ungentum balsami q̄d in Ierecho inuenit̄ optimū. unde etiā ei ciuitati nomē cōtigit ab odore suauissimo. Hiero. in uersu allegato scribit q̄d hoc uocabulū Aqla Symmachus et Theodotion ita ut apud hebręos positum est transtulerunt. pro quo.lxx. vngenta, et ipse balsamum uerterit.

פָּנָה Vertit. aduertit. respexit. animaduertit. Deutero.xxxi. Quia secutus est deos alienos. pro quo ueritas hebraica sic habet. Quia aduertit ad deos alienos. & Ieremię.ij. verterūt ad me tergū et nō faciē. Ezechiel̄.xxxvi. Quia ecce ego ad uos et cōuertar ad uos. et eiusdem xliij. Gradus autem eius uersi ad orientem.. & aliud nomen eiusdem xliiij. Quę respiciebat ad orientem. et eiusdem.xi. Quę respicit ad solis ortum. et eiusdem.ix. Quę respicit ad aquilonē.i. quę facit respicere.

פָּנִי Vultus seu facies. eoq; respiciat huc et illuc. Gen̄. decimosexto. A facie Sarai dominę meę ego fugio. Recipit autem mem et simul lamed in principio. Ionę.i. Vt fugeret in tharsis a facie dn̄i. et p̄s.cxiiij.

euaserat.& in Abdia propheta legitur.neq; stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerit.Inde uerbū transitiuū.ij.Regū.xxij. Saluabis me a cōtradictionibus ppl'i mei.pro eo q̄d dicere debuit.Facies me euadere.alia significatio huius uerbi proxima isti est.eijcere. ꝓijcere uel dimittere.Abdiç.vi.Apprehēdes et nō saluabis. rectius sic. Apphēdes et nō eiicies.et sequit̃.et q̄s saluaueris in gladiū dabo.i.et si q̄s eieceris.

פֶּלֶךְ Fusum mulieris significat.ij.Regū.iij. Et tenēs fusum et cadēs gladio.et Prouer.xxxi.Et digiti eius apprehēderunt fusum. Significat etiā comitatū seu prefecturā collegij alicuius comunitatis seu pagi. sic legitur Nehemię.iij. Princeps uici Ierusalē. et infra. Princeps medię partis uici Ierusalem.et infra.princeps pagi masspha.i.prefectus comitatui huius uel huius loci.

פֶּלֶס Regula pōderis.hoc est ferrū indicans ęquilibrā. quę lingula siue amussis dicit̃.Isaię.xl.Et librauit in pondere mōtes.i.in regula.& sic capit̃ in artibus ꝓ regula.similit̃ Prouer.xvi.Pondus et stathera iudicia domini sunt.Inde uerbū q̄d significat ęquilibrare. pōderare. regulare.iustificare.rectificare. dirigere.Prouer.iiij.dirige semitas pedibus tuis. et eiusdē libri.v.Per semitā uitę nō ambulāt.hebręi sic. Semitā uiuentiū ne libraueris.nā sequitur uagi sunt gressus eius et inuestigabiles.sic Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambulandum.hebręi sic. rectum incessum iusti ponderabis seu librabis

פָּלַץ Quassum est.horruit.tremuit.concussum est. Iob.ix. Et colūnę eius concutiuntur.idest tremunt.Inde nomē tremor. Isaię.xxi. pro eo quod nos legimus.Tenebrę stupefecerunt me.ueritas hebraica legit sic.tremor terruit me.ubi interpres iterum sicut alias sępe oīa ad placitum suum inculcat etiam per totum ferme contextum orationis. aliter et rectius Ezechielis.vij.Et operiet eos formido.

פָּלַשׁ Inuoluit.obuoluit.Michęę.i.Puluere uos conspergite. ueritas habet.Puluere inuoluaris seu inuoluere.In īperatiuo generis foeminini singularis numeri.similiter Ieremię.vi.Filia ppl'i mei accingere cilicio et cōspergere cinere.rectius sic ītellige.tu filia uoluere ī cinere.

פֶּן Neforte. Geñ.xxvi. Neforte interficerent eum.et paulo infra

פלג Diuisit.partitus est.Gen.x.Eoq̃d in diebus eius diuisa sit terra. Inde riui partiti et diuisiões aquarū,quas nr̃a trãslatio flumẽ appellat. ps.lxv.Flumẽ dei repletũ est aquis.sed Hiero.magis ꝓprie.Riuus dei plenus aqua.et scribit̃ sex pũctis.etplr ps.i.et erit tanq̃ lignũ plantatũ secus decursus aquarū.Hiero.sic.iuxta riuulos aquarū. et in alia forma Iob.xx.Non uideat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri.

פלגש Cõcubina.uxor.Gẽn.xxxv. Et dormiuit cũ Bala cõcubina pr̃is sui.etplr in forma fœminina.ij.Re.xx. Decẽ mulieres cõcubinas.

פלד Teda.q̃d nostra trãslatio habenã traduxit. Nahũ.ij.Igneę habenę currus.sed doctores per metathesin putãt oriri a לפיד.i.fax. quę figura in usu frequens est iudęis.ut in arte grammatica.

פלה Separauit.segregauit.discriminauit. Exodi.viij. ꝓ eo q̃d nos legimus.Faciãq̃ mirabile in die illa terrã gessen. hebraica ueritas sic habet uerbũ e uerbo.Et separabo in die illa ipsam terrã gosen q̃ est populi mei stantis sup eã ut nõ sit illic animal nociuũ. uidisti enĩ supra q̃d cũ significat mirabile tũc terminat̃ in aleph.sic ps.iij. ꝓ eo q̃d nos legimus nõ cõsyderata orthographia.quoniã mirificauit dñs sanctũ suũ. uel secundũ Hiero. mirabilẽ reddidit.ibi hebraica ueritas habet. quoniã segregauit dñs sctm̃ sibiipsi.significat aũt secũdũ q̃sdã mãifestare.

פלח Dissecuit.fidit. diuisit.bipertitus est.dimidiauit.Prouer.vij. Donec trãsfigat sagitta iecur eius. idest diuidat. findat. et Iob.xvi.conuulnerauit lumbos meos.hebraica ueritas sic.dimidiauit renes meos.

Inde nomen פלח fragmen.seu alicuius rei dimidium.Iudicum.ix. Et ecce una mulier fragmen molę desuper deiiciens.et Canticorũ.iiij. Sicut fragmen mali punici.idest sicut dimidium pomi. cuius trãslationis paulo post oblitus est interpres eiusdem libri capite sexto cum ait. Sicut cortex mali punici.

פלט Euasit.saluatus est.Ezechielis.vij. Et saluabũtur qui fugerint ex eis. idest euadent. Inde nomen euasor. Gẽn.xiiij.Et ecce unus qui

tionem chaldaicam melius sic habent. Cum occultabitur seu operta a te fuerit res aliqua. & sic rabi Salomon exponit uersiculum illū Deuteronomij. xxx. Mandatū hoc quod ego pręcipio tibi hodie nō supra te est. magis proprie ita uerbum e uerbo. quoniam pręceptum illud q̄d ego p̄cipio tibi hodie non occultatū neq̨ apertū est a te. ubi ponit̄ prę sens uerbū. Inde dictus est is cuius nomen non profertur פלני idest ille talis uel illa talis. uel aliquis nobis notus. uel quidā. Ruth. iiij. Sede hic uocans eum nomine suo. quod corrupte legit̄. sic enī ueritas habet. Sede hic aliquis uiduus. quasi diceret. sede huc homo uiduate. & retinet hoc uocabulum eandem significationē quam apud grecos habet δεῖνα idest quidam. scilicet cuius nomen proferre nolo. quam dictionem quāuis alij putant declinabilē dicentes in nominatiuo ὁ δεῖνας ego tamē apud Philostratū de uita Apollonij libro. iij. inuenio ὁ δεῖνα & in euāgelio Matthęi capite. xxvi. Ite in ciuitatē ad quendā τὸν δεῖνα ab arcano etiam et ignoto deriuatur id uocabulum quod sequitur.

פלא Miraculosum. mirabile. miraculum. mirificum. Exodi. xv. Faciens mirabilia. idest faciens miraculum. & pluraliter threnorum primo. Deposita est uehementer. Rectius sic. Et paruifecit miracula. & in fœminino. ut psalmo. cxix. Mirabilia testimonia tua. & Isaię. ix. Et uocabitur nomen eius admirabilis. pro miraculosus seu mirificus. ut hęc darius in capnione nostro scripsimus. Inde uerbum transitiuum. psalmo. xvij. Mirifica misericordias tuas. ubi in quibusdā libris hebraicis mutatur aleph in he potissimum in nuper impressis. & quamuis in ueteribus quibusdam membranis habeam per aleph scriptum, tamen possideo alterum etiam antiquissimum uolumen pergamenum in quo per he aspirationē finalem loco aleph inuenitur. & psalmo. xxxi. Quoniam mirificauit misericordiam suam mihi. huic etiam nomini pręponitur nun. psalmo. cv. Mementote mirabilium eius. pręponitur ei etiam quandoq̨ mem. ut Iob. xxxvij. Magnas et perfectas scienrias. & a superiore uocabulo dicitur illud quod legitur Numeri sexto. Cū fecerint uotum ut sanctificentur et se uoluerint domino consecrare. quod uerbum e uerbo sic transfertur. Vir siue mulier cum se occultauerit. segregauerit. seu absconderit ad uouendum uotum nazarę i siue monachi. et sic more superioris uocabuli significat segregationem.

פלל Fecit debitum. egit quod iustum est.ius dixit.executus est iu-

sticiam.iudicauit.i.Regum.ij.pro eo quod nos legimus. Si peccauerit vir in uirum placari ei potest deus.si autē in deum peccauerit uir quis orabit pro eo.ibi hebraici sermonis docti sic interpretantur.Si pecca-uerit uir erga uirum iudicabit eum iudex.si autem erga dominū pecca uerit uir quis constituet̄ iudex ei.et hic memento quod te supra docui elohim significare etiam iudicem. sed tetragrāmaton solum deum.ut hęc latius determinat rabi Moyses ęgyptius libri primi perplexorum capite secundo.quę faciunt ad intelligentiam supra citati prophetę eli versus.prima enim idest nostra translatio non concordat cum sancto Iacobo qui ait.Infirmat̄ quis in uobis inducat prębyteros ecclesię & orent super eum,et oratio fidei saluabit infirmū. et si in peccatis sit re-mittentur ei.ergo qui peccauerit contra deū is aliquos habere potest qui orent pro eo,et ex ea oratione remittētur ei peccata. Item legitur p̄s.cvi.secundum nostrā trāslationē.Stetit phinees et placauit et cessa uit quassatio.ubi certum est quod Phinees nulla oratiōe ad deū usus est,sed sola iusticię executione. sicut scribitur Numeri.xxv.quare nō potest hoc uerbum ad orationē et supplicationis placationē trāsferri. sed ad iudicij rigorem et executionē iusticię. sicut etiam Ionathas chal dęus in supra memorato uersu qui ponitur.i.Regū.ij. expresse appro bat.Inde nomen Iob.xxxi.hoc enim nephas est et iniquitas maxima. rectius sic.hęc est iniqtas rigorose iudicāda.accipitq3 iod cata epenthe sin.significat autē huiuscemodi uerbū in forma cōiugationis hithpael etiam orare et rogare.Genesis.xx.Et orabit pro te quia propheta est. & infra.Orante autem Abraham sanauit deus Abimelech. Inde no-men oratio. ut in titulo psalmi nonagesimi. Oratio Moysi hominis dei.& quarto Regum uicesimo. Audiui orationem tuam. & a superio re significato deducitur.qui enim deum orat is petit ut eum iudicet se-cumdum misericordiam suam, et non respiciat ad multitudinem ma lorum quæ fecit.

פלא Ignotum.occultum. absconditum.arcanum fuit.Deute.xvij.

Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospexeris.quod On kelus secundum aliquos libros sic transtulit chaldaice.Cum liquidan da siue exponenda fuerit abste res aliqua.sed alij hebręorū libri trāsla

ficat lapidem uiridem,ideo uariant interpretes et expositores scriptu rarum.alij enim passiuum uolunt esse a colore uiridi nominatum. & fortasse non absurde,eoquod quoddam genus topazij prassoidē dicūt.alij smaragdum quę et ipsa uiridis est.et authore Iuba smaragdus illa est acriter uiridis quę apud ęthiopas nascit̄,& a Plinio laudata scribitur.vnde illud Iob.xxviij.Nō adęquabitur ei topazius de ęthiopia. ego putarem rectius exponi de smaragdo quam topazio. scripsit enī rabi Ionas qui linguam quoq; arabicam calluit,quod lapis iste quem pręsens uocabulum significat arabice nominetur smerad.

פטר Dimisit.emisit.declinauit.secessit.i.Regum.xix. Et declinauit Dauid a facie Saul.ubi legitur neutraliter.sed actiue ponitur.ij. Paralippomenon.xxiij.Siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas.significat etiam aperire.ut Prouerbiorū.xvij. Qui dimittit aquā caput est iurgiorum.idest qui aperit aquam scilicet retentam. & manifestius legitur Exodi.xxxiiij.Omē quod aperit uuluam meum erit.& ibi scribitur sex punctis.& in genere fœminino Numeri.viij. Pro primogenitis quę aperiunt omnem uuluam.et deriuatur a superiore significato,eoquod primogenitum omē primum emittitur et erumpit ex matrice.Inde dicuntur prominentes sculpturę quod uel emittātur vel aperiant se.ut legitur tertio Regum sexto. Et cęlaturas ualde eminentes.quod paulo superius traducitur. & picturas uarias quasi prominentes de pariete et egrediētes.Ecce ab utroq; significato est interpretatus author quisquis fuerit.

פטיש Malleus grandis et ponderosus.Ieremię.xxiij. Et quasi malleus conterens petram.& Isaię.xli.Faber ęrarius percutiens malleo.

פיד Destructio seu ruina. Prouerbiorū.xxiiij.Et ruinam utriusq; quis nouit.& Iob.xxxi.Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat.

פים Pinguedo aruina.Iob.xv. Et de lateribus eius aruina depēdet.

פכה Eliquuit.egressum.elapsum.eluctatum est.redūdauit.exiuit. Ezechielis.xlvij.Et ecce aquę redūdantes a latere dextero. Inde פך lēticula.i.Regū.x.Tulit aūt Samuel lenticulā olei.qa ex ea liquit̄ oleū.

terror.Geñ.xxxi.Et timor Ishac fuiſſet mihi.& Iob.xv. Sonitus terroris ſemp in auribus illius.ubi numeri pluralis eſt nominis immediate precedentis. Item nomen aliud in alia forma precedente mem litera. Prouerbiorũ.xxviij.Beatus homo qui ſemper eſt pauidus.

פחד Teſticulus.Iob.xl.Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.

פחה Princeps.dux.Nehemię.v.Annonas quę ducibus debebant non comedimus.pro eo quod rectius hebręi legunt.panem principis nõ comedi.et quamuis hoc uocabulum ſit maſculinũ et he finalis aſpiratio non ſignificet terminationem fœminini generis.tamen declinat ſecundum formam fœmininorũ.ut in eodem loco. duces autẽ primi. vbi adiectiuum terminatur in maſculino genere. ſcribitur autẽ prima ſyllaba per ſegol.ſed cum in continuitate conſtructionis regit poſt ſe genitiuũ,tunc ſcribit per patha.Haggei.i. Filium Saalthiel ducẽ Iuda. & qñq; finalis aſpiratio aufert ſequente ꝓnomine ſubiũctiuo affixo.

פחז Feſtinauit.uagatus eſt celeriter. cito ſuccenſuit.animoſus fuit. Sophonię.iij. ubi nos legimus. Prophetę eius ueſani. hebręi habent. profetę eius feſtinant.lxx.ab animoſitate et iracundo ſpiritu tranſtulerunt gręce πνευματοφοροι ideſt ſunt ferentes ſpiritũ.ſed aliter atq; proprius accedit noſtra tranſlatio Iudicum.ix. Qui conduxit ſibi inter eos viros inopes ideſt uacuos et uagos ideſt leues qui poſſunt feſtinare.et Geneſis.xlix.Effuſus es ſicut aqua.pro feſtinanter eluctatus ſicut aqua non augeberis.

פחם Carbo.pruna.Prouerbiorũ.xxvi.Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem.et Iſaię.xliiij.In prunis et in malleis formauit illud.

פחת Fouea.ij.Regum.xviij.Et proiecerunt eum in ſaltu in foueã grandem.declinat in maſculino et pluraliter ſic.ij.Regũ.xvij. Forſitan nunc latitat in foueis aut in uno quo uoluerit loco.et Leuitici.xiij.Eo q; in foſſa ſit in ſuperficie uel per totum lepra.rectius.humiliata et diminuta ſit.unde eo uocabulo utuntur magiſtri hebręorum cum per modum adagij dicere uolunt.ne quid minus ne quid nimis.

פטדה Lapis precioſus quẽ noſtra tranſlatio topazion nominat. Exo.xxviij.In primo uerſu erit lapis ſardius et topazius. & quia ſigni

vt Lucanus in libro.x. Arcanum natura caput non prodidit ulli. Nec licuit populis paruum te Nile uidere.

פּוֹת Cardo ostij.iij.Reg.vij. Et cardines ostiorũ domus interioris.

פָּזַז Conualuit. fortificatus est et roboratus. Gẽn.xlix. Et dissoluta sunt uincula brachiorum et manuũ eius. rabi Salomon uidetur hanc sententiam exponere uelle ex sequẽti uocabulo quod aurũ significat. vt sic intelligatur. Et deaurabunt brachia manuũ tuarum de manibus fortis Iacob. idest a domino qui est fortis hoc est deus Iacob. alij autẽ ut rabi Dauid kimhi legunt sic. Et fortificabunt brachia manuũ tuarũ. sic.ij.Regum.vi. Subsilientem atq; cantantem coram domino. rectius viriliter ac fortiter agentem et salientem coram domino.

פָּז Aurum obrizum optime purgatũ.ps.xxi. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. quod rectius multo Hiero.sic. Pones in capite eius coronam de obrizo. &.iij.Regum.x. Et uestiuit eum auro fuluo nimis. idest auro aureo, hoc est purgatissimo. scilicet maximi ualoris. ut alludat superiori uocabulo. et hic preponit mem litera appen silis. sed eius loco qñq; preponit aleph in eodẽ significato. ut Danielis x. Et renes eius accincti auro obrizo.

פִּזַּר Dispersit. dissipauit. prodegit.ps.liij.. Quoniã deus dissipauit ossa eorum. et Ieremię.l. Grex dispersus Israel. & ps.cxli. dissipata sunt ossa nostra secus infernum.

פָּחַד Timuit. formidauit. pauit. territus est. Isaię.xxxiij. Conterriti sunt in sion peccatores. et ps.xiiij. Illic trepidauerunt timore. sequens dimidius uersiculus secundum prisca uolumina obelisco confodiẽdus est. sic etiam superiores in eodem ps. uersus tres ab eo qui incipit. Sepulchrum patens. usq; ad eum qui definit ante oculos eorum. nõ inueniũtur illic in hebraico. nec etiam in greco apud idoneos. quare miror Nicolaum de lyra eum locum esse cõmentatum. laudoq; magis Burgensem qui nõ ita perfunctorie transiit. sed eius notę meminit in additionibus suis aureis atq; preciosis. & Hiero. in psalterio de hebraica veritate etiam eosdem non posuit. Item Oseę.iij. Et pauebunt ad dominum et ad bonum eius. Inde nomẽ timor. pauor. stupor. formido.

פוקה Offensio et singultus cordis.i.Regum.xxv. Nō erit tibi hoc in singultum. Inde nutatio et membrorum dissolutio.Nahum.ij.Et dissolutio geniculorum.

פוק Traduxit.eduxit.hausit.Prouerbiorum.xviij.Et hauriet iocunditatem a domino.idest traducet uoluntatem a deo.

פור Cecidit.Inde uerbum transitiuum quod est cadere fecit.irritū fecit.dissoluit.dissipauit.p̄s.xxxiij.Dominus dissipat consilia gentiū. vel secundum Hieronymū dissoluit consilia.Gen̄.xvij. Quia pactum meum irritum fecit.et in alia forma geminata res litera inuenitur p̄s. lxxiij.q̄d nos legimus.Tu confirmasti in uirtute tua mare. id rectius vertit Hieronymus.Tu dissipasti.Inuenitur quoq; duplicare seipsam dictionem פרפר Iob.xvi.Ego ille quondam opulentus repente contritussum.rectius de uerbo ad uerbum sic. Opulentus fui et fregit seu dissipauit me siue oppressit me.nā ab opprimendo פורה significat torcular.Isaię.lxiij.Torcular calcaui solus.

פור Sors.Ester.iij.Missa est sors in urnam. quę quidem sors dicebatur pur non urna.quod postea textus aperte dicit.Et misit phur.q̄d nostra lingua uertitur in sortem.et sequitur. Ex illo tempore dies isti appellati sunt purim idest sortiū.eo ꝙ pur.i. sors in urna missa fuerit.

פוש Increuit.abundauit.diffusum est.Habacuk primo. Et diffundentur equites eius. & Malachię quarto.pro eo quod translatio nostra tenet. Et salietis sicut uitulus de armento. hebręi rectius legunt sic.Et crescetis sicut uituli ad pręsepe.& putant ab hoc uerbo nominatum esse maximum fluuiorum phison. qui Hieronymo teste in libro quęstionum hebraicarum ganges putatur. propter eius incrementū et exundantiam.In eum enim ut Plinius notat naturalis historię libro quinto fluere dicuntur vndeuiginti amnes.sed rabi Salomon scribit quod sit Nilus.sæpius enim inundat ferme totam ægyptum potissimū sole in cancro existente.qui prius Melo dicebat̄.ut scripsit Seneca de situ Indiæ.et est unus ex maioribus totius orbis.cuius ortus nescit̄.

פחח Afflauit. aspirauit. Canticorum secundo. Donec aspiret dies. et eiusdem libri capitulo quarto. Perfla hortum meum. eo nomine vocantur fauillę suffumigiorum fornacis fabri ęrarij. ut Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. Inde aliud uerbum. psalmo. xij. Fiducialiter agam in eo. quod hebraice legitur. spirabit in eo. nõ a spe sed a flatu ac spiritu.

פח Laqueus. psalmo. cxxiiij. De laqueo uenantium laqueus contritus est. & pluralit͛ psalmo undecimo. Pluet super peccatores laqueos. sed mihi uidetur conuenientius exponi debere de carbonibus eo ꝙ sequitur ignis et sulphur &c̃. nam פחם significat carbonem. ut Isaię. liiij. Fabrum sufflantem in igne prunas seu carbones. et ideo hãc dictionem huc locaui.

פח Aes percussum in modum bractearum. quas translatio nostra laminas appellat. Numeri. xvi. Producatq; ea in laminas. & Exodi xxxix. Inciditq; bracteas aureas.

פוט Libya secundum Hieronymum in libro hebraicarum quęstionum. Ieremię. xlvi. Fortes ęthiopię et libię.

פוך Fucus quo mulieres ornant oculos. quod translatio nostra stibium appellat. forsitan compositum ex herba stibe quam Dioscorides in libro de sylua medicinali tertio scripsit oculis auferre rubedinẽ. quarto Regum nono. Depinxit oculos suos stibio. et Ieremię quarto. Et pinxeris stibio oculos tuos. quandoq; transferunt gemmã et aiunt esse carbunculum.

פול Faba. Ezechielis quarto. Et fabam et lentem.

פון Attonitus fuit. hęsitauit. dubitauit. p̃s. lxxxviij. Exaltatus aũt humiliatus sum et cõturbatus. q̃d Hiero. sic. Portaui furorẽ tuũ et cõturbatus sum. rectius sic. Tuli terrorẽ tuũ et attonitus hęsito seu dubito. Inde particula pen. ne forte. Isaię. xxvij. Ne forte uisitetur contra eam. & est particula dubitatiua.

פוץ Dissipauit. dispersit. diuisit. Geñ. xi. Antequã diuidamur in uniuersas terras. et Zacharię. xiij. Et dispergent͂ oues gregis. et quãdoq; geminat zade. ut Habacuk. iij. Et cõtriti sunt montes sęculi. idest diuisi sunt. & assumit alias quoq; passiones.

ficat palatium seu domum regiam siue dominicam, quam sępe templū nominauit antiquitas. nam prisci hebręorum magistri palatium uocauerunt אפדנא vnde rabi Gerson in cōmentariis super Danielē in uerbo allegatę authoritatis super montem indytum dicit ꝙ ibi fuerit ędificata domus sanctuarij idest templum. quapropter sensus erit ꝙ antichristus inter duo maria figet tabernacula sua pro templis in quibus adoretur.

פדע Liberauit. absoluit. Iob. xxxiij. Libera eum ut non descendat in corruptionē. rabi Salomō scribit quod litera ain hic stet pro aleph. quod posset pro he cōmutari, quapropter idē significabit q̄d פדה de quo superius locuti sumus. caue autem quoniam non est simile illi quod legitur Prouer. iiij. Fuge ab ea nec transeas per illam, istic enim ea dictio per res scribitur et nō per daleth. quamuis errore impressorum in aliquibus libris per daleth scriptum inueniatur.

פדר Truncus mutilus. Leuitici. i. Caput et cuncta quę adhęrent. hebraice sic. Caput et truncum super ligna.

פה Os oris. Exodi. iiij. Quis fecit os homini. et trāsumptiue dicimus vno ore laudabant filium. idest omniū consensu laudabāt filius. et nota ꝙ quando per continuitatem constructionis regit casum, tunc he mutat̄ in iod. ut Iosue. ix. Et os dn̄i non interrogauerunt. vnde manifestum est ꝙ in allegato Exodi uersiculo non debet scribi hominis ut regatur a nomine os, sed homini in datiuo ut regatur a uerbo fecit. similiter legitur per iod sine he quando iod primam personam significat quod patet infra in arte grammatica. ut psalmo. xlix. Os meum loquetur sapientias. et quandoꝗ mutatur he in aleph.

פה Hic. in hoc loco. Isaię. xxij. Quid tibi hic aut quis tibi hic.

פוג Hęsitauit. uacillauit. Habacuk. i. Propter hoc lacerata est lex. rectius sic. Hęret seu uacillat lex. quam dictionē translatio nostra circū loquitur ambagibus nō multum aptis. Gen̄. xlv. Iacob quasi de graui somno euigilans tamen non credebat eis. q̄d recte uerbū e uerbo sic legi deberet. et uacillauit seu hęsitauit cor eius quoniā nō credebat eis.

Fuerūtq́ ei obuiam angeli dei.et Geñ.xxiij.Intercedite pro me apud ephron.& Iosue.ij.Ne forte occurrant uobis reuertentes.Amos.v.& occurrat ei ursus.et significat cōtingere.Exodi.v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.idest contingat seu apprehendat nos &c̄.et pro eo quod legitur Isaię.xlvij.Non resistet mihi homo. hebręi legūt.nō orabo hominem.

פֶּגֶר Cadauer. quod describit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus corpus sine spiritu.sic Amos.viij.Multi morietur. rectius sic.Plurimū cadauer supple erit.etpluraliter Isaię.lxvi.Et uidebunt cadauera virorum.Inde significat ruinam et interitum mortuorū. Nahum.iij. Et grauis ruinę.significat etiam tardare.

פָּגַשׁ Occurrit. alij dicunt apprehendit. Exodi.iiij.Occurrit ei dominus et uolebat occidere eum. quod quidam hebręorum legunt apprehendit eum dominus.sed primum uerius.sic Genesis.xxxiij. Quænam sunt istę turmę quas obuiam habui.

פָּדָה Liberauit.eruit.redemit.soluit.absoluit.ps̄.lv.Redimet in pace animam meam.et psalmo.cxxx.Et ipse redimet Israel. Inde nomen redemptio.psalmo.cxi.Redemptionem misit dominus populo suo.& in alia forma psalmo.xlix.Et precium redemptionis animę suę.et iccirco quandoq́ sic dicitur. precium solutionis et liberationis. In alia forma Numeri tertio.In precio autem ducentorum.

פַּדָּן Campus et planicies in lingua Ismaelitarū seu Saracenorꝝ.et dicit̄ a nr̄is mesopotamia quę gręce secūdū Strabonē dicit̄ cœlosyria.ut supra diximus in uocabulo aram.est aūt cāpestris locus int̄ duo flumina tigrim et euphratē unde mesopotamia gręce nominat̄.Geñ.xxviij. vade et ꝓficiscere in mesopotamiā syrię.nā duę sunt syrię. una campestris q̄ dicit̄ mesopotamia.et uocat̄ hebraice sic פַּדַּן אֲרָם ut supra Geñ.xxviij.Et altera mōtana q̄ dicit̄ syrophœnicia.sed hebraice uocatur אֲרַם צוֹבָה .ij.Regū.x.cōduxerūt mercede syrū rehob et syrū zoba.a primo deriuari q̄dam putāt locū quendā ꝓpe Emaum ciuitatem dictum אַפַּדְנוֹ cata prothesin literę aleph. Danielis undecimo.Et figet tabernaculum suum apedno idest secundum Hieronymum apud Nicopolim. sed communiter in lingua iudęorum signi

פְּאָה אלפ״ס ף׳ תורת

f Inis.terminus.latus.particula angularis. Exodi.xxvi. Quare xx. erunt in latere meridiano.et infra. In latere q̃q; secundo quod uergit ad aquilonẽ.etpl̃r eiusdem.xxv. Et pones eos in quatuor angulis.Inde oritur uerbũ quod significat secundũ præcepto rem meum Iacobũ iehiel dispergere per angulos orbis. Deute.xxxij. Et dixi ubi nam sunt.quod pro linguæ ꝓprietate legi deberet sic.Dixi dispergam eos per angulos seu latera orbis.secundum primã significationem intelligunt uersiculum illum Leuitici.xix. Neq; in rotundum tondebitis comam,idest fines uel angulos capitis uestri.sic eodem in loco.Nec radetis barbam.rectius sic.Neq; perimas finem barbæ tuæ. & sic significat cincinnos capitis seu barbæ.

פְּאֵר Gloria. καὶ μεγαλοπρέπεια Isaiæ.lxi.Et darem eis coronam pro cinere.pro quo rectius septuaginta interpretes uerterunt gloriam ꝓ cinere.Inuenitur in fine per duplex r.Nahum secundo. Inde uerbum gloriari. ut Exodi octauo. Constitue mihi quando deprecer pro te. pro quo rabi Salomon exponit gloriare contra me.hoc est. habeas tu illam gloriam ut eligas tibi tempus. quam gloriam ego deberem habere scilicet ut mea esset electio.sic recte Iudicum septimo. Ne gloriẽt contra me Israel.similiter Isaiæ decimo. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea.Inde sub alia forma nomen gloria.psalmo lxxxix.Quoniam gloria uirtutis eorum tu es.idest μεγαλοπρέπεια & sic est unum de decem numerationibus in cabala.Item inuenitur significare ramum.

פַּג Ficus immatura.et dicitur grossus. Canticorum secundo. Ficus protulit grossos suos.

פִּגֵּל Prophanatum.execrabile.abominabile.sic enim rabi Salomõ exponit Leuitici.xix.Prophanus erit et impietatis reus.idest execrabilis. abominabilis et prophanatus. sic Ezechielis quarto. Et non est ingressa in os meũ omnis caro immunda.idest execrata et ꝓphanata.

פָּגַע Occurrit.obuiauit.precatus est.orauit. intercessit. Geñ.xxxij.

dit.euellitur.et eiusdem.ix.Qui transtulit montes et nescierunt. et Genesis.xij.Et inde transgrediens ad montē.glossa rabi Salomonis dicit. Et trāstulit inde tabernaculum suum ad montem. Inde qui uertit unā linguam in aliam,uel qui scribit unum librū ex alio hoc uocabulo nominatur et dicitur transferre.Prouerbiorum.xv.Hę quoque parabolę Salomonis quas transtulerunt uiri Ezechię.

עָתַר Orauit.rogauit.deprecatus est.Iob.xxxiij. Deprecabit̄ deum & placabilis ei erit. & sępe ponitur Exodi.viij. Orate dn̄m ut auferat ranas.Item infra.Quando deprecer pro te.Item ibidem. Rogate pro me.Item egressus a te orabo dn̄m.et Sophonię.iij.Inde supplices mei.

עָתַר Derogauit. importune adorsus est. superbiuit. Ezechielis xxxv. Et derogastis aduersum me uerba uestrā.idest superbe locuti estis aduersum me uerbis uestris.

tempora mea.quod nos legimus sortes meę.& ps̃.x.ubi nos legimus. In oportunitatibus in tribulatione.hebraica ueritas teste Hieronymo habet sic.In temporibus angustię.

עַתָּה Iam.nunc. uolunt esse deriuatum a superiore uocabulo temporis.nihil enim habemus de tempore nisi pręsens nunc.ps̃.cxiij.Ex hoc nunc et usq; in sęculum.idest a tempore ad ęternitatem.

עָתִיד Iminens.futurus.Iob.xv.Sicut regē qui pręparatur ad pręliū. idest rex affuturus pręlio pro incendio.& Ester.viij. Paratos esse iudęos ad capiendam uindictam.verius sic.Esse iudęos futuros ad diem illum uindicare &c̄.sic Iob.iij.Qui parati sunt suscitare Leuiathan.

עַתּוּדִים Hirci.ps̃.l.Neq; de gregibus tuis hircos.sunt autem magni hirci caprarū ascēsores sic nominati.nā parui uocant̄ שְׂעִירִים vt Leuitici.iiij.Hircum de capris immaculatum.significat autem quādoq; transumptiue maiores in pplo qui pręcedunt sicut hircus gregē.

עָתַם Obscurauit.passiuum eius est in usu.Isaię.ix.In ira dn̄i exercituum conturbata est terra.sed rabi Dauid kimhi interpretatur obscurata est terra.

עָתַק Veterauit.antiquus fuit.Iob.xxi.Quare impij uiuunt subleuati sunt confortatiq; diuitiis.p̄ subleuati sunt rectius hebręi loquunt̄ inueterauerunt seu fiunt ueteres atq; senescunt. & simul atq; sunt longęui roborantur etiam diuitiis.hoc est augētur et fortificantur.sic.i. Paralip.iiij.Hęc autem uerba uetera.&.i.Regum.ij.Recedant uetera de ore uestro.& ps̃.xxxi.Quę loquuntur aduersus iustum iniquitatē. pro quo Hieronymus sic.Quę loquūtur contra iustum dura idest durabilia et inueterata. et rabi Salomon exponit illa antiqua quę antea locuti erant ad Saul super Dauid scilicet quod quęreret ei malum. q̄d tamen non fuit uerum.ut.i.Regum.xxiiij.Exponit autem secūdo etiā aliter idem Salomon iuxta secundam significationē quę infra patebit. Item psalmo.vi.Inueteraui inter omnes inimicos meos.

עָתַק Transtulit.Iob.xiiij.Et saxum transfertur de loco suo.i.rece-

culcauit translator omĩa.sed hebraice ita uerbum e uerbo legitur:Sic offeretis etiam uos primitias domini de omĩbus decimis uestris quas accepistis a filiis Israel.dabitisq; de eo primitias dñi ipsi Aarõ sacerdo ti.cetera uide infra in uolumine sequẽti de nominibus numeralibus.

עָשׂוֹר Instrumentum musicum a decem nominatum, quod nos decachordum uocamus.p̃s.xcij.In decachordo psalterio.et psalmo cxliiij.In psalterio decachordo psallam tibi.

עָשׁוֹת Purum.candidum.mundũ.purgatum.Canticorũ.v.Venter eius eburneus.hebraice sic. Venter eius purum seu candidum ebur. quasi diceret sicut candor eboris.Inde uerbum nominaq; u rbalia. Ezechielis.xxvij.In nundinis tuis posuerũt ferrum fabrefactum. rectius ferrum purgatum,quod nos dicimus chalybeum. vnde uersi culum Iob.xij.Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.sic intelligit rabi Dauid kimhi q; Iob de seipso dicat q; sit teda contempta quę antequam fuerit ad puritatem restitu ta tunc paratus sit ad nutationem pedis.et placet ualde hic intellectus quĩa uerborũ proprietati est propior et bona comparatio.sicut si quis noctu per plateas ambulat cũ lucerna quę incipit exiccari ac tenebre scere.ambulans uult eũ emũgere atq; purificare.et inter emundandũ iam offendẽs ad lapidem pedes cadit.sic igitur uerbum e uerbo legit̃. Teda neglecta ad purificationem statuta parata ad nutationẽ pedis.

עֶשְׁתּ Recogitauit.Ionę.i.Si forte recogitet deus de nobis. Inde no men cogitatio.p̃s.cxlvi.Peribunt omnes cogitationes eorum.scribi turq; prima per segol.

עַשְׁתֵּי Ponitur pro uno uel una quando iungitur aliis nominibus numeralibus.sicut infra in libro tertio inuenies Zacharię.i.vndecimi mensis sabat.Exodi.xxvi.Saga cilicina undecim.

עַשְׁתְּרוֹת Oues foemellę.Deutero.vij.Gregibus ouiũ tuarum.

עֵת Tempus.Geñ.xxix.Nec est tẽpus ut reducantur ad caulas gre ges.et pluraliter in masculino.Iob.xxiiij.Ab omnipotente nõ sunt ab scõdita tempora.et in foeminino.ut psalmo.xxxi.Et in manu tua sunt

duabus caudis titionū fumigantiū. Quia uero fumus repreſentat ignē et ignis iram. iccirco tranſumitur etiam pro ira. ut p̄s. lxxx. Quouſq; iraſceris ſuper orationem populi tui. ſic p̄s. lxxiiij. Iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuę tuę. & .ij. Regum. xxij. Aſcendit fumus de naribus eius. ideſt ira in furore ſuo.

עָשַׁק Vim fecit. cōcuſſit. calumniatus ſeu iniuriatus eſt. uiolētauit. .i. Regū. xij. Si quēquam calumniatuſſum. et infra. Non es calūniatus nos. & Leuitici. vi. Aut calumniā fecerit. item reddet omnia quę per fraudem uoluit obtinere. & tranſumptiue ſignificat rapere. ingurgitare. abſorbere. Iob. xl. Ecce abſorbebit fluuium. Inde nomē Eccleſiaſtis vij. Calumnia conturbat ſapientē. Item eiuſdem. iiij. nomen uerbale paſſiuū. Et lachrymas innocentiū ꝑ iniuriatorꝝ. i. eorum quibus facta eſt uis et iniuria. & ſequit̃. neſcio quę rhetorica periphraſis ſcilicet ſic. nec poſſe reſiſtere eorum uiolentię cunctorum auxilio deſtitutos. pro ꝙ hebraica ueritas ſic legit. Ecce lachrymas iniuriā paſſorū et nō eſt eis cōſolator. et de manu iniuriarū ſuarū uiolentia et nō eſt eis cōſolator.

עֵשֶׂק Lis. iurgium. et ſcribit̃ quinq; punctis. Gen̄. xxvi. quāobrem nomen putei ex eo quod acciderat uocauit calumniā. rectius ſecundū hebręos uocauit iurgium. ſic etiam rabi Salomon exponit. Inde orit̃ verbum iurgari litigare. quod etiam in pręfato loco ponitur et tamen non transfertur.

עָשַׁר Ditatus ſeu diues eſt. locupletatus eſt. Oſeę. xij. Diues effectus ſum. et Iob. xv. Non ditabit̃ et non perſeuerabit ſubſtantia eius. Inuenit̃ etiam in alia forma intrāſitiue p̄s. xlix. Ne timueris cum diues factuſſuerit homo. inuenit̃ etiam tranſitiuū. ut. i. Regū. xvij. Virum ꝙ percuſſerit eum ditabit rex diuitiis magnis. Inde nomē diues. Iſaię. liij. Et diuitē ꝑ morte ſua. et pl̄r Eccleſiaſtis. x. Et diuites ſedere deorſum.

עָשַׂר Decimauit. i. Regū. viij. Et uinearꝝ redditus addecimabit. & Gen̄. xxviij. Cunctorū quę dederis mihi decimas offerā tibi. Inde nomen decima uel decimatio. Malachię. iij. Inferte omnem decimam. & Nūeri. xviij. Decimas quas dedi uobis. ubi ponit̃ hebraice in ſinglari numero. & pl̄r declinat̃ in forma fœminina. ut ĩ eodē loco ubi iterꝝ in-

ctum interpretari.nō q rodere uel comedere significetur, sed potius fugere et fugare.legimus autem sic Iob.xxx.Qui rodebant in solitudine.et infra.Et qui me comedunt non dormiūt.pro quo rabi Salomō exponit.Qui fugati erant in solitudine hoc est in tenebris. et infra exponit sic.Et persecutores mei et fugantes me.

עֶרֶשׂ Lectus. grabbatum. Deutero.iij. Et monstratur lectus eius ferreus.& ps.xli.Dominus opem feret illi super lectum doloris eius. et Canticorum.i.Lectulus noster floridus. et quandoq mutatur schin in samech.ps.vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo.

עָשֵׁשׁ Tinea.uermis.per apocopen ultimę literę.Isaię.l. Tinea comedet eos.inde oritur uerbū ps.vi.Turbatus est a furore oculus meus. corrosus & obfuscatus. quasi uitro laternę obductus. similiter ps.xxxi. Conturbatus est in ira oculus meus anima mea et uenter meus.Hieronymus transtulit ubiq caligauit.sed quid de ossibus? cum sequitur et ossa mea conturbata sunt.ubi ponitur idem uerbum.

עֵשֶׂב Herba.Geñ.i.Germinet terra herbam uirentem et afferentem semen iuxta genus suum. et eiusdē.iij. Et comedes herbam terrę. et scribitur quinq punctis et etiam declinatur in fœminino genere. vt Prouerbiorū.xxvij.Et collecta sunt fœna de montibus.idest herba montium.et schin litera pronunciatur per dagges proprer euphoniā.

עָשָׂה Apparauit. fecit.adaptauit.threnorū.ij.Fecit dominus quæ cogitauit.Inde uerbū passiuum.Ecclesiastis.i.de omibus quę fiunt sub sole.debuit uertere.quę facta sunt sub sole.et paulo superius. quid est quod factum est ipsum q̄d faciendū est. et Deutero.xxi. Et circūcidet vngues.verius sic.Et adaptabit ungues.rabi Akiba subaudit ut faciat eas crescere.sed rabi Eliezer supplet q deponat eas.et.i.Regū.xij.Dominus qui fecit Moysen et Aaron.idest sublimauit et adaptauit.

עָשַׁן Fumauit. Exodi.xix. Totus autem mons sinai fumabat.et ps. cxliiij.Tange montes et fumigabūt.inde nomen fumus.Exodi.xix. Et ascēderet fumus ex eo quasi de fornace..sic uerbū e uerbo. & ascendit fumus eius sicut fumus fornacis.et aliter nomen adiectiuū.Isaię.vij. A

Oseę decimo. Ipse confringet aras eorum.

עֲרָפֶל Caligo seu tenebrositas. Deuteronomij quarto. Tenebrę et nubes et caligo.

ערף Influxit. guttauit. stillauit. fluxit. sic rabi Salomō. quamuis nostra translatio uerterit concreuit. Deuteronomij. xxxij. Concrescat ut pluuia doctrina mea. sic eiusdem. xxxiij. Cęliq́ȝ caligabūt rore. uerius sic uerbum e uerbo. Deniq́ȝ cęli ipsius stillabunt rorē. et Isaię. vi. Et lux obtenebrata ē in caligine suo. rectius ī influētiis eius. et loq̄tur de sole.

ערץ Fractus animo et cōsternatus et territus est. horruit. pauit. tremuit. Deuteronomij. vij. Non timebis eos. rectius sic. Ne frangaris a vultu eorum. sic Deuteronomij. xx. Nolite metuere nolite cedere nec formidetis eos. & Iosue. i. Noli metuere et noli timere. Inde fractura. Iob. xxx. In desertis habitabāt torrentiū. idest in fractis tophis & fissis petris torrentium. quia uero formidantur ij qui fortiores sunt, iccirco significat hoc uocabulum forte. robustum. potens. Ieremię. xx. Tanq̄ bellator fortis. & p̄r p̄s. liiij. Et fortes quesierūt animam meam. Inde nomen uerbale passiuum robustus uel metuendus. ut p̄s. lxxxix. Deus qui glorificabit̄ in consilio sanctorum. sed rectius Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio sic. Deus robustus in arcano sanctorū nimio. est autē sensus. Deus tremendus et metuēdus est in maximis sacramētis sanctorum. aliud nomen fortitudo uel terror. Isaię. viij. Ipse pauor vester et ipse terror uester. idest ipse formidabitur atq́ȝ timebit̄ a uobis. et hoc est sanctificare deum.

ערק Fugit. sic Onkelus chaldaice trāsfert loco uerbi נוס ut Genē. xiiij. Itaq́ȝ rex Sodomorum et rex Gomorrę terga uerterunt. i. fugerunt, et qui remanserunt fugerunt ad montē. ubi chaldęus utrobiq́ȝ posuit pręsens uerbum. cum igitur plurimus in Iob syriacus sit sermo, teste Hiero. in illius prologo. quam nos appellamus chaldaicā linguā decebit locos ipsius Iob in dubio magis secundū linguam chaldaicam quam ad meram uoluntatē nostrā transferre. tu uero audiuisti supra q̄ ubi hebręus utitur uerbo fugere uel fugare. ibi chaldęus pro eo posuit pręsens uerbū. Debemus igit̄ locos binos Iob. xxx. ad hūc intelle-

abſconditus eſt.Inde uerbum aſtutus fuit uel calluit.Prouerbioꝝ.xv. Qui autem cuſtodit increpationes aſtutior fiet.et nomen adiectiuum Geñ.iij.Serpens erat callidior.Inde nomen ſubſtantiuū aſtutia. Pro⸗uerbiorum.i. Vt detur paruulis aſtutia.et eiuſdē.xiiij.Et expectabunt aſtuti ſcientiam.

ערום Nudus.Ezechielis.xviij.Et nudum operuit ueſtimento. ſcri bitur& illic per iod poſt ain.Item eiuſdem.xxiij.Et dimittent te nudā et ignominia plenam ſine iod.ſic Geñ.iij.Eo& nudus eſſem. etplurali ter Iob.xxij.Et nudos ſpoliaſti ueſtibus.et dicit maſſora hoc eſt ſcho⸗lion ꝙ ſuperius uocabulum raphatur et pręſens recipit dagges.

ערמה Aceruus. cumulus.Ruth.iij. Iſſet& ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum.& Canticorum.vij.Venter tuus aceruus tri tici.etpluraliter in fœminino.ij.Paralippomenon.xxxi.Fecerunt acer uos plurimos.quamuis in maſculino quo& apud Ieremiam reperiaẗ. Inde uerbum deriuatur paſſiuum. Exodi.xv. Et in ſpiritu furoris tui congregatę ſunt aquę.

ערמון Arbor caſtaneę,pro quo trāſlatio noſtra uertit platanum. Geñ.xxx. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis.ſed rabi Salomon in gloſſa ordinaria et rabi Dauid kimhi in libro de ra⸗dicibus primam expoſitionem amplexanẗ. quos cęteri merito conſe quuntur.lxx.abietem interpretati ſunt.Ezechielis.xxxi. Et platani nō fuerunt ęquę frondibus illius.

ערס Paſta ideſt farina ſic ſubacta ut ſit iam parata ad coquendum cibum.tranſlatio noſtra pulmētum interpretaẗ.Numeri.xv.Sicut de areis primitias ſeparabitis ita de pulmentis dabitis primitias domino. ſed primam expoſitionem Nicolaus de lyra ſequitur.

ערף Ceruix.Geñ.xlix.Manus tuę in ceruicibus inimicorum tuoꝝ. & Exodi.xxxij.Cerno ꝙ populus iſte durę ceruicis ſit.inde oritur uer bum Exodi.xiij.Quod ſi nō redemeris interficias.ubi poniẗ hebraice deceruicabis eum.tranſlatio noſtra latinius interpretatur. Iſaię.lxvi. Quaſi qui excerebret canem.Inde comuniter confringere ſignificat.

riui a fonte suo.hebrei sic.Graminetum super flumen super ore idest super ripa fluminis et omnis sementis fluminis arescet proiicieturq;. sic ps.xxxvij.ubi nostra translatio legit.vidi impiū superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani.Hiero.sicut indigena uirens. alij sicut ciuis floridus.hoc est diues et potēs.sed hebraica ueritas ita uertit. Vidi malignum potentem radicatum sicut laurum uiridem.

ערך Posuit.disposuit.ordinauit.preparauit.Leuitici.vi. Et imposito holocausto desup.hebraica ueritas et Onkelus chaldeus sic legūt. Ordinabitq; super eā holocaustū.Leuitici.xxiij.Ponetq; eos Aaron a uespere usq; in mane.et ps.v.ubi nrā translatio uertit. mane astabo tibi.rectius Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate sic transfert. Mane preparabor ad te. sed hebreorum magistri melius exponunt ita. mane ordinabo ad te supple orationē meā.est enim uerbū actiuum et non passiuū.sed hic est passiuum.Ioelis.ij.Sicut populus fortis preparatus ad prelium.Item Exodi.xl.Ordinatis corā ppositionis panibus. item in eodē.pones super eam que rite precepta sunt.uerbū e uerbo sic.& ordinabis ordinationē eius.inde nomē loci ubi bellat̄ uel acies.i. Regum.iiij.Ego sum qui ueni de prelio et ego qui de acie fugi hodie.

ערך Aestimauit.comparauit.coequauit.equauit.Iob.xxviij.Non adequabitur ei aurum uel uitrum.et ps.lxxxix. Quoniam quis in nubibus equabitur domino.

ערל Preputiauit.Leuitici.xix. Auferetis preputia eorum.hebraice sic.Preputiabitis preputia eius fructus illius.et sequitur. Tribus annis erunt preputiati ne comedatur.Inde nomen preputium. Geñ.xxxiiij. Nec dare sororem nostram homini incircumciso. uerbū e uerbo sic. Non poterimus facere rem hanc dādo sororem nostram uiro cui est preputiū.& Geñ.xvij. Masculus cuius preputij caro circumcisa non fuerit.dicitur autem de omni homine qui duro corde et incompositis aut ineptis labiis atq; auribus extat q; sit incircumcisus atq; preputiatus.Exodi.vi.Cum incircumcisus sim labiis. & Ieremie.vi.Ecce incircumcise aures eorum et audire non possunt. & Ezechielis.xliiij.Incircumcisos corde et incircumcisos carne.et sic significat obturamen.

ערם Astutus.callidus.Prouerbiorum.xxvij. Astutus uidens mala

moquarto. Quasi salices iuxta fluentes aquas.

ערג Clamauit ut est proprium cerui. translatio nostra desyderare vertit. p̄s. xlij. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum ita desyderat anima mea ad te deus.

ערוגה Linea plantationum. translatio nostra areolam uertit. Cãticorum. v. Genę illius sicut areolę aromatum. et pluraliter Ezechielis xvij. Vt irrigaret eam de areolis germinis sui.

ערוד Onager. i. onos agrios. hoc est asynus syluestris. Iob. xxxix. Et uincula onagri quis soluit. est aũt animal mediũ inter mulũ et asynũ.

ערה Discooperuit. nudauit. secundũ nostrã translationẽ. Isaię. xxij. Et parietẽ nudauit clypeus. sed hebręorꝫ aliqui dicunt parieti adhęret clypeus. alij dicũt ꝙ קיר sit nomẽ ciuitatis regis assyriorum. ut Isaię xv. Et incolę eius scutati discooperuerunt clypeos suos. ita tradit rabi Dauid kimhi in cõmentariis super Isaiã. Item Leuitici. xx. Ipsaq́ꝫ aperuerit fontẽ sanguinis sui. et q̃d legit a nobis Habacuk. iij. Suscitans suscitabis arcum tuum. magistri ascribunt huic uerbo exponentes sic. Denudatione denudabis arcum tuum.

ערה Effudit. exinaniuit. euacuauit. Isaię. liij. Pro eo q̃d tradidit in mortẽ animã suã. i. effudit. sic Geñ. xxiiij. Effundésq́ꝫ hydriã in canalibus. ad hoc intelligũt uersiculũ threnorꝫ. iiij. Inebriaberis atq́ꝫ nudaberis. q̃d legũt euacuaberis. sic enĩ mos est uinolentorꝫ ut euacuent effũdentes ex se uina. et p̄s. cxxxvij. Qui dicũt exinanite exinanite usq́ꝫ ad fundamentũ in ea. Inde ערוה q̃d nr̃a trãslatio uertit turpitudinẽ a nuditate scilicet secretarꝫ partiũ hominis. ut Leuitici. xviij. ferme per totum. et sic significat turpitudinem. abominationem. et detestationem cuiuscumq́ꝫ rei.

ערה Adiunctũ est. adhęsit. Isaię. xxij. Et parietem nudauit clypeus. pro quo hebręi. & parieti adhęsit clypeus. inde dictũ est.

ערות Herbę atq́ꝫ gramina quę minutis radicibus solo adhęrent. vnde et radicare et radicitus hęrere dicitur. translatio nostra de superiore uocabulo interpretatur. Isaię decimonono. Nudabitur alueus

tit placuit.et bene etiā acceptū fuit et cōgruit.Malachię.iij. Et placebit dño sacrificium Iuda et Ierusalē.idest dulcesect.sic p̄s.ciiij. Iocundū sit ei eloquiū meum &c̄.Inde nomen Canticorꝝ.ij. Quia uox tua dulcis. Item p̄s.cxix.Suscipe seruū tuum in bonum.quāuis multi uarie trāsferant,tamē secundū ꝓprietatem huius uocabuli sic sonat. dulcescat seu cōgruat seruus tuus in bonū.et inde cęlum beatorꝝ dicit̄.sic p̄s.lxviij. vbi nos legimus.qui ascēdit sup̱ occasum. et Hiero.sic. Ascendēti per deserta.ego expono iuxta hebręos sic. Qui uehitur in amoenis iocundisq̧ beatorum cęlis.

עָרַב Sub cautione cōmodato coepit.fideiussit. Gen̄.xliiij.Qui in meā hunc recepi fidē.Prouer.vi.Si spoponderis pro amico tuo. Inde nominant̄ obsides homines qui loco pignoris dantur.ij. Paralip.xxv. Nec nō et filios obsidū reduxit in samariā. similiter.iiij. Regū.xiiij. Et obsides et reuersus est in samariam. Inde deriuat̄ uerbū Nehemię.v. Agros nostros et uineas et domos nostras oppignoramus ut accipiamus frumentū in fame.ecce significat pignorare.et quia negociatorꝝ est multa īpignorare et hypothecare.ideo significant̄ eo uocabulo negociatores.institores.et mercatores. et nūdinatores. Ezechiel.xxvij. Naues tharsis prīcipes tui ī negociatiōe tua.et paulo superius. Resinā ꝓposuerunt in nūdinis tuis.et sic recipit in principio mem.

עֲרָבָה Desertū.uastitas.Iob.xxiiij. Vigilātesq̧ ad prędā p̄parant. panē liberis.hebręi legūt.Scrutātes ad rapinā desertū ad escā iuuenibus.Isaię.xxxv.Exultabit solitudo.et plr Numeri.xxxv. In cāpestribus moab.i.in desertis.sępe etiā deponit̄ he ī fine. ut Sophonię.iij. Iudices eius lupi uespere.q̄d mgr̄i hebręorꝝ dicūt lupi deserti. sic Habacuk.i. Velociores lupis uespertinis.melius lupis deserti.quāuis septuaginta transtulerint lupis arabię.

עֲרָב Arabia regio.Ezechiel.xxvij.Arabia et uniuersi prīcipes cedar.Isaię.xxi.Onus in arabia.sic dicta quia prope desertum est.

עֵרֶב Diuersorum populorum cōmixtio. quod translatio nostra uocat uulgus promiscuum.Exodi.xij.Sed et uulgus promiscuū innumerabile ascendit cum eis.& scribitur punctis sex.

עָרָב Salix.Leuitici.xxiij.Et salices de torrente. & Isaię quadragesi-

ערב Fideiussit.fidem pollicitus est.vadem promisit.cautionē prę stitit.Prouerbiorum.xi. Affligetᷣ malo qui fidem facit pro extraneo. Inde arra siue arrabon.Geñ.xxxviij.Patiar quiduis si dederis mihi arrabonem.et infra.Quid tibi uis pro arrabone dari.

ערב Vespera. Geñ.i. Et factum est uespere et mane dies unus. sic tempus post crepusculū uespertinū significatᷣ.Exodi.xij. Multitudo filiorum Israel ad uesperam.uerius sic.inter crepusculum uespertinum scribitᷣ aūt hic in numero plurali quia dicunt duas esse uesperas.unam quando declinat sol ad occasum.aliam quando iamiam occidit necdū tenebrę obducuntᷣ.et ideo textus dicit inter uesperas.quasi uellet dicere ꝙ filij Israel deberēt inter primā uesperam et secundam uesperam imolare.Inde uerbū obtenebrauit.obfuscauit.Isaię.xxiiij. Deserta est omnis lęticia.i.rectius obtenebrata et obfuscata quasi extincta est oīs lęticia.& nota ꝙd hoc uocabulū recipit nominū passiones et figuras. nam ꝓposito mem litera significat partē mundi qua sol occidit. Isaiæ xliij.Ab oriente adducā semen tuū et ab occidente congregabo te.& eiusdem.lix.& timebunt qui ab occidente nomen domini.sic facit iuncto he in fine per paragogen.

ערב Subtegmen.scilicet filum quod textores stamini subtexunt.et scribitur quinqꝫ punctis.Leuitici.xiij.Quę lepram habuerit in stamine atqꝫ subtegmine.

ערב Coruus.Leuitici.xi.Et omne coruini generis.etpßr.iij.Regū xvij.Coruisqꝫ precepi ut pascāt te.et seqᷣ.coruiqꝫ deferebāt ei panē.

ערוב Musca uenenosa secundum nostram translationem.Exodi viij.Et implebuntur omnes domus egyptioꝝ muscis diuersi generis. similiᷣ paulo post.et uenit musca grauissima.rabi Salomō ordinarius enarrator sacrę scripturę exponit sic את הערוב os speciei animalia nociua ut serpentes et scorpiones.

ערב Iocundū.amœnū.dulce fuit.seu dulcuit.translatio nostra uer

datur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in pceps ruente.

עקל Peruertit.cuius nomen uerbale passiuum est in usu. Habacuk .i.Propterea egreditur iudiciū peruersum siue iniquū seu tortuosum.

עקלתון Tortuosus.peruersus.sinuosus anguis.Isaię.xxvij.Et sup leuiathan serpentem tortuosum.

עקלקלה Peruersa. deuia.iniqua.tortuosa.Iudicum quinto.Per calles deuios.

עקר Extirpauit.eradicauit.euulsit.Ecclesiastis.iij.Tempus plantandi et tempus euellendi.& Sophonię.ij.Et Accaron eradicabitur. ideo magistri hebręorum uocant literas substantiales uocabulorū עקר vt rabi Moyses kimhi in sua grammatica capitulo de literis.quasi sint nerui dictionum.sic Iosue.xi.Equos eorum subneruauit.

עקרה Impotens.sterilis.ps.cxiij.Qui habitare facit sterilem in domo.sic et de uiro masculine dicit.& putatur ita dictum ꝙ eis sit aliqd eradicatum.extirpatum seu euulsum.quo parere potuissent.

עקרב Scorpio.Numeri.xxxiiij.Per ascensum scorpionū. et Deuteronomij.viij.Scorpio ac dipsas.

עקש Peruersus.Deuteronomij.xxxij.Generatio peruersa atq̧ praua.Sic.ij.Regū.xxij.Et cum peruerso peruerteris.Inde uerbū Michee tertio.Et omnia recta peruertitis.

ערירי Orbus.orbatus.qui nullos habet liberos.Gen̄.xv.Ego uado absq̧ liberis.&pluraliter Leuitici.xx.Absq̧ liberis morient̄.item paulo post.Absq̧ filiis erunt.

ערער Species arboris nascentis in locis desertis. et putant esse iuniperum.et propter eius humilitatem atq̧ perplexitatem dicūt significare captiuitatem hebręorū.et huc aptāt uersiculum ps.cij. Respexit in orationem humilium.alij uolūt hoc uocabulū significare myricas. Ieremię.xvij.Erit enim quasi myricae in deserto.

Vocate cœtum.et si qua sunt alia interpretamenta ut festiuitates quibus conuenit populus ad eligendum regem &cętera.

עָקַב Supplantauit.Ieremię.ix..Omnis frater supplantans supplantabit.et Gen̄.xxvij.Supplantauit me en altera uice.Inde nomen adiectiuum.Oseę.vi.Supplantata sanguine.item nomen substantiuū calcaneus uestigium planta.Iob .xviij. Tenebitur planta illius laqueo. & Gen̄.iij.Tu insidiaberis calcaneo eius.et a calcaneo significat retrorsum.declinat̄ autem tam masculine quam fœminine.masculine ut Canticorum.i.Abi post uestigia gregum tuorum. fœminine ut p̄s.lxxvij. Et uestigia tua non cognoscentur.significat etiam calcem.terminum. finem et extremitatē transumptiue.eo q̄ planta sit ultimū corporis. & tunc scribitur quinq̄ punctis.ut p̄s.cxix.Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum propter retributionē.scribitur sic hebraice לְעוֹלָם עֵקֶב idest ad sęculi calcem seu finem.hęc dictio metaphorice etiam significat mercedem laboris eo q̄ sit finis laboris. Deuteronomij.vij.Si postq̄ audieris hęc iudicia. hebraice sic.& erit merces si audieritis iudicia hęc &c̄.hoc est finis.quod nostra trāslatio sępe retributionem interpretat̄.p̄s.xix. In custodiendis illis retributio multa.significat etiam propter uel propterea quod.quia iuxta philosophos propter finem om̄ia fiunt.Numeri.xiiij.Seruum meū Caleb qui plenus alio spiritu secutus est me inducam.quod in hebraica ueritate uerbū e uerbo sic legitur.Et seruus meus Caleb propterea q̄ fuit spiritus alter cum eo implebit post me et inducam eum.

עָקַד Vinciuit.ligauit.Gen̄.xxij.Cumq̄ alligasset Ishac filiū suum. & ab eo nominatur locus ubi pastores solent oues ligare iunctis anterioribus et posterioribus pedibus,uel locus ubi tondentur oues.scribiturq̄ tunc quinq̄ punctis idest per zere et sęgol.iiij. Regū.x. Cūq̄ uenisset ad cameram pastorum.inde tales oues ligatę ab hoc appellatione capiunt.ut Gen̄.xxx.Maculosa et uaria et diuerso colore respsa.

עֲקַר Pertica quę prę ędificiis intignat̄ ne quid inde possit excidere. nostra translatio putat significari murum. Deuteronomij.xxij. Cum ędificaueris domum nouam facias murū tecti per circuitum ne effun

antiquo.q̊d hebręi legunt.rutilant corpore de auro.rabi Salomon exponit q̊d rubeſcunt ſpecie plus quã aur: ſecundũ Lyrã,uel plus quam gemmę ſecundũ Dauid kimhi.ſed ebur neſcio quare uerterũt niſi qa os elephantis eſt.in logica uero arte dicitur ſubſtantia. quod ſcholaſtici pro primo prędicamento interpretati ſunt.

עֶצֶם Idem.ipſemet.illeipſe.Geñ.xvij.In ipſa die ſicut pręceperat ei deus.et ibidẽ.Eadẽ die circũciſus ẽ Abrahã. et ſic de oĩbus rebus dicit̃. vt de cęlo.Exodi.xxiiij.Et q̃ſi cęlũ cũ ſerenũ ẽ.q̊d hebraice ſic legit̃. Et q̃ſi idẽ illud ipſmmet cęlũ.i.ſecũdũ aliq̊s ſicut corpus et ſubſtãtia ipa cęli

עָצַם Clauſit.Iſaię.xxxiij.Et claudit oculos ſuos ne uideat malum.& eiuſdem.xxix.Claude oculos ueſtros.

עָצַר Conſtrĩxit.clauſit.aſtrinxit.cõiurauit.ligauit. amouit.defecit. ceſſauit.Geñ.xx.Cõcluſerat enĩ dñs oẽm uuluã domus Abimelech.et eiuſdẽ.xvi.Ecce cõcluſit me dñs ne parerem.et Deute.xi. Iratuſq; dñs claudat cęlũ.et in paſſiuo Nũeri.xvi. & plaga ceſſauit.i.clauſa eſt ſiue reſtricta.Inde nomẽ Prouer.xxx.Os uuluę.uerius ſic. clauſura matricis.paſſiuũ eius legit̃ etiã Numeri.xvi.ubi nos habemus. poſtq; qeuit interitus.veritas hebraica legit.Et plaga claudebatur ideſt amouebat̃. et Deuteronomij.xxxij. Et clauſi quoq; defecerũt reſiduiq; cõſumpti ſunt.q̊d hebręi germanię exponunt.Et finiuit ſuſtentatio atq; robur. ponitur autem ſic in tęxtu וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב de quo rabi Ioſeph pater lr̃atiſſimorũ iudęorũ Dauidis et Moyſi kimhi ſic ſcripſit quod עָצוּר eſt diuitis ſubſtantia quę domi clauditur. ſed עָזוּב eſt ſubſtantia quam quis ruri poſſidet.ut ſunt pecuaria et ſimilia.

עָצַר Pręfuit.dominatus eſt.i.Regum.ix.Iſte dominabitur populo meo.Inde nomen quod ſcribitur tribus punctis.Iudicum.xviij.Magnarumq; opum.pro hereditantes regna ſiue dominia.non enim habebant regem electum illi de terra lais. ſcribunt autem doctores hebręorum q illud nomen עֶצֶר ſignificet regnum. imperium ſiue dominium.

עֲצָרָה Coetus et concurſus populi in unum locum.Ioelis primo.

עצב Sollicitauit. contendit. irritauit. contristauit. perturbauit. ad iracundiã ꝓuocauit. corripuit. et si dicere liceret erũnauit. iij. Regũ. i. Nec corripuit eũ pater suus. et Isaię. liiij. Mœrentẽ spiritu uocauit te dñs. i. perturbatã et irritatã. et Geñ. vi. Et tactus dolore cordis. et eiusdem. iij. Multiplicabo erũnas tuas. oĩa illa laborẽ. dolorẽ et sollicitudinẽ significant. unde illud Canticoꝝ. x. qui trãsfert lapides affligetᷣ in eis. et Geñ. iij. In dolore paries filios. scribitur tunc sex punctis. sic Prouerbioꝝ. x. Nec sociabitur ei afflictio. significat etiam elaborare cum sollicitudine. Iob. x. Manus tuę fecerunt me.

עצב Pecunia. et bonoꝝ substantia. Isaię. lviij. Et omnes debitores uestros repetitis. qd rabi Dauid kimhi in cõmentariis exponit sic. Et pecũias urãs exigitis. dicũtᷣ aũt pecũię sic forsitã a sollicitudĩe et erũna.

עצב Sculptile. idolum. simulacrum. effigies. a fingendo siue faciendo. Oseę. iiij. Particeps idolorum ephraim. et psalmo. cvi. Quas sacrificauerunt sculptilibus canaan.

מעצד Pręposito mem cõsonante significat instrumentũ fabri ferrarij. Isaię. xliiij. Faber ferrarius lima operatus est. rabi Salomon scribit hic ꝙ sit unum ex instrumentis exuflatoꝝ seu officinę sufflatorię.

עצה Spina dorsi. Leuitici. iij. Et caudam totam cum renibus. hebraice sic. Et caudam totam proxime spina dempta.

עצל Piger. ociosus. Prouerbiorũ. vi. Vade ad formicam piger. & eiusdem libri ca. xxxi. Et panem ociosa non comedit.

עצם Valuit. roborauit. fortis fuit. pręualuit. Danielis. xi. Et superabit in modico pplo. et Geñ. vi. Quoniã potẽtior nobis factus es ualde. et ps. xxxviij. Inimici autem mei uiuunt et confirmati sunt.

עצם Os ossis. Geñ. ij. Hoc nũc os ex ossibus meis. et ps. cij. Adhęsit os meũ carni meę. et pl'r declinatᷣ tam in masculino quam ĩ fœminino. Ezechiel. xxxvij. Et accesserũt ossa, os unumquodqꝫ ad iuncturã suã. In masculino autem sic Ecclesiastis. xi. Et qua ratione compingantur ossa in uentre pregnantis. dictum forte a robore et fortitudine.

עצם Substantia. corpus. species. threnoꝝ. iiij. Rubicũdiores ebore

bitis uinum in dulcedine.et eiusdem.iiij.Stillabunt montes dulcedinē. & Canticorum.viij.Et mustum malorum granatorum meorum.

עֶפְא Ramus.frondis.quod translatio nostra improprie petrā uertit.ps.ciiij.De medio petrarum dabunt uoces.idest uerius.de medio frondium uel ramorum dabunt uocem. unde rectius traducēdo Hieronymus ait.de medio nemorum dabunt uocem. hebręorum aliqui exponunt de medio filiorum arboris.

עֹפֶל Munitio.arx.fortaliciū.ꝓpugnaculum. repugnātia. Micheę.iiij. Et tu turris gregis nebulosa filia zion.i.fortaliciū filia zion. et Isa.xxxij. Tenebrę et palpatio factę sunt super speluncas.ex quibus authoritatibus intelligis translationē nostrā putare hoc nomen caliginē siue tenebras significare.sed hoc ab hebręis nō recipit̄ presertim doctis.nam rabi Salomō uersum illū qui legit̄ Numeri.xiiij. At illi contenebrati ascenderunt.exponit.muniti fortificatiq; sunt ad ascendendū. et rabi Dauid kimhi in libro radicum assentit̄ et dicit q eleuauerunt cor suū et confortabant̄.Inde illud q̄d legitur Habacuk.ij. Ecce qui īcredulus est non erit recta anima eius in semetipso.legūt sic.Ecce repugnantia. contentio siue temeritas.et Ionathas chaldęus interpretat̄ malignitas siue impietas.rabi Dauid kimhi dicit superbia et elatio cordis instar eleuati & alti propugnaculi.

עָפָר Puluis.Gen̄.ij.Formauit igitur dn̄s deus hominē de limo terrę.rectius puluerem de terra.& Iob.xxviij. Ferrum de terra tollitur. uerius de puluere.sicut Deutero.ix.Omnino quoq; in puluerē redigens.et in summa uocabulum hoc quatuor significata habet quę sunt puluis.lutum.terra orbisterrarum. unde legitur uerbum puluerisare. secundo Regum.vij.Terramq; spargens.

עֹפֶר Hinnulus.Canticorum.ij.Similis est dilectus meus capreę hinnuloq; ceruorum.et eiusdē.iiij.Duo ubera tua sicut duo hinnuli.

עֹפֶרֶת Plumbum . Ieremię.vi. Consumptum est plumbum. & Zacharię quinto.Et ecce talentum plumbi portabatur.

עֵץ Lignum.arbor.Gen̄.i.Et lignum pomiferū faciens fructū iuxta genus suum.& Osee.iiij.Populus meus in ligno suo interrogat.

uid kimhi in libro radicum scribit uocari sulcum.

עִינָה Bigę aratri. hoc est iugum transuersum ad quod boues ligantur. Oseę.x. Cum corripientur propter duas iniquitates suas. quod uerius hebraice sic legitur. Congregabuntur super eos populi ligando eos ad bina iuga eorum. nõ enim significat hoc in loco iniquitates cũ secundum ueram orthographiam post ain hic non debeat scribi vau sed iod loco eius. et nihilominus per holem punctari.

עָנָו Mitis. mansuetus. benignus. Numeri.xij. Erat enim Moyses uir mitissimus super omnes homines. rabi Salomon exponit humilis & tolerans siue patiẽs. et pluraliter Prouerbiorum.xvi. Melius est humiliari cum mitibus.

עָנָף Frondis. ramus. translatio nostra uertit germen. Malachię.iiij. Quę non derelinquet eis radicem et germen. sed rectius.lxx. sic. Non relinquetur eis radix neq; ramus. sic Leuitici.xxiij. Et ramos ligni densarum frondium.

עָנָק Torques. et monile colli tendens circũ guttur. Canticorũ.iiij. Et in uno crine colli tui. quod legendum esset. Et in una torque colli tui. hoc satis indicat uersiculus ille Prouer.i. Et torques collo tuo. ubi ponitur plurale masculinum. declinaƭ etiam quandoq; in fœminino. vt Iudicum.viij. Et pręter torques aureas circum colla camelorũ. sed illud quod legitur Deutero.xv. Dabis uiaticum. intelligi debet secundum linguę proprietatem idest, ornans ornabis eum, uidelicet aliquõ honorario. rabi Salomon scribit aliquos sic exponere. Onerans onerabis eum scilicet muneribus. quod cęteri iudęi sequuntur.

עָנַשׁ Excussit. concussit. mulctauit. collectauit. damnauit pœna pecuniaria. Deute.xxij. Condẽnantes insuper centum siclis argẽti. &.ij. Paralip.xxxvi. Et condẽnauit terrã centũ talẽtis. inde nomen mulcta. collecta. angaria.iiij. Regũ.xxiij. Et imposuit mulctã terrę centũ talenta. et nomen adiectiuũ Amos.ij. Vinum damnatorum bibebant.

עָסַס Suppressit. cõculcauit. calcauit. cõpressit. coegit. Mala.iiij. Et calcabitis ĩpios. siue iuxta.lxx. Et cõculcabitis iniqs. alij legũt. et cogetis.

עָסִיס Mustum. sucus. dulcis potus nuper expressus. Ioelis.i. Qui bi-

brę̄orum exponunt illud Gen̄.xvi.eoq̄ audierit dominus afflictionē tuam.sic scilicet.quia audiuit dominus clamorem tuum.

ענה Afflixit.humiliauit.p̄s.xxxv.Humiliabam in ieiunio animam meam.sic p̄s.cxvi.Ego autem humiliatussum nimis.et Zacharię.x.affligentur quia non est eis pastor.sic Isaię.xxxi.A uoce eorū non formidabit et a multitudine eorꝝ non pauebit.uerius sic.a multitudine eorꝝ non humiliabitur.unde.lxx.interpretes uersiculum illum qui legit̄ p̄s.cxix.Antequam humiliarer ego deliqui.rectius traduxerunt quam Hieronymus qui uertit sic.Antequā audirem ego ignoraui.Inde nomē adiectiuum humiliatus.humilis.egenus.inops.afflictus.Ezechiel xvi.Et manum egeno et pauperi non porrigebāt.et p̄s.lxx.Ego uero egenus et paup̄.et pluralit̄ Isaię.xli.Egeni et pauperes quęrunt aquas.& p̄s.xij.Propter miseriam inopum.Inde nomen substantiuum humilitas.p̄s.xxij.Quoniam non spreuit neq̄ despexit deprecationē pauperis.uerius sic.Afflictionem siue humilitatem pauperis siue afflicti seu humilis.nam in eodem p̄s sic interpretat̄.Et a cornibus unicornium humilitatem meam.similiter p̄s eodem.Edēt pauperes et saturabunt̄.Item Zacharię.ix.Pauper et ascendens super asinam.omnia quandā depressionem.paupertatem et humilitatē spiritus significant.sed et laborem.negocium et occupationem quoq̄.Ecclesiastis.i.Hanc occupationem pessimā dedit deus filiis hominū ut occuparētur in ea.idest hoc negocium ut laborarent in eo.sic eiusdem.ij.Cuncti dies eius doloribus et erumnis pleni sunt.hebraice sic.Quia cuncti dies eius dolorosi.et iracundia seu indignatio negocium eius.Inde לְמַעַן idest causa motiua propter quam est totum negociū.p̄s.li.Vt iustificeris in sermonibus tuis.idest propterea q̄.uel ob eam causam iustificaberis.significat enim propter.sic Prouerbiorum.xvi.Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.idest ad sui negocium.

מַעֲנָה Iuger quod par boum in die potest arare.i.Regum.xiiij.ubi translatio nostra uocabulum hoc describit per circumlocutionē cum dicit.In media parte iugeris quā par boum in die arare cōsueuit.aliter enim et multo breuius hebraice legit̄ sic.Quasi in medio iugere combinationis siue bigarum arui.hoc est binorum boum in aruo.rabi Da

tiones cordis tui.similiter in eodem.Et delectabuntur in multitudine pacis.Inde nomen delectatio deliciȩ seu oblectatio. Prouerbiorum.xix. Non decent stultū deliciȩ.etpluraliter Canticorum.vij. Quam decora charissima in deliciis.

ענד Annodauit.ligauit.adnexuit.circūdedit.Iob.xxxi.Et circūdem illum quasi coronam mihi.et Prouerbiorum.vi. Et circumda gutturi tuo.idest liga super guttur tuum.

ענה Exaudiuit.respondit.i.Regū.xxviij.Et non respondit ei.Ioelis ij.Et respondit dominus.et.iij.Regum.xviij.Baal exaudi nos.idest responde nobis hoc est uotis nostris.inde nomen uerbale in eodē loco. Et non erat uox nec qui responderet.hebraice sic.& non respondens. & Exodi.xix.Moyses loquebatur et dominus respōdebat ei. Oseȩ.ij. Exaudiam cȩlos et illi exaudient terrā et terra exaudiet triticum. idest correspondebunt necessariis.et est trāsitiuum tercij. ut Ecclesiastis.x. Pecuniȩ obediunt omnia.idest pecunia correspondere facit omnia. significat autem quandoq; sine interrogatione respondere siue loqui. ut.i.Regum.ix.Cumq; aspexisset Samuel Saulem dn̄s dixit ei.

ענה Testificatus est.loquutus est.asseruit.Exodi.xx.Nō loquaris contra proximum tuum falsum testimoniū.et Deutero.xix. Si steterit testis mendax cōtra hominem accusans eum.uerius.i. ad testificandū. et infra.Inuenerunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mēdacium.quod Onkelus sic uertit chaldaice uerbū e uerbo. Et ecce testis falsus testificatus est falsum testimonium in fratrem suum.et ubi nos legimus Geñ.xxx.Respōdebitq; mihi cras iusticiamea.ibi hebrȩorū grāmatici exponūt sic.Et testificabit mihi iusticia mea in die crastino. &.i.Regū.xij.Loquimini de me corā dn̄o.i. testificamini contra me.

ענה Alternis cecinit. responsorie cantauit. prȩcinuit.ut p̄s.cxlvij. Prȩcinite domino in confessione.et Exodi.xv. Quibus prȩcinebat dicens.Oseȩ.ij.Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suȩ. & Exodi.xxxij. Vocem cantātium ego audio.totum hoc significat exaltationem uocis in cantico.quamuis significet quandoq; in genere om̄em clamorem.ut in eodem.Non est clamor adhortantium ad pugnam.Inde quidā he-

tamen ostendens cuius quãtitatis sit nisi in fine huius capituli ubi eius mensurã uenatur descẽdẽdo ab una ad aliã in uersiculo. Gomer aũt decima pars est epha. sed Hiero. hoc explicat in libro hebraicorũ nominũ dicens. Gomer est mensura atticarũ choenicũ trium. et abundat apud nos g litera quę apud hebręos nõ ascribit̃ sed nobis solũ indicat primam syllabam de gutture fore proferẽdam. ut in ca. vij. primi libri ostendimus in uerbo ragan.

עֹמֶר Manipulus aristarũ seu spicarũ collectio siue fascis. Iob. xxiiij. Et esurientibus tulerunt spicas. licet. lxx. interp̃tes traduxerint stipulã. Zacharię. xij. ubi nos legimus. & sicut facem ignis in foeno. illi habent in stipula. et per hirek cũ dagges Amos. ij. Plaustrũ onustum foeno. quod Hiero. in cõmentariis corrigẽs addit uel stipula. et ponitur collectiue ꝓ fascibus frumentorꝫ secundũ rabi Dauid kimhi in commẽtariis super duodecim.

עֻמַּת Aduersum. pręsto. contra. econuerso. Ecclesiastis. v. Quomõ uenit sic reuertet̃. hebraice ita. totũ econuerso q̃d uenit sic uadit. significat et cum. coram. apud. prope. ut Leuitici. iij. Et caudam totam cum renibus. et significat. consimilem. parem. socium. proximum. eiusdem vi. Negauerit proximo suo depositum.

עָנָן Nubes. Exodi. xix. Iam nũc ueniã ad te in caligine nubis. Geñ. ix. Apparebit arcus meus in nubibus. Inde deriuat̃ uerbũ transitiuum in eodem ca. q̃d significat obnubilare seu nubibus obducere. cumq; obduxero nubibus cęlum. hebraice sic. Et erit in obnubilãdo me nubem super terram.

מְעוֹנֵן Maleficus. ueneficus. pręstygiator. Deuterono. xviij. Ne sit maleficus nec incantator. uide supra in ain sequente vau.

עֵנָב Vua. Deute. xxxij. Et sanguinẽ vuę biberẽt meracissimũ. et p̃r Osęę. ix. Quasi uuas in deserto inueni Israel. et Leuitici. xxv. Et uuas primitiarum tuarum nõ colliges. ubi ponit̃ dagges ꝓpter euphoniã.

עָנַג Delectauit. p̃s. xxxvij. Delectare in dominõ et dabit tibi peti

עַמּוּד Columna. Ieremię.i. Et in columnam ferream.et Iudicum xvi. Tangam columnas quibus omnis imminet domus.et ad eius simi litudinem dicitur columna nubis. Exodi.xiij. Per diem in columna nu bis et per noctem in columna ignis.

עָמֵל Exercuit. fatigauit. laborauit. Ionę.iiij. In qua nō laborasti.& Prouer.xvi. Anima laborantis laborat sibi.& p̄s.cxxvij. In uanū labo rauerunt qui ędificant eam.et Ecclesiastis.i. de uniuerso labore suo q̄ laborat sub sole.inde nomē.p̄s.x.et p̄s.xc. Labor et dolor.

עָמַס Onerauit seu onus imposuit. Gen̄.xliiij. Oneratisq; rursum asinis.hebraice sic.& onerauit unusquisq; asinū suū.sic Zacharię.xij. Ponā ill̄m lapidem oneris.item.om̄es qui leuabūt eum. et Nehemiæ xiij. Et onerantes sup asinos uinū.mutat̄ aliqn̄ samech in sin, inuenit̄q; per sin scriptū.Nehemię.iiij.ędificantiū muros et portantiū onera.

עָמַק Profundauit uel ꝓfundus fuit.p̄s.xcij. Nimis profundę factę sunt cogitatiōes tuę.Inde adiectiuū.Leuitici.xiij.Ipsamq; speciē leprę humiliorē cute.idest ꝓfundiorē.etplr Prouer.xx. Sicut aquę ꝓfundę sic consilium in corde uiri.scribiturq; per dagges.Inde uerbum graue transitiuum.Isaię.xxix. Vę qui profundi estis corde idest profundifi cati.Inde a profunditate nominatur uallis,& scribitur quinq; punctis psalmo.lxxxiiij.In ualle lachrymarum.&pluraliter tertio Regum.xx. Et non est deus uallium.a uerbo deriuatur nomen profunditas. Pro uerbiorum.xxv.Cęlum sursum et terra deorsum.hebraice sic. Cęlum ad altitudinem et terra ad profunditatem.& recipit in principio pro thesin mem literę.p̄s.cxxx.De profundis clamaui ad te domine.

עָמַר Venundedit.uendidit uel uenale prostituit siue locauit. Deu teronomij vicesimoprimo. Nec uendere poteris pecunia nec oppri mere per potentiam.pro. nec prostituere siue locare.

עֹמֶר Gomor. Exodi decimosexto. Gomor per singula capita. Et scribit Suidas græcus q; gomor sit species cuiusdam mensuræ hebraicæ. quod & Rabi Salomon commentator affirmat non

xxxviij. Aſſumpſit teriſtrũ et mutato habitu ſedit ĩ biuio. iſtud profecto arbitratu meo aliquantum obſcure interpretatur. nam ueritas hebraica ſic habet. Et depoſuit ueſtimenta uiduitatis ab ea et operuit ſe calyptra ſeu peplo. et obducta ſeu tecta eſt.

עָלַץ Lętatus eſt. exultauit. gauiſus eſt. i. Regum. ij. Exultauit cor meum in domino. & primo Paralippomenon. xvi. Exultent agri & omnia quę in eis ſunt

עֲלוּקָה Sanguiſuga quę perpetuo haurit ſanguinem. Prouerbiorum. xxx. Sanguiſugę duę ſunt filię. licet aliqui hebręorũ interpretent̃ ſic. Inferni duę ſunt uoces da da. alij tranſumptiue exponunt duas eſſe perpetuas uoragines paradiſum et infernum, quarum iſta dicit da mihi iuſtos, illa uero da mihi prauos. eam dictionem alibi nõ reperio in canone ſacrarum literarum.

עִם Cum uel in. Canticorum. iiij. Cum pomorum fructibus cyperi cum nardo cum uniuerſis lignis libani. et in compoſitiõe pronominũ profertur mem per dagges quaſi ſit litera geminata.

עַם Populus. Deuteronomij. xxxij. Popule ſtulte et inſipiens. et uidetur eſſe ortum a dictione ſuperiore quę aliquem concurſum et coniunctionẽ ſignificat. hominũ enim cõcurſus ſiue cõiunctio facit pplm.

עָמַם Occultauit. obduxit. obſcurauit. threnorum. iiij. Quomodo obſcuratũ eſt aurũ. ſed tranſlatio noſtra uariauit Ezechielis. xxxi. Cedri nõ fuerũt altiores illo ĩ paradiſo dei. ueritas enĩ hebraica ſic legit. Cedri non occultarunt eum in horto dei. ideſt ꝙ non fuerit inferior cedris, neqꝫ obductus ſiue depreſſus a cedris.

עָמַד Stetit. Ioſue. x. Steteruntqꝫ ſol et luna donec ulciſceret̃ ſe gẽs. et in fœminino. p̃s. xxvi. Pes meus ſtetit in directo. Nahum. ij. State ſtate. ex q̃ multa oriunt̃ tranſitiua ſimilit̃ et nomina. ut Nehemię. xiij. Et feci ſtare in ſtationibus ſuis. inde etiã deriuat̃ uocabulũ q̃d ſequit̃.

עִמָּדִי Penes. apud. ſecus me. hoc eſt in eo loco ubi ego ſteti atqꝫ mecũ. ut p̃s. l. & pulchritudo agri mecũ eſt. i. apd' me. Iob. xxiij. Nolo multa fortitudine cõtendat mecũ. alij uolũt dictũ quaſi p epentheſim daleth a p̃poſitione cum. et non reperitur niſi primę perſonę.

implebuntur uitiis adulescentię eius.

עַלְמָה Puella. iuuencula. adulescentula. uirgo. Gen. xxiiij. Et uirgo quę egredieť ad hauriendā aquā audierit a me. ubi Onkelus chaldaice traduxit. puella uel adulescētula. & Exodi. ij. Perrexit puella & uocauit matrē pueri. & Isaię. vij. Ecce uirgo cōcipiet et pariet filiū. ubi Ionathas chaldęus eodē utiť uocabľo q̄ superius Onkelus de Rebecca usus est. & Prouer. xxx. Via aquilę in cęlo. uia colubri sup petram. uia nauis in medio mari. et uia uiri in adulescētula. ubi mēdosi codices habent adulescētia sed male. et pšr p̄s. lxviij. In medio iuuencularū tympanistriarum. et mouetur a superiore uocabulo generis masculini in fœmininum. sicut puer puera siue puella.

עָלַם ęthernitas. ęthernū. sęculū. Exodi. xv. Dn̄s regnabit in ęthernū et ultra, Isaię. xlv. Israel saluatus est in dn̄o salute ęterna. ubi poniť pluralis numerus quasi dicat salute sęculorꝫ scilicet amborꝫ tā pręsentis quam futuri. vnde in p̄s. xli. diciť. Benedictus dn̄s deus Israel a sęculo usqꝫ in sęculū amen amen. Significat aūt non semper infinitum sed quandoqꝫ determinatū et quandoqꝫ longum. ut Exodi. xxi. Et erit ei seruus in sęculum. et p̄s. cxix. In ęternum non obliuiscar iustificationes tuas. idest quoad uixero. et finaliter sciendū est ꝙ hęc dictio significat durationem secundū materiam subiectā. Ecclesiastis. i. Iam enim pręcessit in sęculis quę fuerunt ante nos. exponit rabi Salomon in sęculis quę transierunt ante nos. et sic finita sunt.

עָלַס Lętabatur. gaudebat. exultauit. Iob. xx. Iuxta multitudinē ad inuentionū suarum sic sustinebit. ubi scribit rabi Salomon ꝙ hoc uerbum significat gaudium cōuersione zain in samech. ut sit sensus. iuxta diuitias permutationis suę non gaudebit.

עָלַף Defecit. syncopizauit. defessus est. Ionę. iiij. et ꝑcussit sol sup caput Ionę et ęstuabat. lxx. rectius traduxerunt sic. et angustiatus est. sed melius ita. et defecit. sic Amos. viij. In die illa deficiēt uirgines pulchre et adolescentes in siti.

עָלַף Obduxit. texit. Canticorū. v. Venteř eius eburneus distinctus sapphiris. ꝓ q̄ melius obductus uel tectus. alij circumductus. et Gen.

עָלֶה Foliū arboris.Gen̄.viij.Portās ramū oliuę uirētibus folijs in ore suo.veritas hebraica sic hēt.et uenit ad eū colūba ad tēpus uesperę et ecce foliū oliuę raptū in ore suo.sicͤ p̄s.i.Et foliū eius non defluet.& Gen̄.iij.Et cōsuerunt folia ficus.trāslatio nr̄a sępe frōdes et ramos interpretatur.ut Nehemię.viij.Afferte frondes oliuę et frondes ligni pulcherrimi et frondes myrti et ramos palmarum &c̄.

עֶלְיוֹן Supremus.summus.altissimus.p̄s.xci.Qui habitat in adiutorio altissimi.& Ezechielis.xli.Et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.idest de infimo ad summum.

עָלַז Exultauit.lętatus et gauisus est.p̄s.cxlix.Exultabunt sancti in gloria.et p̄s.Gaudebunt campi et omnia quę in eis sunt.& Sophonię tertio.Lętare et exulta in omni corde.

עֲלָטָה Caligo tenebrosa.Gen̄.xv.Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa.et Ezechielis.xij.In caligine egredietur.

עָלַם Abscōdit.cuius passiuū legit̄ Leuitici.v.Et oblita fuerit.q̄d uerius sic legeret̄.Et absconditū fuerit ab eo.nā Onkelus chaldęus interpretat̄ et copertū fuerit ab eo.i.latuit ei.sic Iob.xxviij.Abscōdita ē ab oculis oīm uiuentiū.et p̄s.xxvi.Et cū iniq̄ gerētibus nō introibo.q̄uis aūt ista trāslatio nō sit de uerbo ad uerbū,tn̄ melius ad sensū q̄drat q̄ Hiero.q uertit.& cū supbis nō introibo.nā supbi uolūt esse ī aperto.sed iniq̄ gerētes cupiūt esse in abscōdito et fugiūt lucē.veritas aūt hebraica sic legit.Et cū abscōditis nō ambulabo.Quod rabi Salomon exponit scilicet cū ijs qui agunt cōuenticula in occulto ad perpetrandū actus eoꝝ in tenebris.& Iob.vi.Qui timēt pruinā irruet sup eos nix.hebręi legūt.obfuscata a gelu abscōdet ea nix.et p̄s.xliiij.Ip̄e enī nouit abscōdita cordis.vnde quidā huc referūt titulū p̄s.ix.pro occultis.& quāuis Burgen̄.ꝑ iuuētute exponat.tn̄ rabi Dauid kīhi intelligit sup occl̄tis cātici et arcanis eius.uide illic Nicolaū de ly.et pau.bur.ī addi.

עֶלֶם Puer.iuuenis.adulescēs.i.Re.xvij.Interroga tu cuius filius sit iste puer.et loqt̄ de dauid qn̄ īt̄fecit gigātē philistęū.idē adlescētia עֲלוּמִים vt Iob.xxxiij.Reuertatur ad dies adulescētię eius.et Iob.xx.Ossa eius

מֵעַל מִמַּעַל מִמַּעְלָה Super. desuper. desursum. superne. Ezechielis.i. Nam cũ fieret uox sup firmamentũ quod erat sup caput eorũ. Item eodẽ. & facies eorũ et pennę eorũ extentę desup. itẽ Isaię.vi. Seraphim stabant super illud. dicunt aliqui q̃ he finalis sit paragoge. alij q̃ sit litera terminalis generis fœminini.

עָלָה Finiuit. cõsumauit. terminauit. deposuit. trãslatio nr̃a habet reduxit. reuocauit. adduxit. Geñ. xlvi. Et ego inde adducã te reuertentẽ .i. sepeliã te. et p̃s. cij. Ne reuoces me in dimidio dierũ meorũ. rabi Salomõ expõit. ne finias t̃mines ul' cõsumes me. et secundũ hoc intelligit rabi Ioseph kĩhi uersiculũ q̃ legit̃ Nahũ. ij. miles captiuus abductus ẽ.

עֲלִיָּה Cubile. cœnaculum. uel ut sic dicam camera. iiij. Regum. iiij. Faciamus ergo cœnaculum paruum.

תְּעָלָה Riuus. aquęductus. iiij. Regum. xviij. Steterunt iuxta aquęductum piscinę superioris. & Isaię. vij. Ad extremum aquęductus piscinę supioris. et. iij. Regũ. xviij. Et fossa aquęductus repleta est aquis.

עָלָה Curauit. Ieremię. viij. Quare non est obducta cicatrix filię populi mei. inde nomen.

תְּעָלָה Sanitas. Ieremię. xlvi. Frustra multiplicas medicamina. sanitas non erit tibi. et eiusdem. xxxiij. Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem et curabo eos.

עֹלָה Crater quo libat̃ uinũ. ij. Paralip. xxiiij. De qua facta sunt uasa templi in ministeriũ ad holocausta phialę quoq̃ et cętera uasa.

עָלֵי Instrumentum musicum. p̃s. xcij. In decachordo psalterio cum cantico in cithara.

עָלֵי Coxa. et id quod crure superius est. i. Regũ. ix. Leuauit autem cocus armum. pro quo hebraica ueritas legit. Leuauit autem cocus crus et coxam eius. sic etiam chaldaica translatio Ionathę continet.

עולל Reliquias collegit.uindemiauit.et ut sic dicam racemauit. Ieremię.vi. Vsq; ad racemum colligant quasi in uinea reliquias Israel. & est interpretatio sensus de sensu.lxx.sic.Racemantes racemate quasi in uinea reliquias Israel.sed rectius uerbum e uerbo sic. Vindemiãdo vindemiabunt quasi uitem reliquum Israelis. dicitur autem de frugibus quarum postremo tandem reliquię colliguntur. Deutero.xxiiij. Non colliges remanentes racemos sed cedent in usus aduenę pupillę ac uiduę.

עול Iugum.i.Regum.vi.Duas uaccas foetas quibus non est imposi tum iugum.uerbum e uerbo sic.q; non ascenderit super eas iugum.& Deuteronomij.xxviij.Et ponet iugum ferreum super ceruicẽ tuam.

עלג Balbus.Isaię.xxxij. Et lingua balborum uelociter loquetur & plane.i.diserte pure ac nitide.& p metathesin laag.i.subsannauit.Isaię xxxvij.Subsannauit te uirgo filia sion. et p̃s.ij.Dominus subsannabit eos.vide supra in litera lamed ante ain.

עלה Ascendit.Exodi.xix. Moyses autem ascendit in montem ad deum.ubi in montem signatur obeliscus.& p̃s.lxviij. Ascendisti in altum. Canticorum.iij. Quę est ista quę ascendit.Inde multa deriuata quę sursum significant sicut ascensiones et gradus. Item Iosue octauo. Et duxerunt eos ad vallem Achor.

עולה Hostia.holocaustũ.sacrificiũ.Leuitici.i.In holocaustũ et sua uem odorẽ dño.& Isaię.lxi. Odio habens rapinã in holocaustũ.et p̃r iij.Regũ.iij.Mille hostias in holocaustũ obtulit Salomon.

על In.ad.apud.super.supra.aduersum.iiij.Regũ.ix. Lẽticulam olei fundes super caput eius.et p̃s.ij.Aduersus dñm et aduersus christum eius.et.i.Regũ.ij.Et abiit Elcana in ramatha in domũ suã.i.ad domũ. & quidã libri habẽt אל sed antiq̃ssimi habẽt על Inuenitũ sępe per defectũ cõsequentis Osee.vij.reuersi sunt ut essent absq; iugo. melius lxx.In nihilũ.Terentius. adeo uenusta ut nihil supra.et.ij.Regũ.xxiij. Dixit uir cui nõ cõstitutũ est supra.sic enim legi debet et est distĩctio.

עַכְשׁוּב Aspis.ps.cxl. Venenum aspidum sub labiis eorum.et nota q iste uersiculus non ponit in ps.xiij.uel.xiiij.sicut nos legimus.

עוֹלֵל Paruulus.Ieremię.vi.Effunde super paruuulum foris. etplura liter threnorũ.iiij.Paruuli petierunt panem.et ps.viij.Ex ore infantiũ et lactentium.patitur etiam prępositionem mem uel thau et fit nomẽ adiectiuum.Isaię.iij.Et effœminati dominabuntur eis. pro infantiles.

עֲלִילָה Actus.conatus.studium.cogitatio.consilium. debita opera.ps.lxvi.Terribilis in consiliis super filios hominũ. melius sic secundum Hieronymũ.Terribile consilium super filios Adam.idest opera eius sunt terribilia.sic Ieremię.xxxij.Magnus consilio et incõprehensibilis cogitatu.Inde uerbum deriuať Exodi.ix.Quotiens contriuerim ęgyptios.quod rectius sic intelligitur.quid parauerim in ęgypto.seu quid egerim aut conatus fuerim.& ps.ix.Adnũciate inter gentes studia eius.idest opera.sic ubi nos legimus threnorũ.i.Sicut dolor meus quoniam uindemiauit me.hebręi habent.sicut dolor meus qui factus est mihi.et sic rabi Salomon exponit.similiter infra. Et uindemia eos sicut uindemiasti me.pro quo rectius.Et fac eis sicut fecisti mihi. sic exponit rabi Dauid kimhi.significat etiã illudere et opprobrari. Numeri uicesimosecundo.Quia illusisti mihi.sic primo Regum.xxxi.Ne forte ueniant incircumcisi isti et interficiant me illudentes mihi.Inde nomen Deuteronomij.xxij.Imponit ei nomen pessimum. idest opprobria inquisitionis.huc aliqui canonizant id quod scribitur Nehemiæ octauo.Et respondit omnis populus amen amen eleuantes manus suas.et sic significat eleuare.

עֲלִיל Est leo seu uas alkimicum in quo sublimatur aurum et argentum. quod magistri eius artis aludel nominant.psalmo duodecimo. Argentum igne examinatum probatum terrę.

עֱלִי Mortarium.pila.sic Prouerbiorum uicesimoseptimo.Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo. quidam putant uas esse ad similitudinem superioris, & hoc esse a superiore deriuatum.huius sententię fuit Ioseph kimhi.

rali deponit iod.ut Gen̄.xli.Om̄is etiā frugū abūdantia in singulis urbibus recondita est.est qn̄ retinet etiā in plurali iod.ut Iudicū.x.Principes trigita ciuitatū.q̄d de uerbo ad uerbū sic legit̄.Et trigita ciuitates eis suple erāt.sed qn̄ iod abiicit tūc sępe p synonymiā coīcidit cū hoste et inimico in numero plurali.ut Micheę.v.ubi nos legimus.Et conteram ciuitates tuas.hebręi habent.& conteram hostes tuos.

עַיִר Pullus.Iob.xi.Pullū onagri se liberū natū putat.et Zacharię.ix. Et sup pullū filiū asinę.sic intelligit̄ illud Iudicū.x.Habēs.xxx. filios sedentes sup triginta pullos asinarꝝ.simılit̄ iod facit diphthongū Gen̄. xlix.Ligās ad uitē asinā suam.ubi o fili mi nō est de textu ueritatis hebraicę.significat autem pullum tam muli quam asinę.

עַיִשׁ Sydus est sic dictū.quē trāslatō nr̄a uesperū uocat.Iob xxxviij. Et uesperum super fines terrę cōsurgere facis.diximus de eo superius in litera ain sequente vau.

עַכְבָּר Mus. Leuitici undecimo. Mustela et mus.

עַכָּבִישׁ Aranea.Isaię.lix.Telas araneę texuerunt.et Iob.viij. Ara nearum tela fiducia eius.

עֶכֶס Monile calceamētorꝝ uarigeratū et squamatū.ac ornamentū pedū.q̄d Iulius pollux li.v.nomīarij sui ca.xvi.appellat perisphyrion. Isaię.iij.Auferet dn̄s ornamentū calceamētorum.Inde uerbū deriuat̄ quod ornare pedes significat.Isaię eodem ca.Et pedibus suis cōposito gradu incedebant.quod uerbum e uerbo sic dicitur.et in pedibus suis ornabantur scilicet perisphyrio.cuius instar etiam cōpedes et pedicę nominant̄.quia solent ad similitudinem talium ex ęre fieri quibus uinciuntur pedes.Prouerbiorum.vij. Et quasi agnus lasciuiens et ignorans.et nescit quod ad uincula stultus trahatur. lōga perifrasis in qua nihil de agno dicitur. sed uerbum e uerbo sic interpretatur. Et quasi pedica seu compes ad castigationem stulti.quidam hebręorum in germania uolunt hoc uocabulo uenenum significari.et scribit̄ sex pūctis.

עָכַר Turbauit.Gen̄.xxxiij.Turbastis me.et Iosue.vij.quia turbasti nos exturbet te dominus in die hac.&.i.Regum.xiiij.Turbauit pater meus terram.& Paralippomenon.ij.Qui turbauit Israel.

commorantium perterrita subito inuehitur cum quodam impetu & strepitu.sic.i.Regum.xxv.Et auersatus est eos.idest et inuectus est in eos.et dicunt grãmatici hebreorum quod uerbum sit nominale deriuatum a presente uocabulo quia iod scribitur per patha.

עַיִן Aspectus. color.oculus.Isaię.lij.Oculo ad oculum uidebunt. & pluraliter ps.cxv.Oculos habent et non uidebunt.inde uerbum deriuatur עוֹיֵן Inuidebat.quod translatio nostra circumloquitur sic.i. Regum.xviij.Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid.Inde superficies.aspectus.species.Ezechi.i.Quasi species electri de medio ignis. et infra.Et scintillę quasi aspectus ęris candentis,

עַיִן Fons.Geñ.xvi.Iuxta fontem aquę quę est in uia sur.&pluraliter fœminini generis.Exodi.xvi.vbi erant.xij.fontes aquarum et septuaginta palmę.et per prothesin accipit mem.Canticorum.iiij.Hortus conclusus fons signatus.et infra.Fons hortorũ puteus aquarum uiuentium. etpluraliter in masculino.haurietis aquas in gaudio de fontibus salutis. similiter in fœminino genere Genesis.vij. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnę.

עָיֵף Lassus.deficiens..Deutero.xxv.Quãdo tu eras fame et labore cõfectus.perifrasticos Isaię.v.Nõ est deficiens neq; laborãs. et eiusdẽ xxviij.Hęc est requies.reficite lassum.Inde deriuatur uerbum lassatus est seu defecit.Isaię.xl.Et non deficiet neq; laborabit.et infra. deficient pueri et laborabunt.

עָיַק Gemuit.translatio nostra habet stridit.Amos.ij.Ecce ego stridebo subter uos sicut stridet plaustrũ onustũ fœno. magis aũt proprie ad gemitũ refertur quã ad stridorẽ.iuxta Virgiliũ in.vi ęneidos.gemuit sub põdere cymba.vox enĩ illa tribulationis per quã significamus angustiã qua premimur hoc uocabulo rectissime significatur.unde Ionathas chaldęus ubi apud nos legitur tribulatio ibi psens hoc uocabulũ posuit. sicut Nahũ.i.Confortãs in die tribulatiõis interpretatur in tẽpore Aka. et in hoc loco primũ qd ponitur est uerbũ trãsitiuũ significatq; gemere facio.secũdũ est absolutũ.i.gemit.ut sit sensus.Ecce ego gemificãs uos subter sicut gemit plaustrum plenum sibi frumento.

עִיר Ciuitas.urbs.Geñ.xi.venite faciamus nobis ciuitatẽ. et in plu

tionem et in desertionem.et hoc indicat chaldaica translatio per uoca bulum quod significat cumulos lapidum et dispersionem lapillorum. vtitur enim Ionathas chaldęus eadem interpretatione hic sicut facit Ieremię.li.Et erit Babylon in cumulos.Item Iob.xxx.Verūtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.rabi Salomon expo nit.Sed nō ī tumulo sepulchro fossa vel fouea cōsueuit iudex mittere manum idest potestatem suam.etpluraliter p̄s.lxxix.Posuerunt Ieru salem in pomorum custodiam.ubi.lxx.uolentes ostēdere ꝙ Ierusalē euersa et destructa esset/ipsi pro palatiis eminentissimis Ierusolomy tanę urbis ostenderunt posita esse tuguria.sic enim gręce legi solet.po suerunt Ierusalem quasi oporophylacium idest tugurium.hoc est do munculam hortulanorum.sed hebraice legit̄ in numero plurali quod secundū Paulum episcopum burgensem recte transfert̄ fossas siue fo ueas.quę cum fodiuntur solēt ex eis lapides in aceruū cumulari. unde translatio Hieronymi de hebraica ueritate simul stare posset qui sic transtulit.posuerūt Ierusalem in aceruos lapidum. et Isaię.xvij. Et erit sicut aceruus lapidum in ruina.placeret mihi fodinas dicere.nam nihil hic de pomis agit̄.pręceptor meus Iacobus iehiel loans doctor iudęus dixit hoc uocabulum solitudinem significare.

ערם Aceruauit.congregauit.cumulauit.Exo.ix. Mitte ergo iam nūc & congrega iumēta tua.sic etiā Onkelus chaldaice traduxit. sed trāsla tio nostra legit aliter Ieremię.v.Cōfortamini filij Beniamin in medio Ierusalem.credens uerbum esse עזז de quo superius diximus. quod rabi Ioseph kimhi pater magistri Dauid in eius cōmentariis exponit cōgregamini.quem hebręorum schola sequitur.similiter interpretat̄ eiusdem.iiij.Confortamini nolite stare. idest congregamini et fugite ad arcem sion altissimum fortalicium.sic Isaię.x.Habitatores gebin cō fortamini.dicere debuit congregamini.

עיט Auis.uolucris. turba auium.Isaię.xviij.Et relinquentur simul auibus mōtium.et infra.Et ęstate perpetua erunt super eum uolucres. & Gen̄.xv.Descenderuntq; uolucres super cadauera.et Isaię.xlvi. vo cans ab oriente auem.ubi quidam interpretantur consiliarium. et ab hoc nomine deriuat̄ uerbum quod significat inuehi.obstrepere.incre pare.et subito cōmoueri. sicut cum multitudo auium in campo simul

bunt.tu uero secundũ etymologiã rectius sic dixeris.Et ualles operiẽt frumento. ita Iob.xxiij.Si me uertam ad dexteram nõ uidebo illum. melius sic.Abscondetur dextrorsum et non uidebo.hoc est,si in parte meridionali occultauerit se non uidebo eum.

עטה Syncopizauit.in extasi fuit.defecit.mœstus est. contristatus. anxiatus.p̃s.lxi.Dum anxiaretur cor meũ.et in titulo psalmi.cij. Oratio pauperis cum anxiaret.idest secũdum rabi Salomonẽ cum anima eius operiretur.seu secundum alios deficeret in tribulatione.threno℞. ij.Cum deficeret paruulus et lactens.et infra.cum deficerẽt quasi uulnerati.Inde nomen ut eodem in loco.Pro anima paruulorum tuorũ qui fame pereunt.idest in syncopi constitutorum propter famem.& p̃s.cvij.Anima eorum in ipsis defecit.

עטה Serotinauit.tardauit.posteriorauit.Geñ.xxx.Quando uero serotina admissura erat et conceptus extremus non ponebat eas.& infra.Factaq; sunt ea quę erant serotina.idest de postremis. hoc est posteriore tempore.

עטר Circumdedit.coronauit.Cãtico℞.iij. In diademate quo coronauit eum mater sua.Inde sertum.corona.diadema.p̃s.xxi.Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. rectius de hebraico uerbum de uerbo sic.pones ad caput eius coronã auri. uult dicere auri optimi et purgatissimi.quod hic Hieronymus obrizum appellat.Inde nomẽ verbale uel participium.i.Regum.xxiij.In modum coronę cingebant Dauid et uiros eius.et p̃s.cij.Qui coronat te in misericordia et miserationibus.sic p̃s.viij.Gloria et honore coronasti eum.

עטש Oscitauit.sternutauit.cuius nomen inuenitur Iob.xli.Sternutatio eius splendor ignis.quod alij exponunt de oscitatione.

עיב Obtenebrauit.threnorum.ij.Quomodo obtexit caligine.putant aliqui deriuatum a nube quasi obnubilauit.

עיה Desertum.uastitas.fodina et dispersio lapidũ.aceruus.Michee primo.Et ponam samariam quasi aceruum lapidum.idest in deuasta-

de re ędificatoria libro octauo ubi de columnis scribit, recte mihi nominare uidetur propodium et crepidinem. est enim crepido ut ait Festus saxum prominens. et Seruius grammaticus inquit. Crepido est abrupti saxi altitudo. Virgilius in.x. Forte ratis celsi coniuncta crepidine saxi. expositis stabit scalis.

עֵט Stilus. translatio nostra calamum interpretatur. p̄s. xlv. Lingua mea calamus scribę uelociter scribentis. sed rectius noster Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate sic. Lingua mea stilus scribę uelocis. & Iob. xix. Stilo ferreo et plumbi lamina.

עָטָה Induit. amiciuit. operuit. Ieremię. xliij. Et amicietur terra ęgypti sicut amicitur pastor pallio suo. et p̄s. ciiij. Amictus lumine sicut uestimento. et psalmo. cix. Fiat ei sicut uestimentum quo operitur. & infra. Operiantur sicut diploide confusione sua.

עָטָה Aduertit. respexit. discessit. diuertit. uagatus est. declinauit. i. Regum. xv. Sed uersus ad prędam es. et sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. sed translatio nostra interpretatur aliter. Canticorum. i. Ne uagari incipiam post greges sodaliū tuorꝝ. Origenes in omilia prima super cantica traduxit iuxta superiorē significationem sic. Nequando fiam sicut coopertus super greges sodaliū tuorū. melius sic. tanq̄ aduertens uel discedēs ad greges sodaliū tuorꝝ. rabi Salomon astipulari uidetur Origeni. ad hoc enim allegat uersiculum Leuitici. xiij. Caput nudum os ueste contectum. licet ibi possint intelligi labra uulgo auersa. rabi Dauid kimhi exponit declinans et discedens.

עֲטַלֵּף Vespertilio. Leuitici. xi. Vespertilionē et upupam quoq̄.

y עֲטִין Vas mulctrale in quo lac colligit̄. ut Virgilius in bucolicis. Bis uenit ad mulctram. ego aūt nescio quare translatio nostra interpretat̄ uiscera. Iob. xxi. uiscera eius plena sunt adipe. nam etiam in hac dictione adipe putatur error. scribitur enim per camez et non quinq̄ punctis. hebraica igitur ueritas sic legit. Mulctralia eius implent̄ lacte.

עָטָה Obduxit. occultauit. operuit. abscondit. p̄s. lxv. Et ualles abundabūt frumento. Hieronymus sic. Et ualles plenę frumento coęqua

sic Nehemię.iiij.Num dimittent eos gentes. pro quo legunt hebręi. Num fortificabunt se.seu ędificabunt sibi.

עִזָּבוֹן Mercatus. nundinatio. Ezechielis. xxvij. Proposuerunt in mercatu tuo.et paulo superius sub eodem capite. Argento.ferro.stanno.plumboq; repleuerunt nundinas tuas. translatio chaldaica Ionathę uult esse apothecas mercatorum siue tabernas institorias. circum loquitur enim hoc uocabulum sic. Aurum.ferrum. stannum et plumbum attulerunt in domum gazę tuę.

עָזַק Sepiuit.circūdedit.Isaię.v.Et sepiuit eā et lapides collegit ex ea.

עָזַר Auxiliatus est.adiuuit.i.Regum.vij. Hucusq; auxiliatus est nobis dominus.& Isaię.xli. Vnusquisq; proximo suo auxiliabitur.et paulo īferius.Ego auxiliatus sum tibi.& in passiuo. ut p̄s.xxviij. In ipso sperauit cor meum et adiutus sum.Inde nomē uerbale per quinq; pūcta. Deuteronomij.xxxiij.Et adiutor illius contra aduersarios eius erit.sic Gen̄.ij.ubi nos legimus.Faciamus ei adiutorium simile sibi. hebraica ueritas sic legit.Faciam ei adminiculum tanquam penes eum.et ponit̄ in singulari faciam et nō faciamus.quod nota.& in fœminino. p̄s.lxx. ubi nos legimus.Deus in adiutorium meum intende domine ad adiuuandum me festina.hebraica ueritas sic habet.Deus ad protegendum me domine in adiutorium meum festina.

עֲזָרָה Crepido. Ezechielis.xliij.Et de sinu terrę usq; ad crepidinē nouissimā.item eodem.& a crepidine minore usq; ad crepidinē maiorem.item eodem.& crepido quatuordecim cubitorꝝ.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit q͂ sit atrium in quo congregabat̄ Israel in templo ad adorandum ut eos deus adiuuaret.quasi hoc modo a superiore uocab̄lo adiutorij deriuaretur.idem rabi Dauid in cōmentariis super Ezechielem scribit q͂ in sinu terrę, hoc est in medio pauimenti constructum erat altare et locus in quo circumstant sacerdotes offerētes sacrificia dicit̄ asara.rabi Salomō dicit hoc uocabulū significare pauimentū seu areā.et sic interpretat̄ per hoc nomē esterig. germanicū cōpopularibus suis vangionibus ubi habitauit notū. ego putarim ab ipso pauimento soli adpactos ad altare gradus esse ꝑminentes ubi sit statio sacrificuli quod uetustatis amātissimus Leo baptista Albertus

ponit. Omnia tempora mea transierunt super me secundum decreta oris tui et iuxta dispositionem tuam.

עזז Inualuit.confortauit.roborauit.firmauit.fortificauit.Ecclesiastis vij.Sapientia confortauit sapientem.et Iudicum.vi. pro eo quod nos legimus.Et oppressi sunt ualde ab eis.veritas habet.et inualuit manus Madian.inde nomen substātiuum deriuatur robur.fortitudo. uirtus. psalmo.xxix.Dominus uirtutem populo suo dabit.et scribitur per holem uel hatefcamez.psalmo.cxviij. Fortitudo mea et laus mea dominus.scribitur et quandoque per surek uel kibuz. ut psalmo ultimo. Laudate eum in firmamēto uirtutis eius.reperitur et duplicata litera zain secundum naturam primitiui.ut psalmo.cxlv. Et uirtutem terribilium tuorum dicent.recipit etiam cata prothesin literam mem. Isaię xxx.Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis. inde nomen adiectiuum Isaię.xix.et rex fortis dominabitur eorum.etpluraliter psalmo lix.Irruerunt in me fortes.& adiectiuum secundum formam primitiui psalmo.xxiiij.Dominus fortis et potens. inde nominat̄ auis quędā ex immundis uolucribus atq; uetitis, quam alij gryphem uocant. nostra uero translatio haliętum.Leuitici.xi.Gryphum et haliętum.est autem haliętus aquila marina et dictio quinq; syllabarum scribitur tertio syllaba per diphthongon æ.hoc dico ut emendentur libri latini in loco allegato.uocatur autem hebraice sic a fortitudine. gręce uero a mari et piscationibus.

עזב Dereliquit. ut psalmo.xxij.Deus deus meus respice in me quare me dereliquisti. quod hebraice canitur in passione domini. Eli eli lama asabtani.idest uerbum e uerbo. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me.ubi cernitur q; respice in me non est de textu.et Gen̄. secundo.Quamobrem relinquet homo patrem suum.

עזב Fortificauit. auxit.roborauit.adiuuit.Nehemię.iij. Et dimiserunt Ierusalem usq; ad murum platęę latioris.quod Nicolaus de lyra edisserit rectius sic. Et extenderunt murum eius.rabi Salomon exponit hoc uerbum. per fortificauit. Deuteronomij tricesimosecundo. ubi nos legimus. Et clausi quoque defecerunt residuique consumpti sunt. Veritas simpliciter habet.Et deficiet seruatus et fortificatus.

los Sedechię cęcauit.Inde nomē adiectiuum generis masculini cęcus Exodi quarto. Videntē aut cęcum.& fœminini generis Leuitici.xxij. Si cęcū fuerit si fractum.

עוש Conuenit.coiuit.agglomerauit.Ioelis tertio.Erūpite et uenite. pro quo uerius.lxx.interpretes posuerunt congregamini et introite. Inde dicitur עש totū sydus draconis et ursarū circa polum arcticū ab agglomeratione et collectione plurīū stellarum sic nominatū.quē translatio nostra arcturū uocat.Iob.ix.Qui facit arcturū et oriona.est autē sydus quod supradictā congeriem astrorū plaustrū et septētrio nes sequitur.de quo Virgilius Georgicon primo.Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis Circū perq; duas in morem fluminis arctos. rabi Salomon simpliciter dicit esse sydus.sed rabi Dauid kimhi scribit q; sit congeries stellarū circa caudam arietis siue intelligat arcturum pliadas hyadas geminosue triones. quod autē legitur Iob.iiij. Consu mentur velut a tinea.id alij de circulo arctico hoc est polo intelligūt: quasi dicat omni tempore quod polus uersat. idest ięternum.unde sequitur ięternum peribunt. & accipit per epenthesin iod. eiusdem xxxviij.Aut girum arcturi poteris dissipare.

עות Malefecit.peccauit.iniquauit.ut Ester.i.Regem lęsit regina. Inde uerbum transitiuum tercij idest peccare fecit.threnorū.iij.Vt per uerteret hominē in iudicio suo. visum est supra in עוה et significat curuare.est enim iniquum curuum eo q; nō sit rectum.sic Ecclesiastis vij.q; nemo possit corrigere quem ille despexerit. verbū e uerbo sic. Quis poterit rectificare quē curuauit ille.in alia forma Ecclesiastis.xij. Et nutabunt uiri fortissimi idest incuruabuntur.

עז Capra.Genesis.xv.Et capram trimam. et pluraliter.i. Regū.xxv. Ouium tria milia et mille caprę.et in compositione significat caprum emissarium.Leuitici.xvi.Et alteram capro emissario. cōponitur autē ab עז idest caper et אזל idest abiit.quod Onkelus sic interpretat. et ps.xxxi.In māibus tuis sortes meę.q̄d nescio q̄re ita trāstulerint. nā in manu et nō in manibus scriptū est,nulla etiā dictio in uersu ponit̄ q̄ sortes significet.recte igit̄ secundū ueritatē hebraicam Hiero.in suo psalterio sic traduxit.In manu tua tempora mea.q̄d rabi Salomon ex

noſtra diuiſas ſignificationes in uno uocabulo concludit. Iſaię.xxix. Laſſus adhuc ſitit. Infra enim uidebis laſſum ſignificari in litera ain ſequente iod. et ſupra in litera iod ſequente ain.

עור Excitauit. ſuſcitauit. Iob.xli. Non quaſi crudelis ſuſcitabo eum. & ſic eſt actiuum tranſitiuum. inuenitur autem neutrum et ualet idem quod expergiſcor. pſalmo.lvij. Exurge gloria mea exurge pſalterium et cithara. exurgam diluculo. & Iudicum quinto. Surge ſurge Debora ſurge ſurge et loquere canticū. q̄ſi dicat expgiſcere expgiſcere. ut p̄s. xliiij. Exurge quare obdormis domine. et ſic pro uigilare trāſumitur. Canticorum quinto. Ego dormio et cor meum uigilat. uerbum paſſiuum legitur Zacharię ſecundo. Quia conſurrexit de habitaculo ſancto ſuo. uerius ſic. quia excitatus eſt. Inuenitur et ultima litera geminata. Cāticorum ſecundo. Ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam. & pſalmo.lxxx. Excita potentiam tuam et ueni. & geminatis ſyllabis pſalmo.cij. Reſpexit in orationem humilium. pro oratione experrecti ſeu potius excitantis nā qui orationē ſuam excitat continue ad illius preces reſpicit deus. Inde denominatur עֵר magiſter qui mentem

diſcipuli excitat ad doctrinam. Malachię ſecundo. Magiſtrum et diſcipulum de tabernaculo Iacob. ideſt excitantem quem nos dicimus arguentem in diſputationibus et reſpondentem. unde magiſtri hebręorum dicunt. arguens inter ſapientes. reſpondens inter diſcipulos.

עָר Hoſtis. inimicus. oſor. Michez quinto. Et cōteram ciuitates tuas. hebręi legūt inimicos tuos. cui etiā alludit chaldaica trāſlatio Ionathę.

עוֹר Nudum ſeu nuditas. Habacuk ſecundo. Vt aſpiciat nuditatem eius. et eiuſdem tertio. Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum. pro nudus reuelabitur arcus tuus.

עוֹר Pellis. Geneſis tertio. Fecit quoq; dominus deus Adę et uxori eius tunicas pelliceas. ideſt tunicas pellem appoſitiua conſtructio. & Iob ſecundo. Pellem pro pelle. & pluraliter in fœminino genere Exodi.xxxvi. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum. et in genere maſculino threnorū.v. Pelles noſtrę quaſi clibanus exuſtę ſunt.

עִוֵּר Cęcauit. iiij. Regū.xxv. Et oculos eius effodit. rectius ſic. Et ocu

iod ſequente ain.et de hac ſignificatione putat rabi Iuda illud eſſe q̃d legitur Zacharię.v.Volumen uolans.

עָפַת Caligauit.obſcurauit.Iob.xi. Orieris ut lucifer.quod hebręi legunt.ſi obſcuraberis.uel ſi dicere liceret.ſi crepuſculaberis tunc ſicut matutinum eris. rabi Salomon exponit nominaliter ſic. Obſcurum quod in te eſt et caligo tua ſicut mane erit.inde illud Amos.iiij.Faciẽs matutinam nebulam.quod alij per articulum ſiue cata digreſin profe-runt ſic. Faciens auroram et caliginem. ſic Iob.xi. Terram miſerię & tenebrarum.dicunt hebręi ꝙ ſit locutio ſynonyma quia duo uocabula idem ſignificant.uolũt dicere terram obſcuram et caliginoſam ſiue tenebroſam.et quod ſequitur in Iob ſed ſempiternus horror inhabi-tans non legitur in hebręo,ſed ſic.et obſcurat̃ ſicut caligo. ſignificatio horum uocabloꝝ eſt obſcuritas et tenebrę.ſunt qui econtrario motũ inſtãtaneum. illuminationem ſubitam. illuſtrationem. vibrationem. fulgurationem et coruſcationem eo uerbo ſignificari uolunt. Exechielis.xxxij. Cũ uolare cœperit gladius meus ſuper facies eorum. rectius ſic. In vibrãdo me gladium meum.ideſt cum faciam coruſcare ſeu fulgurare gladium meum.eſt enim uerbum tranſitiuum.et Iſaię.xi.Et uolabunt in humeros philiſtim.ideſt ſubito mouebũtur ſeu fulgurabũt. & Iob.iij.Nec illuſtretur lumine.et geminat phe ut in eodẽ loco.nec ortum ſurgẽtis aurorę.quod hebraice ſic legitur.Et nõ uidebit fulgo-res aurorę.rabi Salomon interpretatur ſplendores.

עַפְעַת Palpebra. pſalmo decimo.Et palpebrę eius interrogant filios hominum. & Ieremię nono. Et palpebrę noſtrę defluant aquis. Ionathas chaldęus interpretatur ipſos oculorum orbes.

עָפַת Defecit ſecundo Regum.xxi.Deficiente autem Dauid.et Ieremię quarto.Quia defecit anima mea propter interfectos. ſimiliter intelligi debet quod legitur Iudicum quarto.Qui ſoporem morti ſociãs defecit et mortuus eſt.ſcribiturq́ per punctum patha ad differentiã alterius ſibi ſimilis uerbi alterius autem ſignificationis ut ſupra dictũ eſt.Solemus autem propter ſitim etiam ſępe deficere,ideo pro ſitiente reperitur ſcriptum. ut pſalmo.cxliij. Sicut terra ſine aqua tibi.quod Hieronymus uerius ſic traduxit.Quaſi terra ſitiens ad te.& tranſlatio

aliquid in iudicio.in regula.in pondere.in mensura.Ezechielis.xxxiiȷ. Confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem.in iniquitate sua quam ope ratus est in ipsa morietur.et eiusdem.xxviiȷ.In multitudine iniquitatũ tuarum.in iniquitate negociationis tuę. et accipit quoq; terminatio/ nem fœmininam Ezechielis eodem.Donec inuẽta est iniquitas in te. Iob.vi. Respondete obsecro absq; contentione.pro quo uerbum e uerbo sic.Respondete obsecro nec sit iniquitas.et infra eodem.Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem.Inuenit̃ et in alia forma Iob.xvi. Conclusit me deus apud iniquum.inde dicuntur uerba et aliorum de riuatiuorum formationes.

עוֹן Preposito mem.habitatio.habitaculum.Nahum.iȷ.Vbi est habi taculum leonũ.&Ieremię.x. Habitacula draconũ. Quia uero domus nostra tutissimum nobis est refugium,icirco sępe pro refugio inter/ pretatur.psalmo.xc.Domine refugium tu factus es nobis.et p̃s.sequẽ te.Altissimum posuisti refugium tuum.et accipit paragogen he. Deu teronomiȷ.xxxiiȷ.Habitaculum eius sursum. etpluraliter Nahũ.iȷ. Et cubile suũ rapina.et p̃s.lxxvi.Et habitatio eius in sion.

עוֹנָה Tempus statum et hora determinata.Exodi.xxi.Quod si al teram acceperit prouidebit puellę nuptias et uestimenta et preciũ pu dicicię non negabit.ubi teste Nicolao de lyra translatio nostra multũ discrepat ab hebraica litera.pro eo enim quod dicitur. & precium pu dicicię non negabit.hebręi legunt.& horam eius non minuet. hoc est tẽpus cõpetens secundũ rabi Salomonẽ ut ei deseruiat.

עָנַן Ariolatus est.ueneficia exercuit.quarto Regũ.xxi.Et ariolatus est & obseruauit auguria.Inde nomen ariolus ueneficus.Deuterono. xviiȷ.Aut qui ariolos sciscitetur.et uerbum Leuitici.xix.Non augura bimini.rabi Akiba interpretatur hoc uerbum de illis qui obseruant tempora et dies ęgyptiacos menses et horas. dicentes quosdam atros quosdã faustos ad electiones operũ humanorũ.

עוּף Volauit.Isaię.vi.Et uolauit ad me unus de seraphim.et p̃s.xci. A sagitta volante in die.inde quod scribitur ultima geminata. Geñ.i. Et uolatile uolitans super terram. & Danielis .ix . Cito uolans tetigit me.ubi iod abundat per prothesin. de quo scripsimus supra in litera

meum.significat etiam a nunc usque in æternum. Gen.ix. Et non erunt ultra aquæ diluuij ad delendum uniuersam carnem. significat et quan doque breuem terminum.ut quarto Regum sexto. Et ultra nō uenerūt latrones syriæ in terram Israel.

עוה Malefecit. peccauit. et si liceret dicere iniquauit.Ester.i. Non solum regem lesit regina Vasthi sed et omnes principes.qoud hebræi sic legunt.Non contra regem solum peccauit Vasthi regina sed contra omnes principes.quod tamen secundum alios ab alio uerbo deri uatur.ut infra Ecclesiastis.i.Peruersi difficile corriguntur.idest iniqui tas nō potest rectificari.Quia uero quod iniquū est id nō est æquum. & quod æquum non est id non est rectum. quod autem rectum non est curuum est.iccirco transtulerunt uocabulum hoc ad curuum sic. psalmo.xxxviij.Miser factussum et curuatus sum usque in finem.Hiero nymus sic. Afflictus sum et incuruatus sum.hebræi sic. Incuruatus sum et humiliatus. & Danielis nono. Iniquitatem fecimus impie egimus. Inde nomen Ezechielis.xxi.Iniquitatem iniquitatem iniquitatem po nam eam.et in alia forma Genesis.iiij. Maior est iniquitas mea quam ut ueniā merear.etpluraliter declinatur tam in fœminino. ut psalmo cxxx.Si iniquitates obseruaueris domine.quam in masculino genere. ut Isaiæ.lxiiij.Et iniquitates nostræ quasi uentus abstulerunt nos. et in fra.In manu iniquitatis nostræ.

עול Lactans.sic enim ambo chaldæi Onkelus et Ionathas interpretantur.Genesis.xxxiij.Oues et boues fœtas mecum idest lactantes.& primo Regum.vi.Et duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum.& quamuis utrobique translatio nostra uerterit fœtas. tamen pri mo Regum.vi.paulo inferius ad nostram expositionem redit circum loquendo dicens.Et tollentes duas vaccas quæ lactabant uitulos, hoc est iuuencas iuuenes. inde hoc uocabulum etiam translatum est ad homines iuuenes atque iuuēculas.i.Regum.xv. Interfice a uiro usque ad mulierem et paruulum atque lactantem. uult dicere a iuuene ad infantem.duplicaturque lamed sic psalmo octauo.Ex ore infantium et la ctentium. idest paruulorum et lactentium. sic threnorum.i. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem.

עול Iniquitas.iniquū. Leuitici decimonono.Nolite facere iniquū

Et ſtercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. pro quo uerius hebręi teſte Nicolao de lyra ſic legunt. Et in ſtercore quod egredit̃ de homine coquas oculis eorũ. Inde panis teſticius ſiue ſubcinericius.torta.toſta.placẽta.ſpira.ſphęrica ſub teſtu ac inter prunas cocta.ut ſupra eodem. Et quaſi ſubcinericiũ hordeaceũ comedas illud.et Oſeę.vij. Ephraim factus eſt ſubcinericius panis qui nõ reuerſatur.et.iij.Regum.xix. Et ecce ad caput ſuũ ſubcinericius panis. unde quidã hunc uerſum pſalmi.xxxv. Subſannauerũt me ſubſannatione. de cibario pane ac potu intelligunt uertentes ſic. Inter adulatores ad coquentes cibarium.quibus Hieronymus noſter non multum refragatur ĩ ſuo de hebraica ueritate pſalterio ſic tranſferens in ſimulatiõe verborum fictorum.& rabi Salomon exponit ſic.. Per uiam adulationis ut accipiant cibum et potum a Saul quatenus eos cibet et potet icirco frenderũt ſuper me dẽtibus ſuis.et dicit maog id eſt eſca. hęc ille. alij exponunt ſic.adulantes ijs qui ſubigunt et depſitant cibariũ panẽ. alij uerſum allegatum non accipiunt ab hoc uocabulo,ſed a לעג quod ridiculum uarium et uacuum ſignificat.

עַד Prędatus eſt.rapuit.ſpoliauit.plagiauit.p̃s.cxix. Funes peccatorum circumplexi ſunt me.uel ſecundũ Hieronymũ implicauerũt me. pro quo rabi Salomon et poſt eum cęteri hebręi legunt. Coetus ſeu cunei peccatorũ rapuerunt uel prędati ſunt me.inde uenit nomen appellatiuũ ſpolium.rapina.pręda.Geñ.xlix. Mane comedet prędam.& Sophonię.iij. Quapropter expecta me dicit dñs in die reſurrectionis meæ in futurum . quod hebręi legunt . In die inſurrectionis meæ ad prędam ſeu ſpolium.pro quo ſeptuaginta interpretati ſunt in teſtimonium.ſed Hieronymus ſcribit in commentariis hebręum quendã qui ſe in ſcripturis docuerat aſſeruiſſe ꝙ laed in pręſenti loco magis in futurum debeat intelligi.rabi Dauid kimhi uult intelligi diem Gog & Magog quos faciet deus inſurgere ad ſpolia.

עוֹד Adhuc. ultra. Amos.iiij. Cum adhuc tres menſes ſupereſſent uſq; ad mẽſem. Geneſis.xxv. Adhuc pater meus uiuit?& Iſaię quinto. Quid eſt quod debui ultra facere uineę meę.et ſignificat terminum uſ finem.& accipit paragogen pronominum Geneſis uiceſimoquinto. Dum adhuc ipſe uiueret. & Exodi nono. Adhuc retines populum

prębebit delicias regibus.et.i.Regũ.xv.ubi nos habemus. Agag pinguissimus.ibi hebręi legunt. Agag delicatus.nam tremens non est de textu.et sunt qui dicant eũ minime tremuisse sed accessisse cũ delectatione,et pro deliciis habuisse uitam morte commutare. aliȷ exponũt. Et accessit ad eũ Agag cum ligaturis.nam et ligaturę atq; combinationes hoc nomine dicuntur. Iob.xxxviiȷ. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pliadas.i.nunquid obligabis applicationes stellarų.

עֹדֵף Excrescens.superstes.excedens.Exodi.xxvi. Quod autem superfuerit in sagis.et Numeri.iiȷ. qui excedũt numerų leuitarum.item infra.precium eorũ qui supra sunt.item pecuniam eorum qui fuerant amplius.Inde uerbum graue Exodi.xvi.Nec qui plus collegit habuit amplius.nec qui minus parauerat repperit minus. hebraice sic. Et nõ excessit plus et minus non defecit.

עָדַר Defecit. priuauit. diminuit. defuit.i.Regum.xxx.Nec defuit quisquam a paruo usq; ad magnum.

עָדַר Parauit aciem.instruxit.ordinauit.disposuit.i.Paralippomenon.xiȷ.Expediti ad pugnam corde perfecto. idest instructores apparatus bellici.et paulo superius.In auxiliũ nõ in corde duplici. hebraice sic.Et ad disponendum in non corde et corde.

עֵדֶר Grex.Cãticorum.vi.Sicut grex caprarum. et Gen̄.xxix. Tres quoq; greges ouium.et infra.Mosq; erat ut cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem.pro quo hebraice sic legit. Et congregabant illuc omnes greges et deuoluebant lapidem ab artificio putei.

עָדַר Fodit.repastinauit.sarriuit.occauit.Isaię.v. Non putabitur & non fodiet.et eiusdem.viȷ.Et omnes montes qui in sarculo sarrentur. maxime autem de uineis dicitur. unde hebręorum est adagium.fode mecum et ego fodiam tecum.

עֲדָשׁ Lens.tis.Ezechielis.iiȷ.Et tu sume tibi frumẽtum et hordeũ et fabam et lentem.& Gen̄.xxv.Accepto pane et lentis edulio.

עָג Coxit inter prunas.torridauit.ustulauit sub testu.Ezechiel.iiȷ.

tores in concilio iustorum. Hieronymus et Lyra in congregatione.

פֶּה Os oris. quod nostra translatio maxillam interpretaṫ. p̄s. xxxij. In camo et freno maxillas eorum constringe. hebręi legunt ora eorū. alij ornamenta seu monilia eorum a superiore uocabulo. quos imitaṫ Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate. p̄s. ciij. Qui replet bonis ornamentum tuum. sed Dauid kimhi exponit sic. Qui replet bonis os tuum.

עֵד Testis. Geñ. xxxi. Cumulus iste testis erit inter me et te. Deuteronomij. xvij. In ore duorum uel trium testium. et infra. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. et infra. manus testiū prima interficiat eum. Inde testamentum. testimonium. ij. Paralippo. xxiiij. Multitudo Israel in tabernaculum testimonij. et p̄s. cxix. Mirabilia testimonia tua. et p̄s. xciij. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Inde uerbum testificari uel cōtestari. Deuteronomij. iiij. Testes inuoco hodie cęlum et terram. idest contestor uel testificor contra uos hodie cęlum & terram.

עֵדֶן Leniuit. delectauit. deliciauit aut uoluptuauit si liceret ita loqui. sed libet deliciis affecit. Nehemię. ix. Et abundauerunt deliciis in bonitate tua magna. Inde nomen uoluptas. delicię. q̄d gręce diciṫ similiter edone. Geñ. xviij. Postq̄ consenui et dominus meus uetulus est uoluptati operam dabo. hebraice sic. postq̄ inueteraui erit mihi uoluptas. et sic cum he finali terminationis fœmininę. inuenitur etiam sine ea. ut Geñ. ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum uoluptatis. & Ezechielis. xxxi. Et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis quę erāt in paradiso dei. et scribiṫ quinq̄ pūctis. et. ij. Regum. i. Qui uestiebat uos coccino in deliciis. hebręi pro in habent cum. rabi Ionas exposuit sic. qui uestiebat uos in diebus deliciarum. alij dicūt. qui uestiebat uos coccino et comedere uos fecit delicata. ut sit oratio defectiua. cui expositioni alludit chaldaica Ionathę interpretatio. sed rectius secundum Dauid kimhi ambo uocabula de uestibus dicuntur scilicet coccinū et deliciosum. et id cōprobat disputatio rabi Iudę et rabi Nehemię quā Dauid kimhi recitat in cōmentariis Regum. Inde nomen adiectiuum Isaię. xlvij. Audi hęc delicata. recipit prothesin mem literę Geñ. xlix. et

ab homine usq; ad pecus tam reptile quam uolucres cęli. et recipit in principio beth lrām significatq; pro.prę.uel ante.uł per. uel propter. Gen̄.vij.Et inclusit eum dominus deforis. hebraice sic. & clausit dn̄s pro se uel ante se.sic Exodi.viij.Rogate pro me. et Gen̄.xxvi.Prospiciens Abimelech rex palęstinorum per fenestram. et sicut usq; apud latinos aduerbialiter ꝑpetuo significat,ita et hęc dictio significat ęternitatem et perpetuitatem. in sęculum. sempiternū. Isaię.lvij. Excelsus et sublimis habitans ęternitatem.et inuenit̄ geminatū.Isaię.xxvi. Sperastis in domino in sęculis ęternis.et significat sęculum seculorū quod translatio nostra uertit ultra.ut Exodi.xv. Dominus regnabit in ęternum et ultra.

עדים Centones seu panni abiecti. translatio nostra interpretatur pannos mēstruatos.Isaię.lxiiij.Et quasi pānus menstruatę. rectius sic. quasi uestimentum centonum seu pannorum abiectorum.

עדד Subleuauit.erexit.suscepit.p̄s.cxlvi.Pupillum et uiduam suscipiet.Hieronymus eriget.sic p̄s.xx.Nos autem surreximus et erecti sumus.& p̄s.cxlvij.Suscipiens mā suetos dominus.rabi Ioseph kimhi hispanus uult hoc uerbum significare adiutorium. sustentationem & fulcimentum.

עדה Ornauit. Oseę.ij. Et ornabatur inaure sua.et Ezechielis.xvi, & ornaui te ornamento.et infra.et ornata es auro.Inde nomen ornamen̄tum.gloria.decus.monile.iocale.p̄s.lxxx.in titulo quē nostri habent.ad uictoriam super lilia testimonium Asaph psalmus.hebręi sic legunt.ad uictoriam erga rosas decus Asaph psalmus.quasi diceretur secundum Dauid kimhi,psalmus iste gloria est et decor ipsi Asaph.itē nomen in alia forma Ezechielis.vij.Et ornamentum monilium suoꝝ in superbiam posuerunt.

עדה Abiit. transiuit.cessauit.pertrāsiuit.Iob.xxviij. nec pertrāsiuit per eam lęna. et transitiuum secundi eiusdem.xxv.ubi nos legimus. Ecce luna etiam non splendet.translatio nostra omisit hanc nostrā dictionem.quare sic legit̄ hebraice.Ecce facit trāsire lunā nec splēdebit. q̊d sic exponūt. ecce deponit seu aufert lumen lunę et nō splēdebit.

עדה Examen. synagoga. cœtus.concilium.psalmo.i.Neq; pecca

rotundum per circuitum. etpluraliter.iij. Regum .vij. Intercolumnia quadrata non rotunda.inde nomen circi septi in castris quem fossatis et quadrigis circumcirca muniunt.quod translatio nostra tentorium uertit.i.Regum.xxvi.Et Saulem dormientem in tentorio et reliquũ vulgus per circuitum eius.et accipit in fine he literam.i. Regum.xvij. Et uenit ad locũ magala.Ionathas chaldaice traduxit charkoma idest fortalicium seu munitio.& sic non est nomen proprium loci ut interpres nostrę translationis putauit.uulgo uocant quadrigoburgium. significat etiam callem.semitam.Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambulandũ.et ps.xvij.Perfice gressus meos in semitis tuis.

עָגִיל Ornamentũ.monile.inauris.Numeri.xxxi.Annulos et dextralia ac murenulas.etplr Ezechielis.xvi.Et circulos in auribus tuis.

עֵגֶל Vitulus.Exodi.xxxij.Et fecit ex eis uitulum conflatilem. et in fœminino Osęę.x.Ephraim uitula docta.etpluraliter eodem paulo superius. Vaccas bethauen coluerunt habitatores samarię.

עֲגָלָה Plaustrum. quadriga. currus.i.Regum.vi.Facite plaustrũ nouum unum.etpluraliter Gen̄.xlv.Quibus dedit Ioseph plaustra secundũ Pharaonis imperiũ.sic dicta fortasse a rotunditate rotarũ.

עָגַם Contristatus est. compatiebatur.Iob.xxx. Et compatiebatur anima mea pauperi.

עָגוּר Grus.Isaię.xxxviij.Sicut pullus irundinis.alij sicut irundo & grus.vide supra in litera samech ante vau.

עַד Donec.usq;.usq; ad.uel usq; in.adusq;.uel usq; quo. Iudicũ.iij. Descenderũt usq; quo oĩno deficerent. & Exodi.xiiij. Usq; in sempiternũ.& eiusdẽ.xxix.Siue de panibus usq; mane. et quando sequitur verbũ pręteriti uel futuri tẽporis aut gerundiũ sępe deficit relatiuũ q̃ vł q̃d causa breuitatis.q̃nq; aũt nõ deficit.ut Iosue.i.donec det requiẽ dominus.et Gen̄.iij. Donec reuertaris in terrã.et recipit in fine iod literam. Michęę.iiij. Usq; ad te ueniet.interpretatur etiam translatio nostra dictionem hanc articulariter pro tam et quam . Genesis.vij.

עבור Prępoſita beth litera ſignificat propter.p̄s.cxxxij.Propter Dauid ſeruum tuum non auertas faciem chriſti tui.ſignificat et quandoq; propterea quod ut.Micheę.ij.Propter immundiciem ſuam corrumpetur.quod legendum eſt.propterea ꝙ putruit corrumpetur.

עבש Computruit.Ioelis.i.Cōputruerunt iumenta in ſtercore ſuo. hebręi ſic.computruerunt grana ſeminis in pulueribus.ſcilicet ut non poſſint pullulare.et dicitur quaſi עפרש ſolet enī ſępe pe in b uerti. ut ſcribit rabi Dauid kimhi in cōmentariis ſuper duodecim.

עבת Cohęrētia,uinculū. frondes intrichatę atq; perplexę ſeu dēſę. uel etiam tricha ſeu perplexio quarumcūq; rerum. Leuitici.xiij. Et ramos ligni denſaꝝ frondiū.etpluraliter in maſculino genere p̄s.cxviij. Conſtitue diem ſolēnem in cōdenſis.Hieronymus in ſuo pſalterio ſic. in frondoſis.ſimiliter pluraliter in fœminino.Exodi.xxviij.Duas catenulas auri puriſſimi ſibiinuicē cohęrentes.et ex tali perplexitate ac intrichatione dicūtur ſic laquei uel funes qui ex tribus funiculis plectūt ſecūdum rabi Ioſeph patrem Dauidis kimhi qui illud Micheę.vij.Et cōturbauerunt eam exponit ſic.Et triplicauerūt eam. ſecūdum ꝙ tres ibidem cōmemorātur ſcilicet princeps iudex et magnus.

עגב Inſaniuit prę amore. ſeu ardebat.Ezechieľ.xxiij.Et inſaniuit in amatores ſuos.et infra.Inſaniuit ſuper eos cōcupiſcētia oculoꝝ ſuoꝝ.

עוגב Organum.p̄s.ultimo.Laudate eum in chordis et organo.et Gen̄.iiij.Ipſe fuit pater canentium cithara et organo.et Iob.xxx. Et organum meum in uocem flentium.

עגנ Derelictus eſt. ſuperſtes fuit. Ruth.i. Si eos expectare uelitis donec creſcāt et annos pubertatis impleāt ante eritis uetulę quā nubatis.ꝑ iſta lōga periphraſi et digreſſiōe hebręi uerius ſic habēt.an expectabitis donec creſcāt.An ſuperſtites uel derelictę eritis nedum ut futuri ſint mariti. ab eo magiſtri hebręorum derelictam ſic uocant quę ſine uiro manet.

עגל Rotundum.ij. Paralippomenon.iiij.A labio uſq; ad labium

de moneta currente eoq; hincinde et datur et sumitur. Genesis.xxiij. Quadringētos siclos argenti probatę monetę publicę.idest monetae transcurrentis apud mercatores.significat etiam superare. pręualere. quasi transcendere.Ieremię.xxiij.Et quasi homo madidus a uino.rectius sic.Quasi uir quem superauit uinum.

עֵבֶר Trans.Isaię.ix.Trans Iordanem galileę.& recipit prępositionem sicut alia syncategoremata plurima . Isaię.xviij. Quę est trans flumen ęthiopię.significat enim partem locum uel latus aduersum in prospectu.ut Iosue primo.Quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem.idest in parte altera Iordanis.

עִבְרִי Hebręus. Ionę.i. Et dixit ad eos hebręus ego sum.et Geñ. xiiij.Nunciauit Abram hebręo qui habitabat in conualle mamrę. q̄d Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum interpretatur. Nunciauit Abram transitori.a uerbo abar superius exposito.

עָבַר Repagulauit.iij·Regum.vi.Et affixit laminas clauis aureis.q̄d hebraice sic legit̃.Et repagulauit pessulis aureis ante oraculum.

עָבַר Succensuit.iratus est.p̄s.lxxxix.Distulisti christum tuum. pro quo rectius Hiero.in suo de hebraica ueritate psalterio sic.Iratus es aduersus christū tuū.sic Prouer.xiiij.Sapiēs timet et declinat a malo. stultus trāsilit et cōfidit.ubi ponit̃ trāsilit secundū primi uerbi significa tionē.sed hebręi legūt.stultus irascit̃ et cōfidit.sic p̄s.lxxviij. Audiuit deus et spreuit.i.iratus est.similit̃ infra eodē.& hęreditatē suā spreuit. idest cōtra hęreditatē suā iratus est.Inde ira.indignatio.furor. Sopho nię.i.dies irę dies illa.et Isaię.x.Et cōtra pplm̄ furoris mei mādabo illi. Tu uero in uno ꝟsu cognosces tria unius originis significata. Deute. iij.Trāsibo igit̃ et uidebo terrā hāc optimā trās Iordanē.iratusq; ē dn̄s mihi.ecce uerbū transibo et dictionem trans.et uerbū iratus est.

עֲבוּר Frumentum.fruges.Iosue.v.Et comederunt de frugibus terrę.item eodem.Defecitq; manna postquam comederunt de frugibus terrę.et dicunt quidam sic uocari ab anno pręterito.nam aliter uocatur prouentus pręsentis anni.ut in litera b ante.v.

Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.hebręi legũt paruus meus.idest auricularis digitus grossus est plus quam lumbi patris mei.Ionathas chaldaice traduxit sic.Imbecillitas mea est robusta plus quã uirilitas patris mei.& Ieremię.lij.Porro grossitudo eius quatuor digitorum.et per aphęresin Habacuk secundo. Et aggrauat contra se densum lutum.

עבט Pignorauit.Deuteronomij.xxiiij.Nõ ingrediaris domũ eius ut pignus auferas..& quia super pignoribus mutuatur.iccirco significat mutuari.eiusdẽ.xv.Et dabis mutuũ quo eum indigere pspexeris.

עבט Declinauit.Ioelis.ij.Et non declinabunt a semitis suis. et in ea significatione nusquam reperitur alibi.

עבטיט Vna dictio quę tamen exponitur tãquam duę dictiones scilicet densum lutum.Habacuk.ij.Aggrauat contra se densum lutũ.

עבר Transgressus est.pręteriuit.transiuit. progressus est.Genesis xxxiij.Et ipse progrediens adorauit.hebraice sic.Et ipse procedebat ante eos et adorauit.et Exodi.xij.Et trãsibo per terram ęgypti nocte illa.Deuteronomij.xvij.Vt transgrediantur pactum illius.&.ij.Paralippomenon.xxiiij.Quare uos transgredimini pręceptum domini.Inde dicitur ille qui lustrat homines per ignem.Deuteronomij.xviij. Nec inueniatur in te qui lustret filium aut filiam suã ducens per ignẽ. vbi translator exponit et declarat seipsum cum dicit ducens per ignẽ. idest transire faciens.nam alio in loco scilicet.ij. Paralipome. xxviij. cum dicitur lustrauit filios suos in igne.uel est metathesis uel aliud uerbum quod exurere significat.recte legitur.ij. Regum.xij. Et trãsduxit in typo laterũ.dicunt hebręi quod focus quidã fuerat ubi exurebanẽ lateres illic lustrauit eos hoc est cõbussit eos. significat etiam transfretare.traiicere nauẽ.trãsuadare.ut.ij.Regũ.xix. transierũt uada ut trãs duceret domũ regis.q̃d de uerbo ad uerbũ sic intelligiẽ.Et trãsuadauit scapha ut traduceret domũ regis.et sic deduciẽ nomẽ scaphę a traiiciẽdo flumine ut ibi.et ppositione lrę mem significat uadum.Geñ.xxxij. Trãsiuit uadũ Iabok.et recipit in fine he lrãm fœminini generis. Isaię decimo.Transierunt cursum idest uadum. & pluraliter in fœminino Iudicum tertio.Et occupauerunt uada Iordanis.et diciẽ transumptiue

יצאו בן כל יוסף עב

Vbes.Isaię.xix.Ecce dominus ascendet super nubē leuem.&
n eiusdem.xiiij.Ascendam super altitudinem nubium.idest nu
bis in singulari.etpluraliter Iudicū.v.Cęliq; ac nubes stillaue
runt aquis.& Prouerbiorꝝ.xvi.Quasi himber serotinus.idest sicut nu
bes himbris serotini.translatio nostra quandoq; uertit caliginem. ut
Exodi.xix.Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis.i.in densa nube.

עבד Seruiuit.operatus est.ministrauit.Numeri.xviij.Solis filijs le
ui mihi in tabernaculo seruientibus.hebraice uerbum de uerbo sic. Et
seruiet leui ipse ministerio tabernaculi fœderis.etpluralit' Geñ.xiiij.
Duodecim enim annis seruiuerūt Kedorlaomer.& eiusdem.xxix.Ser
uiam tibi ꝓ Rachel filia tua.et in eodē.Seruiuit igit' Iacob pro Rachel
septem annis.Inde opera.seruitus.ministeriū. in eodem. Et hanc q̄q;
dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis aliis.Inde ser
uus quod scribitur sex pūctis. Exodi.xxi. Si emeris seruum hebręum.
unde est q͂ significet agricolare et agriculturam.Geñ.iij.Vt operaret'
terrā de qua sumptus est.& in passiuo Deute.xxi. Quę nō traxit iugū
nec terrā scidit uomere.ex hebraica ueritate sic uertit'. Qua non fuerit
agricolatū quę non traxerit iugū.et eodem in loco. Quę nunq̄ arata
est nec sementē recepit.hebraice sic.In qua non agricolabit' et non se-
minabit'.significat etiam sacrificare. Deuterono.vi. Dominum deum
tuum timebis et ipsi seruies.&.iij.Regum,xvi.Et seruiuit Baal et ado-
rauit eum.similiter sacrificium diuinum.ij.Paralip.xij. Vt sciant distā
tiam seruitutis meę et seruitutis regni terrarum.quare imperiti lingua
rū magici immo sophistę nostri temporis librū de sacrificiis ęgyptio-
rum quem in arabicū trāstulit eben uahasia uarie nominant cuius titu
lus cum sit auodath egiptijm. aliqui librum appellant de agricultura
ęgyptiorꝝ.alij de seruicio ęgyptiorꝝ.melius aūt de sacrificio ęgyptiorꝝ
& mea sentētia adhuc optime sic. de factione ęgyptiorum. idq; latine
admodum. nam apud maiores nostros facere significauit idem quod
sacrificare. vnde factio sacrificiū. Virgilius in bucolicis ęgloga tertia.
Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito.idest cum sacrificabo.

עבה Crassauit.densauit.ingrossauit.Deuteronomij.xxxij.Incrassa
tus impinguatus dilatatus.Inde nomē densus. grossus.iij.Regum.xij.

rectius sic legitur. Quoniã ecce bruma transiuit. himber mutatus est. abiit sibi Est autem himber idem quod hyems quę gręce a pluuia deriuatur. hyo enim idest pluo. et ab himber hibernus per excisionem m literę, sicut a pater paternus. vult ergo dicere tam bruma quam hyems idest totum tempus ab ęquinoctio autumnali ad ęquinoctium uernale transiuit et mutatum est atq; abiit.

סתם Obturauit. opilauit. obtudit. clausit. ij. Paralip. xxxij. Ipse est Ezechias qui obturauit superiorem fontẽ aquarũ gihon. & threnorũ iij. Exclusit orationem meam. quãuis hec per sin scribatur tamen idem significat. & p̃s. li. Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi. pro quo Hiero. absconditũ et arcanum sapiẽtię tuę manifestasti mihi. sed rabi Salomon exponit. in corde quod est obtusum et obturatũ fecisti me cognoscere sapientiam. sic igitur uersus staret. In ebetudinibus et obtuso sapientiam ostẽdisti mihi. Danielis. xij. Quia clausi sunt. signatiq; sermones usq; ad prefinitum tempus.

סתר Occultauit. abscondit. protexit. auertit. Geñ. iiij. Et a facie tua abscondar. et p̃s. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius. et. i. Regũ v. Et computrescebant prominentes extales eorũ. rectius sic secũdum doctores hebręorũ. Et occultabantur eis ficus scilicet quos habebant in ano. inuenio aũt hic sin scriptum, sed ponitur loco samech. ut extat in antiquis adnotationibus. Item p̃s. xxxi. Abscondes eos in abscondito faciei tuę. & p̃s. xci. Qui habitat in adiutorio altissimi. quod secundum hebraicam ueritatem sic legi deberet. Sedens in abscondito altissimi. & per metathesin in titulo prenotato psalmi. liiij. Nõne Dauid abscõditus est apud nos. et nomen per quinq; puncta. p̃s. lxxxi. Exaudiui te in abscondito tempestatis. accipit etiam in fine he literã fœminini generis. Deutero. xxxij. Et in necessitate uos protegant. hebraice sic. Fiat super uos protectio. sic quandoq; per solam paragogẽ accipit he aspirationem nihil significantẽ. Deute. xxxij. Abscondã faciẽ meã ab eis.

cta est sapientia eorum idest deteriorata est.

סֶרֶן Satrapa seu princeps .i. Regum.xxix. Sed satrapis non places. est autem satrapa quod grece satrapes nomẽ dignitatis. ut scribit Suidas. et principatum designat Iudicum.xvi. Veneruntq; ad eam principes philistinorum.

סֶרֶן Tabula. translatio nostra uertit axis .iij. Regũ.vij. Et axes erei.

סָרִיס Eunuchus. Isaię.lvi. Et non dicat eunuchus ecce ego lignum aridum. & Ieremię.xxxviij. Audiuit autẽ Abedmelech idest minister regis ęthiops uir eunuchus qui erat in domo regis. solent enim tales esse in domibus regum custodes cubicularij. ad tollendam suspicionẽ de reginis et gynecęi uirginibus, dicti a curandis lectulis quasi camerarij. vnde Putifar solo nomĩe fuit eunuchus idest camerarius regius quia habuit uxorẽ. Geñ.xxxix. q̃re Onkelus chaldaice traduxit Raba .i. mgratus seu officialis. sic eiusdẽ.xl. Duo eunuchi. Onkelus chaldaice traduxit rabraban idest officialis. p̃fectus. seu magister officiorũ.

סַרְעַפָּה Arbustum. cogitatio. ramus. Ezechielis.xxxi. Et multiplicata sunt arbusta eius.

סָרַף Prępositione mem significat fratrem matris quem nos anũculum nominamus. Amos sexto. Et tollet eum propinquus suus et comburet eũ ut efferat ossa de domo·ubi pręcedit dod idest frater patris qui patruus dicitur. et sequitur. frater matris qui est auunculus. unde textus sic legi deberet. Et tollet eum patruus suus et auunculus suus ad educendum ossa de domo. Quia uero aliqui codices uocabulum presens habent per sin scriptum, putant abexustione dictum esse. qua propter transtulerunt & comburet eum. sed a me audiuistis persępe symbolicam uicissitudinem sin et samech etiam non uariata significatione. uerisimilius igitur de auunculo exponitur quam de comburẽte. quis enim comburit corpus humanum ut ossa maneant illęsa?

סִרְפָּד Sentes significat et paruas spinas. translatio nostra habet vrticam. Isaię.lv. Pro urtica crescet myrtus.

סְתָו Hiemale tempus quo dies minuunt. et nominat bruma scilicet a libra ad capricornum ubi est brumale solsticiũ q̃d nos hyemale dicimus. Canticoꝝ.ij. Iam enĩ hyems transiit. himber abiit et recessit. q̃d

ſed tranſfert lapidē precioſum Ezechielis.x.ca.

סקל Lapidauit.Exodi.xvij.Adhuc modicum et lapidabunt me.& Deuteronomij.xiij.Lapidibus obrutus necabitur.paſſiuum eius Exodi.xxi.Lapidibus obruetur.ideſt lapidando lapidabitur.

סרר Abalienauit.deſueuit.declinauit.deſtituit.Oſeę quarto.Sicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael. Iſaię.lxv. Ad populum incredulum ideſt declinantem. &.iij. Regum.xx. Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam audire contemnens et furibundus .ubi pro audire contemnens traducere potuit abalienatus ſcilicet mente ſeu deſtitutus.de hoc ſatis dixi ſupra in litera ſamech ante vau.

סרב Renuit.rebellauit.rebellis.inuitus.nolens.renuens.Ezechiel ſecūdo. Quoniam increduli et ſubuerſores ſunt tecum.ideſt rebelles et nolentes.nam Onkelus cum uellet interpretari chaldaice hanc dictionem noluit Geneſis.x xxvij. Noluit conſolationem recipere.hoc uerbo uſus eſt.

סרח Loricauit.uel loricam induit.Ieremię.li.Et non aſcendet loricatus.et quamuis inuenerim in omnibus bibliis hebraicis hunc locū per ſin ſcriptum.tamen rabi Dauid kimhi in libro de radicibus illud notauit per ſamech.ſimiliter Ieremię.xlvi. Induite uos loricis inueni adnotatum uetus ſcholion ſcilicet,per ſamech aliqui.quaſi diceret aliqui libri habent ſcriptum per ſamech ſic Ionathas chaldęus ubiq; per ſamech ſcribit.

סרח Superfluxit.ſuperfuit.tranſcendit.ſupereminuit.plus ſatis dependit.exceſſit.luxuriauit.uel laſciuiuit.Exodi.xxvi. Quod autem ſuperfuerit in ſagis quę parantur tecto.ideſt unū ſagum quod amplius eſt.hebraice ſic.reliquū ſagi excedens.item in eodem. Qui plus eſt in ſagorum longitudine.& Amos.vi.Et laſciuitis in ſtratis veſtris.quod hebraice ponitur in tertia perſona.ſic intelligetur.Et excedunt.ſupfluūt ac ſuper quā ſatis eſt prominent ſaga ſeu coopertoria longa et lata in ſtratis eorum.et infra eodem.Et auferetur factio laſciuiētium. hebraice ſic.Et ceſſabit lętitia ſuperfluorum.

סרח Deteriorauit.paſſiuum eius ponitur Ieremię.xlix.Inutilis fa

iuuabit.ſic in libro ſapientię legimus ca.v.Tunc ſtabūt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerūt et qui abſtulerunt labores eorum.uidetis q̄ hij ſunt numeratores et ponderatores tyrannorum huius ſęculi.hęc icćirco pluribus egi,ut intelligatis q̄ ſopher hic ſit ſcriba exactor qui nomina cenſitorum et capitationum conſcribit, & pecuniam exactam numerat atq̄ ponderat tanquam notarius.Ieremię.xxxvi.Vt comprehenderent Baruch ſcribam et Ieremiā prophetam.et infra eodem.et dedit illud Baruch filio Nerię ſcribę qui ſcripſit in eo.& Eſter.iij.vocatiq̄ ſunt ſcribę regis.inde id quod ſcriba ſeu notarius ſcribit dicitur ſepher per quiq̄ pūcta ideſt liber.Ieremię.xxxij. Et ſcripſi in libro et ſignaui et adhibui teſtes.et paulo inferius. Et dedi librū poſſeſſionis Baruch filio Nerię filio Maaſię in oculis Anameel patruelis mei et in oculis teſtium qui ſcripti erant in libro. et Numeri v. Scribetq̄ ſacerdos in libello iſta maledicta. et Ioſue.i.Non recedat volumen legis huius ab ore tuo.Inde trāſumitur ſcriptura et literę ſeu epiſtolę.ut Iſaię.xxix.Et dabitur liber neſcienti literas diceturq̄ ei lege et reſpondebit nō ſcio literas. ideſt neſcio ſcripturam legere.& Eſter iij.Et literę ſignatę ipſius annulo miſſę ſunt per curſores. & per he in fine ſcriptura literatura.p̄s.lxxi.Quoniā non cognoui literaturam.& ſimiliter ſine he Danielis.i.vt doceret eos literas et linguā chaldęorū. Inde deſcriptiones et enarrationes. p̄s.lxxxvij. Dominus narrabit in ſcripturis populorū.et p̄s.xix. Cęli enarrant gloriam dei.unde quidā interpretantur illud quod ſcriptū eſt Gen̄.v. Hic eſt liber generationis Adam ſic.hęc eſt enarratio ſeu deſcriptio generationis Adam. uel certe enumeratio.& ut redeam ad principium om̄ia ex numeratione et ſupputatione deſcendūt.iij.Regum.iij.Qui enumerari et ſupputari non poteſt prę multitudine.et prępoſito mem conſonāte ſignificat numerum.Exodi.xxiij.Numerum dierum tuorum implebo.ſimiliter ij.Paralippomenō.xij.Nec erat numerus uulgi. Inuenitur etiam ſine mem ſignificare numerum ſeu dinumerationem.ij.Paralippomenon ij.Poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius.

סַפִּיר Sapphirus.Exodi.xxviij.In ſecundo carbunculus et ſapphirus et iaſpis.rabi Abraham abē ezra ſcribit q̄ ſit gemma quędam rubea.Geon aūt ſcribit q̄ ſit lapillus albus quem criſtallum uocant.noſtra uero tranſlatio ſemper habet ſapphirum. Ionathas nō ſpecificat.

& quamuis in uetustis uoluminibus per sin eandem ipsam quoq; di-
ctionem semper inuenerim. tamen allegato in loco quandam reperio
notulā in uno ex bibliothecę meę libris hebraicis qui ante annos qua-
dringentos manu scriptus fuit. ubi in eodem capitulo circa istud uoca
bulum hoc assignatur scholion scilicet partim cū samech. uult dicere
aliqui libri habent samech. et sic Ionathas quoq; chaldęus per samech
scripsit. considerabis iterum in habētibus symbolum facilem transitū
id quod sępe commonuimus.

ספרד Hispania. translatio nostra habet bosphorus. Abdię in fine. et trāsmigratio Irlm quę in bosphoro. Hiero. a .lxx. discedens sic dicit. nos autem ab hebręo qui nos in scripturis erudiuit didicimus bosphorū sic uocari. ego aūt didici ꝙ cōmunis hebręorū cōsuetudo sic hispaniam appellat. quare miror Hieronymi pręceptorē cum etiam Ionathas chaldęus traduxerit hispaniam.

ספר Numerauit. censuit. ij. Regū. xxiiij. Postq; numeratus est populus. legi deberet. postq; numerauit populum. et Leuitici. xv. Numerabit septem dies purificationis suę. inde nomen Isaię. xxxiij. Cor tuum meditabitur timorē ubi est literatus. ubi legis uerba ponderās. vbi est doctor paruulorum. pro quo. lxx. sic. Anima uestra meditabit timorem. ubi grammatici. ubi consiliatores. ubi est qui numerat eos qui nutriunt paruum et magnum populum. sed secundum hebræos verbum de uerbo sic transfertur. Cor tuum meditabitur terrorem. ubi numerans. ubi ponderans. ubi censor oppidorum. quasi diceret. Tēpore messię scilicet secūdi aduētus qñ iuxta Isaiā ī decore suo uidebunt oculi tui regem. recordabitur cor tuum oppressionem regum huius mundi immundi. qualiter olim in hoc sęculo coactus fueris ad pręstāda tributa. collectas. exactiones. indicta super indicta. angarias et perangarias. et cogitabis in mente tua illum terrorem quem tunc habueras quotidie. hoc ubi est qui numerat qui ponderat. idest qui nos censet per ęs et libram. ita enim maiores nostri dicere solebant. nam hoc erit beatis singulare gaudium pręteritorum meminisse malorum. ut ait Virgilius in primo ęneidos. Vos et scylleam rabiem. penitusq; sonātes Accestis scopulos uos et cyclopea saxa Experti. reuocate animos, mestumq; timorem Mittite forsan et hęc olim meminisse

quasi diceret. expectaui iudicium et ecce conuenticulum.

ספיח Friatum quodcunque minutum et ultro decidens. unde irroratio pluuiæ sic dicitur Iob. xiiij. Et alluuione paulatim terra consumitur. rectius sic. Diluit irroratio eius puluerē terræ. sic intelligitur illud Leuit. xxv. quæ spōte gignit humus nō metes. idest cadiua fragmina messis tuæ non metes. vult enim dicere secundum rabi Salomonem. quãuis non seminaueris tamen neque illud quod pululat ex semine quod tempore messis decidit in terram metere debes.

ספל Phiala. concha. quæ uulgo tassia dicitur. poculi genus. Iudicū v. Et in phiala principum obtulit butyrum. et eiusdem sexto. Expresso vellere concham rore impleuit.

ספן Tectum. laqueare siue testudo aut camura. Haggi. i. Vt habitetis in domibus laqueatis. lxx. interpretantur concauis. uoluerunt dicere in domibus arcuatis. camuratis. testudinatis. Ieremiæ. xxij. Et facit laquearia cedrina. rectius si dicere liceret sic. et testudinauit domum in summitatibus. et Deuteronomij. xxxiij. quod in parte sua doctor esset repositus idest tectus. propter sepulchrū quod Moyses in parte gad elegit, cuius tamen sepulchrum nemo uidit unquam. a tegendo igitur dicitur etiam illud quod paulo superius scribitur eodem ca. & abscon ditos thesauros arenarum idest tectos.

ספינה Puppis. Ionæ. i. Et Ionas descendit ad interiora nauis.

ספק Concussit. plausit. complosit. threnorum. ij. Plauserunt super te manibus. et Numeri. xxiiij. Iratusque Balac contra Balaam cōplosis manibus ait. et Ieremiæ. xxxi. Et postque ostēdisti mihi. pcussi foemur meū. & Ezechielis. xxi. Iccirco plaude super foemur. et Iob. xxxiiij. Quasi impios percusserit eos in loco uidentiū. et in eodem ca. Inter nos interim constringatur. i. complosum sit. quasi diceret conuentum sit siue stipulatum. uel potius sufficiat. ut infra patebit. Inuenitur et quandoque per sin scriptum. ut Isaiæ. ij. Et pueris alienis adhæserunt. idest applauserūt. quod in antiquissimis libris manu exaratis per sin inueni. sed in impressis per samech. scribitur similiter. ij. Regum. xx. Si suffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me. ubi significatur hæc dictio satis.

portę.& Amos.ix.Percute cardinem et cōmoueātur superliminaria. &.iij.Regū.xiiij.Cūq; illa ingrederet limē domus puer mortuus est.

סָפַת Tutatus est.custodiuit uigilias.p̄s.lxxxiiij.Elegi abiectus esse in domo dei mei. quod rabi Salomon exponit secundum pręcedens vocabulum idest ad limen uigilare.alij sic. Elegi curare uel tueri.hoc est mallem esse operarius seu seruus in domo dei quam dominus in tabernaculis nequicię.dicunt autē aliqui quod conueniat cum uocabulo superiore et deducatur ab eo.

סְפָא Prępositione mem significat om̄e pabulum iumentorꝝ absq; paleis ac stramine quod fœnum trāslatio nostra uertit. Gen̄.xxiiij. Pa learum quoq; et fœni plurimū est apud nos.& Iudicum.xix.Habētes paleas et fœnum in asinorum pabulum.

סָפַד Planxit.luxit.iij.Regum.xiiij.Et plangent eum omnis Israel. Ecclesiastis.iij.Tempus plangendi et tēpus saltandi. & Zacharię.xij. Et plangent eum planctu quasi super unigenitum.item passiuum eius Ieremię.xvi.Non plangentur et non sepelientur.

סָפָה Cōsumpsit.interemit.perdidit.abstulit.peremit. Ieremię.xij. Consumptum est animal et uolucre.et p̄s.xl.Qui quęrunt animā meā vt auferant eam.& Gen̄.xviij.Nunquid perdes iustum cum impio.et Deuteronomij.xxxij.Congregabo super eos mala. idest consumam omnia mala mundi in eis.

סָפָה Addidit.adiecit.accumulauit.auxit.congregauit.Ieremię.vij. Holocausta uestra addite uictimis uestris.et Numeri.xxxij. Vt auge retis furorē dn̄i cōtra Israel.et Deute.xxix. Vt assumat ebria sitientē.

סָפַח Congregauit.iunxit.recollegit.i.Regum.ij.Dicatq; dimitte me ad unam partem sacerdotalem.idest iunge me.Inde nomē. ut Habacuk.ij.Mittens fel suū idest iungens.& Iob.xxx.Et esse sub sentibus delicias cōputabant.quod sic uertendum est.Sub urticis recolligent. Inuenitur et per sin scriptum.ut Isaię.v.Et expectaui ut faceret iudiciū et ecce iniquitas. uult dicere. & ecce liga seu alligantia ut ita loquar.

Iniquos odio habui. rabi Dauid kimhi et rabi Ionas putant a uerbo proximo superiori tales sic dici scilicet a cogitatu prauo.

סָעַר Intumuit.tumultuauit.increbruit.uel ad similitudinē turbinis ingruit et mouebatur atq; irruit ut tēpestas. Habacuk.iij. uenientibus vt turbo ad dispergendū me.sic.iiij.Regū.vi.Cōturbatū est cor regis syrię.idest ad similitudinem turbinis mouebat̄. et Ionę.i.mare ibat & intumescebat.Inde nomen tempestas.turbo.Ionę eodē.& facta est tē-pestas magna in mari.&.iiij.Regū.ij. Et ascendit Elias per turbinem in cęlum.reperit̄ et quandoq; per sin consonantem scriptum et idem significat.ut Nahum.i.Dominus in tempestate et turbine uię eius. sic Danielis.xi.Et quasi tempestas ueniet contra illū rex aquilonis. quod etiam per sin scribitur pro samech.

סַפַּת Sciphus.crater.calix..et generaliter omne poculū ex quo ui-num bibitur.quāuis trāslatio nostra superliminare traduxerit.Zacha rię.xij.Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulę. rectius sic. Calicem oppilatiuum uel poculū soporiferū inducēs mortem.ad q̄d alludit Isaias ca.li.Vsq; ad fundum calicis soporis bibisti.quod alio lo co cōpunctionis interpretat̄.ps.lx. Potasti nos uino compunctionis. Item Exodi.xij.Fasciculūq; hyssopi tingite in sanguine qui est in limi-ne.ecce supra traduxit superliminare.nunc trāsfert limen. sed utrūq; non quadrat.scripsit aūt rabi Salomon q sit uas q̄ddam. et Nicolaus de lyra dicit esse bacinum uult fortasse dicere peluim.ego putarem nominari phialam.ut sit sensus.Fasciculūq; hyssopi tingite in sangui-ne q est in phiala.scilicet lata larga et argētea in quā sanguis paschalis accipiebat̄.sic intelligit̄ q̄d legimus.iiij.Regū.xxv. Et tres ianitores.i. tres custodes uasorꝫ.in antiqua interpretatione chaldaica traducitur sic.& tres custodes thesauri super domum sanctuarij. et pluraliter fœ minine.iij.Regū.vij.Et hydrias et fuscinulas et phialas.ubi notat̄ pun ctus hirek et dagges.propter aphęresin duplicationis. super quo Io-nathas in interpretatione chaldaica utitur hoc uocabulo kolaia.On kelus chaldęus eodem uocabulo utitur in sua interpretatione koltha de hydria Rebeccę. Genesis.xxiiij.

סַף Limen.Ezechielis.xl.Et mensus est limen portę calamo uno la-titudinem idest limen unum.et post.& limen portę iuxta uestibulum

סמור Cęcitas quę gręce dicitur aorasia. quarto Regum sexto Percute obsecro gentem hanc cęcitate.

סיני Mons sinai. Exodi. xix. Et peruenientes usq; in desertum sinai. Mons fortasse a crebris rubetis sic dictus.

סעד Fulciuit. roborauit. firmauit. fundauit. quasi sustētari fecit. Prouerbio. xx. Et roboratur demētia thronus eius. et p̄s. ciiij. Et panis cor hominis cōfirmet. uel secundū Hiero. roboret. et sic est trāsitiuum ad secundū. reperit̄ et transitiuū ad tertiū. ut Gen̄. xviij. Et confortet̄ cor uestrū. i. et facite q̄d cor uestrum corroboret uos. sic p̄s. cxix. p eo q̄d nos habēus. adiuua me et saluus ero. hebręi legūt fustēta uel fulci me.

סעה Flando cōmouit seu flatu euulsit. p̄s. lv. A pusillanimitate spiritus et tēpestatis. Hiero. sic. a spū tēpestatis et turbinis. uerius aūt ab hebręis sic intelligit̄. a flatu cōmotionis scilicet montiū et euulsionis arborꝝ ex tēpestate. ita enī rabi Salomō exponit, et ad hoc allegat uersiculū Iob. xix. Et q̄si euulsę arbori abstulit spē meā. hūc spm̄ cōmotiōis siue terrę motū. lxx. gręce oligopsychian. i. pusillanimitatē seu paruum frigus traduxerunt nescio qua moti ratione.

סעף Palmes. surculus. cacumē arboris. seu summę uirgulti frōdes quas uerbera dicimus. ut Isaię. xvij. In cacuminibus eius fructus eius. Inde metaphorice nominant̄ sic hominis tanq; arboris euersę pedes. iij. Regū. xviij. usq; q̄ claudicatis in duas partes. i. utrisq; pedibus sicut mouent̄ frōdes aut uerbera uēto. & transfert̄ ad cogitatōes cordis hīc et inde mobiles. Iob. iiij. In horrore uisionis nocturnę. uerius ita. In cogitationibus de uisis nocturnis. quāuis illic scribat̄ p sin consonantē. tn̄ ut sępe diximus symbolica est transmutatio. & pſr inuenit̄ in fœmino. ut Ezechielis. xxxi. Et in ramis eius fecerunt nidos oīa uolatilia cęli. Transfertur ad cacumina montiū tanq; ramos rupium prominētes. in quibus sunt fissurę et fracturę cauernosę et speluncę. Iudicum. xv. & descendens habitauit in spelunca petrę etam. cuius instar dicitur de uase fictili confracto. Isaię. x. Confringet lagunculam in terrore. idest faciet fracturas testaceas.

סעף Astutus. callidus. cogitabundus. maliciosus. iniquus. ps. cxix.

mihi.eodē modo dicitur sagum uel penula gausapina seu tegumentū hominis.quod translatio nostra pallium uocat.Iudicū.iiij. Et opertus ab ea pallio.licet per sin et nō per samech sit scriptū.quod parꝝ refert.

סמל Imago. effigies. Deuteronomij.iiij. Aut imaginem masculi uel fœminę.significat autem sculptilia et idola.

סמן Signum seu significatio aut signatura siue nota. Isaię.xxviij. Et hordeum et milium et uiciam in finibus suis. in hebraico ponitur. Et hordeum signatum siue notatum.

סמר Horrificauit. horripilauit. ut ait Virgilius. Obstupui stete runtq3 comę.sic Iob.iiij.Inhorruerunt pili carnis meę.i.spiritus horrificauit pilos carnis meę . & p̄s . cxix. pro eo quod legimus. Confige timore tuo carnes meas . Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio rectius transtulit sic.horripilauit a timore tuo caro mea. sic intelligunt uersiculum Ieremię.li. Adducite equū quasi bruchum aculeatū. idest adducite equitatum sicut bruchum erectis oībus crinibus horripilantem. est enim illius criniti uermis in arboribus reptantis ea cōditio ut toto corpore pilos eleuet.

סמר Prępositione mem significat idē quod clauus seu gomphus. Isaię.xli. Et confortauit eum clauis ut non moueretur.per patha sub mem.Inuenitur etiam hirek sub mem. primo Paralippomenon.xxij. Ferrum quoq3 plurimum ad clauos ianuarum . & pluraliter declinatur in fœminino genere Ieremię.x. Clauis et malleis compegit.reperitur ea dictio quandoq3 per sin scripta propter trāsitum symbolicū. et idem significat quod per samech. Ecclesiastis ultimo. Et quasi claui in altum defixi.

סנסן Surculus.palmes. Canticorꝝ.vij. Dixi ascēdam in palmam et apprehendam fructus eius.debet dicere surculos eius seu frōdes eius.

סנפיר Pinnula piscium.Leuitici.xi.Om̄e quod habet pēnulas et squamas.et infra.quicquid autem pinnulas et squamas non habet.

סנה Rubus.Exodi.iij.Quare nō comburaē rubus.et Deute.xxxiij. Benedictio illius qui apparuit in rubo ueniat super caput Ioseph.

סַלְעָם Scarabeus.translatio nostra uertit atthacum.Leuitici.xi.Et atthacus atq; ophimachus.

סֶלַע Petra.Nũeri.xxiiij.Si in petra posueris nidũ tuũ.et eiusdẽ.xx. Loqmini ad petrã corã eis.etpſr p̃s.ciiij.Petrę refugiũ erinaciis. Inde fortaliciũ sup̃ petrã ędificatũ.ij.Regũ.xxij.Dñs petra mea.sed melius in p̃s.xviij.Dñs firmamentũ meũ.i.turris.arx seu fortaliciũ.nã sic Ionathas chaldaice uertit.dñs roboratio mea.ad similitudinẽ eius quod scribitur Prouerbiorum.xviij.Turris fortissima nomen domini.

סִלֵּף Reflexit.obliquauit.puertit.mutauit. Deute.xvi.Munera excęcãt oculos sapientũ et mutãt uerba iustorꝝ.astipulaĩ Onkelus chaldaice q uertit.et destruũt uerba iustorꝝ.translatio nostra supplantare traduxit Prouer.xiij.Impietas aũt pc̃torem supplantat.sic eiusdẽ.xix. Stulticia hoĩs supplãtat gressus eius.inde nomẽ eiusdẽ.xi.et supplantatio puersorꝝ uastabit illos.ideſt obliquitas et iniquitas.et eiusdẽ.xxi. Vt detrahat impios a malo ideſt reflectat.

סֹלֶת Simila.Leuitici.ij.Simila erit eius oblatio.et paulo infra.Pugillum plenum similę.

סְמָדַר Vuę immaturę. Canticorꝝ.ij.Et uineę florentes dederunt odorem suum.

סַם Aroma.Exodi.xxx.Sume tibi aromata.Onkelus synonyme transtulit bisam ideſt odoriferum.

סָמַךְ Coniunxit.adiũxit.apposuit.appodiauit.innixus eſt.Nũeri xxvij.et pone manũ tuã sup eũ.et paulo inferius eodẽ.Et impositis capiti eius manibus.et Amos.v.Et innitaĩ manu sua sup parietẽ.sic itelligiĩ q̃d legimus p̃s.cxlv.alleuat dñs oẽs q corruũt.ꝓ q̃ rectius Hiero. Sustẽtat dñs oẽs corruẽtes.nõ mľto secus etiã intelligiĩ uersiculus p̃s. lxxxviij.Super me cõfirmatus eſt furor tuus.significat aũt tũc accedere et approximare et circũdare.sicut Canticorum secundo.Fulcite me floribus.sic Geñ.xxvij.Frumento et uino stabiliui eum.ideſt ut accedant sibi frumentum uinum et oleum semper.similiter.p̃s.li.Et spiritu principali cõfirma me.ideſt spiritus prĩcipalis accedat et approximet

dimittant.ſic ergo de uerbo ad uerbū legi poſſet. Adhuc tu opponis aggerem ſeu munitionē contra pplm meū ne dimittant.alij legunt.ad huc eleuaris cōtra populū meū nec dimittis eos.et ſic trāſumptiue ſecundū eleuationē aggerū et uiarū hoc recte quidē etiam.nam et chaldęus ipſe aſcēſiones et gradus innuit.unde gradus etiā ſic nominant. Itē Iob.xix.Fecerūt ſibi uiā p me.i.aggerauerūt uiā earū contra me.

סלא Extimauit.laudauit. ornauit.threnorū.iiij.Et amicti auro primo.i.ornati.et mutat quandoq; aleph in he.Iob xxviij. p eo uerſiculo qui nō habet in hebraico ſcilicet.Nō conferet tinctis Indię coloribus. ſic eſt legendū.Non eſtimabit cum maſſa auri ophir.

סלד Implorauit.petiuit.obſecrauit.Iob.vi.Et hęc mihi ſit cōſolatio ut affligens me dolore non parcat.rectius ſic. Et petam cum terrore nec miſerebitur.

סלה Calcauit.peſſundedit.deiecit.ps.cxix.Spreuiſti oēs diſcedētes a iudiciis tuis. p q̄ Hiero.abieciſti.et threnorū.i. Abſtulit omnes magnificos meos.ideſt peſſundedit et calcauit.

סלח Propiciatus eſt.dimiſit offenſam.Numeri.xiiij. Dimiſi iuxta uerbum tuum.et ſuperius ibidem.dimitte obſecro peccatum.Inde ps. cxxx.Quia apud te propiciatio eſt.

סלם Scala.Geñ.xxviij. Viditq; in ſomnis ſcalam ſtantem.

סלון Aculeus.ſpina.Ezechielis.xxviij. Et non erit ultra domui Iſrael offendiculum amaritudinis et ſpina dolorem inferens.ſuper quo ſcribit rabi Dauid kimhi in cōmmentariis. q duo hic nomina rem vnam ſignificant quaſi ſynonyma. rectius igitur ſic eſt legendum. Et non erit ultra domui Iſrael aculeus pungens et ſpina affligens. quod Ionathas chaldęus de regibus et pręſulibus intelligit.Quamuis autem in numero ſingulari ſcribatur per hirek, tamen in plurali inuenitur per patha.ut Ezechielis ſecundo. Quoniam increduli et ſubuerſores ſunt tecum.pro quo hebręi legunt. Quoniam rebelles et pungentes ſunt tecum.

סכת Attendit.auscultauit.Deutero.xxvij. Attende et audi Israel.

סכות Idolum dæmonis. Amos.v.Et portastis tabernaculum Moloch.ubi legi deberet.idolum regis uestri.

סל Cartallū.canistrū.Geñ.xl.Et in uno canistro q̄d erat excelsius.et plr eodem loco.tria canistra.tres adhuc dies sunt.et inuenit̄ ea dictio tota gemīata.Iere.vi. Cōuerte manū tuā q̄si uindemiator ad cartallū.

סלסל Propago uel pampinus.nr̄a trāslatio quasi de superiore geminatū traduxit cartallum quasi uindemiator ad cartallum,

סלה Internū.semp.iugiter.usq̧.Habacuk.iij.Deus ab austro ueniet et sanctus de mōte pharan semp.sic nāq̧ Hiero. traduxit.quāuis quidā ex nr̄is uoluminibus aduerbiū semper nō habeāt.ꝓ q̄.lxx.interpretes diapsalma posuerūt.sed Ionathas chaldęus traduxit in uirtute sęculoꝝ.et secundū rabi Eleazar Iacobi filiū cuicūq̧ loco sacrę scripturę superaddit̄ selah uel nezah uel ad.ei nullus erit finis neq̧ in hoc sęculo neq̧ in scl'a sęculoꝝ.sed Abrahā aben ezra putat hoc uocabulū sela significare scilicet uere.q̄d satis q̄busdā hebręoꝝ authoribus placet.nihil enī hēt aliud cui iungat̄ nisi harmoniā ipsam.unde per totam sacrā scripturā nō nisi ī cāticis reperit̄.ut in psalmoꝝ libro, et in cātico Habacuk supra allegato.de hoc latissime post Origenē tractauit Hieronymus in epistola ad Marcellam de diapsalmate. et episcopus burgensis in additiōe.iij.psalmi.lxxxiiij.quā dilecta tabernacl'a. quē uide.

סלל Exaggerauit lapidibus seu luto.Isaię.lvij.uiā facite pbete iter. uerbū e uerbo sic.Exaggerate exaggerate ꝓuidete uiā.sic Ieremię.vi. Et fundite circa Irl'm aggerē.significat aūt aliq̄d lutosum ligno seu lapide eleuatius efficere ut leuius intrare possimus.Inde dicit̄ uia stricta seu trita ꝑpositione mem Irę.ij.Regū.xx.Amouit eū de uia in agrū.& trāslatio nr̄a ꝓ aggeribus uertit munitōes in eodē loco.ij.Regū.xx.& circūdederunt munitiōibus ciuitatē.reperit̄ ꝑ metathesin uerbū Exodi.ix.Adhuc retines ppl'm meū et nō uis eū dimittere.q̄d secundū Onkelū chaldęū exponit̄ sic.Adhuc subiicis populo meo interstitium ne

סָכָל Fatuus.stultus.insipiens.Ierem̄.v.Audi ppl̄e stulte qui nō habes cor.inde stulticia.fatuitas.insipiētia.Ecclesiastis.ij.Et uidi q̄ tantū p̄cederet sapiētia stultitiā quantū differt lux a tenebris.Inde uerbū infatuatus est.i.Regū.xiij.Stulte egisti nec custodisti mādata dn̄i.&.ij.Regū.xv.Infatua q̄so dn̄e cōsiliū Ahitofel.inuenit̄ q̄n̄q̄ p sin scriptū.Ecclesiastis.i.vt scirem prudentiam atq̄ doctrinā erroresq̄ atq̄ stulticiam.reperit̄ et per literarum metathesin s̄pe in eodem libro.

סָכַן Aequalis fuit.equiparatus est.cōpar fuit.Iob.xv.arguis uerbis eū qui nō est ęqualis tibi.et eiusdē.xxij.Nūquid deo potest cōparari homo.et eiusdem.xxxiiij.Non placebit uir deo etiam si cucurrerit cū eo.idest non assimilabit̄ seu compar erit aut comparabitur deo.

סָכַן Preuidit.didicit.explorauit.p̄s.cxxxix.et oēs uias meas p̄uidisti.et Iob.xxij.Etiā cū pfecte fuerit sciētię.q̄d rabi Abrahā aben ezra intelligit sic.quomodo dei et hoīs fit comparatio cū inter utrosq̄ mediet intelligentia.ut sic legatur.Nunquid deo potest comparari homo cū discatur inter utrosq̄ intelligentia.

סָכַן Consueuit.Nūeri.xxij.ubi nos legimus.Dic quid simile unq̄ fecerim tibi.hebręi habent.Nunquid consueta cōsueui facere tibi sic.

סֹכֵן Apotheca.repositorium.cellarium.granarium.promum et cōdum.ij.Paralippomenon.xxxij.Apothecas q̄q̄ frumenti uini et olei.

מִסְכֵּן Pauper.Ecclesiastis.iiij.Melior est puer paup̄ et sapiens.& eiusdē.ix.Inuetusq̄ est in ea uir paup̄ et sapiens.Inde paupertas et penuria.Deuteronomij.viij.Vbi absq̄ ulla penuria comedes panē tuū.

סָכַר Clausit.obstruxit.obturauit.p̄s.lxiij.quia obstructū est os loquentiū iniq̄.Gen̄.viij.et clausi sunt fontes abyssi.et inuenit̄ q̄n̄q̄ per sin.ut Isaię.xix.Oēs.q faciebāt lacunas ad capiēdos pisces.sic uerbum e uerbo.oēs faciētes clausuras stagnoꝝ uiuarioꝝ.et scribit̄ sex punctis.et ponit̄ pisciū pro animaꝝ etiam testante Hiero.in cōmentariis.

סָכַר Tradidit.Isaię.xix.& tradā ęgyptū in manū dn̄orum crudeliū.quāuis aliq hebręoꝝ etiā exponāt secundū superiorē significationem scilicet.et concludam ęgyptum in manu dominorum durissimorum.ad hoc thargum Ionatę astipulatur.

Ezechielis.xxiiij. Pone ollam pone. et eiusdem.xi. Hęc est lebes.nos autem carnes.& declinatur in plurali fœminine.ut Amos.iiij. Et reliquias uestras in ollis feruentibus.

סִיר Spina.uepris.Nahum.i.Sicut spinę se inuicem complectuntur. Osee secundo.Sepiam uiam tuam spinis.

סִית Incitauit.suasit.consuluit. Deuteronomij.xiij. Si tibi uoluerit psuadere frater tuus.&.i.Regū.xxvi.Si dn̄s incitauit te aduersum me.

סָכַךְ Obduxit. texit.operuit.occuluit.Exodi.xxv.Tegant expandentes alas et operientes oraculum.Inuenit̄ quandoq̧ per sin scriptū propter facilem transitum alterius in alteram sibi symbolicam. Exodi xxxiij.Et protegam dextera mea donec transeā.& per apocopē sępissime inuenitur.ut threno.iij. Operuisti in furore.Item eodē.Operuisti in nube tibi.quod alias legit̄ et minus bene.opposuisti nubē tibi.et.iij. Regum.viij.Et ꝓtegebant cherubim arcā et uectes eius. quod nō per beth ut ī aliqbus impssis sed per caph scribendū est.Inde nominat̄ oē tegimē.tabernacl'm.tuguriū seu tentoriū.threnoꝝ.ij.Et dissipauit q̄si hortū tentoriū suū.licet ibi scribat̄ p sin lr̄am q̊d idē ualet. accipit etiā in fine he lr̄am generis fœmini.Isaię.iiij.Et tabernacl'm erit in umbraculū diei ab ęstu.etplr̄ Leuitici.xxiij.Erūt ferię tabernaculoꝝ septem diebus dn̄o.recipit etiā p ꝓthesin mem lr̄am p̄s.cv.Expādit nubem in protectionē eoꝝ.ex hac dictione sumit̄ nomē munimēti bellici q̊ expugnatores urbiū utunt̄ ponētes sup eos tectoriū fabrefactū ne desuper lapidibus obruant̄.q̊d Iulius pollux de armoꝝ nominibus scepasteriū nominat.rabi Dauid kimhi dicit talpā uocari uidelicet a suffodiendis vrbiū muris. trāslatio nr̄a mea opiniōe nō recte umbracl'm uertit Nahum.ij. velocit̄ ascendēt muros eius et pręparabit̄ umbraculū. melius autem.lxx.traduxerunt.et pręparabunt propugnacula.

סִכְסֵךְ Miscuit.sumauit.recollegit.aggregauit in unā sumā. uel cōcurrere fecit.Isaię.xix.Et cōcurrere faciā ęgyptios aduersus ęgyptios.

סֵךְ Sūma summaꝝ aliq̄ nūeralis.p̄s.xlij.ubi nos legīus. qm̄ trāsibo ī locū tabernacl'i admirabilis.hebręi exponūt.trāsibo cū quadā summa hoīm cōgregatoꝝ.sic suauissimus hebręoꝝ poeta Ioseph hyssopęus in argumēto libri iambici quē inscripsit scutellā argenteā hoc carmine vtitur.Scutellā argenteam uocaui eam כסף מרוד כוקלש

ferius.Pone ueteres pannos.

סחה Abrasit. detriuit. Ezechielis.xxvi. Et radam puluerem eius de ea. Inde nomen fœditatis et superfluitatis quę ab aliqua re eradit. threnorum.iij.Erasionem et abiectionem posuisti me.

סחת Computruit.Ieremię.xlvi.Quare computruit fortis tuus.

סחר Vertit. conuoluit. girauit. circuiuit.Ieremię.xiiij.Propheta quoq; et sacerdos abierunt.i.circuierunt et more uertiginosorꝫ girauerunt in terra.et geminata syllaba finali ps.xxxviij. Cor meū conturbatum est dereliquit me uirtus mea.i.cor meū instar trochi girauit uel circumuoluit nō habens requiem.quapropter Hiero.in suo psalterio traduxit cor meū fluctuauit. unde Onkelus uolens interpretari chaldaice eum locum quo scribit Gen̄.xlij. Auertitq; se parūper. quod rectius legit uertit se ab eis et fleuit.hoc presenti uerbo usus est.Quia uero mercator seu negociator cōtinuo hinc et inde uadit pro emundis vendundisq; mercimoniis.icirco etiā tali uocablo nominat. Genesis xxiij.ubi hebraice legit.quadringentos siclos argenti transeuntis mercatori.ibi trāslatio nr̄a habet.argenti pbatę monetę publicę.sic Gen̄. xxxvij.Et pretereūtibus madianitis negociatoribus.et a giro ac circuitu rotūditatis dicit parma quā in plio pugiles sinistra ferunt in modū scutellę.ps.xci.Scuto circumdabit te ueritas eius.quod hebręi legunt. scutum et parma.Hieronymus sic.scutum et protectio.

סחרת Lapis preciosus,quem translatio nostra lapidem parium nominat.Ester primo.Et pario stratum lapide.

סחיש Propago quę ex radicibus seminis orit. nr̄a translatio habet poma.Isaię.xxxvij.Et in anno secūdo pomis uescere.licet aūt hoc loco psens dictio a sin lr̄a incipiat et in samech desinat,tamē hoc nō facit diuersitatē significatiōis.talis enim lr̄arum metathesis in sacra scriptura sepe fieri consueuit.recte namq; ipsa reperitur.iiij.Regum.xix.In secūdo autem anno quę sponte nascuntur.

סיג Rubigo.scoria.Isaię.i.Argentum tuum uersum est in scoriam. & infra eodem.et excoquam ad purum scoriam tuā. et Prouer.xxv. Aufer rubiginem de argento.

סיר Chaldare.lebes.olla.Exo.xvi.Qn̄ sedebamus sup ollas carniū.

pergeret ad uidendum.ideſt ſi ſic loqui liceat q̄ fieret declinare ad uidendum.& ſupra eodem. Vadam et uidebo uiſionem hãc. ideſt fiam recedens et uidebo &c̄.

סר Factum eſt putidum et fetidum.Oſeę.iiij.Separatum eſt conuiuium eorum.ideſt putidum et fetidum factum eſt. hoc eſt tãtum uini potauerunt ut conuiuium eorum ebrietate grauiter oleret. Ionathas chaldaice principes potatorum hoc uocabulo notat quaſi ſcriberetur per ſin literam.

סָרָה Abalienatio.apoſtaſia.diſceſſio.plagia.error.auerſio. et ſecũdum rabi Salomonẽ eſt dogma peruerſum de eo quod neq̧ fuit neq̧ creatum eſt in ſeculo.Deutero.xiij.Propheta autẽ ille aut fictor ſomniorum interficietͬ quia locutus eſt ut uos auerteret a domino deo ueſtro.hebraice ſic.quia locutus eſt peruerſum dogma contra dñm deũ ueſtrum.Inde uerbum tranſitiuum ſecundi Iob.xxvij. Viuit deus qui abſtulit iudicium meum, ideſt fecit errare.

סוֹרֵר Geminata finali litera a ſuperiore deriuatur.et ſignificat peruertit.abalienauit.threnorum.iij.Semitas meas ſubuertit.et Oſeę.iiij. Sicut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. ubi ad imitationẽ primi uerbi tranſlationem habes.ſignificat autẽ propheta peruerſum īceſſum ſub iugo.ſic eiuſdem.ix. Omnes principes eius recedentes.quod Hiero. in cõmentariis ſecundum mentem.lxx.interpretum inobedientes tranſtulit.uult dicere peruerſe incedentes.ſic Zacharię.vij.Et auerterunt ſcapulam recedentes.pro quo.lxx.ſic.et dederunt dorſum contemnẽtes.quid multis? omnia eiuſcemodi uidentur in unam ſignificationem tendere quantumuis tranſferantur uarie.ut Iſaię. lxv. Ad populum incredulum.& Deuteronomij.xxi. Filium contumacem et proteruũ. et infra eodem. filius noſter proteruus et contumax eſt.et ſic de aliis.

סות Velamen.ueſtimentum.pallium.Geñ.xlix.Et in ſanguine uuę pallium ſuum.et Geñ.xx,hoc erĩt ſibi uelamen oculorum.

סחב Detraxit.deiecit ſeu abiecit.ij. Regũ.xvij. Circũdabit omnis Iſrael ciuitati illi funes et trahemus eã in torrentẽ.et Ieremię.xlix. ſi nõ deiecerĩt eos paruuli gregis.inde dicunͭ lacernę ueteres panni detracti et abiecti.Ieremię.xxxviij.Et tulit inde ueteres pannos.et paulo in

Et scripsit Ester regina &c̄. Inde nomen finis seu terminus. Ecclesiastis xij. Finem loquēdi pariter omnes audiamus. et eiusdem. vij. In illa enī finis cunctorum admonet̄. & caue ne coincidas cum alio uerbo asaph. quod congregare significat, ut in litera aleph ostēdimus. ut Gen̄. xxv. Congregatusq; est ad populum suum. sic enim facile tibi error contin geret. ut Sophonię. i. Congregās cōgregabo omnia a facie terrę dicit dominus. congregās hominem et pecus cōgregans uolatilia cęli et pi sces maris. quod. lxx. interpretes rectius traduxerunt sic. Defectione deficiat a facie terrę dicit dominus deficiat homo et iumenta deficiant uolatilia cęli.

סוּת Papyrus. iuncus. uel carex. Exodi. ij. Et exposuit eū in carecto. et infra. fiscellam in papyrione. quasi diceret in iunceto. Rabi Dauid kimhi in cōmentariis super Ionā scribit uocari algam. est autem alga herba quę nascitur in aquis. secūdum alios fucus marinus nominata. sic enim Suidas ait. Fucus est graminosum seu graminetū maris. unde mare rubrum sic dicit̄. p̄s. cvi. Et irritauerunt eum ascendentes mare rubrum. et infra eodem. Et increpuit mare rubrum idest caricosum.

סוֹת Ripa. extremitas. litus. summitas. et fortasse a primo deducitur, ij. Paralip. xx. Et inuenietis illos in summitate torrentis.

סוֹת Procella. fluctus. pelagus. Ionę. ij. pelagus operuit caput meū. quod Ionathas chaldaice exponit mare papyri.

סוּפָה Tempestas. turbo. uentus boreas. Isaię. xvij. Et sicut turbo coram tempestate. alius sicut globus ante turbinē. et Iob. xxi. Et sicut fauilla quam turbo dispergit. & Nahum. i. Dominus in tempestate et turbine uię eius.

סוּר Recessit. declinauit. destitit. Numeri. xij. Nubes quoq; recessit quę erat super tabernaculo. & p̄s. xxxvij. Declina a malo et fac bonū. & p̄s. cxix. Declinate a me maligni. quia uero ut supra ostendimus faci le transit samech in sin et econuerso. iccirco reperit̄ hoc uerbum qn̄q; per sin scriptū. ut Oseę. ix. Sed et uę eis cum recessero ab eis. inde uer- bum graue seu transitiuum idest facio recedere. Deuteronomij. vij. Auferet dominus a te omnem languorem. idest recedere faciet. & in alia forma scilicet passiuo neutra. Exodi. iij. Cernēs autem dominus q

ram dixit significari ungentũ preciosissimũ quo maximi reges solebãt inungi.unde loquiť propheta de principe tyri. Ezechielis.xxviij. Tu cherub extentus et protegens.ubi.lxx.unctus transtulerũt.et secundũ allegatum rabi Ionam sic legendum est. Tu cherub unctus preciosissimo ungento.idest maiestate preditus.et hęc lectio multũ placet magistris hebręorũ,et maxime rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. et prępositο mem significať secundum pręceptorẽ meum rabi Iacobũ iehielem urceolus olearius.iiij.Regũ.iiij.Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parũ olei quo ungar. rectius sic. nisi urceolũ olei.Indicauit enim mulier ad necessitatẽ famis et nõ ad superfluitatẽ vnctionis aliquantulum sibi superesse.& sic quo ungar nõ est de textu hebraico sed obelisco perimendum. Dauid kimhi interpretať asuch lagunculam olei.ab hoc uerbo per prothesin aleph.

סוך Purgauit.i.Regum.xxiiij.Ingressus est Saul ut purgaret uentrem.et Iudicũ.iij.Forsan purgat aluũ in ęstiuo cęnaculo. hic modus loquendi pertinet ad omnem curam rerum necessario incumbentiũ. & ita Ionathas chaldęus interpretatur.Ingressus est Saul ad faciendũ necessaria.alij deriuant a nasach. alij a sachach.

סוס Equus.ps.xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus.Exodi.xiiij. Et omnis equitatus Pharaonis.quod etiam in fœminino genere dicit Canticorũ.i.Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te.

סוס Species auis quam authores uarie nominãt. nam Isaię.xxxviij. dicitur.Sicut pullus hirundinis.sed sunt ibi duo diuersa uocabula per articulum hypodiastolis distinguenda. ut sit sensus. Sicut hirundo & grus seu ardea uel ciconia.alij cornicẽ uocãt.Symmachus non aspexit orthographiam et ergo errauit transferens.sicut hirundo inclusa. Inuenitur in hac eadem dictione uau mutari in iod.Ieremię.viij.Turtur et hirundo et ciconia.ubi Symmachus ꝓ hirundine transtulit cicadã. vide quãta sit dubitatio in uocabulis rerum non solum latinis uerum etiam hebręis.

סוף Defecit. desiit. finiuit. terminauit. Ester.ix. pro eo quod post longos ambages translatio nostra oratorie uertit.Isti sunt dies &c.sic hebraice legitur.Et dies sortium isti non pręteribunt de medio iudęorum et memoria eorum nõ desinet uel finietur a semine illorũ.sequiť.

de species quędam monilium quibus ornatur cingulus aut phalera scilicet folium rotundum de metallo polito ad modum corporis lunaris. quod translatio nostra uertit lunulam. et tamen quandoq; scribit schin litera loco samech. Isaię. iij. Et lunulas et torques.

סהר Vincula. carcer. Gen. xl. Misit eos in carcerem. ubi ponitur domus uinculorum.

סוג Declinauit. auertit. recessit. rediit. ij. Regum. i. Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum. quamuis q̄nq; scriptū sit per sin, hoc fit tamē loco samech. itē Sophonię. i. Et qui auertūtur depost tergū domini. et p̄s. .cxix. Confundantur et conuertantur retrorsum. inde quidā deriuant spurcum. obscoenum. lutulentum. foedum. sordidum et abominabile. p̄s. liij. Omnes declinauerūt simul inutiles facti sunt. quod de uerbo ad uerbum sic intelligunt. totum spurcicia. simul fetuerunt seu abominabiles facti sunt. & Prouerbiorum. xiiij. Viis suis replebitur stultus. quod hebręi legunt. de uiis suis replebit̄ spurcus corde. nā corde est de textu asterisco notandum. logici unum ex quinq; predicabilibus sic nominant quod genus dicimus.

סוגה Regionatio. disterminatio. limitatio. sępes. Canticorum. vij. Vallatus liliis.

סוד Arcanum. secretum. mysterium. sacramentum. p̄s. xxv, Firmamentum est dominus timentibus eum. quod rectius uertit Hieronymus. secretū domini timentibus eum. unde alij dicere uolunt. consiliū silētiarium, quia secrete teneatur. uide Lyrā eodem in loco. sic Amos iij. quia non faciet dn̄s deus uerbum nisi reuelauerit secretum suū ad seruos suos prophetas. sed Ieremię. xv. Non sedi in consilio ludentiū. & psalmo. cxi. In consilio iustorum et congregatione. Cabalistę mysterium et sacramentum interpretantur.

סוה Velauit. et pręposítione mem literę significat uelamen. Exodi xxxiiij. Posuit uelamē super faciem suā. unde propter facilē transitum samech in sin lr̄am, cabalistę nostri temporis nomen Iheshuh saluatoris interpretantur deum uelatum. sicut in capnione nostro et eius libri uolumine tertio scripsimus.

סוך Perfudit. inunxit. Danielis. x. Sed neq; ungento unctus sum. & Ruth. iij. Lauare igitur et ungere. rabi Ionas geminando finalem lite-

סגר Tradidit.Deutero.xxiij.Non trades seruum dño suo.&.i.Regum.xxiij.Si tradent me uiri keile.& hoc significatũ quodãmodo assimilat superiori.unde sępius ꝓmiscue transferr.sicut.i.Regũ.xxvi.Cõclusit deus inimicũ tuũ hodie ĩ manus tuas.q̃d alij interp̃tant tradidit.

סגור Aurum sępius purgatũ atq; optimũ.et dicit gręce aurꝝ obrizõ idest secundũ Suidã aurꝝ sępe probatũ igne ac purissimũ.ego uocabulũ illud gręcos putarẽ ab insula ophir denominasse.ut supra in dictione ophir ostẽdimus.sic legit Iob.xxviij.nõ dabit aurꝝ obryzũ ꝓ ea.

סגור Instrumentũ bellicũ.quod spatham frameã mucronẽ seu gladium appellant.p̃s.xxxv.Effunde frameã et cõclude aduersus eos qui persequunt me.q̃d hebręorꝝ aliqui nõ minus docte sic legunt. Arma capesse lanceam et spatham in occursum persecutorꝝ meorum.

סגריר Imber seu impetuosa pluuia.trãslatio nr̃a frigus traduxit. Prouerbiorꝝ.xxvij.Tecta perstillãtia in die frigoris.q̃d hebręi sic legunt.Impluuium assiduũ in die impetuosi imbris.fortasse a claudẽdo quia impetuosus imber recludit homines in domibus ne spacientur.

סד Lignum quo pedes uinctorum continentur.eam ligaturam translatio nostra neruum uertit.Iob.xiij.Posuisti in neruo pedẽ meũ.

סדין Linteum.sindon.Prouerbiorum.xxxi.Sindonem fecit et uendidit.&pluraliter Iudicũ decimoquarto. Triginta sindones et totidẽ tunicas.nos uulgo camisias lineas dicimus.

סדר Directio.ordo siue ordinatio.Iob decimo. Et nullus ordo. hebraice sic.& non ordines.Inde gradus ordinati ad modum cochleę ad introitum domus uel uestibulum accepta per prothesin mem litera et in fine paragoge.translatio nostra posticum uertit. Iudicum.iij. Per posticum egressus est Ehud.est quando transmutatur samech in schin consonantem.ut sępe in aliis quoq;.

סהר Rotundum et politum ut splendeat.quod translatio nostra uertit tornatile.Canticorum.vij.Vmbilicus tuus crater tornatilis.In

& secundum Onkelum chaldęũ hoc uerbum significat adorare.nam ipse in sua translatione sic solet interpretari.ut Gen̄.xxxiij.Et ipse pro grediens adorauit pronus in terram septies.

סגל Appropriatũ.propriũ et peculiare.et accepta in fine cata para gogen he litera significat idem q̄d peculiũ appropriatũ siue ꝓprietas. Exodi.xix.Eritis mihi in peculiũ de cunctis populis.et.i.Paralip.xxix. De peculio meo aurum et argentum do in templum dei mei.et signi- ficatur hoc uocabulo quicquid mihiipsi ꝓprie reposui in thesaurum. et logici hebręorum appellant sic unum de quinq; predicabilibus q̄d et nos dicimus proprium.

סגן Magistratus et pręlatus.Nehemię.v.Et increpaui optimates et magistratus.et infra eodem.Iudęi quoq; et magistratus.et Isaię.xlij.et adducet magistratus quasi lutũ.et dicitur sagan sacerdos magnus seu summus pontifex.Inde berosus in libro deflorationum chaldaicarum secundo sic scribit.Primũ itaq; dixerunt ogygisan sagan idest illustrē sacrorum pontificem Noham hęc ibi.

סגר Clausit.Gen̄.xix.Clauseruntq; ostium.i.Regum.i.Dominus autem concluserat uuluam eius.Inde nomē clausura.claustrũ.clausio. seu cōclusio uel conclaue.Isaię.xlij.Vt educeres de cōclusione uinctũ. & pluraliter generis fœminini.p̄s.xviij.Et claudicauerunt a semitibus suis.quod rectius traductum fuit.ij.Regum.xxij.Et contrahentur in angustiis suis.sed uerius sic.Et claudicabunt a uinculis suis.est et aliud nomen quod significat siue carcerem seu collumbare aut collariũ.q̄d translatio nostra caueā interpretatur.Ezechielis.xix.Et miserunt eum in caueam.Inde dicitur id quod constringit aliquam rem et simul con tinet quasi clausura.Exodi.xxv.Faciesq; illi labium aureum per circui tum et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis et super illam alteram coronam aureolam.Quod de uerbo ad uerbum sic po nitur.Faciesq; illi complexum siue marginem aureum circulariter.& facias ei clausuram pugillarem hoc est ad mensuram pugni circulari- ter et facias peripheriam seu continentiam auream ipsi clausurę circu lariter. Item aliud uerbum graue Leuitici decimotertio.Recludet eum sacerdos septem diebus.

et ostendit diuersitatem samech et sin literarum in eisdem uocabulis, quod tu nota diligenter. sabęi enim a saba per sin literã scripta dicunt et nõ ab ęthiopibus. quod clare indicat Stephanus byzantius in libro de urbibus et populis cum ait. ꝙ Saba ciuitas magna est et regio ꝓpe mare rubrum, unde dicuntur et sabęi populi et sabęa regio. Suidas aũt mare quidem erythręum scribit esse ad sinum persicum. et Plinius in libro. v. naturalis historię ca. xi. docet arabiam ad mare rubrũ pertin gere illam scilicet odoriferam et diuitem ac beatę cognomine inclytã. Saba igit̃ per sin arabia est thurifera. per samech aũt ęthiopica. ex quo perspicue intelligitur reginam Saba quę ad audiendum Salomonem accesserat. iiij. Regũ. x. nõ fuisse ęthiopissam sed reginã fœlicis arabię.

סָבַךְ Intricauit. perplexit. Nahum. i. Quia sicut spinę se inuicem cõ plectuntur. Inde nomen intricatio. perplexio siue cõplexus. Geñ. xxij. Viditq; post tergũ arietẽ inter uepres herentem cornibus. hebraice sic legitur. Et leuauit Abraham oculos suos et uidit et ecce aries post deprehensus in perplexu cũ cornibus suis. chaldaica translatio expres sit arbustum dicens quod aries erat iunctus in arbusto cum cornibus suis. & potest fieri ꝙ densitas frondium inter se perplexa in modum coherentium ueprium hoc modo dicatur transumptiue. unde transla tio nostra uertit syluam. psalmo. lxxiiij. Quasi in sylua lignorum secu ribus. q̃d Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate traduxit sic. In saltu lignorum secures. quamuis alij exponant. In perplexu frutecti secures. similiter exponunt quod legimus Iob. viij. Super aceruum pe trarum radices eius densabuntur sic. Super fontem seu scaturiginem radices eius frondescent, idest frondibus perplexabuntur seu intrica bunt. et si hoc modo reperies aliquando per sin loco samech scriptũ. idem significat scilicet frondes perplexas et intricatas.

סָבַל Tulit. portauit. threnorum. v. Nos iniquitates eorum porta uimus. et Isaię. xlvi. Ego portabo. et eiusdẽ. liij. Et dolores nostros ipse portauit. In alia forma Ecclesiastis. xij. ubi nos legimus impinguabit locusta. alij uertunt. onerabitur dorsum seu facient portare lumbos. inde nomen onus. gestamẽ. tertio Regum quinto. Septuaginta milia eorum qui onera portabant.

סָגַד Curuauit. geniculauit. Isaię. xliiij. Curuat̃ ante illud et adorat.

ſtinxerit,tamē imitādo rabi Iudā dico ſingula poſſe ad unā quodāmo do ſignificationē reduci.ut patet bene cōſyderanti.et nota ꝙ נִסְבָּךְ paſſiuum eſt huius uerbi.quamuis tranſlatio noſtra in genere actiuo traduxerit.Gen̄.xix. Viri ciuitatis uallauerunt domum illius. debuit enim dicere uertebantur ad domum.

סָבָא Inebriatus eſt.potauit.conuiuauit. ingurgitauit uinum.Iſaię lvi.Venite ſumamus uinum et impleamur ebrietate. pro quo rectius lxx.traduxerunt.et inebriemur.Deutero.xxi.Cōmeſſationibus uacat et luxurię atꝗ conuiuiis.quod duobus uerbis rectius ſic. cōmeſſator eſt et potator.alemanice freſſen und ſuſan. Nahum.i. Sic conuiuium eorū pariter potantiū.quod alij ſic legūt.Et ſicut potatores inebriati. et loquitur propheta ſecundum doctrinam rabi Dauid kimhi in commentariis ſuper duodecim de potatoribus ebriis qui cadunt in terrā et non eſt in eis uirtus reſiſtendi ſiue ſiſtendi.

סְבָא Ciuitas eſt regalis ęthiopię.ut ſcribit Hiero.in libro de locis hebraicis.et ad imitationē Euſebij tunc ſcribitͬ ſaba per literam ſamech. Iſaię.xliij.Dedi propiciationē tuā ęgyptū ęthiopiam et ſaba pro te.et nanciſcitͬ nomē a Saba filio Chus.Gene.x.Filij autē Chus Saba heuila et ſabata. nam aliud uocabulū ſaba ſcribitur per ſin literā et ſignificat arabiam a ſuo authore Saba filio Raema.ut eodem quo ſupra loco Geneſis decimo.et ab eo dicuntur ſabęi non ęthiopici ut ſupra,ſed arabici.de quibus ſtrabo coſmographus libro.xvi. poſtquam de nabathęis multa locutus eſt ait.His proxima eſt fœliciſſima ſabęorum terra quę maxima natio eſt. apud hos thus et myrrha et cynamomum naſcitur.unde quando inuenitur per ſin literam ſcriptum tranſfertur arabia.ut pſalmo.lxij.Et dabitur ei de auro arabię. Item eodem paulo ſuperius.Reges arabum et ſaba dona adducent.ubi utraꝗ uocabula in eodem uerſiculo reperies.Solent igitur in hoc uocabulo facile deuiare quandoꝗ improuidi non intuentes orthographiam.quod arbitror non data opera Hieronymo noſtro contigiſſe, cum in libro hebraicarum quęſtionum exponit ſupra allegatum textum Geneſis.x. Filij Chus Saba et Heuila.ſubiungendo ſic. Saba a quo ſabęi de quibus Virgilius.Solis eſt thurea uirga ſabęis. hæc ille. Mox enim ſubſequenti expoſitione uerſiculi.Filij Raema Saba et Dadan redit in uiā.

t inea. Isaię. li. Et sicut lanam sic deuorabit eos tinea.

סְאָה Genus q̄ddam mensurę seu modius. iiij. Regū. vij. Modius si milę uno statere et duo modij hordei statere uno. ubi ponit̄ plurale suum masculinum et anomalum. sed regularē legitur Geñ. xviij. pro eo q̄d ponitur tria sata similę. uerius legūt hebręi. tres mēsuras farinę.

סַאסְאָה Mensura duplicata seu cumulata. quod trāslatio nostra exponit mensuram contra mensuram. Isaię. xxvij. In mensura contra mensuram cum adiecta fuerit iudicabit eam. et uidetur de superiore uocabulo esse geminatum.

סְאָן Euicit. prędauit. Isaię. ix. Quia omnis uiolenta prędatio. quod verbum e uerbo sic legitur. Omnis euictio euicta seu prędatio prędata cum tumultu et uestimentū uolutum in sanguine erit ad incēdium cibus ignis. quasi diceret. alia bellà fiunt cū tumultu et strepitu equorꝫ et cum pręda uictorum et cum cruentis exuuiis, quia alter alterū percutit gladio et exuuię uoluunt̄ in sanguine. sed hoc pręliū non sic erit. non enim gladio nec tumultu neqꝫ sanguine conficitur. sed erit incendium esca ignis. ubi rabi Dauid kimhi in cōmentariis Isaię opiniones uarias iudęorum insinuat scilicet ꝙ etiam animę cremantur igne & nihilominus uiuunt. et nota ꝙ hanc dictionem non inuenio alibi. quare laborandum fuit.

סָבַב Circumdedit. circūduxit. uertit. girauit. circuiuit. Geñ. ij. Ipse est qui circuit omnem terram Heuila. Ecclesiastis. i. Et flectit̄ ad aquilonem lustrans uniuersa. in circuitu pergit spiritus et in circulos suos reuertitur. ubi translatio nostra oratorie sensum de sensu non uerbū de uerbo traduxit. & per apocopen. ij. Regum. xiiij. Reuertatur in domum suam et faciem meam non uideat. reuersus est itaqꝫ Absalom. & iiij. Regum. xx. Qui conuertit faciem suam ad parietem. Inde nomen amplexatio. giratio. circuitus. Ezechielis. i. Et splēdor eius in circuitu. accipit in principio q̄nqꝫ nun quādoqꝫ mem. Canticorꝫ. i. Dum esset rex in accubitu suo. i. in amplexu. et. iij. Regū. vi. Per circuitum sculpsit uariis cęlaturis. quāuis aūt rabi Iona uerbū hoc in tria significata di-

vocatur ſecundum noſtram tranſlationem lepra. Leuitici.xiij. Quia lepra capitis ac barbę eſt.et infra eodem appellatur macula.Si nõ creuerit macula.et infra.abſq; loco maculę.

נָתַר Subſilire fecit.ideſt leuiter ſaltare curauit.uel exilire fecit.ideſt ſoluit ſcilicet tranſferendo a uinculis. Leuitici.xi. Crura per quę ſalit ſuper terram.Habacuk.iij. Aſpexit et diſſoluit gentes.ideſt fecit exilire.& pſalmo.cxlvi.Dominus ſoluit compeditos.

נֶתֶר Nitrum.Ieremię ſecundo.Si laueris te nitro.et ſecundum Lyram ſpecies eſt terrę qua purgatores ueſtium utuntur. Neoterici uocant cretam.

נָתַשׁ Euulſit.iij.Regum.xiiij.Et euellet Iſrael de terra bona.& Ieremię.xxxi.Et ſicut uigilaui ſuper eos ut euellerem.et infra.Non euellet̃ et non deſtruetur in perpetuum. Omnia eius uerbi ſignificant eradicare.& extirpare atq; euellere.

bum e uerbo sic uertitur. Et particulabitur ipsa in particulas suas. Inde sectiones. dismembrationes. portiones et membra.

נתך Fudit. fluxit. effusum ẽ. uel stillauit. ij. Parali. xxxiiij. Iccirco stil labit furor meus super locum istũ. & Exodi nono. Nec ultra stillauit pluuia super terram. & ij. Regum. xxi. Donec stillaret aqua super eos de cęlo. & Habacuk. i. Indignatio eius effusa est ut ignis. & Iob. x. non ne sicut lac mulsisti me. idest fluere uel stillare me fecisti seu fudisti.

נתן Tradidit. dedit. obtulit. largitus est. Genesis. xxv. Largitus est Abraham munera. & eiusdẽ. xxiiij. Fratribus quoq; eius et matri do na obtulit. et eiusdem. xxiij. Agrum trado tibi. et infra. Dabo pecuniã pro agro. patitur quandoq; defectum principij quandoq; finis. quan doq; utriusq;. Exemplum primi Gẽ. xxiiij. Et dedit ei oues et boues. similiter Gẽ. xiiij. Da mihi animas. Exemplum secundi Iosue. vi. Ecce dedi in manus tuas Ierecho. Exemplum tercij. ij. Regũ. xxij. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Inde nomina datio. donatio. munus. donũ Ecclesiastis. v. Hoc est donum dei. quod simul tam per aphęresin quã etiam per apocopen scribitur.

נתס dissipauit. euertit. destruxit. Iob. xxx. dissipauerũt itinera mea.

נתץ Diruit. rupit. destruxit. Iudicũ. vi. Quia destruxit aram Baal. & paulo superius in genere passiuo. Viderũt destructam aram Baal. & psalmo. lij. Propterea deus destruet te in finem. & Ieremię primo. Vt euellas et destruas.

נתק Rupit. dissoluit. ps. ij. Dirumpamus uincula eorum. et Isaię. v. Et non rumpet̃ corrigia calciamenti eius. & Leuitici. xxij. Omne ani mal quod uel contritis uel tunsis uel sectis ablatisq; testiculis est non offeretis domino. pro tunsis uertere debuit ruptis. et Onkelus chal daice dissolutis seu eradicatis traduxit. sic Ecclesiastis. iiij. Funiculus triplex difficile rumpitur. sic Ieremię secundo. Rupisti uincula mea. uerius legitur sic. Rupi uincula tua.

נתק Prurigo sontica seu scabies intensa sub pilis et capillis scatens, quę a contagione dicitur psora. quia morbus est contagiosus. ideoq;

psalterio quam in cõmentariis super nostrũ psalterium legendũ est. Adorate filium pure. uerius autem secundum Paulum burgensem legitur. osculamini filium. cui etiam Lyra cõsonat. et Genesis. xlv. Osculatusq́ꝫ est Ioseph omnes suos.

נֶשֶׁק Armatura. arma. indumentũ bellicum ęreum siue ferreũ. Iob xx. Fugiet arma ferrea. & Isaię. xxij. Armamẽtariũ domus saltus. et trãsumptiue dicitur p̃s. cxl. Obumbrasti caput meum in die belli. hoc est tempore armorum. et p̃s. lxxviij. Filij ephraim intendẽtes et mittẽtes arcum. pro quo rectius sic. Filij ephraim armati sagitrantes arcum.

נָשַׂק Accendit. ussit. p̃s. lxxviij. Et ignis accensus est in Iacob. et sic in passiuo genere.

נֶשֶׁר Aquila. Ezechielis. xvij. Aquila grandis magnarum alarum. et plr Exodi. xix. quomodo portauerim uos super alas aquilarum.

נָשֹׂר Serra. prępositione mem loco nun. Isaię. x. Aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur. de quo scribit rabi Dauid kimhi in cõmentariis super Isaiam quod hoc uocabulum significet serram. & primitiuum eius sit nasor. et nun litera per dagges ipsius sin seu uerius hic per dagges ipsius literę mem appositę absorbetur et euanescit. ut latius docebimus in arte grãmatica. inde serrare et cętera deriuata.

נָשַׁת Confregit. contriuit. perdidit et deficere fecit. quod transumptiue uertit translatio nostra. Ieremię. li. Deuoratum est robur eorũ. quod Ionathas chaldaice sic traduxit. Fracta est uis seu uirtus siue uirilitas eorum. & Isaię. xli. Lingua eorum siti aruit. idest defecit seu perdita est. & in passiuo Isaie. xix. Et arescent aquę de mari. i. deperdentur.

נָתִב Semita. p̃s. cxix. Duc me in semita mandatorum tuorum. & Iob. xxviij. Semitam ignorauit auis. et cata paragogẽ recipit in fine he literam. Isaię. xliij. Et in aquis torrentibus semitam.

נִתַּח Dismembrauit. concidit in particulas. quasi liceat dicere frustauit seu particulauit. Leuitici. i. Artus in frusta concident. quod uer

in aucupiis diurnis utuntur super ligno fissili. et sic erit nomē ęquiuocum.ut habetur ex eodem ca.xi.Leuitici.

נָשַׁף Flauit.Isaię.xl.Repente flauit in eos et aruerunt.similiter Exodi.xv.Flauit spiritus tuus et operuit eos mare.uerius sic.Flauisti in spiritu tuo.operuit eos mare,

נֶשֶׁף Obscurum tempus illud quo fere nihil inter diem et noctem interest siue diluculo siue uesperi.quod nos crepusculū dicimus propter dubiam adhuc lucem.creperum enim latine dubium significat secundum grāmaticos Nonium et Festum.quare translationes nostræ vario modo utuntur.iiij.Regum.vij..Surrexerunt ergo uesperi ut uenirent ad castra syrię.econtrario.i.Regū.xxx.pro eo ꝙ nostra translatio habet.& percussit eos Dauid a uespera usqꝫ ad uesperam alterius diei.Doctores hebręorum exponūt a mane hoc est crepusculo antelucano usqꝫ ad uesperam crastinam.& allegāt rab.Isi.qui dixit ꝙ duo fuerunt crepuscula.crepusculum diei et superuenit nox. crepusculum noctis et suboriebatur dies.inde nominant quicquid obscurum et tenebrosum extat.Ieremię.xiij.Et antequam offendant pedes uestri ad montes caliginosos idest nebulosos et obscuros.

יַנְשׁוּף Ibis.secundum translationem nostram.Leuitici.xi. Et mergulum et ibin.sed rabi Salomon asseuerat esse auem quę de nocte uolitans ululet quam nos ululam appellare possumus.

נָשַׁק Osculatus est.ps.lxxxv. Iusticia et pax osculatę sunt.et cata apheresin nun literę principalis Canticorum.i.Osculetur me osculo oris sui.Iob.xxxi.Et osculatus sum manum meam ore meo. sic per similitudinem significat inclinare more adorantium.uel adherere more osculātium.ut Ezechielis.iij.Et uocem alarum animaliū percutientiū alteram ad alteram.quod secundum ueritatem hebraicam legitur sic. Et uox alarum animalium adherentium uniuscuiusqꝫ ad sororem hoc est proximam suam uel inclinantium.et est prolepsis.unde quidam uolunt inclinationem eiusmodi quandoqꝫ significare adorationem, sicut cū os ad os applicatur.ps.ij.pro eo ꝙ trāslatio nostra habet.Apprehendite disciplinam. rectius secundum Hieronymum tam in suo

Nehemię.v.Vſuras ne ſinguli a fratribus ueſtris exigitis?

נָשַׁךְ Momordit.Eccleſiaſtis.x.Si momorderit ſerpens. et Prouer. xxiij.Et in nouiſſimo mordebit ut coluber. et Habacuk.ij. Nunquid non repente conſurgent qui mordeāt te. & Michee.iij. Qui mordēt dentibus ſuis.

נֶשֶׁךְ Foenus. uſura. Exodi.xxij. Nec uſuris opprimes. rectius ſic. non pones ſuper eū uſurā.et ps.xv.Pecuniā ſuam nō dedit ad uſurā.

נִשְׁכָּה Depoſitorium.gazophylacium.theſauraria.camera.Nehemię.iij. Poſt eos ędificauit Meſullam filius Barachię contra gazophylacium ſuum.

נָשַׁל Extirpauit.euulſus ſeu elapſus eſt.Deuterono.xix.Ferrumq̃ elapſum de manubrio amicum eius percuſſerit. ideſt extirpatum.& Deuteronomij.xxviij.Quia defluent et deperibūt.rectius ſic.quia ex tirpabit̃ uel euellet̃ oliua tua.et eiuſdē.vij. Et deleuerit gentes multas coram te.ideſt extirpauerit.rabi Salomon exponit hoc uocabulum ſic ꝓiecit.et ſecundū rabi Dauid kihi ſignificat deponere et abſcōdere.

נְשָׁמָה Spiraculum.flatus.anhelitus.halitus.ſpiritus.iuncta finalitatis litera.Iſaię.ij.Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius eſt.itē iij.Regum.xvij.Et erat languor fortiſſimus ita ut nō remaneret in eo halitus.& Geñ.vij.Et cūcta in quibus ſpiraculū uitę eſt intra. ſic Geñ. ij.Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitę.et additur uitę ut intelligatur omnis flatus habens in ſe uitam. de aliis enim uentis ſpiritibus ſeu flatibus hoc uocabulum non dicitur. et ſecundum rabi Abraham aben ezra de ſolo homine dictum inuenitur.

תִּנְשֶׁמֶת Talpa ſecundum rabi Salomonem qui hoc ſcribit in cō mentariis ſuper pentateuchum.Leuitici.xi.Lacerta et talpa oīa hęc immunda ſunt.ſignificat etiam uolucrem ex auibus immundis et pro hibitis,quam paulo ſuperius in eodem ca. noſtra tranſlatio cygnum interpretatur.ſed rabi Salomō ubi ſupra ſcribit auem eſſe quę noctu uolitat.Neoterici auiculan ſic nominant ſimilem noctuę qua aucupes

cute et carne ortus fuerit diuersus color siue pustula.aliter et hoc modo uerbum e uerbo. Homo cum fuerit in cute carnis eius ardor aut pustula. quãuis chaldaica translatio habeat sinum uel concauitatem.

נשא Errauit.inde passiue decepit.Geñ.iij.Serpens decepit me.q̃d exponit rabi Salomon idest errare fecit.et in Abdia propheta,Superbia cordis tui extulit te.q̃d Ionathas chaldaice sic uertit. Prauitas cordis tui seduxit te.et Ieremię.iiij.Heu heu domine deus ergo ne decepisti populum iustum.

נשא Destruxit. deuastauit.demolitus est.et desolauit.iiij.Regum xix.Eruntq; in ruinam collium compugnantiũ. idest destructionem. deuastationem.et desolationẽ.threnorũ.iij.Formido et laqueus facta est nobis uaticinatio et contritio. ubi Nicolaus de lyra opinat̃ et ego pariter cum illo asseuerarem uitio scriptoris pro uastatione uaticinationem esse positam.legitur enim apud hebręos uastatio.

נשב Mobilitauit.afflauit.Isaię.xl.Quia spiritus domini sufflauit in eo.& p̃s.cxlvij.Flabit spiritus eius et fluent aquę.et Geñ.xv.Et abigebat eas Abram.idest moueri fecit.

נשג Apprehendit.assecutus est.attigit.Leuitici.xxv. Sin aũt non habuerit proximũ et ipse precium ad redimendũ potuerit inuenire. pro quo secundum hebręos sic legit̃.Et uir cui nõ fuerit redemptor et assecuta sit manus eius inueneritq; uidelicet redemptionem illius.& Geñ.xlvij. Et non peruenerunt usq; ad dies patrum meorum.pro nõ attigerunt.apprehenderunt.assecuti sunt dies patrum meorum.

נשה Oblitus est.threnorum.iij.Oblitussum bonorum.& psalmo lxxxviij.Et iustitia tua in terra obliuionis.

נשה Fœnerauit.mutuauit.Ieremię.xv.Non fœnerauinec fœnerauit mihi quisquã.et Isaię.xxiiij. vt qui repetit. sic qui debet.rectius ita.vt qui mutuauit sic qui mutuat̃.et.iiij. Regũ.iiij. Creditor uenit ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi.et infra eodẽ. Vade uende oleum et redde creditori tuo. & quandoq; mutat̃ he finale in aleph.

non maledices.& pluraliter Gen.xxv. Duodecim principes tribuum suarum.et reperitur sine nun principali. Iob vicesimo. Si ascenderit usque ad celum superbia eius,idest prelatura et excellentia eius.ut patet Genesis.xlix. Prior in donis,idest excellentior in prelatura uel exaltatione. Inuenitur quandoque etiam commutatio sin in samech et aleph in he.ut psalmo quarto. Signatum est super nos lumen uultus tui domine.quod secundum rabi Salomonem intelligitur sic. Leua super nos vexillum scilicet lumen uultus tui.et Hieronymus de hebraica ueritate sic transtulit. Leua super nos lumen uultus tui domine.quandoque solo caret aleph.psalmo tricesimosecundo. Beati quorum remisse sunt iniquitates.idest quorum retulit peccata. & significatur hac dictione oblatum.donum ac munus.propter sumptionem. Genesis quadragesimotertio. Et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperant maiorque pars uenit beniamin.quod uerbum e uerbo sic transfert. Et mirabantur uiri quisque ad proximum suum.& leuauit dona a conspectu illorum illis et augebatur donum beniamin plusquam donum uniuersorum. eo nomine uocatur oblatio que fit deo massah mutando he finale in thau.quod pro mea opinione non recte translatio nostra vertit precium. secundo Paralippomenon.xxiiij. Et fecerunt arcam posueruntque eam iuxta portam domini forinsecus. & predicatum est in Iuda et Ierusalem ut deferrent singuli precium idest oblationem quod constituit Moyses seruus dei.quia uero sic idem significat quod thruma idest oblatio.iccirco putant aliqui sacrificium nostrum massa significari quod nos missa dicimus. de quo tamen aliter disseruimus supra in litera mem. Item usu prophetarum sepe et multum inuenies onus.uide in concordanciis maioribus.quod tamen septuaginta interpretes teste Hieronymo in prologo Nahum assumptio uerterunt.

נשא Arsit. flagrauit. Nahum primo. Et contremuit terra a facie eius.pro arsit uel flagrauit terra.& Iob septimo. Et reuelabor loquens mecum in strato meo.quod uerbum e uerbo hebrei legunt. Ardebit flagrabit uel uretur in eloquio meo cubile meum.sed quid nobis auxilij suppeditabit translatio Iob.que teste Hieronymo in eiusdem prologo uerbum non sequitur de uerbo. sed ex ipso hebraico arabicoque sermone et interdum Syro nunc uerba nunc sensus nunc simul utrumque resonat. Sic exponunt aliqui locum Leuitici.xiij. Homo in cuius

rentes animam meam. Hieronymus interpretať. Et irruebant quęrentes animam meam.

נרד Nardus. Canticorum quarto. Nardus et crocus. Item eiusdem primo. Nardus mea dedit odorem suum. & pluraliter eiusdē quarto. Ciperi cum nardis.

נשה Oblitus est. Genesis. xli. Obliuisci me fecit deus omnium laborum meorum et domum patris mei. Inde Manasse nomen primogeniti filij Ioseph.

נשא Sumpsit. leuauit. tulit. portauit. Genesis decimotertio. Nec poterat eos capere terra idest portare. uerbum e uerbo sic, Et nō tulit eos terra. & Ieremię. xxxi. Quoniam sustinui idest tuli opprobrium adolescētiæ meæ. & Genesis quadragesimoquinto. Et tollite patrem vestrum. & Numeri quarto. Tolle summam filiorum Cahath. & cata aphęresin nun literę principalis. Genesis. xliiij. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere idest ferre. Similiter Iob. xxi. Sustinete me et ego loquar. & Genesis. xl. Qui faciens grande conuiuiū pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum et pistorum principis restituitq; alterum in locum suum ut porrigeret ei poculum. alterum suspendit in patibulo ut coniectoris ueritas probaret. Iste locus uerbum e uerbo secūdum hebraicam ueritatem sic legatur. Et fecit conuiuium omnibus ministris suis et extulit caput principis pincernarum et caput principis pistorum in medio ministrorum, & restituit principem pincernarum ad pincernationem suam, et tradidit poculum in manum Pharaonis. & principem pistorū suspendit. sicut exposuit seu coniecturauit eis Ioseph Inde nomen eiusdem. xxxvij. Et camelos eorum portantes aromata. Inde portatio. gestamen. onus. & omne quod fertur seu portatur. Numeri. iiij. Hęc sunt onera eorum. rectius sic. Hęc est custodia onerū eorū. et in diuersis formis Isaię. xlvi. Onera uestra graui pōdere usq; ad lassitudinē contabuerūt et cōtrita sunt simul. Oīa talia quandā leuationē. sumptionē. et baiulationē significant. et secundū subiectā materiā istuc quadrāt. Exodi. xx. Non assumes nomē dñi dei tui in uanū. & Numeri. xxiij. assumptaq; parabola sua dixit. et ps. cxli. Eleuatio manuū mearū sacrificiū uespertinū. Inde viri eleuati supra alios et prelati. ut Exodi. xxij. Et principi populi tui

Numeri quinto. Non te nocebunt aquę iſtę amariſſimę. ideſt rectius ſic. facient te innocentem. et infra. Maritus abſq; culpa erit, ideſt innocens, purgatus. mundus. & pluraliter Geneſis quadrageſimoquarto. Vos autem eritis innoxij. & pſalmo centeſimoquinto. Et effuderunt ſanguinem innocentem. ab eo uocabulo deriuat noſtra tranſlatio ciathos in quibus offerenda ſunt libamina. Exodi uiceſimoquinto. Et ciathos in quibus offerenda ſunt libamina.

נקם Vindicauit. ultus eſt. Numeri triceſimoprīo. Vlciſcere prius filios Iſrael. & primo Regum viceſimoquarto. Et ulciſcatur me dominus ex te. & Nahum primo. Deus emulator et ulciſcens dominus. ulciſcens dominus et habens furorem ulciſcens dominus in hoſtes ſuos. & Leuitici decimonono. Non quęras ultionem. pro ne uindices. Inde nomē pſalmo nonogeſimoquarto. Deus ultionum dominus deus vltionum.

נקף Euertit. decidit. excidit. excuſſit. dirupit. Iſaię viceſimoquarto. Quomodo ſi paucę oliuę quę remanſerūt excutiantur ex olea. & eiuſdem decimoſeptīo. Sicut excuſſio oleę. et eiuſdē decimo. Et ſubuertētur condenſa ſaltus eius ferro. cum aūt excidendo aliquid ſoliti ſimus circuire ac bipennem circumducere. ideo uerbū hoc etiam circumgirare ſignificat. Iob primo. Cumq; in orbem trāſiſſent dies. quaſi cum eſſent dies conuiuiorum euerſi.

נקר Effodit. eruit. primo Regum undecimo. Vt eruam omnium veſtrum oculos dexteros. et Iudicum decimoſexto. Statim eruerunt oculos eius. Inde locus effoſſus ſeu erutus ut eſt foramen uel fiſſura ſeu rima. Exodi. xxxiij. Ponam te in foramine petrę. & Iſaię ſecundo. Et ingredietur ſciſſuras petrarum.

נקש Cœpit illaqueauit. comprehendit. pſalmo nono. In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator. et Deuteronomij. xij. Caue ne imiteris eas. uerbū e uerbo ſic. Caue tibi ne capiaris poſt eos. eſt enim hoc loco uerbum paſſiuum. et Deuteronomij ſeptimo. Ne offendas propterea. rectius ſic. Ne illaqueeris in eo. & pſalmo triceſimooctauo. Et uim faciebant qui quærebant animam meam. rectius ſic. Et ſcandalizabant hoc eſt tendicula et offendicula poſuerunt quę

נקב Fodit.perforauit.Haggei.i.In sacculum pertusum idest per foratum.et Habacuk.iij.Maledixisti sceptris eius. ꝓ quo alij, perfodisti baculum eius.unde illud Isaię.xliiij.Et in malleis formauit illud.de terebris exponūt quibus aliquid perfoditur. sed docti hebręorꝝ malleū esse latomorū asseuerant.iuxta illud q̄d legitur Iudicum.iiij.Assumēs parit̄ et malleū.sic enī assumit mem loco nun in prīcipio et thau ī fine.

נקבה Fœmina.Genesis.i.Masculum et fœminam creauit eos.

נקב Aestimauit.censuit.existimauit.nominauit.Gen̄.xxx. Constitue mercedem tuam quam dem tibi,idest cense. Amos.vi.Optimates capita populorum,idest ęstimati et nominati. et Leuitici.xxiiij. Cūq; blasphemasset nomē domini et maledixisset ei. pro q̄ sic legūt hebręi. Et recensuit seu nominauit filius mulieris Israelitidis nomen et male dixit seu blasphemauit.sic Isaię.lxij.quod os domini nominauit.

נקוד Punctum. stigma. nota. Canticorum.i. Murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argento.idest uerbum e uerbo cum punctis argenti uel cum stigmatibus. et ab eo appellant animalia alba quę habent maculas nigras.similiter animalia nigra q̄ habent maculas albas. Gen̄.xxx. Varios et maculosos.et a talibus pecoribus dictus est pastor vel quilibet armentarius נוקד quarto Regum.iij.Porro Mesa rex moab nutriebat pecora multa.uerbum e uerbo sic. Et Mesa rex moab fuit armentarius.nominatur etiam a maculis mucor uel aliquid mucosum hoc uocabulo.ut panis qui uetustate fit mucidus.Iosue.ix. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos calidos sumpsimus nunc sicci facti sunt addēdum et mucidi . pro quo periphrasticos interp̄tatio nostra uertit.et uetustate nimia cōminuti.

נקה Mundauit.purgauit.et innocentem iudicauit.Ioelis ultimo.Et mundabo sanguinem eorum non mundaueram.et psalmo decimono no.Et emundabor a delicto maximo.& Exodi tricesimoquarto.Nullusq; apud te per se innocens est.quod uerbum e uerbo sic legendum est.Et innocens non innocentabitur.hoc est non uidetur innocens,sic

nendo superare studebat.unde etiam trāslatio nostra superare uertit. Danielis.vi.Igitur Daniel superabat omnes.

נצח Perpetuum.sęculum.ęternum.p̄s.xlix.pro eo q̄ nos legimus. Et uiuet adhuc in finem. Hieronymus uerius traduxit. Et uiuet ultra in sempiternum.

נצל Euasit.Deutero.xxiij. Non trades seruum domino qui ad te confugerit.idest qui euasit ad te. et Iere.vij.Et dixistis liberati sumus. idest euasimus.et uerbum graue q̄d significat euadere fecit. Ezechiel. xiiij.Ipsi iusticia sua liberabunt animas suas.et in alia forma Exodi.v. & nō liberasti eos.idest euadere fecisti.inde nomē participiale. Amos iiij.Quasi torris raptus ab incendio.i.liberatus.item nomen aliud eua sio.Ester.iiij.Per aliam occasionem liberabunt iudęi.quod uerbum e uerbo rectius sic legeretur. Quoniā si tacens tacebis in tempore hoc. dilatio et euasio instabit iudęis de loco alio.qa uero auferimus. abstra himus aut spoliamus id quod euadere facimus seu liberamus. iccirco significat hoc uerbum abstrahere.spoliare.auferre.abscondere. Geñ. xxxi. Tulitq; deus substātiam patris uestri et dedit mihi. sic Exodi.iij. & spoliabitis ęgyptum.et p̄s.cxix.et ne auferas de ore meo uerbū ueri tatis usq; quaq;.et Exodi.xxxiij. Deposuerunt ergo filij Israel ornatū suum in monte horeb.

נצר Custodiuit.obseruauit.seruauit.Prouerbi.xxij. Oculi domini custodiunt scientiam.p̄s.cxix.quia iustificationes tuas exquisiui.et p̄s. xxxiiij.Prohibe linguam tuam a malo.idest custodi,

נצר Peruertit.desolauit.uastauit.Isaię.i.Sicut ciuitas quę uastatur.

נצר Surculus.uel secundum Hieronymū super Isaiam ca.xiiij.vir gultum quod ad radices arborum nascitur. quod Theodotion appel lauit germen.et.lxx.interpretati sunt florem.Isaię.xi.Et flos de radice eius ascendet. et Hieronymus stirpem traduxit. eiusdē.xiiij.Tu aūt proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps.

נקק Rima. fissura. foramen.cauerna.Ieremię.xiij.Absconde illud ibi in foramine petrę.et Isaię.vij.Et in cauernis petrarum.

he finale in aleph,sicut alia quoqꝫ multa facere solent. Ieremię.xlviij. Date florem Moab quia florens egredietur.hebręi legunt. date alam Moab quia uolans uolabit uel uolitando uolabit.Inde pluma uel pin nula sic dicitur.Ezechielis.xvij . Magnis alis multisqꝫ plumis.& Leui tici primo. Vesiculam uero gutturis et plumas proiiciet prope altare. quod aliqui excrementa transferunt.quidam ab indefessa uolandi cõ suetudine uolunt accipitrem esse nez dictum.

נצה Litem concitauit.sediciones fecit.secundum formam uerbo- rum grauem.Numeri.xxvi. Isti sunt Dathan et Abirom qui surrexe runt contra Moysen et Aaron.uerius sic.Iste Dathan et Abirom con uocantes consilium ut sedicionem facerent uel litem concitarent ad- uersus Moysen et aduersus Aaron. Inde iurgium.rixa. Prouerbiorũ xvij.Qui meditatur discordias diligit rixas. et nomen uerbale Exodi ij.Duos hebręos rixantesIn summa hoc uerbum significat litigium.

נצה Vastatum,incultum.desertum est.Isaię.xxxvij. In eradicatio- nem collium compugnantium.rectius collium desertorum seu deua statorum.sic legitur Ieremię quarto. Ciuitates tuę uastabuntur rema nentes absqꝫ habitatore.

נצה Floruit. Canticorũ.vi.Si floruissent uineę.Inde flos.Genesis xl.Et post flores uuas maturescere.

נצח Institit. coegit. sollicitauit . urgebat. ij. Paralippomenon .ij. Pręposītosqꝫ eorum tria milia.idest ,puocatores.sollicitatores. et opé rarum hortatores.& Ezrę.iij. Vt instarent super eos qui faciebant opus.et paulo ante. Vt urgerent opus domini. Inde poeta heroicus uel precio uictorię qui odas et uersus canit.i.Paralippomenon.xv. In citharis pro octaua canebant lenazeah idest gręce epinicium & latine carmẽ triumphale.Inde sic dictus quod homines ad opera prouocet. Sicut scribit Oratius in arte . Post hos insignis Homerus Dircęusqꝫ mares animos in martia bella Versibus exacuit. unde sępe in psalmis pręnotatur. ad uictoriam ipsi Dauid.sic exponunt uersiculum illum threnorum.iij.Periit finis meus.rectius.periit uictoria mea.sed Lyra inscribit ad uictoriam quia cum hi psalmi canerentur alter alterum ca

pamus nominatur mapaz.Ezechielis ix. Et uniuſcuiuſq; uas interitus in manu eius.ideſt inſtrumentum deſtructionis.

נפש Anima ſecundum ꝙ animat.ut Exodi.xxi.Reddet animam pro anima.Iob ſecundo. Verumtamen animam illius ſerua.et ſcribitur ſex pūctis.et eſt generis fœminini.ut Numeri.xv. ꝙ ſi anima una neſciens peccauerit.quandoq; ſignificat corpus animatum ſeu totum hominem.et ſic aliquādo etiam reperitur in genere maſculino. ut Numeri.xxxi. Vnam animam quingentis tam ex hominibus quam ex bobus. et pluraliter declinatur tam in maſculino quam in fœminino genere.ut Ezechielis.xiij.fœminine ſic. Vt interficerent animas quæ non moriuntur.maſculine uero ſic in eodem infra. Et dimittam animas quas uos capitis animas ad uolandum.in quo uerſiculo utrumq; genus habetur.inde naſcitur uerbum quod ſignificat animare ſeu recreare. quod tranſlatio noſtra refrigerare tranſtulit magis proprie ad pſychos ſecundum grecam conſuetudinem.Exodi.xxiij. Vt requieſcat bos et aſinus tuus et refrigeretur filius ancillę tuę et aduena.

נץ Accipiter.generale nomen uolucris uenaticę aduncis unguibus & naſo aquilino.unde dicitur Leuitici undecimo.Et accipitrem iuxta genus ſuum.

נצב Statuit.erexit.iij.Regum.xxij.Nec erat tunc conſtitutus rex in Edom.Inde ſtatua.Geneſis.xix.Verſa eſt in ſtatuam ſalis. inde ſtatio Paralippomenon.xi.Et ſtatio philiſtinorum in bethlehem. quod in alia forma reperitur Iſaię.xxij.Et expellam te de ſtatione tua.inde prępoſitus uel prelatus qui magiſtratum gerit quaſi antiſtes qui ante ſtat in omnibus laboribus.iij.Regum.v.Abſq; prępoſitis qui prǽerāt ſingulis operibus.Inde cum paragogē he finalis ſignificat claudum et languidum quod ſic ſemper ſtat et nō erigitur ſeu ſublimatur.Zachariæ xi.Et id quod ſtat nō enutriet.quod Hieronymus exponit.Et laſſa nō ſuſtentat.unde dicitur threnorū.ij. Firmauit dexterā ſuā quaſi hoſtis.

נצה Volauit.cuius loco noſtra tranſlatio iurgari et confligere uertit.threnorum. iiij. Iurgati quippe ſunt et commoti. pro quo hebręi legunt uolauerunt et receſſerunt.mutat autem hoc uerbum aliquādo

נָפַל Corruit. cecidit. psalmo vicesimo. Ipsi obligati sunt et ceciderunt. & Genesis quarto. Cur concidit facies tua. & eiusdem vicesimo quinto. Coram cunctis fratribus suis obiit pro cecidit. Inde nomen cadens uel corruens. psalmo quadragesimoquinto. Alleuat dominus omnes qui corruunt. & sicut cetera uerba patitur defectum nun. cata aphæresin. ut psalmo tricesimoseptimo. Cum ceciderit non collidetur. Preterea recipit formationes suas. Deuteronomij nono. Et iacui coram domino. idest et cecidi ante dominum. Item sequitur. Quibus eum suppliciter deprecabar, idest quibus prostratussum coram seu iacui. Inde casus et eo nomine dicunt quicquid uel de fructibus uel de frugibus cadit mapal. quod translatio nostra quisquilias interpretatur. Quisquiliæ enim semper pluralis numeri significat quicquid ex arboribus minutis surfulorum deciditur. uel quicquid cadit secundum Festum grammaticū. sic Amos octauo. Et quisquilias frumenti vendamus. Inde abortiuus fructus cadens immaturus. Ecclesiastis sexto. Pronuncio q̄ melior illo sit abortiuus. Item membrorum articuli a cadendo sic etiam nominantur. Iob quadragesimoprimo. Membra carnium eius cohęrentia sibi. Hoc modo et gigantes dicti sunt q̄ ita sunt statura excelsi ut cęteri humiles uideantur ante eos cadere. Genesis sexto. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Aliter Iob decimoquarto. Mons cadens defluit.

נָפַץ Euertit. diruit. discerpsit. disiecit. disgregauit. dispersit. discessit. dilapsus est. primo Regum decimotertio. Quia uidi q̄ populus dilaberetur a me. & Genesis nono. Et ab his disseminatum est omne genus hominum super uniuersam terram. quod hebręi uerbum e uerbo sic legunt. Et de his dispersa est omnis terra. Inde nomen quod significat dispersionem fulgurum e nubibus. et scribitur sex punctis. quod translatio nostra uerbaliter uertit. Isaię tricesimo. Allidet in turbine & in lapide grandinis. fortasse septuaginta imitando qui pro allidet transtulerunt fulminabit uehementer. sed illic nomen debet esse & non uerbum, quod puncta indicant. Simile psalmo centesimotricesimoseptimo. Et allidet paruulos suos ad petram, idest disiecit uel dispersit. Item psalmo secundo. Sicut uas figuli cōfringes eos. idest dispergas uel disijcias. Inde instrumentum quo aliquid facile demolimur et dissi

mo Regum primo. Puer autem erat adhuc infantulus. Ruth secundo. Dixitq; Booz iuueni qui pręerat messoribus. & quia per ętatem minor est puer, et cum conuenit maiori hoc est seniori ministrare, ideo accipitur etiam pro ministro cuiuscumq; sit ętatis uel staturę. Genesis quadragesimoprimo. Erat ibi nobiscum puer hebręus eiusdem ducis militum famulus. & Exodi tricesimotertio. Minister eius Iosue filius Nun puer. et quarto Regum quinto. dixit Gehezi puer uiri dei. Inde puella Genesis. xxiiij. Puella decora nimis. et Ruth secundo. Cuius est hęc puella. Inde nomen deriuatiuum. psalmo. cxxix. Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea. Item in alia forma Ieremię. xxxij. Iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua.

נָפַח Flauit. spirauit. exufflauit. et per consequens succendit. Haggi primo. Et intulistis in domum et exufflaui illud. & Genesis secundo. Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitę. et Ezechielis vicesimosecundo. Ignem ad conflandum. & infra. Et succendam uos in igne furoris mei idest conflabo. Inde follis et sufflatorium instrumentum quo semisopitus ignis excitatur. Ieremię sexto. Defecit sufflatoriũ in igne. per prothesin mem literę loco nun principalis. & Ezechielis. xxxvij. Et insuffla super interfectos istos et reuiuiscent. & Malachię primo. & exufflastis illud.

נֹפֶךְ Lapis preciosus. translatio nostra putat carbunculum. Exodi vicesimoctauo. et eiusdem tricesimonono. In secundo carbunculus et sapphirus et iaspis. similiter Ezechielis vicesimooctauo. Sapphirus et carbunculus et smaragdus. alij uolunt hanc dictionem significare smaragdum et uidentur alludere interpretationi chaldaicę. Onkelus enĩ et Ionathas assirij istud ipsum uocabulum ambo transtulerunt in lingua chaldaica ismaragdin. & thargum hierosolymitanum habet ismorad. sed rabi Dauid kimhi in libro de radicibus scribit hic significari lapidem colore fusco et rutilanti. quod magis ad translationem nostram carbunculi scilicet uulgatam quadrat, pręsertim instar eius qui ex arcadia est. Theophrastus enim in libro de lapidibus asserit carbũculum qui ex arcadia portatur subfuscum esse, quem putant aliqui rubinum dici. Sed de ijs lapidibus quondam proprium uolumen Epiphanius episcopus ad Eusebium Hieronymum dedit.

erit.et ps̄.xvi.Delectationes in dextera tua usq; in finem. sic enim secundum.lxx.interpretes canit ecclesia,quamuis hoc loco greca dictio terpnotis latine rectius iocunditas trāsferretur. Hieronymus illud in suo psalterio traduxit.Decores in dextera tua ęternos.sic habes in allegatis duobus uersiculis Iob et psalterij nominis istius pluralem numerum in duplici forma tam masculina quam fœminina.

נעץ Geminata per paragogen ultima litera significat secundum Hieronymū in cōmentariis Isaię libro.xv.herbam uilissimam et amaram odorisq; pessimi,quod nomen ipse interpretatus est saliūculam. Isaię.lv.Pro saliuncula ascendet abies.sic scribit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus q̄d sit genus uirgulti abiecti.rabi Saadias dicit esse spinas albas acutissimas.Ionathas in translatione chaldaica hic nō uerba sed tantūmodo sensum interpretatus est dicens.pro iniquitate erigetur iusticia.quem rabi Salomon sequi uidet̄ dum exponit.Potestas auferetur ab impiis et dabitur iustis.

נער Clamauit.uociferauit.rugiuit.Ieremię.li. excutiēt comas ueluti catuli leonum.pro quo hebręi interpretantur clamabūnt sicut catuli leonum.& chaldaica translatio Ionathę sic habet.tanq; filij leonū exaltabunt uocem eorum. Huius instar solitus est rabi Ionas exponere uersiculum Zacharię secundo.ubi nos legimus. Sileat omnis caro a facie domini quia consurrexit de habitaculo sancto suo.aliter et sic: Quia rugiuit de habitacl̄o sancto suo. Cui expositioni assentitur rabi Ioseph hispanus pater Dauidis et filius kimhi arbitraturq; simile dicēdi genus esse ei quod scribitur Ieremiæ uicesimoquinto.Dominus de excelso rugiet & de habitaculo sancto suo dabit uocē suam. siue Ioelis tertio.Dominus de sion rugiet.

נער Deiectus. excussus.concussus uel explosus fuit.Isaię tricesimo tertio.Et concussa est Basan et Carmelus.psalmo centesimotricesimo sexto. Et excussit Pharaonem et excercitum eius in mare rubrum.& psalmo.cix.Excussus sum sicut locusta.

נער Puer uel iuuenis.Ieremiæ primo.Quia puer ego sum. & pri-

ordinaui regem meum.et Burgensis ille doctus magister interpretat sic.Et ego constitui regem meum.

נסע Profectus est.migrauit.egressus est.recessit. Numeri.xi.Ven tus autem egrediens a domino.et hoc uerbum sępe ponitur Numeri xxxiiij.Profecti igit̃ de ramasse.Item de succoth uenerunt in etham. profectiq; de mara uenerunt in elim.& Exodi.xiiij.Tollensq; se ange lus domini.idest profectus est angelus domini.Inde quas nos mansio nes appellamus,filiorum Israel profectiones dici debent. et progres siones scilicet quando e mansionibus suis recedebant. ut Genesis.xx. Profectus inde Abraham in terram australem.et inuenitur aliquãdo transitiuum uerbum Exodi.xv.Tulit autem Moyses Israel de mari ru bro.idest migrare fecit Israelem de mari. sic.iij.Regum.v.Pręcepitq; rex ut tollerẽt lapides grandes.

מַסָּע Arma bellica significat.Iob.xli.Neq; hasta neq; thorax.ubi credo q̃ uel propter ignorantiam uel propter diuersitatem interpre tum translatio nostra hoc uocabulum dimisit intactum.

נסק Scandit.ascendit.p̃s.xxxix.Si ascendero in cęlum tu illic es.

נָעַל Obserauit siue clausura obsignauit.Iudicum.iij.Clausis dilig entissime ostiis cęnaculi et obfirmatis sera.ad hunc modum exponẽdus est uersiculus Canticorum.iiij.Hortus conclusus fons signatus.totum hoc significat claudere sera et obfirmare.

נַעַל Calciamentum.p̃s.lx.In Idumea extendam calciamentũ meũ. Inde uerbum Ezechielis.xvi.Et calciaui te hyacintho.

נָעַם Placuit.seu fuit dulce.iocundum.suaue.elegans. amœnum.ij. Regũ.i.ubi nos habemus frater mi Ionatha decore nimis.ibi hebraica ueritas legit. Dulcuisti mihi uel dulcis fuisti seu placuisti mihi nimis. Ad hoc illud quod legit̃ Ruth.i. Ne uocetis me noemi idest pulchrã. imo rectius dulcem quia sequit̃. Sed uocate me mara idest amarã. sic illud Iob.xxxvi.Cõplebunt dies suos in bono et annos suos in gloria, idest in suauitatibus et iocunditatibus. et Prouerbiorꝝ.xxiiij. Qui ar guunt eum laudabitur.rectius sic. Et arguentibus dulcescet uel suauis

significat.Exodi.xiiij.Fugientibus autem ęgyptiis occurrerunt aquę. sed forte a superiori uerbo nus.nam propria huius uerbi significatio est leuare uel exaltare.patet hoc Exodi.xvij.Et uocauit nomẽ eius dominus exaltatio mea.

נסג Comprehendit.Micheę.ij.Non cõprehendet confusio. et alibi duobus uerbis elocuta est translatio nostra significatũ eius. Deute. xix.Non assumes et transferas terminos proximi tui.idest comprehẽdi facias.sic eiusdem.xxvij.Maledictus qui transfert terminos proximi sui idest comprehendificat.

נסה Temptauit.Geñ.xxij.Temptauit deus Abraham. & p̃s.xcv. Vbi temptauerunt me patres uestri.et Exodi.xvij.Et uocauit nomen loci illius temptatio quia temptauerunt dominum. Inde alia nomina. vt Deuteronomij.xxix.Temptationes magnas et cętera.

נסח Diruit. demolitus est. Prouerbiorꝛ.xv. Domum superborũ demolietur dominus.inde nomen massah.iiij.Regũ.xi.Et custodietis excubias domus messah.idest secundũ magistros hebręorꝛ.custodite domũ ab euersione.uel domum ruinosam a demolitione. nõ est enim hic nomen alicuius regis proprium.

נסך Fudit. propinauit. libauit. miscuit.Isaię.xxix.Quoniã miscuit vobis dominus spiritũ soporis.et Exodi.xxv.In quibus offerẽda sunt libamina.inde nomen Exodi.xxxij.Fecerunt sibi uitulum conflatilem idest fusilem.sic Isaię.xl.Nunqd sculptile conflabit faber idest fundet. item aliter Deutero.xxxij.Bibebant uinum libaminũ. ex quo uersicŭlo Iudęi alemanorum superstitiose plus quã cęterarum nationum nolũt cum christianis uinum bibere,contra tamen mentem uersiculi. quod eis grauem hactenus concitauit inimiciciã et maxima damna. Nũeri autem.xxviij.multiplicem eius uerbi figuram reperies quandoq; per quinq; aliquando per sex puncta.item eodẽ ca. Et libabitis uini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario domini.

נסך Constitui.ordinaui.pręposui.p̃s.ij. Ego autẽ constitutus sum rex.quod Hieronymus mlto melius de hebraica ueritate sic. Ego aũt

נכאת Aroma. Geñ. xxxvij. Et camelos eorꝫ portantes aromata sup quo scribit rabi Salomõ ꝙ ea dictio significet in genere om̃e cõfectũ ex aromatibus. et catapẽthesin interponit aleph loco vau. q̃d Iudęorꝫ neoterici exponũt ceram'. intelligẽtes uersiculũ allegatũ de ceromate nõ aromate. Ionathas chaldęus uolens res p̃ciosas hoc uocabulo desi/gnare interpretatus est gazam. Isaię. xxxix. Et ostendit eis cellam aro/matum. quasi diceret. gazophylacium.

נלה Consũmauit. finiuit. perfecit. desiit. Isaię. xxxiij. Cum fatigatus desieris contemnere contemneris.

נמל Excidit. amputauit. circũcidit. Geñ. xvij. Et circũcidetis carnẽ prępucij uestri. et in eo loco diuersas formas eius uerbi inuenies. sępe enim perdit nun literam sic. ut et alia eiuscemodi uerba. ut Iob. xiiij. Quasi flos egreditur et conteritur. idest exciditur uel putatur.

נמלה Formica. Prouerbiorꝫ. vi. vade ad formicã o piger. & plr̃ in forma generis masculini eiusdẽ. xxx. Formicę populus infirmus.

נמר Pardus animal, quod gręce pardalis dicit̃ cutem habens macu losam et uarigeratã. Ieremię. xiij. Aut pardus uarietates suas. et plr̃ Ha bacuk. i. Leuiores pardis equi eius. & Ieremię. v. Pardus uigilans sup ciuitates eorꝫ. Neoterici dicũt nõinari leopardũ. Osee. xiij. Et ego ero eis quasi leena et sicut leopardus in uia assyriorum. sic enim legunt.

נסס Exaltauit. leuauit. sustulit. Isaię. lix. Quẽ spiritus dñi cogit. re/ctius sic. In quo flatus seu spiritus dñi leuauerit. Nicolaus de lyra expo nit instigauerit. Theodotiõ signatus est in eo. Aquila signaculũ eius. & hoc ideo quia in exercitu solet uexillum aliquod leuari ad quod mi lites dispersi confugiant. illudq; leuamen dicitur signum. Lucanus in libro ciuilium bellorũ primo. Infestisq; obuia signis signa. sic Isaię. xi. Et leuabit dominus signum in nationes. quod clarius intelliges ex uer su quẽ legimus Zacharię. ix. Quia lapides sancti eleuabũtur sup terrã eius. qa uero ad signũ seu uexillũ confugit̃. ideo etiã hoc uerbũ fugere

נכל Insidiatus est.dolos struxit.et si dicere liceret ingeniauit.sic enī loquebaᵗ preceptor meus (misericordia dei super eū) Iacobus iehiel Ioans Malachię.i.Maledictus dolosus.idest secundū rabi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim.Maledictus excogitator fraudulentę adinuentionis.et Numeri.xxv.Quia et ipsi hostiliter egerunt cōtra vos et decepere insidiis.quod rectius sic legiᵗ. quia hostes sunt uobis in dolis quos fraudulenter struxerunt uobis. non per idolū ut quidā mendosi libri habent sed per dolum.significat enim et dolum et insidias.et fraudem et astuciam.et deceptoriā adinuentionē seu industriā malam.nam ubi hebraice habetur orma idest astucia,ibi Onkelus in translatione linguę chaldaicę utitur hoc pręsente uocabulo. ut Exodi xxi.Si quis per industriam occiderit proximum suum et per insidias. patet hoc p̄s.cv.Et dolum facerent in seruos eius.

נכס Substantia.diuitię.res familiaris. bona tam mobilia quam se mouentia.Iosue.xxij.In multa substantia atq̄ diuitiis reuertimini.

נכר Cognouit.threnorum quarto.Et non sunt cogniti in plateis. & Genesis.xlij.Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis.& Prouerbiorū uicesimo.Ex studiis suis intelligitur puer. & sępe deficit nun sicut in aliis.Genesis.xxvij.Et non cognouit eum.

נכר Retraxit seu abalienauit se.intumuit uel superbiuit. Deutero. .xxxij. Ne forte superbirent hostes eorū.& clarius habeᵗ eius significatio Gen̄ .xlij. Cum agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur. uerbum e uerbo sic. Cognouit eos & abalienauit se aduersum eos. ubi eiusdem uocis contraria uidentur significata.superius enim uerbum significat se animo et cognitione applicare ad aliquem. hoc vero significat animum et cognitionem suam auertere ab aliquo & alienis gestibus uoluntateq̄ despicabili erga quemlibet uti ac quasi peregrinum se illi fingere.Inde ueniunt nomina peregrinatio & peregrinus.alienigena seu alienus.ut in Abdia.In die peregrinatiōis eius. & Exodi.xij. Omnis alienigena non comedet ex eo. & p̄s.xviij. Filij alieni mentiti sunt mihi filij alieni inueterati sunt.

נכר Intrusit. conclusit. translatio nostra habet tradidit.i. Regum xxiij.Et ait Saul.tradidit eum dominus in manus meas.

iuxta mentē rabi Dauidis kimhi. Seruus a teneris unguiculis delicate educatus a dño cōtendit tandem esse manon. i. filiusfamilias. & est fortasse de filiatione ad hereditatē et de hereditate ad herile dominium transsumptio, non autem linguę hebraicę proprietas.

ינק Lactauit. nutriuit. Exodi. ij. Suscepit mulier et nutriuit puerum. Item paulo superius. Accipe puerum istum et nutri mihi. consimile est יצק idest fixit. de quo supra in litera iod.

נכד Nepos. Isaię. xiiij. Et progeniē. Geñ. xxi. stirpisq; meę. et secūdū rabi Dauid kimhi hispanū est filius filij. scribiturq; sex punctis. ut Iob xviij. Non erit semen eius neq; progenies in populo. quod rectius sic legitur. Non filius ei non nepos in populo suo.

נכה Percussit. Zacharię. ix. Et percutiet in mari fortitudinē eius. & per aphęresin nun literę quod punctus dagges indicat. iij. Regū. xvi. Irruens ergo Zambri percussit et occidit eū. deficit qnq; in principio et in fine. ut. i. Regū. xix. Lancea aūt casso uulnere perlata est in pariete. q̄d uerius uerbū e uerbo sic legit̄. & percussit lanceā in parietem. sic paulo superius. percussit eos plaga magna. & Exodi. ix. percutiā te et pplm tuū. ubi ponit̄ אך idest percutiā defectiuū in principio et in fine. nā sola caph lr̄a essentialis est nun et he desunt et aleph īdicat personā primā futuri tēporis singl̄aris nūeri. ut plenius in arte grāmatica.

נכה Infirmus in pedibus. claudus uel podagricus. iiij. Regū. xxiij. Ascendit Pharao nechao rex ęgypti. i. Pharao claudus. sicut solemus dicere Tiberius claudius a claudicādo. sic interpretat̄ trāslatio chaldaica Ionethę. Pharao hagira idest claudicans. secundū illud quod legit̄ ij. Regū. ix. Filius Ionathę debilis pedibus. similiter intelligūt uersum hunc p̄s. xxxv. Congregata sunt super me flagella idest egrotationes pedum. & in hijs sępe mutatur he finalis in aleph.

נכח Penes. prope. propter. iuxta. Exodi. xxvi. Et cōtra mēsam candelābrū idest prope uel penes. q̄d alias habet̄ in cōspectu. Exodi. xiiij. In conspectu eius castra ponetis. idest in pręsentia. et Geñ. xxv. Deprecatusq; est Ishac dñm ꝓ uxore sua. i. propter uxorem suam. et deriuat nomina et uerba et accipit pronomina subiunctiua et declinationes.

uantiam et custodiam.Nehemię.xij.Et steterunt in porta custodię.

נטש Proiecit.intermisit.dereliquit.dimisit.i.Regũ.x. Intermissis pater tuus asinis sollicitus est ꝓ uobis.et Iudicũ.vi.nũc.aũt dereliquit nos,et Isaię.ij.Proiecisti enim populum tuum.

נטש Sparsit.extẽdit. Numeri.xi.Et dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest. idest dispersit in castra.sic exponunt illud Oseę.xij.Et sanguis eius super eum ueniet idest spargetur.

נטישות Rami.uirgulta.propagines.Iere.v. Auferte ꝓpagines eius.et eiusdẽ.xlviij.Vinca sabama ꝓpagines tuę transierunt mare.

נין Filius.Isaię.xiiij.Et germẽ et ꝓpaginẽ.q̄d magis ꝓprie Ionathas chaldęus interpretatur sic.Bar vbarbar.i.filius et filius filij.ut sic dicat scriptura.perdã babylonis nomen et reliquias et filiũ et nepotem.sic p̄s.lxxiiij.Dixerunt in corde suo cognatio eorꝫ simul.pro filij eorum simul.Iudęi neoterici eam dictionem libenter uerterent nepotem.sed chaldaica translatio cui plurimã fidem habẽt aduersat̃ eis. ut supra auditum est. quanquã Hiero.noster forsitan p̄ceptori suo nimiũ indulgens eos sequi uideat̃ nõ modo in superioribus trãslationibus uerum etiã Iob.xviij.Nõ erit semẽ eius neq̃ ꝓgenies in populo. et Geñ.xxi. vocabulũ hoc ad simplicẽ posteritatem transferẽdo cũ ait.Ne noceas mihi et posteris meis stirpiq̃ meę.sed Onkelus chaldęus cũ Ionatha p̄allegato cõcordat interp̄tando sic. vbibri vbarbri.i. uerbũ e uerbo sic.et in filio meo et in filio filij mei.de q̄ si uelis erudiri clarius, lege ea quę uenerabilis mḡr Paulus ep̄s burgensis sacrarꝫ lr̃arum expositor mea sentẽtia lr̃atissimus et doctor doctissimus in scrutinio scripturarꝫ distinctionis octauę.ca.x.ubi dicit ꝙ ea dictio significat filiũ et nullam aliã habet significationẽ in sacra scriptura. de hoc scripsit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus his uerbis.et ab eo uenit passiuũ ijnnon. p̄s.lxxij.ante solẽ p̄manet nomẽ eius. q̄d secundũ Abrahã aben ezra nobis ita licet exponere.ante oẽ tẽpus filiabit messias. hęc ille. quãuis rabi Salomon traducat eam sentẽtiam ad dominium et regnũ simul. Quod multi hebręorum libenter audiunt.et allegant Prouerbiorum uicesimonono .Qui delicate a pueritia nutrit seruum suum.postea sentiet eum contumacem. idest secundũ eos dominũ imperiosum.sed

gnat rabi Moyses gerundensis in libro.ij.super pentateuchum dicens thiriacā cōpositam et quomodo et ex quibus,et quare sic dicat.et ꝓse quitur ad longū.nataph uero de quo hic fit mētio simplicē esse resinā pinguem stillātem ex ligno balsami quod dicimus opobalsamū idest sucum balsami.de quo plene per Dioscoridē grecū medicinę authorē li.i.ca.xxi.Omnis aūt liquor preciosus apud maiores grecorꝫ stactos dicebat.quod Aristophanes comicus grecus indicat in comędia quae inscribit plutus.ubi penia idest paupertas arbitratur nihil nos diuitia rum habituros esse si auro et pecunia omēs abundaremus. et inter cę tera sic ait.Nec enim habebis ungentis redolere stactis.i.liquoribus vtilibus.in tanto aūt precio stacte habita est.ut Antiochus a Polybio scribatur donatus ducentis libris stactę.deriuatur a uerbo stazo idest stillo,q̄d ī futuro habet staxo.unde estagmę estaxę estactę.Inde stacte. quo rectius putarim ipsius uerbi nataph proprium esse significatum. hęc ideo paucis adnotaui.ut sciatis in plurimis uocabulis rerū uariā & diuersam authoribus etiā grauissimis esse opinionē.ut hic tam enim myrrha sudat sucum quam etiam balsamum arbustula utraqꝫ corti cem incisa.ut Plinius libro.xij.naturalis historiae capite.xvi. et capite xxxiiij. indicat.

נְטִיפוֹת Monilia uel colli ornamenta quę murenulę dicuntur. Iudicum.viij.Absqꝫ ornamentis et monilibus.et Isaię.iij.et monilia.

נָטַר Custodiuit.Canticorum primo.Vineam meam non custodi ui.Inde nomen ut in eodem loco.Posuerunt me custodem uineis. pręceptor meus (misericordia dei ueniat super eum) Iehiel Ioans iudaeus ostendit mihi hoc uerbum significare etiam scilicet iniuriam seruauit in corde uel exprobrauit.Nahum.i.Et irascens ipse inimicis suis,& Ieremię.iij.Nunquid irasceris in perpetuum.idest,Es ne seruator iniuriarum in corde in ęternū.uel sic.Custodis ne rancorē in corde semp. Inde dicitur signum ad quod balistarius tendit.meta quam quis considerat.scopos quem quis obseruat.consideratio quam quis custodit. scilicet a custodiendo et obseruando מַטָּרָה Iob decimosexto.Et posuit me sibi in signum.& he finalis mutatur in aleph. ut threnorum tertio.Et posuit me quasi signum ad sagittam. Significat etiam obser-

hoc uerbo deriuet.et significat etiã oĩe fulcimentũ et sustentationẽ. & declinat̃ pluraliter in genere tam masculino quã fœminino. quęre de ambobus in litera mem.

נטל Portauit. leuauit.iecit.threnorꝝ.iij.quia leuauit se super se.& Ionę.i.Mittite me in mare.i.proiicite.& Isaię.xl. Ecce insulę q̃si puluis exiguus.ꝑ quo dici deberet ꝓiectus.consueuit aũt chaldęus Ionathas pro uerbo eleuare uel portare hoc nostrũ ponere.ut Isaię.xxx.Portãt super humeros iumẽtorꝝ diuitias suas.unde q̃d portat̃ uel leuat̃ onus ab eodẽ Ionatha isto uocabulo enunciat̃.ut in loco allegato Isaię.xxx. Onus iumentorꝝ austri.sic Prouerbi.xxvij. Graue est saxũ et onerosa arena.q̃d scribit̃ quiq꜄ pũctis.et Sophonię.i.dispierũt oẽs qui inuo luti sunt argẽto.uel secundũ.lxx.qui erecti sunt argento.q̃d hebręi ma gis ꝓprie legũt.qui onerati sunt argẽto.i. oẽs qui portãt argentum.

נטע Plantauit.Ecclesiastis.ij.plãtaui uineas.feci hortos et pomaria et cõseui ea cũcti generis arboribus.q̃d uerbũ e uerbo sic.Feci hortos et paradysos et plãtaui in eis lignũ omnis fructus.et Ieremię.xxix.plan tate hortos.et per aphęresin nun Ecclesiastis.iij. Tempus plantandi.

נטף Emanauit.guttauit.stillauit.Canticorꝝ.v.Manus meę stillaue runt myrrhã.et ps̃.lxviij.Etenim cęli distillauerũt. et Canti.iiij.Fauus distillãs labia tua spõsa.et Iob.xxix.Sup illos stillabat eloquiũ meũ. & per defectionem nun literę ut sępe fieri solet Michęę.ij.Stillabo tibi in vinũ.et Ezechie..xx.Stilla ad africũ. Inde nomẽ uerbale q̃d trãslatio nostra circumloquit̃ Michęę.ij.et erit sup quẽ stillat̃ populus iste.

נטף Opobalsamũ .et secundũ rabi Salomonẽ sup librũ Exodi est resina quę stillat de ligno aromatico inciso. et comunit̃ gumi dicit̃ se cundũ eũ,latine uero gutta genus arõatis. et grece stacte.Exodi.xxx. Sume tibi aromata et stacten.est aũt secundũ Pedaciũ dioscoridẽ de materia medicinali libro.i. Stacte recẽtis myrrhę pinguedo incisę & quodã instrumẽto cũ aqua modica detritę maxime odorifera fitq꜄ un gentũ.sed q꜄ rabi Salomon scripsit nataph nominari thiriacam.impu

dere animal rabidū q̄d nocuit uel eius imaginē.et nihil tā simile ardēti quā ęs coruscans.Fecit igitᷣ serpentis imaginē qui nocuit et splendorē ęris addidit ut ardorē imitaretur.quatenus impleretur ꝙ dn̄s dixerat Deutero.xxxij.Ego occidā et ego uiuere faciā.percutiā et ego sanabo.

נְחֹשֶׁת Cuprum.ęs.ahenū.ęreū.Ezechielis.i.Quasi aspectus ęris candentis.et.iiij.Regū.xviij.Confregitq; serpentē ęreum quē fecerat Moyses.ubi habetur ꝙ Israel in modum idoli colebat eum.et uoca batur נְחֻשְׁתָּן nehysthan quasi ahenus siue ahenulus.quia nun fi nalis litera est diminutiua forma apud hebręos.et Gen̄.iiij.Faber in cuncta opera ęris et ferri.et in forma alia Leuitici.xxvi.Dabo uobis cęlum desuper sicut ferrum et terram ęneam.et hoc modo duriciem & fortitudinem significat.

נְחֹשֶׁת Pedica ęrea qui cōpedes dicunt.threnorꝫ.iij.Aggrauauit compedes meos.et pluraliter in masculino.ij.Regum.iij.Et pedes tui non sunt compedibus aggrauati.

נָחַת Oppressit.contriuit.depressit.inflexit.infixit.incumbere seu occūbere fecit.fregit.Iohelis.iij.Ibi occūbere faciet dn̄s robustos tuos. pro q̄ chaldaicū Ionathę sic.cōtriuit seu fregit.et p̄s.xxxviij.Quoniam sagittę tuę infixę sunt mihi.est enī passiuū.et cōfirmasti sup me manū tuā.hoc est et depressisti super me manū tuam uel descendere fecisti. &.ij.Regum.xxij.& componens quasi arcum ærcum brachia mea. idest inflectens sicut tenditur arcus.

נָטָה Tetēdit.extēdit.declinauit.iij.Regū.ij.Venit aūt nunciū ad Salomonem.ubi in hebręo ponitᷣ rumor uel auditus.et sequitᷣ.ꝙ Ioab declinasset post Adoniā et post Salomonē nō declinasset.et per defe- ctū nun.Isaię.xxx.Declinate a me semitā.similitᷣ Prouer.iiij.ne declies ad dexterā neq; ad sinistrā.sic ibidē inuenies ubi caret et pricipio et fi ne.paulo superius.ad eloquia mea inclina aurē tuā.sed integrꝫ ponitᷣ Exodi.xiiij.extēde manū tuā.defectiuū aūt ibidē paulo supius.cumq; extēdisset Moyses manū.sitᷣ Gen̄.xxvi.et inuocato noīe dn̄i extēdit ta bernaculū.Inde מִטָּה .i.lectus secundū aliq̄s.Gen̄.xlvij.Cōuersus ad lectuli caput.et eiusdē.xlix.collegit pedes suos sup lectulū. de bacu lo uide supra in mem.putāt aliqui q̄d quia inclinamur super illo ꝙ ab

sunt consolari super filiis eius quia non sunt.et Ruth.ij.Quod consolatus es me.Inde nomen Zacharię primo. Verba consolatoria.

נחם Pœnituit.i.Regum.xv.Pœnitet me quod constituerim Saul regem.et eodem loco.Et dominũ pœnitebat ꝙ cõstituisset regẽ Saul super Israel.et eodem. Pœnitudine nõ flectet neqꝫ enim homo est ut agat pœnitentiã.sic transumptiue significat ignoscere.parcere. misereri.Ionę.iij.Et misertus est super maliciã. q̃d.lxx. interpretes uerterũt. Et egit pœnitentiã deus.sic Iob.xlij.Ago pœnitentiã in fauilla et cinere.aliter.i. Regũ.xxiiij. Sed pepercit tibi oculus meus.& omnia eius verbi significata denotant stimulationem. compunctionem. resipiscẽtiam.et sententię mutationem.

נחץ Festinauit. urgebat.i. Regũ.xxi. Sermo enim regis urgebat.i. festinus erat.uel potius ita legendũ est uerbum e uerbo. Quoniã erat negocium regis festinatum.uel secũdum Ionathę chaldaicũ sic. Quia erat uerbum regis in acceleratione.

נחר Naris.Iob.xli.De naribus eius procedit fumus.et eiusdem xxxix.Gloria naris eius terror.

נחש Practicauit. experimentatus est. uel experimento didicit.ac arte quadã arcana temptauit.Geñ.xxx.Experimẽto didici quia benedixerit mihi deus propter te. quod chaldaica Onkeli translatio uertit temptaui.& eiusdẽ.xliiij.Sciphus quẽ furati estis ipse est in quo bibit dñs meus et in quo augurari solet.et infra.An ignoratis ꝙ nõ sit similis mei in augurandi scientia.utrobiqꝫ ponuntur hęc duo simul iuncta scilicet augurando augurat uel diuinando diuinabit.et exponũt sic ꝙ inquisiuit diuinos augures propter eum uel pro eo. Inde nomen Numeri.xxij.Non est augurium in Iacob. et eiusdem.xxiij.Nequaquã abiit ut ante perrexerat ut augurium quęreret.

נחש Serpens.Geñ.iij.Sed et serpẽs erat callidior.et Numeri.xxi. Serpẽtes ignitos.et eodẽ loco.Locutus est dñs ad eũ fac serpẽtẽ ęneũ et pone eũ ꝓ signo.sed in hebręo nõ sic legit̃, neqꝫ serpẽs neqꝫ ęneus. vt scribũt rabi Salomõ et rabi Moyses gerundensis. sed sic secundum Onkelũ chaldęũ.Fac tibi adustionẽ.et ĩtellexit Moyses ex ipsis uerbis dñi spiritu ꝓphetico ꝙ cõtra naturã et similia similibus uoluit curare et cõtraria cõtrariis.nihil aũt tã contrariũ in morsu uenenato quã ut

vt irascatur furor meus.

נחל Hereditauit.quod translatio nostra possedit interpretat̃.Exo. xxxij.Et possidebitis eã semper.sic Numeri.xxxij. vsq; dũ possideant filij Israel hereditatẽ suã.q̃d uerbũ e uerbo legũt hebręi.quousq; hęre ditabit̃ filiis Israel cuiq; hęreditas sua.et sequit̃. Nec quicq̃nã q̃remus trans iordanẽ.nos ꝓprie sic. Quoniã nõ hęreditabimus cũ eis.sic p̃s. lxxxij.Quoniã tu hęreditabis in oĩbus gẽtibus.inde nomen hęreditas p̃s.xciij.et hęreditatẽ tuã uexauerũt. similit̃ Deute.xxx. Iacob funicu lus hęreditatis eius.et eiusdẽ.xviij.nõ habebũt sacerdotes et leuitę &c̃ partẽ et hęreditatẽ cũ reliq̃ Israel dñs enĩ ipse est hęreditas eorum.

נחל Flumen.fluuius.torrẽs.riuus.Iosue.xiij.Ab aroer quę sita est in ripa torrentis arnon.etpr̃r Ecclesiastis.i. oĩa flumina intrãt in mare. &.ij.Regum.xxij.torrentes belial terruerũt me.significat etiã uallem angustã in qua deriuat̃ fluuius.tametsi q̃nq; exiccetur et arescat.Ioelis iij.pro eo quod legimus.et irrigabit torrentem spinarũ. Symmachus magis proprie traduxit uallem. & quod.lxx.ibidem schœnon gręce interp̃tati sunt hoc non intelligit̃ pro torrente funiculoꝝ.ut Hierony mus putauit.nam etiã illud uocabulũ gręcũ schœnus herbã significat preacutam. quã latine gladiolũ dicimus uel iuncũ in morẽ acus nascẽ tem secundũ Suidam.sed rectius gladiolũ tam a fodiẽdo quã etiam a scindẽdo uelut mucro.q̃d Aristophanes in comœdia quam inscripsit acharnanas his uersibus insinuat. Et non dimittã quin prius schœnus eis infigar acutus dolorosus incisiuus. voluerũt ergo .lxx. intelligere nõ torrentẽ funiculoꝝ sed spinosissimaꝝ et acutissimarũ herbarum quę et pungant et scindãt.sicut et Michęę.vi.de setim usq; ad galgalã. idest de carecto.sic intelligũt hebręi illud q̃d legimus Geñ.xxvi.Fode runtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam.quis enim puteũ fo deret in torrente quin potius in ualle ubi solent reperiri aquæ uiuæ propter uicinos montes.

נחם Consolatus est.quod translatio nostra periphrasticos expo- nit sic Gene.xxiiij. Vt dolorem qui ex morte matris acciderat tempe raret.uerbum e uerbo ita.et consolabatur Ishac post matrem eius.& Isaię.xl.Consolamini consolamini popule meus.sic Ieremię.xxxi. No-

riuos.et Canticorum.iiij.Puteus aquarꝫ uiuentiũ quę fluunt impetu de libano.cuius uerbũ sequitur ibi.Et fluent aromata illius.iterũ per aphęresin nun literę quę sępe deficit.quod indicat punctus dagges.

נזם Inauris.torques.uel ornamentum nariũ.Prouerbiorum.xi.Circulus aureus in naribus suis.ubi suis non est ꝓnomen relatiuum,sed nomen sus suis,idest porci.etpluraliter ponitur Geñ.xxxv.Et inaures quę erant in naribus eorum.

נזק Lesio.damnum.nocumentũ.scribit̃ sex punctis.Ester.vij.Atqꝫ vtinam in seruos et famulos uenderemur esset tolerabile malũ et gemens tacerem.nunc aũt hostis noster est cuius crudelitas redundat in regem.quod hebręi uerbum e uerbo sic legũt. et si in seruos et seruas uenderemur tacuissem. quia non tribulator uersaret̃ circa damnum regis.Inde uerbum et deriuata quę magistris hebręorum sunt in usu maxime in suis cõstitutionibus de iniuriis et damno dato . sic scribitur Danielis.vi.Et rex non sustineret molestiam. quod rectius sic legendum est.Et rex non esset damnificatus.

נזר Religauit. separauit. abstinuit. restrinxit.diuisit.Leuitici.xxij. Vt caueant ab ijs quę consecrata sunt.pro quo hebręi sic legunt. Et separentur seu religant̃ a sanctificatis.et Numeri.vi.A uino et omni q̃d inebriare potest abstinebunt.Inde nazaręus.separatus.religiosus.deuotus.restrictus.diuisus et solitarius tanꝗ monachus. Nũeri.vi. Hęc est lex nazaręi idest religiosi.et alia forma nominis uerbalis Numeri vi.Cunctis diebus quibus ex uoto dño consecrantur. uerbũ e uerbo proprie sic.Cunctis diebus religionis suę uel abstinentię separationis aut monachatus sui.unde solet dici longam cęsariem gestanti tonde religionem tuam uel abrade consecrationem tuam.

נזר Corona.diadema.ij.Regũ.i.tuli diadema q̃d erat in capite eius. sic intelligũt illud Leuitici.xxi.quia oleũ sanctę unctiõis dei sui sup eũ est.q̃d Onkelus chaldaice interpretat̃.quia clil.i.corona olei maiestatis dei sup ipsum . similiter illud Numeri.vi. quia consecratio dei sui super caput eius est.& sic scribitur quinqꝫ punctis.

נחה Minauit.duxit.p̃s.lxxvij.Deduxisti sicut oues pplm tuũ.et p̃s. cviij.Quis deducet me usqꝫ in idumeam. inde uerbum transitiuum tercij.quasi ductificauit.i.misit uel dimisit.ut Exodi.xxxij.Dimitte me

seruo meo. Ionathas chaldęus sic interpretatur. ut confirmetur regnū ipsi Dauid seruo meo. inde solent hebręi hunc uersum psalmi. cxxxij. Paraui lucernam christo meo sic legere. Disposui regnū messię meo. sed in ps̄. cxix. concordant nobiscum dicentes. lucerna pedibus meis verbum tuū. quod scribitur per zere, superius autem per hirek. et declinatᷓ pluraliter in genere fœminino. deriuatᷓ ab eo per ,pthesin mem & paragogen he candelabrū. Exodi. xl. Candelabrum stabit cū lucernis suis. quod uerbum e uerbo sic. Et induces candelabrū et eriges lucernas seu lucibula eius.

ניר Sulcus. nouale. Osęę. x. Innouate uobis nouale. idest sulcate uobis sulcos. et Prouerbiorꝝ. xiij. Multi cibi in noualibus patrum. alij sic. Multa esca in sulcis pauperū. scilicet quos pauperes arant.

נוש Languit. infirmabatᷓ. ęgretulit. Hieronymus interpretatᷓ desperauit in suo de hebraica ueritate psalterio. ps̄. lxix. dicens. Opprobrio contritum est cor meum et desperatussum. sed uerius sic. opprobriū confregit cor meū et infirmatussum. ubi. lxx. interpretes nominaliter verterunt ta leporian. et nostra trāslatio legit improperiū expectauit cor meum et miseriam. sed secundū hebręos uerbū est et non nomen. rabi Salomon uoluit literam aleph de substantia uerbi esse anus. et p defectum alterius aleph quod personam primā denotat hoc loco sic scriptum. sed rabi Iona uerbum esse primitiuū nus docuit. et illud ipm aleph quod per prothesin legitur personam primam designare. quod uerum puto. uidebis supra in aleph.

נזד Coxit. ebullire fecit. Gen̄. xxv. Coxit autem Iacob pulmentum. Inde nomē ius coctum siue pulmentum. ut in allegato uersu. et Haggęi. ij. Panem aut pulmentum.

נזה Aspersit. Leuitici. iiij. Tincto digito aspergens septies contra velum. Inde nomen aspersor qui aspergit. Numeri. xix. Ipse q̄cꝫ qui aspergit aquas lauabit uestimenta sua. hęc omnia per defectum nun literę. qua propter zain recipit dagges.

נזל Fluxit. Isaię. lxiiij. A facie tua montes defluerent. Inde fluenta et riui. ps̄. lxxviij. Et eduxit aquam de petra. pro quo Hierony. Et eduxit

נוף Pampinauit.frondificauit.circumstipauit surculos aromatum. Prouerbiorum.vij.Aspersi cubile meum myrrha et aloe. hoc est inse ui uel infixi in cubile meum surculos seu frondes aromatum.Inde no men surculus.palmes ramus.propago seu frutex aromatū.ps̄.xlviij. Fundatur exultatione uniuersę terrę.q̄d miror ita de gręco esse trāsla tū.lxx.enim gręce sic.eurizo agalliamati idest bene radicato gaudio vniuersę terrę.sed rabi Salomon eo loci nos interpretatur arbusculā, quasi uerbum e uerbo dicendum sit,ciuitas quę est pulcher surculus aromaticus lętificans omnem terram.translationes nostrę fauum esse uoluerunt.Canticorum.iiij.Fauus distillans labia tua sponsa.& Prouerbiorum.xxiiij.Et fauum dulcissimum gutturi tuo.

נוף Leuauit seu eleuauit mouendo hinc et inde.Numeri.vi. Susceptaq; rursum ab eo eleuabit in conspectu domini. quod de uerbo ad verbum secundum Onkelum chaldęum sic est legendum.& eleuabit ea sacerdos eleuationem corā domino.vbi notabis duas eleuationes in sacrificiis.unam sursum et deorsum et uocatur thruma.aliam dextrorsum et sinistrorsum seu antrorsum et retrorsum,nominaturq; a pręsenti uerbo thnupha.simile ponitur Leuitici.vij.Pectusculū enim eleuationis et armum separationis.sic Leuitici.viij. Tulitq; pectuscu lum eleuans illud coram domino.idest mouens hinc et inde.

נוץ Floruit. Canticorum.vij. Si floruerunt mala punica.sic Eccle siastis.xij.Et florebit amygdalus.ubi aleph ponit̄ loco iod in medio di ctionis.Inde nomen flos.Geñ.xl.Paulatim in gēmas et post in flores. quod uerbum e uerbo sic legitur.& erat in gemmando ascendit flos eius.nam ultima litera he est mappik.potest tamen etiam de substātia dictionis esse quę alias mutet̄ in thau.Iob.xv.Et quasi oliua proiiciēs florem suum.assumit et quandoq; literam nun. Canticorum secūdo. Flores apparuerunt in terra.

נוצוץ Effulsio.scintilla.Ezechielis.i.Et scintillę quasi aspectus ęris. alio in loco reperit̄ prima per iod scripta.Isaię.i.Et opus eius quasi scin tilla.& pro eo quod nos legimus ps̄.cxxxij.Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.rabi Salomon interpretat̄ ab igne seu scītulla illuminabit.quasi diceret scintillabit seu effulgebit.

נור Lucibulum.lucerna.iij.Regum.xi. vt remaneat lucerna Dauid

quietum.tranquillum.iocundum.suaue ac placens.seu placidum. Numeri.xxviij.Holocaustum suauissimi odoris atq; incensi est domino idest placidissimi.ubi geminatur heth litera. et nomen in alia forma Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie.et eiusdem.ix. Verba sapientum audiunt̄ in silentio idest cum tranquillitate ocio requie.Inde verbum graue transitiuū tranquillificare si liceat dicere,Exodi.xxxiij. Et requiem dabo tibi.idest compescam te uel mitigabo te. sic Ezechielis.xvi.Et requiescet indignatio mea in te.et Isaię.xi. Et requiescet sup eum spiritus domini.Inde nomē requies sub uariis formis. Ester.ij. Et dedit requiem uniuersis prouinciis.item aliter. p̄s. cxvi. Conuertere anima mea in requiem tuam.

נוט Concussit.mouit.p̄s.xcix.Moueat̄ terra.ꝓ q̄ Hiero. cōcuciat̄.

נום Obdormiuit seu dormitauit.Nahum.iij.Dormitauerunt pastores tui rex Assur.et psalmo.lxxvi. Dormierunt somnum suum.et p̄s. cxxi.Neq; dormitet qui custodit te ecce non dormitabit.

נוס Fugit.abiit.euanuit.secessit.Deuteronomij ultimo.Nec dentes illius moti sunt.pro quo rectius Iudęi sic legunt.Et non fugerat speciositas eius.quod chaldaica translatio habet sic. Et non alterabatur speciositas decoris uultus eius.ut diximus in litera lamed. & Iosue.viij.ꝓ eo ꝙ habetur fugiemus et terga uertemus. legunt hebręi.fugiemus āte eos.& Isaię.xxx.Sed ad equos fugiemus ideo fugietis.Inde uerbū graue fecit fugere,hoc est fugauit.Exo.ix.Fecit confugere seruos suos et iumenta in domos.inde nomen Ieremię.xlvi. Fugierunt conciti ꝓ fugam fugierunt. quod et prothesin patitur et paragogen. Isaię.lij. Nec in fuga properabitis.

נוַע Mouit.concussit.Amos nono. Et concutiam in omnibus gentibus domum Israel sicut concutitur triticum. et passiue Nahum.iij. Si concussę fuerint cadent in os comedentis. & reperitur per concisionem literę vau. Amos quarto.Et uenerunt duę et tres ciuitates. idest mouerunt uel cesserunt.& Genesis quarto. Et ero uagus et profugus in terra. Inde nominantur מְנַעַנְעִים instrumenta musica ænea quibus appendent multa crepitalia a concutiendo et mouendo sic dicta.et a gręcis sistra a sio quod in futuro habet siso idest quatio concutio. ij.Regum.vi.Et sistris et cymbalis.

vxorem secundum Paulum burgēsem et magistrum Dauid kimhi in libro de radicidus quę semper domi habitat. unde.lxx. transtulerunt gręce oreoteta idest decorem. q̃d nos legimus speciem. p̃s.lxviij. Et speciei domus diuidere spolia.pro q̃ in psalterio suo Hieronymus sic. Et pulchritudo domus diuidet spolia.quod rabi Salomon de synagoga Israelitica intelligit.id etiã Lyra exponit de ecclesia. et Ieremię.vi. Speciosę et delicatę assimilaui filiam.significat etiam tugurium seu tabernaculum pastorum quo caulam sępe intelligunt. quamuis translatio nostra interpretetur pascua.ij. Regum.vij. Ego tuli te de pascuis. euidentius legit Sophonię.ij.Et erit funiculus maris requies pastorũ. vbi.lxx.etiam traduxere pascua pastorum.sed Ionathas chaldęus domunculas pastorum uertit.et quãdoq̧ plurale mutat alterum vau in aleph.ut Ioelis.i.Quia ignis comedit speciosa deserti,idest tuguria pastorũ in deserto.uolunt autem quidam dicere q̧ sit cuiusdã loci in deserto propriũ nomẽ.sed Hieronymus generaliter intelligit aut plana camporum aut pratorũ florentia aut uirentia herbis loca quę pascua prębuere iumentis.hęc omnia propter significatũ habitaculi oriũtur transsumenda.Iob.viij.Et pacatũ reddet habitaculum iustitię tuę.& Ieremię.xxxi.Pulchritudo iustitię mons sanctus.quod Iudęi legunt similiter habitaculum dicentes.habitaculum iustitię mons sanctus. q̃d secundum rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi in eiusdem commentariis intelligitur de domo sanctificationis et de monte unde procedet omnis benedictio in ęternum. quia deus benedicet illum in diebus Messiæ benedictione quæ nunquam terminabitur.hæc Ioseph.Sępius tamen aliter et aliter uariant translationes.ut Ieremię.xxiij.Et cõuertam eos ad rura sua.idest ad caulas seu mapalia sua.

נוח Requieuit.Habacuk tertio.Requiescam in die tribulationis.et Isaię.lvij.Requiescent in cubili suo.et primo regum.xxv. Locuti sunt ad Nabal omnia uerba hęc ex nomine Dauid et siluerunt. pro et requieuerunt atq̧ cessauerunt. Ionathas chaldęus interpretatur & finierunt.quod in sermone nos solito appellamus pausare. est autem pausare diductum a gręco uerbo futuri temporis pausomę idest desinam.quiescam.cessabo.id quod hoc uerbum noah similiter designat. Genesis octauo. Requieuitque arca mense septimo. Inde nomen

Creaui fructum labiorum. & illud Ionathas chaldaice traduxit sermonem. vnde id quod legimus Malachię primo. Et quod supponitur contemptibile est cum igne quod illud deuorat. hebræi interpretantur. Et sermo eius scilicet sacerdotis offerentis contenitur et esca illius scilicet altaris ut panis et adeps &c. nam ignis hic nulla fit mentio. sed sunt qui similiter fructum a superiori significato exponunt cui aliquantulum aspirat Hieronymus in commentariis cum ait. Fructus autem altaris ignis est cibusque ignis hostię uel holocausta.

נוד Eiectus. mobilis. profugus. Genesis quarto. Vagus et profugus eris in terra. super terram. Inde moueri. Nahum tertio. Quis commouebit super te caput. super quo Hieronymus in commentariis recte sic ait. in hebręo non habetur caput, sed nos apposuimus ut sensus manifestior fieret. Symmachus interpretatur lugebit. septuaginta interpretes gemet. et Ieremię decimooctauo. & mouebit caput suum. & Prouerbiorum. xxvi. Sicut auis ad alta transuolans idest sicut auis ad mouendum. sic Ieremię. l. Et moti sunt et abierunt. & in alia forma ps. xxxvi. Et manus peccatorum non moueat me. per iod literam. & in alia forma Genesis. iiij. Et habitauit profugus in terra.

נוה Habitauit. constitit. sustentatus est. permansit. stetit erectus.

Habacuk. ij. Sic erit uir superbus et non decorabitur. rectius sic. Vir superbus nō stabit erectus. iuxta thargum Ionathę. hoc est Nabuchodonosor uir arrogans et superbus non consistet in permanētia regni sui. quasi diceret non permanebit in statu suo. Inde nomen consistentia. status. mansio. habitaculum. ędes. Ieremię decimo. Et decus eius dissipauerunt. quod hebręi legunt. & habitationes eorum seu ędificium eius deuastarunt. cui lectioni uidētur etiam Hieronymus et Nicolaus de lyra consentire iu cōmentariis. nam Hieronymus sic scribit, quod in tantam solitudinem redegerunt Ierusalem ut publicarum et priuatarum ędium oīa dissiparent. Lyra sic. dissipauerunt scilicet templū in quo Iudęi maximegloriabant. unde uerius translatio nostra uertit Exodi. xv. Ad habitaculū sanctum tuū. quo in loco etiā eius nominis uerbum legit. Iste deus meus et glorificabo eū. quod secundū proprietatē linguę sic hebręi legunt. Iste deus meus et hospitabo eū seu tabernaculū habitationēque ei faciam. sic enim Onkelus chaldaice trāstulit. Iste deus meus et ędificabo ei sanctuarium. Significat etiam speciosam

ctius rabi Salomon gallus exponit illuminamini, ut sit sensus uidete. sic etiam id quod supra fuit allegatum Isaię sexagesimo. tunc uidebis & afflues interpretant aliqui. tunc uidebis et illuminaberis. in qua sententia est rabi Dauid kimhi in commentariis. Inde nomen lux uel lumen. Iob tertio. Nec illustretur lumine. inde illud quod legitur Iudicum sexto. Fecerūtq; sibi antra et speluncas in montibus. idest fecerūt subterraneas rimas seu fissuras tanquam fenestellas per quas lumen eis ad foueas latenter incideret hoc enim uocabulum insinuat.

נוא Deseruit. uitauit uerbū graue. infregit. cessauit. irritauit. cōtradixit. deserere uel discedere fecit. Numeri. xxx. Si aūt statim ut audierit contradixerit pater. et eiusdem tricesimosecundo. Cur subuertitis mentes filiorum Israel. idest ad quid infringitis sententias filiorum Israel. uel potius cur uitare facitis corda filiorum Israel. & quandoque deficit aleph et mutatur vau in iod. ut ps. cxli. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. quod rabi Salomon interpretatur non deseret uel non uitabit caput meum. quem Nicolaus de lyra uolens imitari exponit non prohibebit caput meum. cęterum non recte hic transfertur peccatoris, sed oleum principis siue regis. item ab hoc verbo deriuatur nomen Numeri decimoquarto. Et scietis ultionem meam. & est sic iuxta mentem Onkeli. sed secundum proprietatem linguę significat desertionem uel discessionem. ut illic recte commentatur rabi Salomon.

נוא Alexandria. Nahum tertio. Nunquid melior es alexandria populorum. ubi uideas Hieronymum in cōmentariis super duodecim, & supra in principio nun.

נוב Excreuit. fructificauit. propagauit. germinauit. nostra trāslatio habet multiplicauit. psalmo. xcij. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio sic uertit. adhuc fructificabūt in senectute. et gemīata beth litera. Zacha. nono. Et uinum germinans uirgines. et uide quam contrarium interpretatur nostra translatio threnorum quarto. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terrę. quod hebraice sic. Quoniam isti effluent trāsfossi fertilitatē agri. sed Prouer. x. parturire trāsfertur. os iusti parturiet sapientiam hoc est propagabit. inde nomen propago siue germen aut surculus siue palmes. quod fructū legimus Isaię. lvij.

נהה Lamētatus eſt.planxit.ululauit.Micheę.ij. Cantabit canticū. ſed rectius.lxx.interpretes plangeť planctus.ſicut et Ieremię.ix. Doce te filias ueſtras lamentum. et eiuſdem.xxx. Vox in excelſo audita eſt lamentationis &c̄.

נהג Duxit.minauit. threnorꝫ.iij. Me minauit et adduxit.p̄s.lxxx. Qui deducis uelut ouem Ioſeph.Eccleſiaſtis.ij.& animum meum trās ferre ad ſapientiam.ideſt aſueſacere cor meū in ſapientia. unde mores et ductus hominum ſic dicuntur ab inducta conſuetudine.

נהל Suſtentauit.tulit.portauit.Exodi.xv.Portaſti eum in fortitu- dine tua.et concordat cum tranſlatione chaldaica Onkeli.Iſaię.li.non eſt qui ſuſtentet eam.

נהם Fremuit.rugiuit.Prouerbiorꝫ.xix.Sicut fremitus leonis ira re gis.pro quo hebręi.Rugit ſicut leones ira regis. et eiuſdē.xxviij.Leo rugiens.tranſlatio noſtra alibi aliter legit Prouerbiorum quinto. Et gemas in nouiſſimis tuis.pro fremas.

נהק Vociferauit. clamauit.ſonuit. rudit. Iob.vi.Nunquid rugiet onager.puto interpretem dicere uoluiſſe rudet.nam rudere aſinorū et onagrorum eſt. Perſius Findor ut arcadię pecuaria rudere dicas. miror tranſlationem noſtram alio in loco lętari interpretatam eſſe. Iob.xxx.Qui inter huiuſcemodi lętabantur.ſed hebręi ſic legunt.inter arbuſta clamant ſub urticis conglutinantur.omnia inde deriuata ſigni ficant fremitum ſicut gręce bromaſthę ſecūdum Suidam kai onkaſtę quę ſunt onagrorum et aſinorum propria.

נהר Confluxit ſeu affluxit.et ſignificat curſum ad libitum. Ieremię xxxi. Et confluent.ad bona domini. Iſaię.lx. Tunc uidebis et afflues. Inde nomen fluuius ſeu flumen.p̄s.lxxx. Et uſqꝫ ad flumē propagines eius.&pluraliť declinať in cōmuni genere.in maſculino ut Iſaię.xxxiij. Locus fluuiorū riui latiſſimi.in fœminino ut pſalmo.xxiiij.& ſuper flumina pręparauit eam.

נהר Illuminauit.illuſtrauit.pſalmo.xxxiiij. Accedite ad eum et illu minamini.quod Hieronymus in ſuo pſalterio de hebraica ueritate a ſuperiore uocabulo traduxit ſic. Reſpicite ad eum et confluite. ſed re

ſpontaneum ideſt munificum. unde munifici et liberales hoc nomine dicũtur principes. ut pſalmo. cxiij. Vt collocet eum cum principibus cum principibus populi ſui. et pſalmo. cx. pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die uirtutis tuę in ſplẽdoribus ſanctorum. Hieronymus traduxit populi tui ſpontanei in die fortitudinis tuę in montibus ſanctis. et pſalmo. cxix. Voluntaria oris mei. unde uoluntarius et liberalis dicitur nadib qui omnia indulget oculo bono, ſecundum rabi Dauid kimhi in cõmentariis ſuper Iſaiam capitulo. xxxij. Ibi princeps ea quę digna ſunt principe cogitabit et ipſe ſuper duces ſtabit.

נדה Remouit. ſeparauit. prolongauit. ita interpretatur Ionathas chaldęus. Amos. vi. Qui ſeparati eſtis in diem malum.

נדה Merces meretricis. et ſcribitur ſex punctis. Ezechielis. xvi. omnibus meretricibus dantur mercedes. et addit in principio nun ut ibidem cernere licet.

נדח Seceſſit. aberrauit. motus eſt. fugit. Deutero. xix. ſecuris fugerit manum. Deute. xxx. Si cardines cęli fueris diſſipatus. et paulo ante. In quas diſperſerit te dominus deus tuus. Inde nomen Iſaię. xi. Et congregabit profugos Iſrael. ſimile pſalmo. cxlvij. Diſperſiones Iſrael congregabit. pro q Hiero. eiectos Iſrael cõgregabit. qd et poſtea ſic interpretatus eſt threnorum ſecundo. & eiectiones ideſt aufugia et exilia.

נדן Vagina. i. Paralip. xxi. Et conuertit gladiũ ſuum in uaginã. Inde uolunt dici uerbũ iadon. Gẽn. vi. ubi nos legimus. non permanebit ſpiritus meus in homine. ibi mgri hebręorum ſic uertũt. nõ uaginabitur ſpiritus meus, ut ſupra in litera daleth commemorauimus.

נדא Propulſauit. torſit. proiecit. p̃s. i. quẽ ꝓiicit uentus. et Iob. xiij. Contra foliũ qd uento rapit̃. i. foliũ propulſatũ. ſimile Iſaię. xli. Sicut ſtipulã uento raptã. i. ſicut ſtipulã ꝓpulſam. et p̃s. lxviij. pro eo qd nos legimus. Sicut deficit fumus deficiant. hebręi uertũt. ſicut propellitur fumus proiicias ſeu propellas. et uolunt hic eſſe gerundiũ paſſiuum.

נדר Vouit. ij. Regũ. xv. Vouens enim uouit ſeruus tuus. i. uotũ uouit. et Numeri. xxx. Si quis uirorum uotum domino uouerit.

נָגַשׁ Acceſſit.appropinquauit.Geneſis.xliiij.Accedens autem propius Iudas. & Geneſis decimonono. Recede illuc. pro appropinqua huc.cata aphęreſin nun literę primę.& infra.Iamq; prope erant ideſt appropinquabant.ſic Iſaię.xxix.Eoquod appropinquat populus iſte ore ſuo.

נָגַשׂ Angariauit.exegit.depopoſcit.repetiit.quarto Regum.xxiij. Et unumquemq; iuxta uires ſuas exegit tam argentum quam aurum. & nominaliter Iſaię decimoquarto.Et ſubiicient exactores ſuos.& infra.Quomodo ceſſauit exactor ideſt coactor.angariator.rurſus Deuteronomij decimoquinto.Repetere nõ poterit quia annus remiſſionis eſt.et infra.A peregrino et aduena exiges.omne ſignificatũ eiuſdẽ vocabuli afflictionem denotat.

נֵד Maſſa.moles.aceruus.Ioſue tertio.Vna mole conſiſtent.quod poſtea ibidem circumlocutus eſt ſic.ad inſtar montis intumeſcentis. & Exodi decimoquinto.Stetit unda fluens.ubi in latinis libris deeſt ſicut moles ſeu aceruus.q̃d Onkelus chaldaice traduxit ſicut paries. vnde Nicolaus de lyra exponit aqua ſicut murus erecta.

נָדַד Remouit.fugit.receſſit.Oſeę ſeptimo.Vę eis quoniam receſſerunt a me.Eſter ſexto.Noctem illam duxit rex inſomnem. uerbum e uerbo ſic.in nocte illa fugerat ſomnus regem. et pſalmo.xxxi. Qui uidebant me foras fugerunt a me. et Nahum tertio.Reſiliet a te.Iſaię.x. Migrauit Madmena.et Ieremię quinquageſimo. Recedite de medio Babylonis.omnia remotionẽ ſignificant.Inde etiam remotio propter menſtrua dicitur נִדָּה Leuitici decimoquinto. Et quę menſtruis temporibus ſeparatur.et eiuſdem duodecimo.Iuxta dies ſeparationis menſtruatę.et omnino accipitur pro fœditate et immũdicia Ezrę.ix. Terra immunda eſt iuxta immundiciem.

נָדַב Libuit.fauit.indulſit.Exodi triceſimoquinto.Omnes uiri & mulieres mente deuota obtulerunt. & infra. Voluntaria domino dicarunt.et ſic ſignificat idem quod uoluntarie liberaliter et ſpõtanee obtulit.Ezechielis quadrageſimoſexto . Cum autem fecerit princeps

quod sic scribitur. adhuc plagã unam uenire faciam super Pharaonē. & Leuitici .xiij. plaga lepre. et sic scribitur nun segol. uerbum autē & nomen reperitur in uno uersiculo Geñ .xij. Flagellauit autē dominus Pharaonem plagis maximis. ꝓ plagauit siue percussit percussionibus magnis. nam grece plaga iuxta linguam doricam dicit̄ percussio. a uerbo ãtiquo peplego presentis temporis, quod a peplega preteriti temporis uerbi plesso deriuat̄. ut legitur in libro electorũ greco Varini Camertis. sed Hieronymus noster .lxx. interpretes imitatus est etiam in suo psalterio de hebraica ueritate. p̃s, lxxiij. Et cum hominibus non flagellabunt̄. quia .lxx. grece traduxerunt mastigothisontę. similiter in eodē. Et fui flagellatus tota die. q̃d .lxx. memastigomenos uerterunt.

נגף Impulit. irruit. lesit. luem attulit. q̃d nostra translatio percussit interpretatur. Exodi .xxi. Et percusserit quis mulierem pregnantem. mox uariauit in eodem capitulo trãsferendo uulnerauit, ibi. si bos alienus bouem alterius uulnerauerit. iterum .ij. Regũ .xij. Percussitq; dominus paruulũ. similit̄ Exodi .xij. uarie traduxit. percutiens egyptios. et mox sequitur. ingredi domos uestras et ledere. Onkelus chaldaice transfert utrobiq; ad percutiendũ. inde nomen sex punctis idest lues seu internecio. Exodi eodem. nec erit inter uos plaga. quod Onkelus chaldaice uertit mortalitas. uerbum aliud. p̃s .xci. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum idest ledas. aliam formam per ꝓthesin mem et paragogen he literarum inuenies Numeri .xxv. in fine. et eiusdem xxvi. in pricipio. Que percussa est in die plage ꝓ sacrilegio Phegor. postq; noxiorum sanguis effusus est. quod ultimum ita ponitur. & factum est post plagam. oĩa eius uocabuli deriuata significant percussionem ad mortem uel ad minus prope mortem.

נגר Dispersum. effusum et euersum est. diffluxit. secundo Regum decimoquarto. Quasi aque dilabimur. quod sic scribitur. quasi aquæ defluxe uel disperse in terrã. simile Michee primo. Sicut aquæ que decurrunt in preceps. idest sicut aque disperse. Ionathas chaldeus uertit deriuantes uel defluentes scilicet asdin. et threnorum tertio. Oculus meus afflictus est. ubi legitur hebraice. Oculus meus defluxit effudit. Item Michee primo. Et detraham in uallem lapides eius, hoc est dispergam lapides de montibus in ualles more cupientiũ edificare.

xiiij.Et luna non ſplendebit in lumine ſuo. inde noga ex ſeptẽ planetis quę uenus dicitur,quo uocabulo utuntur philoſophi et cabaliſtę ut rabi Iuda hariſi in libro de geomanticis quęſtionibus. et rabi Ioſeph minor in libro qui inſcribitur hortus nucum.

נגח Cornupecit.inſultauit.impegit.inuaſit.Exodi.xxi.Si bos cornu percuſſerit.et infra.Si bos cornupeta fuerit. et Deuterono.xxxiij. In ipſis uentilabit gentes,hoc eſt ipſis cornibus inſultabit. et p̃s.xliiij. In te inimicos noſtros uentilabimus cornu.ubi tranſlatio noſtra circũ locutiue interpretatur hoc uocabulum. ſignificat autem inſultum & impulſum cornibus animalium.

נגל Falx a quo magel quaſi mnagel.ut Ioelis ultimo.Mittite falcẽ de quo ſupra in litera mem.

נגן Luſit inſtrumentis muſicis.iiij.Regũ.iij.Cumq; caneret pſaltes. verbũ e uerbo ſic.Et factum eſt cum organizaret organiſta uel citharizaret citharœdus.et.i.Regum.xvi.Et pſallat manu ſua.inde organiſta ſeu muſicus manualis.p̃s.lxviij. Pręuenerunt principes coniuncti pſallentibus.rectius quam Hiero.qui uertit pręceſſerunt cãtores eos qui poſt tergum pſallebant.et ex eo inſcribitur titulus pſalmi quarti ſic.victori in pſalmis.

נגע Percuſſit.tetigit.pulſauit.perculit.i.regum.x.Exercitus quorũ tetigerat deus corda.quod exponit Dauid kimhi in cõmentariis ſup quatuor ſic .quibus dedit deus in cordibus eorũ ad complacendũ ei. et Gen̄.xxvi. Sicut et nos nihil tuorũ attigimus.quod Onkelus chaldaice ita.Sic q; nos lęſimus te.Ruth.ij.ut nemo moleſtus ſit tibi. quod ſic ſcribitur.nonne mandaui pueris ne pulſent ſeu tangant te. et Gen̄. iij.Et ne tangeremus illud.Inde uerbũ graue Canticoꝝ.ij. Tẽpus putationis aduenit.ideſt contigit ſiue attigit.et uerbũ tranſitiuũ ſecundi. ut Exodi.xij. Et aſpergite ex eo ſuperliminare. ubi uerbũ e uerbo ſic. Et facite tangere ſuperliminare ac duos poſtes de ſanguine.ſic Exodi iiij. Tetigitq; pedes eius.pro fecitq; tãgere pedes eius.ideſt adhibuit ſeu pięcit ad pedes ſuos.et Iſaię.vi.Et tetigit os meum. ideſt adhibuit ſuper os meum et fecit tangere.

נגע Plaga.percuſſio. Exodi.xi.Adhuc una plaga tangam Pharao

nauſeari faciunt. vel ſecundũ rabi Iſhac auengieth ampullari. ac quaſi fungorum aut ueſicularum imaginem edere atq; tuberculari.

נגב Meridies. auſter. Danielis. xi. Et confortabitur rex auſtri. Geñ. xxviij. Dilataberis ad orientem et occidentem et ſeptẽtrionem et meridiem. ſic Ioſue. xvij. Ephraim ſit ab auſtro et ab aquilone Manaſſe. Et Iſaię. xxx. Onus iumentorum auſtri. Interpretatur autem Ionathas chaldęus hoc uocabulũ meridiem. i. Regũ. xxvij. Cõtra meridiẽ Iudæ et contra meridiem Ierahmeel et contra meridiem Ceni. alij exponũt locum deſertum ſterilem. aridum. quia a meridie illarum urbium ſita eſt vaſta ſolitudo et terra inhabitabilis.

נגד Retulit. explanauit. enunciauit. indicauit. Geñ. iij. Quis enim indicauit tibi. quod Onkelus chaldęus interpretaẽ. quis oſtendit tibi. eodẽ modo illud Deuteronomij. xxvi. Profiteor hodie coram dño. idem Onkelus interpretatur ſic. Oſtendi hodie domino deo tuo. Eccleſiaſtis. x. Et qui habent pennas adnunciabunt ſententiam.

נגד Exaduerſum. eregione. in cõſpectu. ante. coram. apud. penes. ꝓcul. i. Regũ. xvi. Num corã dño eſt chriſtus eius. quod uero ſcribiẽ Geñ. ij. Adiutorium ſimile ſibi. recte ſic legitur. Adiutoriũ quaſi corã eo. ideſt ſecundum gerundenſem. adiutorium q̃d ſtet coram eo a quo ſeparetur et cum quo coniungaẽ iuxta uoluntatẽ ſuam. & rabi Dauid kimhi exponit ſic quaſi diceret. Et erit in conſpectu eius paratum continue ad obſequendum ei. et ut ait rabi Salomon gallus nõ ad prelian dũ. et ſic recipit alias partes indeclinabiles ſicut caph et lamed et mem. ſic etiam he in fine. Geñ. xxi. Seditq; eregione procul.

נגיד Capitaneus populi. dux. princeps. i. Regum. ix. Et unges eum ducem ſuper populum meum Iſrael. et eiuſdem. x. Ecce unxit te dominus ſuper hereditatem ſuam in principem.

נגה Splenduit. fulſit. Iob. xxij. Et in uiis tuis ſplendebit lumen. Inde nomen Habacuk. iij. Splẽdor eius et lux erit. Ezechielis. i. Et ſplẽdor in circuitu eius. ſic in alia forma ubi ſplẽdificare ſignificat habetur ps. xviij. et. ij. Regum. xxij. Et dominus illuminabit tenebras meas. et Iſaię

ctiue Iob.xlij. Vt non uobis imputetur stulticia. alias prauitas. Inde verbum graue. Ieremię.xiiij. Neq; facias nobis contumeliam. quod hebraice sic legitur. Et non deturpabis soli um glorię tuę. idest ne floc cifacias seu abiicias aut uile reputes. sic Deuterono.xxxij. Et recessit a deo salutari suo. quod sic legendum est. Et abiecit deum siue contem- psit. despexit. uile fecit.

נֵבֶל Lagena. uter. cantharus. uas uinarium factum uel ex corio uel ex luto aut argilla. i. Regū.x. Alius portans lagenā uini. et eiusdē.xxv. Et duos utres uini. & Isaię.xxx. Sicut conterit̃ lagena figuli. et Ieremię xlviij. Et lagunculas eorum collident.

נֵבֶל Lyra seu psalterium. species organi secundum Suidam. i. Regū x. Et ante eos psalterium et tympanum. de quo uide beatum Hierony mum in epistola ad Dardanum de diuersis generibus musicorum & Angelum politianum in miscellaneis ca.xiiij. superius autē uocabulū scribitur sex punctis, pręsens uero reperit̃ etiam quinq;. ut p̃s.xxxiij. In psalterio decem chordarum. sic enim extat in canonibus orthogra phię hebraicę. p̃s.lxxi. Nam et ego confitebor tibi in uasis psalmi. ubi ponitur hęc adnotatio non segol. Isaię.v. Cithara et lyra. et pluraliter Isaię.xxij. A uasis craterarum usq; ad omne uas musicorum.

נֵבְלֵי Imbres inundationes. quod trāslatio nostra concentū uertit. Iob.xxxviij. Et concentum cęli quis dormire faciet. Inde mabul quasi manbul catacly smus seu diluuiū. simile Isaię.xxx. Riui currentiū aq̃r.

נָבַע Redundauit. effluxit. emanauit. Prouerbiorꝫ.xviij. Torrens redundans fons sapientię. Inde prępositione mem literę loco nun si- gnificatur id quod a scaturigine proximum decurrit dictū fons quasi funs a fundendo. Isaię.xlix. Et ad fontes aquarum potabit eos. Eccle- siastis ultimo. Et conterat̃ hydria super fontem. & in alia significatiōe importat eructationem et elocutionem. ut p̃s.cxix. Eructabunt labia mea hymnū. pro quo Hieronymus. Fundant labia mea hymnum. & p̃s.xix. Dies diei eructat uerbum. et p̃s.lix. Ecce loquunt̃ in ore suo. & p̃s.lxxviij. Loquar propositiones ab initio. & in alio significato repe- ritur Ecclesiastis.x. Muscę morientes perdunt suauitatem ungēti. pro

ſtri.et Ieremię.xxiij.Prophetant in Baal.inde nomen propheta et participium prophetans.et cętera deriuata reperies in eodem capitulo. & Deuteronomij.xxxiiij.Et non ſurrexit ultra propheta.

נבח Latrauit.Iſaię.lvi.Canes muti non ualentes latrare.

נבט Aſpexit. attendit. uidit. Iſaię.v. Aſpiciemus in terram.quod apud grammatice doctos atq; literatos transferendum eſt. aſpiciet in terram.nam litera nun ſubſtancialis hic eſt et non accidentalis.quę in aliis formis ſępe deficit.ut Iſaię.li.Attendite ad petrã unde exciſi eſtis. attendite ad Abraham patrem ueſtrum.et p̃s.cij.Dominus de cęlo in terram aſpexit.et Geñ.xix.Noli reſpicere poſt tergum. quod uerbũ e uerbo ſic legunt.Ne reſpicias poſt te.

נבל Marcuit. attenuatus uel defatigatus eſt.expalluit. cecidit.Iſaię xl.Cecidit flos.quod alij legũt.expalluit flos. potius autem emarcuit. ſic Iſaię.xxviij.Et flori decidẽti fortaſſis ideo,quia putabãt p in b fuiſſe conuerſum.quia ſignificat infirmũ.et caducum. inane. et quod careat robore.ſic Ieremię.viij.Folium defluxit.Exodi.xviij.Stulto labore cõſumeris.quod duobus uerbis ſic.Marceſcens marceſces. uel ut Onkelus chaldaice tranſfert. Defatigatus defatigaberis. ſimile uocabulum uertit Ionathas chaldęus tabefecit.putrefecit.Iſaię .xliiij. Diſſipatione diſſipabitur terra.

נבל Stolidus.uacillans.fatuus.inanis.leuis.ſtultus.inſipiẽs.prauus. abiectus.p̃s.liij.Dixit inſipiẽs.uel ſecundũ Hieronymũ. dixit ſtultus. ſimiliter p̃s.xiiij.et Iſaię.xxxij.Non uocabitur ultra is qui inſipiens eſt princeps.et infra.Stultus enim fatua loquetur. & Deuterono. xxxij. Popule ſtulte et non ſapiens.Inde peruerſitas.prauitas.nephas. Ioſue vij.Et fecit nephas in Iſrael.& Oſeę.ij.Et nunc reuelabo ſtulticiã eius. chaldaice leuitatem eius.quod Hieronymus exponit turpitudinem et.lxx.immundiciam. cõmuniter autem hebręi prauitatem. Ionathas leuitatem.ſic.i.Regum.xxv.Super uirum iſtum iniquum Nabal quoniam ſecundum nomen ſuum ſtultus eſt et ſit ſtulticia cum eo.ſic in fœminino genere Iob.ij.Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es. Inuenitur etiam uerbaliter Prouerbiorum.xxx. Et qui ſtultus apparuerit poſtq̃ eleuatus eſt.proprie ſic.Si infatuaris in eleuando. Item abſtra-

נאף Mœchatus est.adulteratus est.Leuitici.xx.Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui,morte moriatᷣ et mœchus et adultera. et Iob.xxiiij.Oculus adulteri obseruat caliginē. & reperitur geminata tertia litera ph. Oseę.ij. Et adulteria sua de medio uberum suorum.

נאץ Irritauit.opprobrauit.detraxit.blasphemauit.exacerbauit. exasperauit:idest ad iracundiam prouocauit.Prouerbiorꝝ.i. Et detraxerint uniuersę correctioni meę.& threnorum.ij. Et in opprobrium & indignationem furoris sui.& Isaię.v.Et eloquiū sancti Israel blasphemarunt. & Nūeri.xiiij. Vsqꝫ quo detrahet mihi ppl's iste. et ps.cvij. Et consilium altissimi irritauerunt. pro quo Hiero. blasphemauerūt.

נאץ Pullulauit.ꝓpagauit.floruit. Eccle.xij. Florebit amygdalus.

נאק Vociferauit amare.dolenter clamauit.nostra translatio interpretatur gemuit.Ezechielis.xxx.Et gement gemitibus interfecti corā me. ubi chaldaica Ionathę translatio habet. Et rugiet rugitu.sic Iob xxiiij.De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.nomen eius Exodi secundo.Et audiuit dominus gemitum eorum,idest uociferationem et clamorem.quia pręmittitur ꝙ ascendit clamor eorum ad deum.et sic exponit rabi Salomon per uerbū ęquipollens,q̄d apud Isaiā ca. v. clamorem significat, ubi legitur, Et ecce clamor.

נאר Maledixit et gloriam abstulit.threnorum.ij.Maledixit sanctificationi suę.et psalmo .lxxxix. Auertisti testamentum serui tui. pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Attenuasti pactum serui tui. Rabi Salomon. Vacare fecisti.alij deuastasti.ut Ioseph kimhi.Ego putarē significari hoc uerbo floccifacere.ex animo dimittere.et abiicere. sic Malachię.iij.Et in penuria uos maledicti estis.

נבב Vanum.inane.cauum.non solidum.Exodi.xxvij.Non solidū sed inane et cauū intrinsecus facies illud.& Iob vndecimo. Vir uanus in superbia erigitur.vide supra in uerbo bib. & Ieremię quinquagesimosecundo.Et intrinsecus caua erant.

נבא Prophetauit.uaticinatus est.Ioelis.ij.Et prophetabunt filij ue

נא   אלף נון דגוש בו

ia.nunc.obſecrantis particula o uel obſecro.uelut ueteres lo
e qui ſolebant amabo te. et ſimilia.Exodi.xi.Dices ergo omni plebi..quod rectius legitur ſic.Loquere nunc ad aures populi.& Nũeri.xij.Obſecro domine mi.et infra.Deus obſecro ſane eam. & recipit in principio aleph ana et idem ſignificat. p̃s.cxviij. O domine ſaluum me fac o dñe bene proſperare.ſimiliter hortandi aduerbiũ Canticorum.iij.Surgam et circuibo ciuitatem pro eia ſurgam.

נא Alexandria ea quę eſt in ęgypto. ſic enim Ionathan chaldęus interpretatur Ezechielis.xxx.Et faciam iudicia mea in alexãdria. & Hieronymus in commentariis ſic ait.pro quo neſcio quid uolẽtes ſeptuaginta dixere dioſpolin.

נאד Lagena ſeu uter.Iudicum.iiij.Quę aperuit utrem lactis.& p̃s. cxix. Quia factus ſum ſicut uter in pruina.quod legi debet.ſicut uter in uapore fumi.& profecto mirarer tranſlationem niſi uiderẽ Hiero. etiam de habraica ueritate ita uertiſſe. credebã eſſe uitium ſcriptoris qui ꝓ pruna ſcripſerit pruina.ſed cum cernerẽ.lxx. interpretes grece pachne interpretatos.iam pẽdebam animi.recordatus illud Pauli ad romanos.xiiij.vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat. &pluraliter declinatˀ in forma fœminini generis. Ioſue.ix. Vtres uini ſciſſos. ubi eius adiectiuũ ẽ generis maſculini.ſicut ĩfra eodẽ.vtres uini nouos ĩpleuimus. et quãuis ſcribatˀ quãdoq; diphthongo aleph et vau.ut in ſupra citato Iudicum libro.quandoq; per ſimplex aleph.ut in aliis.tamen mihi nõ placuit in ordinẽ vau poſt nun ponere.ut quidã tẽptauerˀt quaſi aleph eſſet literalis adiectio.ſed potius huc locaui ꝙ aleph mea ſententia ſit litera principalis qua ſimplici crebrius ſcribitur quam diphthongo.

נאם Eloquutus eſt.dixit.ait.inquit. Ieremię.xxiij. aſſumũt linguas ſuas et aiũt dicit.ubi ſecundum Hieronymũ ſubauditur dominus.nã dominus non eſt de textu.& ſcribunt grammatici ꝙ נאם ſit nomẽ et ſignificet dictum. quamuis nos ſemper interpretemur uerbaliter. ut ait uel dicit.inde nõĩnantˀ eloquẽtes et prudẽtes eloqo נאמנים quod ab amen noſtra tranſlatio ueraces traduxit. Iob.xij.Cõmutans labium ueracium.alij uero ab hoc uocabulo dicendi ſic legunt.Labefactans labium oratorum uel eloquentium.

אַמְתַּחַת Saccus. pera. Genesis.xliiij.Pone in ore sacci iunioris. forcasse ita nominatũ a uocabulo superiore quod repletionibus quotidianis extendatur.

מָתַי Quando.psalmo.cxix.Quando consolaberis me.et cum prę ponitur ad significat usq; quo uel quousq;.ut ps.vi.Et tu domine usq; quo.& ps.lxxx.Quousq; irasceris super orationem serui tui.

מֹתֶן Lumbus.Ieremię.xiij.Et pones illud super lumbos tuos.& infra.Sicut enim adhęret lumbare ad lumbos uiri.& Iob.xl.Fortitudo eius in lumbis eius.

מָתַק Dulcorauit.uel potius dulcescebat.Iob.xx.Cum enim dulce fuerit.& Prouerbiorum.xxvij.Anima dulcoratur.et nomen dulce in eodem capitulo.Esuriens etiam amarum pro dulci sumit.et eiusdem xvi.Et qui dulcis eloquio maiora reperiet.pro quo hebręi.Et dulcedo labiorum addit eruditionem.nam ibi scribit̃ sex punctis.sed adiectiuum per vau et holem.Canticorum secundo.Et fructus eius dulcis gutturi meo.

dominatio.dominium et potestas.Geñ.i.Vt preesset diei.item ut pre esset nocti.i.ad dominiũ diei et ad dominium noctis. Accipit enim in fine he uel thau et in principio mem alterum.sicut et ps.cxlv.Et domi natio tua in omni generatione et generatione.

משל Cõparatio.assimilatio.parabola.prouerbiũ.Ezechie.xviij. Si erit ultra uobis parabola hec in prouerbium. Inde prouerbiare & prouerbiãtes si liceret sic latine dicere.ut Ezechielis eodẽ ca. Quid est φ inter uos parabolã uertitis idest parabolatis.puerbiũ.et in passiuo vt ps.xlix.Cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus. & ps.xxvij. & assimila bor descendentibus in lacum.

משק Relictum.desertum.siccum.Sophonie.ij.Siccitas spinarum. & putat rabi Ioseph pater Dauidis kimhi q̃d expositio eadẽ etiã con ueniat illi uersiculo Geñ.xv.ubi nos legimus. Et filius.pcuratoris do mus mee iste damascus Eliezer.ut sit legẽdum filius relicti scilicet cui omnia domus mee gerenda reliqui in manus suas.

מתג Frenum.capistrũ uel camus.sic.lxx.exposuere in ps.xxxij.In camo et freno maxillas eorũ cõstringe. est aũt camus a grecis sumptũ quod illi kimos dicunt.et est quedã species freni secundũ Iulium pol lucem et Suidam.ita Prouerbiorum.xxvi. Flagellum equo et camus asino.licet Dauid kimhi illic stimulũ q̃ asini pũgunt uelit intelligi.

מתים Gens. populus. uiri siue homines.Iob.xi.Tibi soli tacebunt homines.et ps.xvij.Domine a paucis de terra diuide eos.pro quo re ctius in suo psalterio Hiero.A uiris manus tue dñe qui mortui sunt in profundo.et adiũctũ numero significat paucos. ut Deuterono.iiij.& remanebitis pauci.et hoc uocabulum tantum in plurali reperimus.

מתום Integritas. sanitas. ps.xxxviij. Nõ est sanitas in carne mea. rabi Salomon tam gallice quã teutonice exponit integritatẽ.et Isaie.i. non est in eo sanitas.idest secundũ Ionathan chaldeũ uel quietudo.uł etiã integritas.secundũ alios hebreos uel firmitas uel bona ualetudo.

מתח Expandit. tetendit. Isaie.xl.Et expandit eos sicut tabernacu lum ad inhabitandum.

משי Vestis serica subtili staminę ac subtegmine cõtexta ita ut pilos atq; capillos tenuitate uel superet uel ęquet. vnde Hiero. subtile trãs- tulit. Ezechielis. xvi. Et indui te subtilibus. hoc. lxx. interpretati sunt rectius sic. Et circũdedi te trichapto. q̃d sane uocabulũ Hieronymus post diligentẽ inquisitionem cum in nullo gręcorũ libro ętymologiã eius inuenisset, asseuerat ipsos. lxx. interpretes pro nouitate rei nouũ cõposuisse. notauit hęc ipse in suis sup Ezechielẽ cõmentariis. Suidas vero grãmaticus gręcus et author ualde bõus de trichapto sic scribit. Trichapton est bombycinus pannus uel uestis preciosa. hęc Suidas.

משח Vnxit. Isaię. lxi. Spiritus domini super me eo q; unxerit me. verba sunt Mesię idest Christi regis uncti. et Geñ. xxxi. Ego sum deus Bethel ubi unxisti lapidem. Inde messiah. i. unctus. Leuitici. iiij. Si sa- cerdos qui unctus est peccauerit. et gręce dicit̃ christus a chriomę. i. vngor. p̃s. cv. Nolite tangere christos meos. quo uocabulo reges no- minantur. Isaię. xlv. Hęc dicit dominus christo eius Cyro.

משך Duxit. traxit. extendit. tetendit. iij. Regũ. xxij. Vir quidam tetendit arcum. i. traxit arcum. et Deuterono. xxi. Quę nõ traxit iugũ. & Iudicum. iiij. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cison sissa ram. et Ecclesiastis. ij. Abstrahere a uino carnem meam. Isaię. xviij. Ite angeli ad gentem dilaceratã et cõuulsam. significat et elõgari et in ho nore ac precio esse. Isaię. xiiij. Et dies eius non elongabuntur.

משך Nomen gentis à filio Iapheth descendentis. quos Hiero. in libro de hebraicis questionibus putat cappadoces esse. sunt aũt pars minoris armenię. unde putat l̃ratissimus rabi Moyses abenezra nomi natos esse ualidos apud Ieremiã equos illos q̃s nos legius emissarios. Ieremię. v. Equi amatores in fœminas et emissarij facti sunt. idest equi de mesech robustissimi atq; lasciui. rabi Ioseph gorionides hoc uoca- bulo dici putat gentem tuscanam.

משל Dominatus est. p̃s. cvi. Et dñati sunt eorum qui oderunt eos. & Deute. xv. Dñaberis natiõibus plurimis et tui nemo dñabit̃. Geñ. xlv. Et ipse dñatur in omĩ terra ęgypti. Isaię. xl. Et brachiũ eius dom̃a bit̃. & p̃s. lxvi. Qui dominatur in uirtute sua Inde nomina deriuata. ut

medicorum.Isaię.xxxviij.Et cataplasmarent super uulnus.Inde nomē Leuitici.xxi.ubi pro cataplasmato in testiculis trāslatio nostra posuit herniosum.uide supra in אֶשֶׁךְ

מָרַט Decapillauit. euulsit. Ezrę.ix. Et euulsi capillos capitis mei. eius passiuū Leuitici.xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt. pro facile euellunť.itē et si a fronte ceciderint pili.significat etiā nudare. limare. polire.atq; leuigare.Ezechielis.xxi. Gladius exacutus est et limatus. Item ut splendeat limatus est.idest ut coruscet politus est.item dedi eū ad leuigandū.item et iste limatus est.reperiunť oīa hęc in eōdem ca.

מָרַץ Violauit.peruertit uerba alterius.detraxit.Iob.vi.Quare detraxistis sermonibus ueritatis.et.iij.Regum.ij. Maledictione pessima idest pursa.quod Ionethas chaldęus exponit acerbissima. et Dauid kimhi in commentariis Regum.forti ac uiolenta.

מָרַק Emundauit.purgauit.defricuit.detersit.poliuit.Leuitici.vi. q; si uas ęneum fuerit defricabitur.& Ieremię.xlvi. Polite lāceas. inde mundus muliebris hoc generali nomine appellatur quicquid ad cultum mulierum pertinet.ut Ester.ij. Expletis omnibus quę ad cultum mulierū pertinebant.item postea.quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant.

מָרָק Ius.sorbillum.aqua in qua decoquūtur carnes uulgo brodiū appellant.Isaię.lxv.Ius prophanum in uasis eorum. & Iudicum sexto. Et ius carnium mittens in ollam.

מָשַׁשׁ Tetigit.attrectauit.apprehendit.palpauit. Geñ.xxvij.Si attrectauerit me pater meus.et infra.Accede huc ut tangam te fili mi.et Geñ.xxxi.pro eo q; legimus.scrutantiq; omē tentoriū. ueritas habet ita.Et attrectauit uel tetigit laban omne tentoriū.sic infra.Et scrutatus es omnē supellectilē meā.pro attrectasti. et Exodi.x. Tenebrę super terrā ęgypti tam densę ut palpari queant.& Iob.xij. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce.

מָשָׁה Extraxit.eduxit.extulit.Exo.ij.vocauitq; nomē eius Moseh dicens q̄a de aqua tuli eū.et.ij.Regū.xxij.& traxit me de aquis multis.

ſtra circumloquitur Iob.xxxix.Cum tempus fuerit in altū alas erigit. ideſt ſublimabitur et uelificabitur.

מורג Traha. tribula.ploſtrum quo excutiunt̃ fruges. Iſaię.xli.Ecce poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum.et pluraliter ſecūdo Regū xxiiij.Et plauſtrum et iuga boum in uſum lignorum.

מרד Defecit. rebellauit.receſſit.Geñ.xiiij.Et tertiodecimo anno receſſerunt ab eo.et.iiij.Regum.xviij.Rebellauit quoq; contra regē aſſyriorum.et Iob.xxiiij.Ipſi fuerunt rebelles lumini. aliqui hebręorꝝ exponunt.Ipſi fuerunt in deſcenſu luminis,ideſt in tenebris uel obſcuro.ut mem ſit ꝓthesis.Inde nomē מֶרֶד deſertio.defectio. rebellio. pręuaricatio.Ioſue.xxij.Si pręuaricationis animo hoc altare cōſtruximus.et ſcribitur ſex punctis.

מרודים Abiecti. uiles. humiles et egeni. Iſaię.lviij.Et egenos uagoſq; induc in domū tuam.et threnorꝝ.i.Recordata eſt Ieruſalē dierꝝ afflictionis ſuę et pręuaricationis.quod rectius dicit̃ et egeſtatis.conſequenter in ca. iij.eiuſdē. tranſlatio noſtra uertit tranſgreſſionē. recordare paup̃tatis meę et trāſgreſſionis meę. quaſi a ſuperiore deriuatū.

מרה Diffidit.incredulus fuit.uel nō credidit.Nūeri.xx.Quia non credidiſtis mihi ut ſanctificaretis me corā filiis. inde nomē ĩcredulus. ut eodē q̃ ſup̃ ca.Audite rebelles et increduli.ubi nr̃a trāſlatio utrūq; ſignificatū ꝓ uno ṽbo hebraico poſuit.ſic igit̃ clare uides unde oriat̃ tranſlationū diuerſitas cū interp̃tum alius aliter uocabula deriuanda cenſuerit.ut etiā p̃s.cv.Et nō exacerbauit ſermones ſuos. ꝓ q̃ Hiero. rectius in ſuo pſalterio.& nō fuerūt increduli uerbis eius ſcilicet Moyſes et Aaron.ita aūt p̃mixtim utunt̃ interp̃tes hoc uocabulo ut quiſq; ſuā ſequat̃ opinionē.threnorꝝ.i. Quia os eius ad iracundiā ꝓuocaui. mox alit̃ in eodē. Quia amaritudine plena ſum. itē ca.iij.eiuſdē. Et ad iracundiam prouocauimus.quaſi eſſet deriuatū a primo marar.ſignificat aūt et ſic abalienationem.mutationem.et alterationem.

מורה Culter raſorius ſeu nouacula ſecundum Dauid kimhi in libro de radicibus.noſtra tranſlatio interpretatur ferrum.Iudicū.xvi. Ferrum nunquam aſcendet ſuper caput meum.

מרח Cataplaſmauit.hoc eſt emplaſtra cōpoſuit more chirurgico

proprium nomen dęmonis.rabi Dauid kimhi exponit eum locum dę ęstu intenso qui hominibus inducit mortē.unde poterimus illud Iob iij. lucidius intelligere quam nos legimus. et īuoluatur amaritudine. sic rectius transferendo.& torreant eum diaboli diurni.uult dicere. dęmonium meridianum.hoc est ęstus nimij et calores febriles.

מָרַד Rebellauit.defecit.aduersatus est.quod translatio nostra interpretatur contempsit.Exodi.xxiij.Nec cōtemnendum putes. vnde quidam hebręorum exposuerunt uersiculum Isaię.xxxviij. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę.sic scilicet ad rebellionē āię meę.uel secundū Ioseph kimhi.Immutationē animę meę.

מָרַר Immutauit.alterauit.Ieremię quadragesimooctauo. Et odor eius non est immutatus.

תַּמְרוּרִים Amaritudines.secundum Hieronymum in commentariis Ieremię.sed Symmachus uertit transmutationes. eiusdem.xxxi. Pone tibi amaritudines.Dauid autē kimhi in opere suo super Oseam prophetam ca.xij.Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis.ꝑ amaritudinibus transfert statuas. cumulos. aceruos siue congeries in modum arę seu altaris.et sunt eleuationes lapidum. Inde illud Danielis.viij.Efferatus est in eum. sic exponūt magistri hebręorum.& eleuatus est super cū.vt sit recta lectio.statue tibi titulos. pone tibi aras siue statuas.alias luctum seu fletum transtulerunt.Ieremię.xxxi.Vox in rama audita est lamentationis luctus et fletus.pro quo.lxx.lamentatio et fletus et luctus.Ionathas chaldaice sic exponit. quod plorat Ieremias propheta.quia magnam stragem et plurimam necem immiserit Nabuzardan de ramatha domui Israel quę fleuit ipsam Ierusalem in amaritudine &c.

מְרֵרָה Fel.Iob.xx.Fel aspidum interius.

מְרִיא Pecus pingue. pro quo nos legimus ouem.Isaię.xi. Vitulus et leo et ouis simul morabuntur.et significantur eo uocabulo armēta domi saginata.ut sunt oues et boues pingues.quare translatio nostra legit.iij.Regū.i.Arietibus et uitulis et uniuersis pinguibus.significat etiam exaltationem.sublimitatem.et eleuationem.quod translatio no

מקק Perdidit. et perire seu tabescere atq; interire fecit. Item liquit uel liquefiebat. Isaię.xxxiiij. Et tabescet omnis milicia cęlorum idest peribit seu interibit. imo potius abolebitur et destruet. sic Ezechielis iiij. Et contabescat in iniquitatibus suis. & Zacharię. xiiij. Tabescet caro uniuscuiusq; stantis super pedes suos et oculi eius contabescent in foraminibus suis et lingua eorum contabescet in ore eorum. lxx. interpretes uerterunt. Et oculi eorum defluent de foraminibus.

מק Tabes. putredo. fetor. interitus. perditio. Isaię. iij. Pro suaui odore fetor. & nostra translatio quandoq; fauillam uertit. ut eiusdem. v. Sic radix eorum quasi fauilla. quod exponit rabi Dauid kimhi in commentariis super Isaiam quasi putredo uel caries.

מקל Virga. baculus. Ieremię. xlviij. Baculus gloriosus. per zere in fine. Geñ. xxx. Tollens ergo Iacob uirgas populeas. per patha.

מקום Locus. Exodi. xx. In omni loco in q̄ memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicam tibi. quod rectius sic uertitur. In omni loco ubi faciam meminisse nominis mei ueniam ad te.

מר Stilla. Isaię. xl. Ecce gentes quasi stilla situlę.

מרר Exacerbauit. amaricauit. Exodi. i. Atq; ad amaritudinem perducebant uitam eorum. & p̄s. cvij. Quia exacerbauerunt eloquia dei. Inde amarum et alia deriuata. & Isaię. v. Ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. et Exodi. xv. Nec poterant bibere de marah eo q̄ essent amarę. Inueniť autē aspirationē he finalē mutare in aleph. Ruth primo. Sed uocate me mara idest amaram. inde oīa acetaria dicunť marorim ut est herba acetosa uel acidula seu lachtuca agrestis. sic enī scribit rabi Salomon Exodi. xij. Et azymos panes cum lachtucis agrestibus. q̄ omnis herba acerba dicitur maror. inde amaritudo. Iob. xiij. Scribis cōtra me amaritudines. et in alia forma Deu. xxxij. Et botrus amarissimus. et Isaię. xxxviij. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. per unicam res literam.

מרירי Spiritus ęstuans. dęmon exacerbationis. furia infernalis q̄ gręce erynnis nuncupať. pro quo nescio quare trāslatio nostra habet Deuterono. xxxij. morsu amarissimo. ubi scribit rabi Salomon q̄d sit

ſpeluncam duplicem.et.ij.Regū.xxiij.Ad Dauid in ſpeluncā odollā.

מַצָּה Lis.et aſſumit finalem literam he fœminini generis,et ſignificat quoq; azymum ac non fermentatum.Exodi.xij.Septem diebus azyma comedetis.

מָצַץ Suxit.noſtra tranſlatio habet mulxit a mulgendo. Iſaię.lxvi. Vt mulgeatis et deliciis affluatis.ſed rectius ſeptuaginta interpretes ſic.ut poſtq̄ ſuxeritis delectemini.uide ſupra in uocabulo miz.

מָצָא Sufficit.inuenit.Ieremię.xxxi.Inuenit gratiam in deſerto populus.et Prouerbiorum.viij.Qui me inuenerit inuenit uitam.Inde nomen p̄s.xxxij.Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore oportuno.rectius in ſuo pſalterio Hieronymus. ad tempus inueniens.& eius paſſiuum Iſaię.xiij.Omnis qui inuentus fuerit occidetur.

מְצָד Arx.turris.fortalicium.locus munitus.et altitudo petrarum inexpugnabilis.noſtra tranſlatio habet refugium. p̄s.xxxi. Quoniam fortitudo mea et refugium meum. et pluraliter eodē.In domum refugij.et.ij.Regum.v.Cœpit autem Dauid arcem zion.

מָצָה Profudit. expreſſit. extorſit. exhauſit.Iudicum.vi.Expreſſo vellere concam rore impleuit.eius paſſiuum.Leuitici.i.Decurrere faciat ſanguinem ad crepidinem altaris.

מֵצַח Frons.Exodi.xxviij. Et erit ſuper thiaram imminens fronti pontificis.et Ezechielis.iij.Et frontem tuā duriorem frontibus eorū.

מִצְחַת Ocrea.i.Regū.xvij.Et ocreas ęreas habebat in cruribus.

מֵצַר Anguſtia uel locus ſtrictus unde fugere nequeamus. threnorum.i.Omnes perſecutores eius apprehenderunt eā inter anguſtias. trāſlatio noſtra uertit pericula.p̄s.cxvi.Et pericula inferni inuenerūt me.ꝑ quo Hiero.ſic.Et munitiones inferni.ſępe mem appoſitiue ponitur ut primitiuum uideatur zara, quod eſt tribulatio.ut in eodem. Tribulationē et dolorē inueni. unde illud p̄s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum et exaudiuit me in latitudine dominus.

cithara sonabit.& Ionę.ij.Et orauit Ionas ad dominum deum suum de ventre piscis.& dicit̃ pluraliter sicut uiscera. nam significat simul oĩa interiora.ut p̃s.xl.Et legem tuam in medio cordis mei. quia cor est omnium interiorum generale dominium et radix.

מעט Minuit.decrescebat.Prouerbiorꝝ.xiij.Substantia festinata diminuet̃.& Exo.xxx.Pauper nil minuet.Inde nomĩa et aduerbia parꝝ paulũ paululũ paulomĩus.p̃s viij.Minuisti eũ paulominus ab angelis. & nominaliter Geñ.xxiiij.Pauxillum aquę mihi ad bibendum prębe. & pluraliter Ecclesiastis.iiij.Iccirco sint sermones tui pauci. inde alterius formationis uerbũ Ezechielis.xxix.Et imminuã eos ne imperent gẽtibus.est et alia forma Ecclesiastis.xij.Molẽtes in minuto numero.

מעך Concidit.contriuit.conquassauit.confregit. compressit.Leuitici.xxij.Omne animal quod uel cõtritis &c̃. et Ezechielis.xxiij.Ibi subacta sunt ubera earum.quod.lxx.dicunt.Ibi ceciderunt ubera. Hieronymus rectius exponit.Ibi confregerunt ubera earum.

מעך Fixit.i.Regum.xxvi.Et hastam fixam in terra.

מעל Pręuaricatus est.transgressus est.pręteriit.Iosue.xxij.Nonne Achan filius Zare pręteriit mandatũ domini.et paulo superius.Quę est ista transgressio cur reliquistis dominum. & Leuitici.v. Anima si pręuaricãs cerimonias.magister Iacob iehielis Ioans pręceptor meus exposuit hoc uerbum pro sacrilegium cõmitere uel uiolare fidem.

מעיל Tunica siue pallium.Exodi.xxviij. Facies et tunicã superhumeralis totam.et Ezrę.ix.Scidi pallium meum et tunicam.& p̃s.cix.& operiantur sicut diploide.pro quo Hieronymus. Et operiantur quasi uestimento.magistri dicunt uestem esse honestam et insignem.

מען Pręposito lamed significat dictionem propter.propterea.propterea q̃d.iccirco.ideo. Leuitici.xvij.Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel.et Exodi.xvi.Vt temptẽ eũ.idest propterea quod temptem eum.et Isaię.xxxviij.Propter me et propter Dauid seruum meum.

מער Spelunca.recipit paragogen he literę.Geñ.xxiij. Vt det mihi

מָסַךְ Infundendo miſcuit more pincernarum. ps. cij. Et poculum meum cum fletu miſcebam. Iſaię. xix. Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum uertiginis. ſic Prouerbiorum. ix. Miſcuit uinũ ſuum. & in eodẽ loco. Bibite uinum quod miſcui. inde nomen per ſex puncta ſcribendum. pſalmo. lxxv. Plenus mixto.

מָסָךְ Velamen. operimentũ ſublime coopertorium. ſicut ſolemus in lectulis ſupra caput diſtendere, quod uelum Galli cęlum nominãt. & Hieronymus illud appellauit a tendendo tentorium. Exodi. xxvi. Facies et tentorium in introitu tabernaculi et quinq; colũnas tẽtorij. aliter traduxit Iſaię. xxij. Et reuelabitur operimentũ Iudę. alij textus habent. Et reuelauit operimentum Iudę. ſed. lxx. tranſtulerunt. Et reuelabunt portas Iudę. quidã hebręorum uerterũt ſic. Et exulabit dominiũ Iudę. uel tranſmigrabit tentorium Iudęę. Rabi Ionas ſecundum huius dictionis ſignificatum exponit etiam illud Ezehielis. xxviij. Omnis lapis precioſus operimentum tuum. quod Ionathas dicit. diſtincte poſitus ſuper ueſtimentum tuũ. et inuenit alias ſcribi per ſin loco ſamech.

מָסַר Elegit. allegauit. tradidit. delegauit. Nũeri. xxxi. Dederũtq; millenos de ſingulis tribubus. Onkelus chaldaice. Electi ſunt de militibus mille per tribus. unde per id uerbum dicitur a magiſtris hebręorum q̃ Moyſes recepit legem de ſinai et delegauit Ioſue. & dicunt allegationes in biblia maſaroth, quas ego annotationes ſoleo appellare. aliter autem ſupradictum uerbum exponunt eodẽ capitulo Numeri. Et pręuaricari uos fecerunt in dominũ ſuper peccato Phogor. quod Onkelus chaldaice ſic traducit. fallendo falſe coram domino.

מָעַד Nutauit. uacillauit. lapſus eſt. ps. xviij. Et non ſunt infirmata veſtigia mea. pro quo Hieronymus in ſuo pſalterio. Et non deficient tali mei. cuius inſtar hoc idem traduxit. ij. Regum. xxij. Et non deficiẽt tali mei. hebręi ſic. Et non labantur genua mea. & ps. xxxvij. Non ſupplantabuntur greſſus eius. pro quo Hiero. nõ deficient greſſus eius. vnde nomen adiectiuum Prouer. xxv. Et pes laſſus. i. vacillãs. labilis.

מֵעָה Viſcera. venter. inteſtina. Ieremię. iiij. Ventrem meum uentrem meũ doleo. & Iſaię. xvi. Super hoc uenter meus ad Moab quaſi

מָנַע Remouit. uitauit seu uitare fecit. priuauit. deposuit. Gen̄.xxx. Quipriuauit te fructu uẽtris. & p̄s.lxxxiiij. Nō priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. sic Numeri.xxiiij. Deus priuauit te honore.

מְנֹר Lignum teres et oblongum instar mali quo stamen textorū circumuoluitur. & a Hieronymo dicitur liciatorium. i. Regum.xvij. Hastile autem eius erat quasi liciatorium texentium. & scribi debet ultima per literam res secundum antiquos et castigatos libros. quãuis in plurimis iuniorum uoluminibus maxime autem impressis per daleth scriptum reperiam.

מָסַס Dissolutum est. euanuit. fugit. interiit. Isaię.x. pro eo quod nos legimus. & erit terrore profugus. hebręi dicunt. & erit quasi euanescẽs et fugitiua. quod etiam Ionathas chaldaice similiter exponit sic. Exodi.xvi. Cumq; incaluisset sol liquefiebat idest euanescebat. Onkelus chaldęus uertit resoluebatur. sic Iosue.vij. Pertimuitq; cor populi. idest dissolutū est cor populi quasi liquefactum. eiusdem.ij. interpretatur. Et elanguit cor nostrum.

מַס Munus personale. collecta indictio super indictum. angaria perangaria. tributum. census. iij. Regum quinto. Et erat indictio triginta milia uirorum. & threnorum primo. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. & Genesis.xlix. Et erit tributis seruiens. Inde uenit per additionem he literę in fine מִסָּה idest oblatio quę fit superiori domino propter debitum munus personale. Deuteronomij.xvi. Oblationem spontaneam manus tuę quã offeres iuxta benedictionẽ dei tui. quod nomen nos christiani sacrificio nostro impositū retinuimus usq; ad hoc tẽpus. ut a nobis appelletᷣ missa. q̃d a gręcis liturgia. Nota igitᷣ quod missa neq; gręcum neq; latinū est, sed hebraicū. sicut etiam pasha neq; gręcū neq; latinū extat. sed ab hebręis mutuatū. ut in sua dictione uidebimus. cui astipulatᷣ illud euangelicū, q̃d Christus de tributo cęsari dando iudicauit. Matthęi.xxij. Date quę sunt cęsaris cęsari. & quę sunt dei deo.

מָסָה Dissoluit. liquefecit. et concordat cum superiori. Iosue.xiiij. Dissoluerunt cor populi. & p̄s.vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo, idest liquefaciam. mollificabo. seu dissoluam.

Sed rabi Ionas ſcribit ꝙ ſit nomē cum articulo et nō uerbum. & Iſaię lxv. Numerabo uos in gladio. Inde nomen numerus he conuerſo in iod, et aliquando nun in fine addito. Iſaię eodem. Et libatis ſuper eam. vbi textus habet. et peragitis numero de libamine. ideſt ſacrificatis ſeptem planetis. cui aſtipulat̃ tranſlatio. lxx. Et impletis dęmoni poculũ. vnde dicunt hebręorum grāmatici ꝙ ſit nomen generale aſtrorũ. & Dauid kimhi in cōmentariis Iſaię ſcribit ꝙ ſit nomē ſtellę. ego autem numerum ſic puto ſignificari. ut idololatras pythagorizantes notarit numero ſeruientes. ad quod alludit ſcriptura more ſolito. cum ita ſequitur in textu. Numerabo uos in gladio.

מָנֶה Pondus certum quod a nobis mna uel mina uel libra dicitur. ut. i. Ezrę. ij. Argenti mnas quinꝗ milia. et Nehemię. vij. Et argenti minas duo milia.

מָנָה Decreuit. conſtituit. parauit. Danielis. i. Qui conſtituit uobis cibum et potum. & Job. vij. Et noctes laborioſas enumerauit mihi. q̃d non recte tranſlatum eſt, ſed ſic uertetur. Et noctes laborē parauerũt mihi. & per apocopē Ionę. ij. Et pręparauit dominus piſcem grandē.

מָנָה Pars. ſors. porcio. munus. uices. debitũ. conſtitutum. attinēs. Leuitici. viij. In partem ſuam ſicut pręceperat ei dominus. et. p̃s. lxiij. Pars vulpiũ erũt. ſic enĩ ſingularit̃ et nō pluralit̃ legi debet. et p̃s. xvi. Dominus pars hęreditatis meæ et calicis mei. quod hebraice ſic. Dominus ſors partis meæ. et reperitur aliquando per epentheſin aleph pro uice ac ſorte ſacerdotum. Reperit̃ etiam per apocopen man q̃d nos manna dicimus. Exodi decimoſexto. Appellauitꝗ domus Iſrael nomen eius man. Quia neſcientes quo nomine eum de cælo miſſum cibum nominarent. volebant generaliter dicere man quaſi munus ſic Nehemiæ nono. Et manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum.

מִנְחָה Iuncto he finali ſignificat oblationem. ſacrificium. orationem. et placationem. Leuitici ſeptimo. Et omne ſacrificium ſimilæ quod coquitur in clibano. et pſalmo centeſimoquadrageſimoprimo. Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. et Ezræ nono. Et ego ſedebam triſtis uſꝗ ad ſacrificium ueſpertinum.

מָלַץ Dulcorauit.ps̄.cxix.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua. et Hieronymus.quam dulce gutturi meo eloquiū tuum.hebręi sic secundum rabi Salomonem.Quam dulcorantē uel dulcorata sunt fauci meę eloquia tua.vnde eloquentes et eloquentia &c̄.

מָלַק Verbum significās ritum sacerdotalem in sacrificiis uolucrū imolandarum. q̄d ipse uno uocabulo latino haud quaquam eloquar. fortasse gręci kinzin diceret idest secare.incidere.ac diuidere.sed pręceptor meus homo ex iudęis nō parū literatus Iacobus iehielis loans proprietatem exprimere cupiēs periphrasticos exposuit malak idest vngue secuit ceruicem uolucris in sacrificiis,Hieronymus sic.Leuitici primo.Et retorto ad collum capite ac rupto uulneris loco.pro hoc hebraico scilicet vmalak roso idest et vngue secabit caput eius.

מִן A.de.ab.e.ex.Ezechielis.xxxix.A die illa et deinceps.et Gen̄.ij. Sed fons ascendebat e terra.eiusdem.iij.Nisi quod ex ligno de quo pręceperam tibi ne comederes comedisti.et recipit prępositionem.ut Ieremię.vij.A sęculo usq; in sęculum.et recipit postpositionē.ut Iob xx.Hoc scio a principio ex quo est positus homo.sępius etiam profert absq; nun et sola mem litera.ps̄.cxiij.Ex hoc nunc et usq; in sęculum.

מִן Non.sic enim Onkelus chaldęus uertit.Deuteronomij.xxxiij. vbi et nos legimus.Et qui oderunt eum non consurgant.

מִן Plus uel super uel quam.et est nota cōparationis.ut Prouerbiorum.xxij.Melius est nomen bonum quam diuitię multę.super argentum enim et aurum gratia bona.et sequente consonante deficit nun per apocopen.

מֵן Quod ab aliis etiam cum iod scribitur ut supra notatur.est uas musicę organicum secundum rabi Salomonem.ut ps̄.ultimo.Laudate eum in chordis et organo.

מָנָה Numerauit.ij.Regum.xxiiij.Vade numera Israel et Iudam. et gerundium eius.ps̄.xc.Dinumerare dexteram tuam sic notam fac: vbi Hieronymus melius & rectius quam septuaginta interpretes sic in suo psalterio traduxit.Vt numerentur dies nostri sic ostende.

ממלח Minutim sparsum. discussum. in morem pigmentariorũ multos acuarios pulueres tritos cõmiscentium. quod legitur Exodi tricesimo. Mixtum diligenter. thargum chaldaicum Onkeli exponit cõfusum. rabi Salomõ ait minutĩ intritũ pulchre pulchre illud cũ illo.

מלח Gubernator remorum. nauta. remex. Ezechielis vicesimose ptimo. Omnes naues maris et nautę earum. septuaginta uerterunt re miges. a superiori uocabulo secundum rabi Salomonem dictum eo ꝙ cõmiscent remis aquas atqꝫ cõtundũt. sic Ionę. i. & timuerũt nautę.

מלט Seruauit. liberauit. saluauit. Genesis decimonono. Salua ani mam tuam. item nec possum in monte saluari. Item et infra. Parua & saluabor in ea. Item festina et saluare ibi. significat etiam euasit. Iob pri mo. Et euasi ego solus.

מלך Regnauit. quarto Regum octauo. Et octo annis regnauit in Ierusalem. et Ieremię. xxxiij. Et regnabit rex. uide ibi nomẽ et uerbũ. Inde regnum et alia eiusmodi. primo Regum. xxiiij. Et nũc scio ꝙ cer tissime regnaturus sis et habiturus in manu tua regnum Israel. nomẽ cataprothesin mem literę. et uerbum per epenthesin vau. reperitur et quandoqꝫ scriptum per aleph in medio. quare caueas ne tunc credas angelum significari. qui per aleph scribitur. secundo Regum. xi. Quo tempore solẽt reges ad bella procedere. est enim quoddam singulare in biblia sicut illic insinuat adnotatio hebraica.

מלך Cõstituit. cõsuluit. cogitauit. Nehe. v. Cogitauitqꝫ cor meũ.

מלך Demon. moloch. idolum. dominus figurę cęli qui plures ha bet dignitates apud astrologos. Hieronymus putat esse luciferum in commẽtariis Amos ca. v. Et portastis tabernaculum moloch uestro. Sed rabi Moyses gerundensis Leuitici. xx. Si quis dederit de semine suo idolo moloch. dicit ꝙ non sit proprium nomen idoli. sed genera liter omne id cui pręter deum creatorem sacrificatur perperã et pro phane. quod sacrificium gręce idololatria dicitur. et de hoc longa do ctrina utitur in pręfato loco. alij dicunt esse astrum. alij figuram nati uitatis uel electionis quam syderationem magi uocant.

est aliquis homo cui haberetur tanta fides etiam coram Abr aham si adnunciaret sibi hoc miraculum.similiter ps̄.cvi. Quis loquet̃ poten tias domini.Inde nomen מִלָּה idest dictio.sermo.uocabulum.ps̄. cxxxix.Et non est sermo in lingua mea.pluraliter declinat̃ etiam termi natione masculina quandoq; per n.ut Iob.xviij.Vsq; ad quem finem uerba iactabis.quandoq; per m.ut eiusdē.xvi.Consolarer et ego uos sermonibus.grām̄atici hebræorum ponunt hanc esse unam partium orationis quam nos partem indeclinabilem uel consignificatiuam di cimus.ut apparebit in arte nostra grammatica.

מְלִילָה Spicæ teneræ,uel earum spicarum manipulus.Deuterono mij.xxiij.Franges spicas et manu conteres.

מָלֵא Plenum fecit. repleuit. impleuit. Exodi.xl.Et gloria domini impleuit tabernaculum. et inuenit̃ quandoq; absq; aleph.sed etiam inuenio qn̄q; vau loco aleph.Ezechielis xli.Ad mensuram calami sex cubitorū spacio . ꝓ quo rectius plenū uel impletū calami.ubi quidā hebraici codices tam impressi quā scripti tenent aleph. sed illa magna et castigatissima uolumina tenent vau cum holem loco aleph.

מִלּוֹא Mello nomē ꝓpriū loci uacui in ciuitate Hierosolymitana ꝓpe murum qui nondum erat exædificatus. quem ædificiis repleuit Salomon.iij. Regum.ix. Tunc ædificauit mello. et a superiori uerbo uidetur trahere originem.

מָלַח Saliuit.uel sale condiuit.Leuitici.ij.Quicquid obtuleris sacri ficio sale condias.Inde sal ut eodem loco.

מָלַח Deuastauit.detriuit.corrupit.passiue legitur Isaiæ.li.quia cœli sicut fumus liquescent.& ps̄.cvij.Terram fructiferā in salsuginē. pro quo hebræi legunt terram fructiferam ad deuastationem.

מַלּוּחַ Herba quædam.Iob.xxx.Et mandebant herbas.hebræi sic. Et uellebant seu uellicabant sponte nascentes herbas atq; contempti biles.Dauid kimhi scribit urticam eo nomine uocari.

hebręi.euanescent seu dissoluentur et loquentur in malum.sic psalmo xxxviij.Putruerunt et corruptę sunt cicatrices meę.hebręi sic. Putruerunt euanuerunt.

מִיר Mutauit. Ieremię secundo.Si mutauit gens deos suos &c̃.populus uero meus mutauit gloriam suam in idolum. & Leuitici uicesimoseptimo. Sanctum erit et mutari non potest. et nomen thmura idest permutatio.ut eodem quo supra loco.

מָכַךְ Depauperauit.depressit.humiliauit.psalmo centesimosexto. Ethumi lati sunt in iniquitatibus suis.Inde nomẽ.ut Leuitici.xxvij.Si pauper fuerit.& Ecclesiastis decimo. In pigriciis humiliabitur contignatio.& Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus. Itẽ percussio siue plaga quod a Nacha oriri uidetur.Isaię primo. Vulnus et liuor & plaga tumens.ut infra patebit in nun litera.

מָכַר Emit.ut Leuitici.xxv. Quod reliquum est reddet emptori. Inde precium.et eius uocabuli diuersas formas inuenies in allegato capitulo.passiuũ eius ponitur Isaię.l. Ecce enim in iniquitatibus uestris venditi estis.Inde emptor et uenalia.Nehemię.xiij. Et manserunt negociatores et uendentes uniuersa uenalia foris.

מְכֵרָה Habitatio.ut Genesis.xlix.Symeon et leui fratres uasa iniquitatis bellantia.quod Onkelus chaldaice sic.Symeon et leui fratres uiri fortes in terra habitationis eorum operantur fortitudinem.

מִלֵּל Loquutus est.dixit.quo sępe thargum chaldaicum utitur.& hebraice Genesis.xxi.Quis auditurus crederet Abraham. ubi nostra translatio sensum non uerba traduxit. nam hebraice sic. Quis dixit Abraham.idest secundum rabi Salomonem.Quis est ille quantus & quam magnus qui et spem affert et complet speratum. de quo rabi Moyses gerundensis scribit q hęc dictio מִי secundũ subiectã sententiam significet laudẽ uel uituperiũ.hic aũt laudẽ,alibi uero ignominiã. vt quis est Abimelech.&.i.Regum.xxv. Quis est Dauid et quis est filius Iessę.chaldaica aũt trãslatõ quã in p̃dicto Geñ.uersiculo aliquãtulum hęc nostra imitatur exponit tali modo. Quis faceret credere qui diceret ad Abraham confirmabitur q lactabit filios Sara. quasi diceret secundum gerundensem.Omnis qui audiet irridebit me quia nõ

מחק Abscidit.abstulit.dempsit.amouit.deposuit.Iudicũ.v.Quærens in capite uulneri locum.quod hebraica ueritas sic legit.Amouit vel dempsit caput eius et perfodit scilicet hysteron proteron.

מחר Cras.ut Exodi.ix.Cras faciet dominus uerbum istud.et accipit articulum loco prępositionis.ut Iudicum.vij.Sanctificamini in crastinum.significat etiam tempus longe futurum.ut Exodi.xiij. Cumq̃ interrogauerit filius tuus cras idest olim. recipit in fine thau.ut Numeri.xxxiij.Altera die phase idest de crastino paschę.

מחיר Commutatio quod alij precium traduxere. Deuteronomij.xxiij.Nec precium canis in domo domini. et quarto Regum.xxi. Argenti precium quantum digna est.

מוט Nutauit. lapsus est. motus est. p̃s.xvij. Vt non moueantur vestigia mea.Hieronymus sic.ne labantur. et in aliquibus codicibus inuenitur per dagges scriptũ quod notat ab hoc uerbo per apocopẽ esse dictum.in quibusdam autem reperitur sine dagges puncto.et tũc volunt a mot deduci.de quo supra scripsimus.

מטה Lectus.Geñ.xlviij.Sedit n lectulo.& Canticorũ.iij.En lectulum Salomonis.&pluraliter Ester.i.Lectuli quoq̃ aurei et argentei.

מטה Baculus.uirga.tribus.familia.Exodi.iiij. Virgam quoq̃ hãc sume in manu tua in qua facturus es signa.etpluraliter eiusdem septimo. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. et Numeri tricesimo sexto per totum.de tribu in tribum.et ut hęreditas permaneat in familiis.& Isaię.x.Et baculus ipse est.

מטיל Baculus. nostra translatio uertit fistulam. Iob.xl.Ossa eius velut fistulę ęris.quod hebręi legunt uelut baculus ferreus.

מטר Pluuia.Deuteronomij.xxxij.Concrescat ut pluuia doctrina mea.et iungit secum aliud uocabulum eiusdem significationis Zacharię.x.Dominus faciet niuem et pluuiam imbris. etpluraliter declinaẽ in fœmino. ut Iob. xxxvij. Et hyemis pluuiis et imbri fortitudis.Inde

מָזֶה Adustio famis.secundum alios phrenesis.secundum alios tuberculus uel apostema. Deuteronomij.xxxij. Consumentur fame & deuorabunt eos aues.

מֵזַח Obfirmatio.obligatio.zona.cingulum.Isaię.xxiij.Non est cingulum ultra tibi.& ps.cix.Et zona qua semper pręcingitur.

מַמְזֵר Pręposito mem ut mamser secundum rabi Iona.et significat spurium. Deuteronomij .xxiij. Non ingredietur mamser hoc est de scorto natus ecclesiam.quod aliqui latini errantes per n pronunciant. quidam autem deriuant ipsum a zar. de quo supra. dicentes duo m per prothesin addita.

מַזָּרוֹת Lucifer uel sydus aliud,sic dictū Iob.xxxviij.Nunquid producis luciferum in tempore suo.et dicitur quasi mazala cōmutatione lamed in res.

מָחָה Abstulit.deleuit.Numeri.v.Et delebit ea aquis amarissimis. & ps.li.Et omnes iniquitates meas dele.et Exodi.xvij. Delens delebo memoriam Amalek sub cęlo.et in passiuo.ut ps.lxix. Deleantur de libro uiuentium.& Isaię.xxv.Et auferet dominus deus lachrymam.& Isaię.xliiij.Deleui ut nubem iniquitates tuas.

מָחָה Vergebat. peruenit. porrectum est. Numeri .xxxiiij. Inde peruenient contra orientem ad mare cenereth.

מָחָא Plausit.percussit.& ponitur aleph loco he.ut Isaię.lv. Omia ligna regiōis plaudēt manu.et Ezech.xxv. Pro eo q̄d plausisti manu.

מְחִי Aries. onager. ballista. tormentum quo muri percutiuntur. mole iacta saxorum.q̄d uocabulū rabi Iudas et rabi Ionas a superiori uerbo deducūt.Ezech.xxvi.Et arietes temperabit in muros tuos.

מָחַץ Perfodit.uulnerauit.confregit. ps.cx.Cōfregit in die irę suę reges.q̄d Hiero.in psalterio de hebraica ueritate interpretat̄ pcussit. sic Deute.xxxij.Percutiā et sanabo.alit̄ ps.lxviij. Verūtamen deus cōfringet capita inimicoꝶ suoꝶ.sed illud q̄d in eodē psalmo sequitur ut intinguat̄ pes tuus in sanguine nō est de hoc significato.quia per metathesin ponitur a hamuz.de quo supra.

secundum aliquos hebræorū grāmaticos quandoq; cataparemptosin per insertionem aleph literæ nihilominus monosyllabū. ut Iob.xxxi. Si in manibus meis adhæsit macula.quod aliqui transferunt quantu/lumcunq; uel ne minimum quidem.ut superius inuenitur.

תְּמוּנָה Præposito thau et accepta terminatione fœminina significat similitudinem.imaginem.effigiem rerum tam corporalium quam incorporalium.Exodi.xx.Neq; omnem similitudinē quæ est in cælo desup et quæ in terra deorsum.

מֹץ Palea seu illud minimum quod est in spicis.ut sunt quisquiliæ. vnde a nostris sæpe puluis transferī. ut Oseæ.xiij. Sicut puluis turbi ne raptus. & p̄s.i. Sicut puluis quem proiicit uentus.& Sophoniæ.ij. Quasi puluerem transeuntem diem.translatio etiam nostra fauillam uertit.Iob.xxi.Et sicut fauilla quam turbo dispergit.

מֹר Myrrha.Canticorū.i.Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi.

מוּשׁ Desiit.recessit.fecit recedere idest mouit.abstulit.Zachariæ iij.Et auferam iniquitatē terræ illius.pro quo.lxx.contrectabo transtulerunt.& Nūeri.xiiij.Non recesserūt de castris.& Exodi.xiij.Nunq; defuit columna.est autem quandoq; actiuū quandoq; neutrum sane illud quod habetur p̄s.cxv.Manus habent et non palpabunt.a sequē ti quodam primitiuo deducitur.

מוּת Mortuus est catasyncopen.i.Regum.xvij. Videntes autem philistim q mortuus esset.& Gen̄.xxv.Mortuus est in senectute bo/na.& Ezechielis.xxviij. Et morieris in interitu occisorum. quod.lxx. sic.Et morieris morte vulneratorum. ubi præponitur mem catapro/thesin.et id quod sequitur uerterūt.lxx.melius quam nos.Mortibus incircumcisorū morieris.& ponitur hoc uerbis Isaiæ.vi. In anno quo mortuus est rex Ozias.& Genesis quadragesimoseptimo. Cur ergo morimur.Inde transitiuum graue secundo Regum primo. Ego inter/feci Christum domini.et Ieremiæ vicesimo . Quia non me interfecit a vulua idest mortificauit.

מָזַג Miscuit. pincernauit. in pocula fudit. Canticorum septimo. Nunquam indigens poculis.

מוט Palus.pertica.uectis.hasta.uel baculus quo res suspensę uehũtur baiulantur aut loco mouentur. Numeri.xiij. Quem portauerunt in uecte duo uiri. et Numeri.iiij. Et inducent uectes.

מוטה Iugum iumentorum. translatio nostra habet cathenam. Ieremię.xxviij. Et tulit Ananias propheta cathenam de collo Ieremiæ prophetę et confregit illud. quod relatiuum hebręorum magistri ut congrua sit locutio ad iugum referunt. nã et motah apud eos est generis fœminini. & secundum idoneos eorum authores significat phalangam lignum longum quod transfigit iugum quo boues subdunť. q̃d quia est aliquando bifurcatum. ideo a.lxx. interpretatur furca in loco Ieremię ubi supra.

מוך Depauperatus. oppressus et attenuatus est. Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus. item si paupertate compulsus. cęterum pręceptor meus dixit hoc nomine bombicem significari.

מול Concidit. circumcidit. Deuteronomij.xxx. Circumcidet dñs deus tuus cor tuum. & Deutero.x. Circumcidite igiť prępputiũ cordis uestri. Inde secundũ grammaticã deriuata et inflexa sicut est uerbum graue quod per iod loco uau scribiť. ut p̃s.cxviij. ubi nos legimus. Et in nomine domini quia ultus sum in eos. hebręi habent. quia excidam abscindam concidam eos. & p paragogen duplicať lamed. ut p̃s.xc. Vespere decidat et arescat. pro excideť. Hiero. uertit conteretur. sic in alia forma.

מול Contra. exaduersum. ante. pro. Exodi.xviij. p eo quod nostra translatio habet. Esto tu populo in his quę ad deũ pertinet. hebraica ueritas legit. Esto tu populo ante deum uel coram seu exaduersum. & Deutero.i. Contra mare rubrum. significat etiam quandoq; situm loci. ut.ij. Regum.v. Et uenies ad eos ex aduerso pirorũ. & Numeri.viij. Contra eam partem quam candelabrum respicit. scribiť etiam aliqñ per aleph post uau in eadem significatione loci quasi eregione. ut Nehemię.xij. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso idest eregione.

מום Sordes. macula. Leuitici.xxi. Qui habuerit maculã de semine Aaron. & Deuteronomij.xxxij. Et non filij eius in sordibus. Inueniť

מחמח Neglexit. posthabuit. tardauit. distulit. ps. cxix. Paratus sum et non sum turbatus. quod rectius in suo psalterio Hieronymus Festinaui et non neglexi. & Isaię. xxix. Obstupescite et admiramini scilicet pro tarditate stuporē traduxit. & Genesis. xliij. Si nō intercessisset dilatio. rectius sic. nisi tardauissemus.

מהל Permiscuit. Isaię. i. Vinum tuum mixtum est aqua.

מהר Festinauit. accelerauit. Geñ. xviij. Qui festinauit et coxit illū. & ps. xvi. Postea accelerauerunt. eius passiuum Habacuk. i. Gentem amaram et uelocem. & Isaię. viij. Velociter spolia. cito prędare. & ps. xlv. Calamus scribę uelociter scribentis. quę nominaliter proferunť. Sed aduerbia fiunt per paragogē he finalis. ut Isaię. v. Et ecce festinus velociter ueniet.

מהר Dos et donatio. paraferna. Geñ. xxxiiij. Augete dotem et munera postulate. & Exodi. xxij. Dotabit eam. item. Iuxta modum dotis quam uirgines accipere consueuerunt.

נמהר Stultus. quasi qui omnia pręcipitat. Isaię. xxxij. Et cor stultorum intelliget scientiam.

מוג Defluxit. tabuit. liquuit. commotum est. Amos ultimo. Qui tāgit terram et tabescit. sic paulo inferius pro eo quod nos habemus. Et omēs colles culti erunt. hebręi interpretanť liquescent seu defluēt, scilicet abundantia lactis. sicut Ioel loquitur ca. iij. Colles fluent lacte.

מוח Medulla. Iob. xxi. Et medullis ossa illius irrigantur. & ps. lxvi. Holocausta medullata offeram tibi.

מוט Commotus est. lapsus. nutans. cadens. Prouerbiorum. xxv. Iustus cadens coram impio. & Leuitici. xxv. ubi legimus. Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu. hebręi habent sic. Et cum depauperatus fuerit frať tuus et ceciderit nutauerit seu deflexa fuerit manus eius tecum. & Deutero. xxxij. Vt labatur pes eorum. & ps. xciij. Si dicebam motus est pes meus. & ps. lxvi. Et non dedit in commotionem pedes meos. et ps. cxl. Cadent super eos carbones.

מֶגֶד Delicatum.dulce.secundum rabi Salomonē Deutero.xxxiij. In benedictione Ioseph ubi hęc dictio sępe ponitur et ꝓ pomis ac frugibus secundum nostram translationem uulgariam interpretatur. sic enim legimus de pomis cęli.item de pomis fructuū solis et de pomis collium ęternorum et de frugibus terrę.pro quo ubiq; legunt hebręi de dulcedine seu de delicatis siue deliciis.et Canticorum.iiij. Cum pomorum fructibus.quod rectius hebręi sic.Cum fructibus dulcibus ac delicatis.quod chaldęi magdenin appellant.unde seruat eandē literā nun in fœminino plurali.ut Gen̄.xxiiij.Fratribus quoq; eius et matri dona obtulit.ꝓ quo hebręi sic.Delicata obtulit.idest fructus de terra Israel dulces.sic enim rabi Salomō fœmininū per masculinū exponit.

מַגָּל Falx.Ioelis ultimo.Mittite falcem quoniam maturauit messis. & Ieremię.l.Et tenentem falcem in tempore messis.

מָגַן Clausit.protexit.Gen̄.xiiij.Quo protegēte hostes in manibus tuis sunt.hebręi sic.Qui clausit hostes tuos in manibus tuis.alij sic.qui ligauit aut corripuit.cui uidetur translatio chaldaica consentire.Inde protectio uel scutum.ut eiusdem decimoquinto.Ego protector tuus. & Deuteronomij.xxxiij.Scutum auxilij tui.et Prouerbiorum.iiij.Corona indyta proteget te.& Oseę.xi.Protegam te Israel.

מָגַר Detraxit.deiecit.collisit.psalmo octogesimonono.Et sedem eius in terra collisisti.quod Hieronymus de hebraica ueritate sic uertit.Et thronum eius in terra detraxisti.

מַד Vestis seu tunica linea quā nos camisiam dicimus.Leuitici.vi. Vestietur tunica sacerdos.& ps̄.cix. Et induit maledictionē sicut uestimentum.& pluraliter declinatur tam masculine quam fœminine.

מָדַד Mensus est. Isaiæ.xl.Quis mensus est pugillo aquas.& Numeri.xxxv.Quæ a muris ciuitatū forinsecus.ubi concisus est uerborꝫ textus.sic enim hebraica litera sonat.Et mēsurabitis extra ciuitatē angulum orientalem duo milia cubitorum.& Oseę.i.Sicut arena maris

uestiarium quo uestes reconduntur significet. quod mihi plus placet.

לֶתֶךְ Dimidia mensura. ut Oseę tertio. Et dimidio coro ordei.

לְתַע Prępofito mem et aspiratione in fine addita significat maxillam seu molam dentium. ut psalmo quinquagesimooctauo. Molas leonum confringet dominus.

לָקַט Collegit. Exodi. xvi. In die autem sexta collegerunt cibos duplices. & plures eius uerbi figuras in eodem capitulo inuenies.

יַלְקוּט Pera pastoralis. uel saccus quo res colliguntur. primo Regum. xvij. Et misit eos in peram pastoralem.

לֶקֶשׁ Pluuia secūda uel imber serotinus. ut Amos. vij. In principio germinantium serotini imbris. & ecce serotinus post tonsionē regis. & accipit in principio mem literam. Deuteronomij. xi. Dabit pluuiā terrę uestrę temporaneam et serotinam.

לְשַׁד Subactum et quasi panificatum si licet ita loqui. Numeri. xi. Saporis quasi panis oleati. sed magistri hebręorum exponunt idem vocabulum pro humido atq; recenti.

לִשְׁכָּה Taberna. cœnaculū. triclinium. i. Regū. ix. Introduxit eos in triclinium. & Nehemię. x. Ad gazophylacium domus dei nostri.

לֶשֶׁם Lapis preciosus. qui ponit̄ in tertio uersu rationalis iudicij. cum nostra translatio ligurīu appellat. Exodi. xxviij. In tertio ligurius achates et amethystus. alij scribunt esse topazion. chaldęi eum lapidē cancere uocant. quem alij lydium nominant.

לָשׁוֹן Lingua. ps̄. xij. Et linguā magniloquā. significat etiā loquelā. Geñ. x. Vnusquisq; secundū linguam suam. significat etiam radiū seu baculum geometrę uel lineam agrimensorū. uel etiam lapidem terminalem qui limitaris dicitur. q; sit ad similitudinem lingue. Iosue. xv. A lingua eius quę respicit meridiem. item a lingua maris. et apud mgr̄os hebręorum significat expositionem. sicut apud grecos glossemata. & apud nos glossæ generis fœminini pluraliter Zacharię. viij. Ex omnibus linguis gentium.

לְתָּח Prępositomem et addito he in fine significat uestem seu uestimentum. quarto Regum decimo. Dixitq; ijs qui pręerāt super uestes. Scribit autem rabi Dauid kimhi in libro de radicibus q̄d scriniū

לֶצַר Prepoſito mem litera ſignificat prepoſitum domus. magiſtrũ curię. cellarium quem priſci latinorum nominabant promum et condum. Danielis primo. Et dixit Daniel ad Malaſſar.

לָקַק Lambit. linxit. tertio Regum viceſimoprimo. In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth lambent q̃q; ſanguinẽ tuũ.

לָקַח Sumpſit. accepit. tulit. Geneſis viceſimo. Propter mulierem quam tuliſti. & eiuſdem viceſimoſeptimo. Primogenita mea ante tulit et nunc ſecundo ſurripuit benedictionem meam. Inuenitur etiam per defectum primę literę. Geneſis viceſimoſecũdo. Tolle filium tuũ. & eiuſdem decimoquinto. Sume inquit mihi uaccam triennem. alias eſt uerbum perfectum trium literarum. ut Geneſis quinto. Quia tulit eum deus. licet in cõiugando per ethan perdat lamed principale, pro quo ipſum quſ aſſumit punctum dagges. ut in arte grammatica precipit. Inde nomina et participia Geneſis. ij. Quoniã de uiro ſumpta eſt.

מֶלְקָחַיִם Forceps. Iſaię ſexto. Quem forcipe tulerat de altari. & ſcribitur pluraliter quia ex duobus conſtat. accipitur et pro emunctoriis lucernarum. Exodi viceſimoquinto. Emunctoria quoq;.

מַלְקוֹחַ Preda preſertim in pecudibus et iumentis. Numeri. xxxi. Predam & uniuerſa quę ceperant ex hominibus quam iumẽtis. tria enim illic ponuntur uocabula predam ſignificantia. primũ captiuitatẽ hominum. ſecundum abactionem iumentorũ. tertiũ predã utenſiliũ.

מַלְקוֹחַ Faux. pſalmo. xxj. Lingua mea adheſit faucibus meis.

מִקָּחוֹת Merx. uenũdatio. uenale. Nehemię decimo. Qui important uenalia et omnia ad uſum.

מִקַּח Cupido. auaricia ſecundo Paralip. xix. Nec cupido munerũ.

לֶקַח Doctrina. preceptum. lex. Iſaię. xxix. Et muſſitatores diſcent legem. pro quo. lxx. ĩterpretati ſunt obedientiã. & Ionathas chaldęus p̃ceptũ ſeu doctrinã. ſic Deu. xxxij. Cõcreſcat ut pluuia doctrina mea.

et blesum esse.Isaię.xxxij.& lingua balborę uelociť loqueť. catametathesin ut infra ī litera ain ante lamed.et Isaię.xxviij.secundū.lxx.interpretes propter irrisionem labiorum.quod nostra translatio legit sic. In loquela enim labij.quasi diceret.In balbutiēte labio et subsannāte: vt secundo Paralippomenō.xxx.Illis irridentibus et subsannantibus.

לָעֵז Barbarus.et dicitur secundum Iudęos sic omnis qui non lingua sancta idest lingua hebraica loquitur.psalmo centesimodecimoquarto.De populo barbaro. super quo scribit rabi Salomon quod facilis est cōmutatō de lamed in nun &econuerso.dicitur aūt homo grossus robustus et imprudens noez.ut supra in iod litera patuit.

לָעַט Fudit.Genesis vicesimoquinto.Da mihi de coctione hac rufa quia opido lassus sum.quod rabi Salomon exponit ita scilicet.Et dixit Esau ad Iacob aperiam os meum & tu funde obsecro hunc cibum in illud.rabi Dauid kimhi ĩterpretatur.Fac me comedere obsecro.Nrā translatio sensum e sensu uertit.

לַעֲנָה Apposito hc aspiratione psile in fine significat absinthium.Ieremię nonō.Ecce ego cibabo populum istum absinthio.& Threnorum tertio.Inebriauit me absinthio.item in eodem.Absinthij et fellis.

לַפִּיד Lampas.Isaię sexagesimosecundo.Vt lampas accendatur.alij dicunt esse tedam aut titionem accensum aut quamlibet eiusmodi inustionem. sicut Onkelus chaldaice traduxit Exodi.xx. Cūctus autē populus uidebat uoces et lampades.

לָפַת Complexus uel amplexatus est.comprehendit.Iudicum decimosexto.Et apprehendens ambas columnas.rabi Dauid kimhi hoc verbum exponit in commentariis super quatuor pro inclinauit deflexit et euertit.& in passiuo ponitur Ruth tertio.Expauit homo et conturbatus est.pro quo legunt hebręi. Expauit et inclinatus est. alij legunt et amplexatus est passiue.

transfertur lamia.ab aliis furia.Isaię.xxxiiij.Ibi cubauit lamia. super q̃ scripsit rabi Dauid kimhi q̃ sit animal ululans in deserto et p̄sertim de nocte.unde ei nomen est inditum.uel est auis quę de nocte uolat.

לַיִשׁ Leo magnus. Isaię.xxx. Leęna et leo ex eis uipera. & ab aliis uertitur catulus leonum.

לָכַד Cœpit.ij.Regū.v. Cœpit aūt Dauid arcē sion.et Habacuk.i. Et capiet eam.& Isaię.xxiiij. Tenebit̃ laqueo.rectius sic. capiet̃ a laq̄o.

לְמַג Pręposito aleph.lignū quoddā preciosum significat.q̄d q̃nq; reperitur almog quandoq; algom.ut.ij. Paralippomenō.ix. Aurum de ophir et ligna thina.

לָמַד Exercitauit .docuit. p̄s.cxix.Doce me iustificationes tuas.& Deute.xi.Docete filios uestros.Ecclesiastis.xij.Docuit pplm. Deute. iiij.Scitis q̄d docuerim uos. et in eodē.quę ego doceo te.Inde doctus passiuū.quod nostra translatio uertit discipulus.Isaię.viij. Signa legē in discipulis meis quę et thalmid uocatur.i. Paralip.xxv. Tam maior quam minor doctus pariter et indoctus. sed uerius sic. Pręceptor & discipulus.Inde doctrina thalmud.

מַלְמַד Virga longa bubulci quę in summitate eius gerit aculeū infixum quo punguntur boues ut recta incedant.fortassis a superiori uerbo deriuatum.quod ponit̃ Iudicum.iij.sed translatio nostra uertit uomerem.qui percussit de philistim sescentos uiros uomere. ubi legi deberet.Stimulo bouis.teste Nicolao de lyra.

לָעַב Subsannauit.irrisit.ij.Paralippomenon.xxxvi. At illi subsannabant nuncios dei.

לָעַג Subsannauit.derisit.Isaię.xxxvij.Despexit et subsannauit te uirgo filia sion.& p̄s.ij.Et dn̄s subsannabit eos.Inde nomē.p̄s.xliiij. Subsannationē et derisum ijs q sunt in circuitu nr̄o. Inde uenit balbutire

naliter siue participialiter. psalmo. lvi. Tota die impugnans tribulauit me. & pluraliter in eodem loco. multi bellantes aduersum me. & assumit nun literam in principio. et idem quoq; significat Iudicum. xi. Pugnabant filij Ammon contra Israel quibus acriter instantibus.

לָחַץ Afflixit. oppressit. Iudicum. iiij. Et per. xx. annos uehemēter oppresserat eos. Exodi. xxij. Neq; affliges eum.

לָחַשׁ Susurrauit. p̄s. xli. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei. sic Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate uerbum e verbo. Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me. & ex tali susurro et murmure nominati sunt incantatores. p̄s. lviij. Quę nō audit uocem incantantium. Hieronymus interpretatur uocem murmurantium. unde Nehemię. iij. Sellum dictus est filius Ha lohas idest cuiusdam sapientis philosophi incantatoris et exorcistę qui sciuit arcanas imprecationes et orationes ocultas. Vnde etiam tales orationes secretę nominant̄ lahas. Isaię. xxvi. In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis. idest in tribulatione conuertunt sead secretam orationem.

לְחָשִׁים Inaures ornamentorum genus unum ex mundo muliebri quod ponitur Isaię. iij. Inaures et annulos. dictum a carminibus quae solent aures afficere.

לְטָאָה Animal de immundis et prohibitis. quod a quibusdā dicit̄ stellio. ab aliis lacerta. ab aliis limaca. Leuiti. xi. Stellio lacerta et talpa. rabi Salomon dicit quod sit lacertā. et in hoc concordant Neoterici.

לָטַשׁ Poliuit. purgauit metallum. exacuit. i. Regū. xiij. Vt acueret vnusquisq; uomerem suum. Inde nostra translatio malleatorem nominauit. Gen̄. iiij. Zilla quoq; genuit Thubalcain qui fuit malleator.

לַיִל Nox. Isaię. xvi. Pone quasi noctem umbram tuam. & in fine accipit he aspirationē Ester sexto. Noctem illam duxit rex insomnem. & pluraliter declinatur in fœminino genere. ut Canticorum tertio. In lectulo meo per noctes quęsiui.

לִילִית Dęmoniū syluestre habitās ī desertis locis. & a Symmacho

לחך Lambit.linxit.mordicus carpsit.rosit.Nũeri.xxij.Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus cõmorant̃ quomodo solet bos herbas usqꝫ ad radices carpere.ubi pręsens uerbum transtulit delere atqꝫ usqꝫ ad radices carpere.quod uerbum e uerbo sic sonat.nũc abrodent turba omnes circum nos sicut abrodit bos gramen campi. & p̃s.lxxij.Inimici eius terram lingent.

לחם Comedit. Prouerbiorum . xxiij. Ne comedas cum homine inuido.ubi textus habet.ne comedas panem oculi nequam. sed nomẽ huius uerbi scilicet lehem non tantum panem significat uerum etiam generaliter omnem inescationem.ut.i.Regum.xiiij.Quando Saul interdixerat Lehem.quod nostra translatio quamuis minus bene panẽ interpretatur.tũc p̃uaricatus est Ionathas qui intinxit in fauũ mellis. sic Nehemię.ix.Panẽ quoqꝫ de cęlo dedisti eis.et constat ꝙ est man. vnde patet quomodo exponendum sit illud psalmi.lxxviij.Panem angelorum mãducauit homo.idest escam.Prouerbiorum.xxiij.Quãdo sederis ut comedas cum principe.et non solum panem sed et carnes significat.Sophonię.i.Et corpora eoꝶ sicut stercora. quod uerius.lxx. interpretes transtulerunt ita.Et carnes eorum sicut stercus boum. Exponũt quoqꝫ uersiculum Iob.xx.Pluet super illum bellum suum.hoc modo. pluet super illum in carne sua.Item significat oblationẽ.ut Leuitici.xxi.Vescetur tamen panibus qui offerũtur in sanctuario. quod hebręi et chaldęi interpretantur sic.Oblationem dei sui de sanctis sanctorum et de sanctis comedet.quod Onkelus transtulit corban idest oblatio.sic generaliter omne quo uescimur significat idem uocabulũ. Leuitici.xxij.Aletur cibis patris sui.& est genus ad omne nutrimentum.ut scribit rabi Ioseph kimhi in Ieremiã super illud eiusdem.xi.ca. Mittamus lignum in panem eius.

מִלְחָמָה Bellũ. eo ꝙ sit comestio & absumptio gladij ex utraqꝫ parte pugnantium.Exodi.xvij.Et bellum dei erit contra Amalech.& eiusdem.xv.Dominus uir pugnator pro uir pugnę. idest secundum Rabi Salomonẽ author pugnę.uel ut Onkelus chaldęus sentit. Adonai dominus seu magister uictorię pręlij.Inde uerbum quod sequit̃.

לחם Pugnauit.psalmo.xxxv.Expugna impugnantes me. & nomi

tariis super duodecim.sic Iob.xxxix.Lambunt sanguinem. per prępositionē ain literę q̄ qn̄q; etiā inuenit in eius uerbi medio cōgeminari.

לרץ Nugatus est. illusit. derisit. Prouerbiorℽ.ix.Si autem illuseris, solus portabis.nam dictio malū ut aliqui habēt non est de textu.Inde derisor.nugator.illusor.ut in eodem.Qui erudit derisorē.et ps.i.pro eo quod nos legimus.Et in cathedra pestilentię.rectius Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.In cathedra derisorℽ. & geminato zade reperitur Oseę.vij.Extendit manum suam cum illusoribus.et Prouerbiorℽ.iij.Ipse deducet delusores.secundo significat etiam mediare uerbis et ordinare sermonibus negocium aliquod ut faciunt Prosonetę. Prouerbiorℽ.xix.Testis iniquus deridet iudiciū.pro disponit.mediat vel ordinat suo sermone iudicium. Inde prosoneta uel mediator seu diuersarℽ partium interpres.et expositor qui uerba hinc et inde transportat meliz nominatur.ut Gen̄.xlij.eo q; per interpretem loquerēt ad eos ubi scribit rabi Salomō q; is eo nomine uocabatur qui sciebat et hebraicam et ęgyptiacam linguam.et talis erat tunc Manasses. hæc ille.Inde expositio. interpretatio. translatio. Prouerbiorum primo. Animaduertet parabolam et interpretationem.

לרוש Subegit massam farinę aqua imbibitam more pistorum.i. Regum.xxviij.Tollensq; farinam miscuit eam.et Gen̄.xviij.Tria sata similę commisce.

לז Ille uel iste.Zacharię.ij.Loquere ad puerum istum dicens. Iudicum.vi.Pone supra petram illam.et assumit he aspirationem in fine. Gen̄.xxiiij.Quis est iste homo qui uenit per agrum.accipit etiam paragogen vau literę in fine pro זאת

לוזת Peruertit.Prouerbiorℽ.iiij.Et detrahentia labia sint procul a te.pro eo quod legendū esset.Et peruersitatem labiorℽ ꝓpelle abs te.

לחות Gena.mādibula.maxilla.Michęę.v.In uirga ꝑcutient maxillam iudicis Israel.Iudicum.xv.Inuentamq; maxillam idest mandibulā asini.& threnorum primo.Lachrymę eius in maxillis eius.& Canticorum primo.Pulchrę sunt genę tuę.

siue guttam.Geñ.xxxvij.Camelos eorum portantes aromata et resi-
nam et stacten.aiunt stacten esse guttam myrrhę.sed hanc dictionem
lot magistri hebręorum dicunt esse radicē cuiusdā herbę preciosę.alij
glandem.quidam uero castaneā.et ita in uocabulis rerum etiā hebręi
sępe uariāt atq; dubitāt. q̃d idē rabi Salomō de se ipso fatet̃ Geñ.xliij.

לול Cochlea.hoc est ascensus graduum columnam amplexantium in morem cochleę.iij.Regum sexto. Et per cochleam ascendebant in medium cenaculi.

לולאות Fenestellę. nostra translatio habet ansulę.Exodi.xxvi. Quīquagenas ansulas cortina habebit in utraq; parte. & addit aleph per epenthesin.

לולי Si non.nisi.Isaię.i.Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen.Inuenitur et per aleph in fine loco iod.Geñ.xliij. Si non inter-cessisset dilatio.quidam arbitrant̃ duas esse dictiones.lu.i.si.et le.i.nō.

לון Moratus est. pernoctatus est.mansit per noctem. quieuit.Geñ. xxxij.Ipse uero māsit nocte illa in castris.& Numeri.xxij. Manete hic nocte.& Iob.xli.In collo eius morabitur fortitudo.& p̃s.xlix. vbi nos legimus scilicet in medio eius psalmi.Et homo cū in honore esset non intellexit.rectius Hieronymus traduxit.Et homo in honore nō com-morabitur.& p̃s.xxv.Anima eius in bonis demorabitur. Inde nomē pernoctator.Nehemię ultimo.Quare manetis ex aduerso muri.& in alia forma.p̃s.xci. In protectione dei cęli cōmorabitur. Inde nomen mansio.pernoctatio.diuersorium.per prępositionē literę mem.Geñ. xliij.Cum uenissemus ad diuersorium.

לון Murmurauit. Numeri.xiiij. Vsq;quo multitudo hęc pessima murmurat contra me.& infra.A uiginti annis et supra qui murmura-stis cōtra me &c̃.& Exodi.xv.Et murmurauit populus contra Moy-sen.Inde nomen eiusdem.xvi.Audiui enim murmur uestrum contra dominum.& scribitur hoc ipsum uerbum sępe per dagges ad diffe-rentiam superioris.

לוע Deglutiuit.ingurgitauit.absorpsit.ut in Abdia.Et bibent et ab sorbebunt.q̃si בלע sic enim Rabi Dauid kimhi exponit in commē

tertio. Qui parati sunt suscitare leuiathan.

לזן Discessit. nostra trãslatio habet effluxit. Prouerbiorꝝ. iij. Fili mi ne effluant hęc ab oculis tuis. & per iod loco vau scilicet uerbũ graue. Prouerbiorꝝ. iiij. Ne recedant ab oculis tuis. Inde nomen detractio. eodem ca. Et detrahentia labia sint procul a te.

לוז Auellana. quidam putant amygdala sic dici. eo quod Geñ. xxx. scribit̃. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis. & ita putat rabi Sadias eo ꝙ in lingua Agarenorum adhuc hodie amygdalus ita nominetur. & translatio Ierosolymitana pro amygdalis luzim exposuit. sed aliis uidetur luz esse corylus quę ꝓfert nuces auellanas. Rabi Salomon scribit quod sit lignum proferens nuces exiguas.

לוח Tabula. Exodi. xxxij. Duas tabulas testimonij lapideas scriptas digito dei. Itẽ eiusdẽ. Pręcide ait tibi duas tablas lapideas ĩstar priorꝝ.

לח Viride. recens. humidum. Ezechielis. xvij. Et siccaui lignum uiride. et Numeri. vi. Vuas recentes siccasq; non comedet. sic Geñ. xxx. Virgas populeas uirides. q̃d tamen in nũero singlari hebraice ponit̃.

לח Speciositas. reflorescẽtia. uiror atq; uigor. et bonus color faciei. Deuteronomij ultimo. pro eo ꝙ nos legimus. Nec dentes illius moti sunt. uerius hebręi exponunt. Et non fugerat formositas eius. Quod Onkelus chaldaice interpretatur sic. Et nõ alterabatur speciositas decoris uultus eius.

לט Clam. solitarie. abscondite ac cum silentio. Iudicum quarto. Et ingressa abscondite et cũ silentio. fortasse ꝓ defectum aleph in medio.

לוט Inuoluit. operuit. abscondit. primo Regũ uicesimoprimo. Est inuolutus pallio post ephod. & potest inueniri transmigratio vau in aleph et econuerso. sicut uidere licet superius in dictione לאט.

לוט Liquor aromaticus. quem translatio nostra stacten appellat

aduerſus ſolem aut ſicut ſpeculũ concauũ reflectens radios qui urũt. vnde inflammare.incendere atq; urere uerbum ab eo deriuatum ſignificat.Malachię ultimo.Et inflammabit eos dies ueniẽs. quod.lxx. traduxerunt et ſuccendet.ſicut legitur Deuteronomij.xxxij.Et montium fundamẽta comburet.ſignificat etiam magica ueneficia quę fiũt per conſecrationem gladij.quę nr̃a tranſlatio nominat incantationes ęgyptiacas et arcana quędã.Exo.vij.Et fecerũt etiã ipſi per incãtatões ęgyptiacas et arcana quędã.Onkelus chaldaice trãſtulit muſſitatiões. et dicit rabi Salomon quod eius copia non habeatur alibi in biblia.

לָהַם Nutu alluſit.uel obtuſe locutus eſt.Prouerbiorꝝ.xviij.Verba bilinguis quaſi ſimplicia.pro quaſi nutu loquentium uel quaſi obtuſe loquentium.alij exponunt quaſi obtundentium. per metatheſin literarum laham pro halam.ſic enim ſcribitur Iudicum.v.Percuſſitq; ſiſaram quęrẽs in capite.ꝓ q̃ uerius ſic.Obtudit ſiſarã ſculpẽs caput eius.

לַהֲקַת Cœtus.turma.cuneus. congregatio.i.Regum.xix.Qui cũ vidiſſet cuneũ prophetarꝝ.quaſi per conuerſionẽ dictionis קְהִלָּה ideſt ecclesia uel ſynagoga.

לוּ Fortaſſe.utinam.ſi forte.ne forte.Geñ.xvij.Vtinam Iſmael uiuat coram te.& Geñ ultimo.Ne forte memor ſit iniurię.

לוֹג Eſt menſura parua.quam tranſlatio noſtra nominat ſextarium. Leuitici.xiiij.Et olei ſextarium duoſq; turtures.

לָוָה Mutuauit.commodauit.fœneratus eſt. Deuteronomij.xxviij. Et fœneraberis gentibus multis et ipſe a nullo fœnus accipies.& p̃s. xxxvij.Mutuabitur peccator et non ſoluet.

לָוָה Adhęſit.comitatus eſt.iunxit.copulauit.q̃d nr̃a trãſlatio exponit ſcilicet ſecũ attulit.Eccl̃.viij.et hoc ſolũ ſecũ afferet de labore ſuo. et Geñ.xxix.Nũc q̃q; copulabit̃ mihi maritus meus uel iunget̃ mihi. & Iſaię.lvi.qui adhęret dño.Inde nomẽ additamentũ.accumulatio.& augmentũ.Prouer.iiij.Dabit capiti tuo augmenta gratiarum.

לִוְיָתָן Draco.leuiathan.p̃s.ciiij.Draco iſte quem formaſti. & Iob

decor carmeli et saron.

לָבַשׁ Induit.Ester.vi.Debet indui uestibus regiis.ubi stat quod in duit sibi rex.& ps.xciij.Indutus est dominus fortitudinem.inde uestis et uestimentum et indumentum &c.

לָגֹם Preposito aleph algom.significat genus ligni cuiusdã pciosi.ij. Paralip.ix.Serui Hiram cũ seruis Salomonis attulerũt aurũ de ophir & ligna thina.Inueniũ & ĩ qbusdã locis almog.mlti putãt esse coraliũ.

לָהָה Defecit.fessus et fatigatus seu oppressus est.Geñ.xlvij.Et op presserat fames t̃ram maxime egypti et canaã.p et fatigata est t̃ra seu fessa scd'm rabi Salomonẽ.& p reduplicationẽ inueniẽ Prouer.xxvi. Sicut noxius est qui mittit sagittas.pro quo rectius ita.Sicut fatigatur sagittans scintillationes.ubi ponitur hec dictio כְּמִתְלַהְלֵהַ

לָהַב Flamma.Iudicũ.xiij.Cũq̧ ascẽderet flãma.et declinaẽ pluraliẽ in masculino sic.Isaie.xiij.Facies cõbuste uultus eorũ pro flãmee.repe ritur et in foeminino singulariter sic.Numeri.xxi.Flãma de oppido Schon.&plr foeminine sic.ps.cv.Ignem cõburentem in terra ipsorũ. Hiero in suo psalterio.ignẽ flãmantẽ.sed hebrei rectius ignẽ flãmarũ.

לָהַב Acies lamine aut splẽdor eius.seu lamina polita et acuta,instar flãme splendentis.Nahũ.iij.Et micãtis gladij.translatio.lxx.habet.& splendẽtis gladij.significat etiam ferrũ in lancea quasi esset lingula re splendẽs ad modũ pyramidis flãmee.et declinatur tunc in genere foe minino.ut.i.Regum.xvij.Ipsum autem ferrum haste eius.

לָהַג Dictum seu sermo.nostra translatio habet meditatio.Ecclesia stis ultimo.Frequensq̧ meditatio carnis afflictio est.

לָהַט Acies gladij.uel secundum rabi Salomonem lamina scilicet polita nitida atq̧ resplendens.ut Geñ.iij.Et flammeũ gladiũ atq̧ uer satilem.Inde urens uel adustio reflexa seu radiorum collectio tanq̧ in speculo concauo atq̧ ustiuo.ut ps.ciiij.Et ministros suos ignẽ urẽ tem pro resplendentẽ uibrantem et scintillantem ceu gladius politus

Geñ.xxx.In his quę ſpoliata fuerãt cãdor apparuit. pro diſcooperiẽs vel denudãs albũ.Inde candidũ.et albor.et cãdor et ſimilia. Leuitici xiij.quaſi per totũ.& ſanata albã ſiue ruſam habuerit cicatricem. Item Et ecce ſi uerſa eſt in alborem.Inde uerbum dealbo & albeſio &c̃ p̃s. li. Et ſuper niuem dealbabor.

לְבֵנָה Species lapidis ſapphirini ſubalbidi.Exodi.xxiiij.Sub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphirini.pro quo Onkelus chaldaice interpretatur.quaſi opus lapidis precioſi ſeu boni.

לְבָנָה Luna.Iſaię.xxiiij. Et erubeſcet luna et confundetur ſol. quę ab albedine ſic nominatur.

לִבְנֶה Arbor ferens reſinam. uel ſecundum alios populus arbor. Oſeę.iiij.Subtus quercum populum et therebinthum.

לְבוֹנָה Thus id q̃d gręci libanũ nominãt.Leui.xxiiij. Et pones ſuper eos thus lucidiſſimũ.ſignificat etiã omnẽ reſinã ex quibuſlibet arboribus manantem.ſimiliter arborem tędiferam facile uſtibilem.

לַבֵּן Nomẽ ꝓpriũ cuiuſdã ex inimicis Dauid ſecundum quoſdã. de cuius morte ip̃e Dauid fieri fecit pſalmũ.ix.Cõfitebor tibi dñe.vbi titulus p̃ figit̃.ad uictoriã ſup morte Laben pſalmus ip̃i Dauid. q̃d ſecũdũ Hiero.trãſfert̃.victori ſup mortẽ filij.et iuxta nr̃am trãſlationẽ.In finẽ ꝓ occultis filij p̃s.Dauid.cuius uaria eſt trãſlatio etiã a doctiſſimis et hebraicę linguę peritiſſimis hoĩbus allata.de q̃ nõ auſim meã ſentẽtiã inſerere.ne cum indoctiſſimo eius linguę ac ĩperitiſſimo q̃dam fraterc̃o replicatore par uitiũ temeritatis incurrã.quas trãſlationes ſi q̃s noſſe cupit.Nicolaũ de lyra et Burgẽſem legat in cõmẽorato ſup̃ pſalmo.ix.p̃terea inuenio rabi Ioſeph filiũ kĩhi ſcripſiſſe in eo noĩe lamed eſſe articulũ.et ben fuiſſe cuiuſdã cãtoris tẽpli ꝓpriũ nomẽ. ſicut in li. Paralip.legit̃.ut ſit ſenſus.ad uictoriã ſup morte ſcilicet golię ip̃i cãtori Ben p̃s Dauid.alij putãt cõuerſum eſſe uocablm laban ꝓ nabal. fuit etiã Laban frat̃ Rebeccę uxoris Iſhac.Geñ.xxiiij.Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban.

לְבָנוֹן Mons libanus et ſylua.Iſaię.xxxv. Gloria libani data eſt ei

tur quasi a gradiendo greſſibiles. de quibus Ioſeph Caſtilienſis in libro qui inſcribitur hortus nucum in tractatu de ſeptem.

לְאֹם Populus. Geñ. xxv. Populuſq; populum ſuperabit. & pluralit eodem. Et duo populi ex uentre tuo diuidentur.

לֵבָב Cor. Iob. xij. Et mihi eſt cor ſicut et uobis. Inde deriuatur uerbum graue quaſi latine dicere liceret cordificare. Canticorũ. iiij. Vulneraſti cor meum. pro cordificaſti me. quod eſt cor meũ tibi ligaſti. & eius paſſiuum ponit Iob. xi. Vir uanus in ſuperbia erigit. ideſt Vir inanis cordificabitur. hoc nomẽ pluraliter declinatur et in maſculino et in fœminino genere. maſculine Nahum. ij. Murmurantes in cordibus ſuis. fœminine primo Paralippomenon. xxviij. Omnia enim corda ſcrutatur dominus. Inde cordatus. argutus et ſolers factus eſt.

לֵב Cor. per defectum alterius beth literę. et in declinatione fœminina לִבָּה reperit. Ezechielis. xvi. In q̃ mundabo cor tuũ dicit dñs.

לָבִיא Leo. Deuteronomij. xxxiij. Quaſi leo requieuit. & perdit ſępe in fœminino aleph cuius loco ſuccedit he aſpiratio pręcedente iod. Ezechielis. xix. Quare mater tua leena. & pluraliter maſculine. ps̃. lvij. Animam meam de medio catulorum leonum. & pluraliter fœminine Nahum ſecundo. Et necauit leenis ſuis.

לָבַט Verberauit. cecidit. confudit et circumplexus eſt ſiue retorſit. Prouerbiorum. x. Stultus labiis uerberabitur. et paulo ante. Stultus cęditur labiis. & Oſeę. iiij. Et populus non intelligens uapulabit.

לְבֵנָה Later. Geñ. xi. Habueruntq; lateres pro ſaxis. Inde uerbũ graue quaſi laterifico. ut eodem loco. Venite faciamus lateres. pro laterificemus lateres. Inde nomen furni in quo lateres pinſunt מַלְבֵּן q̃d noſtra trãſlatio typũ aut formã qua lateres formant traduxit. ij. Regũ. xij. & traduxit in typo laterũ. ſic Nahũ. iij. Tene laterẽ. q̃d. lxx. uerterũt. obtine ſup laterẽ. ſed hebręi dicunt. fortifica fornacẽ laterum.

לָבָן Candidum. album. Exodi. xvi. Quaſi ſemẽ coriandri album. &

rex operuit caput suum.sunt aliqui putantes arcana quedã magicorꝝ operimenta ab hoc uocabulo dici per defectum aleph. alij a לט ut Exodi.vij.Fecerũtq́ʒ similiť malefici ęgyptiorꝝ incãtatiõibus suis.

לאך Misit.sed reperitur cum prępositione mem.ut מלאך nuncius uel missus.Iob.i.Nuncius uenit ad Iob qui diceret.et est idem q̃d gręci angelos nos inde angelus dictus.sic ĩ sophodis Aiace Tecmessa loquitur.neq́ʒ ab angelis uocatus idest nunciis.ut Haggi.i.Et dixit Haggus nuncius domini de nunciis domini.verius nũcius domini in legatione uel nunciatione domini.& iccirco propheta dicitur malach hoc est angelus eo quod dei sit legatus.Numeri.xx.Miseritq́ʒ angelũ qui eduxerit nos de ęgypto.quod rabi Salomon et Dauid kimhi cęteriq́ʒ exponunt de propheta scilicet Moyse.sic et superiorem uersiculũ Hagei quidam non indocti exponunt.Inde sic nominanť spiritus dei ministri descendentes ad homines et ascendentes ad deũ quasi internuncij.Iudicum.xiij.Angelus domini pariter in flãma altaris ascẽdit.

מלאכה Res.substantia.opulentia seu diuitię.opus.Geñ.ij.Ab omni opere suo quod creauit.& Exodi.xxxvi. ubi nos legimus.Eoq́ʒ oblata sufficerent et superabũdarent.hebręi habẽt.Et opulentia erat sufficiens ad omne opus ut fieret illud et superabundans.hoc est secũdum magistros hebręorꝝ.argentum et aurũ et reliqua q̃ obtulerunt. Exodi.xxij.q́ʒ non extenderit manum suam in rem proximi sui.significat enim iumenta quoq́ʒ ac pecudes.ut Geñ.xxxiij.ubi nos legimus. Et ego sequar paulatĩ uestigia eius sicut uidero paruulos meos posse. pro quo hebręi uerius sic.Et ego minare faciam pedetentim ad uestigium armentum quod ante me est et ad uestigium natorum.

מלאכת Sydus.astrum.& reperitur per defectum aleph catasyncopen.iccirco uarij uarie traducunt. Nam translatio nostra reginam uertit quasi a nomine Melech deriuatum.Ieremię septimo. Vt faciãt placentas reginę cęli.quod septuaginta traduxerunt milicię cęli. quasi de uniuersis syderibus complexim dicatur.Cui etiam assentitur Ionathas chaldęus qui transtulit sic.Vt sacrificent placẽtas stellis cęli.rabi Ioseph kimhi dicit stellam magnã in cęlo sic uocari.ego uero arbitror planetas sic dici per prothesiñ literę mem.qui alias sine mem ita dicuñ

Ioannis Reuchlin Phorzensis.ll.doctoris de rudimentis hebraicis ad Dionysium sacerdotem fratrem suum germanum liber secundus.

i N primo uolumine Dionysi frater de literis syllabis et ijs dictionibus quę ab alphabeti signaculis ordine suo undecim incipiunt sedulo dedimus operam ut et breuiter et dilucide scriberemus.verum quod de omnibus uno in libro cōmode dici non poterat.ita nobis placitum est,ut de cęteris uocabulis in hoc secundo uolumine tractari audias.totum igitur et perfectum dictionariū tenebis si ad hunc quoqꝫ librum animum aduerteris.

לא רי כימכ בגלים יזוק

n On.ut p̃s.i.uersiculo primo.ubi ter ponitur. et uidetur per conuersionem aut metathesin dici ab אל ut supra in aleph videre potes.reperiť quãdoqꝫ in fine he aspiratio loco aleph.ut Deuteronomij.iij.Qui est in rabath filiorum Ammon.quod uerius legiť. Nonne hic est in rabath filiorum Ammon.similiter per vau cũ aleph idest utinam.Isaię.xlviij.et per vau sine aleph.Genesis.xvij. Vtinam Ismael uiuat coram te.

לאב Aruit.quod in deriuato inueniť Oseę.xiij.In terra solitudinis. quod exponunt mgr̃i.In terra sitis.hoc est arida et sitibunda scilicet in deserto.scripsit magister Ionas quod Arabes et Phoenices appellant loca arida & sicca לאבה

לאה Fatigatus est.Geñ.xix.Ita ꝙ ostium inuenire nõ possent.pro fatigati essent ad inueniendã ianuã.significat aũt tota deriuatio lassitudinẽ.infirmitatẽ.difficultatẽ.laborẽ et molestiã.ut Iob.iiij. Forsitã molestè accipies.et Malachię.i.Ecce de labore.et Micheę.vi.Aut qd molestus fui tibi.quod Hieronymus in cõmentariis interpretať. Et quo labore te pressi.sed uerius.Et quo fatigaui te.

לאט Paulatim.leniter. sicut exponũt illud.ij.Regũ.xviij.Seruate mihi puerum Absalom scilicet sic. Leniter mihi de puero Absalom. quanquam Ionathas chaldęus nostrę translationi consentiat.

לאט Velauit.operuit.abscõdit.iuoluit.oculuit.ij.Regũ.xix.Porro

& nota & nobilis.

כתן Tunica.camisia.sagulum.id quod greci chiton uocant.Genesis xxxvij.Nudauerunt eum tunica talari & polymita.

כתף Humerus.scapula.latus.Zacharię.vij.Auerterunt scapulam recedentes.et Numeri vij.Et onera propriis portant humeris.significantur etiam orę uestimentorum circa humeros hoc uocabulo.ut Exodi.xxviij.Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.

כתר Corona.diadema.Ester.ij.Et posuit diadema regni in capite eius.et a rotunditate coronę circumductę deriuat de se uerbum quod significat circumdare atq̃ complecti.ut p̃s.xxij. Tauri pingues obsederunt me.quod Hiero.traduxit.vallauerunt me.hoc est circũdederunt me uel coronauerunt me.et Iudicum.xx.ubi iterũ sicut sępe alias dimissis uerbis sola sententia traducta est.ait enim.atq̃ ita factum est. vt ex utraq̃ parte ab hostibus cęderentur neq̃ erat ulla requies morientium.pro quo hebraica ueritas ita legit uerbum e uerbo. Circumueniebant seu circũplexi sunt Beniamin et persequuti sunt eum usq̃ ad mãsionem. cõculcauerunt eum usq̃ prope Gabaa ab ortu solis.& Habacuk.i.Quia impius pręualet aduersus iustum. ueritas hebraica sic.Quoniam impius circumuenit iustum. significat etiam aliquando sustinere uel expectare.uel morari.ut Iob.xxxvi.Sustine me paululũ.

כתש Tutudit uel contriuit. Prouerbiorum.xxvij. Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas. et inde dens molaris. ut Iudicum.xvi. Aperuit itaq̃ dominus molarem dentem.Inde mola tunsilis quę dicitur pila.ut Sophonię.i. Vlulate habitatores pilę.

Nunc quoniam satis huius uoluminis magnitudo creuit. commodius est in altero libro de cęteris uocabulis deinde exponere.

FINIT LIBER
PRIMVS

vel tunsis.uel sectis.et inuenitur per apocopen ultimę literę.Ioelis.iij. Concidite aratra uestra in gladios.quod rectius transtulissent contū dite. sicut Deutero.ix. Et in frusta cōminuens. ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbum sic stat.Et peccatum uestrum quod feceratis scili cet uitulum sustuli et cōbussi ipsum in igne.et contudi ipsum molēdo omnino quoad extenuabatur usq; in puluerem.simili quo supra mo do cōuertit nostra trāslatio.Numeri.xiiij.Concidēs eos usq; horma. & p̄s.lxxxix.Et concidam a facie ipsius inimicos eius. quod et Hiero. ita transtulit similiter Zacharię.xi.Et concident terram.

כתב Scripsit.Exodi.xxxij.De libro tuo quem scripsisti.& Ieremiæ xxxvi.Tolle uolumen libri et scribes in eo.et Ezechielis.ij. Et erat scri ptura ante et retro.pro quo legimus.Et erat scriptus intus et foris.& scriptum erat in eo lamentationes &c.et p̄s.lxxxvij.Dominus narra bitur in scripturis populorꝫ.et p̄positione mem literę.ut Exodi.xxxij. pro eo quod nos legimus.Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis. ueritas hebraica sic habet.Et scriptura,scriptura dei erat. quod et sine mem inuenitur in eodem significato.ut Ester.iij. summa epistolarum hęc fuit.pro quo uerius legunt.Instructio scripturę.

כתל Paries.ut Canticorum secundo.Stat post parietem nostrū.

כתם Auri massa. quod nostra translatio habet aurum optimum. Canticorꝫ.v.Caput eius aurum optimū.quod hebraice duobus uoca bulis describitur.quasi diceret aurum sublimatissimū seu purissimū. quod prisci aurum obrizum quasi ophirizum dixere. vnde trāslatio nostra sic habet Iob.xxxi.Et obrizo dixi fiducia mea. quod tamē alias impropriе colorem uertit.threnorꝫ.iiij. Mutatus est color optimus. vbi Nicolaus de lyra recte docet q̄ hebraice ponat̄ massa bona. Inde quidam uolunt ducere titulum et dignitatem militarem ipsius Dauid qui dicebat̄ michtam quasi deauratus. sicut nos appellamus equites auratos.ut extat in titulis quinq; psalmorꝫ a.lvi.inclusiue ad.lxi.exclu siue.uel secundum alios Dauid michtam hoc est insignis uel notatus. nam כתם etiam notam uel signum significat. et accipit̄ quandoq; in malum et pro macula exponit̄.ut Ieremię.ij.Maculata es in iniquita te tua coram me.idest notata.sicut et apud latinos utrumq; anceps est

quoniã corruisti in iniquitate tua.sic Isaię.xxxi. Et corruet auxiliator. & eiusdem.lix.Impegimus meridiem quasi in tenebris. et infra eodē. Quia corruit in platea ueritas.inde nomen p̃s.cv.Et nõ erat in tribubus eorum infirmus.passiuũ uerbi ponitur Zacharię.xij.Et erit qui offenderit in die illa. idest offendetur uel offensus fuerit.Sophonię.i. Et ruinę impiorum erunt.Nahum.iij. Et corruēt in corporibus suis. Inde dicitur nomen offendiculum iuxta quod aliquis lediť uel in animo uel in corpore.Isaię.lvij.Auferte offendicula de uia populi mei. q̃d gręci schandalon uocãt.& Ezechiel.iij.Ponã offendiculũ corã eo.

כַּשִׁיל Securis.p̃s.lxxiiij.In securi et ascia deiecerunt eam.

כַּשָׁה Incantauit seu magicauit.uel ueneficiis usus est. Deuterono. xviij.Ne sit maleficus,sub quo nomine latino tres illic species maleficorum in hebraico continentur.Item Exodi.xxij.Maleficos nõ patieris uiuere.q̃d in fœminino genere poniť hebraice scilicet sic. malefica non uiuat.super quo scribũt magistri hebręorum quod potius in fœminino ponať quam masculino.quia plus lamiarũ est quã magicorũ. hoc enim genus maleficij in uetulis et fœminis crebrius inuenitur. In masculino ponitur pluraliter Danielis.ij. Vt conuocarentur arioli et magi et malefici et chaldęi.

כַּשַׁר Conuenit.congruebat.Ecclesi.xi.Nescis quid magis oriatur. pro quid magis conueniat.& Ester.viij.pro eo quod trãslator noster circumlocutus est dicens.Et deprecatio mea non ei uidetur esse contraria.veritas hebraica habet.E conueniens seu congruens res erit coram rege.quasi dicat. et rectum erit seu acceptabile. sic pro eo quod Ecclesiastis.x.legitur.post industriam sequeť sapientia.tenet hebraica veritas.Et abundans congruentia est sapientia.nomen inde deriuatũ translatio nostra fortitudinem interpretata est. p̃s.lxviij. Qui educit vinctos in fortitudine.sed hebręi rectius legunt. in congruentiis. sic scribit Rabi Salomon quod congruentissimo ad iter capiendum tempore deus eduxit filios Israel ex ęgypto. nec in ęstu necin frigore. Et cum nos legimus Prouerbiorum ultimo. Manũ suam misit ad fortia. hebręi exponunt.ad recta et congrua.

כַּתַת Contudit. contriuit seu compressit.Leuitici.xxij.Contritis

ſio eius in carmelo.

ברסם Exterminauit.eruit more porcorum et uaſtauit.p̄s.lxxx.Exterminauit eam aper de ſylua.quod Hieronymus tranſtulit uaſtauit.

ברע Incuruatus eſt.genuflexit. curuauit genua.accubauit. Numeri.xxiiij.Accubans dormiuit ut leo.& Iſaię.x.Ne incuruemini ſub uinculo.& Iudicū.vij.Qui autem curuatis genibus biberint.item reliqua multitudo flexo poplite biberat.&.iiij.Regū.i.Curuauit genua cōtra Heliam.et uerbū graue quod eſt curuari facere quaſi curuifacere.pro quo tranſlatio noſtra interpretata eſt ſupplantauit.p̄s.xviij.Et ſupplāſti inſurgētes in me ſubtus me.Inde dicūtur crura pecorꝫ quę latine dicimus ſuffragines.ut Amos.iij.Duo crura aut extremū auriculę.

ברפס Color carbaſinus.Eſter.i.Tētoria aerei coloris et carbaſini.

ברש Venter.Ieremię.li.Repleuit uentrē ſuum teneritudine mea.

ברת Pepigit. fixit.firmauit.tulit leges.percuſſit fœdus. excidit.exterminauit.repulit.Gen̄.xv.In illo tempore pepigit dominus fœdus cum Abram dicens.& eiuſdem.xxi.Percuſſerūtq; ambo fœdus.Inde exciſio repulſa ſeu repudiū.Ieremię.iij.Et dediſſem ei libellū repudij.& in paſſiuo ponitur Exodi.xxxi.pro eo quod legimus.peribit anima illius de populo ſuo.hebręi habēt.Excidet uel exterminabitur anima illius.ſimiliter Numeri.xv.et Numeri.xiij.Abſciderunt palmitem cū uua ſua.&.iiij.Regum.xix.Et ſuccidi ſublimes cedros eius.& Amos.i.Et diſperdā homīes a facie terrę.ꝓ excidā uel extminabo. Inde nomē Amos.ij.Gens perditorꝫ.pro q̊ legendū eſſet Gētes abſciſione dignę.

כשב Agnellus minor anniculo.per metatheſin ſic dictus.Leuitici tertio.Si agnum obtulerit coram domino.

כשה Obleuit. ebetauit. obduxit multa pinguedine. Deuterono.xxxij.Incraſſatus impinguatus dilatatus.quod ultimū magiſtri hebręorum exponunt obduxiſti et cooperuiſti cor tuum pinguedine quo minus poſſit uerum intelligere. Sic Rabi Salomon uerbum hoc pro operire et obducere accipit.quaſi mutatione ſamech in ſchin.

כשל Impegit.nutauit.corruit.lapſum eſt.infirmatū eſt.Oſeę.xiiij.

בָּרָה Emit.ut Deuterono.ij.Aquam emptam haurietis et bibetis.

quod uerbum e uerbo sic legũt.Etiã aquas emetis et bibetis eas. vnde melius hebręi exponunt uersiculum Oseę.iij.Et emi eam mihi.xv. argenteis.pro quo nos legimus.Et fodi eam mihi.xv.argenteis. nam & lxx.sunt interpretati.Et conduxi eam mihi.xv.argenteis.& Nicolaus de lyra similiter asserit sic in hebraico esse.ꝙ aũt caph per dagges scribitur non indicat passiuum.sed euphonię causa ponit̃.inde nomẽ uenditio uel precium pręposita litera mem. Numeri.xx. Dabimus quod iustum est.idest uerbum de uerbo.dabo precium earum. & Amos.ii. Vendiderunt pro argento iustum.idest super uenditione eorum.secũdum huius uerbi significationem melius intelligitur iuxta hebręos versiculus quem nos legimus sic Geñ.l. In sepulchro meo quod fodi mihi.quod rectius transferetur.In sepulchro meo quod emi mihi.ut patet perspicacius intuenti.

בָּרַךְ Inuoluit.amiciuit.induit seu insuit.Ester.viii:Et amictus serico pallio atq; purpureo.

בַּרְכֹּב Girus.ambitus uel circuitus.sic Onkelus chaldęus interpretatur id quod legimus Exodi.xxvii.Quos pones subter arulã altaris. scilicet subter circuitum altaris. quod et Nicolaus de lyra hoc modo transfert,scilicet.quos pones subter ambitum altaris.

בַּרְכֹּם Crocus.quod arabice safran nominatur.Canticorum quarto.Nardus et crocus.

בֶּרֶם Vinea.Geñ.ix.Et plantauit uineã.&.i.Regum.viii. Et uineas et oliueta optima tollet.& Canticoꝝ.i.Posuerunt me custodẽ uineis, vineam meam non custodiui.

בַּרְמֶל Frumentum e spica tritum atq; pręcox. quod pultem ex segete nostra translatio uertit.Leuitici.xxiii.Et pultes nõ comedetis ex segete.Item campus siluestris.Isaię.xxix. Cõuertet̃ libanus in carmel. idest sublimia mutabuntur in humilia. Item carmil signifcat colorem coccinum.ut.ii.Paralippomenon.ii. Purpura coccino et hyacintho. Item absq; iod significat montem carmelum.i.Regum.xxv.Et posses

illo agnus ſpacioſe.q̃d rectius.lxx.trãſtulerũt. Et paſcenẽ iumẽta tua in die illa locũ pinguẽ et ſpacioſum.hinc exponunt magiſtri hebræorꝝ verſiculum p̃s.lxv.Induti ſunt arietes ouium.ſic. Induti ſunt campi paſcuorꝝ ouibus.ut Rabi Salomon cum ait. Induuntur cãpi et paſcua de ouibus quę ueniunt ad paſcendum gramẽ q̃d germinare facit pluuia.

כִּרְכֵּר Saltauit.chorizauit.ij.Regũ.vi.Dauid ſaltabat totis uiribus ante dñm.inde gradarij equi incedentes ꝓporcione tripla eo nomĩe fœminini generis uocanẽ.hebręi aũt hoc uocabulo deſignãt camelos et cętera animalia uecturę apta quibus ferimur. quas noſtra trãſlatio carruchas interpretata eſt.Iſaię.lxvi.Et in mulis et in carruchis. ſed uerius intelligunẽ animalia ſup quę ponunẽ dormitoria cũ umbraculis, quę dicuntur lecticę opertę pellibus ſeu baſternę.iuxta tranſlationem Aquilę &.lxx. & Symmachum.

כַּר Stramentum. reclinatio iumentorum.Geneſis .xxxi. Subter ſtramenta cameli.

כִּרְבֵּל Inuoluit. induit. ut.i. Paralippomenon.xvi. Porro Dauid erat indutus ſtola biſſina.ideſt inuolutus pallio.

כְּרוּב Volucris.Exodi.xxv.Cherub unus ſit in latere uno et alter in altero.et infra.Et erunt cherubim expandẽtes alas. per cherub aũt Rabi Abraham aben ezra ĩtelligit genus ad omnẽ formã ſeparatam. veluti hominis aut bouis ut in uiſione Ezechielis.

כָּרָה Incidit.aperuit.excidit.abſtulit uel eradicauit.fodit.p̃s.vij.Lacum aperuit et effodit eum.&.i.Regũ.xx. Non auferes miſericordiã tuã.itẽ quando eradicauerit dñs inimicos Dauid.& p̃s.xl. ꝓ eo quod nos legimus.aures aũt pfeciſti mihi.hebraica ueritas teſte Hiero.habet.aures aũt pfodiſti.Geñ.l.In ſepulchro meo q̃d fodi mihi. Inde nomẽ foſſio ſeu fodina.ut Sophonię.ij.Et aceruí ſalis.quod hebręi exponunt.Et exciſio ſeu fodina ſalis.Inde dicuntur loca quę excidũtur pro ouibus quas caulas dicimus.ut Sophonię.ij. Et caulę pecorum.

כָּרָה Ordinauit. diſpoſuit. parauit. ſeu apparauit.ut.iiij.Regũ.vi. Appoſita eſt eis ciborꝝ magna pręparatio.q̃d hebręi uerbum e uerbo ſic rectius legunt.Et fecit apparare eis apparatum magnum. hoc modo etiam Onkelus chaldaice exponit אַתְקֵין

כְּפִיר Catulus leonis.p̄s.xvij.Sicut catulus leonis habitās in abdi-
tis.& plr p̄s.ciiij.Catuli leonū rugientes.alio in loco translatio nostra
vertit leonē.ut Ezechielis.xxxij.Leoni gentiū.assimilatus es.q̄d Io-
thas chaldaice sententiā ex sententia traduxit.Robustus in populo fa
ctus es.inde robur et fortitudo.

כְּפֹר Pruina.Exodi.xvi.Apparuit in solitudine minutū et quasi pi
lo tusum in similitudinē pruinę super terrā.& p̄s.cxlvij.pro eo quod
nos legimus.Nebulam sicut cinerem spargit.multo rectius Hiero.de
hebraica ueritate sic uertit.Pruinam sicut cinerem spargit.

כְּפוֹר Peluis siue crater.Ezrę.viij.Et crateras aureas.xx.

כָּפַשׁ Euertit.idest partem summam uertit ad imum.ut caput ad
loca pedum et contra.threnorum.iij.Cibauit me cinere.q̄d Iudęi sic
transferunt.Versauit me in cinere.et non reperitur alibi.

כַּפְתֹּר Sciphus in modū nucis uel nodi.uel iuxta formā mali gra
nati superne effracti.Exodi.xxv.Tres sciphi ī nucis modū p̄ calamos
singlos.i.sicut malogranata superne fissa.ad quorꝫ similitudinē dicūt
eo nomine retinacula cardinū in quibus ianuę uoluunt̄.quia sunt in
modū pomorꝫ perforatorū.ut Amos.ix.percute cardinē.i.nodū in q̄
uoluit̄ cardo.super quo sępe uolucres nidificant.Sophonię secundo.
In liminibus eius morabuntur.

כַּר Agnus.Deute.xxxij.Cū adipe agnorꝫ.et Ieremię.li.Deducā eos
quasi agnos ad uictimā.et singularit̄ Isaię.xvi.Emitte eū agnū domi-
natorē t̄rę.q̄d Rabi Ioseph kimhi exponit.mittite tributū regi Ezechię.
dn̄atori terrę.scilicet agnū.Sed Ionethas chaldaice de Messia expōit.

כַּר Capitaneus.seu secundū Ionethā chaldęū potētior in pp̄lo.iiij.
Regū.xi.Tulitq; cēturiones et carithi et pheleti legiones.dicit̄ etiam
cari cohors ut paulo superius.& assumēs cēturiones et milites.Intelli-
git Ionethas p̄ualentes uiros et p̄fectos cohortis.et utrūq; intelligūt
eodem uocabulo tam prǫfectū cohortis quam cohortem ipsam.

כַּר Campus pascuus.siue locus pascuorꝫ secūdum Dauid kimhi in
cōmentariis super maiores.Isaię.xxx.Pascet̄ in possessione tua in die

כפן Esuriit uel fame periit.quomodo quidam hebræorum hunc uersiculū quē nos legimus Ezechielis.xvij.Et ecce uinea ista quasi mittēs radices ad eam.uerius interpretant. Ecce uinea ista famelica.radices eius supra eam.Inuenitur enim caphan idest fames.Iob.v. In uastitate & fame ridebis.

כפיס Tignum seu laquearium.nostra translatio interpretat lignū quod inter iuncturas ędificiorum est.quod uulgo ligamen uocāt. Habacuk.ij.Et lignū quod inter iuncturas ędificiorum est respondebit. quod lxx.interpretes uerterunt scarabeus de ligno loquit.Symmachus iunctura ędificij lignea.Theodotion laqueariū ligneum. sic teste Hiero. quinta editio qui etiam scribit se alias translationes huius uersiculi uidisse,quarum altera vermis in ligno loquens.et altera uerterit Scolix de ligno loquitur.quod idem est.sed ipse idem Hieronymus determinat in commentariis minorum. quod casis significet lignum quod ad cōtinendos parietes in medio structurę ponitur.communiter autem Iudęi putamentum lignorum cęsorum intelligunt.

כָּפַר Bituminauit seu picauit. Gen̄.vi.Et bitumine linies ītrinsecus & extrinsecus.vbi tam nomen quam uerbum inuenies.

כִּפֵּר Expiauit.placauit.propiciauit.Gen̄.xxxij.Dixit enim placabo illum muneribus.Inde propiciatoriū.Exodi.xxv.Facies et propiciatoriū de auro mundissimo.& Isaię.xlvij.Quam non poteris expiare.& Prouerbiorum.xvi.Vir sapiens placabit eam.Inde dicūtur dies expiationum qui hebraice nominant kipurim sicut apud nos est tēpus quadragesimale.ut Leuitici.xxiij.Decimo die mēsis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus affligetisque animas uestras in eo. & sequit. Quia dies propiciationis est ut propicietur uobis dn̄s deus uester.

כֹּפֶר Villa.i.Regum.vi.Ab urbe murata usque ad uillam. & Canticorum.vij.Commoremur in villis.

כֹּופֶר Species aromatis redolētis.q̄d alij camphorā appellant. alij herbā cyperū.alij q̄dlibet florēs et bene olens. ut Canticorum.i.Botrus cypri dilectus meus.quasi cyprizusa q̄d grece florens dicit. alij legūt botrus cyperi.sicut sequit eiusdē ca.iiij.Cyperi cum nardo.

tem.quod ſecũdum hebraicam ueritatem legendum eſſet ramum & iuncum.et iuxta Dauid kimhi in cõmentariis Iſaię ſignificanť fortes et imbecilles.vnde Ionathas chaldaicee papam & regẽ eo loci uoluit notari.& Iob.xv.Et manus eius areſcent.vbi debuit uerbum e uerbo interpretari.& ſurculi eius nõ uireſcẽt.q̃d alio in loco traduxit ſpatulas. Leuitici.xxiij.Spatulaſq; palmarum & ramos ligni.

כַּף Pugillus.interior pars manus aut pedis.vola.Eccleſiaſtis.iiij.melior eſt pugillus cũ requie.quod ita ponitur.melior plena uola qetis. & Iſaię.i.cum dicit a planta pedis.legi deberet a uola pedis. hoc eſt ab interiore parte pedis.& declĩatur heteroclite.nam in plurali numero cum ſecundũ aliorum regulas diſſyllabum eſſe deberet, uſuuenit triſſyllabũ.ut Iob.xxxvi.In manibus abſcondit lucem.ſolet etiã poni pro veſtigio.ut.iij.Regum.xviij.Ecce nubecula parua quaſi ueſtigium hominis.Iſaię.lx.Et adorabũt ueſtigia pedũ tuorꝝ.& ab eius ſimilitudine ſolent nubes appellari.ut threnorꝝ.iij.Leuemus corda noſtra cũ manibus.quod hebręi tranſferunt ſic.Leuemus corda noſtra uerſus nubes ad deum in cęlis. teſte Dauide kimhi in libro de radicibus.ſicut ſcribitur Iſaię.xlix.ecce in manibus meis deſcripſi te.quod rabi Ioſeph filius kimhi et rabi Sadias intelligũt ſic.Ecce ſupra nubes ordinaui te. quamuis Ionethas cum noſtra tranſlatione ſentiat.ſignificat etiam os concauum in quo fœmur uoluitur. quem noſtra tranſlatio neruum vocat.Gẽn.xxxij.Tetigit neruum fœmoris eius.ſignificat etiã cochleam uel concã uel cochleare.quod tranſlatio noſtra uertit mortariolũ. Numeri.vij.Mortariolũ aureum appendens.x.ſiclos plenum inceſo. &.ij.Paralip.xxiiij.Phialę quoq; et cętera uaſa.rectius dicitur cyphus vel cupa.et hoc eſt generis fœminĩ.ut patet ex ſequentibus . mortariola aurea.xij.

כָּפָה Coercuit. extinxit ſeu reſtrinxit.Prouer.xxi.Munus abſconditũ extĩguit irã.aliq ut rabi Iuda exponũt ſecundũ uerſiculũ Michee vi.curuabor deo excelſo ſic.munus in abſcõſo flectit uel reuertit irã.

כָּפַל Duplicauit.Exodi.xxvi.vt ſextum ſagum in fronte tecti duplices.paſſiuum eius ponitur Iſaię.xxi.Et duplicetur gladius ac tripliceť. Inde nomen duplex uel duplicatum.ut Geneſis.xxiij. Det mihi ſpeluncam duplicem.

betur Leuitici.ij.Cum adipe quo teguntur ilia.

כָּסַם Totondit.Ezechielis.xliiij.Sed tondentes attondēt capita sua.

כֻּסֶּמֶת Far.triticum.Exodi.ix.Triticum autem et far nō sunt lęsa. alias uicia.Ezechielis.iiij.Milium et uiciam.dicitur autem vulgo spelta secundum rabi Dauid kimhi.

כָּסַף Concupiuit.desyderauit.p̄s.xvij. Sicut leo paratus ad prędā quod Hiero.in psalterio suo traduxit rectius. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prędam.cui etiam astipulatur expositio rabi Salomonis.et p̄s.lxxxiiij.Cōcupiscit et deficit anima mea in atria domini. & Gen.xxxi.Et desyderio erat tibi domus patris tui.pro quo uerbum e uerbo interpretabimur.& desyderio desyderasti ad domū p̄ris tui.

כֶּסֶף Argentum.Geñ.xiij.In possessione auri et argenti.translatio nostra sępe pro denominatiuis interpretatur.ut Exodi.iij.Vasa argētea et aurea.pro uasa argenti et uasa auri.et pro moneta argentea siue pecuniis quandoq; ut Geñ.xlv.Beniamin uero dedit trecētos argenteos.et eiusdem.xlij.Et reponerent pecunias singulorꝝ in sacculis suis.

כֶּסֶת Puluillus. Ezechielis.xiij.Ve qui consuunt puluillos.et infra eodem.Ecce ego ad puluillos.

כָּעַס Succensuit.iratus est.p̄s.cxij.Peccator uidebit et irascetur.& ij.Paralip.xvi.Iratusq; Asa aduersus uidentē.Inde uerbū transitiuum secundum quod est iratum facere.Deute.xxxij.Et irritauerunt in uanitatibus suis.idest iratum fecerūt.& in alia forma transitiuū secundū iiij.Regum.xvi.Feceruntq; uerba pessima irritantes dominum. Inde nomen ira Deutero.xxxij.Sed propter iram inimicorum distuli.significat etiam deridere.ut Nehemię.iiij.Quia irriserunt ędificantes.

כָּפַף Deflexit.incuruauit cōuertit.Micheę.vi. Curuabo genu deo excelso.sed in hebraico illic ponit passiue.testis est Dauid kimhi.ut sic legendū sit.Curuabor deo excelso.nā ī ueritate hebraica deest genu. vnde illud p̄s.cxlv.Et erigit omnes elisos.q̄d Hiero.uertit oēs iacētes. exponendum est oēs recuruos.scilicet in morem decrepitorum.

כִּפָּה Frondis.ramus.surculus.Isaię.ix.incuruantem & deprauan

mentum.Deutero.xxij.Pallij tui quo operiris.In alia q̃q̃ forma Exodi.xxvi.Facies et operimẽtum.reperit̃ illud uerbũ in alia forma Gen̄.xxv.At illa tollens cito pallium suum operuit se. ubi deest he finalis, quandoq̃ per zere et per iod.Isaię.lviij.Cũ uideris nudũ operi eum.

כָּסַח Resecuit. excidit. Isaię.xxxiij.Spinę congregatę igne comburentur.pro quo hebraica ueritas legit.spinę excisę seu excęctę.

כְּסִל Insipiens.stultus.Ecclesiastis.iiij.Stultus cõplicat manus suas. & eiusdẽ.ij.Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbũ neutrũ. Ieremię x.Pariter insipientes et fatui probabunt̃.quod uerbũ e uerbo uertit̃. Et semel infatuabunt̃ et stultificabunt̃.et p̄s.xlix. Simul insipiẽs et stultus peribunt.et in alia forma scribit̃ sex pũctis loco iam allegato. Hęc via illorum schãdalum ipsis.quod melius traduxit Hiero. in psalterio suo de hebraica ueritate.Hęc uia insipientię eorum.

כְּסֶל Fiducia.spes.p̄s.lxxviij.Et ponãt in deo spem suã.quod uocabulum pro robore nos uersum legimus.Iob.xxxi.Si putaui aurum robur meũ.sed multo uerius transferret̃ sic de uerbo ad uerbũ. Si posui aurum spem meam.sic enim legit rabi Salomon gallus et rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כְּסִיל Sydus est unum ex stellis fixis in octaua sphęra insigne . de q̃ vocabulo Eusebius Hieronymus super Isaiam ca.xiij. sic scribit. Xlll septuaginta oriona transtulerũt.hebręus quoq̃ quo ego pręceptore vsussum arcturum interpretatus est.nos generaliter sequentes Symmachum stellas diximus.hęc ille.et scripsit rabi Ionas quod sit magna constellatio quę arabice uocat̃ soil scilicet fortasse quas prisci suculas quasi suillas et gręci hyadas appellauerunt.pręceptor meus mea sententia ualde doctus homo Iacobus Iehiel loans hebręus stellas eas credidit pleiadas esse.sed ego facilius assentiar orioni q̃d ẽ illustre sydus. sub signo geminorꝵ et pene aliis splẽdidius. unde nr̃a translatio splendorẽ traduxit.Isaię.xiij.Stellę cęli et splendor earꝵ. sic Amos.v.Faciẽten arcturum et oriona.licet translatio nostra multũ uariet.nam etiã arcturum traduxit.Iob.xxxviij. Aut girum arcturi poteris dissipare.

כֶּסֶל Intestina quędam proxima renibus sub lumbis. de quibus ha

nitur eterodita eius uocabuli declinatio cōmunis generis. & Numeri xv. Fimbrias per angulos quatuor. & Deutero. xxij. Per quatuor angulos pallij tui. nostra translatio uertit oram. Hagei. ij. In ora uestimēti sui. ponitur hoc uocabulum ꝓ terminis et particulis uestimentorꝫ, quia diffusę uestes faciunt quasi imaginem alarum. similiter etiam ꝓ ora terrę. Item Isaię. x. Et non fuit qui moueret pennam. Inde oritur verbum. Isaię. xxx. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum.

כִּנּוֹר Cithara. Gen̄. iiij. Ipse fuit pater canentiū cithara et organo. & Iob. xxx. versa est in luctum cithara mea. et declinatur in communi genere. nam in masculino habetur Ezechielis. xxvi. Et sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. et in fœminino genere habet̄. iij. Regum. x. Et citharas lyrasq; cantoribus. nostra translatio uertit generali uocabulo organa. ps̄. cxxxvij. Suspendimus organa nostra. qd Hieronymus in suo psalterio specialiter citharas traduxit.

כָּסַס Numerauit. supputauit. Exodi. xij. Iuxta numerum animarꝫ quę sufficere possint ad esum agni. quod uerbum e uerbo sic legitur. Iuxta numerum uel supputationem animarꝫ quemlibet numerabitis vel supputabitis secundum esum suum super agnum. Inde supputatio prępo sita mem et ablata finali litera. Numeri. xxxi. Equibus in partem domini supputatę sunt oues sescentę septuagintaquinq;. pro quo verbū e v̄bo sic legūt. Et erat supputatō dn̄o de ouibus sescētę. quinq; et septuaginta. sępiusq; hoc ip̄m uocabulū eo loci cernere licebit.

כִּסֵּא Solium. thronus. sedes. Ieremie. xvij. Solium glorię altitudinis a principio. et. ij. Regū. iij. Et eleuetur thronus Dauid. et Isaię. lxvi. Cęlum sedes mea. mutat aūt quandoq; aleph in he. ut. iij. Regū. x. qui habebat sex gradus. pro q̄ ueritas habet. sex gradus throno. et sequit̄. Et summitas throni rotunda erat. ubi scribit rabi Dauid kimhi in cōmentariis super quatuor, ꝙ in hoc loco thronus bis scribitur per he aspirationem loco aleph. ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quam impressis.

כָּסָה Celauit. abscōdit. operuit. texit. Prouer. xij. Homo uersutus celat scientiam. & Numeri. iiij. Et operient rursum uelamine hyacinthinarum pellium pro quo hebraica ueritas hab&. Et dabunt super illud cooperientem cutem taxi. Inde nomen cooperimētum uel tegu

basi sua.et ps.lxxx.pro eo qđ nos legimus.Et perfice eã quã plantasti. hebręi traducunt.Et residentia quam plantasti. Rabi Salomon expo/ nit.Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

כִּנָּה Cognominauit.pro quo nos legimus assimilauit.Isaię.xlv. Et vocaui te nomĩe tuo. assimilauí te.qđ magistri hebręoꝝ sic exponũt. vocaui te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus.et cognominaui te nomine appellatiuo hoc est rex uł Christus gręce. Messiah hebraice. vnctus latine.vngento enim reges Iudęorum pro corona utebantur. Inde partem orationis quam nos pronomen,eam hebręi כִּנּוּי uo/ cant.ut cernere licet in arte grammatica.

כָּנַס Collegit.cõgregauit. coaceruauit. Ecclesiastis.ij.Coaceruauí mihi argentũ et aurũ.& eiusdẽ.iij.Et tẽpus colligẽdi. inde uocant ec/ clesiã quę est congregatio uniuersoꝝ seu cõciliũ הַכְּנֵסֶת

מִכְנְסֵי Subligacula.fœmoralia seu fœminalia.Exodi.xxviij. Faci es et fœminalia línea. & Ezechielis.xliiij. Et fœminalia linea erunt in lumbis eorum.& est pluralis numeri tantum,quia duabus alis cõstat.

כָּנַע Subiugauit.humiliauit.iij.Regũ.xxi.Nonne uidisti humiliatũ Achab corã me.quia igit̃ humiliatus est. & Iudicum.viij. Humiliatus est aũt Madian corã filiis Israel.& Nehemię.ix. Et humiliasti corã eis habitatores t̃rę.& Deutero.ix.Qui cõterat eos.i.qui subiugabit eos.

כְּנַעַן Commutator.negociator.mercator.quãuis ubiq; transferat̃ apud nos pro Canaan terra.Ezechielis.xvij. Et transportauit eam in terrã Canaan.in urbe negociatoꝝ.tamẽ Hiero.in cõmentariis super parabolas Salomonis ca.ultimo.Chananęus inquit interpretatur cõ mutator.hęc ille.vnde dico ego hebręi uersiculum eius loci sic legũt. Et cingulum tradidit mercatorí.secundum quod intelligendum est et illud Geñ.xxxviij.Filiam hominis Cananęi idest negociatoris.

כָּנָף Angulus. ala.penna. Deuteronomij.iiij. Vel auium sub cęlo volãtium.quod uerbum e uerbo legitur.Omnis auis alata. & Zacha rię.v.Et spiritus in alis earum.et habebãt alas quasi alas milui. vbi cer

in lingua greca posapos.q̃d nos legimus quã mltiplicit̃. p̃s.lxiij. Quã multipliciter tibi caro mea.sed hebrei rectius dicũt.Desyderauit ad te caro mea.et ita interpretatus est Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate. scribit autem Rabi Salomõ de hoc uocabulo quod non inue niatur alibi in hac significatione.

בַּמֶּה Quot.ut p̃s.cxix.Quot sunt dies serui tui.qua dictione utunt̃ hebrei ĩ p̃dicamẽtis ꝓ q̃ntitate.ut est apd' Abẽrust ĩ logica hebraica.

בַּמָּן Ornamentũ foemorale foemini subligari solitũ.quasi foeminũ subligaculũ auro et gẽmis redimitũ.secundũ mgr̃os hebreoꝝ. trãslatio nr̃a uertit murenulas.Numeri.xxxi.Dextralia ac murenulas.

כַּמּוֹן Cyminum uel uicia seu huiuscẽodi genus leguminis. ut Isaiæ xxviij.Seret gith et cyminum sparget.item in eodẽ. nec rota plaustri super cyminum circuibit.

מִכְמַן Abstrusum.thesaurus.Danielis.xi.Et dominabitur thesaurorum auri & argenti.

כָּמֻס Reconditum. repositum.absconsum.arcanum.Deuteronomij.xxxij.Nonne hec condita sunt apud me.

נִכְמַר Caluit.Geñ.xliij.quia cõmota sunt uiscera eius. ꝓ q̃ uerbum e uerbo sic legendũ esset.quia incaluerunt miserationes eius.sic etiam Rabi Salomon exponit.astipulatur illud threnoꝝ ultimo. Pelles nostre sicut clibanus exuste sunt.

כֹּמֶר Religiosus. monachus.nigris indutus edituus.quẽ nominãt capellanum.Osee.x.Et editui eius super eum exultauerunt.& Sophonie primo.Et nomina edituorum cum sacerdotibus.

מִכְמֹר Rete.laqueus.retiaculum.p̃s.cxli.Cadent in retiaculo eius peccatores.& Habacuk primo.Et congregauit in rete suum.

כֵּן Sic uel ita.Genesis primo.Et factum est ita.de qua dictione supra locuti sumus in uocabulo כּוּן

כִּנִּים Cyniphes uel pedunculi.Exodi.viij.Et sint cyniphes in uniuersa terra egypti.

כַּנּוֹ Locus residentie.basis.sedes.Exodi.xxx.Labium eneum cum

deus die septimo &c.ceterum multi putant hoc uerbum etiam significare cõplacẽtiam seu delectationẽ et desyderium. vnde illud p̃s.cxix. quod nos legimus.Defecit in salutari tuo anima mea.alij sic interpretantur.Complacuit delectata seu iocundata est anima mea.

כליות Renes.Leuitici.iij.Et duos renes.item et reticulum iecoris cum renunculis.

כלי Arma.uas.instrumentũ.vestis.p̃s.ij. Sicut vas figuli cõfringes eos.& Ester.i.Aliis atq̧ aliis vasis.Gen̄.xxvij.Sume arma tua et pharetram.Isaię.xxij.Omne uas paruulũ a uasis craterarum usq̧ ad om̄e vas musicorum.&.xxxv.Si quis ferro percusserit. ubi legẽdum esset. Si quis instrumento ferreo percusserit.et infra.si ligno percussus.ubi sic stat.aut instrumẽto ligneo &c.In summa sicut apud latinos arma significat omne quod hominibus ad manũ usui est.ita hebręis hoc uocabulum usurpat̃.ut Leuitici.xv.vbicumq̧ sederit.idest instrumentũ super quo sederit.itẽ sagina super quod sederit.& infra. vas fictile cõfringet.item uas ligneũ lauabit̃ aqua.Isaię.liiij. Om̄e uas q̃d fictũ est.

כלח Seniũ uel senecta.Iob.v.Ingredieris in abundãtia sepulchrũ. pro quo interpretari debuit.Ibis in senio ad sepulchrũ.et miror quare abundantiã traduxit.nisi forte in scholiis repererit saba.quod per h finale senectam siue senium interpretat̃.p̃s.lxxi. per ain uero saturitatẽ et abundantiam intelligimus.ex glossemate igit̃ hęc potuit negligẽtia oriri.nã hãc dictionẽ calah in eodẽ libro aliter interp̃tatus ẽ. Iob.xxx. Et uita ipsa putabãtur indigni.q̃d ita legendũ est. Ipsis periit senecta.

כלם Erubuit.verecundatus.cõfusus.et reueritus est. Numeri.xij. Nõne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi. & psalmo.xl. Et reuereant̃ qui uolunt mihi mala.inde nomen uerbale.psalmo.lxix. Operuit confusio faciem meam.

כלת Bipennis.axina.securis.instrumentum dolatorium et quo lapides franguntur.p̃s.lxxiiij.In securi et ascia deiecerunt eam. pro quo Hieronymus in suo psalterio.Bipenni et dolatoriis deraserunt.

כמה Desyderauit.cõcupiuit.pro quo.lxx.interpretes traduxerũt

בָּלוּב Cauea in qua continentur altilia et aues quę saginanť. quod nostra translatio decipulā uertit. Ieremię. v. Sicut decipula plena auibus. pro quo Ionathas chaldęus interpretať. sicut domus saginatōnis. & scribit Dauid kimhi in libro de radicibus ꝙ sit receptaculū ex uirgultis contextū, in quo aues seruari consueuerunt. & Ioseph hispanus pater eius in cōmentariis super Ieremiā dicit ꝙ sit locus ad saginandū altilia deputatus. unde est illud quod habetur Amos. viij. Et ecce uncinus pomoꝝ. quod magistri hebręorum interpretanť canistrum seu corbis repletus fructibus. cui et astipulatur expositio babylonica. & Dauid pręfatus in commentariis super. xij. eo modo exponit.

בָּלָה Cessauit. defecit. finiuit. Ieremię. viij. Finita est ęstas. uel finiuit ęstas. & eiusdem. xiiij. Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomen uerbale pręposito mem eodem quo supra loco. Ego consumā eos. pro ego deficere faciens uel finiens eos. & ps. lxxiiij. De medio sinu tuo in finem. Sed Hiero. rectius in suo psalterio. ad medium sinum tuum consumens. quod Rabi Salomon exponit reiecit. Inde supinum eiusdem. xliij. Factum est aūt cum cōplesset Ieremias loquens ad populum. pro eo. Cum finiuisset Ieremias loqui. sic exponendū est illud Deuteronomij. xxvi. Quando cōpleueris decimam cunctarum frugum. idest quando finiueris decimare omnē decimam. inde participiale nomen adiectiuum Deutero. xxviij. Et deficientibus ad cōspectum eoꝝ tota die. Item in alia forma Numeri. xxv. Et nō ipse delerē filios Israel. i. non facerem deficere uel finire filios Israel. Exodi. xxxiij. Ne forte disperdā te in uia. idest faciam te finire uel deficere. Inueniť autem hęc dictio quādoq; in fine per aleph loco he scripta. ut Daniel ix. Vt consumetur pręuaricatio. pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia significant cessationē. finem. deletionem. interitum. et consumationē. ut Isaię. x. Consumatio abbreuiata inundabit iustitiā. et Sophonię. i. Quia consumationem cum festinatione faciet. et assumit in principio thau. ps. cxix. Omnis consumationis uidi finem. Item significat etiā compleuit. finiuit. terminauit. perfecit. ij. Paralip. vij. Cōpleuitq; Salomon domum dn̄i. Inuenies sępius hoc uocabulum in ps. cxix. in litera caph. poniť et impersonaliter ps. lxxij. Finiunt orationes Dauid filij Iessę. vel secūdum Hiero. Cōpletę sunt orationes Dauid. & Gen̄. ij. Et perfecti sunt cęli et terra et omnis ornatus eorum. compleuitq;

ut Geñ.xlvij. Et alebat eos omnemq; domũ patris sui prębẽs cibaria singulis.quod nihilominus uerbũ e uerbo sic legi posset. Et constituit seu decreuit patri suo et fratribus suis et toti domui patris sui escam secundum pueros.sed causam eius uarietatis forsitan prębuit translatio Onkeli,qui chaldaice uertit זן quod apud Babylonios de esca dicit̃. & etiam de aliquo constituto scilicet per syncopen a זְמַן sic paulo superius Geñ.xlv.Ibiq; te pascam.pro quo etiam legi posset.& cõstituam te illuc.Significat et sustinere uel ferre paraphrasticos Ieremiæ xx.Ferre non sustinens.

בְּלָא Vetuit.prohibuit. Haggei.i. Propter hoc super uos ꝓhibiti sunt cęli ne darent rorem,& terra prohibita est ne daret germẽ suum. idest uitauit.& Numeri.xi.Domine mi Moyses ꝓhibe eos.& Exodi xxxvi.Sicq; cessatum est a muneribus offerẽdis.quod uerbũ e uerbo ita stat.Et ꝓhibitus est populus ab oblatione.& Geñ.viij.& ꝓhibitæ sunt pluuię de cęlo.& p̃s.cxix.Ab omni uia mala ꝓhibui pedes meos.

בְּלָא Cella.caula.carcer.artum monasterium.Ieremię ultimo.Et eduxit eum de domo carceris.et paulo post.& mutauit uestimẽta carceris eius.Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he.quandoq; vero addere he aspirationẽ,ut ego in antiquissimis libris reperio Habacuk ultimo.Abscindetur de ouili pecus.vbi etiam litera nominalitatis mem pręponitur.

בְּלָאִים Duarum specierum et mixtim uel permixta.sic quo ad ultimũ Onkelus chaldęus interpretat̃ Leuitici.xix.vbi in uno uersu eadẽ dictio ter ponitur.Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus.agrum tuum nõ seres diuerso semine.vestẽ quę ex duobus texta est non indueris.quod de uerbo ad uerbum ita ponitur.Iumentum tuũ ne facias genicularì mixtim.agrum tuũ nõ seres mixtim. et uestis mixtim scilicet de lana et lino non ascendat super te.

בֶּלֶב Canis.i.Regum .xvij.Nunquid ego canis sum.& Exodi.xi. Apud omnes autẽ filios Israel non mutiet canis.&pluraliter Isaię.lvi. Canes muti non ualentes latrare.

hinc est quod etiam sphęricitatē et circuitū significat. ut Gen̄.xiij. Vidit omnem circum circa regionē Iordanis. ad cuius similitudinē significat quoq; stateram seu pondus utputa talentum. vt Exodi.xxv. Habebit talentū auri purissimi. &.ij. Paralippo.xxxvi. Et condemnauit terram cētum talentis auri et talentis argēti. In numero aūt singulari et plurali inuenitur.iiij. Regum.v. Da ei talentū argenti. & infra. Melius est ut accipias duo talenta.

כָּלִיל Consummatū.uniuersale.integrum.perfectū.species.corona.

threnorꝫ.ij. Hęccine est urbs quā dicunt perfecti decoris. & Ezechiel xvi. Quia perfecta erat in decore meo. et eiusdē.xxviij. Perfectus decore. et.i. Regū.vij. holocaustū integrū domino. et in alia forma Ester vij. Intellexit enim a rege sibi paratum malū. & Ieremię.ij. pro eo q̊d translatio nostra uertit. Et charitatem desponsationis tuę. legi debet. amore speciei tuę.

כֹּל Omne totum. p̄s.i. Et omnia quęcumq; faciet prosperabuntur. secundum.lxx. interpretes. sed Hieronymus rectius in suo psalterio. Et omne quod fecerit prosperabitur.

כָּלִיל Holocaustū. idest totum combustum sacrificiū. p̄s.li. Oblationes et holocausta. quasi quod gręci τελετην uocant. idest consumationē. de q̄ dicit̄ Leuiti.vi. Et tota cremabit̄ in altari. oē̄ enī sacrificiū sacerdotū igne consumetur. quod aūt exustionē significet apparet Iudicū.xx. Et flāmas in sublime ferri. ꝑ quo ueritas hebraica sic legit. Et respexit Beniamin post se et ecce ascendit exustio ciuitatis cęlū uersus.

כַּלָּה Nurus.i. Regū.iiij. Nurus aūt eius uxor phinees. et Ezechiel xxij. et socer nurū suam polluit. quod rectius legeretur. et unusquisq; nurum suam polluit. inuenitur etiam pro spōsa tam apud.lxx. quam in vulgata translatione Isaię.xlix. Et circūdabis tibi eos sicut spōsa.

כִּלְכֵּל Decreuit. limitauit. determinauit. calculauit seu numerauit. iiij Regum vicesimo. Et filij Israel recensiti sunt et acceptis cibariis profecti. Quod magistri hebręorum exponunt. recensitį sunt et numerati seu calculati. cui etiā astipulat̄ Ionathas chaldęus qui interpretat̄ cōstituti seu determinati. quāuis etiā aliis in locis transferūt pascere. alere.

oculi eius interfectionem suam.

ביד֗ון Clypeus.sic enim translatio nostra exposuit.i.Regum.xvij. Et clypeus greus tegebat humeros eius. alij exponunt collarium. sed melius intelligitur scutum.ut Ieremię.l.Arcum et scutū apprehendēt. alio autem in loco significat lanceam uel hastā. ut Iosue.viij. quanquā nostra translatio teneat leua clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai,tamen eo loci uertunt magistri hebręorum.extende lanceā: sicut et Ionethas chaldaice transtulit.exalta hastam.

כיל֗י Parcus.auarus.addita in fine iod litera. quamuis translationes nostrę aliter exponāt.Isaię.xxxij.Neq; fraudulētus appellabit̄ maior. et infra.Fraudulenti uasa pessima.primum per hirek,secundū p zere.

כימה Pliades.iuncta in fine he aspiratione.Iob.xxxviij. Nunquid cō iungere ualebis micantes stellas pliadas.& scribit Rabi Iona quod sit congregatio stellarum quę uocatur apud Arabes althoraie. et sapiēs Rabi Abraham abenezra dixit q͡ chimah sint septē stellę in fine signi arietis,& non longe ab ijs sit lucidissima quędam stella oculus tauri dicta.hęc ille.quamuis nostra translatio uariet alio in loco. nam Iob.ix. interpretatur oriona et hyadas.

כיס Loculus.marsupium.ut Prouerbiorum.i.Marsupium sit unū omnium nostrum.

כית Saxum.rupes.petra.Ieremię.iiij.Et ascenderunt rupes.

כיוך Conca.labium.castellum.in quo continetur aqua. Exodi.xxx. Facies et labium ęneum cum basi sua.Item.ij.Paralippomenon.iiij.Fecit quoq; concas decem.significat etiā clibanū uel focum uel caminū. Zacharię.xij.Sicut caminum ignis in lignis.quod Rabi Dauid kimhi in cōmētariis super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis.et Leuitici.xi.legimus.Siue clibani siue chytropodes destruēt. Signant autem chytropodes gręce sustentacula ollarum ad ignem in foco.est enī hic locus in foco ubi duo sustentacula titionū ponuntur. & iccirco in plurali numero scribitur.

כִּכָּר Torta seu massa rotūda.ut Exodi.xxix.Tortāq; panis unius.

uxore madianitide sic cōcordat Gen.xxxvij.de Ioseph ubi dicit̃ uēdi derũt eũ Ismaelitis.et sequit̃.Madianitę uēdiderũt Ioseph in ęgypto.

כָּזַב Defecit.mētitus est.p̃s.cxvi.Oīs homo mendax. et in passiuo.

Prouer.xxx.Et arguat te inueniarisq; mēdax.q̃d hebraice dicit̃.et mē tiaris passiue uel mendaciũ patiaris.verbũ graue Iob.xxviij.Quis me potest arguere esse mentitũ.et Nũeri.xxiij. Nō est deus quasi homo ut mētiat̃.inde nomē uerbale Prouer.xxx.vanitatē et ṽba mēdacij.et Ezech.xiij.q̃si p totũ.et ī eodē.mentiētes pplo meo credēti mēdaciis.

כְּזָר prępositiōe aleph crudelis.immitis.immisericors.truculētus.

Iob.xli.Nō quasi crudelis suscitabo eũ. et eiusdē.xxx.mutatus es mihi in crudelem.& Ieremię.vi.Crudelis est et nō miserebitur.& eiusdem .l. Crudeles sunt et immisericordes.

כָּחַד Occultauit.abscōdit.p̃s.cxxxix.Nō est occultatũ os meũ a te.

et Iob.xv.Sapiētes confitent̃ et nō abscondũt a patribus eorum.

כָּחַד Extirpauit. eruit.deleuit.Iob.iiij.Et quando recti deleti sunt.

כָּחַל Illustrauit seu colorauit. trãslatio nostra habet circumliniuit

stibio.Ezechielis.xxiij.Circumlinisti stibio oculos tuos.

כָּחַשׁ Mentitus est. negauit.Leuitici.vi.Negauerit proximo suo

depositum.vnde quod nostra translatio habet p̃s.xviij.Filij alieni mē titi sunt mihi.multi exponunt.Filij alieni negauerũt mihi. & Genesis xviij.Negauit Sara.et Habacuk.iij.Mentietur opus oliuę.

כָּחַשׁ Macrescit.extenuatũ est.imminutum est.p̃s.cix.Et caro mea

mutata est propter oleum. quod rectius legeretur minuta est idest macruit ab oleo.

כִּי Quoniam.quia.quoniamquidem.Exodi.xxiij.Quia nō dimittet

cum peccaueris.significat et quod.ut ibi.quodsi audieris uocem eius. & facile assumit sibi אִם et significat aduersatiuũ.sed.at. uerũtamen.

p̃s.i.Sed sicut puluis quem proiicit uētus.de hac particula late scripsit Rabi Iona,quod quisq; crebra lectione biblię ipsemet experietur,

כִּיד Pernicies. afflictio. interfectio. Iob vicesimoprimo. Videbũt

Dauid kimhi in libro de radicibus exponit de terra Israel.

כִּיּוּן Idolum.quod multi putāt esse Saturni.eoquod ipse Saturnus in lingua arabica et persarum ita nominetur.Amos quinto.Et imaginem idolorum uestrorum.

כּוֹס Sciphus.calix. poculum.Genesis.xl. Calicemq; Pharaonis in manu mea.

כּוֹס Genus uolucris ululantis.quam Rabi Salomon pellicanū.alij nominant nycticoracem.ut ps.cii.Similis factus sum pellicano solitudinis sicut nycticorax in domicilio.In alio loco reperimus translatum bubonem.Leuitici.xi.Inter aues ad edendū uetitas. Sed quia hebręis ignota est auis.iccirco uarie transferunt.

כּוּר Focus.fornax.Deuteronomij.iiij.Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea Aegypti.est autem instrumentum kalimicū seu aurifabrorum in quo probant aurum et argentum.

כּוֹר Mensura frumenti.chorus.sextarius.tertio Regū quinto. Vigintimilia choros tritici in cibum domui eius.

מְכוּרָה Colonia.incolatus.habitatio.secundū rabi kihi in cōmētariis.et Ionathan chaldęum.quamuis nostra trāslatio radicem interpretatur.Ezechielis.xvi.Radix tua et generatio tua de terra Canaan. idest colonia tua.et scribitur per holem.

כּוּשׁ Proprium nomen filij Cham.vnde dicta est ęthiopia Gen.ij. Circuit omnem terram ęthiopię.inde deriuātur ęthiopes.ut Ieremiæ xxxviij. Abedmęlech ęthiops uir eunuchus.per iod in fine.cui sępe aliud iod adiungitur in deriuatiuis. ut Amos nono. Nunquid non ut filij æthiopum uos estis mihi. Quod exponit rabi kimhi secundum uersiculum Ieremię.xiij. Si mutare potest ęthiops pellem suam. quasi diceret.sicut ille pellem ita uos uitia uestra mutare non uultis. hoc modo dictus est Saul ęthiops.ps.vij.Super uerba ęthiopis filij Iemini. quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo Dauid regem. quamuis dixisset.i.regum.xxvi.reuertere fili mi Dauid nequaquam enim ultra tibi malefaciam.Scribit autem Dauid kimhi in libro de radicibus q æthiopes et Madianitę & Ismaelitę idem sint. Vnde quod scribitur Numeri.xij.Propter uxorem eius ęthiopissam. id intelligit

lum preparatus est egressus eius. & Deuteronomij.xvij. ꝓ eo quod nos legimus.& uerũ esse repereris.hebraica ueritas habet sic. & ecce veritas parata uerbũ.sic etiam Onkelus chaldęus legit .Inde legimus secundum septuaginta psalmó quinto. Quoniam non est in ore eorum ueritas. quod alij dicunt possibilitas uel facultas.Inde uerbum graue Genesis quadragesimotertio.Illi uero parabant munera.& eodem loco paulo ante ubi nos legimus.Et instrue cõuiuium, ibi hebraica ueritas habet & para. ex quo inuenitur uerbum impersonale per vau & patha.Isaię decimosexto.et pręparabitur in misericordia soliũ. Aliud uerbum ultima litera nun geminata,quod nostri dirigere transtulerunt.ut psalmo nonogesimo.Et opera manuum nostrarum dirige super nos & opus manuum nostrarum dirige. quod alio in loco firmare uertit.ut Exodi decimoquinto. Sanctuarium domine firmauerũt manus tuę.& Ezechielis quarto.Et obfirmabis faciem tuam ad eam.Inde uenit כֵּן rectum & bonum & uerum.quarto Regum septimo.Non recte facimus.& pluraliter Geñ.xlij. pro eo q̃d trãslatio nostra habet.Pacifici uenimus.hebraica ueritas legit. Veridici aut recti seu boni sumus nos.sic rabi Salomõ exponit in suis cõmentariis.& allegat ad hoc Nũeri.xxvij.ubi nos legimus.Iustã rem postulant filię Salphahad.ibi textus hebraicus sic habet. verę rectũ seu bonum filię Zalaphad dicunt.significat etiã hoc uocabulum quandã similitudinẽ sic uel ita uel taliter . Exodi.vij. Fecerũtq; similiter malefici. & paulo ante.Fecerunt q; Moyses & Aaron sicut pręceperat dñs. & Geñ.i. Et factũ est ita. & accipit pręp ositionem ut si diceremus. ad sic. in sic. pro sic.primum exponit nostra translatio ꝓpterea.sophonię.ij. Propterea uiuo ego dicit dominus exercituum. secundum exponit tunc. Ester.iiij.Et tunc ingrediar ad regem.sunt etiã qui interpretañt. & in ueritate ingrediar ad regẽ.tertiũ exponit ideo.ut p̃s.i. Ideo nõ resurgent ipſij.et a superi ori uerbo deriuañ מָכוֹן.i.habitatio.sedes.basis.

locus.Exodi.xv.Firmissimo habitaculo tuo q̃d opatus es dñe.recipit q̃nq; he aspirationẽ in fine מְכוֹנָה Zacharię.v.in fine capituli.ꝓ

q̃ Ionethas chaldaice traduxit uicẽ uel fortẽ. sic in simplici primitiuo inuenimus.Geñ.xl.Et restituet te in gradum pristinum.i. in uicem et sortẽ seu statũ tuũ.q̃d etiã in fine recipit aspirationem he literę. ut p̃s. lxxx.ubi nos legimus.Et ꝑfice eam quã plantauit.ibi hebraica ueritas habet.Et sedem uel habitationem quam plantauit dextera tua. Quod

tes.significat etiam tempus ad quod scilicet ad presens. ut Exodi.vij. Et usq; ad presens audire noluisti.& rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri אֵיכָה et אֵיכָכָה de quibus in aleph fecimus mentionem.

כָּוָה Incendit. combussit.Isaie.xliij.Cum ambulaueris in igne non combureris.

כֹּחַ Virtus. robur. firmitas. potentia seu potestas.fortitudo.Iob xxx.Quin uirtus manuū mihi erat pro nihilo.& Geñ.xlix. Tu fortitudo mea et principium doloris mei.& ps̄.xxij.Aruit tāquam testa uirtus mea.et inuenitur positum ꝓ operatione et labore. ꝓ quo nostra translatio fructū legit.Iob.xxxi.Si fructus eius comedi absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hoc uocabulum ꝓ animali immundo in lege ꝓhibito.quod uarie uarij transferunt.est enim limaca seu panthera.chameleon siue stellio.Leuitici.xi. Chameleon et stellio. quod uocabulum non solum interp̄tes diuersis modis transferunt, uerum etiam ip̄i quoq; magistri et p̄ceptores hebreorum uarie exponūt.q̄d testatur rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כּוּל Valuit comp̄hendere. potuit capere uel continere.uel potuit ferre.tertio Regum.vij. Duo milia batos capiebat.& tertio Regum viij.Quoniam altare ereum quod erat coram domino minus erat &. capere non poterat holocaustum. ꝓ quo hebraica litera sic. Quia altare ereum illud ante dominum paruum ultra quam q̄ posset capere holocaustum.sic per finalem terminationē iod.ij. Paralip.iiij. Capiebatq; tria milia metretas.Solet aūt hoc uerbū geminari. ut.ij. Parali. vi.Si celū et celi celorꝝ nō te capiunt.Inde nomen p̄posita litera mem. vt Malachie.iij.Et quis poterit cogitare diem aduētus eius. ꝓ quo septuaginta.Et quis sustinebit .et melius sequit̄.Et q̄s ferre poterit. Item Prouer.xviij. Spiritus uiri sustētat imbecillitatē suā. deinde significat etiam hoc uocabulū pascere.cibare.alere.ut Geñ.xlv. Ibiq; te pascam idest sustētabo.&.iij.Regum.xviij. Et pauit eos pane et aqua. significat etiam depromere et dispensare seu disponere.ut ps̄.cxij.Disponet sermones suos in iudicio.sed Hiero.rectius.Dispensabit uerba sua.

כּוּן Parauit. formauit. Iob.xxxi. Et formauit me in vulua unus.rectius hebraice sic.Et parauit nos. et in passiuo Osee.vi. Quasi dilucu

angustię circumdabunt et circumgirabunt eum perpetuo, sicut soles sphęra perpeti motu circumagi.

בָּהָה Obfuscatus est.caligauit. Deute.xxxiiij. Nõ caligauit oculus eius.Inde nomẽ obscurus.caliginosus.Leuitici.xiij. Et cicatrix subobscura.et.i.Regũ.iij.Et oculi eius caligauerãt nec poterat uidere.pro infirmabant̃ caligãdo.et Nahũ ultio.Nõ est obscura cõtritio tua.ambo per punctũ zere.sic Isaię.xlij.Et linũ fumigans nõ extinguet.qd sc͂d'm Hiero.in cõmentariis alij obscurũ et tenebrosũ trãstulerũt et rectius.

כָּהַן Pręsedit.prędectus est.sacerdotio functus est.uel sacerdos ordinatus ẽ.Nũeri.iij.Fũctiq; sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar.et paulo superius.Cõsecrati manibus ut sacerdotio fungerent̃. Inde כֹּהֵן p̃latus. caput plebis siue plebanus.pręses.magistratus.sacerdos.Ieremię ultio.Saraiã sacerdotẽ primũ et Sophoniã sacerdotẽ sc͂d'm.Exodi.iij.Moyses aũt pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madiã.& eiusdẽ.ij.Erãt aũt sacerdoti Madiã septẽ filię.q̃d Onkelus chaldaice interpretat̃ per hoc uocabulũ rãba.i.mgr̃o uel pręsidi seu p̃lato Madiã erant septẽ filię.comunit̃ aũt dicit̃ de eo qui sacris pręest et deo ministrat.ut Gẽn.xiiij.Erat autem sacerdos dei altissimi.

כֹּה Sic.Numeri.vi.Sic benedicetis filiis Israel. & ubicumq; in prophetis legimus.Hęc dicit domĩus per hoc uocabulum, semper hebręi exponunt.Sic dicit dominus.quod et chaldęi sic interpretantur. Inuenitur et caph geminatum in eadem significatione. ut Exodi.xxix. pro eo quod nos legimus.Omnia quę precepi tibi facies super Aaron & filiis eius.Illic hebraica ueritas habet. Et facies Aaron et filiis eius sic iuxta omnia quę pręcepi tibi.& magistri hebręorum in suis libris cõmuniter utuntur hoc uocabulo per caph geminato detracta ultima he litera sic כָּךְ ut Raban Iohannan filius Zachęi auditor pręceptorum Hillel & Semei.cum dixit. Si fecisti quę sunt legis tuę diligenter noli bonũ tibiipsi ascribere.ad sic enim formatus es.ubi ponit̃ לְכָךְ Significat autem suprascriptum uocabulum coh etiam locum ad quẽ scilicet huc uel illuc.ut Genesis.xxij. Ego & puer illuc usq; properan

Quę futura sunt iam fuerūt.quod hebraice singulari numero ꝓfert.

כבש Subegit.subiecit.in ditionem redegit.Zacharię.ix. Et subiicient lapidibus fundę.quod secundum Rabi Iona intelligendū est.Et subiicient inimicos suos per lapides fundę.quasi diceret. fundibularij capient inimicos eorum.et significatio huius uerbi et suorum deriuatorū ē ponere subter pedes iuxta mentē Dauid kimhi in cōmentariis super.xij.vnde legitur Michee ultimo.Deponet iniquitates nostras. & .ij.Regū.viij.De uniuersis gentibus quas subegerat.

כבש Primus ascensus pedalis.uel initium graduum latiori spacio. vel scabellum.ij.Paralippomenon.ix.Sex quoq; gradus quibus ascēdebatur ad solium et scabellum aureum.et scribitur sex punctis.

כבשן Fornax.caminus.Exodi.ix.Tollite plenas manus cineris de camino.& Genesis.xix.Quasi fumum fornacis.

כבש Agnus.Isaię.xi.Et habitabit lupus cum agno.& Numeri.vij. Agnum unum anniculum in holocaustum.et mouetur de masculino in foemininum iunctis terminationibus.

כרכר Lapis prcieosus.quem aliqui unionē seu margaritā dicūt. et album esse asserūt.alij crystallum.alij ut sapiens Abraham subatrā seu fuscam gemmā esse aiunt.quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaię.liiij.Et ponam iaspidem propugnacula tua.uide Hieronymum in eius loci commento.

כידוד Tęda scintilla.Iob.xli.Sicut tędę ignis accensę.significat etiam vrceum seu ollam.ut in eodem loco. Sicut ollę succensę atq; feruētis. Inde per apocopen cad idest hydria uel urceus. Gene.xxiiij. Habens hydriam in scapula sua.&.iij.Regum.xvij.Hydria farinę nō deficiet. & Ecclesiastis.xij. Et conteratur hydria super fontem.

כדור Globus.pila.vertebrū seu uertibulū.Isaię.xxij. Quasi pilam mittet te in terrā. vbi deficit dictio similitudinis q̄si ad uitandā cacophoniā ne gemineť lr̄a caph.et habet Iob.xv.Sicut regē qui parať ad pl̄iū. ꝓ q̄ dicūt alij ad globū scilicet in exercitu.sic exponit hunc locū Rabi Sadia instar rotę q̄ se uertit circūquaq;,ita globus militū in p̄lio circūdat regem.sicut uidemus in torneamētis.quasi dicat tribulationes &

כָּבוּל Tenax.adhęsiuum.lutosum.clausiuum.ut.iij.Regū.ix. Et appellauit eas terram Cabul idest sterilem et incultā quasi clausam, qua neqꝫ transeant neqꝫ morentᷓ populi. Magister Nahaman filius Ishac exponit a profunditate arenę qua pedes ambulantiū comprehendantur et figantur.quem allegat Rabi Dauid kimhi in cōmentariis regū. & Rabi Salomon teste Lyra terram sic nominatam a tenendis et uinciendis pedibus opinatur.

כָּבַס Lauit.mersit.tinxit.Gen̄.xlix.Lauit in vino stolam suam. Sic Numeri.viij.Et lauerint uestimenta sua.& p̄s.li. Amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me.Inde fullo Isaię.vij. In uia agri fullonis.

כּוֹבַע Galerus.galea.Isaię.lix.Et galea salutis in capite eius.& primo Regum.xvij.Et posuit galeam ęream super caput eius. & declinatur in masculino genere Ieremię.xlvi.Et state in galeis.

כַּבִּיר Multiplex. fortis.magnus.Iob.viij. Et spiritus multiplex sermones oris tui. inde deriuatur uerbum graue. ut Iob.xxxv. Et absqꝫ scientia uerba multiplicat.quasi magnificat.

כְּבִיר Pellis.i.Regum.xix. Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius.

מַכְבֵּר Stragula . uel uestis densa uel tegimen lectulorum.& fit ex pilis caprarum in modum pellium.vnde nomen cœpit.iij. Regum viij.Et tulit stragulum et infudit aquam.

כְּבָרָה Cribrum.Amos.ix.Sicut concutitur triticum in cribro.

כִּבְרַת Iuger. stadium. miliare.spacium.Gen̄.xxxv. Venit uerno tempore ad terram quę ducit ephratam. quod hebraica ueritas legit. Erat adhuc stadium terrę eundi ad Ephratam . quod Rabi Salomon exponit superiori dictione quę multitudinem et magnitudinē signat. quasi diceret,multiplex spacium terrę fuerat ad Ephratam.

כְּבָר Iam.nunc.Ecclesiastis.iij.Quod factum est ipsum permanet. quod rectius hebraica ueritas sic legit.Id quod fuit iā est.et sequitur

בָּבָה   סך אצו יולך זמולם

s ic.Exodi.xij.Sic autem comedetis illum.

באב Doluit. Iob.xiiij.Attamen caro eius dum uiuet dolebit.Inde nomen dolens.ps.lxix.Ego sum pauper et dolens. &psr Gen .xxxiiij. pro eo quod hebrei legunt.cum essent dolētes.trāslatio nostra habet periphrasticos quādo grauissimus vulnerū dolor est.et in alia forma deriuatiuorum threnorum.i.Si est dolor sicut dolor meus. similiter ps. xxxviij.Et dolor meus in conspectu meo semper.

באה Debilitas. tristicia.mœror.Ezechielis.xiij.pro eo quod mœrore fecistis cor iusti mēdaciter.et ī significato pene par est superiori. vnde sequit precedens uocabulum.Quē ego non contristaui. et in passiuo Danielis.xi.Et uenient super eam trieres romanę et percutiet pro debilitabitur.iuxta sensum Rabi Leui Ben gersom.

כוכב Stella.Nūeri.xxiiij.orietur stella ex Iacob.etpsr Geñ.i.et stellas.

כבד Grauescebat uel graue fuit.Geñ.xviij.& peccatū eorū aggrauatum est nimis.et Exodi.xvij.Manus aūt Moysi erāt graues. et Geñ xliij.Fames omnē terrā uehementer premebat,pro quo hebraica ueritas sic. Et fames grauescebat in terra.Inde pro multiplicato ditato accumulato et ualido.inuenit Geñ.xij.preualuerat enim fames in terra. et eiusdē.xiij.Erat Abram diues ualde idest onustus. et significat magnum.latū.eminens.ut Isaię.xxxij.Et vmbra petrę prominentis. Inde hoc uocabulum significat preeminentiā honorē et gloriā. ps.l. Sacrificium laudis honorificabit me.Isaię.xl.Et reuelabitur gloria domini. & Leuitici.x.Et in conspectu omnis populi glorificabor. Nomē eius reperit in masculino et fœminino.ps.xlv.Omnis gloria filię regis.

כבד Iecur.Prouerbiorum.vij.Donec transfigat sagitta iecur eius.

כבה Extinxit.ij.Paralippomenon.xxix.Et extinxerunt lucernas.et Canticorum.viij.Aquę multę non potuerunt extinguere charitatē.

כבל Detentio.compes.vinculum.clausura.ps.cv. Humiliauerunt in compedibus pedes eius.

pro quo hebraice sic.Et omnes clauos eius et oēs clauos atrij ęneos.

יתם Pupillus.ps̄.cxlvi.Pupillum et uiduam suscipiet.et threnorę.v. Pupilli facti sumus absq; patre.hoc ita exponitur.Etiam si parētes nostri uiuāt,nihilominus facti sumus sicut orphani et pupilli.& accipiūt hebręi hanc expositionem ex sequētibus ubi mox sequitur.& matres nostrę quasi uiduę.non uere,sed quasi.

יתר Excelluit. abundauit. superest.exuperauit.Prouerbiorum.ij. Et simplices permanebunt in ea.ꝑ quo hebręi legunt.& probi supererunt in ea.& eiusdem.xij.pro eo quod nos habemus. Qui negligit damnum propter amicum iustus est.hebraica ueritas legit sic.exuperat plus quam proximus suus iustus.i. excellentior et magis laudatus est iustus quam quisquam alter.& posset quęri.Cur ergo non omnes sequuntur uiam iusti.respondet sapiens id quod sequitur. Quia iter impiorum seducit eos.Semper autem et superius.et plus et magis significat.vt Genesis.xlix.Principiū doloris mei prior in donis.maior in imperio.hebraice sic legitur.Principiū uirtutis meę superior offertorio superior fortitudine. q̄d Onkelus chaldaice sensum e sensu non verbum e uerbo exponit. Tibi inquit debebantur tres pręrogatiuæ primogenitura sacerdotium et regnum. Inde יותר Inde יתרון Superfluitas.nimietas.et abundantia.uel plus.amplius.magis. Ecclesiastis.iij.Quid habet amplius homo de labore suo. & eiusdē.xij. His amplius fili mi ne requiras.Inde uerbum graue.Effusus sicut aqua nō cresces idest non amplificaberis.& multa alia diuersarum formarum deriuata.vt Leuitici.ij.Quod autem reliquum fuerit.i. quod supest.

fecit dominus christum suum.vnde in p̄s.xviij.legitur. O domine sal ua obsecro. O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habe- tur הוֹשִׁיעָה נָּא hoschiana.cuius loco in sacrificiis nostris ꝓnun ciamus osanna.propter imperitiā linguę sanctę. Inde saluator. Iudicū tertio.Postea clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis saluatorē. & Nehemię.ix.Dedisti eis saluatores.in numero plurali. & quamuis ab hoc deriuet̄ nostri saluatoris sacratissimū nomen propriū, tamē cū tot assumat literarum administrationes,merito non grammaticis sed cōtemplantissimis uiris iudicandū relinquā.de quo multa in capnio- ne nostro disseruimus. At uero poterit idem nomen a uerbo substan tiuo יֵשׁ ortum esse.eoquod Christus Iesus dixerit. Antequā Abra ham fieret ego sum.

ישפה Iaspis.Exo.xxviij.In quarto chrysolithus onychinus berillus. vbi pro berillo quidam uerterunt iaspidē,vox enim consonat.sed no- strę lectioni astipulat̄ chaldaica translatio.nam pro iasep, tā Onkelus quam Ionathas ambo chaldęi burla traduxerunt, quod nostri berillū putant.Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerū, ut in eis exquirendis plurimi ętate mea diligētissimi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur.cum quęlibet natio rebus suis nouo sęculo noua imponat nomina.& res etiam simul cum suis nominibus quoti- die mutent̄.iuxta Horatium in arte. Ita uerborum uetus interit ętas. Et multa renascentur quę iam cecidere cadentqꝫ. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad vnguem intelligeretur.Sed et interpretes.lxx.& Aquila & Symmachus.et Theodotion.in hoc nomine discrepant. te ste Hieronymo in Ezechiele.

יָשַׁר Placuit.rectū fuit.i.Regum.xviij.Placuit sermo in oculis Da- uid.inde nomen יָשָׁר rectum.Iudicum ultimo. Vnusquisqꝫ quod sibi rectum uidebat̄ hoc faciebat.& cataprothesin mem Canticorum primo.Recti diligunt te.

יָתֵד Clauus.Iudicum.iiij.Tulit itaqꝫ Iael uxor Haber clauum.decli natur in fœminino genere Exodi.xxvij. Tam paxillos eius quā atrij.

ūt Isaię secundo. Et incuruauit se homo & humiliatus est uir. & infra. Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autē multi qui hoc putant a fouea humi esse ortum. quę hoc nomine שְׁחָת dicitur. ut psalmo lxxxxiij. Donec fodiatur peccatori fouea.

שָׁטַט Extendit. emisit. porrexit. Ester quarto. Nisi forte rex aureā virgam ad eum tetanderit. & eiusdem quinto. Et extendit contra eam virgam auream.

שָׁמַם Decultescit. ac incultum uastatum atq; desertum est. Genesis xlvij. Ne pereūte cultore redigatur terra in solitudinem. pro quo lr̃a hebraica sic habet. Et non moriamur et terra non sordescat seu uastet̃. Rabi Salomon exponit non sit deserta. Onkelus chaldaice. non squalescat. Inde nomē Genesis. xxxij. In loco horroris et uastę solitudinis. & p̄s. cvij. Errauerunt in solitudine in deserta uia.

יָשַׁן Dormiuit. Gen̄. xli. Rursum dormiuit et uidit alterū somnium. & psalmo tertio. Ego dormiui et soporatus sum. & Canticorū. v. Ego dormio et cor meum uigilat. Inde nomen uerbale per aphęresin iod. sopor. somnus. dormitio. p̄s. cxxvij. Cum dederit dilectis suis somnū. quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus se somnū. Et ponitur hic aleph in fine pro he litera. quæ per continuitatem lectionis in thau mutatur. p̄s. cxxxij. Si dedero somnum oculis meis.

יָשָׁן Vetus uel uetustum. vt Leuitici. xxv. Et comedetis ueteres fruges. & infra. Donec noua nascant̃ edetis uetera. Inde uerbū senescere. inueterascere. durare in longū. Deutero. iiij. pro eo quod translatio nostra legit. Et morati fueritis in terra. hebraica ueritas habet in genere passiuo. Et inueterati fueritis in terra. ꝓ quo Onkelus chaldaice sic. Et antiqui facti fueritis in terra.

יֶשַׁע Salus. ut Habacuk. iij. Egressus es in salutē ppl̃i tui. et in eodē loco. In salutē cū christo tuo. et inponit̃ vau cū lr̃a finali he. p̄s. cxviij. Et factus est mihi in salutē. Reperit̃ et in eodē significato cata ꝓthesin thau. p̄s. cxliiij. Qui das salutē regibus. Inde ṽbū graue. i. Regū. xxv. et saluauit manū tuā tibi. et p̄s. xx. Nūc cognoui qm̄ saluificauit ul' saluū

ישב Sedit.residentiam habuit.hoc est habitauit. Genesis decimo tertio. Abram sedit seu habitauit in terra Chanaan.& psalmo primo. Et in cathedra derisorum non sedit. Inuenitur quãdoq; per aphęresin iod aut metathesin.inde transitiua secundo et uerba grauia. p̃s.cxiij. Qui habitare facit sterilem in domo. Ruth.ij. Et nec ad momentum quidem domum reuersa est.pro domi resedit.alij sic. Illa quę habitat domũ mediocrem siue paruam.eadem enim dictio similiter interpretatur habitatio Ieremię.ix.Habitatio tua in medio doli. quasi dicat cõuersatio.Sępe autem confunditur pręsens uocabulum cum שוב q̊d inferius ponetur idest uertit.Ieremię.xxxij.Et reducam eos ad locum istum et habitare eos faciam confidenter.

ישה Est.quod per apocopen inuenitur יש quarto Regum decimo.Nunquid est cor tuum rectum.et respondit est. inde תושיה quod tã uarie inuenio translatũ sicut cętera q̊q;,ut sępe mihiipsi persuasum habeã multos interpretes ęque atq; nosipsos potuisse errare. nostra enim translatio legit ęquitas Prouerbiorum. viij. Meum est consilium et ęquitas.alio in loco salus.ut eiusdem libri ca.ij.Custodiet rectorum salutem.item alio in loco iusticia.ut Isaię.xxviij.Et magnificaret iusticiam.quod septuaginta interpretes uerterũt consolationẽ. Sed ego proprie uocabulum hoc dicerem significare energiam seu efficaciam qua quis molitur opus suum ad rei existẽtiam. quod mihi translatio nostra uidetur circumloquendo insinuare Iob quinto.cum ait. Ne possint implere manus eorum quod cœperant.pro eo quod hebraice legitur.Et non facient manus eorum efficaciam.quod Ionethas chaldaice uertit sapientiam in Isaia ca.xxviij. quasi deliberationẽ animi.Sic intelligit Rabi Dauid kimhi in commentariis super duodecim illud Michęe sexto.Et salus erit omnibus timentibus nomẽ eius. quasi clamaret propheta in ciuitate.quis est uir sapientię in eis hic solum timebit in corde suo nomen tuum.ita enim hebraice legitur.Et sapientię uel deliberationis.hoc est.vir sapientię uel deliberati animi timebit nomen tuum.

ישח Humiliatio. recuruitas.declinatio.Michęę sexto. Et humiliatio tua in medio tui.inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare

cut hortum oleris. Inde nomē adiectiuū viridis uel uirens. Iob.xxxix. Et uirentia queq; perquirit.

ירקרק Saniosum. flauum. subalbidum. Leuitic.xiij. Si alba uel rufa macula fuerit infecta. Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri colorē tendit. Inde uolunt deriuari auruginem frugum uitiū ירקון Haggei secundo. Vento vrente et aurugine. similiter Amos quarto. Percussi uos in uento urente et aurugine.

ירש Possedit. hereditauit. aut successione acquisiuit. Ieremie.xlix. Nunquid non filij sunt Israeli an heres non est ei? Cur igit̃ hereditate possedit Melchom Gad. & paulo post sequit̃. Et possidebit Israel possessores suos. & .i. Paralippomenon.xxviij. Vt possideatis terram bonam. Numeri.xiij. Ascendamus et possideamus terrā. quādoq; uero inuenit̃ per defectum iod in principio kataphæresin.iij. Regū.xxi. Surge posside vineam Naboth. Inde nomē uerbale hereditas. ps̄.lxi. Dedisti hereditatē timētibus nomē tuū. inde uerbū graue q̄d significat expellere. delere. cōsumere. deuastare. Deute.iiij. vt deleret nationes. Iob.xiij. Et cōsumere uis me peccatis adolescētie mee. et Numeri.xiiij. Feriā igit̃ eū pestilētia et cōsumā eū. inde nomē possessor q possidet. Abdie in fine. Et possedebit domus Iacob eos q se possiderāt. i. possessores eorꝝ. alias hereditātes siue heredes. q̄d Hiero. ī libro explanationū sup Abdiā indicat his uerbis. Et possidebit domus supplantatoris Iacob eos qui se hereditate possederant. Significat etiā alio modo depauperare. i. Regū.ij. Dn̄s pauperē facit et ditat. & Prouer.xxx. Aut egestate cōpulsus furer. ꝓ eo q̄d legi debeat. Ne depauperer et furer. Inde pauper et paupertas absq; iod in principio. ps̄.lxxxij. Et humilē & pauperem iustificate.

ישיש Antiquus homo multorꝝ dierꝝ. Iob.xv. Et senes et antiq sunt in nobis. q̄d in singulari nūero hebraice illic ponit̃. significat aūt hoc uocabulū vetus plusquā senex et minus quā priscū quasi longeuum. Et potest oriri a uerbo יש quod significat est. ps̄.vij. Si est iniquitas in manibus meis. ceu quod diu est & longe durat.

bi Salomõ expõit scilicet placuit.ut sit sensus.qñ placuit uia cõtra me.

ירך Coxa.fœmur.Geñ.xxxij.tetigit neruũ femoris eius.et ĩfra.qui emarcuit in femore Iacob.et eiusdem.xxiiij. Pone manum tuã subter fœmur meum.&pluraliter secũdum terminationem masculinã.Exodi.xxviij. A renibus usq; ad fœmora.

ירך Pes candelabri uel hastile unde procedunt calami cãdelarum. Exodi.xxv.Hastile eius et calamos.

ירך et ירכת Plaga.latus. regio. Leuitici.i. Ad latus altaris q̃d respicit ad aqlonẽ.ubi ponit̃ ĩ masculino.accipit aũt literã t̃minalẽ fœmini generis in eodẽ significato.ut Geñ.xlix.ptingẽs usq; ad Sidonẽ. ubi hebraica ỽitas sic hẽt.et plaga latus seu regio eius usq; ad Sidonẽ.

ירע Exasperauit.malignatus est.callide egit et odiose.Deutero.xv. Nec ages callide quippiã in eius necessitatibus subleuãdis.Isaię.xv.Super hoc expediti Moab ululabũt,aĩa eius ululabit sibi. ubi clamorẽ & eiulationẽ doloris ĩminẽtis hõini significat sub duabus orthographię formis,et cũ iod et sine iod.sic enĩ Ionathas chaldaice trãstulit. armigeri moab ululãt.pro anima sua eiulãtes siue clamãtes. significamus igit̃ hoc uerbo aliquid fracto consternato subtristi et amaricato animo inuitum et suspirantem agere.

יריעה Velũ.cortina.sagũ.et qa eiuscemodi cortinę solebãt qñq; ex pellibus fieri.icirco nr̃a translatio sępe ꝑ cortina seu uelamine traduxit pelles.ut p̃s.ciiij.Extendẽs cęlum sicut pellẽ.ubi rectius diceret̃. Expandẽs cęlũ sicut uelũ.et simılit̃ Canti.i.Sicut pelles Salomonis.i.sicut cortinę lecti eius.alit̃ enĩ et uerius hẽt nr̃a trãslatio.Exodi.xxvi.Facies et saga cilicina undecim.ubi ueritas hebraica sic legit.Et facies cortinas siue saga caprarum idest de capris ad tentorium super tabernaculum.undecim sagis facies ea.

ירק Spuit.Numeri.xij.Si pater eius spuisset in faciem eius.similiter Deuteronomij.xxv.Spuetq; in faciem eius.

ירק Olus.viridis herba aut pululãs quippiã.Geñ.ix.quasi olera uirẽtia tradidi uobis oĩa.et.iiij.Regũ.xix.Et uirẽs herba tectoꝝ.simılit̃ Deute.xi.legĩus.vbi iacto semĩe in hortoꝝ morẽ aq dicũt irriguę.hebraica aũt ỽitas sic.q̃d semĩabis semẽ tuũ et rigabis uicissitudĩe tua si

proiecit in mare.et Iosue.xviij. Vt coram dño deo uestro mittã uobis hic sortem.reperitur quandoq; ultimũ he in aleph conuersum. ut.ij. Paralip.xxvi. Vt mitterent sagittas et saxa grandia.quandoq; utrũq; aufert apocope.ut Nũeri.xxi.ubi nos habemus. Iugũ ipsoꝝ disperiit ab esebon.ibi legunt docti hebręoꝝ.proiiciemus eos.et eum locũ sic exponunt teste Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. Proiiciemus eos et pugnabimus cũ eis quousq; pereat Hesebon.sed eam dictionẽ Rabi Salomon gallus deducit a nir hoc est dominiũ.& exponit sic regimen et iugum q̃d habebant Moabitę in Hesebon peribit inde usq; ad dibon.hunc imitatur Lyra noster. Accedit huc indubitatũ exemplum.ij.Regũ.xi.Ex muro tela mittant.Inde uerbũ graue addito vau primę syllabę.ut eodem Regum libro.ij.ca.xi. Et direxerunt iacula sagittarij.ubi tam uerbum quam nomen inuenies inde deriuatum.

הוֹרָה Docuit.iiij.Regũ.xij.Quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Prouerbioꝝ.iiij.Et docebat me atq; dicebat mihi.Inde nomen uerbale Prouerbioꝝ.v.Nec audiui uocẽ docentiũ me siue doctoꝝ meorũ.

Inde nomen substantiuum legis doctrinę atq; institutionis תּוֹרָה quod per continuitatem lectionis mutat ultimum he in thau. ut ps̃.i. Et in lege eius meditabitur.

יוֹרֶה Pluuia matutina.Deuterono.xi. Dabit pluuiam terrę uestrę temporaneã.vnde multa quę nos pro doctoribus magistris seu pręceptoribus traduximus.hebręi ad himbrẽ et pluuiam referunt.

יָרֵחַ Luna.ps̃.ciij.Fecit lunam in tempora.et quia mense quolibet luna renouat̃. icirco uocabulũ hoc etiam mẽsem significat.Iob.xxix. Quis mihi tribuat ut sim iuxta mẽses pristinos.sed quia sępe multũq; renouatur in annos,quamuis una et eadem sit atq; maneat una. tamẽ contra normam aliorum planetarum.declinatur pluraliter et more germanorũ in genere masculino. ut Deuteronomij tricesimotertio. De pomis fructuum solis ac lunæ. pro quo hebraice lunarum legit̃.

יָרַט Seduxit.declinauit a bono.peruertit. aberrauit. Numeri.xxij. quia puersa ẽ uia tua mihiq; cõtraria.et ita exponit rabi Dauid.sed ra

illud ps.cxxx. Quia apud te propiciatio est et propter legem tuam. ꝓ quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio. apud te propiciatio est quia terribilis es. Discordia aūt translationū in eo loco accidit propter hoc uerbum תורא q̄d si sine pūctis scriptū aspiciatur. legi potest thora quod significat legem. Si autē pūctetur ut debet scilicet per hirek camez et zere, significat hoc nostrum uerbum timearis. vt sit lectio. Quia apud te propiciatio est ut timearis. potuerūt igitur lxx. interpretes in eo uerbo negligentes fuisse, ut trāsferrent thora uocabulum hebraicum in linguam grecā nomon. circa quod scriptores amanuenses ultra peccauerunt reponentes loco nomon. i. legem hāc dictionem onoma. i. nomen. iam enim grece passim legitur. propter nomen tuum sustinui te dn̄e. In quo duplex amborum error hic ostēsus deprehenditur. veritas autem sic habet. quia tecum propiciatio ut timearis. sic legunt hebrei oēs. testatur hoc post suū Rabi Salomonē Lyra noster et Paulus burgensis. astipulatur quoq; translatio Hieronymi supradicta. sic exponunt scribentes et commentatores eius loci Ioseph kimhi et Abraham aben ezra et Salomon Gallus.

נורא Longinquum. Isaie. xxi. vbi nos habemus de terra horribili.

Iudeorum magistri legunt de terra longinqua scilicet Medorꝫ & Persarum. secundum mentem Rabi Ione. quia solent homines peregrina et longinqua timere cum nesciant eorum mores et consuetudinem quare alia translatio habet de terra hostili. quicquid enim inde solet deriuari. terrorem. trepidationem. timorem et horrorem significat.

ירד Descendit. Exodi. xix. Eo quod descendisset dominus super eū.

Inuenitur et quādoq; per aphe resin iod. ut Iudicum. xix. pro eo quod legimus. & dies mutabatur in noctem. hebraica ueritas habet. Et dies descenderat ualde. quod Rabi Dauid in cōmentariis super quatuor exponit. descenderat uersus uesperam. Inde uerbum transitiuū secundum. quod nostri deducere uel humiliare transferunt. threnorum. ij. Deduc quasi torrētem lachrymas. i. fac descēdere. Inde putant quidā deriuari מורד promınēs. dependens. quasi declinās. iij. Regū. vij. Quasi lora ex ere dependentia. q̄d exponunt extentū uel expansum.

ירה Misit. proiecit. Exodi. xv. Currus Pharaonis et exercitum eius

tes.nam hebraica ueritas sic habet.Quam magnipensa est misericordia tua.Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse.quia forte inueniebat ipsum in suis libris per cuph et patha scriptum, quemadmodum inuenitur ps.cxvi.Preciosa in cōspectu domini mors sanctorum eius. pro magnipensa est.Cęteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen. eo quod in libris nostris cōmuniter habemus per cuph et camez scriptum.sicut primo Regum tertio.Et sermo domini erat preciosus.hoc est honorabilis.Inde honorificentia seu magnidecentia et magnitudo ęstimationis hoc nomīe intelligitur.Ester primo. Ac magnitudinem atq; iactantiam potentię suę.

יָקֹשׁ Irretiuit. laqueauit.retia posuit.pedicas statuit. aucupatus est. cœpit.psalmo.cxli.custodi me de laqueo quem statuerunt mihi .hoc est.quem more uenatorum posuerunt mihi. cuius passiuum ponitur Deuteronomij.xij. pro eo quod legimus.Caue ne imiteris eas.rectius uertitur.Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos. Rabi Salomō gallus exponit.ne rapiaris post eos.ab alio uerbo primitiuo. Sed Onkelus chaldęus interpretatur.ne scandalizeris post eos.secundum huius uerbi significationem quod illicere et irretire significat.Inde tales aucupes et uenatores qui retia et pedicas seu offendicula atq; decipulas ponunt dicti sunt יוֹקְשִׁים ut psalmo.cxxiiij. Anima nostra sicut auis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu aucupum. et transfertur vau in ultimā et significat idē.Prouer.vi.Et quasi auis de insidiis aucupis.Inde מוֹקֵשׁ illex.decipula.uenatorum fouea. schādalum.ruina.offendiculum.et omne id quo incaute impingimus ad enormem lesionem.aut ad cuius pręsentiā nutamus. vnde nostra trāslatio ruinā uertit.Isaię.viij.Et in laqueū et in ruinā hītātibus Irlm.

יָרֵא Timuit.Exodi.ij.Timuit Moyses et dixit.et eiusdē.i.Et quia timuerunt obstetrices deū.&plr in prima persona futuri tēporis.Iosuę ix.Timuimus igitur ualde.Inde nomē מוֹרָא timor uel terror.Gen. ix.Et terror uester ac tremor sit sup cuncta animalia.Inuenitur tamē in eiusmodi uocabulo ultimū aleph mutari in he.Itē passiue per nun.timēdus.terribilis.reuerendus.Gen.xxviij.Quā terribilis est locus iste.Inde

expectatio gentium idest יקהת alij namq; interpretantur expectatio.ut nos legimus.alij aggregatio.ut Lyra noster post Rabi Salomonem qui eodē modo exponit. alij ut talmutistę quidā sic uertunt. & ei erit deuastatio seu confractio gentium. alij a ferro obtuso simili scilicet uocabulo dicunt ꝙ ille obtundet seu hebetabit gentes. Sed dimissis opinionibus.nos sequimur nobilissimos hebręorum grammaticos dicentes,auscultationem & obedientiā hoc uocabulo significari. & hoc cernitur quicquid dicant alij chaldaica translatio Onkeli sentire cum uersiculum prędictum sic transfert.Et ei auscultabunt populi. ad quod pro simili allegant uersiculum Salomonis. Prouerbiorum tricesimo.Et qui despicit partum matris.vbi idem uocabulum ponit. quem & Rabi Salomon Gallus & Rabi Moyses Gerundensis in suo pentateucho.& Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus unanimiter exponunt de auditu & auscultatione sic.Oculum qui subsannat seu irridet patrem & qui despicit auscultando matrem.quanquam nōnulli rugas transferant,scilicet qui despicit rugas matris.quos & Lyra probat.de hoc latius Gerundensis scripsit in loco pręallegato.

יקע Affixit.suspēdit in patibulo.Numeri vicesimoquinto. Et suspēde eos contra solē in patibulis.Inde illud videt᷑ aliquibus esse deriuatum quod scribitur Genesis tricesimosecūdo.Tetigit neruum fœmoris eius.quod de uerbo ad uerbum sic legatur.Tetigit manu neruum eius & affixa est manus neruo Iacob.

יקף Circumdedit.obsedit.psalmo decimoseptimo.Inimici mei animam meam circumdederunt.& psalmo vicesimosecundo.Consilium malignantium obsedit me.

יקץ Euigilauit.experrectus est.Genesis nono.Euigilās autem Noe ex uino.Habacuk secundo. Et suscitabuntur lacerantes te.

יקר Fuit in precio.preciosum & magnipensum est.psalmo tricesimosexto.pro eo quod nos legimus. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus .Septuaginta transtulerunt os eplinthynas .i. ut multiplicasti hoc est quantum auxisti.sensum e sensu uerten

ritate.verbū impietatis infundebāt sibi.Omnes aūt eiuscemodi locos Rabi Iuda quasi eiusdē aut similis esse significationis autumat si intelligentia recte ad penetrationem infusionis et firmitudinē referatur.

יָצַר Finxit.formauit.creauit.orsus est.Gen̄.ij.In quo posuit hominem quem formauerat.& p̄s.xxxiij.Qui finxit singillatim corda eorū.& Isaię.xliij.Creās te Iacob et formās te Israel.Inde figulus.p̄s.ij.tanq̄ vas figuli.et figmentum.p̄s.cij.Ipse cognouit figmentum nostrum.

יֵצֶר Cogitatio uel potius desyderium atq̄ cupiditas.Gen̄.vi.Et cūcta cogitatio cordis intenta esset ad malū.et dicit̄ de bono et de malo.

יָצַר Artauit.coangustauit.Prouer.iiij.Nō artabunt̄ gressus tui.

יֵצֶר Trepidauit.anxius fuit.et angustatus.Gen̄.xxxij.Timuit Iacob valde et perterritus fuit.et.i.Regū.xxx.Et contristatus est Dauid valde.habet aūt significationem tribulationis et angustię.q̄d nomē inde deriuatum ostendit p̄s.cxviij.De tribulatione inuocaui dominum.

יָצַת Accendit.combussit.Isaię.xxxiij.Spinę congregatę igni comburentur.&.iiij.Regum.xxij.Et succendetur indignatio mea.

יֶקֶב Torcular.Oseę.ix.Area et torcular non pascet eos.

יָקַד Vssit.accendit.exarsit.Deuteronomij.xxxij.Et ardebit usq̄ ad inferni nouissima. & uide diligenter Isaię decimo. vbi nos legimus. Succensa ardebit quasi combustio ignis.Inde nomina uerbalia. ut Leuitici sexto.p eo quod nos legimus.Cremabitur in altari tota nocte. rectius hebręi sic.pro exustione super altari. & psalmo.cij. Sicut cremium aruerunt.idest sicut exustum.

יָקַה Auscultauit. obediuit. vnde est nomen illud uerbale de quo tot & tanti doctores & Iudęi & Christiani tam uaria scribunt, quod ponitur in prophetia Iacob.Genesis quadragesimonono. Et ipse erit

יצא Exiuit.egressus est.Habacuk.iij. Egredietur diabolus.et paulo inferius.Egressus es in salutem populi tui.& sæpe inuenit per defectũ aleph.ut Iob.i.Nudus egressus sum de utero.Item inuenit per aphæresin iod.Isaię.xxx.Egredere dices ei.Inuenit et hoc modo geminatũ pro germine quod oritur et egredit.ut eiusdem.xxxiiij.Orbis et omne germen eius.Significat etiam hoc more filios et nepotes. eiusdẽ.xxij. vbi nos legimus.vasorũ diuersa genera. ibi chaldaica trãslatio habet. Filios et filiorum filios.pro quo Symmachus et Aquila traduxerunt. Nepotes et commixtos.sicut idem Isaias ca.xlviij.scripsit.Stirps uteri tui ut lapilli eius.pro quo Ionathas chaldęus exponit.Filij tui et filij filiorum tuorum.& צאים sunt uestimenta quę exuunt ut sordida. Zacharię.iij.Et Iesus erat ĩdutus uestibus sordidis.vnde educere hoc verbum significat et extrahere.quod fit primę syllabę addita vau lrã cum aspiratione more coniugationis uerborum grauiũ. Genesis.xv. Eduxit eum foras.& Exodi.xx.Qui eduxi te de terra Aegypti.

יצב Statuit.a sistendo. Deuteronomij.xxxij. Constituit terminos populorum.& uerbum deriuatum.ps.ij. Astiterunt reges terrę.Inde statua . monumentum. titulus.Gen̄.xxxv.Ille uero erexit titulum lapideum.pro quo hebręi legũt.Et statuit Iacob statuam in loco.& paulo inferius.Erexitq; Iacob titulum super sepulchrum eius,hic est titulus monumenti Rahel.quod sic hebręi legunt.Et statuit Iacob statuã sup sepulchrum eius,ipsa est statua sepulturę Rahel usq; hodie.

יצג Locauit.posuit.statuit.Genesis.xxx.Posuitq; eas in canalibus. putãt autem hoc uerbum grammatici quidam e numero eorum esse quę a nun litera ducunt initium.

יצע Expandit.strauit.extendit.exposuit.Isaię.lviij.Et saccum et cinerem sternere.& Iob.xvij.Et in tenebris straui lectulum meum.

יצק Fudit.Leuitici secundo.Fundetq; super eam oleum.Item constituit.fixit.firmauit.psalmo.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.Sed rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ue

ticorum.ij.Sicut malus inter lingna sylue.&pluraliter declinatur etiã in fœminino genere.

יַעַר Fauus.Canticorum.v.Comedi fauum meum cum melle meo.

יָפָה Pulchrefieri uel pulchrescere significat.ut Canticorum.vij.Quã pulchri sunt gressus tui.ubi si latinitas pateretur legi oportuit.quantum pulchruerunt uicissitudines tue.Item in eodẽ.quam pulchra es et decora.eius passiuum ponitur Ezechielis.xxxi.Erat pulcherrimus in magnitudine sua.pro pulcher factus est uel fuit.Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellẽtiam pulchritudinis significandã.ps.xlv.Speciosus forma pre filiis hominum.pro pulcherpulcher fuisti.& inuenitur per apocopẽ.Ezechielis.xxviij.Sup pulchritudinẽ sapientie tue.

יָפַח Apud se meditatus est.et intra se disposuit.uel secũ constituit atq ordinauit.nam uarias inuenio translationes.Hieronymus in Habacuk ca.ij.apparuit inquit.sic enim legimus.Et apparebit in finem et non mentietur.vbi.lxx.uerterunt.Et orietur in fine.multi traducunt.Et loquetur ad finem.Sic enim exponit ipsum doctissimus grãmaticus Rabi Dauid kimhi in cõmentariis super duodecim.& idẽ in libro radicũ insinuat hoc uerbũ significare aliquid intra se meditari,et mussitando seu murmurando secum parare atq disponere.cui assentitur translatio chaldaica Ionethe.vnde id quod legimus.ps.xij.Fiducialiter agam in eo.Item quod traduxerunt Prouerbiorum.xiiij.Profert mendacium dolosus testis.vbiq ab hebreis exponitur.loquitur uel dixit.

יָפַע Illustrauit.clarificauit.depurauit.Inde ĩ fine addito he uel thau.illustratio.apparitio.decor.puritas.Ezechielis.xxviij.Et polluent decorem tuũ.& Deuteronomij.xxxiij.ponitur uerbũ deriuatũ.Apparuit de monte pharan.qd Onkelus chaldaice exponit.Apparuit in maiestate super monte pharan.quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuuit.Iob.x.Et consilium impiorum adiuues.quod hebrei illustras dicunt.

יָפַת Preposito mem et holem.portentum alicuius futuri signũ qd prodigium dicimus.ps.lxxi.Tanquã prodigium factussum multis.& Deutero.vi.Fecitq signa et prodigia magna.in masculino genere.

יָעַף Defecit.lassatus.defessus.fatigatus est.Habacuk.ij.Et gentes in vacuum deficient.pro defecerunt.& Isaię.xl.Et non deficient necq laborabunt.Item qui dat lasso uirtutem.Item in eodem. Deficiẽt pueri et laborabunt.Inde nomen adiectiuũ fessus.ij.Regũ.xvi. Vinũ aũt ut bibat si quis defecerit in uia.quod de uerbo ad uerbũ sic legit. Et uinũ ut bibat fessus in deserto.Inde putant dictum Danielis.ix.Ecce uir Gabriel quem uideram in uisione a principio cito uolans tetigit me. ubi quidam magistri מֻעָף בִּיעָף iuxta nostram translationem uerterunt.volãs uolatu.quasi diceret.cito uolans.non ab hoc nostro pręsente vocabulo.sed ab עוּף idest uolauit. de quo inferius in sua lrã. in qua opinione est Rabi David kimhi in libro radicum sic exponens hunc locum.Gabriel quem uidi in uisione initio quũ erat uolans desuper,tunc uidi quod fuit appropinquãs ad me.Sed Rabi Leui ben gersom,qui teste Paulo Burgense in scrutinio Magister Leo de Banolis vulgo nominatus est.in suis cõmentariis super eundem prophetam interpretat memorata Danielis uerba iuxta deriuationem expresse a pręsenti uocabulo sic.Gabriel quem uideram ab initio fatigatus fatigatione applicuit ad me.quod si utrosq sequamur dicendũ esset. Gabriel vel fatigatus uolando uel uolans cum fatigatione tetigit me.

תּוֹעָפֹת Robur.fortitudo. Numeri.xxiij.Cuius fortitudo similis est rhinocerotis seu vnicornis.

יָעַץ Decreuit. cogitauit. consultatione conclusit.statuit.Isaię.xxiij. Quis cogitauit sup tyrum.et infra.Dominus exercituũ cogitauit hoc. & eiusdem.xiiij.Dominus exercituũ decreuit.& ante.hoc consiliũ qd cogitaui super omnem terram.Inde consiliarius. qui in consilio habet decretum et authoritatẽ interponere, sicut erant Romanorũ bini consules.Isaię.ix.Admirabilis consiliarius deus fortis. qui in iure dicitur silentiarius cui summa secreta credunt.vnde vetustissimi hebręorum sapientes uetabant ne legis arcana traderent nisi לְיוֹעֵץ חָכָם.i. consiliario sapienti.Inde consilium.ps.i.Beatus vir qui non abiit in cõsilio impiorum.per aphęresin iod.

יַעַר Sylua.Deuteronomij.xix.In syluam ad ligna cędenda.& Can

יָעָה Purgauit.depurauit.translatio nostra interpretatur subuertit, Isaię.xxviij.Et subuertet grando spem mendacij.quod hebręi ita exponunt.Et purgabit. remouebit. auferet. grãdo idest inimicus ,ptectionem mendacij.Inde יָעִים idest scobę quibus domus mundant̃ et im mundicię auferunt̃,quę fiunt quandoq̃ ex alis aucarũ pennatis.q̃nq̃ ex porcinis setis in unum fasciculũ uinctis.translatio nostra quã legimus uertit tridentes sen vncinos.Numeri.iiij.Omnia vasa quibus in ministerio eius utũtur.i. ignium receptacula . Fuscinulas ac tridentes vncinos & batilia.

יָעַז Barbarus.obtusus.robustus.brutus.quasi per metathesin עֹזִי vbi abũdat iod.idest robur.fortitudo.Isaię.xij. Quia fortitudo et laus mea dominus.vnde robustos homines et corpulentos dixerũt barbaros et imprudẽtes.iuxta comune prouerbiũ . Raro breues humiles, longos raro sapientes.Inde נוֹעָז imprudens.barbarus.Isaię.xxxiij. Populum imprudentẽ non uidebis. idest ineloquẽtem et barbarum. quod facili transitu ipsius nun in lamed et econuerso dicimus in eodẽ significato לוֹעֵז p̃s.cxiiij.In exitu Israel de ęgypto domus Iacob de populo barbaro.

יָעַט Inuoluit.induit.ut p̃s.ciiij.Amictus lumine sicut uestimento.i. Induens lucem quasi uestimentum.sic enim rectius vertit̃. & Isaię.lix. opertus ẽ q̃si pallio zeli.ego legerẽ.operuit uel induit q̃si palliũ zelũ.

יָעַל Iuuit.profuit.Habacuk.ij.Quid ,pdest sculptile quia sculpsit id fictor suus.et Isaię.xxx.qui eis ,pdesse nõ potuit,nõ fuerũt in auxiliũ.

יַעַן Eoquod.,ppterea.,ppter q̃d.pro eo. vice. ut Leuiti.xxvi.Eoq̃d abiecerint iudicia mea.ubi textus hebraicus propter uehementiam cominationum bis idem uocabulum posuit.quasi diceret vice et inuicẽ eius quod abiecerint iudicia mea.

יַעֲנָה et יָעֵן Struthio in fœminino.Leuitici.xi.Struthionem & noctuam et larum.Isaię.xiij.Et habitabunt ibi struthiones. in masculino genere threnorum.iiij.Quasi struthiones in deserto.

lac sugit dicit' יונק Isaię.xi.Delectabit infans ab ubere.Inde lacten tes & lactātes secundū diuersas grāmaticę formas.et a tali teneritudi ne plātas etiā nouellas cognominamus. Iob.xv. Ramos eius arefaciet, flāma.q̄d hebręi exponūt.radicē eius sugentē hūores exiccabit flāma.
יסד Fundauit.p̄s.ciiij.Fūdauit terrā super stabilitatē suam.et infra. In locum quem fundasti eis.Inde nomen adiectiuū. Isaię .xxviij.Ecce fundatus in zion lapis.lapis probatus angularis preciosus fundamētū fundamentatum.nā bis ponit' מוסד primo nomen.secundo parti cipium.nos uero legimus.Ecce ego mittam in fundamentis &c̄. Inde verbum passiuū נוסד fundatus uel firmatus uel stabilitus est uel fuit.p̄s.ij.Astiterūt reges tr̄ę et prīcipes firmati et fundati sunt simul pro q̄ legimus.& principes cōuenerunt in unum.alij interpretantur consuluerunt a סוד idest secretum consilium.vnde Hieronymus in suo psalterio posuit tractauerunt.
יסך Fudit. linit. vnxit.Exodi.xxx.Caro hominis nō vnget' ex eo.
יסף Congregauit.addidit.adiecit.Gen̄.xxxviij. Et nō addidit ultra cognoscere eam.pro q̄ nos legimus.attamen ultra nō cognouit eam. Recipit et vau.Gen̄.xxx.addidit mihi dn̄s filium alterum. et loco vau recipit etiam aleph.Exodi.iiij.Et cōgregauerunt cunctos seniores fi liorum Israel.& Isaię.viij.Et adiecit dominus loqui ad me.
יסר Erudiuit.Prouerbior̄.ix.Qui erudit derisorē.Oseę.vij.Et ego erudiui.Inde מוסר eruditio. disciplina.ut hęc ābo patēt Prouer.i. Ad sciendū sapientiā et disciplinā,ad suscipiendum eruditionem do ctrinę.Inde pro castigatione et correptione sumitur. ut Ieremię.xxxi. Castigasti me domine et eruditus sum.
יעד Conuenit.cōstituit.pactus.testificatus et pollicitus est. p̄misit. despōdit.Exodi.xxi.Si aūt filio suo desponderit eā.et paulo superius. quā nō despōsauit.p̄ q̄ nos legimus.cui nō tradita fuerit.et eius passi uū ponit' Exodi.xxv.ubi nos habemus. Inde pręcipiā et loquar ad te. ibi hebręi legunt.Et testificabor tibi illic et loquar tecum.Inde per de riuationem.pacta.constituta.foedera. solennia.

quod dicitur in occidente est.hęc ille.et Deuteronomij.xi. A deserto et libano & flumine magno euphrate usq; ad mare occidentale erunt termini uestri.

יְמִים Muli nati ex asino et equa.Gen̄.xxxvi.ubi nos legimus.Iste est Anan q̄ iuenit aquas calidas.ibi hebraica ueritas habet. Iste est Anan qui inuenit mulos.quod magistri hebręorum exponunt. quia cum pasceret asinos patris sui in deserto inuenit modū quo asinus ascenderet super equam & inde conciperetur mulus.

יָמִין Dextera.Gen̄.xxiiij. Vt uadam ad dexteram siue ad sinistram: Inuenitur et pro meridie.quoniā sicut oriens est prius et occidens posterius.ita meridies est dextera et boreas est sinistra.p̄s.lxxxix.pro eo q̄ translatio nr̄a habet.Aquilonē et mare tu creasti. veritas hebraica legit. Aquilonem et meridiē tu creasti eos.et Hieronymus traduxit. Aquilonem et dexterum tu creasti. Mirādumq; est q̄.lxx.interp̄tes tam negligenter uersum inspexerunt pro iamin iamim traducentes. sic enim et ipsi in linguā gręcam uerterūt. Boream et mare tu creasti. vnde et auster תֵּימָן nominatur sola thau literę prępositione.

יָמַר Deliciauit.si esset latine dictum et grāmatice.nam sic Ionathas chaldaice interpretat̄ Isaię.lxi.vbi nos legimus.Et in gloria eorum superbietis.quasi diceret blādiemini.et putāt aliqui iod mutari in aleph et fieri אָמַר de quo supra in aleph diximus in uerbo הֶאֱמִיר quod ponitur Deuteronomij.xxvi.

יָנָה Spoliauit.decepit.depopulatus est.translatio nostra interpretat̄ afflixit.Leui.xxv.Nolite affligere cōtribules vr̄os.sed alio in loco rectius Ezech.xlv.Et nō depopulabunt̄ ultra principes ppl̄m meū.

יָנַח Reposuit.i.Regū.x.Et reposuit corā dn̄o.et eiusdē.ij.Et posuit eū in hortū uoluptatis.Inde deriuat̄ nomen נַחַת requies.Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cum requie.Inde deriuantur quę consolationem et quietem designant.vide infra in uerbo nuah.

יָנַק Suxit.Isaię.lx.Et suges lac gentiū.Inde infans ab ubere q adhuc

ילד Peperit. genuit. ps. vij. Concepit dolorẽ et peperit iniquitatẽ. & ps. ij. Ego hodie genui te. non autem ut quidam indocti hebræorũ exponunt. ego hodie nobilitaui te. Inde מילדת obstetrix quæ curat partũ. ut Exodi. i. Dixit aũt rex ægypti obstetricibus. et מולדת natiuitas. Gẽn. xxxij. Et in terrã natiuitatis tuæ. & thaldah generatio. Ruth. iiij. Hæ sunt generationes Phares. & ילד puer siue natus. iiij. Regum. iiij. Cernit autem puer. & i. Regum. i. Hannæ autem non erãt liberi idest pueri nati.

ילך Venit. uasit. abiit. iuit. gressus est. Exodi. xxxiiij. Obsecro ut gradiaris nobiscum. quod hebraice sic legitur. Vadat obsecro dominus meus in medio nostrum. inde per apocopen iod לך Numeri. xxiij. Veni mecum in alterum locũ. quandoq; ponitur geminate causa uehementiæ. Genesis. xij. Egredere de terra tua.

ילפת Scabiosus. Leuitici. xxi. Si iugem scabiem.

ילק Genus locustæ. quod bruchum nostra translatio uertit. Nahũ ultimo. Bruchus expansus est et auolauit. est aũt iuxta Hieronymum atellibus quẽ Aquila cõmessorem interpretatur. parua locusta inter locustã et bruchũ, et modicis pennis reptãs potius q̃ uolãs semperq; subsiliens. et ob hãc causam ubicũq; orta fuerit usq; ad puluerẽ cũcta consumit. rectius autem bruchum uermẽ pilosum et stantibus comis horripilantem puto. iuxta Ieremiam ca. li. Adducite equitatum quasi bruchum horripilantem.

ים Mare. Isaiæ. xi. Sicut aquæ maris operiẽtes. et quãuis q̃nq; suscipiat adiectiuũ fœmininũ. tñ masculino genere declinatur. ut Gẽn. i. Et cõgregationes aquarꝫ uocauit maria. quia uero mare mediterraneũ iudæis est occidẽtale, ideo hæc dictio etiã occidẽtẽ significat. ut dicit Hiero. in cõmentariis sup psalmi. cvij. uersiculũ. A solis ortu et occasu ab aquilone et mari. his uerbis. Vbicumq; mare auditis secundum climata semper intelligitur occidens. a situ enim Hierusalẽ mare hoc magnũ

chaldęus exponit.demoliens ip̃m in demolitione beneplacita.

יין Vinum.Numeri.xv.Et uinũ ad libamentũ.et infra.Et uinum ad liba fundenda.& in numero plurali declinatur fœminine.

יכח Arguit.corripuit.Gen̄.xxxi.respexit dñs et arguit heri.& p̄s.l. Arguam te et statuam contra faciem tuam.& Prouerbiorum.xxviij. Qui corripit hominem.gratiam postea inueniet.

יכל Potuit.Gen̄.xlv.Nõ se poterat ultra cohibere Ioseph.et Nũeri xiiij.quoniã poterimus obtinere eã.Inde mḡri hebręorũ nominãt decursum aquę in alueo festinanť labẽtis.quę possit uadari מיכל nimis detorta deriuatione.nõ enĩ habet dictionẽ sibi similẽ.& poniť.ij. Regũ.xvij.ꝓ q̃ nr̃a translatio in ꝓpria circũlocutiõe usa ẽ dicẽs.transierunt festinanť gustata paululũ aqua.q̃d hebraica ueritas sic legit. transierunt uadum aquę seu riuũ.cui astipulatur Ionathas chaldęus q̃ hũc locũ exponit in lingua chaldaica simpliciť sic.trãsierunt Iordanẽ.

יכת Agitauit.cõcidit.demolitus est.Nũeri.xiiij.Percutiẽs eos atq̃ concidens.ad quod allegat Rabi Salomon primã eius personã.Deuteronomij.ix.Et in frusta cõminuens omnino q̃q̃ in puluerẽ redigẽs. cui alludit Onkelus chaldęus q̃ uerbũ hoc exponit chaldaice lassauit.

ילל Doloris exclamatio.clamor.eiulatio.ululatus.nr̃a translatio traduxit horror.Deu.xxxij.In loco horroris et uastę solitudinis. Sophonię.i.vox clamoris a porta pisciũ et ululatus a secunda.ab eo uerbum q̃q̃ gerundiuũ reperiť per aphęresin iod ללת et per defectũ unius lamed.nã ita tribus lll scribi deberet.ex q̄bus unũ ꝓpť euphoniã deponiť.i.Regũ.iiij.pregnãs erat uicinaq̃ partui.q̃d multi hebręorum mḡri ut Moyses frať Kĩhi,cęteriq̃ p̃ hãc significationẽ interp̃tanť sic. Et nurus eius uxor phinees pregnãs eiulãdo.id exponiť scd'm eos cũ appropiquarẽt dies doloris et clamoris ad partũ.alij uero cũ q̄bus cõcordat nr̃a trãslatio.putant ita poni p̃ syncopẽ daleth.cui astipulatur trãslatio Ionathę qui ait.vxor phinees instans ad pariendũ.Zacharię. xi.Vlula abies.vlulate quercus basan.& infra.Vox ululatus pastorũ. non sicut.lxxt.raduxerunt.Vox lugentium pastorũ.

ſenes ſimul.uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab אחד ideſt vnus.de quo ſupra diximus.Inde יחיד unicus. pſalmo .xxv.Quia vnicus et pauper ſum ego.

יחל Expectauit.Geñ.viij.Expectatis autem ultra ſeptem diebus.et infra.Expectauitq; nihilominus ſeptem diebus aliis.paſſiuũ eius ſuſci pit vau in prima ſyllaba נוחלה Ezechielis.xix. Quę cum uidiſſet quoniã infirmata eſt et periit expectatio eius.pro quo Idonei legunt. Et uidit quod cũ expectaret periit ſpes ſui.quẽ locũ Rabi Dauid kimhi ſic exponit.Cum iã ſtaret diebus multis in expectatione ecce periit ſpes ſui.hoc eſt ſperatio de eo habita.Inde uerbũ graue הוחיל pſ. cxxx.ꝓ eo q̃d nos legimus. Suſtinuit aĩa mea in uerbo eius ſperauit aĩa mea in dño.rectius hebraica ueritas ſic habet.Suſtinuit aĩa mea. et ad uerbũ eius expectaui.nã q̃d Ieremię.iiij. legit. ventrẽ meũ ventrẽ meũ doleo.nõ ab hoc ſed a uocablo חיל deriuatur de q̃ ſup̃ dixĩus.

יחם Calefecit.et metaphorice cõcepit.Eccleſiaſtis .ij. vnus quomõ calefiet.Geñ.xxx.Et in aſpectu earũ conciperẽt.item ut in eoꝝ cõtem platione conciperent.& ſuperius ſecundũ hebraicã ueritatem. Et con ceperunt oues erga uirgas.et pſ.li.Ecce enĩ in iniquitatibus cõceptus ſum et in peccatis concepit me mater mea. quamuis Hieronymus in ſuo pſalterio transferat.peperit me mater mea.

יחף Diſcalciatus.Iſaię.xx.Et fecit ſic uadens nudus et diſcalciatus.

יחש Inſignis.nobilis.gentilis dictus a proſapia gentilitate ac nobili parentela.i.Paralip.iiij.Hec eſt habitatio eoꝝ et ſedium diſtributio. pro quo hebraica ueritas legit. Hę ſunt ſedes illoꝝ et nobilitatio ſeu gẽtilitas eoꝝ ipſis.ſic eiuſdẽ libri ca.v.Et nõ ẽ ille reputatus in primogenitũ.ꝓ q̃ hebraica ỽitas legit.Et nõ nobilitãdo ad primogeniturã.

יטב Placuit.ij.Regũ.iij.Et placuerũt eis cuncta q̃ fecit rex.et Ioſue xxij.Placuitq; ſermo cunctis audientibus.et quidam uolunt hoc uerbum a טוב deduci.q̃d ſignificat bonũ.quaſi placeat oĩe q̃d bonũ uidet.ſed grãmatici ſcribunt ip̃m inter primitiua.Inde היטב quod nos dicimus ad beneplacitũ.Deute.ix.Cõminuẽs oĩno. q̃d Onkelus

יוֹם Dies.et quandoq; reperitur ꝓ die artificiali quo sol lucet supra nostrum orizontem.ut Gen̄.primo.Et appellauit lucem diem et tenebras noctem.quandoq; pro die naturali.xxiiij.horarꝫ. ut cum sequit̄. Factumq; est uespere et mane dies unus.quãdoq; duplicat̄ finalis lr̄a mem.et dicit̄ iomam.ut p̄s.i.Et in lege eius meditabit̄ die ac nocte. & quandoq; inter duo mem ponit̄ iod,et dicit̄ iomaim trissyllabū. sicq; significat duos dies seu biduū.quandoq; pronunciat̄ pluraliter a iom duabus syllabis iomim.et significat plures dies.sępe etiam vau per syncopen aufertur.Gen̄.iij.Et terrã comedes cunctis diebus uitę tuę.

יָוֵן Lutum.coenum.fęx.stercus.p̄s.xl.Et de luto fęcis.quod Hiero.in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit de luto coeni.

יוֹן Columbus.cuius foemininū est in usu iona idest colūba.ut Gen̄. viij.Et emisit columbam quę non est reuersa.in plurali autem masculine declinatur.ut Canticorum primo.Oculi tui columbarum.

יָוָן Gręcia.sic dicta a Ionibus.Isaię.lxvi.In italiam et gręciam ad insulas longe.quod Ionathas chaldęus ponit ꝓ nomine regionis. Hiero. vero in libro hebraicarum quęstionū sic ait. Iauan Iones,qui et gręci vnde et mare ionium.

יָזַם Cogitauit.considerauit.Gen̄.xi. Nec desistent a cogitationibus suis.q̄d rectius sic.et nūc nō uitabit̄ ab eis om̄e q̄d cogitauerūt facere. sic etiam Onkelus exponit.est autem unum et idem cum זמם

יָזַן Armauit.phalerauit.apparauit.Ieremię.v.Equi amatores in foeminas et emissarij facti sunt. ꝓ q̄ hebręi legunt: Equi armati habenis phalerati uel apparati trahẽtes facti sunt.Rabi Iacob filius Eleazar deriuat hoc uocabulum a mazon idest nutrimento. quasi diceret equi saginati.alij ab habena quę dicit̄ ab Hieronymo.זין iij. Regum .xxij. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

יֶזַע Sudor.metaphorice pro labore.Ezechielis.xliiij. Et non accingentur in sudore.vnde per metathesin זֵיעָה sudor. quod etiã sępe caret iod.Gen̄.iij.In sudore vultus tui.

יַחַד Simul.in unum.p̄s.xlix.Simul diues et pauꝑ.recipit q̄n̄q; paragogen quasi indicantẽ pluralitatẽ יַחְדָּיו Ieremię.xxxi.Iuuenes &

מַדָּע Cogitatio.sententia.iudicium.aestimatio.Ecclesiastis.x.In cogitatione tua regi non detrahas.

מוֹדָע Propinquus.cõsanguineus.gentilis.quasi ex eadem familia natus atq; notus.Ruth.ij.Erat aũt uiro Elimelech consanguineus.

יָרַע Fregit.cõminuit.cõtriuit.Iudicũ.viij.Et cõtriuit cũ eis atq; cõminuit uiros Sochoth.sic Prouer.x.qui aũt deprauat uias suas manifestus erit.hoc enĩ modo legit nr̃a translatio.cui et assentit̃ Rabi Iudas grãmaticus.sed iuxta praesentis uerbi significationem eundem uersum legit rabi Ionas sic.Et obliquãs uias suas confringetur.

יְדוּעַ Animalis nomẽ secundũ Rabi Salomonẽ.et specialit̃ secundũ Rabi Dauid kimhi est auis qua magici ad diuinatiões et incãtationes vtunt̃ ea fortasse q̃ a latinis motacilla et a graecis sisopygis uel sisura a caudae frequẽti motu dicit̃.proprie uero iynx p quã amica uirũ suum apud Theocritũ in pharmaceutria incãtat.vnde יִדְּעֹנִי dicit̃ magus qui ossibus illius auis ĩ ore suo cõtẽtis stridẽdo mirabilit̃ incãtat. vt Isaiae.viij.quaerite a pythonibus et diuinis q stridunt incãtationibus suis.Et Leuitici.xix.Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid sciscitemini.& Deuteronomij.xviij. Ne sit maleficus nec incantator neq; pythones consulat neq; diuinos.

יָהַב Dedit.attulit.p̃sentauit.tradidit.Ezrae.v.tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis babylonis chaldaei. Inde nominalit̃ traduxit nostra trãslatio curã.p̃s.lv.Iacta sup dñm curã tuam.uel secũdũ Rabi Salomonẽ onus siue põdus tuum.secundum uero alios hebraeos. traditum uel datũ tuũ.scilicet q̃dcumq; deus dederit tibi usq; in p̃sentẽ diẽ.Hiero.autẽ similtudine alterius dictictionis captus אַהֲבָה de qua in litera aleph mentionẽ fecimus,traduxit charitatẽ.cui nõ assentior.Danielis.ij.Imperium et gloriã dedit tibi.& quandoq; inuenit̃ per aphaeresin .p̃s.xxix.Afferte domino filij dei.

יָהִיר Arrogans.superbus.Prouerbiorum.xxi.Superbus et arrogãs vocat̃ indoctus.q̃d de uerbo ad uerbum sic hebraei legunt.temerarius arrogans.derisor nomẽ eius.et Habacuk.ij.Sic erit uir superbus.

יגע Laborauit. ps̄,vi. Laboraui in gemitu meo.& Isaię.xliiij.Nec laborasti in me Israel.Inde transitiuū alterum in eodem loco.Nec laborem tibi prębui in thure.Inde nomen laboriosum et difficile.Ecclesiastis.i.Cunctę res difficiles idest laboriosę.

יגר Timuit. ueritus est. Iob.iij. Et quod uerebar accidit.et pro eo quod legimus ps̄.cxix. Amputa obprobrium meum quod suspicatus sum.rectius in suo psalterio Hieronymus. Auerte opprobrium meū quod reueritus sum.

יד Prophetia. consilium. uirtus.ripa.latus.locus.manus.Geñ.viij. Extenditq́ manum suam.&.ij.Regū.xviij.Et appellatur manus Absalom usq́ in hanc diem.quod rectius uertitur. Et appellat̃ locus Absalon.nam iad locus est quod translatio nostra agrū traduxit.ij.Regum xiiij.Scitis agrum Ioab ad agrum meum.et paulo superius. Nunquid manus Ioab tecum est.idest consiliū Ioab.& Exodi.xiiij.Et manū magnam quā exercuerat dominus contra eos.idest uirtutē seu potentiā.

Sed et incrustaturas legit translatio nostra ידות Exodi.xxvi.

ידה Iecit.posuit.extendit.misit.secundū alios elegit.ut in Abdia.Et super Ilrm mittebant sortē.et threnoꝵ.iij.Et posuerūt lapidē sup̱ me.

ידיד Dilectus.amans seu amatissimus.Deute.xxxiij. Amātissimus dn̄i habitabit confidenter.& ps̄.lxxxiiij.Quā dilecta tabernacula.

ידה Deiecit seu abiecit.Zacharię.i.vt deiiciāt cornua gentiū.vnde potuit illud superius allegatū deriuari.threnoꝵ.iij. Et iecerūt lapidē contra me.pro eo q̊d nos dicimus.Et posuerūt lapidē sup̱ me. et sicut scripsimus in lr̃a he,cōmutatione iod cū he legit̃ similit̃ הדה inde putāt illud ortū q̊d laudē et confessionē significat. ut ps̄.cxxxvi. Confitemini dn̄o quoniā bonus.et Geñ.xlix.Iuda te laudabūt frēs tui.

ידע Cognouit.sciuit.i.Regū.iij.Porro Samuel nec dū sciebat dn̄m. et Geñ.iiij.Adā uero cognouit uxorē suā.et ps̄.lxxvi. Notus in Iudęa deus.Inde illud q̊d legit̃ Exodi.vi.nomē meū adonai nō indicaui eis. exponendū sic est.Et in noīe meo tetragrāmato nō sum factus notus eis.est enim in eo loco passiuum.multa inde uarie deriuantur.ut cum sine he scribitur aut cum he.et cętera de quibus in arte.

ſuum.& Habacuk.iij.Et non erit germen in uineis.ſignificat aũt omĩs prouentus quos terra producit.ut Iob.xx. Apertum erit germen domus illius. reperitur et quandoq; per aphęreſin iod.

יוֹבֵל Sonitus cornu arietini.Ioſue.vi. Tollant ſeptem iobilęorum buccinas.vnde quinquageſimus annus dicit̃ hoc nomĩe.quia in anno iobilęi perſonabant eiuſcemodi cornibus et buccinis.ut patet Leuitici xxv.Et clanges buccina.& infra.Ipſe eſt enim iobilęus,

יִבֵּם Connubia iunxit. contraxit affinitatem. Gen̄.xxxviij. Sociare illi ut ſuſcites ſemen fratri tuo. & Deuteronomij.xxv. Sed accipiat eã frater eius.vnde fratris vxor noĩat̃ יְבָמָה et ſororius dicit̃ יָבָם ut in eodem Deuteronomij capitulo.

יָבֵשׁ Exaruit.exiccatum eſt.Ioelis.i.Omnia ligna agri aruerunt.& infra.Quoniã exiccati ſunt fontes aquarum. Inde tranſitiuum graue Zacharię.x.pro eo quod tranſlatio noſtra legit. Et confundent̃ om̃ia profunda fluminis.rectius dicetur.& ſiccabuntur. ſic Ezechielis.xvij. Cum tetigerit eam uentus urens ſiccabit̃.et in areis germinis ſui areſcet.Inde nomen.ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum. & Geneſis primo.Et appareat arida.ideſt terra habitabilis.

יָבוֹשׁ Deſpectus.confuſus et uerecũdus eſt.Ieremię.xvij.Confundantur qui me perſequuntur et non confundar ego.& Ioelis.i.Confuſum eſt uinum.vinea confuſa eſt.ſunt qui etiam vineam eſſe exiccatã fuiſſe et ſic deſiiſſe.exponant a uerbo ſuperiori.

יָגֵב Ruſticus.foſſor.agricola.Ieremię.lij.Reliquit princeps militię vinitores & agricolas.

יָגָה Afflixit.triſtari fecit.trãſlatio noſtra exponit abiecit. threnorũ iij.Et abiecit filios hominum.& ſecundum aliquos pro he finali ſcribit̃ aleph.Inde הוֹגָה ut in eodem loco. Quia ſi abiecit et miſerebitur. & Iob.xix. Vſq; quo affligitis animam meam.Inde nomẽ dolor. afflictio.triſticia.mœror.ps.xxxi.Quoniam defecit in dolore uita mea.

יאב   יד ביזוק אלזנו

d Esyderauit.ps.cxix.Quia mandata tua desyderaui.

יאל Placuit.voluit.prętendit.cœpit.ausus est. Deuteronomij primo.Cœpitq; Moyses explanare legem et dicere. & Gen.xviij. Quia semel cœpi loquar ad dominū meum.idest quia ausus sum.

יאל Adiurauit.i.Regum.xiiij. Adiurauit autē Saul populū dicēs.

יאל Stulte patrauit.Numeri.xij.Ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

יאר Riuus.flumen.Exodi.ij.In carecto ripę fluminis. & ponit̄ sępe pro Nilo fluuio ęgypti.ut hic.sed etiam quandoq; pro flumine tigri. Danielis.xij.Vnus hinc super ripam fluminis,et alius inde ex altera ripa fluminis.significat aūt oēm aquā quę agros irrigat et riuis deducit̄.

יאש Spem uel curam alicuius rei a corde dimouit.Ecclesiastis.ij. Renunciauitq; cor meū ultra laborare sub sole.sic primo Regū.xxvij. Et desperet Saul cessetq; me quęrere.

יאת Acquieuit.assensus est.morem gessit.et secundum Rabi Salomonem complacuit. Gen̄ .xxxiiij. Sed in hoc ualebimus fœderari si volueritis esse similes nostri.pro quo hebręi.Sed in hoc complacebimus uobis si eritis sicut nos.et paulo post. Tantū in hoc acqęscamus.

יבב Eiulauit. lamentabiliter uociferauit. vlulauit. Iudicum.v. Per fenestram respiciens ululabat mater eius.

יבל Produxit.deduxit.attulit.ps.lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam.

יובל Riuus.deductio aquarum.humor.Ieremię.xvij.quod ad humorem mittit radices suas.& putāt hanc dictionem ab vbal deriuari. mutatione aleph in iod.

יבול Fructus.germē.fruges.Leuitici.xxvi. Et terra gignet germē

mus.Iob.xiij.Fabricatores mẽdacij hoc est cõpositores.

טִפְסָר Preses.princeps.prefectus.Ieremie.li.Numerate cõtra eã taphsar.q̃d Lyra noster exponit exercitũ.sed Paulus burgẽ.plusquã ille in lingua hebraica doctus lõge rectius ducẽ et capitaneũ traduxit. sic mutato pũcto hirek in patha.idẽ significat Nahũ.iij.Et prefecti tui quasi locuste locustarũ.q̃d forte propẽ incuriã et negligentiã trãslator noster paruulos est ĩterpretatus.propter similitudinẽ dictiõis thaph de quo supra diximus.

טָפַשׁ Incrassauit. ebetauit. obtudit.pro quo translatio nostra communis legit coagulauit.ps.cxix. Coagulatum est sicut lac cor eorum. sed Hieronymus melius.Incrassatum est uelut adeps cor eorum.

טָרַד Assiduauit.cõtinuauit.ppetuauit.Prouer.xxvij. Tecta pstillãtia ĩdie frigoris.p q̃ hebrei legũt.Impluuiũ seu stillicidiũ. vehemẽs. assiduũ.continuũ.In die impetuosi imbris.vnde cõsueuerũt assiduũ laboratorẽ uł diligẽtẽ patrẽfamilias nõinare טָרוּד a iugi ppetuitate.

טָרָה Putruit.Inde טְרִיָּה putridũ.virulentũ.et quod humi uirore tabescit. Iudicum.xv. Mandibulam asini que iacebat arripiens. scilicet que tabescebat dicere uoluit.

טָרַח Laborauit ad fatigationẽ.vnde est illud q̃d legit Deutero.i. Negotia ũra et põdus et iurgia.q̃si dicat laborẽ et fatigationẽ uestri.

טֶרֶם Antequam. Genesis secundo. Antequam oriretur in terra. & Isaie.lxv.Eritq; antequam clament ego exaudiam.

טָרַף Laniauit.cœpit.rapuit.pdatus est. Deutero.xxxiij.Cœpitq; brachiũ et uerticẽ.et ps.viij.Ne qñ rapiat ut leo aĩam meã. et Genesis xxxvij.Rapiẽs rapuit Ioseph.p q̃ nos legĩus.bestia deuorauit Ioseph. Inde nomẽ טְרֵפָה rapina laniata.captura.preda.quod Hiero.traduxit captũ a bestia.leui.xxij.morticiniũ et captũ a bestia nõ cõedent. quod alibi sine aspiratione finali reperitur sex punctis scriptum. Geñ. xlix.Ad predam fili mi ascendisti.

טָרָף Surculus et raptus de trunco palmes.Ezechielis.xvij. Et siccabit omnes palmites germinis eius.

natione.sic enim chaldaice interpretaẽ Ionathas.& p̃s.cxix.Bonitatẽ disciplinam et scientiam doce me.& Ezrę.vij.Ego Artaxerxes rex sta tui atq; decreui.& infra.Omne quod ad ritum dei cęli pertinet. Et in grãmatica significat idẽ q̃ ꝓnũciatio accentus seu significatio dictõis.

טַעְמָא Sermo uel ratio. sicut apud gręcos dictio λόγος .Danielis sexto.Vt satrapę illis redderent rationem.

טְעַן Onerauit.Geñ.xlv.Onerantes iumenta ite in terram Canaan.

טִפֵּת Garriuit.applausit.blãditus est. more infantiũ oggãniuit.ge sticulatione allexit.Isaię.iij.Et nutibus oculorum ibant et plaudebant hoc est gesticulatione alliciebant.

טַף Puerorum et infantium congregatio. et ponitur semper pro paruulis seu liberis.Geñ.xlvij.Et in cibum familiis et liberis uestris.& eiusdem.l.Absq; paruulis et gregibus.

טֶפַח Mensura quatuor digitoꝶ.Exodi.xxv.Altã quatuor digitis. eam Hiero.noster palęsten gręce noiari dicit.esseq; sextã partẽ cubiti putat.quã aliJ palmã appellãt.Ezechielis.xl.Calamus mẽsurę sex cubi toꝶ et palmo.secundũ quã mensurã Dauid dixit p̃s.xxxix.Ecce mẽsu rabiles posuisti dies meos.q̃d exponit Dauid kimhi.secundũ paruam mẽsurã mẽsus es dies meos,quia mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna.& threnoꝶ.ij.Paruulos ad mensurã palmę.Inde uerbũ mẽ surauit.augmentauit.et educauit. threnorum eodem loco quo supra. Quos educaui & nutriui.

מִטְפַּחַת Vestimentũ muliebre,q̃d nos plagã uel ricã latine dici mus.est aũt linteũ q̃ fœminę operiũt,q̃d palliũ traduxit Hiero.Ruth iij.Expãde inquit palliũ tuũ q̃ operiris.sed etiã linteamẽ uertit Isaię.iij. Et linteamina et acus et specula. ad similitudinẽ mantilis. quod multi sic exponunt.Peplum seu mantile.

טָפַל Composuit.iunxit. affixit.quãuis translatio nostra comunis legat mltiplicauit.p̃s.cxix.Multiplicata est sup̱ me iniquitas supboꝶ. ꝑ q̃ rectius noster Hiero.in psalterio de hebraica ueritate sic. Appli cabant mihi mendacium superbi .i. composuerunt super me falsum. secũdum Rabi Salomonem sic pro compositoribus fabricatores legi

sic.i.Regũ.vij.Tulitq; Samuel agnum lactentem unum. & pluraliter in masculino genere טְלָאִים Isaię.xl.In brachio suo congregabit agnos.Astronomi sic nominant in cęlo signũ arietis.

טָמֵא Prophanauit.polluit.contaminauit.abominatus est. Numeri.vi.Quoniã polluta est sanctificatio eius.& usum huius uocabuli inuenies sępe et multũ Leuitici.xv.et nomen eiusdem.xi.

טָמַם Obturauit.obstruxit.Leuitici.xi. ꝓ eo q̃d translatio nostra habet.Nec tãgatis quicquã eorꝝ ne immũdi sitis.hebręi legũt.Nolite abominabiles facere animas uestras in omni uegetabili q̃d uegetat. & ne polluamini in eis et obturamini hoc est,abscondimini ab eis. quasi dicat obstruita corda uestra a desyderiis eorum.

טָמַן Abscondit.ut p̃s.cxl.Absconderũt supbi laqueũ mihi.& Prouerbiorũ.xix.Abscõdit piger manũ suã sub ascella.Inde nomẽ absconditũ.reconditũ.q̃d trãslatio nostra thesaurũ uertit.Gen̄.xliij.Deus patris uestri dedit uobis thesauros in saccis uestris. licet non fuerit auri sed argenti absconsio.ut patet ex textu. sic Ieremię.xli. Habemus thesauros in agro idest absconsionem.

טֶנֶא Cartallũ.corbis.Deute.xxvi. Suscipiensq; sacerdos cartallũ. & Deutero.xxviij.Benedicta horrea tua et benedictę reliquię tuę.rectius hebręi sic.benedicta canistra tua.uel corbes tui. sic enī Onkelus chaldęus transtulit.

טִנֵּף Inquinauit.defedauit.Canticorꝝ.v.Laui pedes meos quomõ inquinabo illos.

טָעָה Errauit.ut in Ieremia.Errare fecerunt populũ meũ. & idẽ est cũ eo uerbo q̃d per thau scribit̃.nam Onkelus chaldęus alterꝝ interp̃tatur per alterum.ut Gen̄.xxi.Quę cum abiisset errabat in solitudine.

טָעַם Gustauit.i.Regum.xiiij.Gustans gustaui in summitate uirgę. &.ij.Regum.iij.Si ante occasum solis gustauero panem. & dicitur de eo quod sumotenus ore uel lingua tangitur.

טַעַם Disciplina.ordinatio.pręceptũ.regula. statutũ.ritus.Ionę.iij. Et dixit in niniue ex ore regis et principũ. idest ex precepto uel ordi

טִיט Humus. lutum. cœnũ. p̃s. lxix. Eripe me de luto ut nõ infigar. & Habakuk. ij. Et aggrauat contra se densum lutum. ubi hoc nomen est compositum ex duobus rectis.

טִיל Proiecit. misit. Ione. i. Dñs aũt misit uentũ magnũ. et postea. Tollite me et mittite in mare. et postea. Et tulerũt Ionã et miserunt in mare. Inde geminatũ טַלְטֵל idest ꝓiecit. asportauit. Isaię. xxij. Ecce dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinacius.

טִיר Habitatio. cõmotio. residentia. p̃s. lxix. Fiat habitatio eorũ de-serta. q̃d Hiero. traduxit cõmoratio eorũ. alio modo dicit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus significari tabulata seu parietes. et allegat Canticorꝝ. viij. Si murus est, ędificemus in ipsum tabulata argenti. q̃d nos legimus. ędificemus super eũ ꝓpugnacula argẽtea. alij ab ordine dictum hoc uocabulum putant quasi טוּר propter lapidũ quadra-turam et ordinem quibus tabulata lapidea exędificantur.

טָלַל Texit. operuit. Nehemię. iij. Ipse ędificauit eã et texit. Inde habitantes sub umbra arboris dicuntur qui tegũtur arbore. ut Danielis iiij. Subter eam habitantes bestię agri. idest sub ea tectę et opertę.

טַל Ros. Canticorum. v. Quia caput meum plenum est rore.

טָלוּא Maculosum. Geñ. xxx. Quodcũq; rufum et maculosum ua-riumq; fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. vnde ꝓ eo quod legitur Ezechielis. xvi. Fecisti tibi excelsa hincinde consuta. rectius interpretatur Symmachus excelsa multicoloria, hoc est idola. et a uariis coloribus consuta dicunt. ut quãdo uetera nouis resartiunt. sic Iosue. ix. Et utres uinarios scissos atq; cõsutos hoc est uersicolores.

טָלֶה Agnus. Isaię. lxv. Lupus et agnus pascentur simul. quod he-brei exponunt de pace. instar eius quod legitur eiusdem. xi. Habitabit lupus cũ agno. simili enim uocabulo Ionathas chaldaice ambos locos interpretatus est. dicunt autem grãmatici ultimam he literam nõ esse generis notam. sed de substãtia dictionis mutatione aleph in he factã.

טור Acies.dispositio.ordo.uersus.progressio linearis.Exodi.xxviij. Ponesq; in eo quatuor ordines lapidum.in primo uersu erit lapis sardius.chaldaice autem significantur hoc uocabulo montes altissimi, quos propter summa cacumina tauros appellamus. ut Danielis.ij. Factus est mons magnus et impleuit uniuersam terram.

טוש Approperauit.aduolauit.Iob.ix.Sicut aquila uolans ad escā.

טחח Intendit.iecit.uerbum inusitatum.a quo secundum Rabi Ionan deriuantur cōiugationes daggessatę.vnde illud est quod legitur Genesis.xxi.Quantum potest arcus iacere.& ponitur hic nomen in numero plurali pro iactibus seu ictibus.Inde tohoth intentiones.

טחן Moluit.Numeri vndecimo.Frangebat mola.& Iudicum.xvi. Et clausum in carcere molere fecerunt. vbi ponitur nomen uerbale. quare ueritas hebraica sic legit. Et fuit molens seu molitor in domo vinctorum.& Ecclesiastis duodecimo.Et ociosę erunt molētes. quod rectius de ipsis lapidibus sic dicitur.Et uacabūt molares. & in eodem. In humilitate uocis molę.Quia uero in pistrinum dabantur serui et ancillæ ut perpetuo molerent.iccirco translatiue pro seruire ac tundere ponitur.Iob tricesimoprimo.Scortum alterius sit vxor mea. quod de verbo ad uerbū instar molę tunsilis sic uertitur. Molat seu subseruiat alteri uxor mea.passiue tamen ponitur.quasi Iob dicat.tundatur alteri.hoc est,subagitetur ab aliis.

טחר Infirmitas ani quam ficum dicunt.quem morbum translatio nostra circumloquitur.primo Regum quinto. Et computrescebant prominentes extales.& infra.Percutiebātur in secretiori parte natiū.

טטפת Ornamentum frontale.quod Iudęi capitibus suis loco coronæ imponunt ut moneantur pręceptorum dei. de huiuscemodi monilibus scribitur Deuteronomij sexto. Eruntq; et mouebuntur inter oculos tuos.& vocantur chaldaice thphillin, quod nomen iam hebręis in quotidiano est usu plusquā alterū. habēt aūt nodū in occipite qui formam crucis figurat.quia oīa dei precepta in cruce consummātur. dicente deo.qui non accipit crucē suā et sequit̄ me nō est me dignus.

natura loquuntur.ut Moyses ęgyptius in libro primo perplexorum ca.lxxij.alias.lxxi.vbi per omnia uenatur.quid dicant physici naturā. & in libro Cozar paulo post principium quarti uoluminis.Item in libro hortus nucū.vbi de hoc inuenies ꝓpria capitula. & ita in cęteris Iudaicorum philosophorum libris.

טַבּוּר Vmbilicus.media pars uentris.vnde de medio terrę sic dicit. Iudicum nono.Ecce populus de vmbilico terrę.& Ezechielis.xxxviij. Habitator vmbilici terrę.quod Hieronymus in commentariis exponit.in medio terrę.

טָהֵר Mundus fuit.purificatus est.Leuitici.xv.Lotis uestibus et toto corpore in aquis uiuentibus erit mundus.& eiusdem.xxij.Et occubuerit sol tunc mundatus uescetur.Inde nomē טָהוֹר idest mūdū. psalmo.li.Cor mundum crea in me deus.

טוֹב A pulchro et bono,si uerba fieri possent.sed dicamus.bonum vel pulchrum fuit.Numeri.xxiiij. Quā pulchra sunt tabernacula tua. Inde nomen bonum seu decorum,quod etiam gręce una dictione cōprehenditur. Genesis primo. Et uidit deus quod esset bonum.Inde benignitas et beneficium.&c̄.

טָוָה Neuit.filauit.Exodi.xxxv.Sed et mulieres doctę &c̄.quod hebraice sic legitur.Et omnes mulieres prudenti corde manu sua uenerunt.& paulo post.Et omnes mulieres quibus eleuatum est cor in sapientia filauerunt seu neuerunt capras,idest pilos caprarum.

טוּחַ Obleuit.incrustauit.complanauit.expoliuit.ebetauit.i. Paralippomenon.xxix.Ad deaurandos parietes templi. hebraice sic.Ad complanandum et expoliendum seu incrustandum parietes templi, scilicet auro et argēto.sicut alias luto uel cemēto.Leuitici.xiiij. Et luto alio liniri domū.q̄d per syncopen literę vau scribit̄. mox aūt integre sequit̄ gerundiuū passiuū.q̄d nostra trāslatio circumloquit̄. significat aūt in ędificiis rimas inter lapides seu totū parietē tegere, et incrustatione quadā abscondere. vnde in p̄s.li. scribit̄. In abscōditis et arcano sapientię erudies me.pro q̄ translatio nostra legit.Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi.alij legunt. In ebetudinibus et obturato sapientiam doceas me.

טֵאטֵא   יד׳ פס׳ יזוק יזבוך

s copauit. Isaię. xiiij. Et scopabo eam in scopa. Quidam putãt eius primitiuum esse טָאָה duplicatis syllabis.

טְאֵב Beneplacuit. pro quo translatio nostra legit. vehementer gauisus est. Danielis. vi. Tunc uehementer rex gauisus est.

טָבַח Mactauit. occidit. laniauit. quod Hieronymus traduxit percussit. threnorum. ij. Percussisti nec misertus es. & Geñ. xliij. Occide victimas. & eiusdem. xxxix. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister. nescio quare translatio nostra principem facit exercitus pro laniis seu mactatoribus exercitũ interpretata. quod alias vertit principem militię. Ieremię. lij. Fortassis quia milites occidunt. quos in eo loco Ionethas chaldęus occisores uocat. q̃d alij de coquis exponunt. ut. i. Regum. ix. Leuauit autem cocus armum. apertius aũt Onkelus chaldęus in Genesi traduxit ubi supra. mactatorem seu macellariũ carnificem seu etiã occisorẽ. Inde nomen per ſegol scribendũ, idest occisio. Isaię. liij. Sicut ouis ad occisionem ducetur.

טָבַל Baptizauit. tinxit. Leuitici. xiiij. Tinget in sanguine passeris. Et Genesis tricesimoseptimo. Et in sanguinem hedi quem occiderant tinxerunt. & quarto Regum quinto. Descendit et lauit septies in Iordane. ꝑ baptizabatur septies. Inde passiuum Iosue tertio. Et pedibus eorũ in parte aquę tinctis. Ezechielis vicesimotertio. Et tiaras tinctas in capitibus eorum. idest coloratas. quasi mitras in tincturã mersas.

טֵבֵת Mensis december. Ester secundo. Mense decimo qui uocatur tebeth.

טָבַע Defixit. immersit. demersit. submersit. Exodi decimoquinto. Submersi sunt in mari rubro. & Ieremię. xxxviij. Demerserũt ĩ cœno et in lubrico pedes tuos. et threnorꝶ. ij. Defixę sunt in terra portę eius.

טַבַּעַת Annulus. Genesis. xli. Tulitq; annulum de manu sua. & Exodi. xxviij. Facies et duos annulos aureos.

טֶבַע Natura. quo uocabulo utuntur magistri hebręorum, cum de

nupsit. Deuteronomij. vij. Nec sociabis cũ eis coniugia. Inde חוֹתֵן gener. socer. affinis. Exodi. xviij. Cognatus Moysi .p. affinis. & eiusdẽ iij. Moyses autẽ pascebat oues Iethro soceri sui. & Genesis. xix. Habes hic quempiam tuorum generum. & in fœminino Deuterono. xxvij. Maledictus qui dormit cum socru sua. Inde nomen nuptiarum. Canticorꝝ. iij. In die desponsationis illius. Inde sponsus. p̃s. xix. Sicut spõsus procedens de thalamo suo. et Exodi. iiij. Sponsus sanguinũ tu mihi es.

חָתַת Rapuit. precipitauit. festinauit. uel aliquid repente egit. Iob ix. Si pro ecce. repente interrogabit, quis respondit ei.

חָתַר Perfodit. Iob. xxiiij. Perfodit in tenebris domos. & Ezechielis. xij. Et uespere perfodi mihi parietẽ manu. Inde nomen Exodi. xxij. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuẽtus. Reperitur in alio significato per translationem, sicut nos dicimus. Iste sulcat mare, vel secat fluctus. ita pro remigare ponitur Ionę. i. Et remigabant uiri vt reuerterentur ad aridam. idest secundum. lxx. vim afferebant. secũdum magistros hebręorum, infodiebant ancoras.

tachię.ij. Et a facie nominis mei pauebat. quod hebręorum doctores exponũt. a facie nominis mei fractus et humiliatus est. nam in genere passiuo hic ponitur, quamuis .lxx. formidaret interpretati sint. & Isaię li. Et iusticia mea nõ deficiet. hoc est secundũ Dauid kimhi nõ frãget. & Iob. vij. Terrebis me per somnia. & eiusdem .xxxij. Extimuerũt nec responderunt. Inde nomen timor. pauor. eiusdem Iob. xli. Qui factus est ut nullum timeret, idest ut esset absq; timore. & quandoq; accipit mem in principio.

חתה Fouit. sustentauit. congregauit. ut Prouerbiorũ. xxv. Prunas enim congregabis super caput eius. idest fouebis. & assumpto mem in principio significat vas in quo sustentatur ignis. quod alij focum alij arulam dicunt. nostra trãslatio putat quoddam cinerum esse receptaculum, ubi emuncti lychni extinguuntur. ut Exodi. xxv. Et ubi ea quę emuncta sunt extinguũtur. iuxta sententiã Rabi Salomonis. licet illud vas aqua plenum Lyra sine authore certo arbitretur.

חתך Incidit. conscripsit. determinauit. statuit. et abbreuiauit. ut solent amannenses et notarij obsignare ad futuram rei memoriam. de q̃ in arte poetica dicit Horatius, leges incidere ligno. Danie. ix. Septuaginta hebdomades abbreuiatę sunt super populũ tuum. et super urbẽ sanctam tuam.

חתל Fasciuit. inuoluit. circumligauit. Ezechielis. xxx. Vt ligaretur pannis et fasciretur linteolis.

חתם Ratificauit. obfirmauit. signauit. sigillauit. Ieremię. xxxij. Scripsi in libro et signaui. et Canticorũ. iiij. Hortus cõclusus fons signatus, idest obfirmatus. Hieronymus traduxit quasi sub signaclo clausit. Iob ix. Et stellas claudit quasi sub signaculo. & inde nomẽ signũ signaculũ vel sigillum. Canticorum. viij. Pone me ut signaculum super cor tuũ vt signaculum super brachium tuũ. quod exponit Dauid kimhi sicut qui digito gestat annulum signatorium nec ullo unquam tempore dimittit eum. ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuum ne unquam recedam a memoria tua.

חתן Affinitatem contraxit. connubia iunxit. coniugio duxit, siue

חשמן Vir magnus et excellens sicut aliquis legatus.ps.lxviij. Veniet legati ex Aegypto.

חשן Pectorale.rationale.Exo.xxv.Ad ornãdũ ephod et ratiõale.

חשף Denudauit.manifestauit.discooperuit.Isaię.xlvij. Discoperi humerum tuum.& Ioelis.i.Nudans spoliauit eam. quod rectius sic legitur.Nudans nudauit eam.

חשף Desumpsit.tulit.hausit.Isaię.xxx.Aut hauriatur parum aquę de fouea. Scribit Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.quod de ea fouea sit hęc authoritas intelligenda. quę paululum aquę teneat qua sublata et desumpta denudetur et discooperiatur fundus cisternę.& sic secunda hęc significatio ex prima oritur.

חשיף Paruus grex.iij.Regũ.xx.Quasi duo parui greges caprarũ.

חשק Cõcupiuit.placuit.amãter adhesit.dilexit.Gẽn.xxxiiij. Sichẽ filij mei adhesit anima sua filię uestrę.et Deuteronomij.vij.Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus est uobis dominus,hoc est placuit in uobis seu amanter adhesit uobis. vnde illud q̃d legit̃ Exodi xxxviij.Et ipsas uestiuit argẽto.hebręi legunt.& subiunxit accinxit seu circumdedit ea.quasi dicens quod subiugauerit ea. secũdum Onkelũ chaldęum.& Isaię.xxxviij. vbi nos legimus. Tu autem eruisti animã meam ut non periret.hebręi exponunt. Tu autem desyderasti animã meam a fossa putrefactionis.quod secundum Dauid kimhi in comentariis intelligitur sic.Tu autem adhęsisti ad defendendum animã meã a fouea corruptionis.

חשוק Radius rotarum.iij.Regum.vij.Et axes et radij earum.

חשר Colligantia.densum.et per he finale dẽsitas.ut.ij. Regũ.xxij. Cribrans áquas de nubibus.pro quo hebręi legunt.densitas aquarũ. vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant.significat etiã rotarũ extremam circumferentiam quam canthum uocamus.iij.Regum.vij. Et axes earum et radij et canthi.

חתת Confregit.contriuit.terruit.formidauit.timuit. defecit.Ma

ticam aliȷ supputationem. Est autem omnis ars qua aliquid ratione & demonstratione inuestigamus. ut Ecclesiastis. vij. Et quęrerem sapientiam et rationem. & eiusdem. ix. Quia nec opus nec ratio nec sapiētia nec scientia erunt apud inferos quo tu properas.

חשב Putauit. estimauit. In precio habuit. iiȷ. Regum. x. Non erat argentum nec alicuius preciȷ putabatur in diebus Salomonis. sic intelligitur illud Malachię. iiȷ. Timentibus dominum et cogitantibus nomen eius hoc est in precio habentibus nomen eius. cui astipulať trāslatio. lxx. interpretum, qui uerterunt. ȷs qui timent dominū et reuerenť nomen eius. hoc modo loquūtur magistri hebręorum de honorabili aliquo uiro dicentes חשוב

חשה Tacuit. Isaię. lxiȷ. Propter sion nō tacebo. & p̄s. xxviiȷ. Deus meus ne sileas a me. & Ecclesiastis. iiȷ. Tēpus tacendi et tēpus loquēdi.

חשך Obscurauit. obtenebratus est. Isaię. xiiȷ. Obtenebratus est sol in ortu suo. Inde nomen tenebrę. Ioelis secundo. Dies tenebrarum & caliginis. & p̄s. cv. Misit tenebras et obscurauit.

חשך Retinuit. auertit. remouit. abstinuit. vitauit. Gen̄. xxiȷ. Et non pepercisti filio tuo unigenito propter me. pro quo hebręi legunt. Et nō remouisti seu uitasti filium tuū. sic enim Onkelus chaldęus uertit. & eiusdem. xx. Et ideo custodiui te ne peccares in me. pro quo hebręi sic. Et retinui etiam ego te a peccando in me. & Gen̄. xxxix. pro eo q̄d nos legimus. Nec quicquam est quod non in mea sit potestate uel nō tradiderit mihi. veritas hebraica sic habet. Et non retinuit uel remouit a me quicquam.

חשל Debilitauit. lassauit. fatigauit. Deuteronomiȷ. xxv. Et extremos agminis tui qui lassi residebant. per metathesin uocabuli חלש de quo supra diximus.

חשמל Electrum. et angelus uocatur eo nomine. Ezechielis primo. Et uidi quasi speciem electri.

vnusquisq; vomerem suum.

חָרָשׁ Opifex.faber.ærarius.industrius artifex.Isaiæ.xli.Confortauit faber ærarius percutiens malleo.similiter Gen̄.iiij.Faber in cuncta opera æris et ferri.& Exodi.xxxi.Ad excogitandū quicquid fabre fieri potest.vbi hebraice legit̄.In fabrefactione seu opificio lapidis et in opificio ligni.& .i.Regū.xiij.Porro faber ferrarius nō inueniebat̄ in omī terra Israel.&.ij.Regum.v.Artifices lignorum artificesq; lapidum.& Ezechielis.xxi.Fabricantium interitum.

חֹרֶשׁ Virgultum densis frondibus.Ezechielis.xxxi.& frondibus nemorosis.

חֹרְשָׁה Silua.i.Regum.xxiij.Porro Dauid erat in deserto ziph in silua.& paulo inferius.Mansitq; Dauid in silua.

חֶרֶשׂ Sol.uel potius eius resplendentia.ut Iob.xli.Sub ipso erunt radij solis.a superiori uocabulo heros.mutato samech in schin.

חָרַת Sculpsit.ut Exodi.xxxij.Scriptura q̄q; dei erat sculpta ī tabl'is.

חָשַׁשׁ Calor.ardor.Isaiæ.v.& calor flām̄e exurit. & eiusdē .xxxiij. Cōcipietis ardorē et parietis stipulā.alij uolūt quisquilias interp̄tari.

חָשַׁב Cogitauit.i.Regum.xviij.Porro Saul cogitabat Dauid tradere ī manus Philistinorū.& Genesis.l.vos cogitastis de me malū,sed deus uertit illud in bonū:pro quo ueritas hebraica legit.Deus cogitauit ipsum ad bonum.

חֹשֵׁב Polymitus.magistralis.ingeniosus.Exodi.xxvi.Opere plumario facies.pro quo hebraice.Ingeniose facies ea.& eiusdem.xxviij. Opere polymito.hanc artificij subtilitatem circumlocutus est consequenter translator dicēs.Ipsa quoq; textura et cūcta operis uarietas. vbi ponitur חֹשֵׁב quinq; punctis.vnde et magistralis theorica dicitur חֶשְׁבּוֹן apud philosophos.quam alij dicūt artem mathema-

חָרוּץ Aurum.Iob.xli.Sternet sibi aurum quasi lutum. & Prouerbioru͂.xiȷ.Et substantia hominis erit auri precium.

חַרְצֻב Innodatu͂.ligatum.p͂s.lxxiȷ.Quia non est respectus morti eorum.alias Hieronymus traduxit. quod no͂ cogitauerunt de morte sua.idest non sunt eis colligantię et innodationes ad mortem eorum.

חָרַק Fremuit.frendit.stridit.p͂s.cxiȷ.Dentibus suis fremet et tabescet.& Iob.xvi.Infremuit contra me dentibus suis.& threnorum.iȷ.& fremuerunt dentibus.

חֶרֶשׂ Testa.vas fictile.vt p͂s.xxiȷ.Aruit tanqua͂ testa uirtus mea.et Leuitici.vi.Vas autem fictile in quo cocta est confringetur.& Isaię xvi.Ad murum cocti lateris.& Iob.iȷ.Qui testa saniem radebat.quod in hebręo legitur.& sumpsit sibi testam.

חָרַשׁ Siluit.tacuit.ut Numeri.xxx.Et tacuerit,voti rea erit.& p͂s. xxviiȷ.Deus meus ne sileas a me.& p͂s.xxxv.Vidisti domine ne sileas. hoc est.ne facias quasi surdus.Inde nomen חֵרֵשׁ surdus. Leuitici xix.Non maledices surdo.Inde מַחֲרִישׁ tacite cogitans.i.Regu͂ xxiiȷ.Quia prępararet ei Saul clam malum. idest tacite cogitaret.

חֲרִישִׁית Vehemens.fortis.validus.translatio nostra uertit vre͂s. Ionę.iiiȷ.Vento calido et vrenti. cui Rabi Ionas astipulatur qui dicit q̃d fuerit ventus frigidus et siccus,qui te͂pore arationis ingruerę solet.

חָרַשׁ Arauit.p͂s.cxxix.pro eo quod nos habemus. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. hebręi legunt,& Hieronymus q̃q; in suo psalterio uertit.Super ceruice͂ meam arauerunt arantes.et Deuteronomiȷ.xxiȷ.Non arabis in boue simul et asino. Inde nome͂ aratru͂ vel aratio.Exodi.xxxiiiȷ.Die septimo cessabis arare et metere. ꝓ quo hebręi.Die septimo quiesces in aratione et in messe.sic.i. Regum.viiȷ. Et aratores agrorum suorum idest agricolationis suę.Passiuum huius verbi ponitur Michęę tertio.Syon quasi ager arabitur.

Et ſubſtantia hominis erit auri precium. hebręi exponunt. Quod dignitas quę eſt in abundantia diuitiarum hominis eſt ipſa probitas & virtus. quare ſic tranſferunt. Et ſubſtantia hominis digni eſt iuſta. vel ſic conuerſo modo. Et ſubſtantia hominis probi eſt digna. tranſlator noſter uariauit. Nam mox eiuſdem. xiij. operantem uertit ſic. Anima autem operantium impinguabit. Rabi Ionas exponit ab auro ſic. Anima theſaurariorum ditabitur.

חרוץ Conciſio ſecundum Aquilam et Simmachum et quintam editionē. vnde tranſlatio noſtra legit Ioelis. iij. Populi populi in ualle conciſionis. quia iuxta eſt dies domini in ualle conciſionis. quod cum ſuperiori poteſt cōuenire. Nā uir probus rectus et iuſtus ęquat operationem ſuam ad pręciſionem ne extra metas virtutis uagetur, idq; facit diligenti ratione pręuia quod iudicium appellamus. Iccirco tam hebręi quā etiam. lxx. interpretes et Theodotion uerterunt ſupradictam ſententiam Ioelis ſic. In ualle iudicij quia iuxta eſt dies domini in valle iudicij ſeu definitionis. vnde legimus Iſaię. x. Conſumatio abbreuiata. i. deciſa et definita inundabit iuſticiā. & illic ponit̄ eius paſſiuū. abbreuiationem dominus deus exercituū faciet in medio om̄is terrę. q̊d eodē mō ponit̄ eiuſdē. xxviij. p q̊. lxx. abbreuiatas res trāſtulerūt.

חרוץ Claua dentata. ſerra uel flagellū. virga. tribula. ſeu baculus quo demeſſę ſegetes excutiunt̄. Iſaię. xxviij. Non enim in ſerris trituratur git. quod. lxx. ſic. Non enim cū duricia mundabitur gith. et eiuſdem. xli. Ego poſui te quaſi plauſtrū triturās. quod. lxx. ſic. Ecce feci te quaſi rotas plauſtri nouas in ſerrarū modū. vide quibus uerbis circūlocunt̄ huius uocabuli īſtrumentū iuxta morē excutiēdi frumēti cuiq; regioni propriū. vocat̄q; a quibuſdā a terēdo tribula ſerrata vel a plodēdo plauſtrū. Amos. i. Eo q; triturauerūt in plauſtris ferreis galaad.

חרוץ Mœnia. muri. Danielis. ix. Aedificabitur platea et muri. dicta ſic mœnia propter ſimilitudinem ſerrę dentatę.

חרצן Acinus. lapillus vuę. Numeri. vi. Ab vua paſſa ad acinum. pro quo hebręi. Ab acinis ad folliculū. ut ſupra in litera zain legimus.

חריצי Caſeorum formulę. ut. i. Regum. xvij. Et decem formellas caſei has deferes. q̊d hebręi exponunt. decē caſeos lactis hos deferes. Sic Ionathas chaldęus traduxit.

ſagenā.Habacuk.i.Traxit illud in ſagena ſua.et infra.propterea immo-
labit ſagenę ſuę.hoc eſt idolo.ſunt aūt laquei ,pprīj piſciū.ſicut et feris
ſyluestribus ſui ſunt laquei.q̄d utrūq; uno uerſicl'o cōplexus eſt Eccle
ſiaſtis.vij.Quę laqueus venatorum eſt et ſagena cor eius.

חרמש Falx.Deuteronomīj.xxiīj.Falce autem non metes.

חרום Simus naſum.Leuitici.xxi.Si torto naſo.

חרס Sol.Iob.ix.Qui pręcipit ſoli et non oritur.ſcribitur ſex pūctis & hoc eſt unū ex tribus nominibus maxime planetarū ſolis quibus co gnoſcit̃ et motus ſolis et angelus ſiue motor eius.ſecūdū Rabi Ioſeph caſtilienſem in libro qui inſcribitur hortus nucum.& cataparagogen aſſumit he in fine.ut Iudicum.xiīj.Die ſeptimo ante ſolis occubitum.

חרס Prurigo.Deuteronomīj.xxviīj.Scabie quoq; et prurigine.

חרף Cōuiciatus eſt.ignominia affecit.blaſphemauit.exprobrauit. .i.Regū.xvīj.Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie.& Iudicū .viīj. Super quibus exprobraſtis mihi dicentes.et p̄s.lv.pro eo q̄d legimus. quoniā ſi inimicus meus maledixiſſet mihi.rectius Hiero.in ſuo pſalte rio ſic uertit.Non enim inimicus exprobrabit mihi.& pſalmo.lxix.Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.Significat etiam reprehendere.ut Iob.xxvīj.Neq; enim reprehendit me cor meum.

חרף Deſponſauit.ut Leuitici.xix.pro eo quod legimus.quę ſit an cilla etiam nobilis.hebręi habēt.quę ſit ancilla deſponſata uiro. ſuper quo ait Rabi Salomon ſimile huic ſe non reperiſſe in biblia. quod et ordinaria hebręorum allegatio atteſtatur.

חרף Hyemauit.Iſaię.xviīj.Et omnes beſtię terrę ſuper illum hye-mabunt.Inde חרף ideſt hyems.Geneſis.viīj.Aeſtas et hyems.Et Amos.iīj.Et percutiam domum hyemalem cum domo ęſtiua.

חרץ Mutiuit.ut Exodi.xi.Apud oēs aūt filios Iſrael nō mutiet ca-nis.& Ioſuę.x.Nullus contra filios Iſrael mutire auſus eſt.hebręi expo nunt pro mutire ſcilicet mouere linguam et exacuere.

חרוץ Diligens.probus.rectus.iuſtus.quod noſtra tranſlatio for-tis interpretat̃.Prouerbiorū.xīj. Manus fortiū dominabit̃.& ſequit̃.

Exodi .xxxij. Formauitq́ꝫ opere fusorio. quod alias sic exponitur. Et formauit ipsum pugillari seu stilo.

חֲרִיטִים Acus et fibulę uestium muliebrium.ut Isaię.iij.Linteamina & acus.

חָרַךְ Stigmatizauit. ambussit. assignauit. hoc est rei suę notas seu signa inussit quo facilius eã inter alienas possit inuenire.quare utputo Hiero.inuenire traduxit Prouerbioꝝ.xij. Non inueniet fraudulẽtus lucrũ.hebręi exponunt sic. Non inuret dolus aucupiũ suum. q̃d secũdum Rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi ita est intelligendũ. pennas uolucris captę non incidit necꝫ eripit ne turpitudine plumaꝝ uenalis cõtemnat̃.sed potius summas pinnulas amburit et ustulat ne manibus facile auolet.vir aũt dolosus non in tanto prosperabitur,ut tã diu auis capta in suis manibus permaneat quousqꝫ illã possit inurere.quinimo ante stigmatũ cauteria de manibus dolosi aucupis auolabit.hoc ipsum parabolice insinuat. Diuitias iniuria & dolo malo quęsitas vix dum possessas uelociter perire.hęc Rabi Ioseph.

חֲרַכִּים Cancelli.Canticorum secundo.Prospiciens per cancellos.

חָרוּל Vrtica.Prouerbioꝝ.xxiiij.Et ecce totum repleuerant urticę. Sunt etiam aliqui quorum opinio est cardui speciem esse. Sophonię secundo.Siccitas spinarum et aceruí salis.

חָרַם Occidit.desolauit.vastauit.deleuit.ꝑdidit.Numeri.xxi. Delebo urbes eius.& Iosuę.vi.Et interfecerunt oĩa quę erant in ea. & Isaiæ xi.Et desolabit dñs linguã maris ęgypti.Inde nomẽ חֵרֶם q̃d scribit̃ sex punctis.anathema.ꝓhibitio.excomunicatio uel excomunicatum. perditio.deletio.Iosuę.vi.Sitqꝫ ciuitas hęc anathema.& ca.vi. Tuleruntqꝫ de anathemate.i. ꝓhibitione comunionis.& postea.quia pollutus ẽ anathemate.deus enĩ ꝓhibuit ne contrectarẽt res hierechõtis. cũ ait.vos aũt cauete ne de ijs q̃ p̃cepta sunt quippiã cõtingatis. q̃d de uerbo ad uerbũ sic uertit̃.vos aũt facite p̃seruari ab excomunicato ne excomunicemini et tollatis de excõmũicato et ponatis exercitũ Israel ad excomunicationẽ.assumit q̃nqꝫ he in fine.Nũeri.xxi.et Deute.vij. Multi hoc uocabulo mortẽ intelligũt.sicut Micheę.vij. vir fratrẽ suũ ad mortem uenatur . Sed .lxx. sic uerterunt . vnusquisqꝫ proximum suum tribulat tribulatione.tunc quinqꝫ punctis scribitur.significat et

Coruus in superliminari.sed non ita hebręi.

חרגל Species uolatilis quatuor habēs pedes,cuius suffragines retro sunt longiores.q̄d animal translatio nostra nominat ophimachū. Leuitici.xi.Et attacus atq; ophimachus.alij dicunt esse genus locustę.

חרג Cinxit.ligauit.contraxit.constrinxit.ij.Regū.xxij.Et contrahent in angustiis suis.quod per metathesin literarum.חגר legitur. p̄s.xviij.Et claudicauerunt a semitis suis.de quo supra locuti sumus.

חרד Perterritus est.pauit.stupuit.uel horruit potius.Isaię.xxix.Et stupebunt et timebūt a facie cōmotionis manus dn̄i.et.i.Regum .xiij. Et omnis populus perterritus est qui sequebatur eum.&.iij.Regū.i. Territi sunt ergo et surrexerunt.

חרד Curauit.laborauit.sedule ministrauit.iiij.Regū.iiij.Ecce sedule in omnibus ministrasti nobis.quod hebręi et Ionathas chaldęus sic vertunt.Ecce procurasti nobis omnem procurationem istam.vbi & nomen uerbale quoq; inuenitur additione he in fine.

חרד Mouit se prę terrore subito.quod Hieronymus traduxit formidauit.& in alio loco auolauit.Osee.xi.Et formidabunt filij maris. Item paulo inferius.Et auolabunt quasi auis ex ęgypto.

חרה Succēsuit.iratus est.Zacharię.x.Sup pastores iratus est furor meus.Inde nomē p̄s.lxix.Et furor irę tuę cōphendet eos.Inde passiuū iratus factus est.ꝑ q̄ trāslatio nr̄a habet pugnauit.Canti.i.Filij matris meę pugnauerūt cōtra me.et more idiomatis ꝓfert̄ p apocopā he.p̄s. xxxvij.Noli emulari.et in passiuo Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in igne.idest extostus seu succensus est follis.

חרוז Monile.iocale.quod torquem dicunt.Cantico.i.Collū tuum sicut monilia.& est gemarum seu preciosorum lapillorum in unū filū concatenatio quā collo circūligant.secundū magistros hebręorꝫ.

חרטם Incantator.ariolus.magus.Exodi.vij.Fecerunt etiam ipsi p incātatiōes ęgyptiacas et Danie.ij.Ab oī ariolo et mago.& scribit Rabi Abraham Ezraides q̄d sunt genethliaci q diuināt p natiuitates.

חרט Stilus uel pugillaris.Isaię.viij.Et scribe in eo stilo hominis.&

חָרַר Aestuauit.succensuit.aruit.Iob.xxx.Et ossa mea aruerũt prę caumate.per apocopẽ res literę et assumptionem he. et.ij. Regũ.xxij. Quoniã iratus est ei.sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. et Geñ.iiij. Quare iratus es.Passiuum eius legit̃ ps.cij.Et ossa mea sicut cremium aruerunt idest ustulata sunt.& perdit in fine he.sic Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in igne idest combustum seu ustulatum est. Inde.

חֲרֵרָה uel חָרֵר Siccum uel siccitas.Ieremię.xvij.Sed habitabit in siccitate in deserto.et nota q̃d reperit̃ qñq3 prima duplicata.ut Deutero.xxviij.Ardore et ęstu.est autem חַרְחֻר morbus ardens.

חָרַב Exiccatum est.Geñ.viij. Viditq3 quod exiccata esset superficies terrę.q̃d transtulit Hieronymus vacuefactus.Iob.xiiij. Et fluuius vacuefactus arescat.Inde uerbũ graue, quod nostra trãslatio exponit ad desertum deducere. Nahũ.i.Et oĩa flumina ad desertum deducẽs. Inde nomen חֲרָבָה siccum.Exodi.xiiij. Et uertit mare in siccum. vnde est illud adiectiuũ Prouer.xvij.Melior est buccella sicca. & Leuitici.vij.Siue oleo conspersa siue arida fuerit. & aliud nomẽ חֹרֶב siccitas.Iudicũ.vi.Et in om̃i terra siccitas.et Isaię.xxv.Quasi calore sub nube torrẽte.& pl̃r declinat̃ in genere fœminino. ut Isaię .xlviij. Non sitierũt in deserto.pro nõ sitierũt in aridis seu siccitatibus. quo motus Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate p̃s.xxxij. ꝓ eo q̃d nos legimus.Dum configitur spina.rectius sic transtulit.Cũ exarserit ęstas.

חֹרֶב Aestus.ut Deute.xxviij.Ardore et ęstu. et scribit̃ sex pũctis.

חֶרֶב Culter.gladius.et est genus ad om̃ia ferramẽta acuta quibus scindimus.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radentem pilos. & Iudicum.vij.Gladius domini et Gedeonis. Scribit̃ et ipsum q̃q3 sex punctis.Item Exodi.xx.Si enim leuaueris cultrũ tuũ sup̱ eo polluet̃.

חָרַב Deuastatũ et desolatũ est.Ieremię.ij.Et portę eius desolamini vehemẽter.et Oseę.xiij.Et desolabit fontẽ eius.rectius.Et siccari faciet fontẽ eius.et uerbũ transitiuũ Sophonię.iij.Desertas feci uias eorũ.

חוֹרֵב Coruus.secundum.lxx. et nostrã translationem Sophonię.ij.

glorię domini.et eſt generis comunis tã in ſingulari quã in plurali.& Leuitici.xxv.Si aũt in uilla fuerit domus quę muros non habet.

חָצִיר Herba.fœnum.Iſaię.xxxvij.Et herba tectorum quę exaruit. & eiuſdem.xl.Omnis caro fœnum.et eiuſdem .xv. Quia aruit herba.

חָצִיר Porrum.Numeri.xi.Porriq; et cœpe & allia.

חָקַק Decreuit.pręcepit.ſtatuit.tulit leges.Iſaię.x. Ve qui condunt leges iniquas.& Prouer.viij.Et legum conditores iuſta decernũt. Inuenitur et per defectum alterius kuf. Prouerbiorꝫ.viij. Quãdo certa lege et giro uallabat abyſſos.Itẽ quãdo appẽdebat fundamẽta terrę.

Inde nomẽ מְחוֹקֵק ideſt legiſlator.pręceptor.et maxime in ſacris canonibus.q̃d noſtra tranſlatio dux tranſtulit. Geñ .xlix. Nõ auferetẽ ſceptrũ de Iuda et dux de fœmore eius.et alibi prĩceps . Iudicũ.v.Cor meũ diligit principes Iſrael.Illic enim legitur ſine mem. reperitur iod abundans in fine.Iſaię.xxij.memoriale diligenter in petra.

חֹק Pręceptum.ſtatutum.congruentia . legitimũ.conſuetum.Geñ. xlvij.Quibus et ſtatuta cibaria ex horreis publicis prębebãtur. & accipit in fine he,fitq; fœminini generis. ut Numeri.ix. Pręceptum idem erit apud uos tam aduenę quam indigenę.

חִיקֵק Cogitabundus.conatus.pro quo tranſlatio noſtra habet magnanimus.Iudicũ.v.Magnanimorum reperta eſt contentio.

חָקָה Inſcripſit.depinxit.inſculpſit.Ezechielis.xxiij.Cumq; uidiſſet viros depictos in pariete.

חָקַר Probauit. expertus eſt. perquiſiuit.inueſtigauit.explorauit. Deuteronomij.xiij.Quęre ſollicite et diligenter. & p̃s. cxxxix. Proba me deus et ſcito cor meum.& eodem paulo ſuperius. Domine ꝓbaſti me et cognouiſti.pro quo Hieronymus tranſtulit.Domine inueſtigaſti me.Inde uerbum tranſitiuum ſecundum Eccleſiaſtis.xij. Enarrauit quę fecerat et inueſtigauit.Inde nomen Iudicum.v. Magnanimorum reperta eſt contentio. pro quo Ionathas chaldęus rectius ſollicitatio ſeu cogitatio cordis traduxit.

liceret dicere.ſcrutificauit ſpiritus meus.eius et nomen et uerbum habet p̃s.lxiiij.Scrutati ſunt iniquitates.defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. ſcribitur autem nomen cum zeri et ſegol.

חָפַשׂ Mutauit habitum.iij.Regum.xxij.Porro rex Iſrael mutauit habitum ſuum & ingreſſus eſt bellum.

חָפְשִׁי Manumiſit. liberauit.Iob.iij.Et ſeruus liber a domino ſuo. vbi paragogice adiicitur iod.nam ſine eo legitur Leuitici.xix. Nec libertate donata.Item eodem. Quia non fuit libera ideſt liberta.

חָצַץ Sagitta.iaculum.Ieremię.ix.Sagitta vulnerans lingua eorũ. per apocopen literę geminatę.& p̃s.cxxvij. Sicut ſagittę in manu potentis.Inde nomẽ baliſtariorum ſeu phalangę armatorum et curruũ. Iudicum quinto. Vbi colliſi ſunt currus.

חָצַץ Dimidiauit.Iob.xxi.Et ſi numerus menſium eius dimidietur.

חָצָץ Scrupulus. calculus. lapillus in formam arenę diminutus & contuſus.et ſic a calculo metaphorice numerũ traduxit intp̃res noſter threnoꝝ.iij.Confregit ad numerũ dentes meos.q̃d hebręi legũt.Cõtudit in modũ arenę dentes meos.alij confregit ſilice dentes meos.Sic Prouer.xx. Implebit̃ os eius calculo.ſignificat etiã lapidẽ fulgureũ. ꝓ q̃ Hiero.ſagittas q̃q; trãſtulit.p̃s.lxxvij.Etenim ſagittę tuę tranſeũt.

חָצַב Excidit. dolauit. incidit. effodit.fabrefecit.Oſeę.vi.Propter hoc dolaui in prophetis.& Deute.vi. Ciſternas quas nõ fodiſti.Inde nomen p̃s.xxix. Vox dñi intercidentis flammã ignis.ꝓ q̃ Hiero. Vox dñi diuidens flammã ignis.& Iſaię.v.Et torcular extinxit in ea.

חָצָה Separauit. partitus eſt. diuiſit. dimidiauit.Numeri.xxxi.Ex media parte filioꝝ Iſrael quã ſepauerat.Inde mſta deriuata ſcd'm artẽ.

חֹצֶן Gremiũ.ſinus. alij vlnas exponũt ſeu brachia.ſicut nos legĩus Iſaię.xlix.Et afferẽt filios ſuos in ulnis.q̃d.lxx. traduxerũt in ſinu.

חָצַר Clanxit. ſcilicet geminato zade.i.Paralippo.xv. Sacerdotes clangebant tubis.Inde חֲצֹצְרָה ideſt taratantara tuba claſſica. Oſeę.v.Clangite buccina in gabaa tuba in rama.

חָצֵר Villa.atrium.Ezechielis.x.Et atrium repletum eſt ſplẽdore.

חָפַז Precipitauit.festinauit.ij.Regū.iiij.Cūq̄ festinaret ut fugeret. & p̄s.cxvi.Ego dixi in excessu meo.quod Hiero. traduxit in stupore meo.sed uerius in festinatione uel precipitatione mea.Inde nomē uerbale חִפָּזוֹן .i.festinatio.quod cū prępositione aduerbialiter transfertur.Exodi.xij. Et comedetis festinanter. rectius cum festinatione. passiuum eius legit̄.i.Regū.xxiij.pro eo quod nostra translatio habet. Porro Dauid desperabat se posse euadere.veritas hebraica de uerbo ad uerbū sic legit.Et fuit Dauid festinatus ad eundū a facie Saul. & p̄s. ciiij.A uoce tonitrui tui formidabunt.idest cum pauore mouebunt̄.

חֹפֶן Interior pars manus. quę vola dicitur Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie quā plena utraq̄ manus cū labore et afflictiōe.

חָפֵץ Placuit.voluptatem.uoluntatē.complacentiā. dilectionē habuit.Gen̄.xxxiiij.Amabat enim puellam ualde.quod secundū hebraicam ueritatē de uerbo ad uerbum sic transferendum esset. Quia complacentiam habuit in filia Iacob. & Canticorꝫ.viij.Donec ipsa uelit.i. voluntatem habuerit.ut p̄s.cxlvij.Non in fortitudine equi uoluntatē habebit.Inde nomen uoluntas.beneplacitū.p̄s.i. Sed in lege domini voluntas eius.

חָפַר Fodit.Genesis.xxi.Quoniam ego fodi puteum istum.

חָפַר Explorauit.et a fodiendis rimis rimatus est.cōsiderauit.Iosuę .ij.De filiis Israel ut explorarent terram.Item paulo post.Et omnem terram considerare uenerunt.

חֲפוֹר Talpa a fodiendo dicta.Isaię.ij.Talpas & uespertiliones.alij dicunt esse speciem auis.

חָפֵר Confusus est.erubuit.Isaię.xxiiij.Et erubescet luna et confundetur sol.& Michęę.iij.Et confundentur qui uident uisiones & confundentur diuini.

חָפַשׂ Inuestigauit. scrutatus est. Prouerbiorꝫ.xx.Quę inuestigat oīa secreta uentris.& in Abdię principio ponit̄ passiue.quomō scrutati sunt Esau.& p̄s.lxxvij. Et scopebā spiritū meū.q̄d hebraice legit̄ in tertia p̄sona trāsitiui secūdi.Et factus est inuestigare spiritus meus q̄si

חסל Perdidit. deuaſtauit. abſumpſit.deuorauit.Deutero.xxviij. Quia locuſtę deuorabunt omnia.rectius ſic. quia deuorabit ipſum locuſta.Inde חסיל ideſt rubigo.Ioelis.i.Reſiduum bruchi comedet rubigo.ſed aliter uertit tranſlatio noſtra Iſaię.xxxiij. Sicut colligitur bruchus.& aliter.lxx.interp̄tes ſic. quomō ſi quis cōgreget locuſtas.

חסם Os occluſit.Deuteronomij .xxv.Non ligabis os bouis.Inde nomen cuiuſdā clauſtri quo iumentis ora claudunt̃.dictū מחסום quod tranſlatio noſtra appellauit cuſtodiam . ut p̄s .xxxix.Poſui ori meo cuſtodiam.

חסן Potens.fortis.Amos.ij.Et fortis ipſe q̄ſi quercus inde חוסן theſaurus.diuitię.potētia.Iſaię.xxxiij. Diuitię ſalutis ſapiētia et ſciētia.

חספס Iuncto mem in principio.minutum album gregatim ſparſum.quod Hieronymus traduxit quaſi pilo contuſum.Exodi.xvi.Apparuit in ſolitudine minutum et quaſi pilo contuſum.

חסר Defecit.defuit. diminutum eſt.iij. Regū.xvij.Nec lecythus olei minuetur.& infra.Et lecythus olei non eſt imminutus. ideſt non defecit.& Geneſis.xviij.Quod ſi minus quīquaginta iuſtis quinq; fuerint.quod uerius ſic traducitur.Si forte deficiāt quinquaginta iuſtorū quinq;.et Eccleſiaſtis.i.Et ſtultorū infinitus eſt numerus.quod ſic oēs ętate noſtra theologi hactenus allegauerunt. ſed nuſq; hęc ſententia reperitur.eſt enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in linguā latinam traducendus.Et defectus non poterit reparari. conſyderabis aliquādo circa hoc uocabulum defectus noſtros in ſcriptura ſacra,ut hyperbolice loquar,infinitos defectus.de quibus utinam nobis deus miſericors largiatur tempus copioſius diſſerendi.

חפף Defendit.occultauit.protexit.velauit.Deute.xxxiij. quaſi in thalamo tota die morabit̃. q̄d hebraica ueritas et Onkelus chaldaice de uerbo ad uerbū ſic traducūt.Erit ꝓtector ꝓ eo tota die.inde חוף .i.ſtatio nauiū.qa occultat et defendit naues a uētis.ut dicūt hebręorū grāmatici Geñ.xlix. Zabulō in litore maris hītabit et ī ſtatiōe nauiū.

חפה Occultauit.cooperuit.velauit.Iere.xiiij.operuerūt capita ſua.

cem mittam eum.hoc est vitiosam.sic Rabi Salomon exponit id quod legimus Numeri.xxxv.Ne polluatis terram habitationis uestrę.idest ne uitietis terram.cui alludit translatio nostra si bene emendetur Isaię xxiiij.Et terra infecta est ab habitatoribus suis.idest secundum Dauid kimhi in comentariis.quasi uideatur maligna et deserta nullũ proferens fructum.Omnia huius uocabuli deriuata significant maliciam et dolum acceptionemq; personarum.

חָנַק Strangulauit.necuit.laqueo suffocauit. Nahum.ij. Et necauit leęnis suis. itẽ.ij.Regum.xvij.Et disposita domo sua suspẽdio interiit. & Iob.vij.Quamobrem elegit suspendium anima mea.

חֶסֶד Beneficium.gratia uel graciositas.lxx.eleos interpretati sunt. vnde nostra translatio ubiq; habet misericordia.ps.lxxxix.Misericordias domini ineternum cantabo.Quoniã dixi eternũ misericordia ędificabitur.pro quo nos legimus. quoniam dixisti ineternũ misericordia ędificabitur in cęlis.& Ionę.ij.Misericordiam suam derelinquũt.idest beneficia ingrati non recordantur.

חָסִיד Virtuosus.sacer.qui est in statu gratię sanctus,benefitia dei consecutus.ps.xviij.Cum sancto sanctus eris.

חֶסֶד Vitiosum.sacrum idest execrabile.ut est apud Virgiliũ. auri sacra fames nepharium.damnabile.Leuitici.xx.Nephariam rem operati sunt.occidentur.

חֲסִידָה Ciconia.nostra translatio porphyrionem traduxit. Leuitici.xi.Onocrotalũ et porphyrionem.auis est immũda et edi prohibita.

חָסַה Texit.protexit.sperauit.tutatus est.Sophonię.iij.Et sperabũt in nomine domini.sic etiam chaldaica translatio habet.Prouerbiorũ xiiij.Sperat autem iustus in morte sua.& psalmo.lxi.Protegar in uelamento alarum tuarum. & psalmo .xxxvi. In tegmine alarum tuarum sperabũt, alias tutabuntur . & Deuteronomij.xxxij. Vbi sunt dij eorum in quibus habebant fiduciam.quod alij traducunt.vbi sunt dij eorum robur in quo tutati sunt.

חנט Gemmauit seu fructuum grossos arbor quęlibet produxit.ut Canticorum.ij. Ficus protulit grossos suos.& in arabico nominant triticum hintin a germinando.quod hebraice hitkon dicunt.

חנט Condiuit aromatibus. quod nostri dicunt balsamauit.ut in corporibus mortuorum fieri solet longo tempore sine putredine duraturis.Genesis.l. Vt aromatibus condirent patrem suum. & sequit̃. quibus iussa explentibus.quod uerius ita transferetur. Et condierunt aromatibus medici Israelem.

חנמל Pruina.ut ps̃.lxxviij.Et moros eorum in pruina. quod Hieronymus frigus uertit.sed hebręi dicunt quod sit species grandinis.

חנך Imbuit.initiauit.domesticauit.et a primis rudimẽtis exercuit. Prouerbiorũ.xxij.pro eo quod legit̃.prouerbium est.adolescẽs iuxta uiam suam.hebręi habent.Exerceri puero. uel imbuere adolescẽtem iuxta uiam suam.idest prima debent esse puerorum exercicia secundum indolem eorũ scilicet parum et adhuc parũ.secundũ quod teneritudo eorũ ferre potest.Inde dicunt̃ vernę et domestici alicuius חניכים idest asueti et legibus domus imbuti.ut Geñ.xiiij. Numerauit expeditos vernaculos suos.

חנך Initiauit.dedicauit.sacrauit. Deuteronomij.xx.Quis est homo qui ędificat domũ & nõ dedicauit eã. Rabi Ionas ducit huius uerbi significatum ex superiori.Inde nomen dedicatio. ut in titulo psalmi xxx.Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

חנף Hypocrisauit.seduxit.pręuaricatus est.accepit personam. polluit.sic enim translatio nostra legit Ieremię.xxiij. Propheta namq; & sacerdos polluti sunt.vbi translatio chaldaica Ionethę habet. fecerunt furtum legis eorum.idest uerba legis tenentes abutũtur mẽte legis quę propria dei est.& aliud simulant aliud agunt.vnde nomen חנף trãslatio nostra hypocritam uertit Isaię.ix. Quia omnis hypocrita est & nequam.In sequenti capitulo eiusdem transfert̃ fallax. Ad gentẽ falla

תַּחֲנוּן Deprecatio.obsecratio.oratio.supplicatio.Prouerbiorum xviij.Cum obsecrationibus loquitur pauper.sic singulariter in masculino.ut ps.cxxx.In uocem deprecationis meę.sed pluraliter tam in masculino.ut Zacharię.xij.Spiritũ gratię et precũ.quã etiã in fœminino vt ps.lxxxvi.Et intende uoci deprecationis meę.Inde ueniunt diuersę formę uerborũ deriuatiuorũ,quas legendo bibliam experieris. ut est illud Deutero.iij.Precatusq; sum dominũ, idest pecij donũ gratuitũ.

חִנָּם Frustra.gratis.superuacue.ps.xxxv.Quoniã gratis absconderunt mihi interitũ laquei sui.superuacue exprobrauerunt animã meã per paragogen ab hen quod ex gratia & sine premio sit.

חָנָה Castrametatus est. superauit. expugnauit. pręualuit.mansit. habitauit.ut Isaię.xxix. Vę ariel ariel ciuitas quam expugnauit Dauid, quod Ionathas chaldęus sic interpretat̃.Heu altare altare filior⁊ ciuitatis quam superauit uel in qua pręualuit Dauid.Symmachus castrũ, et Theodotion circũuallatio uerterunt. Refert Hieronymus quendam eruditissimũ hebręorũ ut ipse ait,habitaculum exposuisse. quilibet in sensu suo abundat.nam idẽ uerbum Zacharię.ix.aliter transferunt.pro eo enim quod nos legimus.Et circũdabo domum meã ex ijs qui militant mihi.translatio.lxx.sic habet.Et ponã in domo mea eleuationem. Inde deriuat̃ מַחֲנֶה idest circumuallatio.turma.castramãsio.et est generis comunis tã in singulari quã in plurali. Geñ.xxxij. Alia turma quę reliqua est saluabit̃.Ecce in singulari masculino.Item in eodem.Si venerit Esau ad turmã unã.Ecce in singulari fœminino. Itẽ in plurali masculino Geñ.eodem. Et appellauit nomen loci illius mahanaim.i. castra.Itẽ in plurali fœminino in eodem loco.Diuisit populũ qui secũ erat &c.in duas turmas.est et alia eius uocabuli forma quę legitur.iiij Regũ.vi.In loco illo et illo ponamus insidias.rectius de uerbo ad uerbum sic.In loco ignoto et abscõdito mansiones meę. Inde legit̃ Iudicũ xix. חֲנוֹת idest mansiones seu habitacula ad pernoctandum.

חֲנִית Lancea.hasta.i.Regũ.xxvi.Ecce hasta regis.et.ij.Regũ.xxiij. Ipse est qui leuauit hastam suam.& in plurali est tam masculini quam fœminini generis.

hama de quo superius tractauimus. iuxta q̃d et illud Deuteronomij xxxij. Fel draconũ uinum eorum. Hieronymus in cõmentariis Oseę traduxit. Furor draconum uinum eorum. quod alij putãt rectius. poculum draconum uina eorum. Theodotion uerbum Habacuk superius uertit diffusionẽ. quinta editio subuersionẽ irę. Aquila emissionem furoris. alia editio turbinẽ. alia amentiã turbidam. Sed doctissimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat, et proximũ suũ inebriat uino de uase tuo. iuxta uocabulum quod eodẽ modo legitur Oseę. vij. Cœperunt principes furere a uino. quod ipse et Dauid kimhi enunciãt utrem seu lagenam de uino idest plenã uino. & pater eius Ioseph kimhi hunc uersiculum intelligit de prelatis, qui cũ sunt sobrij dicuntur principes. post uero quam cœperunt repleri de lagena plena uino, dicuntur delusores. sunt etiam multi hebręorum qui dictum vocabulum pro ira & furore traducunt instar uersiculi Iob. xxi. & de furore omnipotentis bibet.

חָנַן Gratificauit et per gratiã donauit. misertus est. Exodi. xxxiij. Et miserebor cui uoluero. rectius. miserebor cui miserebor. & ponitur per apocopam ultimę literę nun. sed integre legitur. Geñ. xxxiij. Quos donauit deus seruo tuo. & psalmo. cxix. Et de lege tua miserere mei. pro quo Hieronymus in suo psalterio sic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicum. xxi. Miseremini eorum.

חֵן Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo. quod in Iob per epenthesin iod reperitur. sicut et in aliis quoq; dictionibus frequenter accidit. Inde uenit.

חֲנִינָה Misericordia. gratia. pietas. & nescio quare translatio nostra legit requiem. Ieremię. xvi. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiem. vult enim propheta dicere. qui non prestabunt uobis misericordiam. sic enim chaldaica translatio uertit rahanim idest clementiam. Inde multa deriuata deprecatiua ut.

תְּחִנָּה Clementia. gratia. misericordia. Iosuę. xi. Et non mererentur vllam clementiam. quidam interpretantur etiam precem. iij. Regum viij. Respice ad orationem serui tui et ad preces eius. et quod sequitur.

& capream & bubalum. Rabi Ionas ſcribit in lingua punica quoddam animal ſic nominari quod maximis capris eſt ſimile. quare noſtrates Iudęi exponunt gempſen.

חָמֵשׁ Quincꝫ. & contra morem aliorum nominum terminatio-nes generis tranſformat, in maſculino aſſumēs in fine he aſpiratione. vt Geneſis.xlvij. Extremos quocꝫ fratrum ſuorum quincꝫ uiros con ſtituit. & in fœminino ſine he. ut primo Regum .xxv. Et quincꝫ arie-tes coctos.

חֹמֶשׁ Inguen. ut ſecundo Regum ſecundo. Percuſſit ergo eum Abner auerſa haſta in inguine. & ut Lyra ſcripſit, eſt locus corporis humani poſt quintam coſtam, ubi uitalia membra latent. cuius expo-ſitionis author fuit ante Lyram Rabi Iohanan hebręus. qui dicit eum eſſe locum in hominis corpore ubi pendent iecur et fel. & ad humani pectoris ſimilitudinem arma bellica ſunt fabricata cum coſtis et iun-cturis ferreis protegentia uirum uſcꝫ poſt inguina. quę quidem arma gręci thoracas & armatos thorectas appellant. pari modo hebręi ar-matos uocant חֲמוּשִׁים Exodi .xiij. Et armati aſcenderunt filij Iſrael de terra Aegypti.

חִמֵּשׁ Quintam partem impoſuit. quaſi loquimur decimauit. ſic diceremus quintauit. Geneſis.xli. Et quintam partem fructuum con-greget in horrea. quod de uerbo ad uerbum liceat nobis ſic dicere. Et quintauit terrā Aegypti in abūdātia annoꝝ fertilitatis. reliqua uerba nō ſunt de textu ueritatis hebraicę. pars aūt quinta dicit׳ חֲמִשִׁית Numeri quinto. Quintamcꝫ deſuper ei in quem peccauerit.

חֵמֶת Lagena. hydria. uter. Geneſis.xxi. Cumcꝫ conſumpta eſſet aqua in utre. Itē ſuperius. Tollēs panē et utrē aquę. ſic quidā exponūt verſum Habacuk.ij. Vę qui potum dat amico ſuo mittēs fel ſuū & in-ebriās. aliter et hoc mō. vę qui potū dat amico eius admouens lagenā tuā ut inebriet. vbi dictio p̄ſens uarias inſ̄pretibus ſuffecit trāſlatiōes. Nam Symmachus traduxit thymon ideſt animū ſiue furorē a nomīe

ri ideſt excellentis.& Deuteronomij.xxxij.Et ſanguinem vuę biberēt meraciſſimum.& Iſaię.xxvij.In die illa uinea meri.

חֶמֶר Cementum ex calce & arena comixtum.& argilla ſeu bythu men quo aliqua inter ſe lutantur picantur ſeu ferruminantur.Geneſis vndecimo.Habuerunt lateres pro ſaxis,et bithumen pro cemento.ſic Geneſis.xiiij.Puteos multos bithuminis.eſt et lutū. Exodi.i. Opibus duris luti et lateris.Inde uerbum uenit quod a luti ſimilitudine turbare ſignificat et intumeſcere. p̄s. xlvi. Sonuerunt et turbatę ſunt aquæ eorum.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Sonantibus et intumeſcentibus gurgitibus eius. & duplicatur hoc uerbum more ſermonis hebraici.ut Iob.xvi.Facies mea intumuit a fletu.& threnorꝝ .i.Conturbatus eſt uenter meus.ſed rectius.Intumuerūt uiſcera mea.

חֹמֶר Corus.modius.Oſeę tertio.Et coro hordei et dimidio coro hordei.Ezechielis.xlv. Vt capiat decimā partem cori bathus & decimam partem cori ephi.

חוֹמֶר Accumulatio.quia intra ſe reſidunt fluctus ut ſolet in pelago contingere.Habacuk tertio.pro eo quod dicitur.In luto aquarum multarum. ſeptuaginta uerterunt. Conturbando aquas multas.Sed magiſtri hebręorum exponunt congregationem ex reſidentia intra ſe fluctuum.ut aſtipuletur id quod pſalmo.xxxiij.legitur. Congregās quaſi in utre aquas maris.& talem intra ſe incubantem aceruum Ionathas etiam in ſua tranſlatione chaldaica inſinuat.

חֹמֶר Aceruus. agger. Exodi octauo. Congregaueruntq; eas in immenſos aggeres.

חֲמוֹר Aſinus.a cumulis et ſarcinis ferendis ſic dictus.i. Regū.xvi. Tulit itaq; Iſai aſinū plenū panibus.ubi in hebraico deeſt plenū. et dicit aſinū panū ſeu ſarcinā panū.et Iudicū.xv.In maxilla aſini in mandibula pulli aſinaꝝ deleui eos.q̄d hebręorꝝ magiſtri ſic interpretant̄.In maxilla aſini accumulantis cumulos ſeu coaceruātis aceruos in maxilla aſini pcuſſi uel ſecūdū alios libros necaui mille uiros.et hic ſenſus ex chaldaica trāſlatione patet.et.iiij.Regū.vi.Caput aſini .lxxx. argēteis. Inde dici putant יַחְמוּר bubalum. Deuteronomij .xiiij. Ceruum

ſpeciem Ariſtoteles in libro de ſenſu drimea uocat,ſcilicet aliquantu/lum guſtu aſperum.de quo Numeri.vi.Acetum ex uino et ex q̄libet alia potione &c̄.quod ego de uerbo ad uerbum ita transferrē.Aſperꝫ vini et aſperum ſiceręnon bibet.nam quod ſequitur & quicquid vua exprimit.non eſt de textu.voluit autem per ſiceram intelligi omnem potum qui nō eſt uinū inebriare tamen poteſt.quem Vlpianus citro mū ſeu ceruiſiam appellauit.quo condiendo utunt lupulo qui cauſam prebet fermentationis et acredinis.vnde quod in p̄s.lxxiij. dicit. quia inflammatum eſt cor meum. rectius Hiero. ſicuertiſſet. quia exacer/batum eſt cor meum.quam ut contractum in ſuo pſalterio de hebrai ca ueritate traduceret.

חָמִיץ Sapidum. grati ſaporis. pro quo Hiero. poſuit Iſaię.xxx. Commixtum migma comedent. & ſeptuaginta interpretes tranſtule runt.paleas commixtas ordeo uentilato.ſed Rabi Ionas exponit gra/tum guſtui delectabile et amœnū.quomodo ſolet fœnū eſſe iumētis.

חוֹמֵץ Violentus.Iniquus.nocens.p̄s.lxxi.De manu contra legē agentis et iniqui.quod Hieronymus in ſuo pſalterio traduxit. De ma nu iniqui et nocentis.hoc uerbo chaldaica tranſlatio utitur pro eo q̄d nos habemus confundit.Prouerbiorum.xxviij. Qui autem cōmeſſa/tores paſcit confundit patrē ſuum. vnde exponūt illud Amos quarto Et ſacrificate de fermentato laudem.aliter ſcilicet hoc modo. Et ſuffu/migate de uiolentia.ſic enim Ionathas chaldaice tranſtulit.laudem,uel ſecundum Aquilam gratiarum actionem.

חוֹמֶץ Acetum.p̄s.lxix.Et in ſiti mea potauerunt me aceto.

חָמִיץ Tinctus.coloratus.Iſaię.lxiij.Tinctis ueſtibus de bozra.q̄d lxx.interpretes uerterunt.Fuluis ueſtibus de boſor.

חָמַק Vertit.declinauit.Canticorum.v.At ille declinauerat.& Ie/remię.xxxi.Vſq̄ quo deliciis diſſolueris filia uaga.p̄ quo rectius.lxx. Vſq̄ quo conuerteris filia deſpecta.& Canticorum.vij.Iuncturę fœ/minum tuorum. hoc eſt vertebra coxarum. quę apud grecos Iſchia dicuntur.vnde morbus iſchiaticus quem illiterati ſciaticum uocant.

חֶמֶר Vinum merum.pſalmo.lxxv.Calix in manu domini uini me

parcam eis sicut parcit uir filio suo. vbi alij exponunt. Et gaudebo super eo sicut gaudet uir super filio suo. & Ionathas chaldæus indulsit interpretatur.

חַמָּן Imago. truncus sacer. simulacrum. Leuitici vicesimosexto. Et simulacra uestra confringam.

חָמַס Dissipauit. contempsit. excidit. amouit. rapuit. secundum uarias translationes. Nam nostra translatio habet contempsit. Ezechielis vicesimosecundo. Sacerdotes eius contempserunt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt. chaldaica translatio Ionathæ traduxit rapuerunt seu raptim amouerunt scilicet eoq́ non stabilierunt neq; confirmarunt legem. & threnorũ secundo. Et dissipauit quasi hortum. quod passiue aliter traducitur Ieremię decimotertio. Pollutę sunt plantę tuę.

חָמָס Iniuria. iniquitas. rapina. secundo Regum vicesimosecundo: De iniquitate liberabis me. quod Ionathas chaldęus traduxit. De manu omnium raptorum. Dauid Kimhi in comentariis super quatuor exponit. De manu hominum rapinę & iniuriarum.

תַּחְמָס Auis immundę species vesci prohibitę. quam nostra translatio noctuam uocat. Sed iuxta thargum Hierosolymitanũ apparet quod est genus accipitris ab accipiendo & rapiendo sic dictum. & ne valde a nostra translatione discedam. ego expono accipitrem nocturnum, quẽ Plinius libro decimo naturalis historię cymindin nominat. Cui similem fuisse somnum poetice fingit Homerus. & eam auem lingua deorum chalcida nominari asserit. libro Iliados decimoquarto. Sic me interprete scribens. Chalcida quam superi dicunt hominesq; cymindin.

חָמֵץ Fermentauit. suffiuit. ut Deuteronomij. xij. Neq; enim poterat fermentari. et supra. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur. Inde nomen ut superius eodem. Quicumq; comederit fermentatum. & omne fermentatum nõ comedetis. Significatur etiam eodem nomine subacidum siue ponticum, quam saporis

Aristoteles in libro de coloribus.cuius sunt uerba hęc gręce. Melana pyrothenta,chroma phinicun.idest nigra ignita color rufus.Inde hoc nomine dicitur ęstus.ut Genesis.viij.Frigus & ęstus. scribitur tamen hoc cum holem.sed illud superius cum surek.

חֶמְאָה Butyrum.Isaię.vij.Butyrum et lac comedet.& ab eo quandoque aufertur aleph.ut Iob.xxix.Quando lauabam pedes meos butyro.&pluraliter declinatur sicut alia fœminini generis atque formę.ut p̃s.lv.pro eo quod nos legimus.Diuisi sunt ab ira uultus eius. veritas habet.Leniuerunt plusquã butyra os suum.scribitur enim per aleph.

חָמַד Concupiuit.desyderauit. Micheę secundo. Et concupierunt agros.& Exodi.xx.Non concupisces domum proximi tui.nec desyderabis uxorem eius.ubi utrumque significatum legitur. Inde uenit desyderium.Danielis nono.Quia uir desyderiorũ es. & inde deriuationũ varię formę quas legendo consequeris.

חַמָּה Sol.ut Canticorum sexto.Electa ut sol.sic nominatus scilicet propter ęstum.

חַמָּה Aestus.calor. p̃s.xix. Nec est qui se abscondat a calore eius.

חָמָה Socer.Genesis.xxxviij.Nunciatum est Thamar quod socer illius ascenderet. & paulo post. Misit ad socerum suum.& reperitur generis comunis.Ruth primo.Orpha osculata est socrum suam.

חֵמָה Ira.furor. psalmo.xxxviij. Domine ne in furore tuo arguas me neque in ira tua corripias me.

חוֹמָה Murus.Cãticorum.viij.Si murus est.& infra. Ego murus.

חֹמֶט Genus animalis immundi.quod translatio nostra lacertam nominat.Leuitici vndecimo. Lacerta & talpa omnia hęc immunda sunt.Dauid kimhi ipsum nominat limacam. cęteri testudinem.

חָמַל Pepercit. gratulatus est. indulsit. misertus est.Ieremiæ decimoquinto.Quis enim miserebitur tui Ierusalem. Malachiæ tertio. Et

cunctis gentibus. veritas sic habet. quę distribuit dñs deus. & Onkelus chaldęus interpretatur parauit seu destinauit. & Iosue. xviij. Diuidite uobis terram in septem partes.

חֶלְקַת Pars. portio. ager. hęreditas. Amos. iiij. Pars una compluta est et pars altera super quam nō pluuit aruit. pro quo hebręi quidam ager dicunt. sed rectius per apocopen sic diceretur.

חֵלֶק Ager. campus. ut. iiij. Regū. ix. Iesabel quoq; comedent canes in agro Iezrael.

חָלַק Mollificauit. leniuit. blanditus et adulatus est. dolo suasit. dolose egit. ut p̄s. xxxvi. Quoniam dolose egit in conspectu eius. & p̄s. v. Linguis suis dolose agebant, pro blanditi sunt. & p̄s. lv. pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira vultus eius. veritas habet. Leniuerunt plusquam butyrum os suum. Inde blandicię ac adulationes. p̄s. xij. Labia dolosa. quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate uertit labium subdolum. sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חֲלַקְלַקּוֹת Lubricum. leue. p̄s. xxxv. Fiant uię illorum tenebræ & lubricum.

חַלּוּק Leue et nō scabrum. quod translatio nostra uertit limpidū. primo Regum decimoseptimo. Et elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente. dictum a leuitate blandiciarum metaphorice.

חָלַשׁ Imbecillis. debilis. oppressus. collisus. infirmatus. Exodi. xvij. Fugauitq; Iosue Amalech. pro debilitauit. & Ioelis tertio. Infirmus dicat quia ego fortis sum.

חָמַם Calefactum est. incaluit. ferbuit. Exodi decimosexto. Cumq; incaluisset sol. & Isaię quadragesimoseptimo. Non sunt prunę quibus calefiant. Haggęi primo. Operuistis uos & non estis calefacti. inde putant deriuari חוּם rufum & fuscum. ut Genesis tricesimo. de quo supra diximus. nam ille color denigratione caloris fieri solet. ut scripsit

מַחְלְפוֹת Cincinni siue crines. Iudicum decimosexto. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris.

חָלַץ Diuisit. partitus et distinctus est. secessit. ablatus est. Oseę. v. Et non inuenient. ablatus est ab eis.

חָלַץ Extraxit. nudauit. soluit. ostendit. Threnorum quarto. Sed & Lamię nudauerunt mammam.

חָלַץ Eruit. tulit. deposuit. exuit. ut Deuteronomij. xxv. Tollet calciamentum de pede eius. & Leuitici decimoquarto. Iubebit erui lapides in quibus lepra est. Inde dictę sunt uestes mutatorię, quę depositis & exutis prioribus induũt. ut Zacharię tertio. Et indui te mutatoriis.

חָלַץ Eripuit. liberauit. Prouerbiorum undecimo. Iustus de angustia liberatus est. & psalmo. cviij. Vt liberentur dilecti tui. & psalmo sexto. Conuertere domine & eripe animam meam.

חָלָץ Lumbus. Iob tricesimooctauo. Accinge sicut uir lũbos tuos. & Genesis tricesimoquinto. Et reges de lumbis tuis egredientur.

חָלַץ Expediuit in armatura. inde armatus. quę ambo uno uersiculo comprehendunt. Numeri. xxij. Expediti pergite coram dño ad pugnã. & oĩs vir bellator armatus &c̃. Inde armatura et arma bellica.

חִלֵּיץ Impinguauit. quietauit. quiescere fecit. incinerauit. ut Isaiæ lviij. Et ossa tua liberabit. pro quo septuaginta traduxerunt. Et ossa tua pinguescent. secũdum quod dicitur Prouerbiorum decimoquinto. Fama bona impinguat ossa. Scribit autem Rabi Dauid kimhi in libro radicum, similiter et in libro cõmentariorum super Isaiam. quod magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere. scilicet pro nudare. liberare. quietare. & armare.

חָלַק Diuisit. distribuit. parauit. impertitus est. Deuteronomij. iiij. pro eo quod legitur. Quę creauit dominus deus tuus in ministerium

ſtare quod guſtatum affert mortem.cum nihil horum in hebręo po-
natur.nec etiam ſequens uerſiculus.ſed loco eius ueritas ſic habet.An
extat ſapor in albo uitelli.quod quidem album excellens medicus Ra
bi Iſhac exponit ſputamen craſſum ſeu phlegma oui quod inſulſum
nauſeamus.magiſtri namq; iudęorum de ouo ſic dicere conſueuerũt
Extra חֶלְבּוֹן intra חֶלְמוֹן ideſt extra albugo intra uitellũ. vn-
de quidam putant nominari lapidem אַחְלָמָה de quo in litera
aleph.qui lapis eſt tertius tertij uerſus ſiue ordinis rationalis iudicij.
vt Exodi.xxviij.In tertio ligurius achates & amethyſtus.

חַלָּמִישׁ Silex.petra.ſaxum forte.durũ. Deuteronomij.viij. Qui
eduxit riuos de petra duriſſima.ubi per endyadis figuram duobus uo
cabulis idem dicitur,quaſi diceret petra ſilex.quod uno uerbo cõple-
ctitur Iſaias ca.l.Ideo poſui faciem meã ut petram duriſſimam.

חַלּוֹן Feneſtra.Ieremię.xxij.Qui aperit ſibi feneſtras.

חָלַף Pręteriuit.tranſiit. mutauit. Canticorũ.ij.Himber abijt et re
ceſſit.& Iob.ix.Pertranſierunt quaſi naues.& p̃s.xc.Mane ſicut herba
tranſeat.mane floreat et tranſeat.inde uerbum tranſitiuum ſecundum
Geñ.xxxij.Ac mutate ueſtimenta ueſtra.& p̃s.cij.Et ſicut opertoriũ
mutabis eos et mutabuntur.Inde ueſtis mutatoria & cętera deriuata
quę alterationem & innouationem ſignificant.

חֵלֶף Pro.ſic dictũ a cõmutatione unius pro altero. Numeri.xviij.
Quia precium eſt pro miniſterio quo ſeruitis. & eſt ſcribendum ſex
punctis ſecundum Iudęorum grammaticos.

חָלַף Incidit.percuſſit.perforauit.Iudicum.v.Et tempus ualide per
forans.& Iob.xx.Fugiet arma ferrea & irruet in arcum ęreum. pro q̃
veritas habet.Et percutiet eum arcus ęreus.

מַחֲלָף Culter.ut Ezrę primo.Cultri vigintinouem.ab incidendo
ſic dicti ut ſupra.

cabulo quandam durationem certi temporis.

חֹלֶד Mustela. Leuitici. xi. De ijs q̃ mouent̃ in terra mustela et mus.

חָלָה Languit. ęgrotauit. Isaię. xxxix. Audierat enim q̃d ęgrotasset & conualuisset. & Canticorꝝ. ij. Quia amore langueo. Inde nomen geminatũ חַלְחָלָה defectio. ęgrotatio. anxietas. Nahum secundo. Et defectio in cunctis renibus.

חָלָה Orauit. Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominũ deũ suũ.

חֲלִי Monile. et accipit terminationẽ he uel thau. Oseę. ij. Et ornabatur inaure sua et monili suo: & mutat iod in aleph. ut Canticorum. vij Iuncturę fœminum tuorum sicut monilia.

חָלַט Vsurpauit. appropriauit. applicauit. rapuit. iij. Regum. xx. Rapuerunt uerbum ex ore eius.

חֵלֶךְ Pauper. ut p̃s. x. Oculi eius in pauperẽ respiciunt. Item in eodem. Tibi derelictus est pauper. et scribitur in fine per paragogen he. Nam quod pręcedit scilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum. non uidetur esse recta translatio. est enim istic חֵלְכָּאִים dictio cõposita quasi congregatio dolentium et oppressorum. secundũ Dauid kimhi in libro de radicibus.

חָלַם Somniauit. Geñ. xli. Vidi somnia nec est qui edisserat. pro q̊ hebręi legunt. Somnians somniaui. et interpres non est illius.

חָלַם Saginauit. impinguauit. augmentauit. roborauit. cõfirmauit. Iob. xxxix. pro eo quod ibi legimus. Separant̃ filij earũ. hebręi habẽt. Roborantur filij earum. idest crescunt et augentur.

חַלָּמוּת Vitellũ oui. scilicet pilula rubea quę in ouo extat. nã albũ id clarũq; quo uitellum circumdatur רִיר nominant. Iob. vi. vbi nescio quonam motus translator noster sic uertit. aut potest aliquis gu-

חָלַל Infirmatum eſt.languit.conturbatus.vulneratus.interfectus. occiſus eſt.p̃s.cix.Cor meum conturbatum eſt intra me.quod Hiero. de hebraica ueritate traduxit.Cor meum vulneratũ eſt intrinſecus.et Ezechielis.xxi.Vt daretis ſuper colla uulneratorum.& threnorum quarto.Melius fuit occiſis gladio quam interfectis fame.

חָלִיל Inſtrumentum muſicum.quod tranſlatio noſtra tibiã nominat,Iſaię.xxx.Et lętitia cordis ſicut qui pergit cũ tibia.inde מְחַלֲלִים buccinator ſeu tibicen.ut:iij.Regũ primo.Canentiũ tibiis et lętantiũ.

חַלּוֹן Feneſtra.ut Geñ.xxvi.Proſpiciens Abimelech rex Paleſtinorum per feneſtram.&pluraliter declinatᷣ maſculine ac fœminine.Nã in maſculino genere ponitur.iij.Regũ.vi.Fecitq; in templo feneſtras obliquas.at uero in fœmĩno Ezechielis.quadrageſimo.Et feneſtras obliquas in thalamis.

חֶלְאָה Rubigo ęris ſecundum tranſlationẽ.lxx.et noſtram.Sed quidã hebręi putant eſſe ſpumã.Ezech.xxiiij.Ollę cuius rubigo in ea eſt.

חָלָב Lac.ut Iſaię.lv.Emite abſq; argento et abſq; ulla commutatione uinum & lac.

חֵלֶב Adeps.ſcribitur quinq; punctis.Leuitici.vij.Qui obtulerit ſanguinem et adipem.&pluraliter maſculine.ut eiuſdem.viij.Poſuit ſuper adipes.Significat aũt omne pingue animalis.quod Onkelus in tranſlatione chaldaica indicat.Geñ.iiij.Abel quoq; obtulit de primo genitis gregis ſui & de adipibus eorum.pro q̃ chaldęus.& de pinguedine eorum.

חֶלְבְּנָה Galbane.aroma.Exodi.xxx.Sume tibi aromata ſtacten & onycham galbanen boni odoris.

חֶלֶד Subſtantia.vita.ut.p̃s.xxxix.Et ſubſtantia mea tanquã nihilũ ante te.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Et uita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo.Sed hebręi tradunt ſignificari hoc uo

mum.et Oseę.viij.In gutture tuo sit tuba. & threnorum .iiij. Adhesit lingua lactentis ad palatum eius.

חַכָּה Hamus.Isaię.xix.Et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum.et Iob.xl.Leuiathan hamo.

חִכָּה Expectauit. ut Isaię.xxx. Beati omnes qui expectant eum.& Habacuk.ij.Si moram fecerit expecta illum.

חַכְלִיל Candidauit.fucauit.colorauit.ornauit.illustrauit.Geñ .xlix Pulchriores sunt oculi eius uino.i.colore illustriori.et scribit Moyses Nehemanides Gerundensis clarissimus hebręorũ author in pentateucho suo de hac dictione,quod per metathesin primarũ literarũ & geminato l a uerbo כָּחַל oriatur.quod significet rubescere oculos ex potu vini.licet aliter translatum sit Ezechielis . xxiij. Circumlinisti stibio oculos tuos.

חָכַם Sapuit.uel sapiens fuit.ut Prouerbiorꝫ.ix.Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.ꝓ eo quod hebraice legiť. Si sapias, sapias tibiipsi. Inde sapiens et sapientia.ut in arte grammatica.

חַל Placenta.panis.torta.assumpto he in fine.uel per continuitatẽ lectionis thau pro he.quod Hiero. collyrida interpretať.ij.Regũ.vi. Singulis collyridam panis unã.sunt autẽ placentę lagana collyridę diuersę species panum apud hebręos.ut scribit Rabi Salomon Leuitici vij.Et collyridas olei admixtione consperſas panes ꝗꝗ fermentatos.

חַל Assumpto he in principio.cœpit.incepit.ut.i.Regũ.iij.Incipiã et cõplebo.et paulo superius.Et oculi eius caligauerant. pro ꝗ hebręi legunt cœperunt caligare seu tenebrescere. et Genesis .iiij. Iste cœpit inuocare nomen dñi.pro quo legũt hebręi.tunc cœptum est ad uocãdum nomẽ domini.&.i.Regũ.xxij.Num hodie cœpi pro eo cõsulere dominũ.Inde nomen uerbale תְּחִלָּה idest exordium.principiũ. initium.ut Prouerbiorum.ix.Principium sapientię timor domini.

deuorauit Ioseph. vbi hebraica ueritas habet. Bestia mala comedit eū rapiens rapuit Ioseph. & per continuitatē lectionis mutat he in thau. Geñ.i. Vt sint uobis in escam et cūctis animātibus terrę. pro omī animali terrę. & pluraliť haioth. Ezechielis.i. Et animalia ibāt et reuertebanť. Inde nomē propriū. hauah. q̄d nos dicimus eua secundū gręcos, qui suas aspirationes non pronūciant fortiter. sic autem diciť eoquod sit mater omnium uiuentium, ut dicit scriptura. in quo uocabulo mutatur iod in vau. ut sępe alias.

חיל Robur. uirtus. fortitudo. exercitus. Ezechielis. xxxvij. Exercitus grandis nimis ualde. et p̄s. xxij. Fiat pax in uirtute tua. et Isaię. lx. Fortitudo gētium ueniet tibi. et Ioelis. ij. Ficus et uinea dederunt uirtutem suam. quod septuaginta transtulerunt fortitudinem suam.

חיל Substantia. diuitię. mammon. Isaię. xxx. Portantes super humeros iumentorum diuitias suas.

חל Reperiť sine iod quandoq̄. et significat etiā congregationē siue exercitum. sicut superius profectum cum iod. ut Abdię ultimo. Et trāsmigratio exercitus huius filiorum Israel.

חיל Paruus murus. uel antemurale. threnorum secundo. Luxitq̄ antemurale, et murus pariter dissipatus est.

חין Gratia. oratio. deprecatio. ut Iob. xli. Et ad dep̄candū cōpositis. Rabi Iona scripsit hoc uocabulū inter primitiua. et īterpretatur firmitatem seu ualiditatē. quasi diceret dn̄s ipsi Iob. nō obmutescā mēdaciis suis et uerbis potētibus, et ualida compositione sua. sic enim hebraice legitur. Alij uero grammatici Iudęorum deriuatum putant ab חנן vt infra patebit p̄ īterpositionē iod. ut in aliis pluribus fieri solet.

חיק Medietas. sinus. ut Isaię. lxv. Retribuā in sinu eorū. & .iij. Regū xxij. Fluebat aūt sanguis plagę in sinū currus. q̄d hebręi exponunt. In mediū seu concauitatē siue profundum currus. cui applaudit translatio chaldaica Ionathę.

חיץ Sepes. murulus. paries. ut Ezech. xiij. et ipse ędificabat parietē.

חך Palatum. guttur. Canticoꝝ. vij. Guttur tuum sicut uinum opti

pe.et recipit terminationes ut in arte.Inde significat̄ etiam expiatio et sacrificiū expiationis seu purgationis.Numeri.xxxi.Et aliquid in utē/silia pręparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur.

חטב Secuit. excidit. scidit. cędebat. Deuteronomij.xxix.Exceptis lignorum cęsoribus.

חטה Frumentum.triticum.Isaię.xxviij.Et ponet triticum per or/dinem.Et Ioelis primo. Vlulauerunt vinitores super frumento:

חטם Obstruxit.occlusit.obturauit.q̄d Hiero.interpretat̄ frenauit. Isaię.xlviij.Et laude mea infrenabo te.sed hebręi exponūt hoc de furo re.ira.et magnanimitate.quā flatus narium indicat. ut de equis scribit Virgilius.iij.georgicon.Collectūq; premēs uoluit sub naribus ignē. vno enī uocabulo hebręi et nares et furoris fremitū significari uolūt. scilicet אף similiter aūt et חוטם nares quoq; et furorē significat. vt docet Rabi Dauid kimhi in comētariis super Isaiā et in libro de radi cibus.vnde mḡri hebręorꝝ sic traducūt p̄dictū uersiculū. Et ꝑpt̄ lau/dē meā obturabo nares tibi.i.cōtinebo tibi furorē meū ad laudē meā.

חטף Rapuit cū uelocitate motus.psalmo.x. Insidiat̄ ut rapiat pau/perem rapere pauperem dum attrahit eum.

חטר Virga.Isaię.xi.Egredief̄ uirga de radice Iessę.et Prouer.xiiij. In ore stulti uirga superbię.quod Rabi Ionas exponit. propter uerba quę loquitur stultus.ueniet super eum uirga superba.hoc est procera qua dabuntur in eum grandes percussiones.

חיי Vita.Gen̄.xxiij.Vixit aūt Sara.q̄d hebręi legūt.Erāt uitę ipsius Sara centū.xxvij.anni.inde חי uerbū idest vixit.Gen̄.xi.Porro Ar phachsad uixit trigintaquīq; annos.inde חי aduerbiū iurādi.Nūeri xiiij.Viuo ego et implebit̄ gloria dn̄i uniuersa terra.et eodē modo.i. Regū.xxv.viuit dn̄s et uiuit anima tua.significat etiā uiuus uł uiuēs.ut Isaię.xxxviij.viuens uiuens ipse confitebitur tibi.et p̄s.lv. descendant in infernum uiuētes.et ut ait Rabi Iuda omnium illorum primitiuum est חיה ut Genesis.xij. Et uiuat anima mea. Inde חיה animans fera.bestia.animal.Genesis.xxxvij.Fera pessima comedit eum.bestia

חוש Feſtinauit.Deutero.xxxij.Et adeſſe feſtinant tẽpora.& p̃s.lxx Dñe ad adiuuandũ me feſtina. & p̃s.cxix. Paratus ſum et nõ ſum turbatus. quod Hiero. in pſalterio de hebraica ueritate melius traduxit. Feſtinaui et non neglexi.Inde nomẽ uerbale feſtinantes.pro quo tranſlatio noſtra habet accincti.Numeri.xxxij. Nos autem ipſi armati & accincti.et Eccleſiaſtis.ij.ꝓ eo quod nos legimus. Quis ita deuorabit et deliciis affluet ut ego.hebręi exponũt. quis comedet et quis agilior feſtinantior aut promptior eſt plus quam ego.

חזיז Apparẽtia macularum in uarietate nubiũ tempore pluuię. quã lxx.ĩterpretati ſunt phantaſiam.Zacharię.x.Dominus fecit phãtaſias & pluuiam hiemalem dabit eis.pro quo tranſlatio noſtra legit.Et dñs faciet nubes & pluuiam imbris dabit eis. vbi Hieronymus ait. Neſcio quid uolẽtes ſeptuaginta phantaſias interpretati ſunt.ſed Dauid kimhi in comentariis ſuper duodecim cauſam qua moueri potuerunt aſſignat,quod a uiſione talis dicta eſt apparitio in nubibus. nam חזה viſionis uerbũ eſt.ut infra ſequitur,ſicut et apud grecos a phanizo.i. appareo uenit deriuatiuũ uerbũ a q̃ phãtaſia et phãtaſma.i.apparitio.

חזה Speculatus eſt. vidit.contemplatus eſt.p̃s.lviij.Lętabitur iuſtus cum uiderit uindictam.

חזה Pectus.ut Exodi.xxix.Sumeſq; pectuſculum de ariete. & pluraliter חזות Leuitici.ix.Pectora eorum et armos.

חזק Confortauit. conſolidauit. fortitudinem addidit. vim intulit. oppreſſit.p̃s.cxlvij.Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum. & Iſaię.liiij.Et clauos tuos conſolida.et Exodi.xij. vrgebantq; Aegyptij populũ.& Geneſis.xli.Nam et illos oppreſſerat fames. quod hebręi legunt.Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis et fortitudo & cętera ſecundum artem grammaticam.

חזיר Sus.Leuitici.xi.Et ſus quę cum vngulam diuidat nõ ruminat.

חטא Peccauit.ut Ioſuę.vij.Peccauit Iſrael.Inde monoſyllabice peccatũ.threnorꝝ.i.Peccatũ peccauit Ieruſalẽ.ubi caret aleph.ſicut alias ſę

panis & choris. & Canticorum ſeptimo. Quid uidebitis in Sulamite niſi choros caſtrorum.quod quidam ab inſtrumento muſico deriua/ri putant.ut infra.

חוּם Rufum.fuſcum.ut Geneſis triceſimo. Et quodcumq; rufum & maculoſum.de quo plenius infra.

חוּס Miſertus eſt. pepercit. curauit. pro quo Hieronymus doluit interpretatus eſt.Ionę quarto. Tu doles ſuper hederam.quod ſeptuaginta uerterũt ſic. Tu peperciſti ſuper cucurbita.ſed melius ſequitur. Et ego non parcam niniue. & pſalmo .lxxij. Parcet pauperi & inopi. vbi hebręi exponunt ſic.Miſerebitur ſuper pauperem et inopem.

חוּץ Extra.pręter.Geneſis.xix.Eduxerunt eum et poſuerunt extra ciuitatem. & Eccleſiaſtis ſecundo. pro eo quod legimus.Quis ita de/uorabit et delitiis affluet ut ego.hebraica ueritas hēt plus p̄ter me.

חוּץ Platea.Ieremię ſeptimo. Et in plateis Ieruſalem. Inde חִיצוֹן atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis.xliiij. Cumq; egredientur atrium exterius.quod aſſumit he in fine.et quandoq; ponitur ſine he.

חוּר Album ſeu candidum.quod Hieronymus traduxit hyacinthi/num.Eſter octauo.Fulgebat ueſtibus regiis hyacinthinis uidelicet & aeriis.& eiuſdem primo.Aerij coloris et carbaſini.alio loco tranſtulit farinam,fortaſſe propter eius albedinem.Geneſis.xl. Quod tria cani/ſtra farinę haberem. quod tamen partim Iudęorum ita tranſferunt. Tria caniſtra alba.hoc eſt ex uirgultis et uiminibus decorticatis et al/bis facta.de quorum numero eſt Dauid kimhi in libro de radicibus. partim uero putant ea ſic dici a foraminibus.eoquod tales corbes uir/gultis contexti ſint foraminoſi.& hos ſequitur Nicolaus de lyra.eo q̄ hor etiam foramen ſignificat.ut patebit.

חוּר Optimus quiſq;.& liberaliſſimus.ſignificātur enim principes capitanei et magnates hoc nomine.ut Ieremię.xxvij.Et oēs optimates Iuda et Ieruſalem.qui apud Arabes loben quaſi candidati dicuntur.

חוֹר Spelunca.foramen.Canticoꝝ.v.Dilectus meus miſit manum ſuam per foramē.et Nahū.ij.Et impleuit preda ſpeluncas ſuas.

ſecundo.Polluit regnum & principes eius.Malachię ſecundo. Violãs pactum patrum noſtrorum.& infra eodem.Contaminauit Iudas ſanctificationem.Inde חָלִילָה ideſt abſit tanquam pollutũ atq; pro/phanũ.Geñ.xviij.Abſit a te.Significat etiã facere aliquid comune & publicare.ut Deutero.xx.Plantauit uineam et necdũ fecit eã comunẽ .i.publicauit.Inde dicit̃ Leui.xxi.Meretrix.vile ꝓſtibulũ.i.publica.

חָלָה Cecidit. conquieuit. metatus eſt.uenit.moratus eſt.ſecundo Regum tertio.Et ueniat ſuper caput Ioab.& Ieremię.xxx.In capite impiorum conquieſcet.in alio loco traduxit veniet.ut eiuſdem.xxiij.Et tempeſtas erumpẽs ſuper caput impiorum ueniet.& threnorum.iiij. Et non cœperunt in ea manus.quod hebręi exponunt.Et non metata ſunt in ea caſtra.uel non quieuerunt ſeu morabantur in ea loca. quia in momento et abſq; mora ſubuerſa eſt Sodoma.ut in eodem uerſu patet.& ſecundum hanc interpretationem exponit Rabi Ionas hunc verſum Eccleſiaſtis quinto.Eſt et alia infirmitas peſſima ſic. Eſt et ma/lum ueniens uel cadens ſcilicet in hominem.

חָלָה Expectauit.ſperauit.Michеę primo.pro eo q̃d nos legimus. Quia infirmata eſt in bonum. Rabi Ioſeph . pater Dauidis kimhi.& multi Iudęorum traduxerunt.Quia expectauit uel ſperauit ad bonũ. & Geneſis octauo. Expectatis autem ultra ſeptem diebus.quod per protheſin iod et apocopen he ſepius inuenitur.

חוֹלֵל Fecit.formauit.creauit.pſalmo.xc.Aut formaretur terra & orbis.Inde nomen uerbale.Deuteronomij.xxxij. Oblitus es domini creatoris tui.et pſalmo.li.Ecce enim iniquitatibus conceptus ſum.pro factus ſeu formatuſſum.

חוֹל Arena.Iob.vi.Quaſi arena maris hęc grauior appareret. &.i. Regum.xiij.Sicut arena quę eſt in litore maris.

חוֹל Profanũ·laicũ.i.Regũ.xxi. Non habeo laicos panes ad manũ.

חוֹל Aſſumit mem in principio et quandoq; he in fine.& ſignificat chorum.Exodi.xv.Egreſſęq; ſunt om̃es mulieres poſt eam cum tym/

men uerbale.in superiori aūt primę personę futuri tēporis est indiciū.

חוז Assumit in prīcipio mem.et significat.regio.finis.ducatus.portus. p̄s.cvij. Et deduxit eos in portū uolūtatis eorꝫ.i.ad finē uel locū.

חוח Spina.de quo supra.ut Canticorum.ij. Sicut liliū inter spinas.

חוט Filum.Hieronymus traduxit vitta.Cāticorum.iiij.Sicut vitta cocinea labia tua.sed Genesis.xiiij.filum interpretatus est a filo subtegminis usqꝫ ad corigam.

חול Anxiatus est.cōtremuit.parturiuit.doluit.Isaię.xxiij. Non parturiui et non peperi.Isaię.liiij.hinni quę non pariebas. et Micheę.iiij. Dole et satage filia sion.& p̄s.cxiiij.pro eo quod legimus. A facie dn̄i mota est terra.Hieronymus de hebraica ueritate sic. A facie domini contremiscit terra.hebręi sic.A facie dn̄i parturita est terra. cui nō absimile legitur p̄s.xcvij.Vidit et cōmota est terra.& trāsfertur pro cruciatu instar dolorum parturientis.ut Ioelis.ij.A facie eius cruciabunt̄ populi.Inde uerbum transitiuum secundum.contremiscere fecit.ut p̄s xxix. Vox domini concutientis desertū et cōmouebit dominus desertum cades.& geminat lamed.

חולל Obstetricauit.pręparauit partum.p̄s.xxix. Vox domini pręparantis ceruos.pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Vox dn̄i obstetricās ceruos. īde legit̄ Iob .xxxix.parturiētes ceruas obseruasti.

חיל Dolor.psalmo.xlviij.Ibi dolor sicut parturientis.Inde uerbum Isaię.xxiij.Dolebunt cum audierint.

חלחל Doluit.consternatus et dolore commotus est.ut Ester.iiij. Quod audiens consternata est.geminato scilicet uerbo. Inde nomen angustia.dolor.Isaię vicesimoprimo.Et angustia possedit me.

חלל Detraxit.infirmauit.truncauit.interemit . ut Isaię vicesimotertio. Vt detraheret superbiam omnis glorię.Inde nomen uerbale truncatus.vulneratus.interfectus.ut threnorum secundo. Quasi uulneratus in plateis.& eiusdem quarto.Melius fuit occisis gladio.

חלל Violauit.contaminauit.polluit.prophanauit. ut Threnorū

חדר Cubiculum.tertio Regum.xx.In cubiculum quod erat intra cubiculum.& reperitur positum more aduerbij ad locum.quod deno tat ultimum he quo scribitur.Genesis.xliij.Et introiēs cubiculū fleuit. ponitur quandoq; pro penetralibus et partibus interioribus. ut Iob nono.Et interiora austri.Scribit namq; Rabi Abraham Ezraides.q̄d sunt quędam stellę in parte meridionali,quę cum non uideantur ab aquilonaribus,nominantur penetralia seu interiora austri.ut sunt stel lę antarcticę,de quibus hoc loco Iob mencionem facit.

חדש Renouauit.instaurauit.Isaię.lxi.Et instaurabunt ciuitates de sertas.& psalmo.ciij·Renouabitur ut aquilę iuuentus tua. Inde nomē deriuatur Ecclesiastis primo.Nihil nouum sub sole.& dicitur sic men sis propter nouam lunam quę facit initium mensis cuiuslibet apud he bręos.sicut et latini mēsem a gręco mene idest luna dixerūt. & singulę triginta dies dicuntur חדש et potissimum primus dies mensis eo dem uocatur nomine.quem nos kalendas appellamus . ut Ezechielis xlvi.Et adorabit populus terrę ad ostium portę illius in sabatis et in kalendis coram domino.vbi pręsens nomen ponitur de quo agimus.

חוב Debitor.Ezechielis.xviij.Pignus debitori reddiderit.

חוג Circuiuit.girauit.circinauit.Inde sphęra. circulus.girum. circi/nus.Isaię.xliiij.Et in circino tornauit illud.et eiusdem.xl. Qui sedet su per girum terrę.& Prouerbiorum octauo.quando certa lege & giro vallabat abyssos

חוד Proposuit.ęnigma.problema.exemplum.in quo aliquid arca num latet quod difficile explicatur.ut Iudicum decimoquarto.Propō nam uobis problema.& infra.Propone problema tuū.Inde חידה ęnigma.siue arcanum problema.ut in loco pręnominato.

חוה Ostendit.explanauit.enunciauit.ut Iob decimoquinto. Osten dam tibi audi me.quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio.Et ęnigmata percipite auribus uestris.pro enū ciationes meas.aleph enim hoc loco in principio assumptum facit no

foraminibus petrę.et in Abdia.habitantem in scissuris petrarꝝ. vbi in numero plurali mutaī he finale in vau,quod est notandū.& Ionathan chaldęus in sua translatione chaldaica uertit inter duas petras.

חָגַר Circūdedit. cinxit. circūligauit.Exodi.xxix.Cingesq; eos baltheo,Aarō scilicet et liberos eius.et eiusdē.xij. Renes uros accingetis. et Ezech.vij.accingēt se ciliciis.pro q̄ hebręi.Induēt cilicia siue saccos. significat et cōtrahi et cōstringi.ut.ij.Regū.xxij. Et contrahenī in angustiis suis.pro quo hebręi.& claudenī in uinculis suis. hoc idē ponīt in libro psalmorꝝ per metathesin literarꝝ.p̄s.xviij. Et claudicauerūt a semitis suis.pro quo hebręi.& formidabunt a claustris suis. Sed recte Claudicauerūt secundum linguam chaldaicam catametathesin.

חָדַד Acuit. agilitauit.uelocitauit. Habacuk.i. Et ueslociores lupis vespertinis.Prouerbiorꝝ.xxvij.Ferrū ferro acuiī, et homo acuit faciē amici sui.inde nomē ỽbale Isa.xlix.Et posuit os meū q̄si gladiū acutū.

חָדָה Gauisus seu lętatus est.Exodi.xviij. Lętatusq; est Iethro sup omībus bonis.et p̄s.xxi.Lętificabis eū in gaudio.vbi quidam libri hebraice impressi uitio librariorꝝ habēt.viuificabis eū.sed male.hoc etiā modo exponunt magistri hebręorum uersiculum Iob.iij.Non computetur in diebus anni.sic,Non gaudeat diebus anni.

חָדַל Desiit.cessauit.dereliquit.dimisit.Gen̄.xli.pro eo q̄d Hiero. rhetorice circūloquēdo traduxit.Et copia mensurā excederet. hebraica ueritas legit sic. Vsq; ad id q̄d desiit numerari. quoniā nō erat numerus.Iob.iij.Ibi ip̄ij cessauerūt a tumultu.inde nomē terminus.finis. nouissimus.ut Isaię.liij.despectū et nouissimū uirorꝝ. inde nomē substantiuū cessatio.ꝑ quo Hiero.quietē trāstulit.Isaię.xxxviij. Nō aspiciā hoīem ultra et habitatorē qetis.sed.lxx.verbaliī traduxerūt sic. nō videbo hominē adhuc cum habitātibus.cessauit generatio mea. ut sit punctus post habitantes.quod est contra linguę hebraicę proprietatem.vbi ipsa orthographia requirit post se genitiuum.

חֵדֶק Spinę genus.quod trāslatio nostra paliurū nominat.Michęę vij.Qui optimus in eis est,quasi paliurus.

bus tuis.Itē in eodem.ꝓpter duriciam incantatorꝝ tuorꝝ uehementē.

חַבּוּרָה Tumor uel liuor carnis.Exodi.xxi.Liuorē pro liuore.q̄d alio in loco trāſlatio nr̄a cicatricē uertit. p̄s. Putruerūt corruptę ſunt cicatrices meę.dicit̄ autem ſic ſecundum magiſtros hebręorum.quod in tali percuſſione congregetur ſanguis,et talis coniunctio ſanguinis poſtq̄ diu perſtat ,apparet diuerſis maculis.

חֲבַרְבּוּרָה Macula.uarietas.et uidetur a ſuperiori deriuatum geminato medio.Ieremię.xiij.Aut pardus uarietates ſuas.

חָבַשׁ Vinciuit.ligauit.tranſlatio noſtra habet īpoſuit.Exodi.xxix. Et impones eis mitras.ſed rectius Iſaię.xxx.In die qua alligauerit dominus uulnus populi ſui.

חֲבִת Patina ſiue patella.quod aſſumit quandoq̄ mem in principio.de quo ſupra.

חֲבִת Frixorium. ſartago. ubi carnes friguntur .i. Paralippomenon nono.Prefectus erat eorum quę in ſartagine frigebantur.

חָגַג Tripudiauit.feſtiuauit.celebrauit.feriauit. Leuitici .xxiij. Celebrabitis ferias dn̄i.vij.diebus. et infra. Celebrabitiſq̄ ſolennitatem eius.Item et mēſe ſeptimo feſta celebrabitis.vbi חַג ſignificat ferias. ſolennitatem et feſta.

חָגָּא Pauor.tremor.Iſaię.xix.Et erit t̄ra Iuda Aegiptiis in pauorē.

חָגָב Bruchus. alij dicunt locuſta. tranſlatio noſtra uarie traducit. ſcilicet pro locuſta bruchū et ecōuerſo. Leuitici.xi.atq̄ locuſta,ſingl'a ſecundū genus ſuum.vbi paulo ante pro אַרְבֶּה poſuit bruchum. vt eſt bruchus in genere ſuo. quod tamē frequētiſſime locuſtā uertit. Exodi.x.Et diuerſa eſſe indicat anīalia.Ioelis.i. Reſiduū locuſtę comedit bruchus.ſed Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus determinat q̄d locuſta ſit genus,et bruchus ſpecies eius.aliqui dicūt hoc uocabulū etiam ſignificare lumbos.dorſum.ſeu poſteriora hominis.Eccleſiaſtis xij.Impinguabitur locuſta.quod ipſi exponunt. onerabit̄ dorſum.

חָגָו Sciſſura.rima.foramē.cauerna. Canticorꝝ.ij.Colūba mea in

fores tenebunt.

חוֹבֵל Nauta seu patronus nauis, qui gubernator dicĩt. Ezechielis xxvij. Sapiẽtes tui Tyre fuerũt in te, qui sunt gubernatores tui. dictus fortasse a funibus regẽdis in naui. a quibus et arbor nauis quam malũ dicunt ita nominatur.

תַּחְבֻּלוֹת Versutia. consilium. astutia. malum ingenium. ut Prouerbiorum. xij. Consilia impiorum est fraudulentia.

חֶבֶל Cuneus. societas. congregatio. conuentus. grex. i. Regum. x. Obuium habebis gregẽ prophetarũ. et eodem. Et ecce cuneus ꝓphetarum. & pro eo quod nos legimus psalmo. cxix. Funes peccatorum circumplexi sunt. verius exponunt, cateruę peccatorum.

חֹבְלִים Pręsidẽs et caput alicuius cõuentus seu cõgregationis. sed translatio. lxx. sicut et trãslatio nostra legit funiculos. Zacharię. xi. Et alterã uocaui funiculos. q̃d exponũt uel a dolore. uel a malo ingenio. vel a deuastatione. scilicet regẽ malũ. Exponũt autem Zachariam sic. vnam uocaui Noam idest dulcorem nõ decorem. intellige sacerdotẽ. & aliã uocaui hoblim. i. regem. sic Dauid kimhi in libro de radicibus.

חֲבַצֶּלֶת Rosa. flos. Canticorum secundo. Ego flos campi.

חָבַק Amplexus est. Ecclesiastis. iij. Tempus amplexandi et tẽpus lõge fieri ab amplexibus. significat et complicare. eiusdem. iiij. Stultus complicat manus.

חָבַר Coegit. congregauit. coaceruauit. collegit. coniunxit. sociauit. Gen̄. xiiij. Omnes hi conuenerunt in uallem siluestrem, pro cõgregauerunt. & Exodi. xxviij. Duas oras iunctas habebit. Inde.

חָבֵר Socius. particeps. p̃s. cxix. Particeps ego sum oĩm timentiũ te. & ĩ fœmĩno genere. socia et particeps. Malachię. ij. Et hoc ꝑticeps tua.

חָבַר Incantauit. Deute. xviij. Ne sit maleficus nec incantator. & p̃s lviij. Et uenefici incantantis sapienter. pro quo Hieronymus. Nec incantatoris incantationes callentis. & Isaię. xlvij. Sta cum incantatori-

חָבַט Excussit.purgauit.Iudicum.vi.Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumenta. quod tamen Hiero . aliter traduxit. Deuteronomij.xxiiij. Si fruges collegeris oliuarum.pro excusseris. Sic Ruth secundo. Virga cędens et excutiens.

חָבַל Excussit debitorem.pignoris loco accepit.pignorauit. Deuteronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam.et significantius transfert abstulit pro pignore.Iob.xxiiij. Abstulerunt pro pignore bouem uiduę.Inde חֲבוֹל pignus.Ezechiel xxxiij.Et pignus restituerit ille impius.

חָבַל Corrupit.deuastauit.demolitus est.dissipauit. disperdit.putrefecit. Ecclesiastis.iiij.Dissipet cuncta opera manuū tuarū.Isaię.xiij. Vt disperdat oēm terrā.et Canti.ij.Quę demoliunt uineas.translatio nostra in Nehemia similitudine uocis seducta,traduxit a vanitate.q̃d tamen per he scribit et nō per heth.pro eo enim quod dicere deberet. peccauimus fœditate fœdati sumus seu putrefacti uel corrupti sumus tibi.quo significato ipsum in Isaia quoq; reperies ca .x. Et cōputrescet iugum a facie olei.tamē sic posuit Nehemię.i.Peccauimus uanitate seducti sumus.& melius omnibus reperire licet Micheę.ij. Propter im mundiciem eius corrumpetur putredine pessima.vbi ponitur et uerbum et nomen.

חָבַל Mensus uel partitus est.obligauit.irretiuit.illaqueauit. Prouerbiorꝝ.xiij.Ipse se in futurū obligat.Inde funiculus. regula. pertica. funis.laqueus.Zacharię.ij.Funiculus mēsorum. et Amos .vij.Et humus tua funiculo metiet.& Isaię.xxxiij.Et oēs funiculi eius nō rūpent. et Ezechielis,xxvij.Quę obuolutę et astrictę erant funibus.

חָבַל Parturiuit.seu peperit.p̃s.vij.Ecce parturit iniusticiam.Inde partus חֵבֶל Isaię.lxvi. Antequā ueniret partus eius. & Canticorū octauo.pro eo quod nos habemus.Ibi corrupta est mater tua. ibi uiolata ē genitrix tua.hebręi legūt.Ibi parturire iussa est.īde nomē scilicet

חֵבֶל Dolor.fortasse a pariendo dictus.Isaię.xiij. Torsiones et do-

חח   כפלם נרס העולם

Amus.fibula.armilla.ut Exodi.xxxv.Armillas et inaures.&
h dicitur fibula sic a spina,quia per annulũ seu circulũ transeũt
spinę quibus uestes subnectuntur.spina uero nominat̃ חוח Canti/
corũ.ij.Sicut liliũ inter spinas.vnde hic circulus intra se gerens spinã nomen accepit. quaꝓpter ipsum sępe pro circulo transferunt.ut Isaię xxxvij.Ponam ego circulum in naribus tuis.vbi per paragogen assu/ mit iod in fine sicut alia pleraq;.&pluraliter legitur Ezechielis .xxix. vbi nos habemus.Et ponam frenum in maxillis tuis. ibi hebręi legũt. Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis.Accipit etiam per epen/ thesim vau quod et spinam et fibulam significat, ut supra dicit̃. & Iob quadragesimo . Aut armilla perforabis maxillam eius. quod hebręi rectius.& spina perforabis.

חבב Dilexit uehementer.Deuteronomij.xxxiij.Dilexit populos.

חבא Abscondit.ut Iob.xxiiij.pro eo quod nos legimus. Oppresse/ runt pariter mãsuetos terrę.hebręi habent.Simul abscõditi sunt.sicut recte ponitur eiusdem.v. A flagello linguę absconderis. &.iiij. Regũ vi.Quę abscondit filium suum. Mutat autẽ quandoq; aleph in he,et econuerso he in aleph.de quo uide Dauid kimhi in libro primo artis grãmaticę,vbi de hoc uerbo et eius accidentibus singulare capitulum posuit.Inde nomen absconsio חביון Habacuk.iij.pro eo quod ha bemus nos.Ibi abscondita est fortitudo eius . hebręi legunt. Et ibi ab/ sconsio fortitudinis eius.

מחבת Patella in qua frixatur pasta.& secũdum Rabi Salomonẽ fuit tale instrumentũ in sanctuario in quo pinsebantur oblata azyma in oleo.Leuitici.ij.vbi nos legimus craticulã,Si autem craticula fuerit sacrificiũ.ibi hebręi legunt patellam.Hieronymus trãstulit sartaginẽ. Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi sartaginẽ ferream.vbi capitur pro leui/ gali instrumento simili patellę quo parietes leuigant̃.Ad hoc chaldai ca translatio tam Ionathę quam Onkeli concordat.Inuenitur et sine mem in libro Paralippomenon.

atq; nepotibus hic accipitur, quibus multiplicabunt regna secundum multitudinem populorum, iuxta translationem chaldaicam Onkeli. hoc igitur uocabulum et de herbis et de plantis et hominibus dicitur. sicut et de fructu legimus. fructus arboris et fructus uentris.

זְרוֹעַ Brachium. ps. cxxxvi. In manu potenti et brachio excelso. & declinatur pluralit̃ in utroq; genere. In masculino Geñ. xlix. Et dissoluta sunt uincula brachiorum manuũ illius. In fœminino Danielis. x. Brachia eius et quę deorsum usq; ad pedes. Recipit quandoq; aleph in principio. ut Iob. xxxi. Et brachiũ meũ cum suis ossibus confringat̃.

זָרַק Sparsit. dispersit. proiecit. Exodi. ix. Et spargat illum Moyses in cęlum. et Exodi. xxiiij. Partem autem residuam fudit super altare, idest spargendo proiecit. nam mox eandem dictionẽ rectius interpretatus est. Ille uero sumptum sanguinem resparsit in populum.

מִזְרָק Peluis. gutturnum. Ieremię. lij. Et urceos et pelues et candelabra. & pluraliter declinatur in masculino et in fœminino.

זֶרֶת Palmus. Isaię. xl. Et cęlos palmo ponderauit. de quo supra.

זֶרֶת Mensura palmi. Exodi. xxviij. Mensuram palmi habebit.

licidia stillātia super terrā.Hiero.sic trāstulit. Vt stillę irrorātes terrā.

זַרְזִיר Canis uenaticus mirę uelocitatis . qui ab Ouidio li.iij. meta morphoseos uocatur lęlaps a uēti uelocitate,iuxta quē morē germani eum quoq; canem uentum appellant.et galli a leporibus insectandis leporarium nominant.alij putāt esse auem sturnum.Hiero.gallum in terpretat̄.Prouerbiorū.xxx.Gallus succīctus lumbos suos. Sed Lyra dicit quod nō significet gallum.quid autem sit non dicit . alij scribunt quod sit pardus,quia gracilis circa lumbos et tamen fortis. quia uero hęc est prophetia Salomonis de futuris nos admonens. uerba iccirco prophanis sunt incerta quibus mysteria proponuntur.

זָרַח Ortus est.ut Isaię.lx.Et gloria domini super te orta est.inde no men uerbale ortus.quod recipit mem in principio.ut p̄s.cxiij. A solis ortu usq; ad occasum.et accipit quandoq; aleph in principio,sicq; in/digenam et omne origenariū significat,quasi inde ortum . ut Leuitici xix.Sed sit quasi indigena inter uos,aduena qui habitauerit in uobis.

אֶזְרָח Lignum uiride semper recens,quod putant esse laurum. p̄s xxxvij.Vidi impium superexaltatum et eleuatum sicut cedros libani. rectius,sicut laurum.

זֶרֶם Impetus. fluctus. tempestas.imber ualidus.Isaię.xxxij.Erit uir sicut qui absconditur a uento et celat se a tēpestate.& Iob.xxiiij.Quos imbres montiū rigant.quod hebręi legunt.A riuis seu fluctibus mon tium humectabuntur.Sed Ionathas chaldęus imbrem ualidum ex nu bibus ꝓlapsum putauit.ubi nos legimus Habacuk .iij.gurges aquarꝫ trāsiit . alio in loco tetrū fetorē fœminini ꝓfluuij ꝓ isto nomine intel ligit scilicet Ezechielis.xxiij.Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

זָרַע Plantauit. seruit.seminauit.seuit.Iudicū.vi.Cūq; seuisset Israel. Inde nomen participiale זָרוּעַ seminatū.satū.plantatū. p̄s.xcvij.ꝓ eo q̄d nos legimus.Lux orta est iusto.hebręi habēt. Lux seminata est iusto.Inde semen.Genesis primo.מַזְרִיעַ זֶרַע idest seminifican/tem semen.pro quo legimus afferentem semen.& Numeri vicesimo quarto.Et semen illius erit in aquas multas.q̄d pro liberis scilicet filiis

rugauit.et illa corrugatio potest ob utramq; intéperiem tam frigoris quã caloris cõtingere.putãt alij sic dictũ quasi שָׁרָב alij q̃si צָרָב ab estu et calore.

זָרַח Alienatum est.horruit.eguit.fraudatum uel elongatum est.ps lxxviij.Nõ sunt fraudati a desyderio suo.& .lviij.ps.Alienati sunt peccatores a vulua.Iob.xix.Halitũ meũ exhorruit uxor mea. et quãdoq; mutat he in aleph,et dicit זָרָא alienatio.q̃d Hiero.traduxit nausea. Numeri.xi.Donec exeat per nares uestras et vertat in nauseã.alij exponunt longinquũ uel procul. Rabi Salomon gallus in comentariis super pentateuchũ dicit se uidisse in libris cuiusdã Moysi,q̃d is audiuerit linguã in qua gladius eo nomine uocat.Inde מֻזָר alienus.extraneus.ut ps.lxix. Extraneus factussum fratribus meis.Inde uenit זָר alienus uel alienigena.Leuitici.xxij.Omnis alienigena non comedet de sanctificatis.& Isaię.xliij.Et non fuit in uobis alienus.

זֵר Corona.peripheria.margo.complexus.bractea.Exodi.xxv.Faciesq; supra coronam auream per circuitum.

זָרָה Dispersit.Numeri.xvi.Et ignem huc illucq; dispergat.et Ieremię.xlix.Dispergam eos in omnẽ uentum.sunt qui putant זָר alienũ seu alienigenam inde nominari.de quo supra dictũ est.Inde מְזָרֶה idest dispergens. ut Ieremię.xxxi.Qui dispersit israel cõgregabit eũ.

זָרַה Circũligauit. circũdedit. cinxit.ut.ij.Regũ.xxij.Accinxisti me fortitudine ad pręliũ.vnde quidã hebręi exponũt hũc uersiculum ps. cxxxix.Semitã meã & funiculũ meũ iuestigasti.sic.circũdedisti ut rabi Iuda.uel circũligasti ut Rabi Ioseph.q̃d Hiero.i psalterio de hebraica veritate traduxit euentilasti.forte secundũ superiorẽ significationem dispersionis.quasi semitã dispersérit secundũ longitudinẽ in ante et retro.et funiculũ hoc est latitudinem in sursum deorsum dextrorsum et sinistrorsum.secundum Dauid kimhi in libro de radicibus.

זַרְזִיף Roscidus humor.guttulatio.seu pluuiolatio.q̃d.lxx. stagon. idest gutta stilla uel stillicidium transtulerũt.nos legimus ps.lxxij.Stil

dus uenit in Samariam.

זָעַק Clamauit.ut p̄s.xxij.Ad te clamauerunt et salui facti sunt.Inde nomen clamor.Nehemię.v.Et factus est clamor populi.

זָעַק Accersiuit.congregauit.conuocauit.ut Iudicum quarto.Qui accersitis Zabulon & Nephthali.

זְעֵר Modicum.ut Isaię,xxviij.Modicum ibi modicum ibi. & accipit quandoq; per prothesin in principio mem.

זֶפֶת Pix.ut Isaię.xxxiiij.Et conuertentur torrentes eius in picem.et erit terra eius in picem ardentem.

זָקַק Purgauit.distillauit.sublimauit.conflauit.Iob vicesimooctauo. Habet argentū uenarū suarū principia.et auro locus est in q̄ conflat̄. Inde מְזֻקָּק idest sublimatū.purgatum.p̄s.xij.Purgatū septuplū.

זִקִּים Cōpedes.ut p̄s.cxlix.Ad alligādos reges eorū in cōpedibus.

זָקֵן Senuit.Gen̄.xxvij.Senuit aūt Ishac.Inde nomē זָקֵן idest senex Gen̄.xxiiij.Erat aūt Abrahā senex.a q̄ deriuat̄ nomē pluralis numeri tantū quod ętatē senectā significat זְקֻנִים ut Gen̄ .xxxvij. Eo q̄d in senectute genuisset eū.ꝓ quo hebręi legūt.quia filius senectę fuit sibi. Talia enim nomina conditionē ętatis significantia pluralia sunt tantū. vt est ętas puellaris et adolescentię ac cęterę . Item alia orthographia Gen̄.xlviij.Oculi enim Israel caligabant prę nimia senectute.

זָקָן Barba.ut p̄s.cxxxiij.Quod descēdit in barbam.barbam Aarón.

זָקַף Leuauit.erexit.ut p̄s.cxlv.Et erigit omnes elisos.sic Onkelus chaldęus Exodi decimoquarto.Leuantes filij Israel oculos uiderunt. pro hebraico וַיִּשְׂאוּ traducendo posuit hoc pręsens uerbum.

זָרַב Dissipauit.secūdum nostrā translationem.Iob.vi. Tempore q̄ fuerīt dissipati peribūt,et ut incaluerint soluent̄ de loco suo.quia uero nō reperio uerbū hoc alibi ī usu sacrę scripturę. iccirco facilius patior q̄d multi hebręorū magistri ipsum multipharia interp̄tati sunt.nā rabi Sadia exponit pro frigore.Moyses gectilides ꝓ calore.alij transferūt

זָנָה Fornicatus illicito amore intentus eſt.Deutero.xxxi. Populus iſte cõſurgens fornicabitur poſt deos alienos. inde putant aliqui deriuari זוֹנָה .i. meritrix. de quo ſupra locuti ſumus.Inde fornicator et fornicatio nomina uerbalia.et fornicari uerbũ. quę omnia legimus Oſeę.iiij.vbi uarię formę et mlͭiplex orthographia eius ṽbi reperiť.

זָנַח Repulit.dereliquit.threnorum.ij. Repulit dñs altare ſuum.

זָנַק Fluxit.ut Deutero.xxxiij. Dan catulus leonis fluet largiter de Baſan.vbi largiter nõ eſt de textu.et uerificata eſt hęc benedictio ipſi Dan ꝑpter Leſem quã regiõem uicerũt et obtinuerũt Danitę. vnde fluit Iordanis.ut notat Rabi Salomõ gallus et allegat uictoriã de Leſem,ꝙd mutato nomine dan uocauerũt.Ioſue.xix.quod eſt lais. ſecundũ Dauid kimhi in comentariis ſuper quatuor.ad ꝙd allegat id quod ſcribiť Iudicũ.xviij.vocato nomĩe ciuitatis dan iuxta uocabulũ patris ſui quẽ genuerat Iſrael quę prius lais dicebať.cũ igiť fluuius ille deſcẽderet ab eo loco qui dan nominabať,et nomẽ ſuũ inde acciperet quaſi iored.i.deſcendẽs a dan. merito iã benedictio illa putabatur cõpleta, ꝙd dan flueret de baſan.Inde putãt aliqui nõ recte dici Iordan a duobus fõtibus,vno ior et altero dan.vt Lyra ſcribit Hierony.ſequens,in libro hebraicaꝝ quęſtionũ. vnũ enim fontẽ eſſe Iordanis dicunt.qui a Plynio in libro naturalis hiſtorię.v.pameas uocať.et a Iudęis leſem. ſicut ait Rabi Iſhac. et ideo dicitur iordan ſecundum Rabi Iohanan quaſi יוֹרֵד ideſt deſcendens a דָן hoc eſt a pameade.

זָעָה Diſperſit.et mutat he in vau.ut Deuteronomij .xxviij. Vt diſpergaris per omnia regna terrę.ubi ponitur זַעֲוָה cuius dictionis ultimum he genus connotat.

זָעַר Mutilauit.concidit.cõſtrinxit.breuiauit. ut Iob.xvij. Dies mei breuiabuntur.quod hebręi legunt.Dies mei conciſi ſeu mutilati ſunt.

זָעַם Indignatus eſt.ſuccenſuit.iratus fuit.deteſtatus eſt.fremuit.Numeri .xxiij.Qua ratione deteſter quem dominus non deteſtatur.

זָעַף Succenſuit.impatiens et iratus contriſtatus eſt. ut Gẽ .xl. Ad quos cum introiſſet Ioſeph mane et uidiſſet eos triſtes. & inde nomẽ verbale Michęę.vij.Iram domini portabo.et.iij.Regum.xx. Furibun

Per tempora a temporibus anni ad annum. vbi hebręi sic legunt. Ad tempora stata de anno in annum. Et eiusdem ultimo. In temporibus constitutis et in primitiis. alij exponunt temporibus paratis.

זָמַר Cantauit. psallit. p̄s. xlvij. Psallite deo nr̄o psallite. psallite regi nr̄o psallite. Inde מִזְמוֹר .i. psalmus. ut ĩ titulo eiusdē. inde זָמִיר idest cantus scilicet auiū circa ver. uel putatio arborꝝ. Canticorꝝ. ij. Tē pus putationis aduenit. et זְמִירָה cantio. carmē. p̄s. cxix. pro eo q̄d nos legimus. Cantabiles mihi erāt iustificatōnes tuę. Hiero. de hebraica ueritate rectius interpretat̄. Carmina mihi erant. Item in p̄s. cxviij. Fortitudo mea et laus dominus. deficit enim hic iod pronomen. non laus mea. q̄d tn̄ subītelligit̄ secūdū Dauid kimhi in libro de radicibus.

זְמוֹרָה Fœditas. Fœtor. odor malus. nostra translatio ad imitationem Theodotionis habet ramus a putatione arboris. Ezechielis. viij. Et ecce applicant ramum ad nares suas. Symmachi autem translatio fœdum raucumq́ꝫ sonitum de naribus procedētem in dei contemptū significat. teste Hieronymo in commentariis.

זְמוֹרָה Germen. propago. Isaię. xvij. Et germen alienum seres.

זָמִיר Surculus. propago. ut Isaię. xxv. Quasi calore sub nube torrēte propaginem fortium marcescere facies.

זִמְרָה Genus delicatissimi et optimi fructus. Geñ. xliij. Sumite de optimis terrę fructibus.

זָמַר Secuit. putauit. incidit. Isaię. v. Non putabitur et nō fodietur. inde מַזְמֵרָה falx putatoria. ut Isaię. xviij. Et pręcidentur ramusculi eius falcibus.

זֶמֶר Camelopardalis in translatione nostra. Deuteronomij. xiiij. Orygem camelopardalim. alij uocant hoc nomine capras rupicolas.

זָנָב Cauda. ut Deutero. xxviij. Cōstituet te dn̄s in caput et nō in caudam. & p̄lr̄ declinat̄ in fœminino. ut Isaię. vij. A duabus caudis titionū.

זִנֵּב Caudam abscidit. extrema percussit. pręcidit. prosecuit. Iosuę. x. Et extremos quosq́ꝫ fugientium cędite.

vide domine et consydera quoniam facta sum vilis.

זלג Reperitur per ꝓthesin mem מִזְלָג fuscinula seu tridens.primo Regū.ij.Et habebat fuscinulā tridentē.& tale instrumentū uocāt harpicellum.&pluraliter declinatur in fœminino. ut Exodi.xxvij.Et forcipes atq; fuscinulas.

זוּלַת Absq;.preter.nisi.excepto.ut.iiij.Regū.xxiiij.Nihilq; relictū est exceptis pauperibus populi terrę: Inuenit et per paragogen iod.Deutero.i.Preter Caleb filium Iephonę.sed idē iod quādoq; capit in hac dictione ꝓnominaliter.ut Osee.xiij.Deum absq; me nescies.

זַלְזַל Surculus.frutex.propago.ramusculus.Isaię.xviij.Et pręcidētur ramusculi.

זַלְעָפָה Intemperies.procella.impetus.tēpestas.ut ps.xi.Spiritus ꝓcellarū pars calicis eorū.pro q̄ Hiero.de hebraica ueritate traduxit.Spiritus tempestatum.ut ps.cxix.Defectio tenuit me.pro quo Hieronymus.horror obtinuit me.alij ęstus.alij intemperies.

זָמַם Pręsumpsit.statuit.cogitauit.threnorū.ij.Fecit dn̄s quę cogitauit.& Deuteronomij.xix.Sicut fratri suo facere cogitauit.inde nomē verbale זִמָּה &plr זִמּוֹת Iob.xvij.Cogitationes meę dissipatę sunt.et per prothesin accipit in principio mem מְזִמָּה Prouerbiorum quinto.Vt custodias cogitationes.

זִמָּה Scelus.nephas.capitale crimē.Le.xx.qui sup̄ uxorē filiā,duxerit q̄q; matrē eius,scelus opatus ē.et in hac significatiōe recipit etiā mē in prīcipio sicut p̄cedens uocabulū.ut Ieremię.xi.quid est q̄d dilectus meus in domo mea facit scelera multa.dicūt quidā q̄d hęc significatio deriuet̄ ab illa superiori.quia est peccatū ex proposito.

זְמָן Tēpus limitatū et determinatū.ut Ecclesiastis.iij.Omnia tēpus habent.Inde quasi a uerbo sisto seu determino inuenitur מְזֻמָּנִים vel מְזֻמָּנוֹת .i.stata.limitata.cōstituta.deērminata.ut Nehemię.x

aurum uel uitrum. Dicitur autē sic propter puritatē et transparentiā.

זכה Apparuit mundus. emendauit. purificauit. correxit. ps. cxix. In quo corriget adolescentior uiam suam. Et Iob. xv. Quid est homo ut immaculatus et ut iustus appareat. Similiter eiusdem. xxv. Apparere mundus. natus de muliere.

זכר Meminit. recordatus est. Ionę. ij. Domini recordatus sum. & Threnorum. v. Recordare domine. Inde זכרון monumentū. memoriale. memoria annales siue historia. Exodi. xxxix. In monumentū filiorū Israel. & Hester. vi. Iussitqꝫ sibi afferri historias et annales priorum temporum. Ecclesiastis. i. Non est priorum memoria. Inuenitur etiam absqꝫ nun finali זכר in eodē significato. Exodi. iij. Et hoc memoriale meum in generatione et generationem. Reperit̄ et cum mem in principio מזכרת commonefactio. ut Numeri. v. pro eo quod nos legimus. & oblatio inuestigans adulterium. hebraica ueritas habet. & memoriale commonefaciens crimen.

זכר masculus seu uirilis sexus. Gen̄. i. masculū et foeminā creauit eos.

אזכרה Memoria uel monumentum. Leuitici. xxiiij. Vt sit panis in monumentum oblationis domini. hebręi exponunt. vt sit in odōrē oblationis domini. alij. vt sit representatio oblationis dn̄i. Vnde illud quod scribitur Isaię. lxvi. Qui recordatur thuris. uertunt sic. qui odorificat thus. Iccirco rabi Dauid kimhi in comētariis hoc ṽbū מזכיר exponit מקטיר idest suffumigat. cui assentit̄ translatio chaldaica Ionethę quia dictionem hanc interpretatur qui offert uel offerens. Simile cōtingit Canticorum. i. nam ubi nos legimus. memores uberum tuorum super uinum. ibi docti hebręorum exponūt. odorificatus est amor tuus plus quam uinum.

זלל Liguriuit. deuorauit. exedit. cōmessauit. Deute. xxi. Cōmessationibus uacat et luxurię atqꝫ cōuiuiis. sic epulones dicunt̄ זוללים Sed combibones et potatores סובאים a qua leuitate quidam dictum putabant זולל ignominiosum. vile. abiectū. leue. threnorū. i.

co demiſſo capite ueritus ſum. ubi hebręi legunt. Expaui et timui.& Rabi Ionas expoſuit. Subſtiti ſeu retroceſſi.

זחל Serpſit.repſit.quę ſimul Hiero. cõprehendens tranſtulit Deuteronomij.xxij.Cum furore trahentiũ ſuper terram atq; ſerpẽtium. & Michez.vij. Velut reptilia terrę.

זיו Aprilis menſis.ut.iij.Regũ.vi.In anno quarto menſe zio ipſe eſt menſis ſecundus regni Salomonis.& ſic dicitur ab aparitione florum. vnde Ionathas chaldęus locũ ſupra citatum interpretaẽ menſe zif gẽmante ſeu floreſcente,quia ſcilicet in ſecundo menſium gẽmant.refloreſcunt.et germinant uniuerſa plantarum genera.

זיז Amœnitas ſecũdum Ionatham chaldęum.pro quo.lxx. introitũ. Symmachus pinguedinẽ.Theodotio multitudinẽ. Aquila et Hieronymus omnimodũ trãſtulerunt.Iſaię.lxvi.Et delitiis affluatis ab omnimoda gloria eius.alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit. tamen Hieronymus ſpeciem interpretatus eſt, vbi tranſlatio noſtra legit pulchritudinem.ps.l. Et pulchritudo agri mecum eſt.quia.lxx. oreotis ideſt ſpecioſitas traduxerunt.q̃d tamen Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate uniuerſitatem tranſtulit. ſed eandem dictionem.lxx.ps.lxxx.monios interpretati ſunt ideſt ſingularis,hoc eſt aper.Et ſingularis uerus depaſtus eſt eam.quod Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate omnes beſtię agri uertit.& iccirco ſcribunt hebręorũ magiſtri q̃d hęc dictio זיז ſit genus ad oĩa aĩalia fera et agreſtia.

זיק Flãma.ſcintillatio.ut Iſaię.l.Ecce omnes uos accendentes ignem accincti flammis,ambulate in lumine ignis ueſtri,et in flammis quas ſuccendiſtis de manu mea.

זית Oliua.Ieremię.xi.Oliuam uberem pulchram.& Leuitici.xxiiij. Vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum.

זכך Mundatus eſt.purus fuit.Iob.xv.Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius.Inde nomẽ זך.i.purus ſeu mũdus.Leui.xxiiij.Vt afferãt tibi oleũ de oliuis puriſſimũ.et Iob.viij.Si mũdus et rectus inceſſeris.

זכוכית Vitrum cryſtallinum.ut Iob.xxviij.Non adęquabitur ei

nino a pala,non autem in masculino a palo,ut quidã mendose habẽt. quod.iij.Regũ.xxij.transfertur a Hiero.habena.Et habenas lauerunt iuxta uerbũ domini.Sed rectius secundũ Nicolaum de lyra.Et armaturas seu instrumenta lauerunt.nam arma nõ tantũ artificũ et pugilũ, sed etiam rusticorum et fossorum instrumenta sunt.teste Prisciano in libro de.xij.carminibus.ut Virgilius in primo georgicon.Dicendum et duris quę sint agrestibus arma.

זוע Commouit.ut Ecclesiastis.xij.Quando cõmouebunť custodes domus.& Ester.v.Et nõ solum non assurrexisse sibi,sed nec motũ quidem de loco sessionis suę.quod hebraice sine ambagibus sic legitur.& non surrexit et nõ mouit ab eo.& reperiť geminatis syllabis prolatũ Habacuk.ij.Et suscitabuntur lacerantes te.lxx.Insidiantes tibi.hebręi cõmouentes te seu commotores tui.

זור Fregit.infirmauit.conculcauit.Iob.xxxix.Obliuiscitur quod pes conculcet ea idest franget.Inde מזור conculcatio.prostratio.concussio.Hieronymus tamen et septuaginta interpretati sunt insidias in Abdia.Ponẽt insidias subter te.quod Dauid kimhi Iudęus languorẽ. percussionẽ.et humiliationẽ exposuit in comentariis super .xij.& alij aliter traduxerunt Oseę.v.Hieronymus et Aquila sic.Et Iudas uinculum suum.lxx.uero sic.Et Iudas dolorẽ suum.Dicitur etiã cataplasma vel emplastrum quod vulneri aponiť medicinę loco.vnde Isaię primo dicitur vulnus et liuor et plaga tumens non est circumligata nec curata medicamine idest cataplasmata.vbi ponitur זורו

זורר Oscitauit. ut.iiij. Regum.iiij.Et oscitauit puer septies.hebręi transferunt sternutauit.ut Rabi kimhi in comentariis super quatuor allegans pro se illud Iob.xli.Sternutatio eius splendor ignis. quod Syriace exponitur זריריותי

זחח Leuauit. separauit. deposuit. ut Exodi.xxviij.Et a se inuicem rationale et superhumerale nequeant separari.quod hebręi sic legũt. Et non leuabitur seu separabitur rationale de ephod.

זחל Expauit.quod Hieronymus circũloquendo sic traduxit. Iccir-

זָוִית Acies.angulus.quod Hieronymus cornu trāſtulit. Zachariæ ix.Et quaſi cornua altaris.& p̄s.cxliiij.vbi nos legimus.Filię eorū compoſitę.rectius Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate interpretatur.Filię noſtrę quaſi anguli ornati.

זוּז Superliminare.poſtis.limē.addito mem in prīcipio et he in fine. Deuteronomij.vi.Scribeſq; eam in limine et hoſtiis domus tuę.& dicitur ſic a ſublimando.

זוּל Vilipendit.ſpreuit.ut threnorū primo.Omnes qui glorificabāt eam ſpreuerunt eā.& inueniť geminato lamed in fine.ut Ieremię.xv. Et ſeperaueris precioſam a uili.ubi ponitur זוֹלֵל

זוּן Genus farris.inde מָזוֹן eſca uel alimentum.ut Gen̄.xlv.Et totidem aſinas triticum in itinere paneſq; portantes.vbi deeſt et farinam vel eſcam uel pulmentarium portantes.vt ſit textus. aſinas portantes triticum et panem et eſcam patri ſuo ad iter.ſic enim hebraice poniť.

זַן Formę.genus uel ſpecies.Ita enī exponit Rabi Ionas hunc uerſum pſalmi.cxliiij.vbi nos legimus.Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud.Ipſe legit. Anguli noſtri pleni expromentes de genere in genus.probat expoſitionē ſuam per tranſlationem chaldaicam. nā vbicumq; Gen̄.i.legimus מִין id eſt forma genus uel ſpecies.ibi Onkelus traduxit זַן alij exponunt annum dicentes.Emittentes de anno in annum.quaſi eſſet corruptum a זְמַן

זוֹנָה Meretrix.ut Ioſuę.ij.Ingreſſi ſunt domū mulieris meretricis. alij interpretanť lixa quę diſcurrit hinc inde ut conferat eſcam. Sic Ionathas chaldęus tranſfert cauponā. vnde Rabi Ionas ſimiliter hunc locum Ioelis.iij.Et poſuerūt puerum in proſtibulo expoſuit ſic. Et tradiderunt puerum in tabernam cauponariam.ubi poniť זוֹנָה

זַן Arma.quod inuenitur per protheſin aleph אָזֵן et ſignificat inſtrumentū fodiendi et humandi,quod pala dicitur. & a Hieronymo diminutiue profertur Deutero.xxiij. Habebis locum extra caſtra ad quem egrediaris ad requiſita naturę,gerens paxillam ſcilicet in fœmi

זהב Aurum.iiij.Regum.vij.Tuleruntq; inde argentum et aurum. & quia nihil in rebus nostris purius est auro,iccirco puritatem & serenitatem quoq; significat.ut Iob.xxxvij.Ab aquilone aurũ uenit.idest serenitas seu puritas aeris.Sic enim transfertur ab hebręis. Ab aquilone serenitas adducet,corã deo reuerendo decor.Et Abraham Aben Ezra hoc in loco intelligit splẽdorem cęli,quoniam specie assimilatur auro.& a regione aquilonis splendor cęli aperitur.cui astipulatur Aristoteles ĩ libro meteorologicon secũdo,ubi dicit ab arcto flare πνευμα λαμπρον idest uentum splendidum.constat autem apud eum etesias aquilones esse,qui a nautis uocãtur delicati.vnde etiam scribit ipse in eodem libro serenitatem euenire quam νηνεμιαν appellat quasi carentem uento ac turbine.

זהם Inquinauit.abominabile fecit et nauseabile.Iob.xxxiij.Abominabilis ei fit in uita panis.

זהר Prętmonuit.admonuit.cauit.docuit seu instituit.ostẽdit. Exodi xviij.Ostendasq; populo cerimonias et ritus colendi.& Ecclesiastis iiij.Qui nescit pręuidere in posterum.inde cautus et circumspectus. & prouidus.& prętmonitus.

זהר Splendor.Ezech.viij.Quasi aspectus splẽdoris et uisio electri.

זו Is.hic.ille.Rabi Ionas intelligit relatiue qui quę quod.& rectius is qui.ea quę.id quod.ps.xxxij.Et instruam te in uia hac qua gradieris. & ps.cxlij.In uia hac qua ambulabã.pleriq; arbitrantur he in vau esse mutatum.ut supra ostendimus.

זוב Fluxit.Ieremię.xlix.Quid gloriaris in vallibus tuis? fluxit uallis tua.exponunt hebręi scilicet sanguine interfectorum.

זוד Temerauit.licenter patrauit.superbe egit.Exodi.xviij.eoquod superbe egerint cõtra eos.Inde זד superbus.petulans.temerarius. ps.cxix. Superbi inique agebant usq; quaq;.et increpasti superbos. Inde זדון petulantia.temeritas.superbia.Prouerbiorum.xxi.Superbus & arrogans uocatur indoctus,qui in ira operatur superbiam.

זְאֵב אנחל זין בנורית העלין

LVpus.ut Isaię vndecimo.Et habitabit lupus cùm agno.

זְבוּב Musca.Isaię.vij.Sibilabit dn̄s muscę quę est in extremo fluminum Aegypti.

זֶבֶד Dos.donatio.portio legitima. Gen̄.xxx.Dotauit me deus dote bona.Inde uerbum ut in eodem uersiculo.

זָבַח Imolauit.sacrificauit.occidit.p̄s.l.Imola deo sacrificium laudis. & primo Regū primo.Et imolauit Elcana.inde nomē sacrificium per sęgol.item et alia deriuata quę legendo bibliam inuenies. Inde locus super quo sacrificatur dictus est מִזְבֵּחַ idest altare siue ara.Genesis octauo.Aedificauit autem Noah altare domino.

זָבַל Cohabitauit.ut Gen̄.xxx.pro eo quod nos legimus.Etiam hac vice mecum erit uir meus.veritas habet.hac uice cohabitabit mihi uir meus.inde זְבוּל idest habitaculum.ut tertio Regum.viij. Aedificās ędificaui domum habitaculū tuum.& recipit quandoq; in fine he aspirationem.ut Habacuk tertio.Sol et luna steterunt in habitaculo suo.

זַג Folliculus siue cortex vuarum exterior.Numeri sexto.Quicquid ex uinea esse potest ab vua passa ad acinum non comedent.pro quo hebręi sic legunt.De omni quod factum erit ex vite uini ab acinis ad folliculum seu corium vuę non comedat.

זֶה Is.ille.hic.iste.ut p̄s.xxiiij.iuxta translationem Hieronymi de hebraica ueritate.quis iste rex glorię.et infra.quis ipse iste rex glorię.& in masculino scribitur per sęgol ut supra.in fœminino aūt per holem. vt Ecclesiastis.ij.p eo q̄d nos legimus.& gaudio dixi q̄d frustra deciperis.hebraica ueritas habet.et letitię,quid ipsa facis? et scribit̃ qn̄q; p vau finale loco he זוּ ut p̄s.cxxxij.Et testimonia mea hęc q̄ docebo eos. q̄d est utriusq; nūeri et oīs generis.ut Exodi.xv.pplo quē redemisti. et istud quidē in masculino,hoc aūt in fœmino.in p̄s.cxlij.In uia hac q̄ ambulabā.nūc in nūero plurali.p̄s.lxij.Duo hęc audiui.Itē mutat̃ vau in aleph,et adiungitur thau terminatio fœminina,et dicitur זֹאת ut psalmo.cxxxij.Hęc requies mea.

εν ονοματι τω τετραγραμματω

ו Au litera alphabeti.est etiã cõiunctio copulatiua significans
v et.ut Geñ.i.In prĩcipio creauit deus cęlũ et terrã.Quãq̃ uero nõ est cõiunctio,quia nõ copulat aliquid ad aliquid. ut Geñ. xxij.pro eo quod nos legimus.Die aũt tertio eleuatis oculis uidit locũ procul.hebraica ueritas habet.In die tertio et leuauit Abrahã oculos suos.Sed hoc modo cõuertit futurum in pręteritũ et econuerso. ut in principiis librorꝝ scilicet Leuitici.Et uocauit Moysen.Numeri.Et locutus est dñs ad Moysen.Iosuę.Et factũ est post mortẽ Moysi.Iudicũ. Et factũ est post mortẽ Iosuę.Ruth.Et factũ est in diebus iudicis iudicum.Itẽ Samuelis.Et fuit uir unus.Item Regũ. Et rex Dauid senuerat. Itẽ Ezrę.Et in anno primo Cyri.Itẽ in principio Ester. Et factũ est in diebus Ahasueri.Itẽ Ezechielis.Et factũ est in tricesimo anno.Item Ionę.Et factum est uerbum domini.In omnibus istis vau litera ponitur ab initio librorum quando nihil copulat.Sed uerbũ quod alias de sui cõiugatione futuri erat temporis,facit hoc modo temporis pręteriti. Similiter ecõuerso,vau p̃positum uerbo pręteriti,facit ipsum tẽporis futuri.ut Exodi.xxv.Facientq̃ mihi sanctuarium.& in consequenter capitulis.xxvi.&.xxvij.In uerbo facies et facietis.& per scripturam sacram in plurimis locis.vt uidere licet in arte grammatica.

וו Caput alicuius rei retortũ instar literę vau. ut Exodi.xxvi. Quarũ erunt capita aurea & bases ęneę.& eiusdem.xxvij.Et capita earum cũ celaturis suis argentea.

והב Moles. Numeri.xxi.pro eo quod legimus.Sicut fecit in mari rubro,sic faciet in torrentibus arnon.hebręi transferunt uerbum de verbo sic.A mole in mari usq̃ ad torrentes arnon.Quę translatio placet magistro Salomoni gallo in cõmentariis super pentateuchũ. Qui putat hoc uocabulum sic dici quasi יהב idest moles. ut p̃s.lv. Iacta super dominum curam tuam.rectius molem tuam.

ושתי Reginę proprium nomen.Ester primo. Vasthi quoq̃ regina fecit conuiuium.

ſicut conſequenter declaratur ſcilicet ad dilatandū terminum ſuum, hoc eſt ut latiores faceret limites regionis ſuę, exciderūt et abſtulerūt montes galaad. Reperitur et quandoq; trāſlatiue pro ciuitate munita et forti quaſi cincta montibus .ut.iiij.Regum.xv.pro eo quod nos ha bemus. Et interfecit omnes pregnantes eius et ſcidit eas. hebręorum magiſtri legunt. Et percuſſit omnes urbes eius diruens.

הָרַג Occidit.interfecit.ut Gen̄.iiij.Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel & interfecit eum. & infra. Om̄is qui occiderit Cain. & Eccleſiaſtis tertio. Tempus occidendi et tempus ſanandi.inde nomen הֲרֵיגָה occiſio. ut Ieremię.xij. Et ſanctifica eos in die occiſionis. & reperitur aliquando ſine he finali.

הָרָה Concepit.Iob.xv.Concepit dolorem et peperit iniquitatem. & inuenitur per holem loco camez. ut Iſaię.lix. Conceperunt dolorē et pepererunt iniquitatem. inde nomen הָרָה ideſt pregnans uel quę cōcepit.Gen̄.xxxviij. De uiro cuius hęc ſunt cōcepi. pro ego ſum concipiens.ita enim habet ſcriptura.Inde הֵרוֹן conceptio.Gen̄.iij. Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos.et inuenitur mediante iod הֵרָיוֹן Ruth.iiij.Et dedit illi dn̄s ut cōciperet,ꝑ dedit cōceptū.

הָרַס Excuſſit.cōtriuit.depoſuit.euertit.deſtruxit.ut Exodi.xv.Depoſuiſti aduerſarios meos. & p̄s.lviij.Deus conteret dentes eorū.pro quo Hieronymus. Deus excute dentes eorum.

הָתַת Inſidiatus eſt . prorupit in uerba maligna.irruit.ut p̄s.lxij. Quouſq; irruitis in hominem. Quod Hieronymus in pſalterio de hebraica ueritate traduxit. Vſq; quo inſidiamini contra uirum.

הָתַל Deluſit.fefellit.deriſit.circumuenit.ut Gen̄.xxxi.Sed et pater veſter circumuenit me.et Iudicum.xvi. Per tres uices mētitus es mihi.

& ps̄.li. Ecce enim ueritatem dilexisti.& accipit he aspirationem in fi-
ne הִנֵּה ut Isaię.xxiij. Ecce dies ueniunt dicit dominus.& seruit pro
nominibus sicut eccum et ellum apud latinos.

הֵנָּה Modo uel huc. pręsens uel loci uel temporis. quod utroq; mo
do simul inuenitur in nostra translatione. Geñ.xv. Generatione autẽ
quarta reuertẽtur huc necdũ enim completę sunt iniquitates Amor-
rceorum usq; ad pręsens tempus.

הֵן Pronomen fœminini generis pluralis numeri, tertię personę. ut
Numeri.xxvij. pro eo quod legimus. Et ei in hereditatem succedañt.
hebraica ueritas habet. Et trãsire facias hereditatem patris earum ad
eas.& per paragogen recipit etiam he in fine הֵנָּה idest ipsę uel illę.
ut Exodi primo. Ipsę enim obstetricandi habent scientiam.

הָסָה Tacuit. siluit. Am̃os sexto. Tace et non recorderis nominis
domini.& ab eo transitiuum Numeri decimotertio. Inter hęc Caleb
compescens murmur. hoc est silere fecit.

הָפַךְ Subuertit. vertit. conuertit. Threnorum tertio. Tantum in
me uertit et conuertit manum suam. transfertur quandoq; pro muta
uit. ut Leuitici.xiij. Et pilos in album mutatos colorem. idest uersos.
vnde deriuatur מִתְהַפֶּכֶת idest versatilis. Geñ tertio. Et flam-
meum gladium atq; uersatilem.& sic de cęteris deriuãtis.

מַהְפֶּכֶת Compedes. vincula. neruus. carcer. domus captiuorum.
Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

הֹצֶן Rheda uel quadriga. est autem instructio uecturę. Ezechielis
xxiij. Et uenient super te instructi curru et rota. vel secundum quosdã
instructio exercitus.

הָרָר Mons. ut Geñ.xiiij. In mõtibus Seir usq; ad cãpestria.& ps̄.l.
Iumẽta in mõtibus et boues.& per apocopẽ inuenit̃ sępius הַר ut ps̄
xxiij. Quis ascẽdet in montẽ dñi. et inuenit̃ in masculino et in fœmĩno
genere Amos.i. Eo quod dissecuerit pregnantes Galaad. quod hebrę
orum quidam interpretantur. Eo quod dissecuerint montes Galaad.

הֲמֻלָּה Vociferatio.collatio.cõuersatio.dissertatio.ut Ezechielis primo. Quasi sonus erat multitudinis.quod opinant̃ uenire a מִלָּה idest loquela seu uox,per prothesin he.

הֲמוֹן Multitudo.populus.excellentia.altitudo . copia.diuitię.vulgus.Ezechielis.xxxij.Fili hoĩs cane carmẽ lugubre super multitudinẽ Aegypti.Itẽ sequit̃ infra.Et attraxerũt eã et omnes populos eius. et superius.In gladiis fortiũ deiiciã multitudinẽ tuã.& eiusdẽ.xxxix.Et uocabitur uallis multitudinis Gog. & Geñ.xvij. Quia patrẽ multarum gentiũ cõstitui te.& Ecclesiastis.v.Qui amat diuitias.vnde uolunt mamon dici.i.pluto.quasi מְהוֹמָה idest plurimum seu copia. quod trãslatio nostra insaniã traduxit.Amos.iij. Et uidete insanias multas. q̃d aliij exponũt copiã seu diuitias multas. Significat etiam fremitus et tumultus uulgi.ut.i.Regũ.iiij.Quis est hic sonitus tumultus huius.

הֲמוֹנָה Proprium nomen ciuitatis vbi sepulchrũ erit ipsius Gog apud Ezechielem. xxxix.

הֵמֵס Extorruit.arefecit.q̃d translatio nostra exposuit tabuit. Isaię lxiiij.Sicut exustio ignis tabescerent.q̃d hebręi exponũt.Sicut ardore ignis extorret.nã oĩs ignis excellẽs.fortis.et magnus dicit̃ הֲמָסִים idest exurens.desiccans.et extorrẽs.ut scribit Dauid kimhi in comentariis super Isaiã.Dicunt aũt hoc uerbum a מְסַס uenire per ꝓthesin he aspirationis, et apocopen geminationis.ita quod in proximo vocabulo iod et mem notę sint pluralis numeri.et psalmo sexagesimo octauo trãstulit Hieronymus in hebraica ueritate.Sicut tabescit cera a facie ignis.vbi comuni translatione legimus.Sicut fluit cera.

מַהֲמָרָה Fouea.decipula.pedica.plaga uenatorum.nostra trãslatio legit miseria.p̃s.cxl.In miseriis nõ subsistẽt.Sed Hiero. in hebraica veritate traduxit sic.Deiicies eos in foueas ut non resurgant.

הֵן En.ecce.ut Geñ.xxx.pro eo quod nos habemus . Gratum habeo quod petis.hebręi legunt.Ecce tantum fiat secundum uerbum tuum.

esse adamãta, sic nominatũ q̊d frãgat et diuidat robustissimas gẽmas.

הֲלֹם Huc.illuc.ut primo Regũ.x. Vtrum nam uenturus esset illuc. Inde nostra translatio uersum hũc primo Regũ.xiiij.sic habet. Et ecce multitudo prostrata et huc illucq́ fugiens.quod hebręi dicunt expectauit.fregit.dissipauit.diuisit.nõ enim hoc loco aduerbiũ esse potest, sed uel uerbum u el participium.

הֵם Pronomen masculini generis tertię personę pluralis numeri. p̃s xcv.Et isti nõ cognouerunt uias meas. p̃s.xxxviij. Et lumẽ oculorum meorum et ipsum non est mecũ. & ponitur quandoq́ pro uerbo substantiuo. ut Geñ.xlviij. Et respondit filij mei sunt.& per paragogen recipit he aspirationẽ הֵמָּה p̃s.xx. Ipsi obligati sunt et ceciderunt. & accipit per prothesin mem ut מֵהֶם et significat illi.quod translatio nostra diuisit dicens.ex eis.Ezechielis.vij.Non ex eis et non ex populo,neq́ ex sonitu eorũ.hoc sic exponunt hebręi.non illi.nõ diuites. non illi illi . vbi fit geminatio secundum eorum doctrinam pro filiis filiorum suorum.quod etiam translatio chaldaica Ionethę probat.

הָמַם Fremuit.personuit.vociferauit.Hiero.traduxit vexauit. Isaię xxix.Neq́ uexabit cũ rota plaustri . q̊d hebręi sic.Et personabit rota plaustri eius siue fremet.Significat etiã perdidit.cõsumpsit. interfecit. cõturbauit.Id q̊d supra in uocabulo הִים ostẽsum est in primo eius significato.secundo Regum.xxij.Fulgura et consumpsit eos. Similiter psalmo.xviij.Fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

הָמָה Cõturbatus est. fremuit. tumultuauit.rumores fecit.clamauit.stridit.Hiero.trãstulit sonuit.Isaię.xvi.Super hoc uenter meus ad Moab quasi cithara sonabit.& eiusdẽ.xvij.vt mltitudo maris sonãtis. sed postea ca.xxij.traduxit frequentiã.vrbs frequẽs.vbi hebręi exponũt vrbs clamoris siue rumoris.Inde הָמוֹן sonitus. fremitus . clamor.& ex eo trãslatio nr̃a legit ppl̃m,hoc est uulgũ et plebẽ tumultuãtem.Isaię ubi supra ca.xvi.Auferet̃ gloria Moab super omni populo multo.ut ĩferius patebit.et in hac significatiõe traduxit Hieronymus Amos quinto.Aufer a me tumultum carminum tuorum.

ſcum.& ab eo fit etiã uerbũ.ut ſi dicerẽ ab ultra ultrare,ſicut ab intra intrare.Micheę.iiij.pro eo quod nos legimus. Et eam quę laborauerat in gentẽ robuſtam.hebraica ueritas habet,ſi latine dicere liceret.Et ulterioratã in gentem robuſtã.q̃d.lxx.volentes exprimere traduxerũt. Et repulſam hoc eſt procul pulſam in gentem fortem. ſignificat igitur remote tam a loco quam a tempore.

חָלָה Inique egit. praue geſſit..idem cum ſuperiori uerbo חָלַל in ſecundo eius ſignificato.Iob.iiij.Et in angelis ſuis reperit prauitatẽ.

הָלַךְ Tranſiuit.iuit.ambulauit.abiit.p̃s.i.Beatus uir qui non abiit. Et p̃s.cxix.Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini.& p̃s lxxiij.Et lingua eorũ trãſiuit in terra.Inde nomẽ uerbale הֲלִיכוֹת Iter.ambulatio.Habacuk.iij.Ab itineribus ęternitatis eius.

הָלַם Quaſſauit. concuſſit. Hiero.interpretatur cecidit penultima producta.Iudicũ.v.Vngulę equorꝝ ceciderũt ideſt percuſſerũt. Sed ſecundũ magiſtros hebręorũ de equo qui quatit ungulam uelociter currendo dicitur הָלַם Sed cũ quatit non currendo dicĩ דָּהַר ut ſupra in daleth.Item ſignificat peſſundare. conculcare. Iſaię.xvi. Domini gentium exciderunt pro conculcauerunt.

הוֹלֵם Percutiens ſiue percuſſor.a ſuperiori uerbo deriuatũ nomẽ vt Iſaię.xli. Percutiens malleo eũ q cudebat tũc tẽporis. ab הָלְמָה Iudicum quinto.Percuſſitq; Siſaram.

הַלְמוּת Malleus.ut uerſu ſupradicto Iudicum quinto.Et dexterã ad fabrorum malleos.

יַהֲלֹם Lapis precioſus.quem nominauit tranſlatio noſtra Iaſpidẽ. Exodi.xxviij.In ſecũdo carbũculus ſapphirus et iaſpis.vbi legitur hęc dictio per prótheſim iod.ſed ſcribit doctiſſimus Abraham filius Ezrę, quod hiſpanus quidam in literis excellentiſſimus dixerit hunc lapidẽ

הלל Laudauit.laudem dixit.ut ps.cxix.Septies in die laudem dixi tibi.& ps.cl.Omis spiritus laudet dnm.ubi ponit תהללו יה inde allelu ia, duę sunt dictões hallelu uerbũ imperatiui modi pluralis numeri. ia uero est unũ de diuinis nominibus.et significat deũ siue dñm. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia ca. de sacra vnctione.Allelu ia significat laudate dñm . Consueuerũt aũt verbũ hoc et gręci et latini sine aspiratione tam in prĩcipio quã in fine scribere.eo q̃d tantũmodo hebraica penes nos aspirant ea,quę p heth idest dasian hoc est forti aspiratione scribunt.cętera quę psilen habẽt. idest quę per he scribuntur,apud nos carent aspirationę.vnde cũ hebręi dicant halleluiah.nos scribimus alleluia.

הלל Insaniuit.inique egit.ps.lxxv.Dixi iniquis nolite inique agere. quod Hiero.traduxit.Dixi inique agẽtibus.nolite inique agere. Alij exponũt.stolidis stolide agere siue stulte. iuxta paradoxũ Ciceronis. Omnes stultos insanire.Inde insania et stulticia et error הוללות vt Ecclesiastis.vij.Et ut cognoscerẽ impietatẽ stulti,et errorẽ ĩprudentium.& eiusdẽ.x. Initiũ uerborũ eius stulticia, et nouissimũ oris illius error pessimus.Ex deriuatis huius et superioris uerbi ꝓpter literarũ vtriusq; similitudinẽ sępe cõtingit interpretationũ uarietas.ut ps .cij. Et qui laudabãt me aduersum me iurabãt.Hiero.sic. Exultãtes per me iurabãt.hebręi nostri sic.Insultãtes mihi uel infatuãtes me,cõtra me iurabãt.Inde illud Nahũ.ij.In itineribus cõturbatę sunt quadrigę.pro q̃ lxx.interpretes traduxerũt.cõfundentur currus. pro inique agentur. idest ducentur currus.

הלל Splenduit.luxit.Iob.xxix.Quando splendebat lucerna eius super caput meũ.vbi solum ponitur unum l fortificatum per dagges & hirek in prima.est enim officium dagges ut cõpleat defectus. de quo plenius in arte grammatica.& Isaię .xiij. Quoniam stellę cęli et splendor earum non expandent lumẽ suum.de q̃ superius uide in אהל

הלאה Trans.ultra.Amos.v.Et migrare uos faciam trans dama-

היך Quomodo.primo Paralip.xiij.Quomō possum ad me introducere arcam dei.Et conuertit he in aleph.de quo uocabulo dixi superius in prima litera.

חים Perdidit.interfecit.& inuenitur per syncopam iod literę. Deuteronomij.vij.Et interficiet illos donec penitus deleat. ubi ultimum mem non de substantia uerbi,sed pronomē relatiuū pluralis numeri est.& in sententia prędicta inuenies eius nomen uerbale.

הים Clamauit.fremuit.cōturbauit.cōmouit. tumultuauit.rumores fecit.īpetuose rumigerauit.ut p̄s.lv.pro eo q̄d nos legimus.Contristatus sum in exercitatiōe mea et cōturbatussum.hebraica ueritas habet. Lamentabor in sermone meo et tumultuabor . Quod Hiero. futurū mutans in prętéritū traduxit sic. Humiliatussum in meditatione mea et conturbatus.& Ruth.i.vbi hoc uerbū perifrasticos circumlocutus est interpres dicens.Quibus urbem ingressis,velox apud cunctos fama percrebruit. cum sic hebraice legatur.Et factum est cum uenirent in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis,et dixerūt . Num hęc est Noami?

הין Voluit.paratus fuit.ut Deutero.i.Cumq; instructi armis pergeretis in montē.pro quo hebręi legunt. Voluistis ascendere montem. vel parati eratis ascendere.

הין Mensura liquorum.ut Exodi.xxix.Et quartam partem hin:

היכל Regia.palatiū.domus dominica.quā Gręci kyriakin, Germani kyrchen.Latini templum uocāt.iij. Regū.vi. Et porticus erat ante templū.et cętera illic similia.addit̄ aūt sępe iod post he per prothesin, et fit quatuor literarū.sed nunq; est nisi dictio dissyllaba.declinat̄ autē in plurali tā masculine quā fœminine. Et nota dn̄m per Ieremiam ter hoc nomē ꝓtulisse. Ieremię.vij.Nolite cōfidere in uerbis mēdacij dicentes . Templum domini templum domini templum domini est. Nihil enim spiritussanctus frustra loquitur.

הכר Obruit.stupefecit.adduxit in admiratione uel in alienationē mentis.attonitum fecit. Quod Hieronymus oppressit interpretatur. Iob.xix.Et non erubescitis opprimentes me.

quod erat extructum.et eiusdem.iiij.Nam et reges fortissimi fuerunt in Ierusalem.& sepe mutatur vau in iod et econuerso.ut infra dicetur in הָיָה

הַוָּה Corruptela.peruersitas.quod Hieronymus desyderiũ trãstulit,fortasse putãs esse ab אַוָּה de q̃ superius tractauimus.ut Micheę vij.Et magnus locutus est desyderium animę suę.nam aliter traduxit in p̃s.xxxviij.de hebraica ueritate.Et inuestigantes mala mihi,loquebãtur insidias.sed cõmodius ante eum.lxx. matęotitas idest uanitates interpretati sunt.& Isaię.xlvij.putauerunt recte dici foueam in quam quis incidit.quod esse potest descriptio peruersitatis. verũtamen illic Hieronymus aliquãto melius sic enũciauit. Irruet super te calamitas. hebręi autẽ hoc mõ.Et cadet in te puersitas quã nõ poteris expiare.

הוֹי Vę.ut Ieremię.xxij.Vę frater et vę soror.non plangent eum.vę domine et uę inclyte.& inuenitur per defectum literę iod.ut supra. Hieronymus super Isaiam.xxix.scribit eam interiectionem quãdoq3 vocatiuo casu dici.

הוֹן Copia diuitiarum.Prouer.xiij.Est quasi pauper cum in multis diuitiis sit.quod paulo inferius substantia transfertur.ut substantia festinata minuetur.significat etiam satis uel sufficientia. Prouerbiorum xxx.quartum q̃d nunq̃ dicit sufficit.et ignis uero nunq̃ dicit sufficit

הָזָה Dormitauit.quod uocabulũ circumlocutus est Hieronymus. Isaię.lvi.Videntes uana.dormiẽtes.et amãtes somnia.Et.lxx.sic.Somniantes.lectulum amantes.dormitantes.

הִי Vę.hei.uox doloris.vt Ezechielis.ij.Et scriptę erant in eo lamentationes & carmen & uę.

הִיא Hęc.illa.ipsa.& sępe capitur pro participio seu uerbo substantiuo.ut Gẽn.xij.Quare non indicasti mihi quod uxor tua esset.

הָיָה Fuit.erat.Gẽn.x.hic erat robustus corã dño.verbũ substãtiuũ.

הָיָה Corrupit.destruxit.adnihilauit.et in passiuo euanuit. periit.fugit.Danielis secundo.Et somnus eius fugit ab eo.

perſonam ſenis.& Danielis.v.Deum qui habet flatum tuum in manu ſua non glorificaſti.Inde nomen הָדָר ideſt magnificentia.gloria. decor.ſiue honor.ut p̄s.cxlv.Magnificentiam gloriȩ ſanctitatis tuȩ lo quent̄.quod aliquanto comodius traduxit Hieronymus. Decorem gloriȩ magnitudinis tuȩ et uerba mirabilium tuorum loquar. niſi q̊d hod laudem & confeſſionem ſignificat,non magnitudinem. Item Da nielis quarto.Et in gloria decoris mei.

הֶדֶר Decor.et ſcribitur ſex punctis.ut Danielis.xi.Et indignus de core regio.lxx.traduxerunt lamprotis ideſt claritudo ſeu ſplēdor.p̄s. cx.In ſplēdoribus ſanctorum.quod Rabi Salomon gallus exponit ſic. Hoc tibi contigit in puritate claritudinis ſanctȩ,quȩ fuerat in te ab ute ro matris tuȩ.Hiero.in pſalterio hebraicȩ ueritatis intellexit res literā pro daleth.qua ſimilitudine abductus,interpretatus eſt. In montibus ſanctis.& aſſumit in fine he aſpirationē,ſiue coniunctim thau,fitqꝫ fœ minini generis.ut Prouerbiorum.xiiij.vbi tranſfertur pro dignitate. In multitudine populi dignitas regis.

הֲדוּרִים Amfractus et abrupta uiarum.& circuitus et ambages. quod Hieronymus traduxit glorioſos.Iſaiȩ.xlv.Et glorioſos terrȩ hu miliabo.ſed Ionethas chaldȩus ſuraia.vnde illud exponunt hebrȩi ſic. Et abrupta uiarum ȩquabo.

הוֹי Vȩ.heu.Amos.v.Et in cunctis quȩ foris ſunt dicetur vȩ uȩ.

הוּא Hic.hoc.idem.uel ipſe.ut Geneſis.xliiij.Qui furatus eſt cyphū ipſe ſit ſeruus meus,vos autem abite.

הוֹד Laus.confeſſio.ut primo Paralip.xxix.Tua eſt domine magni ficētia et potētia.et gloria atqꝫ uictoria.& laus.& p̄s.ciij. Confeſſionē & decorem induiſti.omnia ab eo deriuata ſignificant virtutem et ma gnidecentiā et confeſſionē.Inde יְהוּדָה ſcilicet a cōfeſſione laudis ac laudatione.Gen̄.xlix.Iuda te laudabunt fratres tui.

הָוָה Erat.fuit.ut Eccleſiaſtis.ij.pro eo quod tranſlatio noſtra habet. Quid enim proderit homini de uniuerſo labore ſuo.hebrȩi legunt. Nam quid eſt homini de uniuerſo labore.Et Ezrȩ quinto.Templum

הד Sonitus seu strepitus.et uerius resonantia siue echo. vnde illud Ezechielis.vij. Prope est dies occisionis et nō glorię montium. quod Symmachus traduxit. Prope est dies festinatōnis et nō recrastinationis.et.lxx.sic.appropinquauit dies nō cū perturbatione neq; cum doloribus. Theodotion autem. Prope est dies famis non glorię montiū. Sed huius idiomatis periti sic interpretantur.prope est dies clamoris. eiulatus.seu luctus.et nō echo uel sonitus montiū. talis enim fictus & non uerus est hominū sonus,qui inter altissimos montes uocē nostrā imitari conatur.vnde הידד idest clamor seu strepitus.quod Hiero celeuma transtulit.Ieremię.xxv.Celeuma quasi calcantiū concinetur. ita enim uulgo dicitur,quamuis apud gręcos mediante s regulariter celeusma scribēdum sit.Est aūt celeusma clamor nautarū et mutua cohortatio.ut apud Martialē.Lętos tigitis ad celeusma remos. traduxit etiam Hieronymus alias idem uocabulū pro uoce calcantium. ut Isaię xvi. Vox calcantium irruit.vocem calcantium abstuli.

הדה Posuit.extendit.porrexit.misit.ut Isaię.xi.Et in cauernam reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet.et inuenitur quandoq; he primę syllabę mutari in iod secundū doctrinā Rabi Iudę qui exponit dictam sententiam sic.Et in cauernam reguli ablactatus mittendo mittet, aut ponens ponet.sicut threnorum.iij. Et posuerunt lapidem super me.de hoc infra dicemus in litera iod.

הדך Conculcauit.cōtriuit.ut Iob.xl.Et cōtere impios in loco suo.

הדום Scabellum.Isaię.lxvi.Terra autem scabellum pedum meorū. & p̄s.cx.Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

הדס Myrtus. ut Nehemię .viij.Frondes myrti et ramos palmarū. & Isaię.lv.pro vrtica crescet myrtus.

הדף Pulsauit.p̄pulit seu impulit.Numeri .xxxv. Si per odiū quis hominē impulerit.& alibi Hieronymus deleuit interpretatus est,magis sensum de sensu,quam uerbum e uerbo.Deuteronomij.vi. Vt deleret omnes inimicos tuos coram te.

הדר Decorauit. glorificauit. honorauit. Leuitici .xix. Et honora

bunt in gutture ſuo. quod non eſt recte tranſlatum de ſeptuagin/ta qui grece traduxerũt φωνισουσιν phoniſuſin debebat igitur iuxta proprietatem grecitatis dicere,non vociferabunt vel loquentur, vel modulabũtur.ſed Hieronymus de hebraica ueritate cõmodius inter/pretatur.Nõ ſonabunt in gutture ſuo.nos exponere poſſumus. non diſſertabunt.vnde logicã.rhetoricam.et poeticã.hebrei ſub uno artis vocabulo cõprehendentes הִגָּיוֹן nominant quaſi ut Cicero ait in topicis rationem diſſerendi. ſeu etiã modulos ſiue ſonos effingendi. quod Hiero.meditationẽ traduxit.ps.xix.Et meditatio cordis mei in cõſpectu tuo ſemper.Iſaię.lix.Locuti ſumus de corde uerba mẽdacij. Et in eodem ca.Quaſi columbę meditãtes gememus. nam columbarũ et turturum uox dicitur gemitus.Inuenitur etiam geminato gimel ps. xxxix.In meditatione mea exardeſcet ignis.

הָגָה Abſtulit.amouit.ut Iſaię.xxvij.pro eo quod nos legimus. meditatus eſt in ſpiritu ſuo duro per diem ęſtus.docti hebręorũ magiſtri legunt abſtulit ſcilicet fructus in uento ſuo duro per dies orientales. vnde eſt illud Prouerbiorum.xxv. Aufer rubiginem de argento.& aufer impietatem de uultu regis.

הָגֻן Directum.paratum.ſecundum Rabi Ionam.ut Ezechielis.xlij. pro eo quod nos legimus. Quę uia erat ante ueſtibulum ſeperatum per uiam orientalem ingredientibus.magiſtri hebręorum ſic legunt. Oſtium in capite uię,ęregione antemuralis recta.hoc eſt directe uer/ſus pomerium ſiue peribolum uia ſubſolana ingredientibus. Noſter Lyra cum multis aliis interpretibus hoc loco proprietatem uocabuli non accurate aſpexit.exponit enim clauſuram organizationis putans hic הֲגִינָה idem eſſe quod נְגִינָה inſtrumentum muſicum. quod ipſe appellat organum in titulo pſalmi quarti. Ad uictoriam in organis pſalmus Dauid.Et utitur longa perifraſi ad unius tantum uo cabuli errorem colorandum.quanquam et Hieronymus quoq; illud capitulum ſe neſcire fatetur,propter interpretationum obſcuritatem, allegans illud Socratis.Hoc ſcio quod neſcio.

h dolentis interiectio, cui ſępe additur in principio aleph.
a vt Ioelis primo. Aa diei. Et Ieremię primo. Aa domine neſcio loqui.

הָא Ecce. ut Geneſis quadrageſimoſeptimo. pro eo quod legimus. Accipite ſemina & ſerite agros. hebraica ueritas ſic habet. Ecce uobis ſemen, ſerite terram.

הָבַל Vacauit. euanuit uel vanus factus eſt. Inde vanitas uel uacuũ. quæ dictiones ambæ in una ſententia inueniuntur. Ieremiæ ſecundo. Et ambulauerunt poſt uanitatem, & vani facti ſunt. Sic Eccleſiaſtis primo capitulo. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. ideſt adnihilatio quædam.

הָבְן Alij Elephantem. alij pauonem. alij arborem uocant hebenum. & ideo uarie tranſferunt locum hunc Ezechielis viceſimoſeptimo. Dentes eburneos & hebeninos comutauerunt in precio tuo. Septuaginta. Dentes elephantinos & ijs qui introducebantur reddebas merces tuas. Hieronymus in commentariis exponit. Dentes eburneos eloquentiæ candorem pollicentes, verumtamen hebenini ſunt ideſt nigri coloris.

הָבַר Aſtrologus. Quod Hieronymus iuxta Symmachum & Theodotionē Augurem interpretatur. alij aruſpicem. Iſaię quadrageſimoſeptimo. Saluent te augures cęli qui contemplantur ſydera. Rectius ſeptuaginta ſic traduxerunt. Saluam te faciant aſtrologi cęli.

הַבְהַב Oblatio. donum. munus. Oſeę octauo. Hoſtias offerent. quod ſeptuaginta ſic. Simulant hoſtias. & ſecundum Dauid Kimhi in comentariis ſuper duodecim putatur ortum eſſe uocabulum a יָהַב ideſt obtulit. adduxit. attulit. per geminationem ſic dictum.

הָגָה Diſſertauit. meditatus eſt. diſputauit. ratiocinatus eſt. locutus eſt. ſonos ſeu uerba compoſuit. ut pſalmo ſeptuageſimoſeptimo. Et meditabor in omnibus operibus tuis. & pſalmo. cxv. Et non dama

riget manſuetos in iudicio.& in eodem.dirige me in ueritate tua.

דרך Via.ut Numeri.xxi.Via regia gradiemur.& ps.i. Via pecca torũ peribit.et Ezechielis.xix.Vnũquemq; iuxta uias ſuas iudicabo. Inde uerbum Abacuk.iij.Viam feciſti equis tuis in mari.

מדרך Veſtigium.ut Deutero.ij.Quantum poteſt unius pedis calcare ueſtigium.

דרך Traxit.tetendit.ut threnorũ.ij.Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus.& ps.lxiiij.Intenderunt arcum rem amaram. Hieronymus, Tetenderunt ſagittas.

דרכמן Drachma uel ſolidus.ut Eſrę.ij.Auri ſolidos quadraginta millia & mille.

דרם Meridies.ut Deuteronomij.xxxiij.Mare & meridiem poſſi/debit.et idem eſt quod נגב uel תימן

דרש Quęſiuit.ut Leuitici.x.Cũ quęreret Moyſes,exuſtũ reperit.

דשא Pullulauit.germinauit.herbam fecit.Ioelis.ij.Quia germina uerũt ſpecioſa deſerti.Inde דשא herba tenera et recens orta.Gen̄ primo.Germinet terra herbam uirentem.ea enim herba quando tra ctu temporis conſolidata fuerit dicitur עשב

דשן Pingueſcebat ſeu pinguefactus eſt.ut Deutero.xxxi.Cumq; comederint et ſaturati craſſiq; fuerint.inde pinguedo per ſex puncta. pſalmo.lxiij.Sicut adipe et pinguedine.

דשן Cinis.ut Leuitici primo.In loco in quo cineres effundi ſolẽt. hebraice.In locum cineris.vnde uerſum hunc pſalmi.xx.Et holocau/ ſtum tuum pingue fiat.exponunt hebręi quidã.& holocauſtum tuũ incineretur ſemper.

דת Lex.conſtitutio ſeu ius.Eſter.i.Scientiũ leges ac iura maiorum.

no & pario stratum lapidē. & dicunt eum lucere sicut meridiem. unde nomen accepit. Nam דרום significat meridiem.

דרור Libertas. remissio. Leuitici. xxv. Et uocabis remissionē cun ctis habitatoribus terrę tuę. Inde quod est liberum uocatur דרור vt Exodi. xxx. Sume tibi aromata prima myrrhę electę, idest eius quæ libere fluit atq; sua sponte, non demum inciso cortice. Inde quędā auis dicta est דרור quam quidam irundinem uocant. quia apud homi nes etiam in domibus libere nidificat absq; ullo timore. sicut Burgeñ. in additione psalmi. lxxxiiij. sentit. translatio. lxx. interpretatur trygo na idest turturem. sed Hieronymus auem, genus pro specie.

דראון Opprobrium. Danielis. xij. Alij in ignominiam et oppro briū semper. q̄d orthographia decepti transtulerunt. vt uideāt semp.

דרבן Stimulus. primo Regum. xij. Vsq; ad stimulum corrigendū.

דרגא Gradus super muros seu in turribus, ut supra diximus in uer bo גרם Inde Hieronymus maceriā traduxit. Canticorꝝ. ij. In cauer nis macerię. & Ezechielis tricesimooctauo transtulit sepes. Et cadent sepes et omnis murus. Sed postea in commentariis se corrigens, expo nit munitiones. quod rectius idiomati consonat. & Lyra dicit fortali tia. quæ Ionethas chaldęus appellauit magdalaia. Sunt autem secun dum Rabi Salomonem petræ erectæ & impendentes quasi casuræ videantur. Onkelus chaldęus nominat gradus dragin Exodi vigesi mo. Non ascendes per gradus.

דרדר Sentis. spina. carduus. Genesis. iij. Spinas et tribulos ger minabit tibi.

דרך Incessit. iuit. calcauit. ambulauit. Deute. i. et ipsi dabo terrā quā calcauit. et Nūeri. xxiiij. Orieť stella ex Iacob. q̄d hebręi legūt. Incessit stella de Iacob. sed Onke. exponit chaldaice. q̄d eleuabiť rex de domo Iacob. Itē significat direxit. hoc est recte fecit incedere. ut p̄s. xxv. Di

דנג Cera.ut Micheę primo.Sicut cerà a facie ignis.

דעך Contriuit.extinxit.consumpsit.Prouerbiorȝ.xx.Qui maledicit patri suo et matri extinguetur lumē eius in mediis tenebris. & Isaię xliij.Contriti sunt.quasi linum extincti sunt. et pro eo quod habetur psalmo.cxviij.Circumdederunt me sicut apes. exarserunt sicut ignis in spinis.quodq; Hieronymus traduxit. Extincti sunt quasi ignis spinarum.hebręi legunt.consumpti sunt et dissipati.

דפי Opprobrium.vitium.calumnia.scādalum. ut p̄s.l.Et aduersus filium matris tuę ponebas scandalum. Hiero. traduxit opprobrium.

דפק Pulsauit.Canticorum.v.Vox dilecti mei pulsantis.& Genesis xxxiij.Quas si plus in ambulando fecero laborare morietur uno die. verius sic.Et pulsatę uno die morientur.

דקק Attenuauit.subtiliauit.cominuit.contriuit.ut Exodi.xxxij.Cō bussit et cōtriuit.& Isaię.xxix.Et erit sicut puluis tenuis.& p̄s.xviij.Vt lutum platearum delebo eos.Hiero.proiiciā eos.hebręi attenuabo uel conterā eos.aliqui hebręorum errore similitudinis vau et res dicunt euacuabo eos.

דק Tenuem habens pellem super pupilla oculi.quod Hieronymus lippus transtulit.Leuitici.xxi.Si gibbus si lippus.

דוק Pellis.membrana.cutis.tela aranearum.Hieronymus traduxit nihili. Isaię.xl.qui extēdit uelut nihili cęlos. Lyra exponit telā. hebręi cortinam.seu pelles.

דק Exiguus.tenuis. puluis.propter subtiliationem. ut Isaię.xl.Ecce insulę quasi puluis exiguus.

דייק Tormentum bellicum.quod bombardam uocant, eoquod cō terat et comminuat muros.quod Hieronymus munitionem transtulit.Ezechielis.xxvi.Et circumdabit te munitionibus.

דקר Perfodit. transfixit. confixit.Zacharię.xij.& aspicient ad me quem confixerunt. et Numeri.xxv.Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierem.

דר Lapis precio sus.ut Ester primo.Super pauimentum smaragdi

nem nostram secundum similitudinem nostram. cuius proprietatem Moyses egyptius libro perplexorum primo explicauit. Significat etiā excidit. proiecit. diruit. vastauit. compescuit. consumpsit. finiuit. Oseæ x. Transire fecit Samaria regem suū. vbi translatio. lxx. melius, scilicet. Proiecit Samaria regem suum. et eiusdem. xi. vbi nos legimus. Sicut mane transiit pertransit rex. lxx. habent. Mane, proiectus est rex. Quod varie quidem in multis locis transferunt multi. ut Osee. iiij. Nocte ta cere feci matrem tuam. pro quo. lxx. Nocti assimilaui matrem tuam. hebrei exponunt. Compescui congregationem tuam. sic Sophonie. i. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta. Assimilatus est omis populus Canaan. hebrei exponunt. Excisus. perditus. et deuastatus est. ut dicit Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim. Solent itaque promiscue interpretari tam a superiori isto quam ab illo uerbo deriuata. ut Isaie. vi. Ve mihi quia tacui. secundum hebreos. Foedatus & deuastatus sum. Aliter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere. ut ps. xlviij. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare. ut ps. l. Existimasti inique quod ero tui similis. & Hieronymus sic. Existimasti me futurum similem tui.

דִּמְיוֹן Similitudo. ut ps. xvij. pro eo quod nos legimus. Susceperūt me sicut leo paratus ad predam. hebraica ueritas habet teste Hieronymo. Similitudo eius quasi leonis desyderantis predam.

דֹּמֶן Sterquilinium. ut Ieremie. viij. In sterquilinium super faciem terre erunt.

דָּמַע Plorauit. lachrymatus est. ut Ieremie. xiij. Plorās plorabit & deducet oculus meus lachrymā. vbi et uerbū et deriuatū inde nomen inuenies. significat etiā liquorē. Exodi. xxij. pro eo q̄d nos habemus. Decimas et primitias tuas nō tardabis offerre. exponūt hebrei. plenitudinē tuā scilicet frugū. et liquorē tuū scilicet uini uel olei ne differas.

דַּמֶּשֶׂק Damascus. Amos. iij. In plaga lectuli et in damasci grabato. vbi plures hebreorū magistri uolūt daleth abundare quasi syllabicā adiectionē, ut alias sepe inuenitur quod supra docuimus. vt sit sensus super cruribus seu sustentaculo grabati. & Genesis. xv. Et filius procuratoris domus mee iste damascus Eliezer.

Gen̄.xix.Egressus ad eos Lot ac post tergū claudens ostiū. & pluralit̄ declinat̄ cū masculina et fœminina terminatōne. et inuenit̄ per apocopen דַּל p̄s.cxli.Et ostium circumstantię labiis meis. quod Hieronymus traduxit. Serua paupertatem labiorum meorum.

דָּם Sanguis. ut Gen̄.ix. Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius. & pluraliter secundū hebręos Gen̄.iiij.pro eo quod habemus. vox sanguinis fratris tui clamat ad me. illi legunt. vox sanguinum fratris tui clamāt ad me. in plurali numero. quāuis Onkelus chaldęus etiā nobiscū singulariter traduxerit. sic comuniter apud nos in singulari transfertur, vbi apud hebręos in plurali ponitur. ut Zacharię.ix. Et auferam sanguinem eius de ore eius. nisi quando crimen capitale et pœnam ultimi supplicij significat. ut p̄s.li. Libera me de sanguinibus. idest a pœna sanguinis. et etiā singulariter. quod Hieronymus noxā interpretatus est. Numeri.xxxv. Absq; noxa erit qui eum occiderit. sic et pluraliter. Deutero.xix. Ne sis sanguinis reus. q̄d de uerbo ad uerbū hebraice legit̄. eritq; super te sanguines. i. ultimum supplicium, seu pœna sanguinis. significat etiam דָּם vinum rubeum. ut Deuteronomij.xxxij. Et sanguinem vuę biberent meracissimum.

דָּמַם Quieuit. siluit. expectauit. threnorū.iij. Bonum est prestolari cum silentio salutare domini. & p̄s.cvij. Et statuit ꝓcellā eius in aurā. quod Hiero. traduxit. Statuet turbinem in tranquillitatem. idest silentium uel quietem. sic Iosuę.x. pro eo quod nos habemus. Sol contra Gabaon ne mouearis. hebręi legunt. Sol contra Gabaon quiesce uel sile uel expecta. tunc sequit̄. & stetit. i. quieuit. Inde id q̄d in p̄s. lxij. legimus. Nonne deo subiecta erit anima mea. Hieronymus de hebraica ueritate transtulit. Attamen ad deum silētium anima mea. et infra. Verumtamen deo subiecta esto anima mea. verius multo Hieronymus. Verumtamen deo tace anima mea.

דָּמָה Assimilauit. similis factus est. ut p̄s.cxliiij. homo uanitati similis factus est. & Ezechielis.xxxi. Cui similis factus es in magnitudine tua. Inde דְּמוּת similitudo. Gen̄.i. Faciamus hominem ad imagi-

mentariis super Isaiam. Ionathas chaldeus interpretatur erectionem.

דָּלַח Fastigiũ. culmẽ. secundũ aliquos Isaię. xxxviij. Dũ adhuc ordi rer succidit me. pro a summitate. alij a languore et miseria.

דָּלַח Erexit. eleuauit. ut p̃s. xxx. Exaltabo te dñe quoniã suscepisti me. pro quo hebręi exponũt. quoniã eleuasti me. q̃d putarẽt aliqui cõ cordare dicendo suscipere est sursum capere, hoc est eleuare. nisi. lxx. traduxissent elabes simplicit̃. i. ęcpisti. Hiero. traduxit, quoniã saluasti me. Rabi Iacob filius Eleazari scribit p patha sub daleth. Prouer. xxvi vbi nos habemus. quomõ pulchras frustra habet claudus tibias, sic in/ decẽs est in ore stultorꝫ parabola, hebręi legũt. erigite crura a claudo & parabola in ore stultorum.

דָּלִיּוֹת Rami. palmites. frondes. Ezechielis. xvij. Respicientibus ra mis eius ad eam. & infra. palmites suos extendit ad illam.

דָּלַח Turbauit. Ezechiel̃. xxxij. & nõ conturbabit eas pes hominis vltra, necꝫ ungula iumentorum turbabit eas.

דָּלַף Stillauit. ut Iob. xvi. Ad deũ stillat oculus meus. & p̃s. cxix. pro eo q̃d trãslatio. lxx. habet. Dormitauit aĩa mea prę tedio. Hiero. de he braica ueritate rectius traduxit sic. destillauit anima mea prę stulticia.

דָּלַק Persecutus est. succẽdit. Abdias. & erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula, & succendent in eis. & Prouer. xxvi. pro eo q̃d habemus sic. labia tumẽtia cũ pessimo corde sociata. hebręi legũt. labia ardẽtia uel ꝑsequentia. inde nomẽ uerbale ardor. Deu. xxviij. Percutiet te dñs egestate. febre. frigore. et ardore. significat etiã ꝑsequi. ut Geñ. xxxi. et ob q̃d pctm̃ meũ sic exarsisti post me. ꝓ q̃ hebręi legũt. q̃d pctm̃ meũ q̃d insequutus es post me. & hęc ęquocatio diuersitatẽ facit in trãslationibus. p̃s. x. Dũ superbit impius incendit̃ pauper. vel secundũ Hiero. de hebraica veritate, In superbia impij ardet pauper. q̃d hebręi sic legũt. In superbia nocentiũ persecu/ tionem patitur pauper seu fugatur.

דֶּלֶת Ostiũ. ianua. ut Exodi. xxi. & applicabit̃ ad ostiũ et postes. &

Confregit in terra uitam meã. ideſt cõtriuit. & p̃s. xxxiiij. Et humiles ſpiritu ſaluabis. rectius Hieronymus. Et confractos ſpiritu ſaluabit. & quandoq; inuenitur poſitum vau pro aleph.

דכה Contriuit. quaſſauit. humiliauit. ut p̃s. li. Cor contritũ et humiliatũ deus nõ deſpicies. & in eodẽ. Et exultabũt oſſa humiliata. & ſignificat idem cum uerbo ſuperiore.

דך Egenus. inops. pauper. p̃s. ix. Et factus eſt dñs refugiũ pauperi. Cuius ſynonyma ſunt רש עני אביון דל מסכן et

דוכיפת Gallus ſylueſtris. uel ſecundum noſtram tranſlationem vpupa. ut Leuitici. xi. Vpupam quoq; et ueſpertilionem.

דלל Exhauſit. attenuauit. exiccauit. Iſaię. xix. Attenuabuntur & ſiccabuntur riui fluminum.

דל Miſer. pauper. inops. ut ſupra. & Leuitici. xiiij. Quod ſi paupẽ eſt & nõ poteſt manus eius inuenire quę dicta ſunt. declinat̃ maſculine et fœminine additis terminationibus. inde דלת nomẽ collectiuũ paupertas, ſicut iuuentus apud latinos. ut. iiij. Regũ ultimo. Et de pauperibus terrę reliquit uinitores et agricolas. vbi hebraice collectiue ponitur. & de paupertate terrę, ideſt de congregatione pauperum.

דלת Cęſaries. coma. ut Canticorum. vij. Et comę capitis tui ſicut purpura regis.

דלג Tranſiliuit. ſaltauit. Canti. ij. Ecce iſte uenit ſaliens in mõtibus, tranſiliens colles. & Iſaię. xxxv. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus.

דלה Hauſit aquam. Exodi. ij. Inſuper et hauſit aquam nobiſcum. & paulo ante. Quę uenerant ad hauriendam aquam.

דלי Situla. ut Iſaię. xl. Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulę.

דלה Eleuauit. ſuſtulit. Iſaię. xxxviij. Attenuati ſunt oculi mei. pro q̃ hebręi exponũt. Eleuati ſunt oculi mei. ſecundũ Dauid Kimhi in com

רחה Pepulit.euertit.puertit.errare uel labi fecit. ad mala induxit. decepit.supplantauit.et est idem cū superiori uerbo רוח ut psalmo xxxvi.Expulsi sunt nec potuerūt stare.et ps.cxl.Qui cogitauerūt supplātare gressus meos.idē nomē ybale.ps.lvi.et pedes meos de lapsu.

דחן Milium.ut Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi frumētum et hordeū & fabam.& lentem.& milium.& uiciam.

דחף Impetu festinauit.impulit.Ester.iij.Festinabant cursores qui missi erant.& eiusdem.vi.Et Aman festinauit.

דחק Oppressit.coartauit.coegit ui.ut Ioelis.ij. Vnusquisq; fratrē suum non coartabit.

די Sufficientia.abundantia.Malachię.iij.Et effudero uobis benedictionem usq; ad abundantiā.& Exodi.xxxvi.Eoq̄d oblata sufficerent & abundarēt.& Leuitici.v.Sin aūt nō potuerit offerre pecus.i. non sit sufficientia pecudis.Significat etiā satis.ut Isaię.xl.Et libanus nō sufficiet ad succendendū,et animalia eius non sufficient ad holocaustum idest non erunt satis.

די Transmigratio temporis.& comuniter sic reperit̄ cū mem מדי idest de tempore in tempus.ut Isaię ultimo.Et erit mensis ex mense.et sabbatum ex sabbato.

די Syllabica quędam adiectio est.et pręsertim cum iungitur beth literę uel caph.ut Ieremię.li.& labores populoꝝ ad nihilum & gentiū in ignem erunt.quasi diceret in די nihilum.& in די ignem.

דיה Miluus.ut Deutero.xiiij. Vulturem ac miluū iuxta genus suū. & plr etiā fœmīne.ut Isaię.xxxiiij.Illic cōgregati sūt milui alr̄ ad alteꝝ.

דיו Atramentū.ut Iere.xxxvi.& ego scribebā in uolumīe atramēto.

דיק Antemurale.propugnaculum.munitio. ut Ezechielis.iiij.Et ędificabis munitionem.

דכא Contriuit.cōfregit.contudit. suppressit.humiliauit.ps. cxliij. Humiliauit in terra uitā meam.pro quo Hiero. in hebraica ueritate.

pro eo quod legimus.Iudicare coram illo et expecta eum. Multi hebręorum exponunt,Iudicium coram illo.uel ultio.uel rigor.& in isto significato frequens est eius uocabuli usus apud magistros hebręorum, maxime autem cabalisticos.vnde est illud de angelorum locis ultionum & misericordiarũ.ut uidere licet in scholiis circa arborem decẽ numerationũ.ex qua illustris Ioannes picus Mirandulanus comes, ętate nostra omniũ nobilissimus philosophus,transtulit ꝓprietatẽ clementię et iudicij in suis conclusionibus cabalisticis. Hiero.etiam hoc nomen traduxit causam scilicet quę agitur in iudicio.ut Iob.xxxvi. Causa tua quasi impij iudicata est causam iudiciũq; recipiens.pro quo hebręi legunt.Iudicium iniqui compleuisti &c.

דִּיץ Lętatus est.ut Iob.xli.pro eo quod legimus.Et faciem eius pręcepit egestas.hebręi exponũt.Et coram eo letabitur mœror, uel ante ipsum gaudebit dolor.& profecto non tantũ miror translationẽ quãtum cõmentatorẽ nostrũ de lyra,qui pene semp transit perfunctorie. fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus. Sed laudo Aristotelis sententiam Amicus Plato maior amica ueritas.

דּוּר Durauit.habitauit.incoluit.ut p̃s.lxxxiiij.quam habitare in tabernaculis peccatorum. pro habitare enim chaldaica expositio hoc vocabulum traducit.

דּוּר Strues.Ezechielis.xxiiij.Compone quoq; struem ossiũ sub ea. Inde מְדוּרָה idest pyra rogus.ut eodem. Vę ciuitati sanguinum cuius ego grandem faciam pyram.

דּוֹר Aetas.duratio:generatio.ut Ecclesiastis.i. Generatio pręterit, & generatio aduenit.&pluraliter declinatur tam in masculino quam fœminino genere.deriuatũ fortasse a priori uerbo quasi quanto tempore homo in hoc sęculo hĩtat uel durat,ip̃a fit generatio uel ętas sua.

דּוּשׁ Triturauit.Michee.iiij.Surge et tritura filia Sion.et Isaię.xxv. Et triturabitur Moab sub eo sicut teruntur palę in plaustro.Inde.

דַּיִשׁ Tritura.Leuitici.xxvi.Apprehẽdet messiũ tritura vindemiã.

דִּישׁוֹן Pygargus. animal. Deutero.xiiij.Pygargum. orygem.alij nominãt vnicornem,eoquod Onkelus chaldęus trãstulerit רֵימָא

רִיב Certauit.disceptauit.litigauit.iudicio cõtendit.iudicauit.ut Geñ vi.pro eo quod nos legimus.Non permanebit spiritus meus in homine in ęternum.hebraica ueritas habet secundũ Rabi Salomonẽ et lyrã nõ disceptabit spiritus meus in ęternũ.quod ex chaldaica expositione licet intelligere.non erigetur generatio putrida contendere corã me in ęternum.Sed Rabi Iuda putat hoc ipsum uerbum a נָדָן esse deriuatum hoc loco,quod significat uaginã.ut.i.Paralip.xxi.Pręcepit dñs angelo et conuertit gladium suum in uaginam.et aphęresi locum esse quasi dicat dominus.nõ uaginabitur spiritus meus in homine.quem imitatur Burgensis in additionibus.quamuis eum quidã frater audaculus non intelligens neq; hebraicũ neq; gręcum, sicut sępe alias,ita in hac quoq; expositione multũ temere reprehẽdat. Sed ego non de sententia ut theologus,sed de uocabulis ut grãmaticus disputo.Item contentionẽ & iudicialẽ quandam argumentationẽ significant deriuata eius.ut.ij.Regũ.xix.Omnisq; populus certabat in cunctis tribubus Israel.idest quibusdã contentiosis mediis argumentabaẽ. quod uideẽ Ionathas chaldęus probare,cum exponit certabat.i.liquidabat seu iustificabat.Inde catasyncopen דָּן filius Iacob et Balę ancillę. unde cognominata est una de.xij.tribubus.Geñ.xxx.Iudicauit mihi dominus &c.et iccirco appellauit nomẽ eius Dan.&.xlix. Dan iudicabit pplm suũ.et secundũ quotidianam consuetudinẽ mutatõne vau in iod דַּיָּן .i.iudex.ut ps.lxviij.Patris orfanorum et iudicis uiduarũ. a uerbo דִּין idest iudicauit.ut ps.lxxij.Iudicabit populũ tuũ in iustitia. similiter Ecclesiastis.vi.Et non possit contra fortiorẽ se iudicio cõtendere. inde.

מָדוֹן Contentio.lis.rixa.ut Prouerbiorum.xv. Vir iracundus ꝓuocat rixam.Item eiusdem libri.xvi.Homo peruersus suscitat lites.et.xxi quam cum muliere litigiosa.Item eodem.quam cum muliere rixosa. idest litium siue rixarum.

מְדִינָה Prouincia.pręsidatus.ut Ester.i. Super centũ.xxvij.Prouincias.et sic dicitur a potestate iudicãdi.eoq̃d pręses sit iudex iudicũ.

דִּין Rigor.iudiciũ.nomẽ a superiori uerbo deriuatum.ut Iob.xxxv.

דודאי Violę Mandragorę.vt Canticorum.vij. Mandragorę dederũt odorẽ.Et Geñ.xxx.Reperit mãdragoras quas matri Lię dedit. & postea.nisi etiam mandragoras filij mei tuleris.

דוה Patiens.dolens.mœrens.vt threnorũ.i.Tota die mœrore cõfectam.maxime autẽ dicitur de patiente fluxũ.quasi זָבָה ut Leuitici xv.Ista est lex eius qui patit̃ fluxum seminis &c̃.et quę menstruis temporibus separatur.et quandoq; mutat̃ he litera in iod.ut threnorũ.i. Et cor meũ mœrẽs. inde nomẽ dolor.mœror.passio.angustia.ut Iob vi.Nunc prę angustia cibi mei sunt.assumit etiã quandoq; in principio mem.vt מַדְוֶה idest infirmitas seu passio.ut Deutero.vij. auferet dominus a te omnẽ languorem et infirmitates Aegypti.Significat etiam מַדְוֵי vestimenta.ut.ij.Regum.x.Et pręcidit uestes eorũ medias.videbimus in dictione mad.

דחה Eiecit.impulit.euertit.supplãtauit.detrusit.ut p̃s.xxxv.pro eo quod legimus.& angelus dñi coartans eos . Hieronymus rectius in psalterio de hebraica ueritate traduxit.Et angelus domini impellat.et p̃s.cxviij.Impulsus euersussum ut caderẽ . Hieronymus sic . Impulsus pellebar ut caderem.& p̃s.cxl. Qui cogitauerũt supplantare gressus meos.et p̃s.cxlvij.pro eo quod legimus.dispersiones Israelis congregabit.Hierony . traduxit melius de hebraica ueritate . Eiectos Israel congregabit.Item mutatione vau in iod דיח Lauit. ut Isaię.iiij.Et sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

דוך Triuit.concussit seu quassauit.inde מְדוֹכָה mortarium Numeri.xi.Frangebat mola siue terebat in mortario.

דום Tacuit.siluit.ut Leuitici decimo.Quod audiens tacuit Aaron. inde דוּמָה Cauerna.sepulchrum.infernus . ut psalmo nonogesimoquarto.Paulo minus habitasset in inferno anima mea. fortasse a fictione silentij.ut Virgilius in sexto.Dij quibus imperium est animarum umbręq; silentes.& chaos & phlegethon loca nocte silentia late. Item Hieremię.xlvij.Refrigerare et sile.

tus.ſtupidus. & quaſi ſyncopizans.

דָּהַר Concuſſit. fremuit in morem equi iraſcentis. item clamauit. Nahum.iij. Vox impetus rotę, et equi frementis.

תִּדְהָר Sapinus. arbor picea. ſeu alia cedri ſpecies. Hieronymus traduxit vlmum, Iſaię.xli. Ponam in deſerto abietem vlmum & buxũ ſimul. noſtri hebręi fagum exponunt.

דוֹב Vrſus. ut threnorum.iij. Vrſus inſidians factus eſt mihi.

דוּג Piſcator. mutatione iod in vau. Ezechielis.xlvij. Et ſtabunt ſup illa piſcatores. inde דוּגָה inſtrumentũ piſcatorium quo piſces capiuntur. tranſlatio noſtra quam nos legimus, neſcio quem feruorem ſignificari eo uocabulo uoluit. Amos.iiij. Et reliquias ueſtras in ollis feruentibus. Sed Aquila melius, et ad proprietatẽ linguę aptius interpretatus eſt, in lebetibus piſciculorũ. chaldaica tranſlatio piſcatoriam venationem intelligit.

דוֹד Patruus. hoc eſt patris frater. ut Leuitici.xxv. Qui uoluerit ex fratribus ſuis redimet eum aut patruus aut patruelis.

דוֹד Amatus. dilectus. ut Cantico.ij. Dilectus meus mihi et ego illi.

דוֹד Mamma. vber. ſecundum uulgatam tranſlationem Canticorum primo. Quia meliora ſunt ubera tua vino. Sed hebręi noſtri exponunt. Meliores ſunt dilectiones & amores tui quam vinum. Nos autem vbera interpretamur Canticorum ſeptimo. Ibi dabo tibi ubera mea. & Prouerbiorum ſeptimo. Veni inebriemur uberibus. Sed iſtius varietatis cauſa eſt orthografię varietas. Nam pro amicicia uel dilectione ſcribitur cum vau. ſed pro vberibus ſine vau.

דוּד Ahenum. ſiue caldarium ſeu magna olla. ut primo Regum ſecundo. Et mittebat eam in lebetem uel in caldarium. Hieronymus & ſeptuaginta tranſtulerunt cophinum. ut pſalmo octogeſimoprimo. Manus eius in cophino ſeruierunt. rectius ab olla tranſierunt. quod Hieronymus de hebraica veritate traduxit. Manus eius a cophino receſſerunt. Varietas hęc propter ſimilitudinem accidit literarum res et daleth. vt ſępe alias.

Et in nomine dei nostri magnificabimur. sic enim greca translatio habet. sed errauit in orthographia putãs uerbũ ipsum a gadol deriuatũ, cum sit ortum a dagal. unde Hieronymus in psalterio de hebraica veritate conatus est rectius traducere dicens. Et in nomine dei nostri ducemus choros. Quod ego magis ꝓprie dici putauerim, In nomine dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

דָּגָן Frumentum. ut. ij. Paralip. xxxij. Apothecas quoq; frumenti. vini & olei.

דָּגַר Incubuit seu fouit. ut solent aues super oua residere. Ieremiæ xvij. Perdix fouit, quę non peperit.

דָּדָה Perrexit. paululum & leniter mouit. item molliter incedẽdo ambulauit seu progressus est. Hieronymus traduxit uarie. Nam Isaię xxxviij. pro recogitatione ipsum accepit. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animę meę. idest secundum hebręos, Faciã progredi seu commouebo omnes annos meos ad amaritudinẽ. est enim transitiuum ad tertium. vnde daleth puncto dagges notatur per defectum tau. lxx. grece transtulerũt ut nos legimus admirabile. psalmo xlij. In locum tabernaculi admirabilis. Sed credo quod similitudo literarum res et daleth uarietatem hanc effecerit. sicut sępe alias. Nam Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur aliter. tacebo usq; ad domum dei. Iudęi exponunt ambulabo cum eis. uel pergere eos faciam usq; ad domum dei. & Isaię. x. Migrauit Medemna. Multam autem habet collusionem cum נָדַד idest mouit. Isaię. x. & non fuit qui moueret pennam.

דְּהַב Aurũ. per cognationẽ daleth cũ zain quasi זָהָב nã aurum chaldaice דַּהֲבָא nominat̃. vide Onkelũ Gẽn. ij. vbi nascit̃ aurꝫ, & aurꝫ terrę illius optimũ. dicit̃ aũt ab hoc uocabulo מַדְהֵבָה aurũ tributariũ quo recognoscimus dominiũ. secundũ translationẽ quam legimus Isaię. xiiij. quomodo cessauit exactor? quieuit tributum?

דָּהַם Stupefecit. obruit curis: inde est quod reperimus apud Ieremiam. xiiij. נִדְהָם idest consternatus mẽte. Hieronymus traduxit vagus. quare futurus es sicut uir uagus. hebręi uero exponunt attoni-

דֹּבֶר Instinctus.inclinatio.ductus.consuetudo.mos. ut Micheæ.ij. Quasi pecus in medio caularum.Quod.lxx.traduxerunt. quasi gregē in medio cubili eorū.sed hebręi exponunt. sicut grex in suo ductu seu more.nā chaldaica trāslatio exponit uerbū duxit p hoc uerbū דְּבַר Geñ.xxxi. Tulitq; omnem substantiam suam et greges.ubi pro hebraico וַיִּנְהַג ponit Onkelus וּדְבַר vnde proprietatē ꝓpositi vocabuli licebit agnoscere.a quo pręcedēs deserti atq; solitudinis nomen uolunt quidam ortū esse,quod eo pecora ducant̄ pascēdi causa.

דֹּבְרוֹת Rates.ut.iij.Regum.v.Et ego componam ea in ratibus.

דְּבוֹרָה Apis.ut Isaię.vij.Et api quę est in terra assur. &pluraliter masculine.ut Iudicum.xiiij.Et ecce examen apum in ore leonis.

דְּבִיר Adytum . hoc est locus secretior templi unde promuntur oracula.& capitur etiam pro oraculo.ut.iij.Regū.vi. Oraculū aūt in medio domus.& paulo superius .per circuitum templi & oraculi.

דְּבַשׁ Mel.ut Exodi.iij.Ad terram fluentem lacte & melle.

דַּבֶּשֶׁת Gibbus camelorū in quo tamq; in sella sedetur. Isaię.xxx. Et super gibbum camelorum thesauros suos.

דָּגָה Multiplicatum est.creuit.Geñ.xlviij.Et crescant in multitudinem super terram.

דָּגָה Piscis. ut Isaię.l. Computrescet piscis eorum sine aqua.& monosyllabum masculini generis דָּג etiam significat piscem.ut Ionę secundo.Et pręparauit dominus piscem grandem . inde piscari et piscator per paremptosin iod.Ieremię.xvi.Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus & piscabuntur eos.

דֶּגֶל Signum exercitus.vexillum seu quodlibet insigne.ut Numeri secūdo.Singuli per turmas signa atq; uexilla et domos cognationum suarum castrametabuntur.inde uerbum insignire singulari nota tanquam uexillo.vt Canticorum.v.dilectus meus candidus et rubicundus electus ex millibus.pro quo hebraica ueritas habet, Insignis pre decem millibus,uel singulariter notatus ex multis millibus . sic ps,xx.

vituperium.p̄s.xxxi.Quoniam audiui uituperationem multorū.Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium.

רֹבֶא Senecta.secundum translationem nostram Deutero .xxxiij. Ferrum et ęs calciamentū tuum,sicut dies iuuētutis tuę ita et senectus tua.hebręi sic legunt.Et sicut dies tui,ualiditas tua. Onkelus chaldęus ita transtulit.Robustus sicut ferrū et ęs . et sicut dies iuuentutis robur tuum. quare sic exponunt hebręi hanc benedictionē.Eris fortis et robustus in diebus senectę,sicut in diebus iuuētę.

דְּבֵלָה Carica idest massa ficuum.ut Isaię.xxxviij . Et iussit Isaias ut tollerent massam de ficis.

דָּבַק Adhesit.ut Genesis.ij.Quamobrem relinquet homo patrem suū & matrē suam,& adherebit uxori suę. Inuenitur etiam ultima per zere.ut.iiij.Regum.iij. Verūtamē in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel adhesit.& uerbum transitiuum Ezechielis.xxix Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis,pro faciam adherere.significat quādoq; persequi.ut Ieremię .xlij.Et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis idest persequet̃ uel cōprehendet uos.

דָּבָר Res.ut quarto Regum quinto.Et si rem grandem dixisset tibi propheta . Item significat uerbum . ut Ester.vij.nec dum uerbum de ore regis exierat.inde actiuū q̄d significat loqui.ut Amos.iij. Audite uerbū q̄d locutus est dn̄s.Et ponit̃ דִּבְרַת עַל דְּבַר uel עַל דִּבְרַת loco ꝓpter uel gratia alicuius vel super aut de aliquo. ut Ecclesiastis.iij. Dixi in corde meo de filiis hominū.& transfert̃ secundū ordinem. ut p̄s.cx.Secundū ordinē Melchisedek.et Exodi.viij.pro respōsione ranarū.et circuitus uerborꝫ dicit̃ inquisitio in criminalibus.ut Deutero. xxij.Imponit ei nomen pessimum idest opprobrium inquisitionis.

דֶּבֶר Pestis.pestilentia.uel lues.ut Exodi.v.Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.vnde deriuat̃ uerbū transitiuū q̄d significat interimere. ut p̄s.xviij. & subdis populos sub me.quod hebręi exponunt. Et occidis seu interimis populos sub me.

מִדְבָּר Desertum.solitudo.vastitas.ut Exodi.xix.In die hac uenerunt in solitudinem Sinai.

m amilla.vber.Canticorum.i,quia meliora ſunt ubera tua uino.

דאב Anhelauit. doluit. languit. infirmatus eſt. p̃s.lxxxviij.Oculi mei languerunt prę inopia.Hiero.in hebraica ueritate.oculus meus infirmatus eſt ab afflictione.cuius uerbum graue notat̃ Leuitici.xxvi. Et cõſumat animas ueſtras.ideſt dolere et infirmare faciat animas ueſtras.ſcribiturq́ꝫ illic kataſyncopen ipſius aleph. Inde nomen Iob.xli. Et faciem eius pręcepit egeſtas ideſt aſthma uel difficilis anhelitus.

דאג Formidauit. timuit. ſollicitus fuit.Ieremię.xlij.Et fames pro qua eſtis ſolliciti adherebit uobis.& Iſaię.lvij.ꝓ quo ſollicita timuiſti.

דאה Volauit.ut Deutero.xxviij.In ſimilitudinem aquilę uolantis. pro quo hebręi legunt.Sicut uolabit aquila. et inuenitur per defectũ cataapocopen he finalis.pſalmo.xviij.Et ſecũdo. Regũ.xxij. Volauit ſuper pennas uentorum.

דאה Auis immunda.quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij.xiiij.Ixon & uulturem ac miluum.

דביונים Fimus uel ſtercora columbarum.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi ſtercorum columbarum quinq́ꝫ argenteis.

דבב Denunciauit. famã concitauit. diffamauit.rumigerauit.fecit loqui.Canticorum.vij.pro eo quod traſlatio noſtra habet. Labiiſq́ꝫ et dentibus illius ad ruminandum.hebraica ueritas ſic legit. Faciẽs loqui uetera.fortaſſis ſcriptor errauit, ruminandum ſcribens pro rumigerãdum ideſt famandũ. & capitur in partem iuſtã et iniuſtam.Nam primo uere famauit Ioſeph fratres ſuos.Gẽn.xxxvij. Accuſauitq́ꝫ fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.vbi hebraica ueritas ſic legit. & fecit uenire Ioſeph famã eorũ malam ad patrem ſuum.ſecundo aũt. falſe diffamabant terram Chanaan qui cum Caleb erãt. Numeri.xiij. Detraxeruntq́ꝫ terrę quã aſpexerant. vbi ſcriptura hebraica legit ſic. Fecerunt exire infamiã terrę quã uiderant.ſic fama ſiue uera ſeu falſa, dicitur דבה quod inuenio quandoq́ꝫ.lxx.pſogon trãſtuliſſe ideſt

ciet dominus deus uerbum,niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas.& ſine he cũ dagges et prima hirek . Ezechielis.xxiij. Ipſi diſcooperuerunt ignominiam eius. et iterum . Denudauit quoq; fornicationes ſuas.paſſiuum eius paulo infra inuenies. Et reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen apertus. ut Ieremiæ xxxij.Librũ emptionis hunc ſignatũ,& librum hunc qui apertus eſt.

גִּלָּיוֹן Libellus.charta ſiue mẽbrana.Iſaię octauo.Sume tibi librum grandem.

גִּלְיוֹנִים Specula.a corporis reuelatione dicta.Iſaię tertio.Et ſpecula, & ſindones. et vittas.

גִּלַּח Raſit.Deuteronomij.xxi.Quę radet cęſariem, et circumcidet vngues.& Iudicum.xvi.Si raſum fuerit caput meũ.& infra.vocauitq; tonſorem & raſit.

גָּלַם Glomerauit.inuoluit.compegit.ut.iiij.Regũ.ij. Tulitq; Elias pallium ſuum & inuoluit illud.et percuſſit aquas.

גֹּלֶם Corpus imperfectum in quantum corpus.in quo nulla conſyderatur forma,quaſi eſſet materia formis priuata. pſalmo.cxxxix. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo in quo nulla eſt ſapientia,ſecundum magiſtros hebręorum.

Aegyptius libro.i.perplexorum ca.xlix.tractās de angelis,dicit quod non sint גְּשָׁמִים idest corpora.vtūtur aūt maxime illo uocabulo in genere quantitatis continuę.vnde dicunt quod גֶּשֶׁם est res quę habet longum latum et profundum.ut legimus in arte logica sapiētis phi Abenrusd.qui apud nos propter ignorantiam grecarum literarꝫ dictus est Auerrois,ob quandam characterum ny et rho similitudinē & intrichationem sigma cū taf.ita enim grece scribitur ἀβενρους idest Abenrust.q̃d maiores nostri linguarū imperiti legerunt Auerroys. sicut in multis quoq; aliis paralogizātur. Habeo ego eiusdem philiso phi logicen opus proprium hebraicis literis conscriptum.

גַּת Mola tunsilis.torcular.Iudicum.vi.Cūq; Gedeon filius eius ex- cuteret atq; purgaret frumēta in torculari.Et Ioelis tertio. Venite & descendite quia plenum est torcular.&pluraliter גִּתּוֹת Neemiæ xiij.In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato. Alludit superscriptio psalmi octaui. Ad uictoriā super Githith. dicunt enim prestantes hebręorū pręceptores,quod cum psalmū Dauid compo- suerit cum esset in torcularibus Philistęorum. quantumuis repugnet Aben Azra.

גָּלָה Transmigrauit.abiit.exultauit.Hiero.traduxit translatum est. primo Regum.iiij.Translata est gloria domini de Israel. transitiuum eius ponitur.i.Paralip.ix.Translatiq; sunt in Babylonem. & Isaię.v. Propterea captiuus ductus est populus meus.sic גָּלַח peregrinauit. seu exultauit.ut Amos.v.Quia Galgala captiua ducetur.hebręi expo nunt expellendo repelletur. Quod Hieronymus interpretatus est abstulit.Iosuę quinto. Hodie abstuli opprobrium Aegypti a uobis. hoc est transmigrare feci. unde גָּלוּת transmigratio traducitur Abdię ultimo.Et trāsmigratio exercitus huius filiorꝫ Israel.i.expulsio.

גָּלָה Aperuit.reuelauit.detexit.discooperuit.Amos.iij.Quia nō fa

גָּרַע Diminuit.ut Deuteronomij.iiij.Non addetis ad uerbum.nec auferetis ex eo idest diminuetis.passiuũ eius Numeri.ix. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre.pro eo quod legendum est.quare minuimur idest deteriores sumus.

גָּרַף Detrusit.distraxit.deuoluit.Iudicum .v. Torrens Cison traxit cadauera eorum.

אֶגְרוֹף Pugnus.Exodi.xxi.Et percusserit alter proximum suum lapide uel pugno.per prothesin ipsius aleph literę.

מֶגְרְפוֹת Stercora pręsepiorum.ut Ioelis.i.Computruerunt iumenta in stercore eorꝫ.translatio.lxx.habet in pręsepibus suis . quidã ex hebręis ad uasa transferunt, quod mucore putrescant . Sed Rabi Dauid Kimhi sup.xij. dicit uocabulũ hoc significare atomos pulueris.

גָּרַשׁ Abiecit. expulit. reiecit. Geñ.iiij.Ecce eiicis me hodie a facie terrę.& Ionę,ij.Et ego dixi abiectussum a conspectu oculorũ tuorũ.

גֶּרֶשׁ Maturitas. fruticatio. propagines fructiferarum arborum. excrescentia fructuum.ab expellendo fructus ex arboribus de mense ad mensem.sic Deutero,xxxiij. De pomis fructuũ solis ac lunę.

מִגְרָשׁ Suburbiũ.ut Numeri.xxxv.Et suburbana sint pecoribus. sic Ezechielis quadragesimooctauo.

מִגְרָשׁוֹת et גֶּרֶשׁ De his uocabulis supra locuti sumus in verbo גָּרַס

גָּשַׁשׁ Palpauit.attrectauit.ut Isaię.lix.Palpauimus sicut cęci parietem.& quasi absq; oculis attrectauimus.idem quod מָשַׁשׁ

גֶּשֶׁם Pluuia. imber. ut Isaię.lv.Quomodo descendit imber & nix de cęlo.a quo uerbum & participium Ieremię.xiiij. Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant.utũtur etiam eo ipso uocabulo Syri, simulq; cum illis magistri hebręorum pro corpore . ut Rabi Moyses

tribuetur hęreditas.

גָּרַם Os ossis. Prouerbiorum. xvij. Spiritus tristis exiccat ossa. Inde dicitur osseus fortis et ualidus. Gen. xlix. Isachar asinus fortis,

גֶּרֶם Fastigium seu gradus ascensionis. varie nanque transfertur. iiij. Regũ. ix. Et unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis. hebraice sic legitur. Et tulerunt unus quisque uestimentũ suũ, et posuerunt subter eum ad gradũ ascensionis. significat enim gradũ solis in horologio. quod latine solariũ dicimus. Est autem lapis in foro publico sublimatus signis horarum insculptus. de quo protenditur hasta quam gnomonem gręce, stilum latine uocamus. usque ad eam sublimitatẽ promouerũt Galaaditę regem suum Iehu suppositis uestibus suis quibus ascenderat usque ad lapidẽ solarij. vnde Dauid Kimhi in cõmentariis suis super quatuor, exponit gradũ ascensionis ad ascensionẽ supremam graduũ illius lapidis. instar trãslatiõis chaldaicę. Ionathas enĩ chaldęus trãstulit עַל דַּרְגָּא שָׁעַיָּא .i. ad gradum horologij seu clauum in pariete umbram linearem demonstrantem. alij aliter exponunt. vide comentarios super uersiculũ hunc Canti. ij. Colũba mea in foraminibus petrę in cauerna macerię.

גָּרַם Dislocauit. cõfregit. ut Numeri. xxiiij. Ossaque eorum cõfringent.

גֹּרֶן Horreum. sed rectius area. ij. Regum. xxiiij. Cui Dauid ait ut emam a te aream. &. i. Regum. xxiij. Et diripiunt areas. In areis enim habent orientales horrea sua. quare alterum sępe accipitur pro altero.

גָּרַס Obruit. confregit. fregit. contudit. vt ps. cxix. in gimel. Concupiuit anima mea desyderare. pro eo quod hebręi legunt. fracta est anima mea ad voluptatem. siue contrita. seu potius obruta multitudine voluptatũ. verbum eius graue ponitur threnorum. iij. Confregit ad calculum dentes meos. quod non solũ per samech, sed quandoque per sin literã scriptũ inuenies. vt Leuitici. ij. Et confringes in modũ farris. quod scribitur sex punctis גֶּרֶשׂ inde מְגֹרֶשֶׁת far. hoc est demolitum. tusum. et detritum quasi ador.

nia hęc lapidibus pręciosis admodū politorꝝ serratis serra intrinsecus, & extrinsecus. vnde uersiculum hunc Prouerbiorum.xxi. Rapinę impiorꝝ detrahent eos. exponūt. dęmon impiorū dissecabit seu serrabit eos. fortasse quia attrahitur et detrahit̄ serra, ideo exponi possit distrahet. & Hieremię.xxx. procella ruens in capite impiorū quiescet. dicunt hebręi distrahens, et Ioseph Kimhi interimens seu detruncans.

גַּרְגְּרֹת Guttur. Hieronymus traduxit collum. Prouerbiorum .i. Et torques collo tuo. sed eiusdem tertio. Circūda eas gutturi tuo.

גָּרַד Scalpsit. ut Iob .ij. Qui testa saniem radebat. hebręi legunt. & tulit testam ad scalpendum se ea.

גָּרָב Scabies. ut Deuteronomij.xxviij. Scabie quoq; & prurigine ita quod curari nequeas.

גַּרְגַּר Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam. Isaię.xvij. Duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

גָּרָה Incitauit. irritauit. prouocauit. Prouerbiorꝝ.xv. Vir iracūdus prouocat rixas. & Deutero.ij. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. i. ne irritetis eos. hęc oīa et similia significāt mouere litem.

גֵּרָה Ruminauit. ut Leui.xi. Et sus q̄ cū ungulā diuidat nō rumīat.

גֵּרָה Obolus seu alia moneta modica. ut Exodi.xxx. Sidus uiginti obolos habet.

גָּרוֹן Guttur. p̄s.cxv. Non clamabunt in gutture suo.

גָּרַז Excidit. ut p̄s.xxxi. pro eo quod nos legimus. Ego autem dixi in excessu mentis meę proiectus sum a facie oculorum tuorum. hebręi legunt. excisus sum ab oculis tuis.

גַּרְזֶן Securis. a superiori uerbo excisionis sic dicta. ut Deuteronomij.xix. Et in succisione lignorum securis fugerit manu.

גּוֹרָל Sors. Numeri tricesimotertio. Singulis ut sors ceciderit ita

גָּנַז idest recondit.inde גִּנְזֵי Gaza.thesaurus.uel locus quo reponitur aurum argentum seu uestes preciosę. Ester.iij.Et decem millia talentorum appendam arcariis gazę tuę.

גַּנְזַךְ Cellarium.repositorium.i.Paralip.xxviij. Descriptionem porticus & templi et cellariorum.

גָּעָה Mugiuit.ut Iob.vi.aut mugiet bos cū āte p̄sepe plenū steterit.

גָּעַל Abominatus est.respuit.Le.xxvi.Et abominabit̄ uos aīa mea.

גָּעַר Insonuit.increpauit.ut Zacharię.iij.Increpet dn̄s in te Satan.

גָּעַשׁ Impetum fecit.cōmouit.discursauit.tremuit.ut psalmo.xviij. Commota est & contremuit terra.

גַּת Arx.ala.pinnaculū.Prouer.ix.ut uocarent ad arcē et ad mœnia ciuitatis. cui additur aleph per prothesin.et dicitur אֶגַּת de quo supra tractauimus.

גֶּפֶן Vitis.ut Genesis.xl.Videbam coram me uitem.

גֹּפֶר Lignum stillans picem seu resinā.uolunt quidam cedri genus esse.quod Onkelus chaldęus sensit cum exposuit cadros. vnde quidā errantes lignum quadrū hoc est quadratū exposuerunt. Gen̄.vi.Fac tibi arcam de lignis quadratis.pro quo nos habemus de lignis leuigatis.Hierony. in libro de hebraicis quęstionibus exponit bituminatis. cōmuniter Iudęi hoc lignū nomināt abietē uel pinum. possent quidā opinari lignum esse de cuius cortice fiunt hypodemata.nam aliqui exponunt lignum leue,nihil uero cortice hoc leuius.

גָּפְרִית Sulphur.Genesis.xix.Igitur dominus pluuit sup̱ Sodomā & Gomorram sulphur & ignem a domino de cęlo.

גָּרַר Serrauit.inde מְגֵרָה Serra.iij.Regum.vij.pro eo quod legimus oīa lapidibus pręciosis qui ad normam quandā atq; mensurā tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant.hebręi sic habent.om

גמל Retribuit.persoluit.rependit.reddidit.ut ps.cxvi. Cōuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi.pro quo hebraica ueritas habet teste Hieronymo.quia dominus reddidit tibi.& psalmo.cxix.Retribue seruo tuo.inde uicem dicunt גמול

גמל Ablactauit. ut Gen̄.xxi. Creuit igitur puer et ablactatus est. et Oseę primo.Et ablactauit eam quę erat absq; misericordia.

גמל Camelus. ut Deuteronomij decimoquarto. Camelū leporē χοιρογύλλιον choerogylium.

גומץ Fouea.Ecclesiastis decimo.Qui fodit foueam incidet in eam. Scribitur etiam per vau & dagges puncto.

גמר Finiuit. defecit. consummatus est.ut psalmo.xij.Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus.

גן Hortus.ut Gen̄.ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio.et Cantico.iiij.hortus conclusus soror mea.& plr̄ גנים ut eodē,fons hortorꝫ.inueniť etiā in foeminino genere singulariter et pluraliter.ut Isaię.i.velut hortus absq; aqua . et paulo superius.Erubescetis super hortis quos elegeratis.& per hireck Canticorum sexto.In hortum nucum descendi.vbi ponitur גנת

גנן Protexit.ut Isaię.xxxvij.Et ꝑtegam ciuitatē istā ut saluē eā.ubi loco ablatę nun lrę poniť dagges.nā integrꝫ legiť eiusdē .xxxi. ꝑtegēs et liberans,transiēs et saluans.ubi etiam poniť uerbum graue et defectiuū יגן sic ꝑteget dn̄s exercituū Irlm̄.vnde nomen מגן ꝑtectio scutum.pelta.clypeus.Canticorꝫ.iiij.Mille clypei pendent ex ea.declinatur tam in masculino quam in foeminino.

מגנת Tegumentū.alij dicūt fragmentū seu detrimentū.alij scutū seu ꝑtectionem.threnorum.iij.Dabis eis scutū cordis laborē tuum. Inde uerbum nominale Oseę.xi.Protegam te Israel.

גנב Furatus est.surripuit.Gen̄.xxxi.Cur furatus es deos meos.

poſt idẽ uocabulũ traducit̃ eiuſdem.xviij.Omni tempore erit expro/
brabilis.equidem miror hanc tranſlationem,ſicut et multas alias.

גלש Depilauit.Canticorꝛ.iiij.pro eo quod nos legimus.quę aſcẽ/
derunt de mõte galaad.hebręi exponũt.capilli tui ſicut gregis caprarꝛ
quę depilatę ſunt.vnde quod raſo capite ſeu caluũ eſt גלוש dicit̃.

גם Etiam.quoqꝫ.et.qꝫ.Gen̄.xxxi.Et uendidit comeditqꝫ preciũ no
ſtrum.hebraica ueritas habet.& comedit etiam precium noſtrum.&
ſępius ponit̃ ĩ oratione Pharaonis,quãdo poſt mortẽ primogenitorꝛ
dimiſit filios Iſrael.dicẽs Exodi.xij.Surgite ęgredimini a populo meo
et uos et filij Iſrael.et infra.& oues ueſtras et armẽta aſſumite ut petie
ratis,et abeuntes benedicite etiã mihi.Sed trãſlator ubiqꝫ traduxit et.
ſignificat autem.et.quotiens a principio orationis deinceps multipli/
catur.ut & pius et prudens.

גמא Celeriter imbibit.uelociter ingurgitauit. Gen̄.xxiiij.pauxillũ
aquę mihi ad bibendum prebe.ideſt fac me ingurgitare ſeu inguttare
paulululum aquę de hydria.

גמא Scirpus.iuncus.arundo.papyrus ex qua cauant̃ lintres lignũ
leuiſſimum.Exodi ſecundo . Sumpſit fiſcellam ſcirpeam idem quod
comuni magiſtrorum ſermone dicitur גמי

גמד Menſura palmę manus.ſeu pugnus . alij exponũt cubitũ ſiue
vlnã.primũ traducit̃ Iudicũ.iij.qui fecit ſibi gladiũ ancipitẽ habentem
in medio capulũ lõgitudinis palmę manus.quo nomĩe pygmęi dicũt
a tãtilla ſtatura.Ezechiel.xxvij.ſed et pygmęi q erãt in turribus tuis.

גמה Aduerſum.cõtra.quod ponit̃ Habacuk.i.ſed noſtra trãſlatio
quã legimus eandẽ dictionẽ obmiſit dicẽs.facies eorũ uẽtus urens. cũ
legi deberet.ex aduerſum faciebus eorꝛ.vnde.lxx. rectius ĩterpretati
ſunt.cõſumatio in ĩpios ueniet reſiſtẽtes faciebus eorꝛ ex aduerſo. &
Ionathas chaldęus tranſtulit מקביל ideſt נגד quod ſignificat
contra.hoc ideo cõmemini.quia ſunt aliqui putantes aſpectum uul/
tuum ſeu formam ſignificare.

rant.ut Ionę.ij.Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierũt.

גֻּל uel גֻּלָּה Lenticula.uas rotundũ sicut peluis. Hieronymus traduxit lampas.Zacharię.iiij.vna a dextris lãpadis et una a sinistris.

גְּלִיל Limes.terminus.regio.finis seu confinium. translatio nostra habet similiter et septuaginta interpretati sunt galilęa.Isaię.ix.Via maris trans iordanem galilęę gentium.quibus etiam Matthęus euangelista consentit.fortasse quia gręci iam translationem.lxx.assumpserãt. sed hebręi et simul cum ijs Symmachus traducunt terminũ seu confinium.& Ionethas chaldęus exponit urbes ꝓpinquas gentium.quod idem est sicut confiniũ gentium.&pluraliter Iosuę.xiij.Omnis uidelicet galilęa philistim.quod exponunt hebręi.omnes fines palęstinorꝝ, seu uniuersi limites philistęorum. et uenit a גְּלִילָה quod Hiero. Aquilam imitatus traduxit tumulũ harenarũ siue sabuli.quasi deriuatum esset a גַּל Ezechielis.xlvij.Aquę istę quę egrediunt̃ ad tumulos sabuli oriẽtalis.Sed mea sentẽtia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio.iuxta hebręorum interpretationem. quanquam alij dicant quod sit nomen proprium loci.

בִּגְלַל Gratia.contemplatione.ob.propter.Genesis.xij.& uiuat anima mea ob gratiam tui.

גַּלָּב Tonsor.coriator.membranarius.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radẽtium pilos.dicunt̃ etiam chartularij.librarij.scribę. & senatores גַּלָּבִים

גֶּלֶד Cutis.ut Iob.xvi.Saccum consui super cutem meam.

גַּלְמוּד Solitarius.orbus.derelictus.Iob.iij.Sit noxilla solitaria.

גָּלַע Confudit.miscuit.cuius hithpael legit̃ Prouer.xvij.Qui dimittit aquam caput est iurgiorꝝ,et anteq̃ calumniã patiat̃ iudiciũ deserit. pro eo quod legendũ esset.aperiens aquã,principiũ est litis. et antequam cõminiscetur seu confundit̃ lis,desistit.et uide quomodo paulo

&quodlibet rotundũ.vnde גַּלְגַּל Sphęra.circulus.rota.quo no-
mine cęlum uocat̃.ut p̃s.lxxvij.Vox tonitrui tui in rota.unde nomen
ꝓprium Galgale.Iosue.x.& inuenit̃ uerbũ hoc quãdoq; per simplex
l ut eodẽ.x.Io.voluite saxa ingẽtia ad os putei.et a uoluẽdo מְגִלָּה
מְגִלָּה Volumen.libellus.epistola.scriptura.schedula.eo modo
quo solebãt antiqui chartas uoluere nõ plicare.qui mos adhuc apud
orientales cernitur.Inde illud Zacharię.v.Et ecce uolumen uolans.

גָּלָל Palea siue stercus.ut Ezechielis.iiij.Et stercore quod egredit̃
de homine operies illud.Et Sophonię primo pluraliter sic.Et corpo-
ra eorum sicut stercora.

גִּלּוּל Idolum.dictum sic a fetore et abominatione.ut Deuterono.
xxix.Abominationes et sordes idest idola.uel dicitur a marmore niti
do tanq; ebore,quod eo nomine uocatur unde fabricantur idola.

גֻּלְגֹּלֶת Craniũ.testa capitis.caluaria.caput.ut Exodi.xvi.Gomor
per singula capita.cuius locum corrupto uocabulo ꝓnunciamus gol
gatha.uolẽtes dicere craniariũ seu caluarię locum.quod rectius lege
remus golgaltha Matthęi.xxvij.Et uenerunt in locũ qui dicitur gol-
gatha.hebraice gulgoleth.sed syriace gulgaltha.

גַּל Aceruus lapidum.Gẽn.xxxi.Afferte lapides qui congregantes
fecerunt tumulum.&p̃lr גַּלִּים Osee.xij.Altaria eorũ quasi aceruí.

גַּל Vortex.scaturigo seu eruptio fontis,ꝓpter circuitũ quem quasi
ebuliendo facit in girum.Canticoꝝ.iiij.Fons signatus.&p̃lr גֻּלּוֹת
fontes uel uortices.a uertendo girando et mouendo.quę transferunt̃
a Hieronymo irrigationes seu irrigua Iosue.xv.et Iudicum.i.Dedit
itaq; ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius.vnde scribitur
Amos.v.Et reuelabit̃ q̃si aqua iudiciũ.q̃d hebręi exponunt.et abibit.
mouebit̃.deuoluet̃ sicut aqua.a v̾bo גָּלַל q̃d pũctus patha indicat.
גַּלֵּי procellę.fluctus.et uoragines a circulis et globulis quibus se gi-

rupta grādi ualle reperiť etiā sine aleph.ut Iosuę.viij.Inter quā et eos uallis erat media.et habet pluralē numerū more fœminino.ut Ezech. vi.mōtibus et collibus.rupibus et uallibus.et eiusdē.xxxv. In collibus tuis et in uallibus tuis גֵּיאוֹתֶיךָ et in hoc fit sępius uariatio ipsius iod.mō ante aleph mō post.succedit nāq; loco he aspirationis quā uo cabulū hoc sibi qnq; assumit de q̄ in arte grāmatica tractāt authores.

גִּיד Neruus.ut Gen̄.xxxij.Quā ob causam nō comedunt filij Israel neruum qui emarcuit.et pluraliter Iob.x.& neruis compegisti me.

גִּיד Baculus . funis . neruus . lorum . ut Isaię quadragesimooctauo. Neruus ferreus ceruix tua.

גִּיל Par.coetaneus.coęuus.Danielis primo . Prę ceteris adulescen- tibus coęuis uestris.

גִּית Clausit. ut Neemię.vij.Cumq; adhuc assisterent clausę portę sunt et oppilatę.pro quo ueritas.claudant portas.

גִּיר Crusta ex tunsis in puluerē lapidibus parieti pauimētoue apta. quidā uolūt significare cementū ex calce quo parietes leuigant. de ijs minutulis et in puluerē redactis lapillis legiť Isaię.xxvij. & iste oīs fru- ctus ut auferať pc̄tm̄ eius.cū posuerit oēs lapides altaris sicut lapides cineris allisos.septuaginta sic transtulerunt quando posuerit omnes lapides ararum contritos quasi cinerem comminutum.

גָּלַל Girauit.mouit.uoluit.rotauit.Gen̄.xxix.et amoueamus lapidē de ore putei.et Gen̄.43.ut deuoluat in nos calumniā . et p̄s.xxxvij. reuela dn̄o uiā tuā.p̄ volue aut p̄moue ad dn̄m uiā tuā.et exponūt re uela uel aperi p̄pť aliquas authoritates ubi ea significatio bene q̄drat. sed ea deriuanť a גָּלָה ut infra patebit.ut p̄s.cxix.reuela oculos meos et Nu.xxij. p̄tinus aperuit dn̄s oculos Balaā.tn̄ oculis etiā pōt cōuenire ut moueāť et gireť, p̄pť eorū rotūditatē et uolubilē motū.vn̄ גַּלְגַּלִּים rotę uolubiles dicunť.q̄d Hiero.a rotūditate tornatiles traduxit Can. v.manus meę tornatiles.alij dicūt rotę aureę.alio in loco interpretāť circuli Ester.i.Qui eburneis circulis inserti erāt.alij sphęras trāsferūt.

cę comedit locusta.

גזע Radix.stirps.germen.propago.Isaię.xi.Et egredietur uirga de radice Iesse.

גזר Excidit.abscidit.incidit.ordinauit.disposuit.statuit.Habacuk.iij Abscindet de ouili pecus.ps.lxxxviij.Quotidiana lectio habet. et ipsi de manu tua repulsi sunt.sed rectius Hiero. in psalterio de hebraica veritate.qui de manu tua abscisi sunt. et.iiij. Regū.vi. Cum uenissent ad Iordanem cędebāt ligna.Inde nomē uerbale ut Gen̄.xv. Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas.vocabulū istud aliter transfertur threnorum.iij.Inundauerunt aquę super caput meū,dixi perij. quod hebręi exponunt prędestinatus et ad id ordinatus sum.Est enim passiuū in hoc loco.& eiusdem.iiij.Dispositionem ad pulchritudinem retulit trāslator cū dixit sapphiro pulchriores. quod rectius interpretamur. Sapphirus dispositio eorum.sic Ester.ij.pro eo quod legimus.& quę passura esset.hebraica ueritas habet.et quid dispositum seu ordinatū erat super eam.Similiter Leuitici.xvi.trāslator inrpretatus est. Cūq; portauerit hircus omēs iniquitates eorū in terram solitariam. hebręi exponunt in terram destinatam.scilicet ut fuerit a pontifice ordinatū. vel uerius in terram extra omnem hominum habitationem tanquam abscisam et despectam.

מגזרות Cunei. claui. seu instrumenta quibus findunt ligna aut aliud robur.Hieronymus traduxit cultros.ij.Re.xij.diuisitq; cultris. quod Iudęi dicunt pugionibus seu cuneis ferreis.alij uocant serras.

גחל Carbo.pruna.Prouer.xxv.prunas enī cōgregabis sup caput eius.gimel scribit per ſegol diuisim legendo .ij. Regū.xxij. Carbones succēsi sunt ab eo.sed cōiunctim scribit per patha.ut eodem.carbones ignis.assumit quandoq; in fine thau fœmininum.

גחון Venter.nos legimus pectus Leuitici.xi.qcquid super pectus graditur.et Genesis.iij.Super pectus tuū gradieris.sed Onkelus chaldęus ventrem magis proprie traduxit.cui assentimur.

גיא Vallis.ut Isaię.xl.omīs uallis exaltabit.et inuenit quoq; in fœmino genere Zacharię.xiiii.vallis magna ualde.p quo nos legimus pręs

alij congregauerunt.alij adduxerunt.Ionathas chaldæus, ascendere fecerunt.septuaginta morabantur.ego dicerē adduxerunt. q̄d cōuenit & historiæ & idiomati.

גּוּר Pullus animalis seu catulus.ut Gen̄.xlix. Catulus leonis Iuda.

מְגוּרָה Horreum.et quilibet locus quo fruges reponuntur. Hieronymus proprietatem eius uocabuli sagacius et rationabilius inuestigauit.dicēs significare folliculum et thecā frumenti, in cōmentariis super duodecim.ubi legitur Haggei secundo . Nunquid iam semen in germine est.Septuaginta uero transtulerunt aream.

גֶּרֶשׁ Gleba et luti portiuncula . Hieronymus traduxit sordes.Iob vij.Induta est caro mea putredine et sordibus pulueris.

גָּזַז Totondit.Genesis.xxxi.Eo tempore ierat Laban ad tōdendas oues suas.& primo Regum.xxv.Audiui quod tōderent pastores tui greges tuos.& per apocopen ultimæ literæ reperitur monosyllabum. Iob primo.vbi legimus.& tonso capite.veritas habet. & totondit caput suum.Item Amos septimo.Post tonsionem regis.

גִּזְבָּר Thesaurarius seu custos arcæ publicæ.Ezre.vij.Omnibus custodibus arcæ publicæ.

גִּזָּה et גֵּז Vellus.psalmo.lxxij.Descendit sicut pluuia in uellus.& Iudicum sexto.Ponam hoc uellus lanæ in area.

גָּזִית Leuigatum.cæsum.rasum et politum.et dicitur de lapidibus primo Paralip.xxij.Ad cędendos lapides et poliēdos.Hiero.traduxit lapides quadros.threnorum.iij.Conclusit uias meas lapidibus quadris.

גָּזַל Rapuit.vi extorsit.prędatus est.ut Leuitici.vi.vel ui aliquid extorserit.et sequitur.reddet omnia quę per fraudē uoluit obtinere.ubi veritas hebraica habet.reddet prędam quam prędatus est . aut quod per calumniam obtinuit &c̄.

גּוֹזָל Pullus.quod Hieronymus traduxit columbam Gen̄.xv.Turturem quoq; et columbam.sed est etiam alterius speciei.ut Deutero. xxxij.Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos.

גָּזָם Eruca, vermis nascens in holeribus.Ioelis primo.Residuum eru

gis ſenſum quam uerbū exprimens ſic tranſfert. Si intrauit ſolus, e tiā ſolus exeat. Nicolaus de lyra putat hoc nomen pannum ſignificare. nihil uero pro ſe allegat. Sed tranſlatio chaldaica Ionathę proprietatē huius uocabuli nobis certe oſtendit. pro cadauere namq; ſeu corpore גופא ponit. ut primo Regum. xxxi. Et tulerunt cadauer Saul et cadauer filiorum eius. Et hebręorum magiſtri pręſentem dictionem vſurpant comuniter ꝓ corpore in genere ſubſtantię. ut Rabi Moyſes Aegyptius in libro primo perplexorū in capitulo. xlix. vbi docet q̊d multa uerba dicuntur de creatore, ex quibus ſi uocabula nude intelligerent, aliqs poſſet opinari q̊d creator eſſet גוית חי. i. corpus uiuū.

גור Habitauit. tanquā aduena ſeu inquilinus. p̃s. xv. Domine quis habitabit in tabernacło tuo. & Iſaię. xvi. habitabūt apđ te ꝓfugi mei. Significat etiā peregrinatus eſt. Gen̄. xxvi. & peregrinare ī ea. vnde.

גר Peregrinus. aduena. inquilinus. Leuitici. xvij. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos. & pluraliter גרים Iſaię. v. Aduenę comedent. inde alia deriuantur quę habitationem. conuenticulum et habitaculum ſignificant. pſalmo. lv. Quoniā nequicię in habitaculis eorū. quod exponunt in conuenticulis eorum.

גור Timuit. expauit. ueritus eſt. Iob tertio. Et quod uerebar accidit mihi. inde מגור timor ſeu pauor. ut Ieremię ſexto. Quoniam gladius inimici pauor in circuitu. ſic legunt uerſiculum hunc Deute. xxxij. Niſi iram inimicorum timerem. pro quo nos legimus. Sed propter iram inimicorum diſtuli. alij uero ab אגורה ideſt collectione ſic legunt. Si non ira inimicorum collecta et aucta fuiſſet. diximus ſupra in aleph de hoc uocabulo.

גור Auxit. adduxit. congregauit. Habacuk primo. Traxit illud in ſagena ſua & congregauit in rete ſuum. Quicquid noſtra tranſlatio dicat uel etiam ſeptuaginta. Ita namq; Dauid Kimhi maximus apud hebręos uerborum criticus in ſuis commentariis ſuper duodecim exponit. ad hunc modum quidam intelligunt Oſeam decimo. Vaccas bethauen coluerunt habitatores Samarię. pro quo legunt timuerūt.

גוח Trusit.eduxit.extraxit.ps̄.xxij.quoniā tu es qui extraxisti me de uentre.et uerbū transitiuū secūdū.ut Iob.xl.quod influat Iordanis in os eius.idest q̄d faciat extrahi iordanē in os eius. ubi ponit̄ יָגִיחַ quidā dicunt inde nomē accepisse fluuiū paradisi gehon,quod educit̄ ad irrigandū hortū.quo nomīe lacus etiā hierosolymitanus uocabat̄, qui Siloah dicit̄.Significat etiam gemere et anxiari.Micheę.iiij . Dole & satage pro ingemisce.ab eo fortasse quod etiam educit lachrymas.

גוי Gens.natio.nam utrūq; super eodē uerbo ponit̄ Deute.iiij. nec est alia natio tam grandis.Itē.quę enim est alia gens sic indyta . hebręi nunc uocāt eos qui nō sunt Israelitę goię .i. ethnicos et gentiles. secundū quod Ioelis.i.dicit̄.Gens enim ascendit super terram meam. quod tamen Ionathas chaldęus traduxit populus.

גיל Exultauit.Isaię.lxv. Et exultabo in Ierusalē,et gaudebo in pplo meo.& aptius Prouer.xxiij.Exultat gaudio pater iusti.quāuis habeat trāslatio cōmunis.ps̄.xxij.Sperauit in dn̄o eripiat eū.et Hiero.confugit ad dn̄m.sed rectius.Exultauit sup dn̄m.Inde transitiuū alterum.ut Isaię prędicto ca.Sed gaudebitis et exultabitis.inde גִּילָה exultatio paulo post.Ecce ego creo Ierusalem exultationem.& reperit̄ per apocopen finalis aspirationis.Oseę.ix.Noli letari Israel ad exultationem sicut populi.

גוע Consumptus est.expirauit.interiit.obiit.Gen̄.xlix. Et obiit appositusq; est ad populū suū . et Numeri.xvij.Ecce cōsumpti sumus, omnes perimus.inde nomē גוע laborās in extremis.ut ps̄.lxxxviij. Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute . Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate transfert erumnosus a iuuentute.hoc nos fatiscens.expirans.defessus.dehiscens exponere possumus.

גוף Corpus.cadauer.et illa persona materialis quę singularē quēq; hominem circumdat.Exodi.xxi.pro eo quod translatio nostra habet Cum quali ueste intrauerit cum tali exeat.hebręi legunt . Si cum corpore suo intrauit,cum corpore suo exibit.& exponunt sic.Si in persona sua & nō cū altera persona intrauit . Quod Onkelus chaldęus ma

gum.xviij.Et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.

גו Intus seu medium.ut Iob.xxx.pro eo quod nos habemus. qui de conuallibus ista rapientes.hebręi legũt.ab intra uel de intus expellẽt. & assumit he in fine.ut Iob.xx.Eductus et egrediẽs de uagina sua. pro eo quod trãsferri debuit.de interiori siue de intus seu de medio. nam vbi in hebraico ponitur מתוך idest de medio.ibi translator chaldęus posuit מגו Numeri.xvi.Seperamini de medio congregationis. vide in eo loco Onkelum.

גו Tergum.corpus.ut Isaię.l.Corpus meum dedi percutientibus.& transfertur dorsum Prouerbiorꝝ.x.Et uirga in dorso eius qui indiget corde.propter similitudinẽ pronũciationis vau et beth . ut supra.Sic Neemię nono.Et proiecerunt legem tuã post terga sua.&pluraliter habet גויות generis fœminini.ut eodem ca.in fine.Et corporibus nostris dominantur.quod rectius a גוית descendit.ut infra.

גוב Cauea.congregatio.ut Nahum.iij.pro congregare.sicut congregatio locustę.

גובי Locusta.amos.vij.Et ecce fictor locustę.secũdũ.lxx.bruchus.

גוד Latrocinatus est.Genesis.xlix. Gad accinctus latrocinabit̃ eũ. Idem quod גדוד de quo supra tractauimus.

גוית Cadauer. corpus.ut Iudicum.xiiij.Nec tamẽ uoluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat. forte a גות tractũ quod assumpta he aspiratione a uocabulo גו deducitur.similiter Danielis x.Et corpus eius quasi chrysolithus.dictum quasi גופת

גוז Volauit.Numeri.xi.pro eo quod nostra trãslatio habet. vetus aũt egrediẽs a dño arreptas trãs mare coturnices dedit. hebręi legũt. Et spus ꝑfectus est a dño,et fecit uolare coturnices de mari. Et quãꝗ sine vau in eo loco scribat̃,tamen in supplementũ eius ponit̃ camez.

גוז Educator: qui educit aliquid de potentia ad actum. Item protector.psalmo.lxxi. Tu es protector meus.

clite declinatur pluraliter masculine et fœminine.

גדילים Phylacteria uestium, seu funiculi in fimbriis. Deuterono. xxij. Funiculos in fimbriis facies.

גדע Fregit. abscidit. p̄s. lxxv. Et omnia cornua peccatorum cōfringam. & Ieremię. xlviij. abscisum est cornu moab.

גדף Cōtempsit. opprobrauit. blasphemauit. Sophonię. ij. Audiui opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon.

גדר Circumscripsit. sepiuit. conclusit. circūędificauit. muro cinxit. threnorꝝ. iij. Circūędificauit aduersum me. item cōclusit uias meas lapidibus. inde nomen גדר Sepes. caula. maceria uel murus. ut Numeri. xxij. pro eo quod nos habemus. in angustiis duarū maceriarū, quibus uineę cingebant̄. hebręi legunt sepes hinc, et sepes inde. & reperitur tam in masculino genere quā in fœminino. primū. p̄s. lxxx. ut quid destruxisti maceriā eius. secundū. p̄s. lxxxix. destruxisti omnes sepes eius. Significat̄ hoc uocabulo apud logicos definitio. eo ꝙ terminet & circumscribat rem definitam.

גדיש Aceruus manipulorū siue frugū in aristis. ut Exodi. xxij. Si egressus ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceruos frugum.

גה Hic. ut Ezechielis. xlvij. Hic est terminus in quo possidebitis terram. et dicit̄ loco זה secundum Rabi Kimhi in commentariis super Ezechielē, mutatione zain in gimel iuxta morē אטבח de cuius alphabeti arcana et eleganti practica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

גהה Medicatus est. sanauit. cessare fecit. deposuit. soluit. ut Osęę. v Nec soluere poterit a uobis uinculū. quod septuaginta transtulerunt cessare faciet. et Ionathas chaldęus expōit. nō faciet quiescere a uobis flagellum.

גהר Prostrauit. inclinatus ad terrā. pronus super uentre. ut. iij. Re

גְּדִי Hedus. ut Geñ.xxxviij.Misit autem Iudas hedum caprarũ per pastorem suum.& Iudicũ.xv.Et attulit ei hedum de capris. & pluralit̃ declinat̃ utroq; genere.in masculino,ut Geñ.xxvij. Affer mihi duos hedos optimos. in fœminino,ut Cantico.primo.Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

גְּדוֹת Litora . ripę . ut Iosuę tertio.Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat.

גָּדַל Magnificauit.magnus fuit.magnificatus est.ut p̃s.ciiij . Domine deus meus magnificatus es uehementer.&.i.Paralip.xxix.Magnificauit ergo dominus Salomonem.& Geñ.xli.pro eo quod legimus vno tantum regni solio pręcedam te.verbum e uerbo sic legitur. tantummodo sedem magnificabo supra tuam uel supra te.sed potius quę a facio latine componuntur,ea ueniunt hebraice a coniugatione graui גִּדֵּל q̃d ponit̃ Ester.iij.Post hęc rex Asuerus exaltauit Aman. pro magnificauit.& Genesis.xxv.pro eo quod nostra translatio legit, quibus adultis.hebraica ueritas habet.& magnificati sunt pueri idest creuerunt.in eo & similibus semp seruat̃ pũctus dagges. inde גָּדוֹל magnus.Exodi.xi.Fuitq; Moyses uir magnus ualde.oĩa eiuscemodi significant magnificentiã.honorẽ.pulchritudinem.staturam.fortitudinem et robur.Ezechielis.xvi.Et fornicata est cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnium.ubi ponitur גִּדְלֵי

גֹּדֶל Magnitudo uel magnum.substantiuũ nomen.ut Deutero.v. Ecce ostendit nobis dñs deus noster maiestatem et magnitudinẽ suã. & quandoq; scribitur prima cũ puncto surek.ut p̃s.ultimo . Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. & quãdoq; accipit he in fine cũ surek in penultima.ut p̃s.cxlv.Et magnitudinis eius non est finis. Inuenies omnia inde deriuata supereminentiam significare qualitatis aut quantitatis.

מִגְדָּל Turris.Canti.iiij.Sicut turris Dauid collũ tuũ . & hetero-

gum.xxij.ponatur גִּבּוֹר et cum robusto perfectus.

גֶּבֶר Gallus gallinaceus.Isaię.xxij.Sicut asportatur gallus gallinaceus,ita enim se didicisse affirmat a suo pręceptore Iudęo Hieronymus in commentariis.

גָּבִישׁ Lapis preciosus. Iob. xxviij. vbi translatio nostra habet. Excelsa et eminentia non cōmemorabuntur.ibi hebraica ueritas hos duos lapides pręciosissimos notat,qui in raro sunt usu,dicēs. Ramoth & gabis non cōmemorabuntur. nam comparatione eius hoc totum obelisco auferendum est.Error autem interpreti accidit hic, propter incuriam et negligentiam orthographię, quę multos sępe decepit.ut patet in uariis locis.

גַּד Coriandrum.ut Numeri.xi.Erat aūt man quasi semē coriādri.

גַּד Fortuna dea.ut Isaię.lxv.Qui disponitis fortunę mensam. Rabi Moyses cohen dicit,quod sit stella Iouis,et quod Iupiter in lingua Cedar idest arabica sic uocet.et Rabi Dauid Kimhi in cōmentariis Isaiæ exponit pro sydere,

גָּדַד Collegit exercitū,accinxit se ad pręlium.expediuit se. ut Geñ. xlix.Gad accinctus pręliabitur ante eum,et ipse accīgetur retrorsum. quem uersiculum Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum sic transfert.Gad latrunculus latrocinabitur eum, et ipse latrocinabitur plantam, et tamen ibi Gedud exponit accinctus et expeditus.ego supplerem cohorte.ut.ij.Regum.xxij.In te enim curram accīctus. quod similit̄ Rabi Salomon gallus,in superiori loco exponit חָלוּץ idest expeditus.nos legimus eiuscemodi milites latrunculos.ut quarto Regum uicesimoquarto.Immisitq; ei dominus latrūculos chaldęorū & latrunculos syrię.et latrunculos moab,et latrūculos filior Ammon. vbi semper ponitur גְּדוּדֵי et Ionathas chaldęus מַשִׁרְיַת exponit,tanquam expeditionem bellicam.

גָּדַד Dilaniauit. dilacerauit. excoriauit. scalpsit. Ieremię. xlvij. Vsq; quo concideris.

גִּבְעֹל Folliculus lini. Exodi. ix. Et linũ iam folliculos germinaret. ponitur enim illic uerbale גִּבְעֹל

גָּבִיעַ Calix. poculum. scyphus. ut Geñ. xliiij. Scyphum autem meũ scyphum argenteum pone in ore sacci iunioris. nam veru idest obeli/sco debet confodi. quod nos legimus. et precium quod dedit tritici. & Exodi. xxv. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos.

גָּבַר Prēualuit. viguit. robustus fuit. vires cœpit. nos legimus cor/roborauit. psalmo. ciij. Corroborauit misericordiã suã super timẽtes. sed Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate melius transtulit. Confortata est misericordia eius super timentes eum. idest cõualuit. ita enim traduxit Geñ. xlix. Benedictiones patris tui confortatę sunt. Item Geñ. vij. Et aquę prēualuerunt nimis super terram. inde nomen substantiuum גְּבוּרָה quod robur. fortitudinem. virtutem. uires. potentiam interpretant. ut. ij. Paralip. xx. In manu tua est fortitudo et potentia. & p̃s. lxxxix. Si autẽ in potentatibus. In alia cõiugationis for ma reperimus נַגְבִּיר p̃s. xij. Linguam nostram magnificabimus. quod Hieronymus traduxit in psalterió de hebraica ueritate. linguã nostram roboremus.

גִּבּוֹר Potens. fortis. robustus. ut Geñ. x. Ipse cœpit esse potens in terra. sequiturq;. & erat robustus uenator, ubi unum et idem uocabu lum mox aliter traduxit interpres. & Canticorum. iij. En lectulum Sa lomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.

גְּבִיר Dominus. caput. superior. ut Genesis. xxvij En dominum tuum illum constitui. fœmininum eius גְּבִירָה Imperatrix. domi/na. regina. ut Hieremię. xiij. Dic regi & dominatrici.

גֶּבֶר Vir. a mascula uirtute et potestate supra mulierem. ut Prouer biorum tricesimo. Viam uiri in adulescentula. in alia forma ponitur psalmo decimooctauo גְּבַר Et cum uiro innocente innocens eris. Cum tamen in eodem cantico quod scribitur secundo Re/

nentes eandem dictionē de homine cuius oculos supercilia obnubūt atq; condensant,quem ego dicerem superciliosum.

גֶּבֶא Fouea.cisterna.palus.et omnis aquarum conseruatio.ut Isaię xxx. Aut hauriatur parum aquę de fouea.hoc est de cisterna. sic enim Onkelus chaldęus in sua translatione pro בּוֹר hebraico uocabulo ponit גּוּבָא nomen chaldaicum,Genesis tricesimoseptimo.

גָּבַהּ Superbiuit.exaltatus est.tumuit.p̄s.cxxxi.Domine non est exaltatum cor meum neq; elati sunt oculi mei.vbi quādoq; he aspiratio mutatur in aleph.inde superbus.p̄s.ci.Superbo oculo et insatiabili. in alia etiam coniugationis forma inuenies hoc uerbum in Abdia.Si exaltatus fueris ut aquila. quod exponunt quidam magistri iudęorum transitiue.si exaltaueris suple nidum tuum.alij neutraliter seu intransitiue,ut hic.et in alia q̄q; forma p̄s.cxiij. Qui in altis habitat. ubi iod finale superfluum est.ut sępe alias

גֹּבַהּ Altitudo.p̄s.ciij. Quoniam secundum altitudinē cęli a terra.

גִּבֵּחַ Caluus.depilatus. ut Leuitici.xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt,caluus et mundus est.Inde גַּבַּחַת idest caluicies seu alopecia.ut eodem loco.

גְּבוּל Limes.terminus.finis.regio.Deuterono .xix. Non assumes seu transferas terminos proximi tui.et sequitur uerbū inde deriuatū.

גָּבַל Limitauit. terminauit. diffiniuit regionem agrorum.ut eodē loco supra citato.Quos fixerunt priores.

גְּבִינָה Caseus.ut Iob.x.Nōne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti.

גֶּבַע Collis.ut Zacharię.xiiij.De colle Remmon ad austrum Ierusalem.& quādoq; cataparagogen assumit in fine he aspirationem. ut Ieremię.l.De monte in collem transierunt.

מִגְבָּעָה Pilius.galerus.tiara.Exodi.xxviij. Et baltheos ac tiaras in gloriam & decorem.

גג   בשם יודני עליון

Ectum.ut p̃s.cij.Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
& declinat heteroclite secundum genus fœmininum pluraliter גגות ut Sophoniæ primo.& eos qui adorãt super tecta militiam cœli.

גאה Elatus est.eleuatus est et exaltatus.dominatus est. et gloriose magnificatus est.neutraliter.ut Exodi.xv.Cãtemus domino,gloriose enim magnificatus est.quod uerbum e uerbo legitur. Superbiendo superbiuit,seu dominando dominatus est.& Isaiæ.xvi.significat arrogantiam et superbiam.ut Audiuimus superbiam Moab,superbus est valde.superbia eius et arrogantia eius &c̃. inde גאוה

גאון Eo uocabulo Hieronymus in cõmentariis super duodecim dicit significari fremitũ et sonitũ aquæ decurrentis.Zachariæ.xi.vbi translatio.lxx.dicit.Vox rugientium leonum quia afflictus fremitus Iordanis.sed rectius nostra sic legitur.vox rugitus leonum quia uastata est superbia Iordanis.quod etiam testatur chaldaica translatio Ionathæ.qui exponit altitudo Iordanis.

גאל Luit.redemit.ut Isaiæ.xlviij.Dicite redemit dñs seruum suum Iacob. inde גאלה & גואל & multa alia deriuata inuenies Leuitici.xxv.Luitionem et redemptionem et liberationem significãtia. Item significat fœdare.inquinare.deturpare.obscurare.ut Iob.iij.Obscurent eum tenebre & umbra mortis.Item etiã polluere.ut Danielis primo.Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur.

גב Cacumẽ.dorsum.altitudo.summitas.ut p̃s.cxxix.Supra dorsum meũ fabricauerũt peccatores.Itẽ significat supcilium.Leui.xiiij.et die vij.radet capillos capitis,barbãq; et supcilia.et qñq; addit̃ nun lr̃a.ut p̃s.lxviij. vbi nos legimus. Mõs coagulatus.ibi Hiero.in psalterio de hebraica ueritate rectius traduxit mõs excelsus . quidã econtrario exponũt hũilis mõs et colliculosus.i.gibberosus.et sic deriuat̃ a sequẽti.

גבן Gibbus seu gibberosus.tractũ fortassis a dorsi altitudine.sic enĩ Hiero.traduxit Le.xxi.si fracto pede,si mãu.si gibbus.si lippus.quãq; thargũ Hierosolymitanũ itelligat hoc uocabulũ de is qbus in utroq; oculorꝫ sinu supciliorꝫ pili excrescũt.q̃d nũc cõit̃ sequunt̃ Iudæi expo

montes pedes annunciantis et prędicantis pacem, annunciãtis bonũ. vbi ponitur nomen eius מְבַשֵּׂר euangelista, nũcius, qui barbarice ambassator dicitur, inde בְּשׂוֹרָה Pręmium uel merces pro nũcio relato. vt. ij. Regũ. iiij. Cui oportebat me mercedẽ dare ꝓ nuncio.

בָּתָה Inanis. deserta. vastata. ut. Isaię. v. Et ponam eam desertam.

בַּת Est mensura liquidorꝫ. quam Hieronymus alludens uocabulo bathum traduxit Ezechielis. xlv. Statera iusta. et ephi iustũ, et bathus iustus erit uobis.

בְּתוּלָה Virgo. ut Gen̄. xxiiij. uirgoq́ꝫ pulcherrima ĩcognita uiro. &pluraliter בְּתוּלוֹת ut Amos. viij. In die illa deficient uirgines pulchrę. nam pluralia masculini generis בְּתוּלִים et בְּתוּלֵי significant integritates seu signa uirginitatis. ut Deutero. xxij. dicens. nõ inueni filiam tuam uirginem. pro eo quod legere deberemus. Nõ inueni in filia tua incorruptiones siue integritates. et hęc sunt signa virginitatis filiæ meæ.

בִּתֵּק Perfodit. interfecit. trucidauit. Ezechiel. xvi. Et trucidabunt te gladiis suis.

בָּתַר Seperauit. partitus est. diuisit. ut Gen̄. xv. aues aũt nõ diuisit.

בֶּתֶר Pars. diuisio. separatio. portio siue partitio. ut Gen̄. xv. ubi supra. et utrasq́ꝫ partes contra se altrinsecus posuit. & Canticorũ. ij. Similis esto dilecte mi caprę hinnuloq́ꝫ ceruorꝫ super mõtes bether. vbi quidam ignari scriptores posuerunt. l. pro. r. bethel. sed hebręi legunt super montes partitionis seu separationis.

ברושים Missilia. lanceę. tela. iacula. sagittę. quoniam eę hastę ex arbore prius nominata, propter ipsius proceritatē fiunt. Hiero. autē agitatores traduxit. et translatio. lxx. exposuit equites. Nahū. ij. Et agitatores consopiti sunt. lxx. sic. et equites timuerunt in exercitibus. voluerunt enim pro uirili sua imitari chaldaicā translationē Ionathę. qui excelsos et magnates exponit, et exercituū magistros. et Ioseph kimhi putauit ita eos appellari a ꝓceritate arboris siue cedri seu abietis. teste filio suo ī comētariis sup duodecī. ego lāceatos seu balistarios dicerē.

ברת Cypressus. Canti. i. Tigna domorum nostrarum cedrina laquearia nostra cupressina.

ברית Fœdus. pactum. ut Ieremię. xxxi. Ecce dies uenient dicit dn̄s Et feriam domui Israel et domui Iuda fœdus nouum. non secundum pactum. ecce idem uocabulum dupliciter traduxit.

בשל Maturauit. ut Ioelis. iij. Mittite falces q̄niā maturauit messis.

בשל Coxit. ut Exodi. xij. Non comedetis ex eo crudū quid nec coctum aqua. et Ezechiel. xxiiij. et discocta sunt ossa illius in medio eius.

בשם Suauis odor. aroma. ut Isaię. iij. Et erit pro suaui odore fetor. et cum sex pūctis aromaticū. ut Exodi. xxx. Sume tibi aromata primæ myrrhę. et cīnamomi aromatici. itē et calami aromatici. ita enī legēdū est. & Canticorum. v. Messui myrrham meam cum aromate meo.

בשס Onerauit. oppressit. grauauit. Hieronymus īterpretatus est diripuit. Amos. v. Icdirco pro eo quod diripiebatis pauperem ubi ponitur בושסכם quod exponunt hebręi עמסכם idest onerauit intelligentes de principibus et iudicibus, authoritatē allegatam. Rabi Ioseph kimhi putat sin literam pro samech positam, ut alias sępe vide supra in בוס

בשר Caro. p̄s. cxlv. Et benedicat omnis caro nomini sancto eius.

בשר Annunciauit. euangelisauit. ut Isaię. lij. Quam pulchri super

בָּרַךְ Benedixit.ut ps̄.cxviij.Benedictus qui uenit in nomīe dn̄i.Benediximus uobis de domo dn̄i.Item salutauit, ut Genesis .xlvij. Qui benedicēs illi.pro quo hebraica ueritas habet.Et salutauit Iacob Pharaonem.Item flexit genua.ut ps̄.xcv. secundū hebraicam ueritatem. venite adoremus.curuemur.flectamus genua.& Gen̄.xxiiij. Cumq; camelos fecisset accumbere.

בֵּרֵךְ Blasphemauit.increpauit.reprehendit.maledixit.ut.iij.Regū xxi.pro eo quod nos legimus.Benedixit Naboth deū et regē, quamobrem eduxerūt eum extra ciuitatē,et lapidibus interfecerūt. hebręi trāsferūt sic.blasphemauit.& chaldaica trāslatio Ionathę hēt גַּדֵּיף idest contempsit.vnde Lyra exponit benedixit .i. maledixit.sic Iob.ij. Benedic deo,et morere.hebręi exponunt.increpa et reprehēde deū.

בְּרָכָה Munus.donum.Genesis.xxxiij.Et suscipe benedictionem quam attuli tibi.idest suscipe munus quod allatum est tibi.

בִּרְכַּיִם uel בִּרְכֵּי Genua.ut Deuteronomij.xxviij.Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus et in suris.

בְּרֵכוֹת Fons.viuarium.stagnum.piscina.ut Canticorum septimo. Oculi tui sicut piscinę in hesebon.

בְּרֹמִים Vestis cuiusdā preciosissimę genus.alij putāt esse scriniolum preciosorū iocaliū.Hiero.traduxit gazā preciosam. Ezech.xxvij.Ipsi negociatores tui multiphariam inuolucris hiacynthi et polymitorū gazarūq; preciosarū.vbi septuagīta interp̄tati sunt thesauros electos.

בָּרָק Resplendentia.fulgur.coruscatio. scintillatio .ij. Regum.xxij. Misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgur et consumpsit eos. Significat et lapidem eiuscemodi.

בַּרְקָנִים Spinarum quędā species,quas trāslatio nostra tribulos vocauit.Iudicum. viij.Et cum reuersus fuero uictor in pace conteram carnes uestras cum spinis tribulisq; deserti.

בְּרוֹשׁ Arbor quędam ex qua fiunt iacula . Hieronymus traduxit. abietem,alij cedrū.Isaię.lv. pro saliuncula ascendet abies . & eiusdem lx. abies & buxus & pinus simul.

mus.ut Numeri.xvi. Sin autem nouam rem fecerit dominus.

בָּרִיא Firmus.sanus.pinguis.crassus.ut Iudicū.iij. Erat aūt Eglon vir crassus nimis.deriuata legēdo inuenies.& sępe per defectū aleph in fine he inuenies בְּרִיאָה ut Ezechielis.xxxiiij.Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum.

בַּרְבּוּר Gallinaceus.uel auis altilis.ut.iij.Regū.iiij Excepta uenatione ceruorum caprearum atq̧ bubalorum, et auium altilium. vbi ponitur בַּרְבֻּרִים אֲבוּסִים idest altilium saginatorum in stabulis,hoc est stabulantium.

בָּרָד Grando.ut Exodi.ix.Ecce pluam cras hac ipsa hora grandinē multam nimis.inde uerbum בָּרַד prima camez,secunda patha.

בְּרֻדִּים Respersi punctis seu maculis.ut Genesis.xxxi. Varios maculosos atq̧ respersos.

בָּרָה Elegit.ut primo Regum.xvij.Eligite ex uobis uirum.

בָּרָה Pransus est.comedit.ij.Regū.xiij. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia ps̄.lxix.Et dederunt in escam meā fel. et.ij.Regū.xiij.Infer cibū in conclaui, et uescar de manu tua. putāt ex hoc intelligi uersiculū Gen̄.xlviij.Eratq̧ uernū tempus.vbi secundū hebraicam ueritatem legēdum est(cum iam esset quasi pascuus ager) quam certe parenthesim circumloquendo aliis uerbis expressit interpres dicens.Erat enim uernum tempus.

בַּרְזֶל Ferrum.psalmo.cv.Ferrum pertransiit animam eius.

בָּרַח Fugit.ut secundo Regum.xiij.Porro Absolom fugiēs abiit. Item contignauit.clausit.ut infra.

בְּרִיחַ Repagulum.hastile.tignū.vectis.ut Exodi.xxvi. pro eo q̄d nos legimus.& eiusdem numeri ad occidentalem plagā.et sequit̄. qui mittent̄ per medias tabulas,hebraica ueritas sic habet.Et tignus transiens in medio tabularꝫ contignans a termino ad terminū.significat et seram uel repagulū.ut Iob.xxxviij.Et posui uectē.i.repagulū et ostia.

et pluraliter בְּקָרִים vaccę. quod Hieronymus traduxit bubali. Amos.vi. Aut arari potest in bubalis. inde בּוֹקֵר armentarius. ut Amos septimo. Sed armentarius ego sum.

בָּקַשׁ Quęsiuit. ut Canticorum quinto. Quęsiui et non inueni illũ.

בַּר Mundus. purus. ut ps̃. xxiiij. Innocens manibus et mũdo corde. inde puritas בֹּר ps̃. xviij. Et secundũ puritatem manuũ mearꝫ, alias mundiciẽ, significat etiam בַּר electus. ut eodẽ ps̃. Et cum electo electus eris. Item significat foris. ut Iob. xxxix. secundũ hebręos, vbi nos legimus. & pergunt ad pastũ. ibi Iudęorꝫ magistri interpretan̄t sic. & pergunt foras, uel cornupetunt foris. Item בַּר filius. ut Prouerbio. xxxi. vbi nos legimus. Quid electe mi quid electe uteri mei, quid electe uotorũ meorum. ibi hebręi legunt. quid fili mi. quid fili uteri mei. quid fili uotorum meorꝫ. Item significat triticũ. ut Gen̄. xlv. Et totidẽ asinas triticum in itinere, panesq̧ portãtes. cuius instar sic exponetur versus psalmi. lxxij. vbi ꝓ eo quod legimus. erit firmamentũ in terra. legunt hebręi frumentũ. nam teste Burgense, translatio secundum hebraicã ueritatẽ talis est. Erit placenta frumenti in terra. ergo conclusionem huius uocabuli cum sententia. S. Hieronymi faciamus. qui in apologetico contra Rufinũ pammachio sic scribit. Bar apud hebręos diuersa significat. dicit̄ enĩ et filius. ut est istud. Bar iona filius colũbę. & Bartolomeus filius Ptolomei. et Barchineus. et Barchiseus. et Barrabas. Triticũ quoq̧ et spinarũ fasciculus. et electus. ac purus. Hęc idẽ Hieronymus.

בָּרַר Secreuit. elegit. clarificauit. inde dicit̄ id quod scribit̄ primo Paralippo. xvi. Et post eum heman et Idithun et reliquos electos. hoc est pręclaros. & uidetur multis uerbum primitiuum esse pręcedẽtis.

בָּרָא Finxit. creauit. Gen̄. i. In principio creauit deus cęlũ et terram.

בָּרָא Succidit uel excidit. eruit, ut Iosuę. xvij. Ascende in syluam & succide tibi spacia. & paulo inferius. Succides tibi atq̧ purgabis ad habitandum spacia.

בְּרִיאָה Res noua quę prius non fuit, quam nos creaturam uoca-

בִּיצוּר Firmus. fortis. munitus. ut Numeri. xiij. Sed cultores for/tiſſimos habet, & urbes grandes atq; muratas.

בִּיצָּרוֹן Munitio. fortificatio murorum. Zacharię. ix. Conuerti mini ad munitionem.

בָּצַר Deſtitit. uitauit. prohibitus eſt. ut Geñ. xi. Nec deſiſtent a cogitationibus ſuis donec eas opere compleant.

בֶּצֶר Aurum. Iob. xxij. pro eo quód nos legimus. Dabit pro terra ſilicem &c̃. hebręorum magiſtri traducunt ſic. Et reponet pro puluere aurum. et in petra fluuiorum ophir, hoc eſt aurũ obrizũ. & pl'r בְּצָרִים

בָּקַק Vacuauit. deſtruxit. vaſtauit. Nahum. ij. Quia uaſtatores diſ/ſipauerunt eos.

בַּקְבּוּק Vas teſtaceum quaſi gutturnum, a ſono nomen accipiens cum in aquam mergitur. quod Hieronymus lagunculam traduxit. Ieremię. xix. Vade & accipe lagunculam.

בָּקַע Fidit. rupit. ſcidit. diuiſit. diſſecuit. ut Amos. i. Eo q̃d diſſecue rit pręgnãtes Galaad. Iſaię. lviij. Tunc erũpet quaſi mane lumen tuũ.

בִּקְעָה Planicies. vallis. campus. Geñ. xi. Inuenerũt campũ in terra Senaar. et Deu. viij. In cuius cãpis et mõtibus erũpũt fluuiorum abyſſi.

בֶּקַע Semiſſis uel dimidium pondus. ut Exodi. xxxviij. vbi nos legi mus: oblatũ eſt autem ab ijs qui tranſierũt. ibi veritas hebraica teſtãte Nicolao de lyra ſic habet. Dimidius ſiclus per ſingula capita.

בָּקַר Quęſiuit. explorauit. ut Leuitici. xiij. Sin autem poſt emunda tionem rurſus creuerit macula in cute, non quęret amplius.

בֹּקֶר Mane. ut Geñ. i. Et factum eſt ueſpere et mane dies unus. & pluraliter בְּקָרִים ut Iſaię. xxxiij. Eſto brachium noſtrũ in mane. di ctum fortaſſe a quęrendo. nam incipimus res q̃rere cũ mane luceſcit.

בָּקָר Vacca ſiue bos. ut Geneſis. xij. Fueruntq; ei oues & boues.

ctum. quia stultus bruto similis est. inde בַּעַר stultus. insipiens. fatuus. psalmo. xciiij. Intelligite insipiētes ī populo. & psalmo. xcij. Vir insipiens non cognoscet.

בָּעַת Terruit. stupefecit. Isaię. xxi. Emarcuit cor meum, tenebrę stupefecerunt me.

בִּצָּה ׃ בֹּץ ׃ בִּצְּאָה Lutum. argilla. ut Ieremię. xxxviij. Demerserunt te in cœno, et in lubrico pedes tuos. lubricum pro luto ponitur.

בָּצָל Cepe. ut Numeri. xi. Porriq; & cepe et allia.

בֶּצַע Profuit. ut Gen̄. xxxvij. Quid prodest si occiderimus fratrem nostrum. idest quę cupiditas siue licentia in malum. Nota quod significant hec et inde deriuata iniuriam. fraudem. calumniā. et auariciam. vt Exodi. xviij. Et qui oderint auariciam.

בִּצַּע Compleuit. perfecit. ut threnorꝝ. ij. Compleuit sermonē suū quem pręceperat a diebus antiquis.

בַּצַּע Percussit. vulnerauit. incidit. fidit a findo. ut Amos. ix. pro eo quod nos legimus, auaricia enim in capite omnium: hebrei legunt. Et vulnerabit eos in capite omnes. uel secundū Dauid Kimhi in cōmentariis hebraicis super duodecim minores. & incidit seu percussit caput omnium. quod septuaginta melius expresserunt, sic scribentes. vt dissecaret in capitibus omnium.

בָּצֵק Pasta. massa parata ad coquendū panem. ut Exodi duodecīo. Tulit igitur populus conspersam farinam.

בָּצֵק Tumuit. Hieronymus traduxit subtritus est. Deutero. viij. Et pes tuus non est subtritus. hebraice. pes tuus nunquam tumuit.

בָּצַר Incidit arbores. vindemiauit. ut Deuterono. uicesimoquarto, Si uindemiaueris uineam tuam.

בִּצֵּר Muniuit. ut Numeri. xxxij. Paruuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus munitis.

natus est. subiugauit. Hieronymus honeste traduxit habuit mulierē. ut Deute. xxiiij. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam. & eiusdē libri ca. xxi. uariando traduxit pro dormire cū ea. Et postea intrabis ad eam dormiesq; cum illa. & hoc modo omne q̄d preeminet & ante stat seu subiectū aliquid habet dicit׳ בַּעַל author. magister. dominus maritus. Exodi. xxi. Si habēs uxorem et uxor egredieť simul. pro quo hebrei legunt. Si maritus uxoris est et exibit uxor eius secum. Significat magistrum. ut Gen̄. xlix. Inuideruntq; ei habentes iacula .i. periti sagittarij hoc est magistri balistarū. Significat dominū seu principem. Leuitici. xxi. Sed ne in principe populi sui contaminabiť. Deriuata lectione cognosces. ut est בַּעֲלַת ¦ בַּעֲלִיל ¦ עֲלִיל ¦ et cetera. Deuterono. xxij. Si dormierit uir cū uxore alterius pro maritata marito.

בָּעַר Combustus est. arsit. Numeri. xi. Vocauitq; nomē loci illius incensio. eo quod succensus fuisset cōtra eos ignis domini. et p̄s. xviij. Et carbones succensi sunt ab eo. & Exodi. iij. Et uidebat quod rubus arderet. et sequitur infra. Quare non comburatur rubus. Isaie primo. Et succendetur utrumq; simul.

בִּעֵר Tulit. ut Deuteronomij. xxij. Et auferes malum de medio tui. & eiusdem. xxvi. Attuli quod sanctificatū est de domo mea. & sequiť Nec separaui ea in qualibet im̄ūdicia. ecce idē uerbū trāstulit sepaui.

בַּעֵר Ardor. succensio. Isaie. iiij. In spiritu iudicij et spiritu ardoris. hebrei exponunt destructionem. deuastationē. et exterminationem.

בִּעֵר Consumpsit. molestauit. lesit. depastus est. eruit. ut Exodi. xxij Si leserit quispiam agrum uel uineam.

בְּעִיר Iumentum. ut loco supra citato. Exodi. xxij. Et dimiserit iumētum suum ut depascatur aliena. duo uocabula disces hac allegatione.

בָּעַר Desipuit. insaniuit. infatuatus est. ut Ieremie. x. Pariter insipientes & stulti probabuntur. fortasse a iumento seu bruto superiori di

iugatur בָּנִיתִי defectiue. ut.iij. Regum.viij. Aedificans ędificaui domum habitaculum tuum. de hoc faciunt hebręorum grammatici mentionem in capitulo de ijs quę in fine deficiunt.

בִּנְיָן Structura.ędificium.ut Ezechielis.xl.Et mensus est latitudinē ędificij calamo uno.altitudinem quoq; calamo uno.& capitur in grā matica hebręorum pro coniugatione.

בֵּן Filius.ut Exodi secundo.Quę concepit et peperit filium. Etpluraliter בָּנִים ut Iob primo.Natiq; sunt ei septem filij.inde בַּת filia. vt p̄s.cxxxvij. Filia Babylonis misera.etpluraliter בָּנוֹת ut Iob superiori loco.Et tres filias.dicitur etiam בַּת pupilla oculi.ut p̄s.xvi. Custodi me ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum significās filios uel filias reperiat̄ diuersis in locis legere posthac poteris in amplioribus grammaticis.

בֹּסֶר Vua acerba.ut Hieremię.xxxi.Patres comederūt vuam acerbam et dentes filiorum obstupuerunt.potest etiā significare quęlibet fructum immaturum.

בָּעָה Petiit.quęsiuit.rogauit.ut Isaię.xxi.Si quęritis quęrite conuertimini et uenite.et Isaię.xxx.Et requisita in muro excelso.

בָּעָה Fecit proiicere ampullas.a feruendo dictum secundū Dauid Kimhi in comentariis Isaię.eo quod aqua feruens tales fungos seu uesicas proiiciat.vnde Hiero.ardere interpretatus est Isaię.lxiiij. Sicut exustio igni tabesceret.aquę arderet igni.inde uenit אֲבַעְבּוּעֹת idest ampullę uel inflationes.pustulę.vesicę.ut Exodi.ix. Erunt enim in hominibus et iumentis ulcera et uesicę.

בָּעַט Recalcitrauit. ut Deuteronomij.xxxiij. Incrassatus est dilectus & recalcitrauit.

בָּעַל Rem cum muliere habuit.coiuit.subagitauit.maritauit.subiugauit.domi-

ſuperius uerbum pro iſto. ut et ſeptuaginta quoq; fecerunt. Abacuk primo. Quare non aſpicis ſuper contemptores tacebis cum deuoraue rit impius iuſtiorem ſe. Et nos legimus. Quare non reſpicis ſuper inique agentes & taces deuorante impio iuſtiorem ſe. vbi ambę trāſla tiones non conſyderauerunt punctum dagges. Sed Hieronymus gnauiter in commentariis hoc uerbum exponit dicēs. Cur pateris ab impio Nabuchodonoſor iuſtum opprimi Iſrael. Clarius intelliges Threnorum ſecundo ſignificatum eius. Pręcipitauit dominus nec pepercit. pro deſtruxit & perdidit.

בִּלְעֲדֵי Niſi. abſq;. pręter. excepto. ut Geneſis decimoquarto. Exceptis ÿs quæ comederunt iuuenes. & aſſumit in principio mem. ut pſalmo decimooctauo. Quis deus preter dominum.

בָּלַק Deuaſtauit. deſtruxit. lacerauit. ut Nahum ſecundo. Diſſipata eſt & ſciſſa & dilacerata.

בִּלְתִּי Niſi. pręter. ut Numeri undecimo. Nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man uel pręter man. aliquando vltimum iod non eſt de ſubſtātia dictionis. ſed pronomē primę perſonę ſignificat. ut Oſeę decimotertio. Et deū abſq; me neſcies. & ſaluator non eſt pręter me. vbi etiam hęc dictio זוּלָתִי ſynonyma ponitur de qua par erit iudi cium. et pene in omnibus בִּלְתִּי ſignificat pręter. exceptis admodū paucis locis ubi pro non uel ne accipitur. ut Iſaię decimoquarto. Cedentem populos in indignatione plaga inſanabili. i. pro nō ceſſante. & Iſaię decimo. Ne incuruemini ſub uinculo. & tunc recipit in princi pio mem uel lamed ſicut ſupra oſtendimus.

בָּמָה Locus eminens. aliquid excelſum. ut pſalmo decimooctauo. Et ſuper excelſa ſtatuēs me. inde ab altitudine altare dicitur. ut tertio Regum tertio. Illud quippe erat excelſum maximum Mille hoſtias holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud.

בָּנָה Aedificauit. ut pſal. cij. Quia ędificauit dominus Sion. et con-

בָּלָה Inueterauit. detritum eſt, computruit. ut Deuteronomij. xxix Non ſunt attrita veſtimenta veſtra. nec calciamenta pedum ueſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt. inde בָּלָה ideſt vetula.

בַּלָּהָה Terror. ſtupor. turbatio ſubita. ut Iſaię. xvij. In tempore veſperę et ecce turbatio uel ſtupefactio. ſicut בֶּהָלָה de quo ſuperius dictum eſt.

בְּלָט Paulatim. clam. ut. i. Regū. xviij. Loquimini ad Dauid clam.

בָּלַם Coartauit. clauſit. obturauit. cōſtrinxit. refrenauit. ut p̄s. xxxij In camo et freno maxillas eorum conſtringe. ideſt ad conſtringendū ſeu coartandum. ſic enim legitur לִבְלוֹם

בָּלַס Scrutatus eſt. queſiuit. Hieronymus traduxit in propheta Amos vellicauit. ut Amos ſeptīo. Sed armentarius ego ſum uellicans ſycomoros. idem poſtea expoſuit in commentariis Amos ſtrinxit. ſed apud hebręos hoc uerbum ſignificat legere hoc eſt colligere fructus ſiue bacas. teſtante Dauid Kimhi in ſuis commētariis hebraicis ſuper Amos prophetam.

בָּלַע Ingurgitauit. deglutiuit. deuorauit. ut Exodi ſeptīo. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. inde nomen uerbale בֶּלַע quod Hieronymus in quotidianę lectionis noſtrę pſalterio traduxit pręcipitatio. licet ſeptuaginta melius catapontiſmos hoc eſt demerſio ſeu proprie ingurgitatio ſiue abſorptio. pſalmo. lij. Dilexiſti omnia uerba pręcipitationis lingua doloſa. Gręci autem. Dilexiſti omnia uerba abſorptionis linguam doloſam. Quod idem ſanctus Hieronymus eūdem uerſum iuſtius de hebraica ueritate trāſferens ſic interpretat̄. Dilexiſti omnia uerba ad deuorandum linguam doloſam.

בִּלַּע Fortificatum per dagges ſignificat deſtruxit. perdidit. corrupit. oppreſſit. quem punctum multi non conſyderantes exponunt

בליעל Malum.iniquū.ut ps.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.inde nomē dęmonis qui est pater oīs mali . ut Nahū .i. Et nō adiiciet ultra ut pertrāseat in te belial.vnde q ex patre diabolo sunt dicunt filij belial.ut Iudicum.xix.Venerūt uiri ciuitatis illius filij belial.chaldaica trāslatio exponit filios malicię . quidā hebręorū compositū arbitrant a בלי et יעל q̄d mentē nostrā nō patit ferri sursū.

בלל Permiscuit.cōfudit.ut Gen.xi.Quia ibi cōfusum est labiū uniuersę terrę.quod hebraice legit.Quia ibi permiscuit seu cōfudit dn̄s labiū uniuersę terrę.& cōuersione ultimę lrę in he aspirationē,ponit in eodē ca.paulo superius נבלה .i.cōfundamus ibi linguā eorum. inde uolūt deriuare בלולה .i.permixta.q̄d Hiero.cōspersum traduxit Leuitici.ij.Similę cōspersę oleo et absq̄ fermēto.uerbū hoc tinctores inficere dicūt.inde תבל .i.confusio.scelus. ut Leuitici.xx.Si quis dormierit cū nuru sua,uterq̄ moriatur.quia scelus operati sunt. inde תבלול idest macula oculi.quā Hieronymus albuginem nominauit,Leuitici.xxi.Si albuginē habēs in oculo.dictū sic a בלבל idest confusione pupillę in oculo.a quo etiam בבל Babylonia dicta est quasi balbel.inde.

בליל Stramentum iumentorum ex diuersis mixtum fæno et palea et quisquiliis.a cōfusione siue mixtione diuersorum sic dictum . quod Hiero.migma grece, nō inueniēs latinū, a mixtura uocauit . Isaie.xxx Cōmixtum migma comedent sicut in area uentilatum est.

בלג Contentus est.perstitit firme.ualuit.roboratus est.et confortatus.quanquā Hieronymus tormenta doloris esse uoluit.Iob.ix.Cum dixero nequaquam ita loquar.commuto faciem meam,et dolore torqueor.ubi ponit אבליגה quod hebręi exponunt, Si dixero obliuiscar querelę meę,dimittam iram meam et confortabor.

בָּכָא Arboris genus, quam aliqui morum, Hieronymus pyrum appellauit. ſecundo Regum quinto. Et uenies ad eos ex aduerſo pyrorum. & cum audieris ſonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

בָּכָה Fleuit. ut Oſeę duodecimo. Fleuit et rogauit eũ. & quandoq; ponitur abſq; he litera finali. ut Geneſis quinquageſimo. Ruit ſuper faciem patris, et fleuit ſuper eum, et oſculatus eſt eum. inde nomen verbale בֶּכִי ideſt fletus. ut pſalmo triceſimo. Ad ueſperum demorabitur fletus. quod et בָּכָה & quandoq; etiam בָּכוּת nominat̃.

vt Geneſis. xxxv. Vocatumq; eſt nomẽ loci illius quercus fletus. inde quoq; riuoꝝ ſinus deriuat̃, ad ſimilitudinem lachrymaꝝ abũdantiũ.

בְּכוֹר Primogenitus. pſalmo octogeſimonono. At ego primogenitum ponam illum. declinatur heterodite pluraliter בְּכוֹרוֹת uel בְּכוֹרֵי Significat etiam בְּכוֹר מָוֶת Angelum. mammona prefectum morti. quem Hieronymus appellauit primogenita mors. vt Iob decimooctauo. Et conſumat brachia illius primogenita mors. eam Rabi Ioſeph putat eſſe morbum lœtalem, quem ſequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, quę preuenit mortem naturalẽ.

בִּכּוּרֵי Primitię. ut Exodi triceſimoquarto. Primitias frugũ terræ tuę offeres in domo domini dei tui.

בַּל Non uel ne. ut pſalmo decimoſexto. Quoniam a dexteris eſt mihi ne commouear. aſſumit in fine iod. ut בְּלִי ideſt non. ſecũdo Regum primo. Clypeus Saul quaſi non eſſet vnctus oleo. Rurſus idẽ aſſumit in principio mem. ut מִבְּלִי ideſt non uel ſine. Iob quarto. Tigris periit, eo quod non haberet prędam. inde לְבִלְתִּי tantummodo. ut. non. preter. ut Leuitici. xx. & מִבִּלְתִּי et מִבַּלְעֲדֵי et cętera quę negationem niſi. preter. ſine. ſignificant. ut pſalmo. xviij Quoniam quis deus preter dominũ. aut quis deus p̃ter deũ noſtrũ.

firmamento &c̄.ibi habet hebraica scriptura.Et fecit differentiam int̄ aquas quę sunt sub firmamento,et inter aquas quę sunt super firmamentum.similiter ubi sequitur,Et diuidāt diem ac noctē. ibi hebraice legitur.ad faciendum differētiam inter diem et inter noctem. inueniť etiam בֵּינוֹת ut Ezechielis.x.Et imple manum tuam prunis ignis, quę sunt inter cherubim.& accipit prępositiones quādoq;,et nōnunquam articulos.sed inuenitur quoq; declinari per numeros.

בֵּיצִים Oua.ut Deuteronomij.xxij.Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem. eius singulare in sacris literis raro legitur.in aliis tamē libris בֵּיצָה heterodite inuenimus.quo etiam nomine singularis quidam liber inscriptus est.

בֵּיר Fouea.cisterna.puteus.quasi בְּאֵר Hieremię sexto. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam.

בִּירָה Palatium.regia.residentia.quod Hieronymus regni exordium traduxit. Ester primo. Susan ciuitas regni eius exordium fuit. idest palatium et residentia.et habet pluralem numerū בִּירָנִיּוֹת

בַּיִת Domus.ut Exodi.xij.Neq; enim erat domus in qua non iaceret mortuus.significat etiam prosapiā seu stirpem. ut Deuteronomij xxv.Sic fiet homini qui non ędificat domum fratris sui. item nidum & q̊dcumq; habitaculū.ut p̄s.lxxxiiij.Etenī passer inuenit sibi domū.

בַּיִת Intus uel intrinsecus.ut Genesis sexto.Et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.& Ezechielis primo.Velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius.

בִּיתָן Palatiū.aula.ut Ester septimo . ꝑ eo quod nos legimus . Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, et intrasset conuiuij locum.hebręi legunt.Et rex reuertebatur de horto palatij ad domū conuiuij.

בטא Lubrice oblocutus est uel protulit.ut Leuitici quīto.Anima que iurauerit et ꝓtulerit labiis suis.& in nomine uerbali mutat aleph in he literam.

בטח Sperauit.ut psalmo.xxviij.In ipso sperauit cor meum.multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes . quas ex arte grammatica querere oportet. et usu librorum.

בטל Vacauit.ociosus fuit.ut Ecclesiastis.xij.Et ociosi erunt molentes in minuto numero.

בטן Venter.ut Prouer.xiij.Venter aūt impiorum insaturabilis.

בטנים Pinee.Hieronymus traduxit Terebinthi fructus.ut Gen. xliij.Stactes et terebinthi et amygdalorum.& in thargum Ierusolimitano sumitur pro oleo aromatico.

ביב Concauum.vacuū.inane.Exodi.xxvij.Non solidum sed inane & cauatum intrinsecus facies illud.

בין Intellexit.Danielis ultimo.Et ego audiui et non intellexi.

בינה Intelligentia . quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transferat.Nam prouer.iiij.interpretatus est prudētiam. Audite filij disciplinam patris.et attendite ut sciatis prudentiam.& eiusdem.xxx. traduxit sapientiam.Stultissimus sum uirorum , et sapiētia hominum non est mecum.Inde הבין idest intelligere.ut Prouer.xiiij.Sapientia callidi est intelligere uiam suam.Inde נבון ut eodē . Et doctrina prudentum facilis.Inde תבונה idest intelligentia.quod etiā quādoqꝫ prudentiam et aliquando sapientiam traduxerunt. ut p̃s.cxlvij. Et sapientie eius non est numerus. et sic de aliis deriuatis.in quorum omnium expositione magis ꝓprie loquunt̄ Cabaliste.cū de quinquagīta portis intelligētie scribūt.nō prudētie neqꝫ sapiētie.nec cognitionis siue scientie.ostendūtqꝫ multas int̄ sapientiā et intelligentiam esse differentias.q̄d altera est iudicij altera gratie.ut in arbore decē numerationū ea clarius tractantur.et Iob.xxviij.in fine eius.

בין Inter.ut Gen̄.i.ubi nos legimus. Diuisitqꝫ aquas que erant sub

bum enim domini contempsit.

בָּזָא Diripuit. deprędatus est. rapuit. ut Isaię decimooctauo. Diripuerunt flumina terram eius. nam supra ostendimus quod בָּזָז inuenitur per apocopen. sed et tunc addit he literam. et dicitur בָּזָה in eodem prędationis significato. quę quidem aspiratio sępe mutatur in aleph. ut hic.

בָּזָק Scintillatio. coruscatio. fulgur. ut Ezechielis primo. Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. dictũ quasi בָּרָק quod idem significat. est etiam nomen loci. Iudicum primo Et inuenerunt Adonibezek in bezek.

בָּזַר Dispersit quasi פָּזַר sparsit. ut psalmo. cxlvij. Nebulam sicut cinerem sparget. et Ioelis tertio. quos disperserunt in nationibus.

בָּחַל Horruit. abominatus est. teduit. ut Zacharię undecimo. pro eo quod nos legimus. si quidem et anima eorum uariauit in me. hebręi exponunt nauseauit. abhorruit.

בָּחַן Probauit. temptauit. Zacharię. xiij. Et probabo eos sicut probatur aurũ. et Ezechielis. xxi. Plaude super fœmur quia ꝓbatum est.

בַּחוֹן Arx. fortalicium. turris. propugnaculum. et robustissimus quisq;. translatiue loquendo. ut Isaię. xxiij. In captiuitatẽ traduxerunt robustos eius.

בָּחַר Elegit. ut p̃s. cxxxv. Quoniam Iacob elegit sibi dominus. & Iudicum quinto. Noua eliget dominus.

בָּחוּר Adolescens. iuuenis bellicosus. uir electus. puer ualidus. ij. Regum sexto. Cõgregauit autem rursus Dauid oẽs electos ex Israel. inde nomen adulescentia et iuuentus. ut Ecclesiastis. xi. Letare ergo iuuenis in adulescentia tua et in diebus iuuentutis tuę.

בָּחִיר Electus. ut p̃s. lxxxix. Disposui testamentum electis meis.

dissipauit. Isaię. xxiiij. Ecce dominus dissipauit terrā. Et paulo inferius Dissipatione dissipabitur terra.

בּוֹלֵק Vastauit, nudauit. ut loco q̄ supra. Isaię. xxiiij. Et nudabit eā.

בּוֹר Puteus. cisterna. ut Genesis. xxxvij. Miseruntq; eum in cisternam ueterem quę non habebat aquam. et differt a בְּאֵר quod illud manu artificis. hoc duce natura constat. Item significat carcerem. ut Genesis. xli. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt. Item significat sepulchrū uel foueā. quod Hieronymus traduxit lacum. p̄s. xxviij.. Et assimilabor descendētibus in lacū. idest sepulchrum secundum hebręos. significat etiam terram incultam & in solitudinem redactam & locum desertum.

בּוֹשׁ Confusus est. erubuit. ut psalmo. lxxi. Cum confusi fuerint & reueriti qui quęrūt mala mihi. & supra psalmo. lxx. Confundantur et reuereantur qui quęrunt animam meam.

בּוֹשֶׁת Opprobrium. verecundia. cōfusio. ut p̄s. lxxxix. Perfudisti eū confusione. & per epenthesim quandoq; recipit nun lr̄am. et dicit.

בָּשְׁנָה Verecundia. confusio. ut Oseę. x. Confusio Ephraim capiet et confundetur. Inde transitiuum hiphil הֵבִישׁ ut psalmo. liij. Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. inde מֵבִישׁ idest confusionem faciens. Prouerbiorum. x. Et putredo in ossibus eius quę confusione res dignas gerit idest confusionem facit.

בּוֹז Rapuit. prędatus est. ut Isaię. xxiiij. Dissipatione dissipabitur terra. et deprędatione prędabitur. Et geminata ultima litera inuenitur per defectum vau בָּזַז deprędatus est. diripuit. ut Ezechielis tricesimonono. Et deprędabuntur eos quibus prędę fuerant. & pronunciatur quandoq; per apocopen unica zain litera. inde nomen uenit verbale בִּיזָּה pręda. ut Ester nono. Prędas de substantiis eorum agere noluerunt.

בּוּז Contempsit. vilescit. spreuit. ut Numeri decimoquito. Ver

despexit dies paruos. & Malachię. ij. Propter q̃d et ego dedi uos contemptibiles. ubi ponitur נִבְזִים

בוך Irretiuit. inde uenit נָבוֹךְ perplexus est. oberrauit. confusus & dubius fuit. Hester. iij. pro eo quod interpres traduxit. & cunctis Iudęis qui in urbe erãt flentibus. hebraica ueritas habet. & ciuitas Susan perplexa fuit. inueniť etiam per defectũ vau cuius loco surek punctus pronunciatur Exodi. xiiij. vbi nos legimus coartati sunt in terra. ibi ponitur נְבֻכִים idest oberrantes. irretiti. dubij. confusi.

בול Truncus. palus ligneus. Isaię. xliiij. Ante trũcum ligni procidã est autem species ligni ut sit appositiua constructio secundũ magistrũ Ionam. Palus lignum. quasi diceret lignũ palum adorabo. sicut terrã puluerem & imbrem pluuiam.

בול Frutex. q̃d Hieronymus traduxit herbam. Iob. xl. Hinc mõtes herbas ferunt. significat autem omne quod terra producit. ut sunt fructus et frutices. et palmites. et sic de quibuscumq; aliis quę media sunt inť herbã et lignũ. simile est יְבוּל ut p̃s. lxvij. terra dedit fructũ suũ.

בול October mensis. ut. iij. Regum. vi. Et in anno undecimo mense bul ipse est mensis octauus perfecta est domus. dicunt quidam hebręorum mensem eum uocari a מַבּוּל idest diluuium Genesis. vi. Ecce ego adducã aquas diluuij sup terrã. eo q̃d ille mẽsis abũdet imbribus.

בוס Pessundedit. conculcauit. inquinauit. ad nihilũ deduxit. ut p̃s. lx. Et ipse ad nihilum deducet tribulãtes nos. Hieronymus in translatione hebraica interpretatur conculcabit. inde nomẽ uerbale Zacharię. x. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum in medio uiarum in prelio. intercipit sin literam. ut Amos. v. Iccirco pro eo quod diripiebatis pauperem.

בוץ Linum. quod Hieronymus byssum interpretatur. Hester. i. Sustentata funibus byssinis atq; purpureis.

בוק Euacuauit. dissipauit. ut Nahum secundo. dissipata est et scissa & dilacerata. & geminata ultima litera בּוֹקֵק deuastauit. uacuauit.

בָּהַל Nimium uelociter accelerauit, temere festinauit, irruit concitatus, et obruit inconsulto. Ecclesiastis. iiij. Ne temere quid loquaris. & eiusdem. vij. Ne sis uelox ad irascendum. Hester. vi. Et cito eum ad conuiuium quod regina parauerat pergere compulerunt.

בֶּהָלָה Terror, turbatio. Hieronymus traduxit uelociter. Leuitici xxvi. Visitabo uos uelociter in egestate &c. quasi diceretur. Constituam super uos terrorem. utrumqꝫ igitur significabit.

בְּהֵמָה Bestia, animal, ut Deuteronomij. xiiij. Hoc est animal q̄d comedere debetis.

בֹּהֶן Pollex seu pedica magna, ut Leuitici decimoquarto. Et super pollices manus eius ac pedis dexteri. et plr̄ declinatur in fœminino addito vau בְּהוֹנוֹת

בֹּהַק Lentigo, albedo maligna cutis. Hieronymus traduxit maculā coloris candidi Leuitici. xiij. Sciat non esse lepram sed maculam coloris candidi et hominem mundum. quod alij lentiginem exponunt.

בָּהַר Canduit. Leuitici. xiij. Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit. inde בָּהִיר lucidum, candidum ut nix.

בּוֹא Venit. ut p̄s. xxxvi. Non ueniet mihi pes superbię. quod per defectum vau sępius reperitur בָּא ut. i. Regum. iiij. Timueruntqꝫ philistim dicētes. venit deus in castra inde תְּבוּאָה idest, ꝓuentus. redditus. ut. iiij. Regū. viij. Restitue ei oīa quę sua sunt et uniuersos redditus agrorū. varianť eius deriuata & composita mirū in modum per multas regulas grammaticę, tam abundantia quam defectu.

בּוּז Approbrauit, despexit, cōtempsit. ut Prouerbiorꝝ. xxiij. In auribus insipiētum ne loquaris. quia despiciūt doctrinā eloquij tui. quod sepius per syncopam vau reperiť בָּז ut Prouerbiorꝝ. i. Sapientiā atqꝫ doctrinam stulti despiciunt. & apertius scribiť Zacharię. iiij. Quis enī

rũ uobis est quod separauit uos deus. & infra. Seperamini de medio congregationis huius.

בָּרֶל Cartilago siue extremum auris. ut Amos .iij. Si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculę.

בְּדִיל Stannum uel lithargyriũ. Zacharię .iiij. Et uidebunt lapidẽ stanneum in manu Zorobabel.

בְּדֹלַח Bdellium. quod secundũ Priscianum in primo est genus lapidis. ut Gen̄. ij. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus. sunt qui ꝓ bdellio trãsferũt carbunculũ. teste Hiero. de hebraicis q̃stionibus.

בָּדַק Rimatus est. sartiuit. rimas et fissuras restaurauit. ut. ij. paralip xxxiiij. Vt instaurarent templũ et infirma quęq; sartirẽt. inde בֶּדֶק rima. fissura. ruina. et omne quod uenit restaurandũ. ut. iiij. Regũ. xij Et instaurẽt sarta tecta domus si quid necessariũ uiderit instauratõe.

בֹּהוּ Priuatio materię seu uacuum. ut Gen̄. i. Terra autẽ erat inanis & uacua. sic etiã Onkelus chaldaice traduxit. sed scribunt prestantiores hebręorũ magistri quod תֹּהוּ sit res oĩ forma carens. ut est materia prima. & בֹּהוּ aptitudo habendi siue desyderium quod mouet materiam primam ad omnem formã naturalem. ut in primo physici auditus libro determinauit Aristoteles.

בַּהַט Smaragdus. uel alius quidam lapis ex gemmis enumeratis. Ester. i. Super pauimentum smaragdino et pario stratum lapide. quidam hebręi genus quoddam marmoris dicunt esse.

בָּהַל Turbauit. terruit. horruit. stupuit. Hieronymus traduxit conturbatus est primo Regũ. xxviij. Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul. conturbatus enim erat ualde. vbi hebręi legũt. Et uidit ipsa quod ille tremuit uel stupuit. seu uerius quod attonitus erat ualde. similiter p̃s vi. Et anima mea turbata est ualde. & in fine. Erubescant et cõturbentur uehementer idest terreantur.

בַּד Linum uel linteũ. ut Leuitici. xvi. Tunica linea uestietur. fœminalibus lineis uerenda celabit. accingetur zona linea cidarim lineam imponat capiti.

בַּד Mẽdax. diuinus siue diuinator. ut Ieremię. l. Gladius ad diuinos eius qui stulti erũt. sic Ioseph Kimhi in cõmentariis Hieremię allegãs thargum Ionethę. nam alij interpretantur mendaces.

בַּד Fulcimentum. baculus. hastile. vectis. ut exodi. xxv. Faciesq; uectes de lignis setim.

בַּדִּי Membra. fulciti. fortes. solitarij. profunda. ut Iob. xvij. In profundissimum infernum descendent omnia mea.

בַּד Pondus. ut Exodi. xxx. ęqualis ponderis erunt omnia. pro quo hebraica scriptura habet bad cum bad. quod Onkelus chaldęus interpretat̃ pondus cũ põdere. alij unũq̃dq; seorsum q̃d medici dicũt ana.

בָּדָד Solus. solitarius. generis omnis utriusq; numeri threnorũ. i. Quomodo sedet sola ciuitas. & Deute. xxxiij. Habitabit Israel confidẽter et solus. quod Onkelus chaldęus traduxit in unione. Nicolaus de lyra recipiens uerba Salomonis cõmentatoris vangionis exponit pro singulariter et nõ gregatim. Itẽ pluraliter eodem ut supra modo receptis articulis. ut Micheę. vij. Habitantes solos in saltu. inde componitur מִלְּבַד idest dempto solo. seu pręter. ut Leuitici. xxiij. Exceptis sabbatis dñi. frequent̃ enĩ reperit̃ p apocopã alterius daleth.

בּוֹדֵד Solitarius. per epenthesim vau. ut Oseę. viij. Onager solitarius sibi effraim. & p̃s. cij. Sicut passer solitarius in tecto.

בָּרָא Excogitauit. finxit. mentitus est. ut. iij. Regum. xij. Quintadecima die mensis octaui quem finxerat de corde suo.

בָּדַל Diuisit. separauit. ut Genesis primo. Et diuisit lucẽ a tenebris. Alia deriuata multa reperies ab eo. ut Numeri. xvi. Nunquid pa-

ב בעבור ירליר ירש רעב

n uel cum. & prgponitur uel nomini uel gerundiuis. Gene-
i sis primo. In principio creauit. et eodem tricesimotertio. Et
prosequerer te cum gaudio & cum canticis & cum tympa-
nis & cum citharis.

בָּבַת Pupilla. ut Zacharię. ij. Qui enim tetigerit uos. tãgit pupillã oculi mei. Inuenitur autem per aphęresin. ut threnorum. ij. Neq; taceat pupilla oculi tui.

בֵּאֵר Declarauit. enunciauit. enarrauit. explanauit. ut Deuterono. primo. Cœpit Moyses explanare legem et dicere.

בְּאֵר Puteus. cisterna. fons. Geñ. xxvi. vbi nos legimus. Foderũtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam. ibi hebraica ueritas habet Et foderunt serui Ishac in torrentem et inuenerunt illic fontem aquę viuę. ponitur autem hęc dictio sępe pro puteo in eodem capitulo.

בָּאַשׁ Putruit. Fetuit. pessime oluit. ut Exodi. vij. Pisces quoq; in fluuio morientur. et putrescet aqua pro fetebit aqua. inde nomen uerbale fetorem significans Ioelis. ij. Et ascendet fetor eius. et uerbum transitiuũ secundi ponit Ecclesiastis. x. Muscę morientes perdũt suaui tatẽ ungenti idest fetere faciũt. simile uerbũ reperies Exodi. v. Videat dñs et iudicet. quoniã fetere fecistis odorẽ nostrũ. omnia huiusmodi significant סַרְחוֹן idest fetorẽ. significant etiam odiosum esse & nauseabile. ut Genesis. xxxiiij. Odiosum fecistis me canançis.

בְּאוּשִׁים Vuę odibiles et mali saporis quas uocamus labruscas. vt Isaię. v. An q̃d expectaui q̃d faceret vuas et fecit labruscas.

בַּג Esca. ferculum. cibus. ut Danielis primo. Et constituit eis rex an-nonam per singulos dies de cibis suis.

בָּגַד Spreuit. fefellit. preuaricatus est. threnorum. i. Oẽs amici eius spreuerũt eã. et Hiere. xij. Bene est oĩbus p̃uaricatoribus q̃ p̃uaricãt.

בֶּגֶד Vestis uel uestimentũ. ut Exodi. xxviij. Faciesq; uestẽ sanctã Aaron fratri tuo. et infra. Hęc erunt uestimenta.

בִּגְלַל Noĩe. gratia. ꝓpter. Geñ. xij. Et uiuet aĩa mea ob grãm tui.

nipotens benedicet tibi. In eo loco textus hebraicus habet. a deo pa-
tris tui et a Sadai hoc est ab omnipotente. ubi ponitur את similiter
Geñ.xli. vbi nos legimus. nec erat qui interpretaret. veritas habet. &
non erat interpres ex eis Pharaoni. significat etiã prępositionem cũ.
ut Geñ.xliij. Quos cũ ille uidisset et Beniamin simul cum eis. itẽ paulo
post. quoniã hodie mecum sunt comesturi meridie. capit̃ aliquando
pro lamed articulo datiuo. ut Leuitici.xvi. Cumq; mactauerit hircũ
pro peccato populi inferet sanguinẽ eius intra uelũ sicut pręceptũ est
de sanguine uituli. vbi hebraice sic legit̃. Inferet sanguinẽ eius intra ue
lum. et faciet ipsi sanguini eius sicut fecit sanguini uituli. significat etiã
in uel ad. ut p̃s.lxxviij. Et nõ est creditus cum deo spiritus eius. quod
exponunt in deo. ubi ponit̃ את Et cum iod finali prima fortificata
syllaba per dagges inuenit̃ hortandi pro heus ueni mecum. ut Canti-
corum quarto. Veni de libano sponsa. veni de libano.

אתי Vomeres uel ferramẽta quibus proscinditur terra. Hierony-
mus traduxit aratra Ioelis.iij. Cõcidite aratra uestra in gladios. quidã
putant ligones esse quibus fodimus terram siue bidentes.

את Tu. pronomẽ secundę personę singularis numeri. ut Deute.v.
Loquerisq; ad nos et nos audientes faciemus. & pluraliter אתם ut
Geñ.xlij. Exploratores uos estis. & assumit hoc pronomẽ in singlari
quandoq; he in fine אתה ut p̃s.vi. Et tu domine usq; quo. quod
tamen fœmininum eius nunq̃ facit. sed semper sine he reperitur con
trario aliorum nominum more.

אתה Venit. ut Isaię.xxi. Venit mane & nox. et Iob.iij. Quia timor
quem timebam euenit mihi. et reperies illud quãdoq; per defectum
aleph in pricipio. et cõmutata he in aleph in fine. ut Deute.xxxiij. qui
venit cũ principibus ppl'i et fecit iusticias dñi. et mutat̃ aliqñ he finalis
in iod. ut Isaię.lvi. omnes bestię agri uenite ad deuorandum. similiter
mutatur aliquando aleph principalis in he. ut Isaię.xxi. Occurrentes
sicienti afferte aquam pro facite uenire aquam.

אתון Asina. Numeri.xxij. Et strata asina ꝓfectus est. scribit̃ etiã cũ
vau post thau. ut eodẽ ca. reperies sepius. Cũq; uidisset asina angelũ.

sit tibi, similiter Genesis, xij, ut bene sit mihi propter te.

אֲשֵׁרָה Lucus, ut Deuteronomij, xvi. Non plantabis tibi lucum omnis arboris iuxta altare. & habet pruralem numerū masculini generis ut Exodi, xxxiiij, lucosq; succide.

אַשְׁרֵי Bene uel beatus, ut ps. primo. Beatus uir qui nō abiit. quod hebręi quidam exponunt, Bene uiro qui non abiit.

אֹשֶׁר Beatitudo, ut Gen̄, xxx. Dixitq; lia. hoc p beatitudine mea, inde uerbum beatifico, ut eodem loco pro beatificabunt legimus, beatam quippe me dicent omnes mulieres, propterea appellauit eū aser.

אַשׁוּר Gressus, uestigium, incessus, ut psal. lxxiij, Pene effusi sunt gressus mei. & ponitur aliquando sine vau per cubus ∴ et p dagges vt Iob, xxxi, Si declinauit gressus meus de uia, omnia hęc et eis similia significant semitam, uiam, uestigium, inde uenit uerbum,

אָשַׁר Ambulauit, ut Prouer, ix, Et ambulate per uias prudentiæ.

תְּאַשּׁוּר Est genus arboris quam alij cedrum alij lignum quod barbarice prisilium uocant, multi multis modis.

אֵת Articulus obliquorum casuum, ut Gen̄ .i. In principio creauit deus cęlum et terram, ubi ante cęlum ponitur אֵת & ante terrā etiā ponitur אֵת vbiq; cum quodā alio appropriato articulo ha. Reperitur et quādoq; articulus esse recti seu nominatiui, sed raro, ut Exodi x, vbi nos legimus, Reuocaueruntq; Moysen & Aaron. ibi hebraica scriptura secūdum accomodata puncta sic habet, et reuocatus est ipse Moyses et ipse Aaron scilicet collectiue duo tanq; unus. expono iam articulum per ipse, habet enī talē sępe significantiā segregatę substātię quasi suiipsius, q̄d ex deriuatis eius cognoscit׳ אוֹתוֹ ut Deu, ultimo, & sepeliuit eū in ualle terrę Moab, q̄d hebręi exponūt, et sepeliuit seipm in ualle, ponit׳ enī illic אוֹתוֹ sic אוֹתִי idest ego ipse אוֹתָם illiipsi uariando secundum casus, aliquando addita met particula, Significat etiam in quibusdam locis de uel ab uel ex, ut Genesis quadragesimonono, vbi nos legīus, Deus pr̄is tui erit adiutor tuus & om

אֶשֶׁד Radix. scaturigo. ostiũ. effusio. fluctus. riuus. torrens. decursus aquarum. ut Numeri. xxi. Scopuli torrentum inclinati sunt. quod Onkelus chaldęus effusionem traduxit.

אֶשֶׁךְ Coleus. testo. seu testiculus. ut Leuitici. xxi. ubi ponit̃ herniosus. ibi hebraica ueritas habet compresso uel attrito testiculo. quem Vlpianus de uerborum significatione uocat θλασιαν thlasiam.

אֶשֶׁל Arbor. et est nomen generale ad omnes arbores et oĩa ligna syluarum. ut Gen̄. xxi. Abraham uero plantauit nemus.

אָשֵׁם et אָשָׁם et אֲשָׁם Peccauit. delictum. mulcta. ut Leui. v. quia per errorem deliquit in dñm. est et locus immũdus et desolatus.

אַשָּׁף Magus. ut nostra translatio habet Danielis secũdo. uerbum huiuscemodi suscitatur ab omni ariolo et mago & chaldęo. & paulo ante. ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldęi. Sed hebręorum magistri dicunt esse astrologum. Abraham Ezraides exponit prędictum locum de medicis.

אַשְׁפֹּת Stercus. ut psalmo centesimodecimotertio. Et de stercore erigens pauperem. & Nehemię secundo. Et ad portam stercoris. & pluraliter אַשְׁפַּתּוֹת ut threnorũ. iiij. Amplexati sunt stercora.

אַשְׁפָּה Pharetra. ut Iob. xxxix. Super ipsum sonabit pharetra. & threnorum. iij. Misit in renibus meis filios pharetrę suę idest sagittas.

אֲשֶׁר Relatiuũ omnis generis et utriusq; numeri quis quę quod. qui. quę. qua. Numeri. xiij. Hęc sunt nomina uirorũ quos misit Moyses. Significat etiam coniunctionem quod. quia. quoniam. immo. ut primo Regum. xv. Et ait Saul ad Samuelem. Immo audiui uocem domini. Item quandoq; ponitur loco לְמַעַן idest. ut Ruth. iij. Et prouidebo ut bene sit tibi. ubi ponit̃ אֲשֶׁר nam in cęteris similibus locutionibus inuenies priorem dictionem. ut Deuteronomij. xij. ut bene

אָרוֹן Arca, ut Exodi. xxv. Arcam de lignis setim compingite.

אַרְנֶבֶת Lepus, ut Leuitici. xi. Lepus quoq; nã et ipse ruminat.

אֶרֶץ Terra, ut Genesis. ij. In die quo fecit dominus deus terram & cęlum, tam pro elemento quam etiam pro patria.

אֲרֶשֶׁת Eloquium, sermo, quod nostra translatio uoluntatem traduxit. p̃s. xxi. Et uoluntate labiorum eius non fraudasti eum.

אֵרַשׂ Despõsauit, ut Deuteronomij uicesimo. Quis est homo qui desponsauit uxorem et non accepit eam.

אֵשׁ Ignis, ut Leuitici nono. Et ecce egressus est ignis a domino & deuorauit holocaustum.

אֲשִׁישֵׁי Fundamenta, ut Isaię. xvi. Hijs qui letantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas, quod hebręi exponunt et Dauid Kimhi in comentariis suis super Isaiam hoc loco traducit. i. fundamentis hoc est uiris fortibus atq; primariis, super quibus fundabãt regnũ Moab et maximę ciuitatis Kirhareseth, quod Hieronymus traduxit Hieremię. xlviij. muri fictilis.

אֲשִׁישֵׁי Dolia, ciphi, secundũ Lyram, uel vinacia secundũ Hieronymum Oseę. iij. Et ipsi respectant ad deos alienos et diligũt uinacia vuarum, hebręi transferunt lagenas.

אֲשִׁישׁוֹת Racemi, palmites, quęq; uirentia. translatio comunis habet flores, ut Canticorꝫ. ij. Fulcite me floribus, quod Hiero. in eius libri omiliis de origine translatis omilia. iij. sic exposuit. Confirmate me in ungentis.

אֲשִׁישָׁה Puls, offa, frixa oleo simila, ut. i. Paralippomenon. xvi. Et frixam oleo similam.

אָשְׁיָה Fundamentum, ut Hiere. l. Ceciderunt fundamenta eius.

חֲרוּזִים pro אֲרוּזִים Monilia.ut infra in litera heth.

אֹרַח Semita·ut Iob.xvi.Et semitã per quam nõ reuertar ambulo.

a uerbo אָרַח idest cœpit iter. inde אוֹרֵחַ aduena uiator

inde אֹרְחָה comitatus. אֲרוּחָה Portio.

אָרַךְ Prolongauit.ut Deuteronomij.vi.Vt prolongẽtur dies tui.

אֶרֶךְ Tardus.longus.ut p̃s.ciij.Misericors et miserator dominus tardus ira siue longanimis & multum misericors.

אֲרוּכָה Sanatio.reparatio.ut Nehe.iiij.Quod obducta esset cica trix muri Ierusalem.quod hebræi legunt. quod accesserit sanatio seu reparatio muris Ierusalem.

אֲרָם Syrus.ut.ij.Regum.x.Conduxerunt mercede Syrum rehob.

Significat et Syriam quæ cum sit duplex secundũ Straboñe libro.xvi. nominatũ Cœlosyria fluminũ græce Mesopotamia quod sit media intẽ duo flumina sita Euphratẽ et Tigrim.ut sentit Plinius libro.v.Altera vero Syrophœnicia quæ mercatoribus plena est. nam Mesopotamia agricolis et pecoribus gaudet.vnde scriptura duas syrias cõmemorat primo Paralip.xix.Miserunt mille talenta argenti ut conducerẽt sibi de aram naharaim idest Syria mesopotamia.et de aram maacha idest syrophœnicia.

אַרְמוֹן Domus.palatium.lar.penates.penetrale.ut.iij.Regũ.xvi. Ingressus est palatiũ et succẽdit se cũ domo regia.et p̃lr אַרְמְנוֹת vt Hieremiæ.vi.Surgite & ascẽdamus in nocte et dissipemus domos eius.ubi cessat holem propter coniunctam lectionem. inuenitur etiã in hac dictione he aspiratio pro aleph . ut Amos .iiij. Et proiiciemini in harmona dicit dominus.quod Symmachus traduxit in armenia.& septuaginta montem remmon. Aquila montem armona. Theodo- tion montem mona.quinta editio mõtem excelsum.Lyra dicit quod est nomen regionis longinquæ ultra terram assyriorum.

אֹרֶן Arboris genus.quod aliqui cedrum aliqui pinum nominant. Isaiæ.xliiij.Plantauit pinum quam pluuia nutriuit.

אָרָה Collegit. decerpsit. Canticorum.v. Messui myrrham meam cū aromatibus meis. pro quo hebręi legunt decerpsi uel collegi myrrhā meam. similiter ps.lxxx. Vindemiāt eam omnes qui prętergrediunt viam. pro colligunt uel decerpunt.

אֻרְוֹת Stabula. pręsepia. ut. ij. Paralippomenō. xxxij. Et pręsepia omnium iumentorum. similiter. iij. Regum. iiij. Et habebat Salomon quadraginta millia pręsepia equorum.

אַרְיֵה Leo. ut Amos. iij. Nūqd rugiet leo in saltu. et plr אֲרָיוֹת vt. iij. Regū. x. Et duo leones stabāt iuxta manus singulas. inuenit etiā sine aspiratione he in fine אֲרִי idest leo. ut Numeri. xxiij. Ecce populus ut leena consurget et quasi leo erigetur. et pluraliter אֲרָיִם ut tertio Regum decimo et duodecimo. Leunculi stantes.

אֲרִיאֵל Altare holocaustorum. ut Ezechielis. xliij. Et ariel. xij. cubitorum in longitudine. et per similitudinem transfertur ad Hierusalē quę uocatur אֲרִיאֵל ut Isaię. xxix. Vę ariel ariel ciuitas quā expugnauit Dauid.

אֲרִיאֵל Fortis. strenuus. magnus. robustus quasi leo. ut. ij. Regū xxiij. Ipse percussit duos leones moab. quod hebręi exponunt. duos fortissimos Moab. uel duos magnos et superiores secundum expositionem chaldaicam. et componitur a leone et fortitudine.

אֶרְאֶל Angelus magnus. ut Isaię. xxxiij. pro eo quod legimus. ecce videntes clamabunt foras. hebręi exponunt. ecce angeli eorum clamabunt. ut in cōmentariis Dauid Kimhi super Isaiam prophetam.

אֶרֶז Cedrus. ut Ezechielis. xij. Et tulit medullam cedri. et infra. Et sumam ego de medulla cedri sublimis. & pluraliter אֲרָזִים Canticorum quinto. Electus ut cedri.

אֲרָזוֹת Summum domorum tignum seu culmen. quod Hieronymus attenuare et. lxx. cedrum exposuerunt.

אָצַר Recondit. reposuit. ut. iiij. Regū. xx. Auferent̄ oīa quę sunt in domo tua et quę condiderunt patres tui. & Isaię. xxiij. Non condentur neq̨ reponentur.

אוֹצָר Thesaurus. Nehe. x. Ad gazophylacium in domo thesauri. & in fœminino אוֹצָרוֹת ut psalmo. cxxxv. Qui producit uentos de thesauris suis.

אַקּוֹ Hircus siluestris. nostra translatio uult esse tragelaphum. ut Deuteronomij. xiiij. Bubalum tragelaphum pigargum.

אָרַר Maledixit. execrauit. ut Deute. xxviij. Maledictus eris in ciuitate et maledictus in agro. & inuenit̄ cū simplici ר ut. xxij. Numeri. Veni igit̄ et maledic ppl'o huic. ubi ponit̄ he in fine. et sine he ut infra eodē. noui enī q̊d benedictus sit cui benedixeris. et maledictus in quē maledctā cōgesseris. ubi pōit̄ תָּאֹר יוּאָר. i. maledicēs maledicet̄.

אָרַב Insidiatus est. ut Deute. xix. Si quis aūt odio habēs proximū insidiatus fuerit uitę eius. inde nomē uerbale מַאֲרָב insidię. ut p̄s. x. Sedet in insidiis cū diuitibus. inde etiā יֶאֱרֹב paulo inferius in eodem ca. Nomē rei est אורב & piuralit̄ אֲרֻבּוֹת specula ex qua ꝓspicientes insidiamur. & ponit̄ simile ꝓ fenestra uel cataracta cęli. ut Gen̄. vij. Et cataractę cęli apertę sunt. & Isaię. lx. Et quasi columbæ ad fenestras suas. quod Hiero. fumariū traduxit Oseę. xiij. Et sicut fumus de fumario. vult dicere. de foramine uel fenestra fumarij.

אָרַג Texuit. intrichauit. plexit. ut Iudicum. xvi. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexeris.

אֶרֶג Tela. tricha. complexio. ut Iudi. eodem capitulo quo supra.

אַרְגָּמָן Purpura. ut Exodi. xxv. Hyacinthū et purpurā coccūq̨.

אַרְגַּז Arcula. capsella. ut primo Regum. vi. Ponetis in capsellam ad latus eius.

אוֹרֵג Textor. ut primo Regum. xvij. Hastile aūt hastę eius erat quasi liciatorium texentium. multa inde deriuantur.

idest vitta Ezechielis.xliiij. Vittę lineę. inde uenit אַפִּרְיוֹן ut Canticorum .iij. Tabernaculum cortinis uelatum.

אוֹפִיר Filius fuit Iectan de stirpe Sem. cuius cognatio in oriente habitauit. ut Gen̄..x. Quando diuisę sunt terrę et insulę secundū familias filiorum Noę. vnde Iectan cū liberis suis fertilissimū Indię fluuiū Gangem et proximā illi terrā omniū ditissimā possedit. eius duo filij Ophir et Heuilah largissimas aurifodinas sortiti sunt. quapropter regiones illę nomina sumpserūt a duobus illis dn̄is et possessoribus suis Ophir et Heuilah. ut Gen̄.ij. Nomen vni Phison ipse est qui circuit omnē terrā Heuilah ubi nascit̄ aurum. & aurū terrę illius optimū est. De altero scribit̄.iij. Regū.ix. Misitq; Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos et gnaros maris cū seruis Salomonis. qui cū uenissent in Ophir sumptū inde aurum quadringentorꝶ viginti talentorꝶ detulerūt ad regem Salomonē. illud aurū ex ophir nos obrizum nominamus. teste Hieronymo super Hieremiam .x. quasi ophirizum.

אָץ Velox. אָצַל Reliquit. destinauit. Hiero. exposuit reseruauit. Gen̄.xxvij. Nunquid nō reseruasti ait et mihi benedictionē: quasi diceret. nōne reseruasti apud te mihi benedictionē. ita exponūt hebręi. Item Eccle.ij. Et oīa quę desyderauerūt oculi mei nō negaui eis. ubi ueritas habet nō dimisi uel reliqui ab eis. Multi trāsferunt separaui diuisi. ut Numeri.xi. Et auferā de spiritu tuo tradamq; eis. et infra auferens de spiritu. &c̄.

אֵצֶל Apud. iuxta. ut Leuitici.vi. Et ponēs iuxta altare spoliabitur prioribus uestimētis. & in fœminino אֶצְלָהּ Gen̄.xxxix. vbi nos legimus & ille recusabat stuprū. veritas habet. et nō exaudiebat eam ut cōcumberet apud eam cum esset secum.

אָצִיל Aliquis ex primoribus et magnatibus honoratus. magistratus. ut Exodi.xxiiij. Nec super eos qui procul recesserāt de filiis Israel misit manū suā. pro quo legūt hebręi. & ad magnates seu honoratos filiorū Israel nō misit manū suā. cui cōcordat trāslatio chaldaica Onkeli q traduxit רַבְרְבֵי .i. magistratus. dn̄os. magnos. honoratos.

אָפֵס Desijt.defecit.consummatum est.ut Geñ.xlvij.Quare morimur corã te deficiente pecunia.inde nomẽ uerbale אֶפֶס defectus.
vt Prouerbiorum.xxvi.Cum defecerint ligna extinguetur ignis.

אֶפֶס Nisiquod.veruntamen.sed.ut Numeri.xiij.Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes.ponitur quandoq; pro non.uel nullus.ut Isaię.xlv.Quoniã absq; me non est deus.hoc dicit scriptura quia nõ est.uel quia nullus absq; me.Significat et finem alicuius rei.quãdo ultra nihil eius est.ut p̃s.lxvij.Benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus et metuant eum omnes fines terrę.

אֶפַע Id quod nõ est.et nihil.ut Isaię.xli.Ecce uos estis ex nihilo.& opus uestrum ex eo quod non est.

אֶפְעֶה Vipera.ut Isaię.xxx.Vipera et regulus uolãs.& est species serpentis.

אָפַק Continuit se.dissimulauit.mutauit faciem.simulauit uultũ.ut Geñ.xliij.Rursumq; lota facie egressus continuit se.& Ester.v.Et dissimulata ira reuersus in domum suam.significat etiã fortificari et fortiter se habere.

אָפִיק Inundatio.fluctus.fortis decursus.torrens.lxx.traduxerunt πηγαὶ hoc est fons.ut p̃s.xviij.Et apparuerunt fontes aquarũ.quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est.Et apparuerunt effusiones aquarũ.Et Iob sexto.Sicut torrens qui raptim transit in cõuallibus.Significat etiam fortem.ut supra uisum est.Iob.xij.vbi nos habemus.& eos qui oppressi sunt releuat.ibi hebręi legunt.& ligamina fortium dissoluit.sunt qui exponunt cincturas uinculorum.nam significat etiam uinculum.

אֵפֶר Cinis.Geñ.xviij.Cum sim puluis et cinis.qui alio nomine uocatur דֶּשֶׁן Leuitici.vi.Tolletq; cineres quos uorax ignis exussit.

אֵפֶר Velamen.tegumentũ.iij.Regum.xx.Et mutauit aspersione pulueris.p̃ et mutabat̃ velamĩe sup̃ oculos eius.p̃ metathesin פְּאֵר

אַף Ira. ut p̃s. cxxxviii. et super iram inimicorum meorũ extendisti manũ tuã. licet quidã textus hebraici ꝓ eo q̃d nos legimus עַל־אַף conuerso modo habeant אַף־עַל .i. & super inimicos meos mittes manum tuam. cęter℞ psalmo. xcv. Q₂ iuraui in ira mea si introibũt in requiem meam.

אַף Naris. ut p̃s. cxv. Nares habent et non odorabunt.

אַף Facies. ut Geñ. ii. Et spirauit in faciem eius spiraculum uitę.

אָפַף Circumdedit. circumplexus est. ut p̃s. xl. Circumdederũt me mala quorum non est numerus.

אָפַד Constrinxit. cinxit. Exodi. xxix. Quod constringes baltheo et pones tiaram in capite eius.

אֵפוֹד Super indumentum quo caput cingimus ad humeros usq;. quod nos superhumerale appellamus. ut. xxviii. & . xxix. Exodi. & est instar pepli quod a flamine flaminium romani dixerũt. quo apud nos Sueuos nostrę mulieres caput uelant. & Ionathas chaldęus super illud. ii. Regũ. vi. Porro Dauid erat accinctus ephod lineo. transfert peplum de lino. accipit etiam in fine he ut significet similiter in fœmi- nino genere capitis tegumentũ ut Exodi. xxviii. Ipsa quoq; textura et cuncta operis uarietas &c̃.

אֵפוֹא et אֵפוֹה De his dictionibus uidimus supra in aleph iod.

אָפָה Pinsuit. coxit. ut Geñ. xix. Et coxit azima & comederũt. inde nomen uerbale אֹפֶה Pistor. ut Geñ. xl. Pincerna regis Aegypti & pistor domino suo.

אָפַל Caligauit. inde אֲפֵלָה Caligo. Prouerbiorũ vii. In noctis tenebris & caligine. similiter et אוֹפֶל ut Iob. x. in fine.

אוֹפָן uel אֹפָן Rota. ut Ezechiel primo. Apparuit rota una.

אָנַשׁ Doluit.ęgre tulit.desperauit.secūdo Regum.xij.Percussitq́ dominus paruulū quem peperit uxor urię Dauid et desperatus est. inde אֲנוּשָׁה flagellū.dolor.desperatio.Multi uolunt hominē ab afflictione sic dici.ut sciant gentes quoniam homines sunt.ps̄.ix.

אָסָם Penus.repositoriū annonę.cella frumētaria.ut Deute.xxviii. emittet dominus benedictionem super cellaria tua.

אָסוֹן Mors.ut Exodi.xxi. Si autem mors fuerit subsecuta.reddet animam pro anima.

אָסַף Recollegit.retraxit.congregauit.ut Geñ.xxx. Abstulit deus opprobriū meum.i.retraxit.& Hiere.x.Congrega de terra confusionem tuā.Futurū eius habet̄ Michee .ii. Congregatione congregabo Iacob totū te ubi ponit̄ אָסֹף אֶאֱסֹף אֲסַף item consummauit.finiuit terminauit.inde סוֹף finis.ut Ecclesiastis ultimo. Finem loquendi pariter omnes audiamus.sed uidetur aliam radicem habere.ut infra patet in litera samech.

אָסַר Vinciuit.ligauit.ut.iiij.Regū.xxiij. Vinciuitq́ eum Pharao necho in ribla. inde אָסוּר uictus.ut Geñ.xxxix.tradiditq́ Ioseph in carcerē ubi uincti regis custodiebant̄.pro אֲסוּרִים uinciuntur. & quādoq́ deponit aleph ab initio.ut ecclesiastis.iiij. Quod et de carcere catenisq́ int̄dū quis egrediat̄ ad regnū.ubi ponitur הָסוּרִים pro הָאֲסוּרִים

אַף Etiam. quoq́. ut Leuitici.xxvi. Ego quoq́ hęc faciā uobis. etenim.adhuc.īsuper.et psalmo.xcvi.Etenī correxisti orbē terrę qui non cōmouebitur.& quandocumq́ additur ei כִּי significat omnino itaq́ uel quātomagis. ut.iij. Re.viij. Quātomagis domus hęc quam ędificaui tibi.& Geñ.iij.Cur pręcepit uobis deus ut non comederetis ex omni ligno.idest.est ne omnino ita quod pręcepit vobis deus.Onkelus exponit vere.quęsitiue.quasi diceret est ne uerum.

reximus et erecti sumus. & quandoq; deponit aleph in principio & dicit̃ נַחְנוּ ut Geñ .xlii. Omnes filii unius uiri sumus.

אֲנָךְ Linea. perpendiculum. amussis. regula latomi. quod Hiero. trullam interpretat̃ Amos. vii. Quid tu uides amos. et dixi trullam. fortasse a terendo dictam quod ea murus terẽdo leuiget̃. sed maiores nostri non pro tali instrumento sed pro poculo trullam posuerũt. ut est apud Horatium secundo sermonũ. Qui veientanũ festis potare diebus Cãpana solitus trulla. melius igit̃ Ionathan chaldęus din idest iustificatorium uocat quo fabri utuntur appenso plumbo.

אָנֹכִי Ego. ut Genesis. xv.. Noli timere Abram ego ꝓtector tuus.

אָנַס Coegit. compulit. vim fecit. inde nomen אוֹנֶס violẽtia. ut Ester primo. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.

אָנַף Iratus est. succensuit. ut psalmo secundo. Ne quando irascat̃ dominus & pereatis de uia.

אֲנָפָה Auis in lege prohibita. Leuitici. xi. quam interpretes tam varie transferũt ut nesciam quid cui credã. alii enim palumbem sylue strem. alii picum. alii miluum. alii graculum. Hieronymus appellat ca radryon. ab eo fortasse quod cristam in uertice gestare uideat̃. cuius instar inuenio quosdam hebręos uocabulum hoc uoluisse upupam significare. Sed Dauid Kimhi scribit magistros suos pręcipere quod dam milui genus esse.

אָנַק Clamauit. stridit pre dolore. singultiuit uel gemuit. ut Ezech. xxiiij. Ingemisce tacens. mortuorum luctum non facies. inde.

אֲנָקָה Vociferatio. gemitus. stridor. ut p̃s. cii. Vt audiret gemitus compeditorum et solueret filios interemptorum. nomen uerbale.

אֲנָקָה Animal quadrupes unum ex prohibitis Leuitici. xi. quod aliqui ericium appellant. Hieronymus Mygalen.

אֱנוֹשׁ Homo. ut psalmo. ciii. homo sicut fœnum dies eius. et pluraliter אֲנָשִׁים et fœmininũ sine aleph נָשִׁים idest mulieres.

vbi nos habemus dicite iusto quoniam bene. melius nos. ut patet per traslationem chaldaicam.

אמש Heri. nocte preterita. ut Geñ. xxxi. Sed deus patris tui heri dixit ad me.

אנה et אן Quo. ut p̄s. cxxxix. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam. et Canticorum. v. Quo abiit dilectus tuus.

אנא O obsecrantis particula. ut p̄s. cxviii. O domĩe saluum me fac o domine bene prosperare.

אנה Hęc dictio etiam significat o sicut superior. quãuis illa scribat in fine per aleph. et hęc per he. ut p̄s. cxvi. O domine libera animam meã. & inferius. O domine qa ego seruus tuus. interpretant quãdoqꝫ obsecro. ut Exodi. xxxij. Obsecro. peccauit ppl's iste pct̄m maximũ.

אנה Luxit a lugeo. cotristatus et mœstus est. ut Isaię. iij. Et mœrebunt atqꝫ lugebunt portę eius.

אנה Fatauit. fortuitu permisit incidere. forte tradidit. ut Exodi. xxi Qui autem non est insidiatus sed deus illum tradidit in manus eius.

אני Ego. ut Geñ. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęorꝫ.

אני Nauis. ut Isaię. xxxiii. Nõ transibit super eum nauis remigum. Dicit etiam classis. ut. iij. Regum. ix. Classem quoqꝫ fecit rex Salomõ.

אניה Significat etiam nauem. ut Ionę. primo. Et inuenit nauem euntem in tharsis.

אנח Suspirauit. gemuit. Ionę primo. Quid ingemuit animal.

אנחה Gemitus. ut Isaię. xxxv. Fugient dolor & gemitus. & dicit secundum Dauid Kimhi suspirium.

אנחנו Nos ut p̄s. xx. Ipsi obligati sunt et ceciderũt nos autem sur

אֵמֻן uel אֵמוּן Fides. creditũ. ut Deute. xxxij. Generatio enĩ peruersa est. et infideles filij. ubi in hebręo habet & filij in quibus non est fides. exponunt hebręi idest ueritas. Significat etiam adiectiue fidelẽ. ut Prouerbio℞. xx. Multi homines misericordes uocant. virum autẽ fidelem quis inueniet. quasi exponeret. virũ credentia℞. si grãmatice liceret. inde נֶאֱמָן fidelis. Numeri. xij. Seruus meus Moyses qui in omni domo mea fidelis est. significat & firmum.

אֱמוּנָה Veritas. ut psalmo. xxxvi. Et ueritas tua usq; ad nubes.

אָמָּן Artifex seu opifex. ut Can. vij. Quę fabricata sũt mãu artificis.

אֹמֵן uel אוֹמֵן Alumnus. Nutricius. ut Ester. ij. Qui fuit nutricius filię fratris sui Edissæ.

אָמֵץ Pręualuit. confortatus et fortificatus est. ut p̃s. cxlij. Libera me a persequentibus me quia confortati sunt super me. & Iosue. i. Confortare et esto robustus. pro אֱמָץ

אָמוֹץ Subrubicundus seu vulpecularis color. ut Zacharię. vi. Et in quadriga quarta equi uarij et fortes. pro quo ultimo hebręi exponunt lucide rubescentes.

אָמַר Dixit. ut Isaię. lxvi. Hęc dixit dñs deus. & mlta deriuãt ab eo.

אִמְרָה Verbum. sermo. eloquium. ut p̃s. xij. Eloquia domini eloquia casta. idest sermones dei sermones puri. similiter אֵמֶר ut p̃s. cxxxviij. Quoniam audiuerunt uerba oris tui.

אָמִיר Extremũ rami. palmes in summitate arboris quod proprie verber dicitur. ut Isaię. xvij. Et sicut excussio oleę duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

הֶאֱמִיר Magnificauit. exaltauit. elegit. pręamauit. laudauit. ut Deu. xxvi. Dñs elegit te hodie. et paulo superius. Dñm elegisti hodie. inde quidã exponunt illud Isaię. iij. אִמְרוּ צַדִּיק Eligite laudate amate iustum quia bonum. ab אֲמִירָה idest laus uel amor.

אֻמָּה uel אוּם Populus.tribus.prosapia. ut Numeri. xxv. pro eo quod trāslatio nostra dicit prīcipis nobilissimi Madianitarū. hebraica lectio habet capitis populorum familiæ Madianitarum. & Geñ . xxv. Duodecī prīcipes tribuū suarū. ubi pluralis ponit' nūerus ab אֻמָּה sed plurale alterius est אֻמִּים ut p̄s. cxvij. Laudate eū oēs populi.

אַמָּה Cubitus. mensura. ut Genesis sexto. Et cubito consummabis summitatem eius.

אַמָּה Frons. postis siue superliminare. ut Isaiæ. vi. Et commota sunt superliminaria cardinum.

אָמָה Ancilla. Genesis. xxi. Eiice ancillam hanc & filium eius.

אַמְתַּחַת Saccus. ut Genesis. xliij. Imple saccos eorum frumento quantū possunt capere. et pone pecuniā singulorū in summitate sacci.

אָמֵן Fiat uerum. deriuatum a superiori scilicet uero. ut Deuteronomij. xxvij. Et dicet omnis populus amen. & Hieremiæ. xi. Et respondi & dixi amen domine.

אֱמֶת Verus. uerum. seu ueritas. ut Hieremiæ. x. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens. & p̄s. li. Ecce enim ueritatē dilexisti.

אָמַל Defecit. imbecillis. infirmus fuit. et sæpe geminato l profertur אֻמְלַל ut Nehemiæ quarto. Quid Iudæi faciunt imbecilles. Et אֻמְלַל Isaiæ. xvi. traduxit Hieronymus desertum esse quoniā suburbana hessebon deserta sunt idest defecerunt. nam aliter idē uerbum traducit' p̄s. vi. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. eius fœmininum ponitur Ieremiæ. xv. Infirmata est quæ peperit septem.

אָמְנָם Vere. ut Genesis. xviij. Num uere paritura sum anus.

הֶאֱמִן Pro uero credidit. ut Genesis. xv. Credidit Abraham deo. & p̄s. cxvi. Credidi propter q̄d locutus sum. ubi ponit' הֶאֱמַנְתִּי.

nos et centuriones. ibi hebraica ueritas habet. et pone super eos principes millium & principes centenorum.

אֲלָפִים uel אַלְפֵי Armenta. boues. Deute. vij. Oleo et armẽtis gregibus ouium tuarꝫ. et Deute. xxviij. & greges armentorũ tuorũ. Inde מַאֲלִיפוֹת idest robusto fœtu plenę. ut psal. cxliiij. Oues eorum fœtosę.

אָלַף Docuit. ut Iob. xxxiij. Tace docebo te sapientiam.

אַלּוּף Pręceptor. magister. dux. doctor. ut psalmo. lv. Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus.

אַלּוּף Bos. et scribit̃ p̃ l fortificatum. ut p̃s. cxliiij. Boues eorꝫ crassę.

אָלַץ Molestauit. coercuit. angariauit. oppressit. ut Iudicũ. xvi. vbi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus est dicens. Iugiť adhereret spacium quieti non tribuens. pro affligeret eum.

אִם Si. ut Exodi primo. Si masculus fuerit interficite eum. si fœmina reseruate. ponit̃ autẽ quãdoqꝫ ꝓ an precedente quęsitiuo הֲ ut Exo. xvij. Est ne deus in nobis an nõ. Item pro siue. ut Ecclesiastis ultimo. Siue bonum siue malum. & cum prędicto quęsitiuo הֲ significat num ut Numeri. xvij. Num usqꝫ ad internecionem cuncti delendi sumus. Et cum כִּי significat sed. ut psal. primo. Sed in lege domini uoluntas eius. exponũt etiã pro uere cũ in multis aliis tum in hoc loco Numeri xvi. Sin autẽ nouam rem fecerit dñs. ut sit. vere nouam rem faciet dominus. accipit̃ aliquãdo ꝓ itaqꝫ uel quodsi. ut Exo. xx. Quod si altare lapideũ feceris mihi. & designare uidetur negationẽ scilicet nõ. ut p̃s. lxxxix. Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar. & psalmo. xcv. vt iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam.

אֵם Mater. ut Genesis tertio. Mater cunctorum uiuentium. & pluraliter אִמּוֹת Matres. ut Threnorum. ij. Matribus suis dixerunt.

nauerunt simul inutiles facti sunt.

אלם Manipulauit. uel collegit fasciculos. inde אלם fasciculus. manipulus. ut Gẽ. xxxvij. et ecce nos manipulantes manipulos. quod magis latine Hieronymus sic. Putabã nos ligare manipulos in agro. Idem etiam in fœminino eadem significatione profertur eodem quo supra loco אלמה & in plurali אלמות ut illic.

אלם Vtiq;. certe. expletiua particula. ut psalmo. lviij. Si uere utiq; iusticiam loquimini.

אלם אלם Mutus. ut in titulo psalmi. lvi. Ad uictoriam super columba muta. quod Dauid Kimhi exponit columba palatij. et Exodi quarto. aut quis fabricatus est mutum.

אלמן Viduatus. ut Hieremię. li. Quoniam nõ fuit uiduatus Israel et Iuda a domino deo suo.

אלמנה Vidua. ut Gẽ. xxxviij. Esto uidua in domo patris tui donec crescat sela.

אלמנות Viduitas. ut Isaię. liiij. Et opprobrij viduitatis tuę non recordaberis amplius.

אלון Arboris genus quod quercũ interpretant̃. ut Oseę. iiij. Subtus quercum & populũ et terebinthum. ubi et אלה reperies quid sit. ut supra monstratũ est. inde pluralit̃ אלונים Ezechielis. xxvij. Quercus de basan. & אלוני quod etiam querceta significat et planicies arboribus ordine cõsitas. vnde Hiero. conuallẽ trãstulit. Gẽ. xviij. Apparuit aũt ei dñs in cõualle Mamre. quasi diceret. in campo. in planicie. ubi arbusta siue querceta mamre sita fuerunt.

אלף Mille. ut Numeri. xxxi. mille uiri de singulis tribubus eligant̃. Et plr̃ אלפים ut Exodi. xviij. ubi nos legimus cõstitue ex eis tribu-

אלי Heus uocandi composita dictio ab אל idest ad et iod quod significat me. significat enim huc ad me. ut Exodi. xxxii. Si quis est dñi iungatur mihi, quasi diceret, Quis est domini heus huc, et sic proprie legendum esset.

אל Ad. de quo supra ut dixit dominus ad Moysen.

אל Significat quandoq; de uel ab. ut Geñ. xli. Omnesq; prouinciȩ ueniebant in Aegyptum ut emerent escas a Ioseph. Significat contra. erga. aduersum. ut. i. Regum. xxvi. Quis es tu qui clamas erga uel aduersus regẽ. Nam nõ ad regem sed ad Abner Dauid clamabat. Sȩpe etiam significat in. designans non tantum ad locum sed etiã quãdoq; in loco. ut. i. Regũ. xvii. Et misit Dauid manum suam in peram. ecce ad locum. & percussit Philistȩũ in fronte. ecce in loco. uel secundũ hebrȩos. percussit eum super frontem. nam et alias significat super. ut dicit Rabi Kimhi in comentariis super quatuor. i. Regũ. iij. Omnia quȩ locutus sum super domũ eius. significat et coram. Sic igitur uarie pro sententiȩ cõmoditate poteris interpretari. ut sepelite me cũ patribus meis in spelunca duplici. ubi Genesis. xlix. bis ponitur אל primo pro cum. secundo pro in.

אלוה Deus. ut Habacuk tertio. Deus ab austro ueniet.

אלהי Deus. ut Exodi. iii. Deus hebrȩorum uocauit nos.

אלהים Deus. ut Geñ. i. In principio creauit deus cȩlum et terram & secundum Hiero. ad Marcellã comunis numeri est. quod et unus deus sic uocetur et plures ut שמים idest cȩlum et cȩli. ut apud nos athenȩ. thebȩ. & secundũ Moysen Aegyptiũ in libro perplexorũ primo hoc nomẽ cõuenit deo, angelis, et hominibus admiratiõe dignis. Inuenitur et pro idolis & iudicibus. vbi enim nos legimus Exodi. xxi. Offerat eũ dñs diis et applicabit̃ ad ostiũ. exponũt hebrȩi iudicibus. Sic etiã chaldaica trãslatio habet, adducat eũ magister suus ad iudicẽ.

אלח נאלח Fetuit. corruptus et inutilis factus est. ut Iob. xv. Quanto magis abominabilis et inutilis homo, et p̃s. xiiii. omnes decli

vehementer cum inuenerint ſepulchrum.

אלה Iurauit.ut Iudicum.vii. Mille et centum argenteos quos ſe parauěris et ſuper quibus me audiente iurăueras.

אלה Execratio.iuramẽtum.ut Geñ.xxvi.Sit iuramentũ inter nos & ineamus fœdus.&pluralit͛ אלות execrationes. maledictiones. ut Deute.xxx.Omnes autem maledictiones has conuertet ſuper inimicos tuos.inde תאלת .i.labor.fatigatio. ut threnorũ.iij. Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.

אלי Plange.querulare.ut Ioelis primo.Plãge quaſi uirgo accincta ſacço.ſic enĩ Ionathas chaldęus planctũ traduxit ꝓ eo ponẽs אליא Ezechielis.xix.& tu aſſume planctum ſuper principes Iſrael.

אליה Cauda.ut Leuitici.iij. Adipem et caudam totã cũ renibus.

אלה Arbor.Hiero.traduxit terebinthũ.Geñ.xxxv.At ille infodit eas ſubter terebinthum quę eſt poſt urbem ſichem.eandẽ dictionem poſtea traduxit pro quercu Ioſue ultimo. et tulit lapidem per grandem poſuitq; eum ſubter quercum quę erat in ſanctuario domini.q͂d alii exponunt de tilia.alii uero exponũt limen ſecundũ Ionathan chal. qui interpretat͛ אלתא q͂d eſt ianuę limẽ ut ſup̃ de איל diximus.

אלים Idola.dij gentiũ.ut Iſaię prĩo.Confundentur enim ab idolis quibus ſacrificauerunt.

אולי Nomen fontis unde oritur fluuius vbal ut ſupra in ea dictione oſtendimus.et melius uidetur Danielis.viii.

אולי Pars indeclinabilis de qua ſupra uidimus. ſignificat aũt q͂nq; niſi.ut Numeri.xxii.Et niſi aſina declinaſſet de uia. & ſic in pluribus aliis locis.nam paulo ſuperius affirmatiuam condicõnem ſignificat in eodem capitulo.Si quomodo poſſim pugnans abigere eum.

אכר Arator.agricola.ut Hieremię.li.Et collidam in te agricolam & iugales eius.

אל Non.ut p̃s.cxxi.Non det in cõmotionem pedem tuum.et significat idẽ q̊d unde.similia sunt לא: אין: אל: בל: בלי: בלתי quę negationem significant.& secundum aliquos ponit̃ אל p. על idest supra uel contra.ut.i.Regum.xxvii.Contra meridiem iudę. uerũtamen אל per segol pro ad traducimus. ut et dixit dominus ad Moysen Exodi.x.& sic de aliis locis. significat etiam אל per patha nonne uel num. ut.i.Regum.xxvii.In quem irruisti hodie. pro quo scribitur nonne irruistis hodie scilicet interrogatiue.

אל Deus.ut p̃s.l.Deus deorum dominus locutus est.& fortis.Exo.xv.Quis similis tui in fortibus domine.& p̃s.xlii. ad fortẽ uiuum. q̊d nos male legimus ad fontẽ.nam etiã.lxx.traduxerũt ischyron.i.fortẽ.

אלא Tamen.sed.tantum.nisi.solum.preter.

אליל Nihil.res nullius momẽti.idolum uanum.dęmoniũ.Hiero.traduxit peruersum dogma.ut Iob.xiij.Prius uos ostendens fabricatores mẽdacij.et cultores peruersorꝝ dogmatũ.&pluralit̃ אלילים idola.dęmonia.ut Leuitici.xix.Nolite cõuerti ad idola nec deos conflatiles facietis uobis.forsitan ab אל.i.nõ deriuatũ ꝗa nihil sit boni.

אלגביש Grando.ut Ezechielis.xiij.Et dabo lapides pergrãdes.pro grandinis.

אללי Vę dolẽtis ululantis et eiulantis est.ut Michęę.vij. Vę mihi.& ab eiulatu sic dicitur.ut Iere.xlviij.vlulate et clamate.et paulo post ideo sup Moab eiulabo.ubi ponit̃ in pria ꝑsona futuri tpis איליל

אלי Fortiter.Hieronymus traduxit uehemẽt̃.ut Iob.iij.Gaudẽtq;

Nicolaus de lyra dicit quod sit nomen propriū deserti sed negligent & incaute aspexit orthographiam. nam mansionem Israeliticā deserti significat. scribitur in fine per mem. ut Numeri. xxxiii. De sochoth ue nerunt in etham quę est in extremis finibus solitudinis. Cum uero proprium est aluei Iordanis ut hic. scribitur per nun in fine. & Exodi xiiii. notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur. Cūq; extendisset Moyses manū contra mare reuersum est primo diluculo ad priorem locum idest ad alueum consuetum

אך Sed. at. uerūtamen. aūt. quidē. certe. etiā. saltē. ut Exodi. x. Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac uice. & Gen̄. xxix. Os quidem meum es et caro mea. Significat etiam quam ut. ps. lxxiii. Quam bo nus Israel deus. Cōponitur et cū רק idest uerūtamē ut sit רקאך tantūmodo. ut Numeri. xij. Num tantūmodo per Moysen locutus est dominus.

אכל Comedit. ut Deute. viii. Vt cū comederis et saturatus fueris.

אכל Esca uel uictus. ut Genesis. xlii. De terra Canaan ut emamus uictui necessaria.

אכל Deuorauit. consumpsit. combussit. ut. iiii. Regum. i. Descēdat ignis de cęlo et deuoret te. et exodi. iii. & uidebat quod rubus arderet et non combureretur. & Deute. iiii. Dn̄s deus tuus ignis cōsumēs est.

אכלה Acies gladii. ut Hieremię. xlvi. Deuorabit gladius et satu rabitur. alias acies gladii saturabitur. sic מאכלת Culter ad imo landum propter acuitatem sic dictus.

אכן Siquidem. certe. itaq;. autem. uero. ut p̄s. lxxxii. Vos autem sicut homines moriemini.

אכף Inclinauit. flexit. curuauit. diuertit. cōpulit. ut Prouerbiorū xvi. Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum. & significat idem quod כפף ut p̄s. cxlvi. Dominus erigit elisos. pro quo hebręi exponunt inclinatos recuruos.

latine a uiro quęrere quod mulieri conueniret ficut nos in lingua he braica facere consueuimus. dicit etiã אִשָּׁה & pluralit אִישׁוֹת nam q̃d inuenit נָשִׁים idest mulieres ab אֱנוֹשׁ deriuatur.

אִישׁ Vnusquisq;. uel quilibet. uel quisq;. ut Exodi. xxv. vbi nos legimus expandentes alas et operientes oraculũ. respiciantq; se mutuo versis vultibus. ibi hebraica ueritas habet. & erunt expandentes alas superne uicissim plectentes alas eoꝶ super propiciatoriũ et aspectus eorum quisq; ad fratrẽ suum. in eodem significato etiam in fœminino genere dicitur אִשָּׁה ut eiusdem. xxvi. pro eo q̃d nos legimus quinq; cortinę sibi iungent mutuo. illic hebraica ueritas habet. quiq; cortinę erunt iunctę una quęq; ad sororem suam.

אִישׁ Heros uir magnus et caput atq; pcipuus. ut Iudicũ. vij. nõ est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filij Ioas uiri Israel. mẽdose enĩ legit Israelitę sed potius uiri Israel idest capitis Israel. & primo Regũ. xxvi: Nunquid non uir tu es.

אִישׁ Homo patricius & nobilis. Adã uero homo plebeius e uulgo ut p̃s. xlix. vbi nos legimus. Quiq; terrigenę et filij hoĩm. Habraica veritas habet tam filij plebei quam filii patricii hoc est filii אִישׁ

אִישׁוֹן Imago nigra in pupilla oculi. et capitur pro pupilla ut p̃s. xvii. Custodi me ut pupillam oculi. Et uolunt quidã dicere q̃d hęc sit forma diminutiuorum apud hebręos scilicet וֹן

אֵיתָן Durus. fortis. robustus ut Numeri. xxiiii. Robustum quidẽ est habitaculum tuũ. & Deuteronomii. xxi. circũlocutus est interpres eam dictionem dicens. & ducent eam ad uallem asperã atq; saxosam. pro forti & dura.

אֵיתָן Nomẽ Aluei fluuialis. ut p̃s. lxxiiii. Tu siccasti fluuios ethan. Hieronymus iuxta priorem significationem traduxit flumina fortia.

אָיֹם Horribilis et terribilis.ut Habacuk.i.horribilis et terribilis est. cuius fœmininū est אֲיֻמָּה Can.vi.terribilis ut castrorꝫ acies.

אֵימָה Terror horror.nomē ut Gen̄.xv.Et horror magnus et tenebrosus inuasit eum.

אֵימִים Populi sunt Gigantæi Deute.ii.Deniqꝫ moabitę appellant eos emī.et dicunt̄ sic a terrore quoniā uisu sunt horribiles et timendi.

אַיִן deriuatum ab אַי quęsitiuum est loci.ut מֵאַיִן idest unde Gen̄.xxix.Fratres unde estis

אַיִן Non.ut Gen̄.xxviij.Nō est hic aliud nisi domus dei.cuius etiā compositū inuenit̄ מֵאַיִן idest non.nec.neqꝫ.ut Hiere.xxx. Ve quia magna dies illa nec est similis eius.& similiter כְּאַיִן quasi pene.ut psalmo.lxxiij.pene effusi sunt gressus mei.

אֵיפָה Modius.ut Le.xix.ęquusqꝫ sextarius scribitur etiam absqꝫ iod.ut Leuitici.v.Similę partem ephi decimam.

אֵיפֹה Vbi.ut Iob.xxxviij.Vbi eras qn̄ ponebā fundamēta terrę.

אֵיפוֹא Vbi.Gen̄.xxvij.quis.ubi.ille est qui dudum captam uenationē attulit mihi.& est articulus sine coniūctione media quis.ubi.simile Habacuk.iij.Sol luna steterunt.non sol et luna.

אֵיפוֹא Nunc.uel hic.Hieronymus exposuit posthac Gen̄.xxvij. Et tibi posthac fili mi ultra quid faciam.Inuenies etiā per vau solam scriptū in Iob אֵיפוֹ וְאַיֵּה.xvii.vbi nunc ergo est p̄stolatio mea.

אִישׁ Vir.ut Beatus uir qui non abiit.Et Beatus uir qui timet dn̄m. & pluraliter אִישִׁים Isaię.liii.nouissimum uirorum.eius fœmininum scribitur sine iod et in fine cum he.

אִשָּׁה Mulier.ut Genesis secundo.Hæc uocabitur uirago quoniam de uiro sumpta est.Voluit enim interpres deriuatiuū

אֱיָלוּת Fortitudo. robur. uirtus. auxiliũ. poteſtas. ut p̃s. xxij. Tu autem domine ne elongaueris auxiliũ tuum a me. inde אֵל fortis ut Exodi. xv. Quis ſimilis tui in fortibus domine. & pro deo fortiſſimo ponit̃. ut Geñ. xxxiij. Inuocauit ſuper illud fortiſſimũ deũ Iſrael.

אֵלָה uel אֵילוֹן Arbor. quercus. ut Iudicũ. ix. Et conſtituerũt regem Abimelech iuxta quercũ quę ſtabat in Sichem. & ubi habet̃ in hebraico ꝓ arbore ĩ genere עֵץ ibi chaldęus exponit אִילָן arbor uel lignum.

אַיִל Aries. Geñ. xxij. Viditq́ꝫ poſt tergum arietẽ. & pluraliter. p̃s. xxix. Afferte domino filios arietum.

אַיָּל Ceruus. ut p̃s. xlij. Quemadmodũ ceruus deſyderat. ſimiliter etiam אַיָּלָה Geñ. xlix. Nepthalim ceruus emiſſus. & pluralit̃ ponitur Canticorum. ii. Adiuro uos filię Ieruſalẽ per capreas ceruoſq́ꝫ camporũ. & eſt comunis generis. Nã in fœminino Hiere. xiiij. ponit̃ cerua in agro peperit ſcilicet אַיֶּלֶת

אַיִל Limẽ. frons ędificii. frontiſpicium uel circũſtantia liminum uel margo feneſtrarꝫ de cuius uocabuli uaria interpretatione uide Hieronymum in commentariis ſuper Ezechielem. xl. ubi reperies

אֵלָו אֵילִים אֵילֵי אֵיל ꝓ frõte ſupliminari poſtibus limine.

אֵלַמּוֹת אֵילֵיהֶמָּה Margines feneſtrarum.

אִילוּ Si. ut Eſter. vii. Atq́ꝫ utinã in ſeruos et famulas uenderemur. pro atq́ꝫ ſi in ſeruos rc̃.

post uersiculū noli regibus o lamuel noli regibus dare uinum. & sequitur quod translatio nostra nō habet. et principibus non sit sicera seu ebrietas.

אִי Vę. ut Ecclesiastis. x. Vę tibi terra cuius rex est puer.

אִילוֹ Vę. ut Ecclesiastis quarto. Vę soli qui ceciderit. compositū ab אִי idest uę. & לוֹ idest ei.

אַיָּה Vultur. ut Leuitici. xi. Miluum ac uulturem iuxta genus suū.

אָיַב Inimicatus est. ut Exodi. xxiij. Inimicus ero inimicis tuis. inde אוֹיֵב inimicus. i. Regum. xviij. & factus est Saul inimicus Dauid. & אֵיבָה inimicicia. ut Genesis. iii. & inimiciciā ponā inter te et mulierē.

אֵיד Afflictio. pernicies. calamitas. interitus. Prouerbiorū primo. Ego quoq; in interitu uestro ridebo. & ps. xvii. pręuenerunt me in die afflictionis meę.

אֵד Vapor. quod translatio nostra fontem nominat. Genesis. ii. Sed fons ascendebat e terra. sed alii nubem interpretantur. sicut Onkelus chaldęus traduxit.

אֵיךְ Quomodo. ut Genesis. xxxix. Quomodo ergo possum hoc malū facere. quod per paragogē h aspirationis dicitur qnq; אֵיכָה Threnorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas. quod aliquando per geminatum caph scribitur אֵיכָכָה ut Canticorum quinto. Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa. laui pedes meos quo modo inquinabo illos.

אֵיכָה Vbi. deriuatum ab אֵי ut Canticorū primo. Vbi pascas ubi cubes in meridie.

אַיִל Dominus. auxiliator. fortis. potens. robustus. Ezechielis. xvii Sed et fortes terrę tollet.

quod paulo ſuperius poſuit cū diceret. venerūtq; ad aream atad quę ſita eſt trans Iordanē. & ſecūdum hebręos teſte Nicolao de lyra. atad non eſt nomen proprium hoc loco. ſed area hęc ſepta fuit ſpinis unde area ſpinarū dicta eſt. ego inuenio Geneſis tertio in tranſlatione chaldaica Onkelū hoc eſſe uocabulo uſum cū litera hebraica habet ſpinas & tribulos germinabit tibi. traduxit Onkelus chaldęus pro tribulis atadin pluraliter. alias tranſlatio noſtra uertit rhamnum. p̃s. lviij. Priuſq; intelligerent ſpinę ueſtrę rhamnum.

אטם Occuluit. clauſit. obſtruxit. obturauit. ut Iſa. xxxiii. Qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinē אטום occultum clauſum Ezech. xl. Et feneſtras obliquas in thalamis. q̊d Ionathas chaldaice traduxit feneſtras ocultas. & tranſlatio. lxx. habet feneſtras abſconditas.

אטון Funis inſtita. Hieronymus traduxit tapete Prouerbiorum vij. Intexui funibus lectulum meum ſtraui tapetibus pictis ex ęgypto. & proprie eſt tendiculum uel zona.

אטר Strinxit. urgebat. clauſit. obturauit. ut p̃s. lxix. Neq; abſorbeat me profundum neq; urgeat ſuper me puteus os ſuum. Male nanq; traduxit qui ait. et ne coronet ſuper me puteus os ſuum. hoc enim per aleph ſcribitur illud autem per ain literam.

אי Vbi. ut Geneſis quarto. Vbi eſt Abel frater tuus. & eſt quęſitiuū loci. recipit in fine quandoq; h ut.

איה Vbi. Geneſis. xviij. Vbi eſt Sara uxor tua. et ab eodem uocabulo אי deriuātur איכה vbi et איפה ubi.

אי Inſula. ut Iſaię. xx. Et dicet habitator inſulę huius. & pluralr̃ איי ut Hiere. ij. trāſite ad inſulas cethim. uel איים Ezechiel. xxvi. Et turbabuntur inſulę in mari. Et ponitur אי ſępe pro non per apocopen (nun literę. ut Prouer. xxxi.

אַחְלָמָה Amethyſtus.ut Exodi.xxviij.tertio ligurius achates & amethyſtus.alii exponunt pro cryſtallo.

אַחֵר Alius uel alter.ut p̄s.cix.Et epiſcopatum eius accipiet alter.

אַחַר Poſt.i.Eſrę.vij.Poſt hęc autem uerba.unde multa deriuan‑tur.ut אַחֲרִית ultimum.nouiſſimum.poſtremum.finis.Deute‑ronomij.xxxii.Vtinam ſaperent et intelligerent et nouiſſima eorum prouiderent.

אֲחֹרַנִּית Retrorſum uel poſterius.ut Gen̄.ix.Et incedentes re‑trorſum operuerunt uerenda patris ſui.

אַחֲרֹנִים Vltimi.Geneſis tricesimo tertio.Lyā uero et filios eius in ſecundo loco.Rachel autem & Ioſeph in nouiſſimo.

אֵחַר Tardauit.ut Deuteronomii.xxiii.cum uotū uoueris domio deo tuo non tardabis reddere.

אֲחַשְׁדַּרְפַּן Dux.ut Eſrę.viii.Satrapis qui erant in conſpectu regis et ducibus.ſimiliter et Eſter.iii.

הָאֲחַשְׁתְּרָנִים Mulę ex equa et onagris manſuefactis ſecundū Plinium libro.viii.ca.xliiii.veloces in curſu pro quo Hieronymus traduxit veredarios celeres.ut Eſter.viii.Egreſſiq; ſunt veredarii ce‑leres nuncios perferentes.

אַט Declinauit.ueſtigauit.ut Oſeę.xi.Et declinaui ad eum ut ueſce‑retur.quaſi diceret ueſtigia duxi ſuper eum.Vnde Gen̄.xxxiii. ſcribitur.et ego ſequar paulatim ueſtigia eius.ubi ponitur לְאִטִּי ideſt ueſtigia ſequēdo per paragogē iod.et eius natura eſt ſignificare pedetentim.plane paulatim ſaltem.

אָטָד Tribulus ſeu genus ſpinarum.quod aliqui carduum uocant. Geneſis ultimo.Quod cum uidiſſent habitatores terrę canaā dixerunt.vbi verba ſunt diminuta in noſtra tranſlatione.Nam ſic legi deberet.et uidit habitator terrę cananeę luctum in area atad.

dum aliquos hebręos transfertur. unus non redimit. redimāt singuli vel redimat quisq;. ut sit אַחַ pro אֶחָד sicut alias חַד ponitur pro אֶחָד inde יַחַד simul in unum. et assumit quandoq; iod in fine. sicut אֲחִי ut Gen̄. xiiij. Fratris escol & fratris Aner.

אָחוֹת Soror. ut Canticorꝝ. viij. Soror nostra parua et ubera non habet. In plurali אַחְיוֹת sorores ut in grammatica.

אֶחָד Vnus. ut Ezech. xxxvij. et rex unus erit oībus imperans. et seruus meus Dauid rex sup eos & pastor unus erit oīm eorꝝ.

אֲחָדִים Pauci. ut Gen̄. xxix. Et uidebant̄ illi pauci dies prę amoris magnitudine. & secundum hanc significationē multa deriuant̄ ab eo.

אָחוּ Carectum. pratum fœni. seu ulua. ut Iob. viij. Nūquid uirere potest scirpus absq; humore aut crescere carectum sine aqua.

אָחַז Apprehendit. tenuit. ut Exodi. xv. Dolores. alias tremores tenuerunt habitatores philistim. vnde participialiter Canticorum. iij. Omnes tenentes gladios. & eodē ca. tenui eum idest apprehendi eū. sicut eiusdem ca. secundo capite nobis uulpes. inde uenit.

אֲחֻזָּה Idest apprehensio. possessio. ius utendi fruendi. hęreditas. vt Gen̄. xxiii. Date mihi ius sepulchri uobiscū. et eiusdē. xlvii. Ioseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegipto.

אַחֲלַי Potentia facultas. Hieronymus traduxit utinam in p̄s. cxix. Vtinam dirigant̄ uię meę. quidam optatio mea. alij oratio mea. lxx. gręce traduxerūt ὄφελον ophelon quod ab utili utinam dicimus quasi vtile nam. & iiij. Regū. v. Vtinā fuisset dn̄s meus. ubi ponit̄ אַחֲלַי & est obsecrantis per prępositionē aleph. nā absq; eo rogare et orare & obsecrare significat. ut Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū deum suum. ubi ponitur יְחַל & exponit Ionathas chaldęus bone domine mi.

אז Tunc.ut Exodi.xv. Tūc cecinit Moyses et filij Israel. & quādoq; scribitur in fine iod.ut אזי p̃s.cxxiiii. Forsitan uiuos deglutissent nos.quod hebręi exponunt certe.utiq;.tum.

אזוב Hyssopus herba.ut Exodi.xii. Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine.

אזל Abiit.recessit.defecit.ut Deuteronomij.xxxii. Videbit quod infirmata sit manus.quod hebręi exponūt.videbit quod abiit robur. & Iob.xiiij. Quomodo si recedant aquę de mari.est etiā nomen lapidis mōstrantis uiam transeuntibus secundū Ionathan chaldęū אזן Preceptor & scientiarū inuestigator.Eccl's.xii. & inuestigans compo suit parabolas multas.

אזן Auris.ut Exodi.xxix.et pones sup̃ extremū auriculę dexterę Aaron & filiorꝝ eius.& habet in plurali אזנים ut p̃s..xl. aures autē perfecisti mihi.unde uenit מזין.i.obedit.ut Prouerbiorꝝ. xvii Malus obedit linguę iniquę.

אזק Ferramenta quibus manus ligantur idest manicę seu catenę siue compedes.ut Hieremię.xl. Quando tulit eum uinctū catenis in medio omniū.& quandoq; scribit̃ sine aleph.ut circa finem libri psalmorum Ad alligandos reges eorum in compedibus.

אזר Cinxit.accinxit.i.Re.ii.Et infirmi accincti sunt robore. vbi hebraica ueritas hēt.Infirmi accīxerūt robur.unde nomē v̄bale אזור idest cingulum.Isaię.v.Cingulum renum eius.

אח Pyra.rogus.caminus.q̃d Hiero.traduxit arulā Hiere.xxxvi.& posita erat arula corā eo plena prunis.q̃d secundū hebręos exponi posset.& rogus ante eū ardens.uel potius ꝓ foco ponit̃ ut dū seq̃t et ꝓiecit in ignē qui erat super arulā idest focū donec consumeretur omne uolumē igne qui erat in arula idest super focum.

אח Heu dolentis et luctus uox.ut Ezechielis.vi.et dic heu ad om̄es abominationes malorum domus Israel.

אח Frater.ut p̃s.xlix.Frater nō redimit.redimat homo.quod secū

xcvi. Alluxerunt fulgura eius orbi terrę. secundum grãmaticam idest fecerunt lucere fulgura orbẽ. nam terrę nõ ponit quod si possemus lã tine. uticꝫ exponeremus lucificauerũt magis ꝓprie. q̃d saltẽ illumina/uerũt dicamus. vnde יָאֵר. i. faciat lucere hoc est illuminet p̃s. lxvii.

Illuminet uultũ suum sup nos. inde מָאוֹר luminare et pluralit̃ fœ/minine מְאוֹרוֹת ut Geñ. i. Fecitcꝫ deus duo luminaria magna. sed אוֹר declinat̃ masculine אוֹרִים inuenit̃ etiam אוֹרָה ut Ester. viii. Iudęis autem noua lux oriri uisa est.

אוּר Chaldęorũ est uallis. uel loci ꝓprium nomẽ. multi ut cõuenit superiori uocabulo dixerũt esse lustrationẽ chaldęorꝫ quam diis suis peragebant. nam lustrare illuminare dicimus. ut Virgilius. Postera phœbea lustrabat lãpade terras. & potest utrũcꝫ significare idem uo cabulũ. tam locũ uallis in chaldęa in quo Aran natus est. ut scribitur Geñ. xi. Et mortuus est Aran ante Tharah patrẽ suum in terra natiui tatis suę in vr. chaldęorꝫ. quã etiam lustrationẽ ignis chaldęorũ idolis solẽnem a quo idololatrię crimine deus Abrahã pręseruauit. ut Geñ. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęorꝫ. multa de hoc fingunt in libro de agricultura Aegiptiorũ. teste Rabi moyse ęgiptio in per/plexorum libro. iiȷ. ca. xxx.

מְאוּרַת Cauernula in quã uoluit se aspis. ut Isaię. xi. Et delectabit ĩfans ab ubere super foramine aspidis & in cauerna reguli &c̃. scribit autem in plerisꝗ codicibus per iod loco vau sic מְאִירַת

אוֹרוֹת Herbę uirides ad uescendũ aptę & uisum aspectu illustran tes. ab illustratione sic dictę secundũ magistros hebręorũ. ut. iiii. Re. iiiȷ. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas.

אוֹר Pluuia. ut Iob. xxxviȷ. Frumentũ desyderat nubẽ & nubes spar git lumen suũ. pro quo melius hebraica ueritas habet nubes spargit pluuiam suam.

אוֹר Fulgur. ut Iob. xxxviȷ. ubi legit̃ in trãslatione nostra. & lumen illius sup termĩos t̃rę. exponit̃ ab hebręis et fulgur illius sup alas t̃rę.

אוֹת Signũ. ut Deute. xiiȷ. Et ꝓduxit signũ aut portentũ. et euene rit signũ et portentũ. silit̃ אוֹת significat lr̃am ut infra in grãmatica.

q̊d translatio chaldaica oñdit traducẽs בְּרַם .P. אוּלָם ut Nũeri xiiij. ubi legitur. Viuo ego & implebit gloria dñi uniuersa terra hebraica ueritas habet. & uere uiuo ego.

אוּלָם Palatium. uestibulũ porticus. ut .iii. Re. vi. Et porticus erat ante templum. xx. cubitorum.

אוֹן Virtus. fortitudo. iniustitia. dolor. luctus. tristis. murmurãs. ut Iob. xviij. Artabunť gressus uirtutis eius. & eiusdẽ. xx. Filij eius atterenť egestate et manus illius reddent ei dolorẽ suũ. sic infra. xxi. Deus seruabit filiis illius dolorẽ patris. Hęc omnia simul uoluit complecti Hieronymus cum Numeri. xi. pro מִתְאֹנְנִים traduxit murmur populi dolentium prę labore. & pro murmure specialiter poniť threnorũ. iij. Quid murmurauit homo uiuens.

אָוֶן Iniquitas. vanitas. Isaię. xxxij. Et cor eius faciet iniquitatem. pro quo. lxx. uana intelliget.

אוּץ Instanter hortatus est & coegit. ut Exodi. v. Pręfecti q̊q₃ operum instabãt. i. festinãť cogebãt. ubi poniť אָצִים & significat אָץ festinauit. ut Iosue. x. Stetit itaq₃ sol in medio cęli et nõ festinauit. oĩa eiuscemodi significata ad festinationem, impulsionem, oppressionẽ, tribulationem pertinent.

אוֹר Luxit a luceo. ut Geñ. xliiij. Pro eo q̊d apud nos legiť. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. hebraica ueritas habet. Mane lucescebat. & uiri dimissi sunt ipsi et asini eorũ. & p̃s. cxxxix. Et dixi forsitã tenebrę cõculcabunt me & nox illuminatio mea. q̊d hebraica ueritas sic habet. Et dixi forsitã tenebrę opperiẽt me et nox luxit corã me. ubi poniť אוֹר .i. luxit. quod uolẽs Symmachus imitari traduxit. et nox lux circũ me sedit. potest et rectius exponi. & nox illũinauit circa me. poniť itẽ in imperatiuo apud Isaiã. lx. אוֹרִי surge illuminare Ierſm. q̊d magis grammatice diceretur surge lucesce. atq₃ dictio Ierſm nõ poniť ĩ hebraico. sed in ĩterp̃tatione chaldaica Ionethę inuẽiť. deĩde in iã dicto uersu poniť et אוֹר .i. lux uel lumẽ. & a superiori uerbo transitiuũ secundũ deriuamus הֵאִיר .i. fecit lucere hoc est apparere. p̃s.

Ponitur etiam hoc uerbum נָאוֶה ſępe pro placet. item pro decet.

vt Prouerbiorꝝ .xxvi. Quomodo nix in ęſtate et pluuię in meſſe. ſic indecens eſt ſtulto gloria. quod uerbum euerbo dicitũr ſic. non decet ſtulto gloria. uel non placet. uel nõ eſt pulchrũ ſeu decorum ſtulto. Deriuata & denominata ab illo ſępe per defectũ aleph aut vau reperiuntur. quod ex arte grammatica diſcere licet.

אוֹחַ Beſtiam quandã monſtroſi generis ſignificat. ſed quo apud latinos appelleẽ nomine uel cuius ſit naturę nihil certi potuerunt interpretes inuenire Iſaię. xiii. ubi ſcribitur. Sed requieſcent ibi beſtiæ & replebuntur domus eorum Ohim. quod Hieronymus tranſtulit draconibus. Aquila typhonibus. Symmachus dimiſit uerbũ abſqȝ interp̃tatione ohim ſicut & Ionathas chaldęus qui more chaldęorꝝ mutauit m in n dicẽs ohin. Septuaginta et Theodotion traduxerũt clamores vel ſonitus. Alii Martichoras et barbari uocant Marder. multi hebręorum dicunt eſſe feles marinos. pręceptor meus expoſuit cercopes. Nicolaus de lyra putat aues eſſe magnas ſolitudinẽ amantes. Tanta diuerſitas ignorantiã eius nominis אוֹחַ profiteẽ. cũ qbus trãſeo.

אוֹי Vę ut Numeri. xxi. vę tibi Moab periſti popule camos.

אֱוִיל Stultus. ut Oſeę. ix. Scitote Iſrael ſtultum prophetã. unde nomen אִוֶּלֶת ſine iod ſtulticia Prouerbiorum. v. & in multitudine ſtulticię ſuę decipietur.

אוּלַי Si quęſitiuũ. ſi forte. nõne ſi. nunquid ſi. Gẽ. xviij. Si fuerint quiquaginta iuſti in ciuitate. & ſic conſequẽter. & ſignificat qñqȝ abſqȝ ſi tantummõ forte ſeu forſitan. ut Ioſue. ix. Forte in terra quæ nobis ſorte debetur habitatis.

אֱלָם et אוּלָם Verũ. ꝓfecto. vere. certe. verũtamen. alioquin. ut Iob. ii. alioquin mitte manũ tuã. quãuis Hiero. exponat qñqȝ ꝓ utinã ut Iob. xi. atqȝ utinã deus loquereẽ tecũ. ſed tñ ꝓprie ſignificat uerũ.

אוֹב Python dęmon. & ars pythonissandi. ut Leuitici. xx. Vir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus.

אוּד Torris uel ticio. ut Zacharię. iij. Nunquid non iste torris est erutus de igne, cuius plurale ponitur in Isaia. vij. Cor tuum ne formidet a duabus caudis ticionum fumigantium istorum.

אוֹדוֹת Propter. causa. gratia. ut Iosue. xiiij. Nosti quid locutus sit dominus ad Moysen. Hominē dei de me & te in cadesbarne. vbi magis proprie debuit trasferri propter me & propter te. vel gratia mei & gratia tui. vel mei causa et tui causa. vel deniq; super causa mea & super causa tua. hoc ultimū est propriissimū. nam cōmuniter ponitur

prępońendo עַל idest super. Numeri. xij. propter uxorem eius.

אִוָּה Desyderauit. ut Isaię. xxvi. Anima mea desyderaui te in nocte.

vbi anima est septimi casus. nam desyderaui est primę psonę pręteriti perfecti indicatiui modi.

אַוָּה Desyderium nomen uerbale ab אִוָּה uerbo superiori. ut

Deuteronomij. xij. vbi textus in nostra translatione est obscuratus cum legitur. Si autem comedere uolueris & te esus carniū delectaue rit, occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quā dedit tibi in urbibus tuis. nam de uerbo ad uerbū textus ita legitur. Verum tamen in omni desyderio animę tuę occides & comedes carnes iuxta benedictionem dñi dei tui in omnibus portis tuis. ubi ponitur אַוָּה

pro desyderio & uoluptate. inde נָאוָה idest desyderata uel desyderabilis. uel placens. quod nostra trāslatio habet formosa. Canticorum primo. Nigra sum sed formosa. aliud nomē uerbale תַּאֲוָה

idem quod desyderium. cxij. ps. Desyderiū peccatorum peribit. dicitē etiam finis. terminus. uel limes. Geñ. xlix. Donec ueniret desyderium collium ęternorų. quod hebręi exponunt finis uel terminus. & a passiuo uenit נָאווּ idest desyderabiles factę sunt. pro eo quod Canticorum primo capitulo legitur. Pulchrę sunt genę tuę sicut turturiī.

אֱהִי Vbi. ut Oseę. xiij. Vbi est rex tuus.

אָהַל Tetendit tentoria. quod Hieronymus exposuit habitauit. ut Gen̄. xiij. Lot uero moratus est in oppidis quę erant circa Iordanē et habitauit in sodomis. & nomen uerbale ab eo deriuatū אֹהֶל idest tentoriū. tabernaculum. ut Ps. cxxxi. Si introiero in tabernaculū domus meę. Sic Iosue. vij. Et abscondi in terra contra mediū tabernaculi mei. Et inuenit per ablationem aleph Isaię. xiij. Nec ponet ibi tētoria arabs sic יַהֵל et יַהֵילְ pro יַאֲהִילְ Isaię eodē ca. Stellę cęli & splendor earꝝ non expandent lumen suum· Ab eius trāsitiuo secundo quod ponit Iob. xxv. יַאֲהִיל idest faciet extendere siue spargere seu expandere quod noster translator per incuriā traduxit sic. Ecce luna etiam nō splendet. quod si latine possemus magis proprie extētificabit uel sparsificabit diceremus. Et caue ne putes idem esse uerbū quod scribitur Iob. xli. Sternutatio eius splendor ignis. ubi ponitur תָּהֵל & xxix. eiusdem libri. Quando splēdebat lucerna eius super caput meū. ubi ponitur בְּהִלּוֹ Quando enim splendorē significat in primitiuo suo nullum habet aleph naturaliter.

אֲהָלוֹת Aloes. ut Canticoꝝ. iiij. Mirrha et aloes cū omnibus primis ungentis. Alij dicunt genus esse aromatis q̄d medici sandalum & arabes zandel uocant. ponit & אֲהָלִים in eodem significato Prouerbioꝝ. vij. Mirrha & aloe.

אוֹ Vel. aut. si. ut Leuitici. i. Si autem de auibus holocausti oblatio fuerit dn̄o. de turturibus uł pullis columbę. ubi nostra impressio habet et pro uel sed male.

אדן Periſtillium. columna auxiliaris uel baſis ut Exodi. xxxviii. Centum baſes factę ſunt de cẽtum talentis. talentum ad baſem in plurali adne uel adanim ut eodem ca. paulo ſuperius. inde אדניה .i. fundatio uel fulcimentum.

אדיר Magnificum. forte. excellens. admirabile honoratũ ps̃. viii. Domine dominus noſter quam admirabile eſt nomen tuum. Et ſignificat magnum Ezechiel. xvii. & erit in cedrum magnam. item in fœminino ſine iod אדרת et ſignificat grande. vt eodem ca. ut ſit in uineam grandem. cuius paſſiuum Exodi. xv. ponitur. dextera tua magnificata eſt נאדרי pro נאדרת.

אדרת Lodix hirſuta. ut geñ. xxv. In morem pellis hiſpidus. uocatur etiam ueſtis quędam piloſa babylonica hoc nomine ut Ioſue. vii. vidi enim inter ſpolia pallium coccineum.

אדר Menſis februarius ut Eſter. ix. Igitur duodecimi menſis quẽ adar uocari iam diximus.

אדרכן Solidus Eſrę. viii. Et crateras aureos. xx. quę habebãt ſolidos millenos.

אהב Dilexit ut Geñ. xxxvii. Iſrael autem diligebat Ioſeph. inde nomen uerbale אהבה amor uel amicicia Cãticorum. iii. Aſcenſum purpureum media charitate conſtrauit. ſignificat etiam dilectam. ut codẽ capitulo. Adiuro uos filię Ieruſalem per capreas ceruoſq; camporum. ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam. cętera huiuſmõi quęre in eodem libro.

אהה Vox clamantis cum dolore Ioelis primo. Aha diei quia ꝓpe eſt dies domini. Et Ieremię primo Aaa domine neſcio loqui.

fuerit, cuius fœmininum eodem capitulo ponitur אֲדַמְדֶּמֶת &

in loco ulceris cicatrix alba apparuerit ſiue ſub rufa. A colore hoc ue-

nit vocabulū lapidis אֹדֶם ideſt ſardius Exodi. xxviij. alii uocant ru-

binum lapidem.

אֲדָמָה Solum. Terra ſubrufa, ut Geneſis ſexto. Cumq; cœpiſſent

homines multiplicari ſuper terram, unde homo dictus eſt.

אָדָם Homo primus Geneſis ſecundo. erant autem uterq; nudus

Adam & uxor eius, ſic nominatus ab אֲדָמָה ideſt terra de qua

ſumptus eſt. Geneſis tertio capitulo. Vt operaretur terram de qua ſumptus eſt. Item ſignificat totam humanam naturam ut Numeri. iij. Ab homine uſq; ad pecus. & Geneſis primo. Creauit deus hominem maſculum & fœminam creauit eos.

אָדוֹן Dominus, ut Iſaię primo, Propter hoc ait dominus dominus

exercituū. & habet in plurali אֲדֹנֵי coniuncti legēdo. ut אֲדֹנִים

diuiſim ideſt domini. & pluraliter ſic ſępe de deo dicitur qui eſt ſuper omnia unus. De primo ut pſalmo. lvi. Confitemini dominis dñorū. vbi noſtra tranſlatio habet domino. veritas autem dominis. De ſecū-do ſic ſcribitur Malachię primo. Et ſi dominus ego ſum ubi eſt timor meus. quo in loco hebraice ponitur pluraliter domini. dicunt hebręi hoc fieri ob diuinę maieſtatis reuerentiam. Quidam diſtinguūt no-men hoc prophanum a ſacro per puncta camez & patha. Hoc ſcien

dum eſt quod אֲדֹנָי tetraſyllabum adonai ſemper ſacrum et nūq;

prophanum eſt.

אִגֶּרֶת Epistola.ut Neemię.vi.Et epistolam habebat in manu sua fortasse à superiori uerbo deriuatum & a colligēdo dictum. eo quod in epistola multorum negocia & uerba plura colligantur. & habet in plurali אִגְּרוֹת .ii. paralipomenon . xxx. Scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen.

אֲגוֹרַת Nummus.ut primo Regum secundo. Et offerat nummū argenteum & tortam panis.

אָרַב Mœstus est. afflictus.infirmatus.tristis.& mœrore consumptus est.per conuersionem uerbi דָאַב quod idem significat.ut p̃s. lxxxviij. ubi dicitur oculi mei languerunt prę inopia. veritas habet oculus meus infirmatus est ab afflictiōe uel mœrore consumptus est.

אָדַם Rutilauit. rubuit.ut threnorum.iiij.Rubicundiores ebore antiquo.quod uerius traducitur rubuerunt splendore seu aspectu plus quam aurum uel corallius siue margarita.unde nomen uerbale rutilus uelut ignis מְאָדָּם ut Nahum secundo . Clipeus fortium eius ignitus . Quod alio in loco Hieronymus transfert rubricatum. Et pluraliter מְאָדָּמִים Exodi vicesimoquinto. & pelles arietum rubricatas at potius rutilantium.a quo nomen qualitatis אַדְמוֹן rubicundus ruber ut canticorū.v.Dilectus meus cādidus et rubicūdus. vnde אַדְמוֹן Esau dicitur Geñ .xxv. quam ob causam uocatum est nomē eius Edom. Sępe geminat̃ ut אֲדַמְדָּם rufum uel rubeū vt Le.xiij. Vestis lanea siue linea q̃ leprā habuerit in stamīe atq; subtegmīe aut certe pellis uel qcquid ex pelle cōfectū ē si alba ul' rufa macła

אֲגַלִים Nomen proprium loci in Isaia nominati.

אֲגַם Stagnum, fossa, lacus. ut psalmo .cvi. Posuit desertum in stagnum aquarum. & in plurali fortificat m primitiuum per dagges dicendo אֲגַמִּים

אַגְמֹן Ferreus circulus uel hamus. ut Iob xl. Nunquid pones circulum in naribus eius.

אַגְמוֹן Cacabus siue ahenum quod supra focum pēdet. quod nos caldare nominamus. alii ollam interpretantur. ut Iob .xli. Sicut ollę succensę atq; feruentis. hoc ita esset dicendum. de naribus eius uel meis exibit fumus sicut ollę feruentis et caldaris.

אַגְמוֹן Iuncus ab eo deriuatum quod גֹּמֶא apud Isaiam .xxxv. dicitur. ut viror calami et iunci. quod hebręorum doctores uocāt גֹּמִי

אַגָּן Crater ut Exodi .xxiiij. Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis & misit in crateras. & habet אַגָּנוֹת in plurali. & in numero singulari אַגָּן ut Canti. vii. Vmbilicus tuus crater tornatilis.

אֲגַף Ala exercitus. & ab Hieronymo traducitur agmē. ut Ezech. xvij. Et omnes profugi eius cum uniuerso agmine suo gladio cadēt. & dicitur אֲגַף quasi כָּנָף.

אֲגַרְטְלֵי Pelues quo manus lauanť. Hieronymus traduxit phialas. Ezrę primo. Phialę aureę triginta.

אָגַר Collegit. ut Deuteronomij .xxviij. Et uinum non bibes nec colliges ex ea.

Iosuę.x. Et dominus misit super eos lapides magnos de cęlo. sic etiam coniunctim proferendo אבני Exodi.xxxix. Et parauerũt lapides onychinos astrictos & inclusos auro.

אבנט Baltheus sacerdotalis Exodi.xxix. Cingesq; baltheo.

אבנים Cathedra ubi pariẽs sedet tempore partus. uel ubi figulus sedet laborando Exodi primo. Quando obstetricabitis hebręas.

אבוס Pręsepe. Prouerbiorum.xiiij. Vbi non sunt boues pręsepe vacuum est.

אבק Puluis ut Nahum primo. Et nebulę puluis pedum eius. & Canticorũ.iij. & uniuersi pulueris pigmentarii ubi poniť אבקת

אבר Pręualuit Inde abir ualidus idest potens et robustus Genesis .xxxxix. Per manus potentis Iacob. de quo uocabulo supra diximus.

אבר Ala uolucrum & pennę & membrum ut p̃s. liiij. Quis dabit mihi pẽnas sicut columbę. uerius alas. unde deriuatur אברה quæ dictio partem significat circa posteriora uolucrum. uel etiam alam ut Iob.xxxix. Penna struthionis similis est pennis herodij.

אגדה Fasciculus ut Exodi duodecimo. Accipietisq; fasciculum hyssopi & tingetis in sanguine.

אגוז Nux ut Canticorum sexto. In hortum nucum descendi.

אגל Gutta. stilla uel emanatio. Iob tricesimooctauo. Vel quis genuit stillas roris. inde agallim nomẽ proprium loci in Isaia nominati.

אַבְחַת Mucro. gladius. inde uenit diſtrictio ſeu frendor gladij. in Ezechiele

אִבְחַת חֶרֶב Diſtrictio. pauor. frēdor. ſonitus. fremitus. ſtridor gladij uel mucronis.

אַבִּיר Fortis. ſtrenuus. primas. angelus. cęlū. ſaginatus. p̄s. lxxviij.

Panem angelorū manducauit homo. Item deus. ut ſępe in p̄s. cxxxii. Tabernaculum deo Iacob. & iterū. votum uouit deo Iacob.

אָבַךְ Oberrauit. impegit. conuolutus eſt. perplexus & implicatus eſt. Iſaię. ix. & conuoluetur in ſuperbia fumi.

אָבַל Luxit. ſic Oſeę. x. quia luxit ſuper eum populus eius. ſimiliter

Iob. xiiii. vnde ducīt nomen uerbale אֵבֶל ideſt luctus uel plāctus.

Geneſis ultimo. Quod cū uidiſſent habitatores terrę canaan dixerūt planctus magnus alias luctus grauis eſt iſte Aegiptiis.

אֲבָל Sed. profecto. uticꝫ. ſed et. atqui. Geneſis. xvii. Sed et Sara uxor tua pariet tibi filium.

אָבֵל Planicies. q̄d Hieronymus nō trāſtulit Iudicū. xi. Percuſſitcꝫ

ab aroer uſcꝫ dum uenias in Minnith. xx. ciuitates. et uſcꝫ ad abel quę eſt vineis conſita ideſt ad planiciem uinearū. ſimiliter. i. Regum. vi. vſcꝫ ad abel magnam ideſt ad planiciem.

אוּבָל Riuus ſeu fluuius. ſed Symmachus tranſtulit paludem. & ſe-

ptuaginta atcꝫ Hieronymus portam. Danielis. viii. Vidi autē in uiſio ne eſſe me ſuper portam vlai. ubi ponitur vbal. Eſt autem ſecundum hebręorum grammaticos vbal proprium nomen fluuii. et vlai nomē fontis unde oritur vbal ut infra.

אֶבֶן Lapis ſub uoce maſculina eſt generis feminini. ut Gen̄. xxix.

& os eius grādi lapide claudebaī. Et in plurali אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת

אָב בעם ארבע אותיות

Ater etate honore et cura diuisim scribitur puncto camez Ezechiel.xxij. Patrem et matrē contumeliis affecerunt in te.

p Coniunctim uero pūcto patha ut Gen̄.xvij. Pater multarū gentium. Et recipit in fine paragogen iod. & dicitur אֲבִי Gen̄.x. Pater oīm filiorum Heber. Declinatur in plurali sicut nomina foe minina אֲבוֹת ut Numeri.xxxviij. Accesserunt principes patrum per familias Gallad. Significat etiam eo nomine et maior. et dominus & author. et magister. Inuenitur et in Daniele אֲבוּךְ idest pater tuus. vide magistrū Paulū Epm Burgensem in additōne psal. secūdi.

אֵבֶב Virgultum siue lignum uirescens. palmes aut surculus inue/nitur p apocopen ultimi b geminati etiā fortificatū puncto dagges in numero plurali Canticorum sexto. Descendi in hortum nucum ut uiderē אִבֵּי idest amoena uirgulta seu ligna uiridia atq́ fructifera. quod Hieronymus poma transtulit.

אָבִיב Spica cū nouis frugibus tritici seu hordei. torrefacta igne: uocabulū alludens ad superiorem palmitē surculum siue uirgultum. cuius instar spica fruges gerit. Vnde mēsis nouarū frugū qui a nobis Iulius ab hebręis mensis אָבִיב siue אָב nominatur.

אָבַד Perijt. Isaię.lvij. Iustus perijt. Et ps. prio. Via pctōrū peribit.

אָבָה Voluit. Deuteronomij.xxiij. et nō uoluit domīus deus tuus audire Balaam. inde deriuatur uocabulū sequēs.

אֲבִיוֹנָה Voluptas. & per apocopen ultimę literę. eo quod qui caret fine uoluptatis dicitur pauper.

אֶבְיוֹן Pauper. inops. ut ps.lxx. Ego uero egenus et pauper.

fit mat. ſecunda thau patha per dagges fit tha ſolidum quidem. cui cõ ſonat thau raphatũ et ſibilans. & ſic erit thath. collige totum & fit matthath. יְהוֹיָקִים quatuor ſyllabas habet. prĩa iod ſeua muſſat vocem uix ſenſibilem et non ſilet. quia ſequitur uocalis. ſecũda he vau holem facit ho. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta quf hirik facit ki. cui additur iod uocalis quę non pronunciatur quia nõ punctat̃. ad hoc conſonat mem ideſt m et fit kim. comprehẽde omnes ſyllabas & fit Iehoiakim nomen apud Syros idem et unum cum eli. et eliakim vt ſcribit Philo Iudęus. Vnde Iehoiakim pater Marię uirginis cognominatur Eli. Tria enim ut dixi hęc nomina Aegyptiis & Syriis ſunt ſynonyma. Eli. Eliakim. et Iehoiakim. מִרְיָם duas habet ſyllabas. prima mem hirik facit mi. cui conſonat res ideſt r et fit mir. ſeua nãq; finalitatis ratõne nõ pronunciat̃. ſecũda iod camez facit ia obliquum. cui conſonat mem finale clauſum ideſt m et ſic eſt iam. comprehende ſingula & fit Miriam illibata uirgo nata hucuſq; de ſanguine regali Dauid. quam nos uocamus Mariam theotocon.

יְהֵשׁוּה duas habet ſyllabas. prima iod zere facit ie. cui aſcribitur he lenis aſpiratio cum ſubnotatione ſeua. quę non legitur. ut patet ſupra de proferendo & non proferendo in principio. ſecunda dexterũ ſin cum vau ſurek facit ſu ſpumans. cui rurſus aſcribitur he tenuis flatus et non legitur quia non punctatur. comprehende ſingula et fit Iheſuh. nomẽ illud pentagrammaton ſuper omnia excelſum. de quo aliqua in Capnione noſtro edidimus. plura poſt hac fauente deo ſcripturi. cum ſermo hebraicus noſtris hominibus me docẽte factus erit notior.

Habes Dionyſi frater quę de literis atq; ſyllabis ad tui doctrinam colligere potuimus. uberiora p̃cepta in quibus ante omnia teipſum exerceas. ut quamprimum in legẽdo promptus fias. Nunc ad dictionũ proprietates accingimur. quas in ſcripturis hebraicis maxime diligẽter aſpicias uelim. ſic enim multas et maxime intricatas labyrinthos λαβυρινθος in theologia cum honore ſummo potes euadere.

quia finit ſyllabam ſequente conſonante. ſecunda lamed hirik facit li. cui additur iod uocalis quę non pronunciaẗ quia non punctatur. colli ge ſingula et fit heſli. נָחוּם duas habet ſyllabas. prima nun camez facit na obliquum. ſecũda heth va ſurek facit hu anhelũ. iunge mem finale ideſt m et erit hum. collige totum et fit nahum. עָמוֹס duas habet ſyllabas. prima ain camez facit a obliquum & gutturale. ſecũda mem vau holem facit mo. cui conſonat ſamech ideſt s et ſic eſt mos. collige & fit amos. מַתָּתִי tres habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. quia uero thau recipit dagges iccirco quaſi gemina partim priori cõſonat ſyllabę & fit mat. ſecũda thau camez facit tha obliquũ. tertia thau hirik cum ſibilo raphe facit thi. cui ſubiungitur iod uocalis ſine puncto. & ideo non legitur. collige totum et fit matthathi.

יוֹסֵף duas habet ſyllabas. prima iod vau holem facit io. ſecunda ſa mech zere facit ſe. cui conſonat phe finale ſic erit ſeph. collige et fit Io ſeph. qui diciẗ iunior et cognõinaẗ arſes. יַעֲנֵה tres habet ſyllabas. prima iod patha facit ia. ſecunda ain ſeua muſſat uocem a uel e incertã in gutture. tertia nun zere facit ne. cui ſubiungitur he aſpiratio tenuis quę non pronunciatur. comprehende ſingula et fit Iaaneh qui dictus eſt hircanus ſecundus. מַלְכִּי duas habet ſyllabas. prima mem pa tha facit ma. cui conſonat lamed ideſt l et ſic fit mal. qui ſeua finalitatis ratione non legitur. tertia caph hirik per dagges facit ki cui additur iod uocalis ſcripta ſed non legitur quia non punctatur. comprehẽde ſingula et fit malki לֵוִי duas habet ſyllabas. prima lamed zere facit le. ſecunda vau digamma ęolicum et hirik faciunt vi. cui ſuperadditur iod ſed nõ legiẗ. comprehende ſingula et fit leui. מַתַּת duas habet ſyllabas. pr͂ia mem patha facit ma. & comunicato thau propẗ dagges

na obliquum. cui adde nun finale & erit non. comprehende ſingula & fit Iohanon. יהודה tres habet ſyllabas. prima iod ſeua muſſat uocem et profertur cum roncho breuiſſimo. nec ſilet ſequitur enim vocalis. ſecunda he vau ſurek facit hu aſpiratione leni. tertia daleth camez facit da obliquum. cui additur he tam exilis flatus ut percipi nequeat. unde non pronunciatur quia nō punctatur. collige totum et fit Iehuda dictus Hircanus primus. יוסף duas ſyllabas habet. prima iod vau holē facit io. ſecunda ſamech zere facit ſe rectum. cui ſubiungitur phe finale ideſt f et erit ſeph: nam caph & phe ſemper in fine aſpirantur. quamuis raphe eis nō ſuperponatur. hoc ualde notato. comprehēde ſingula & fit Ioſeph qui dicit̃ primus. שמעי duas habet ſyllabas. prima dexterum ſin & mem camez faciunt ſchma obliquum et ſpumans. nam ſeua ſub ſin nō legitur. quia ſin et mem ſunt connexiles. ſecunda ain hirik facit i cui addit̃ iod uocalis ut ſit diphthongus impropria. collige totum et fit ſchmai. q̃d ultramontani dicunt ſemai. מתתיה tres habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. quia uero ſequens thau dagges in uentre cōtinet. ideo quaſi geminata partim priori ſyllabę conſonat & fit math. ſecunda thau ſolidum & patha faciunt tha. cui cōſonat alterū thau raphatum & fit thath cum ſibilo finali. nam ſeua nō pronunciatur eoq̧ finalis ſit ſequente cōſonante. tertia iod camez facit ia obliquum. cui ſubiungit̃ he tenuis ſpiritus ſed nō pronunciatur quia non punctatur. comprehende ſingula et fit matthathiah. מאות duas habet ſyllabas. prĩa mem camez facit ma obliquū. ſecūda aleph vau holē facit o diphthōgum inpropriā. cui ſi cōſonet thaf raphatū fit oth cū ſibilo finali. connecte et fit maoth. נגיד duas habet ſyllabas. prima nun patha facit na rectū. ſecunda gimel hirik facit gi. & addit̃ iod uocalis quę eo non ꝓnunciat̃ q̧ nō punctat̃. cui cōſonat daleth. i. de et erit gid. collige & fit nagid חסלי duas hēt ſyllabas. prĩa heth ſegol facit hę obliquū et anhelū. cui cōſonat ſamech. i. s et fit hes. nam ſeua non pronunciat̃

יאשיהו quatuor habet ſyllabas. prima iod aleph holem facit io. ſecunda ſin dexterum hirik facit ſi ſpumans. quia uero iod continet dagges. ideo quaſi geminata utrinq; ſeruit. tertia iod conſonans & camez faciũt ia obliquum. quarta hé vau ſurek facit hu tenui flatu. comprehende et fit Ioſchiiahu. יכניה tres habet ſyllabas. prima iod ſeua facit e muſſans ideſt uocem ſubitaneam et obtuſam. pronunciatur autem quia iod et caph non ſunt connexiles. ſecunda caph raphatum cum hatefcamez facit cho cui cõſonat nun. & ſeua non legitur propter finem ſyllabę. ſic fit chon. tertia iod camez facit ia obliquum. cui ſubiungitur in fine he flatus lenis & inperceptibilis qui nõ legitur. comprehende modo et fit Iechoniah ille uictus in Babylone qui cognominatur Iehoiachin filius Iehoiakim filij Ioſię. שאלתיאל quatuor habet ſyllabas. prima ſin dexterũ ſeua muſſat uocem ſpumantẽ. pronunciatur autem ſeua quia ſequitur uocalis. ſecunda aleph patha facit a rectũ cui ſonat lamed cum ſeua quod non profertur & ſic fit al. tertia thau dagges hirik fit thí durum ac ſolidum. quarta aleph zere facit e rectũ cui conſonat lamed ideſt l et erit el. comprehende et fit ſchealthiel pater ipſius phadaia et auus ipſius Zorobabel. זרבבל quatuor habet ſyllabas. prima zain ſeua facit uocem ſubitaneam tenui ſibilo. et profertur quia zain et res non ſunt cõnexiles. ſecunda res kibuz facit rú. tertia beth daggeſſatum & camez faciunt ba ſolidum et obliquũ. quarta beth raphatũ hoc eſt digãma ęolicum et ſegol faciũt vę. cui cũ additur lamed ideſt l erit uęl. comprehẽde ſingła et fit zerubauęl ille filius phadaia et nepos ipſius Salathiel. רשע duas habet ſyllabas. pria res ſegol facit rę obliquũ. ſecũda ſin dexterę et camez faciũt ſcha obliquũ et ſpumãs. cui ſubiungitur ain gutturalis. q̃ nõ indicat aliud niſi motũ gulę. aliter nõ profertur quia nõ punctatur. cõprehẽde et fit ręſa. qui cognominatur meſollam. יוחנן tres ſyllabas hẽt. pria iod vau holẽ io. ſecunda heth camez ha obliquum & anhelum. tertia nun camez

phat. comprehende singula et fit Iehoschaphat. יורם duas habet syllabas, prima iod cōsonans cū vau holem facit io. secūda res camez facit ra obliquum. cui consonat mem finalis idest m sic erit ram. comprehende et fit Ioram. אחזיהו quatuor habet syllabas. prima aleph patha facit a rectū. et quia pręponit̃ hatef ideo correptā syllabam intelligas. secunda heth patha facit ha rectum et anhelū. cui consonat zain tenuis sibilus et fit haz. et seua nō legitur quia finit syllabā. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta he vau surek facit hu cum aspiratione leni. comprehende singula et fit ahaziahu. יותם duas habet syllabas. prima iod vau holem facit io. secunda thau raphatum camez facit tha obliquū sibilans. cui consonat mem finalis idest m & erit tham. comprehende singula et fit iotham. אחז duas habet syllabas. prima aleph camez facit a obliquū. secūda heth camez facit ha obliquum et anhelum propter flatū fortē ipsius heth. cui cū zain consonat sibilus tenuis erit haz. comprehende singula et fit ahaz. חזקיהו quatuor habet syllabas. prima heth hirik facit hi anhelū. cui cōsonat zain tenuis sibilus sub quo seua non profert̃ quia finit syllabam. et sic fit hiz. secunda quf hirik facit ki. tertia iod camez facit ia obliquū. et quia cōtinet dagges in uentre ideo quasi geminata ꝓfert̃. q̃rta he vau surek facit hu leni flatu. cōnecte singula et fit hizkiiahu. מנשה duas habet syllabas secundū citramōtanos. prīa mem nun patha facit mna. quia seua tacet & nō legitur eoq; consonātes in principio dictionis sunt connexiles iuxta regulam superius datam. secūda sin dexterum cum ſegol facit sse obliquum & spumans ac geminandū propter dagges in uentre. cui subiungit̃ he tenuis quę nō pronunciat̃ quia non punctatur. cōprehende singula et fit mnasse. אמון duas hēt syllabas. prīa aleph camez facit a obliquū. secunda mem vau holē facit mo. cui si consonet nun idest n erit mon. collige totū et fit amon.

cui iungitur iod ſine puncto & facit diphthongum ai. comprehende & fit iſai. דָּוִד duas habet ſyllabas. prima daleth camez facit da: obliquum. ſecunda vau conſonans hirik facit vi. cui ſi cōſonet daleth finale ideſt d erit vid. comprehende ſingula et fit Dauid. שְׁלֹמֹה duas habet ſyllabas. prima ſin dexterum cum ſeua tacet ſpumando quia cum initio dictionis duę connexiles ponuntur. et ſub prima ſcribitur ſeua. tunc citra montes ſeua non legitur. ergo dic ita. ſin dexterę cum lamed holem facit ſlo ſpumando ut ſit ſchlo. ſecūda mem holem facit mo. cui ſuperadditur lenis aſpiratio quę non pronunciatur. comprehende ſingula et fit ſchlomoh. רְחַבְעָם quatuor ſyllabas habet. prima res ſeua muſſat uocem & non ſilet quia ſequitur uocalis. ſit ergo re ſubitaneum. ſecunda heth patha facit ha rectum & anhelum. tertia beth digāma ęolicum cum ſeua quod pronūciatur. quia ſequitur uocalis quapropter muſſat uocem et fit fe. quarta ain camez facit a obliquum gutturale. cui conſonat mem finale ideſt m et dicitur am. comprehende ſingula et fit Rehafeam uel Rohoboam. אֲבִיָּה tres ſyllabas habet. prima aleph hateſpatha facit a breue et rectum. ſecūda beth digamma cum hirik facit vi. cui ſubiungitur iod partim uocalis quę non pronunciatur. & iccirco ponitur in uentre iod dagges quaſi ſit iod geminatum. tertia iod conſonans cum camez facit ia obliquū. cui ſuperadditur he aſpiratio lenis. quę nō pronunciatur quia nō punctatur. collige totum et fit avijah. אָסָא duas habet ſyllabas. prima aleph patha facit a rectum. ſecunda ſamech camez facit ſa obliquū cū ſibilo acuto. cui ſubiungitur aleph quod non pronunciatur quia non punctatur. יְהוֹשָׁפָט quatuor habet ſyllabas. prima iod ſeua muſſat uocē et profertur. quia ſequitur uocalis. ſecūda he holem vau facit ho. tertia ſin dexterę camez facit ſa obliquū et ſpumoſum. quarta phe raphatū camez facit pha obliquum. cui cōſonat teth. i. t et ſic erit

omnia et fit hezron. רָם monoſyllabū. res camez facit ra obliquū. cui ſi cōſonet mem terminalis ideſt m fit ram. עַמִּינָדָב quatuor habet ſyllabas. prima ain patha facit a rectum & gutturale. quia uero ſequens mem in medio dictionis poſitum in uentre ſuo continet punctum dagges, ideo tanq̄ litera gemina eſt pronuncianda. quapropt̄ tam priori ſyllabę cōſonat quam poſteriori. In eo autem q̄ primę ſyllabę conſonat facit am. ſecunda mem hirik facit mi. cui ſubiungit̄ iod uocalis quę cum non punctatur etiam non pronunciatur. iuxta regulam ſuperiore capitulo datam circa eius prīcipium. tertia nun camez facit na obliquum. quarta daleth camez facit da obliquum declinādo ad o. cui ſi cōſonet beth raphatum ideſt digāma ęolicum erit daf ſiue dab. comprehende ſingula et fit Amminadab. rectius Amminadaf. נַחְשׁוֹן tres habet ſyllabas. prima nun patha facit na rectū. ſecūda heth ſeua muſſat uocē cum expreſſo anhelitu et facit a uel e obtuſum. tertia ſin dexterum & vau cum holem faciunt ſcho. cui ſi cōſonet nun finale. i. n erit xon ſiue ſchon. comprehende ſingula et fit Nahaſchon ſeu Naheſchon. שַׂלְמָא duas habet ſyllabas. prima ſin ſiniſtrum patha facit ſa rectum et acutum. cui ſi cōſonet lamed ideſt l fit ſal. nam ſeua non pronunciat̄ propter finalitatis rationē. ſecunda mem camez facit ma obliquū. cui adiūgitur aleph & nō legitur quia nō punctat̄. comprehende totum et fit Salma. בֹּעַז duas habet ſyllabas. prima beth cum dagges et holem faciūt bo ſolidum & nō aſpiratum. ſecūda ain patha facit a rectum et gutturale. cui cōſonat zain tenuis ſibilus & eſt az. comprehende ſingula et fit boaz. עֹבֵד duas habet ſyllabas. prima ain holem facit o gutturale. ſecūda beth raphatū cum zere facit ue rectum. cui cōſonat daleth et fit ved. collige & erit oued uel obed per digāma. יִשָׁי duas habet ſyllabas. prima iod conſonans cum hirik facit ij. ſecunda ſin dexterum camez facit ſcha obliquum.

super occipitium ipsius vau et facit ho cũ anhelo spiritu. cui si cõsonet res idest r erit hor. comprehende singula et fit nahor. תֶּרַח duas

habet syllabas. prima thau per dagges ergo nõ sibilat. sic thau camez facit tha obliquum. secunda res patha facit ra. cui si subiungatur heth idest flatus fortis erit rah. comprehende singula et fit tharah.
אַבְרָהָם tres syllabas habet. prima aleph patha facit a rectũ. cui si

consonet beth raphatum idest digãma ęolicum fit ab. i. af. et eius seua non legitur. quia br sunt literę connexiles. uel uerius quia beth termi nat syllabam. secunda res camez facit ra obliquũ. tertia he camez facit ha obliquum cum minimo flatu. quia he est psile idest aspiratio lenis. cui si consonet mem terminalis idest m erit ham. connecte singula & fit afraham seu abraham per digãma ęolicum. יִצְחָק duas habet

syllabas. prima iod hirik facit ij. ubi prior est consonans et posterior vocalis. cui si consonet zade fit ijz. secunda heth camez facit ha obli-quum & anhelũ. cui si consonet quf erit hak. comprehende singula & fit ijzhak. יַעֲקֹב tres habet syllabas. prima iod consonans cum

patha facit ia rectũ. secunda ain seua mussat uocem in gutture. et facit exiguum e uel a non curo utrum. tertia quf holem facit ko. cui si con-sonet beth raphatum idest digãma ęolicum erit kof siue cob. compre hende singula et fit Iaacob uel Iaecof. יְהוּדָה tres habet syllabas.

prima iod seua facit ie. & pronunciaẽ quia sequiẽ uocalis. secunda he vau surek facit hu leniter. tercia daleth camez facit da obliquum. cui si addatur lenis aspiratio erit dah minime aspiratum. cõprehende sin-gula & fit iehudah. פֶּרֶץ duas habet syllabas. prima pe p dagges

cum sęgol facit pę obliquum. secũda res sęgol facit rę obliquũ. cui si consonet zade idest z erit ręz. comprehende & fit pęręz. חֶצְרוֹן

duas habet syllabas. prima heth sęgol hę obliquum et anhelum. cui si consonet zade fit hęz. & seua silet quia finit syllabam. secunda res vau holem facit ro. cui si consonet nun finalis. i. n erit ron. comprehende

facit ſcha obliquũ et ſpumãs. ſecũda lamedpatha facit la rectũ cui ſi ad/ iungať heth fortis aſpiratio erit lah anhelũ. comphende ſingula et ſit ſchalah. עֵבֶר duas habet ſyllabas. prima ain cũ zere facit e rectũ in

ruma gutturis. qa ain eſt lr͞a gutturalis. ſecunda beth raphatũ cũ ſegol facit digãma ęolicum et e obliquũ ideſt vę. cui ſi conſonet res erit vęr. comprehende ſingula et fit Euęr. פֶּלֶג duas habet ſyllabas. prima

pe ſegol pę obliquum. & profertur pę et non phe ſeu fe. quia litera pe habet punctũ dagges in uentre. ſecunda lamed ſegol facit lę. cui ſi con ſonet gimel erit lęg. comprehende ſingula et fit pęlęg. רְעוּ duas ha

bet ſyllabas. prima res ſeua muſſat re. breuiſſimo roncho. ſecunda ain vau ſurek facit inpropriam diphthongũ v ut ſupra ca. quinto. quia uero quando poſt conſonantem ſub qua ſcribitur ſeua ſequiť uocalis tunc ſeua ſemper pronũciatur. icćirco ſeua uocem licet exiguã habet. comprehende ſingula et fit Reu. quod noſtra biblia legit ragau. con/ ſueuit nãq; Hieronymus ſępe ante literam ain quę eſt gutturalis g po nere. ut oſtendat motum gutturis ſiue ruminis debere uocalem ain

p̃cedere. ſic fecit in Gomorra Geñ. xix. q̃d hebraice ſcribiť עֲמֹרָה

Et in Gomor menſura Exodi. xvi. quod ſcribiť עֹמֶר et ſic de alĳs.

optimum factu facies diſcipule. ſi huius non obliuiſcaris. שְׂרוּג

duas habet ſyllabas. prima ſin ſiniſtrum. ideſt ſibilus acutus cum ſeua facit ſe ſubitaneum. nam ſeua non ſilet. ſed pronunciatur ex regula ſu perioris capituli. quę dicit ſic. In alĳs uero nõ cõnexilibus tã in primis quam in medĳs ſyllabis ſeua non ſilet ſed muſſat. ſecũda res vau cum ſurek facit ru. cui ſi conſonet gimel ideſt g erit rug. comprehende ſin/ gula & fit ſerug. נָחוֹר duas habet ſyllabas. prima nun camez

facit na obliquum. ſecunda heth et vau cum holem qui pũctus ſignať

Et nota q̃d ea in fine semp aspirat̃. pronunciat̃q; sicut chi greca ul' ch.

מְתוּשֶׁלַח quatuor habet syllabas. prima mem seua mussat uocẽ subitaneã et exilẽ siue tu e intelligas siue a. nihil curo dũmodo sit uix cõprehensibilis sonus. qua ppter quidã loquunt̃ me quidã ma. et hic memorię tuę ponas uelim insignẽ notam. ut posthac recorderis me hoc in loco tibi dixisse. q̃d ppt̃ instãtaneã et tã exiguã soni appręhẽsionem Seua a diuersis diuersimode pronũciat̃ secundũ diuersas uocaliũ uoces. Ego uero iuxta mores Iudęorum Alemanię semper ex seua ronchũ. i. sonitũ nariũ cõcipio ĝn breuissimũ et obtusum. notato hęc. quia nõ oĩbus in locis oĩa pręcipimus. secũda syllaba thau vau surek facit thu sibilãs propt̃ raphe. tercia sin dextrũ et sęgol faciũt schę obliquũ et spumãs. obliquũ ppter sęgol. spumãs propt̃ punctũ ad dexteram ipsius sin cõsonantis suprapositũ. quę solẽt aliqui in ipsius literæ humeris ponere sic שׁ similit̃ de sinistro intellige. alit̃ aũt de dagges iudicandũ est. qui pũctus oĩno in uentre locat̃. quarta syllaba lamed patha facit la. cui subiũcto heth forti aspirationi orit̃ lah anhelũ. comprehẽde singl'a et fit methuschęlah. לֶמֶךְ duas habet syllabas. prĩa lamed camez facit la obliquũ. secũda mẽ sęgol facit mę obliquũ. cui si iungat̃ caph finale raphatũ. i. ch fit lamęch. נֹחַ duas hẽt syllabas. prĩa nun holẽ fit no. secũda heth patha facit ah et nõ ha. cõprehende singl'a et fit noah iuxta regulã in superiore ca. datã. שֵׁם monosyllabum cõstituit̃ ex sin dextro cũ zere q̃d facit sche. cui si iũgat̃ mẽ. i. m fit schem. אַרְפַּכְשַׁד tres habet syllabas. prĩa a patha facit a rectũ cui si cõsonet res. i. r fit ar. secũda pe raphatũ cũ patha facit pha. cui si consonet caph raphatũ fit phach. nã seua subscriptũ nõ legit̃. iuxta regulã in superiore ca. datã. q; in fine tã syllabarꝫ q; dictionũ siue plures sint consonãtes seu una sola semp seua silet. habes igit̃ arphach. tercia sin dextrũ patha facit scha spumãs. cui si cõsonet daleth. i. d erit schad. comprehende singula et fit arphachschad quod in nostra biblia Arfaxad legimus. שֶׁלַח duas habet syllabas. prĩa sin dextrꝫ cũ camez

thau raphatū.i.thau blesū et sibilās.dic ergo sic. schin zere sche. iūge thau sibilās fit scheth. hunc sibilū exprimere nō possū p scripturā nostrā nisi supponēdo iacentē lineā. אֱנוֹשׁ duas habet syllabas. pria aleph hateffegol facit ę obliquū et breue ,ppt hatef. ea syllaba generat ronchū ẽn correptū. secūda nun vau holē et fit no. iunge sin dextrū & spumosum sic oritur nosch cōprehēde singula et fit Enosch. קֵינָן Duas hēt syllabas. pria quf zere facit ke cui iungit iod p diphthōgū q est quīta nūero. et fit kei. scd'a nun camez facit na obliqū cui addēdo aliud nun .i. n fit nan. cōprehende singula et fit keinan. Habet autem nun finale aliam figurā quam antecedēs. quia est una de quinq; terminalibus cōsonantibus supra notatis. מַהֲלַלְאֵל quinq; habet syllabas. prima mem patha facit ma rectū. secunda he hatef patha facit ha leniter correptū propt hatef. tercia lamed patha la. quarta lamed seua mussat subitaneū e. pronunciatur autem et nō tacet. quia cum sequit uocalis punctata semper pronunciat seua. ut in superiore capitlo patuit. quinta aleph zere facit e rectum. cui subiungendo lamed idest l erit el. comprehende singula et fit Mahalaleel. יֶרֶד duas habet syllabas. prima iod camez facit ia obliquum. est autē iod consonans. quāuis enim sit litera uocalis scilicet aptitudine. tamē usus hic eius est cōsonans. & regulariter semper iod in principio syllabę est consonās actu. quod memento discipule. secūda res segol facit re grossum siue obliquum cui subiungēdo daleth idest d erit red. cōprehēde singula & fit iared. חֲנוֹךְ duas habet syllabas. prima heth cum hatef patha facit ha rectum & breue. rectum propter patha. breue propter hatef. & forti anheloq; flatu est pronuncianda. quia est dasia et aspiratio fortis. quę cum ad latinitatem transfertur debet a nobis per h scribi. nam altera scilicet psile aspiratio apud latinos non scribitur sed uocalis sola quam aspirat. secūda nun vau holem facit no. cui subiūcto caph raphato idest ch erit noch. comprehende singula & fit Hanoch. Caph autem oblonga non habet figuram ei similem quę in uersu alphabeti ponitur. quia est una de quinq; terminalibus.

Schlomo Dauid ÿſchai obed Boaz Salma Nahſchon

נַחְשׁוֹן שַׂלְמָא בֹּעַז עֹבֵד יִשַׁי דָוִד שְׁלֹמֹה:

Ahaziahu Ioram Iehoſchaphat Aſa Abia Rehabaam

רְחַבְעָם אֲבִיָּה אָסָא יְהוֹשָׁפָט יוֹרָם אֲחַזְיָהוּ:

Ioſchiahu Amon Mnaſſe Hiskiahu Ahaz Iotham

יוֹתָם אָחָז חִזְקִיָּהוּ מְנַשֶּׁה אָמוֹן יֹאשִׁיָּהוּ:

Iehuda Iohanan Reſa Zerubabel Schealthiel Iechonia

יְכָנְיָה שְׁאַלְתִּיאֵל זְרֻבָּבֶל רֵשָׁע יוֹחָנָן יְהוּדָה:

Heſli Nagid Maoth Mathathia Semei Ioſeph

יוֹסֵף שִׁמְעִי מַתִּתְיָה מָאוֹת נָגִיד חֶסְלִי:

Leui Melki Iane Ioſeph Matthathi Amos Nahum

נַחוּם עָמוֹס מַתִּתְיָ יוֹסֵף יַנֵּה מַלְכִּי לֵוִי:

Iehoiakim Mathath

Virgo מִרְיָם Maria Miriam מַתָּת יְהוֹיָקִים

אָדָם duas habet ſyllabas. aleph camez facit a obliqũ. eſt igit̃ ea ſyllaba int̃ a et o uoce media ꝓferẽda: ſecũda ſyllaba daleth camez ſimilit̃ da. et iũcto mem dam ea fit Adam. quia uero duo camez ſeſe cõſequũt̃ poſterius ad uocẽ o decliat. iõ dicũt Adom. claudit̃ aũt mem nec eſt ſilĩs ei lr̃ę quę ĩ uerſu alphabeti notat̃. quia ex quĩqꝫ terminalibus una ẽ ſolũ ĩ fine locãda. שֵׁת monoſyllabũ nomẽ eſt, cuius pr̃ia cõſonãs uocatur ſin dextrũ, id eſt ſchinſpumoſum, ſecunda uero cõſonans eſt

DE DOCTRINA EMPERICA

Ost tot & tam uarias elementorum et ſyllabarum regulas. opinor apprime quã utiliſſimũ fore. ĩmo ad artificiũ legẽdi ferme neceſſariũ. electa quędã uocabula in mediũ afferre. quę nõ ſint auribus tuis omnino peregrina nec tamen nõ difficilia cõprehenſione ſimul atq; ꝓlatione ut illis os & ſpiritũ conformes. ſolẽt enim quę aliena penitus exiſtũt. iuxtaq; huius linguę idioma de trito loquendi calle aberrant. ſępe animum Neophyti terrore aut deſperatione principio auertere pręſertim in eo ſtudio quod adhuc noſtra lingua illuſtratum non eſt. Econtrario accidit. ut is qui operam & impendiũ ad initia quędam artis applicat. maxime quidem nolit circa vulgaria & omnino trita ſudare propter laudẽ uirtutis adipiſcendã. quę ſemper circa ardua uerſat̃. Vnde conueniẽs eſſe duxi pręclaram Marię uirginis proſapiam erudiendis ꝓponere. quã ſępe in ecclesia licet indocte ꝓnunciatam feſtis exercere diebus audierunt. nec tamẽ ſic uulgo decãtatã. ut nõ totis oporteat uiribus ad ſyllabas colligẽdas intẽdere. Quare ſenſibus hęc imis res eſt non parua reponas.

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS EX QVA HOMO NATVS EST REX REGVM IESVS DEVS OPT. MAX.

Hanoch Iared Mahalaleel Cainan Enos Seth Adam

אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ קֵינָן מַהֲלַלְאֵל יֶרֶד חֲנוֹךְ

Euer Sala 'Arfachſchad Sem Noa Lamech Methuſelach

מְתוּשֶׁלַח לֶמֶךְ נֹחַ שֵׁם אַרְפַּכְשַׁד שֶׁלַח עֵבֶר

ῐjzhak 'Afraham Tharah Nahor Serug Reu Pęlęg

פֶּלֶג רְעוּ שְׂרוּג נָחוֹר תֶּרַח אַבְרָהָם יִצְחָק

Amminadab Ram Hezron Perez Iehuda Iaacof

יַעֲקֹב יְהוּדָה פֶּרֶץ חֶצְרוֹן רָם עַמִּינָדָב

Ezra illo ſcriba. nam diſſyllabũ eſt. eo quod zain nõ continet punctũ dagges. Secunda exceptio eſt. Quando una eademq́ʒ conſonans in medio dictionis geminatur ideſt conſequẽter bis ponitur. tunc ſi prima conſonans per ſeua notatur. regulariter ſeua pronunciatur. ut הַלְלוּיָה Alleluia. nam ſi ſeua non pronunciaretur. tunc contextũ Alluia diceretur triſſyllabum. nunc uero tetraſyllabum eſt. ideſt laudate deum. Hęc de ſeua conſonãtium dicta ſint. Quando autem poſt conſonantem ſub qua ſcribitur ſeua ſequitur uocalis. tũc ſeua ſemp pronunciatur. ut תְּאֵנָה theena ficus. & יִשְׁמְעוּ audient. triſſyllabum quę ambo leguntur Gẽn. iij. מְעָרָה meara triſſyllabũ ſpelunca eiuſdem. xxiij. Item קְחוּ Sumite. eiuſdem. xliij. quod eſt diſſyllabum. et ſic de aliis ſimilibus. Illud quoq́ʒ de camez etiam huc afferre perplacet. quod uſus nos hactenus magis quam ars docuit. Nam quoties duo ſeſe camez conſequuntur. poſterius ad pronunciationem ipſius o uocalis declinat. ſeu quod pluribus eſt in more primum o rectum. ſecũdum a obliquum ſonat. quod & in monoſyllabis ęque accidit. pręſertim in lamed deſinentibus. & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & ſequens per ſeua ſcribitur. Obſeruatur id etiam a quibuſdam in polyſyllabis dictionibus cum ultima per camez ſcribitur et ſequitur dictio monoſyllaba. quę omnia continentur his exemplis.

Bo	Ethmoch	Adom	Chol	Hochma
בּוֹ	אֶתְמֹךְ	אָדָם	כָּל	חָכְמָה

quod ad ultimum interpretatᷣ ſuſcipiã eum Iſaię. xlij. at uero in primis quiſq́ʒ admonẽdus eſt me nõ iam doctis ſcribere ſed rudibus. quibus lacte opus ſit nõ ſolido cibo. Quapropᷣ de legẽdo tantũ p̃cepta polliceor nõ de ſcribẽdo. In hoc enim rudimentorꝫ libro ſaltẽ hoc unũ te docebo. ut ſcripta legas. nõ ut legẽda ſcribas. Nam ſin aliᷣ. ego certe multa conficerẽ ingenij et ratis indicia. quę tñ adnuẽte deo nõ omittã poſteaq́ʒ te ſenſero elemẽtarios limites egreſſum. altiora deſyderare.

profeta. sic obseruandum est in ternis cõnexibilibus si qua inueniant̃. sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur. duarum aũt precedentium quęlibet punctum seua subiunctũ habet qui silet & quiescit. vt stran & strepan. In ahastran et ahastrepan Ester. viij. & Ezrę. iij. atq;. viij. In aliis uero nõ connexilibus tam in primis quam in mediis syllabis seua nõ silet sed mussat. ut יְמִין Iemin Dextera. & דְּבָרִים debarim uerba. & לְשׁוֹנוֹת leschonoth linguę. similiť יִלְמְדוּן docebunt ubi m et d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabarũ quam dictionum siue plures sint cõsonantes seu una sola. semper seua silet. ut בֵּלְטְשַׁאצַּר idest Baltschazer. Danielis. iiij. Daniel cuius nomen Baltasar. habet quippe tres syllabas. et prima desinit in duas consonantes. l. et. t. quarum quęlibet scribitur per seua. attamen nõ legitur uox sed uirtus ambarũ consonantiũ deseruit puncto patha quod sub beth signatum est. quapropter ita legitur balt. exemplum regulę in fine dictionis ubi similiter puncta seua silẽt. ut in nomine Artaxerxis Ezrę. vij. quod scribitur אַרְתַּחְשַׁסְתְּא et legitur Arthahschasst. Non absimiliter putabis fore iudicandũ de unica consonante quę uel syllabam finit uel dictionem. quia seua punctus sub illa notatus non profertur sed silet. ut לִבְנֶה nomen arboris quod profert̃ libne. Item כַּפְתֹּר sic Caftor .i. scyphus. Item יִשָּׂשכָר ijsaschar quod nos legimus Isachar. Hęc autem regula de medio dictionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles. quas optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis duę consequenter positę uidentur consonantes. quarum prima in se continet punctum dagges subscribiturq; seua. eo casu profertur consonans fortiter ac si esset gemina propter dagges. ut supra patuit. & seua profertur suo more breuiter admodum. ut סִיסְרָא quod legitur Sissera trissyllabum. Iudicum. iiij. Non autem sic in עֶזְרָא .i.

ſcriptā. ſimiliter heth. officium enim illarum literarꝝ in fine dictionū eſt puncto cuiꝗ ſpiritum poſtergare. accōmodareꝗ uel aſperum uel lenem quamuis in ſcribendo he & heth differant. nam he terminalis nunꝗ punctatur. ſed heth terminalis quandoꝗ pūctum ſubiectum habet. ut רוּחַ quod pronunciatur Ruah et non ruha. Dignū nota

profecto. nec obliuioni dandū ꝗ dixi cum fuerit heth terminalis. nā ſi alia litera ſequatur. ipſa quaſi aliam ſimul ſyllabā īcipiēs flatū ſuū priore ordine accōmodat. ut רוּחִי ideſt ruhi. & רוּחוֹ .i. ruho. Sed quando ipſum ſibiipſi finalē ſyllabam efficit. tunc uox puncti ſub iecti pręcedit flatum. & flatus fortis ipſam prolationē uocis cōſequit. Cęterum nec id te lateat qualis uſus in pūcto ſeua cōſueuit obſeruari. Solet enim ea quandoꝗ proferri quandoꝗ non. In conſonantibus nanꝗ connexilibus alio ultra alpes alio citra more utuntur. Sunt aūt connexiles binarię ſecundum Priſciani doctrinam in fine libri primi artis grāmaticę. BD. GD. CT. PT. MN. SB. SC. SL. SM. SP. ST. Et apud hebręos ſicut de s ita de z iudicandū eſt. Omnes quoꝗ mutę pręcedunt tres liquidas ſingulariter ſingulas. ſcilicet l. n. r. ſed huic m ſolum pręponi poſſunt. c. d. g. t. In fine uero dictionis omnes liquidę inueniuntur ante s. ſed tres tantum pręcedunt x. uel cs. ſcilicet. l. n. r. Ternarię item capitales poterunt cohęrere. ſcr. ſtr. ſpr. ſimiliter. ſcl. ſtl. ſpl. Finales autē cum ſunt liquida primū. deinde muta. tertio s. Illo accurate cōſyderato. animaduertendum eſt ꝗ ſeua punctus quoties conſonantibus ſubſcribitur connexilibus apud germanos ſolet quieſcere atꝗ ſilere. apud italos uero & hiſpanos paululū moueri ac muſſitare ceu ſi quoddam e ualde exile ſubaudias. quod experimur in ſuprapoſito biblię initio בְּרֵאשִׁית ubi muta et liquida ſunt una cō

nexiles. ideo ſeua ſub beth a Germanis nō proferť. dicūt enim breſith ſicut latini breuis. Capiamus ſecundi libri biblię initium. et inuenitur

ſecunda dictio שְׁמוֹת ubi connexiles ſunt ſm. ergo ſeua punctus

quieſcit et ſilet citra mōtes ideſt in germania. muſſat aūt ultra mōtes dicūt enim germani ſmoth. Itali et hiſpani ſemoth. Iambice prima ſcilicet ualde correpta. ſimiliť סְפָרַדִי ideſt Hiſpanus. & צְפַנְיָה

DE PROFERENDO VEL NON PROFERENDO

N conficiendis autem ſyllabis uocales quędā proferuntur.
i quędam uero non proferūtur. Nam quęcumqꝫ habent unū de punctis uocalibus illę proferunẗ ſecundum uocē puncti ſibi adnexi. Excipiuntur ambę aſpirationes in fine ſyllabę. cum ſub eis notatur ſeua. exemplum de he. iiij. Re. x. ואהרגהו idest. et interfeci eū. exēplum de heth. Iſaię. liij. ונחמדהו. i. et deſyderauimus eum. quia nō pronunciantur niſi ſequatur uocalis altera. Quę autem nullum punctū habent. tametſi ſcriptę ſint. tamen non proferuntur. ſed accipit ipſa ſyllaba uocē ſuam a puncto in eadem ſyllaba literā uocalē pręcedente. excipiẗ iod finalis in tribus ſpeciebus. prima quādo per digreſim ſoluiẗ diphthōgus ut אוי tunc digreſis facit diſſyllabū oi. Secūda ſpecies qn̄ p̄cedit v ſurek ut תלוי triſſyllabū. i. ſuſpēſus. Tercia ſpecies. Quādo iod ꝓnoīaliter adiiciẗ q̄tenus ꝑ ſe ſignificet ut פני triſſyllabū idest facies mea. Iſtis tribus ſpeciebus uocalis iod finalis quamuis nō puncteẗ tamen nihilominus profertur naturali ſuo ſono ſcilicet I. in aliis aūt manet regula. ꝓ q̄ clarius explicāda. liceat exēpli cauſa primā biblię dictionē ī māus ſumere. q̄ eſt בראשית breſith. in q̄ dictiōe uides duas uocales literas ſcilicet aleph et iod. Qꝛ ſi aleph e dictione tollas nihilominus legeẗ breſith. qa ſub res cōſonāte pūctus ſedet q zere uocaẗ. ergo cū res et zere faciāt re. uidēus aleph ad uocē re nō neceſſario accedere. eodē mō de iod lr̄a uocali iudicandū eſt. q̄ ſi nō eſſet ſcripta. nō minus cōſonans ſin et pūctus hirik facerēt ſi. cōiunctoqꝫ thau fieret ſith. et ſic breſith. q̊d nō ſolū in medio dictionū diligeẗ ueꝛ etiā in fine ualidius eſt cōſyderādum. nam ſecūda dictio biblię ברא bara. i. creauit. cōſtituiẗ ex beth et camez. i. ba. & res camez. i. ra ubi aleph qeſcit et ſilet tāetſi ſcriptū. Eſt qn̄ duę lr̄ę uocales in fine dictiōis ſilēt quantūuis ſcribāẗ ut היא hi. i. hęc. nam he lr̄a et pūctus hirik faciūt hi. cętera ſilent. Illud q̊qꝫ in primis notandū eſt. vocalē he aſpiratōnis notā in fine dictionū nunqꝫ ꝓnūciari. tāetſi

memoria teneas. multũ enim ualebit ad ſyllabas pronũciandas. Accedit ad hoc etiã noticia diphthongorꝫ. quarum expeditionẽ uſq; huc reſeruauimus. nã abſq; his nec ſyllabas nec dictiones recte leges. Eſt autẽ diphthongus duarꝫ uocum ſub unico puncto cõmixtarꝫ monoſyllabica eloqutio. Diphthongorꝫ aliȩ dicunt̃ ꝓpriȩ. aliȩ uero impropriȩ. Diphthongi propriȩ ſunt ſex. af. ef. if. ai. ei. oi. prima diphthõgus eſt af. ut thaf ſic תָּיו Ezechielis. ix. Signa thau ſuper frontes uirorũ.

Similiter עֵשָׂו Eſaf Geñ. xxv. Et uocatum eſt nomen eius Eſau. Secunda ef ut Kiſlef ideſt nouẽber ſic כִּסְלֵיו Zachariȩ. vij. in quarta

mẽſis noni qui eſt Caſleu. Tertia if. ut zif ideſt aprilis ſic זִיו iij. Re. vi. In anno quarto menſe ziu. Et licet Romani pro ijs dicant au. ei. iu. Grȩci tamen in hoc imitantur Hebrȩos. ut cum dicunt Aftocrator ꝓ autocrator ideſt imperator. Efangelion pro euangelion ideſt Euangelium. Ifgenios pro Eugenios ideſt barbatus. debet tamen hoc loco F leniter et nõ fortiter ſonare ſicut digãma ȩolicum quondã. ꝓ quo latini inuenerunt v conſonantẽ. teſte Priſciano in li. i. quod adhuc hodie nominari poteſt digãma ȩolicũ. Quarta diphthongus ꝓpria eſt ai. ſicut apud latinos Virgilius. Aulai in medio libabãt pocula bachi. Ita quoq; hebraice hai ſic חַי ideſt viuus. Pſ. xlij. Sitiuit anima mea

ad deum fortem viuũ. vel ai per camez ut יִשַׁי Ieſȩ. Quinta diphthõgus eſt ei. ut heil ſic חֵיל ideſt diuitiȩ ſeu abundantia. Iob. xx. iuxta

multitudinem adinuẽtionum ſuarꝫ. quomodo etiam latini. Terẽtius in Andria. Hei metui a Chriſide. Sexta diphthongus eſt oi. ut hoi ſic הוֹי ideſt vȩ. Ierem̃. xxij. Vȩ frater et ue ſoror. q̃d latini in e finiunt vt hoe. Oratius in odis. Heu hoe parce liber. Cȩterꝫ aliȩ dicunt̃ diphthongi inpropriȩ. quãuis enim duabus ſub una ſyllaba uocalibus ſcribant̃. tamen in ipſa prolatione nõ eſt plurium uocũ cõmixtio. ſed una tantum uox ſonat. Sunt autem inpropriȩ diphthongi numero tres. I

vt אִי uel עִי O ut אוֹ uel עוֹ V ut אוּ uel עוּ Hȩc itaque de diphthongis paucula ſufficiant rudibus.

De ſeua.

ſchuth qur zok poz iph nis lgm igch hhet heſd gad ab

אַבְ גַּר הָוְ חֵטְ יֵר לֶם נֹס עֹת פּוּץ צוּק קֻר שְׁתְ

Ex quibus alphabetis & pũctis ita ſyllabas cõfice. aleph patha a. beth patha ba. gimelpatha ga. dalethcamez do. he camez ho. vau zere ve. zain zere ze. heth ſegol hę. teth ſegol tę. iod ſegol ię. caph holem co. lamed holem lo. mem holem mo. nun hatefcamez no. ſamech hateſcamez ſo. aleph et vau ſurek v. ain et vau ſurek v. ain kibuz ũ. pe kibuz pũ. ſade kibuz zũ. qof kibuz qũ. ſin ſcheua ſch. taſſeua th.

Vt autem ad ulteriora facilior tibi pateat aditus. oportebit primo tẽptare uires. preparare os & calamũ. iugiter inſtare ut poſt agnitionẽ elementorum etſyllabarũ ſcientiam. ad dictionum poſſis prolationẽ peruenire. id fiet ſi te prius in multarũ ſyllabarꝝ connexione diligẽter exerceas. quomodo Demoſthenem aiunt lapillis in os proiectis lr̃am rho grecam quã uitio lingue diu proferre non poterat. ſtudio indefeſſo ac immenſo labore multum et ſepe repetijſſe. quatenus ex lõgo ſaltem uſu nihil obſtaret quin rho ipſum eloquere. quod cum ita cõtigiſſet. fert̃ dixiſſe uerbis grecis eurika to rho reroreumenõ. ut oſtẽderet ꝙ labor im̄pbus omnia uincit. Reuertamur igit̃ ad ſyllabas. & experiamur quid ſibi coherẽtes efficiãt. ut ſi dicas aleph patha beth iã exoritur ab beth patha gimel bag. gimel patha daleth gad. he patha ſdain haſd. quod iccirco ſic noto. ut accurate memoria teneas quoniã in epilogo elemẽtoꝝ audieris duplex eſſe z. unũ ualde lene q̃d uocat̃ zain. & ut ea lẽitas ꝓlatiõis molliciaꝗ pateat. ego tibi ꝓ zain aſcripſi ſdain. q̃le et Hieronymus prior me fecit. nã cũ debuiſſet ſcribere librꝝ Ezre ꝓ zain. ſcripſit Eſdre. ſcilicet ꝓ zain ſd. aliud eſt z aſperꝝ et uocat̃ zade q̃d pronunciat̃ ſicut tſ. ut ezem quaſi etſem. ſic ez quaſi ets. memento igit̃ te habere duo z ſcilicet zain et zade. unũ lene alterꝝ durꝝ. duo s ſcilicet ſamech et ſin. duo t thau et teth. et adhuc ambobus his mollius d ideſt daleth. quã lr̃am daleth ea de cauſa multi etiã aliquãtulum ſibilant. et q̃d nos iod ipſi ius dicũt.. Item qof et caf atꝗ ambobus his mollius gimel. duas aſpirationes he et heth. q̃rum prima leniter efflat. ſecũda fortit̃ anhelat. duo a ſcilicet aleph et ain. q̃rum primũ in ore. ſecundũ in gula. Horũ oĩm ſic ſepe meminerim. ut ea ipſe fidelius

tur Beth cum patha iunctũ fit Bal. Hic te mihi puerꝫ præbeas & ferulę asuescas uelim. Nam de singulis literis atcꝫ punctis experiemur mon strato ad oculũ exemplo, quapropter arrige aures et intẽde oculos.

A Rectum.

tha sa ra qa za pa a sa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אַבַגַדַהַוַזַחַטַיַכַלַמַנַסַעַפַצַקַרַשַתַ

A Obliquum.

tha sa ra qa za pha a sa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אָבָגָדָהָוָזָחָטָיָכָלָמָנָסָעָפָצָקָרָשָׁתָ

E rectum

the se re qe ze pe e se ne me le che ie te hhe e ve he de ge be e

אֵבֵגֵדֵהֵוֵזֵחֵטֵיֵכֵלֵמֵנֵסֵעֵפֵצֵקֵרֵשֵׁתֵ

E obliquum.

thę sę rę qę zę pę ę sę nę mę lę chę ię tę hhę ę vę hę dę gę bę ę

אֶבֶגֶדֶהֶוֶזֶחֶטֶיֶכֶלֶמֶנֶסֶעֶפֶצֶקֶרֶשֶׁתֶ

I

thi schi ri qi zi phi i si ni mi li chi ij ti hhi i vi hi di gi bi i

אִבִגִדִהִוִזִחִטִיִכִלִמִנִסִעִפִצִקִרִשִׁתִ

O rectum.

tho scho ro qo zo po o so no mo lo co io to hho o vo ho do go bo o

אֹבֹגֹדֹהֹוֹזֹחֹטֹיֹכֹלֹמֹנֹסֹעֹפֹצֹקֹרֹשֹׁתֹ

O obliquum.

tho scho ro qo zo po o so no mo lo co io to hho o vo ho do go bo o

אָבָגָדָהָוָזָחָטָיָכָלָמָנָסָעָפָצָקָרָשָׁתָ

V

thú sú rú qú zú pú ú sú nú mú lú cú iú tú hhú ú vú hú dú gú bú ú

אֻבֻגֻדֻהֻוֻזֻחֻטֻיֻכֻלֻמֻנֻסֻעֻפֻצֻקֻרֻשֻׁתֻ

ALPHABETVM XXII. LITERARVM.

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

Vocales ſex אהח יעח Reliquę ſunt conſonantes. Aſpiratio lenis ה Aſpiratio fortis ח Vocales ſimul & conſonantes. iod. & vau. Conſonantes principales ſimul & mediaſtimę ſunt. כמנפצ Conſonantes terminales tantum ךםןףץ

Conſonantes ſubſtantiales. חַט סֶפֶר גֹּעַ צֶרֶק

Conſonantes accidentales. אֶתְכֶּנָה מְשֶׁלִי בּוֹ

Conſonantes aſpirandę uel roborandę בְּגַד כְּפְרַת

Sibilus Samech & Sin ſiniſtri. pronunciatur ſicut ſigma. ſeu s Romanorum ſubtili & acuto ſono. Sibilus ſin dextri. fit dentibus directe coniunctis. & ab eis lingua retracta inſtar ſonitus impetuoſarū aquarum. Sibilus zade ſicut ts ſcaber durus et aſper. Sibilus zain ſicut ſd tenuis & blandus. Sibilus thau lingua inter ſuperiores & inferiores dentes inſerta & ore bleſo. Sibilus caph aſpirati hoc eſt raphe ſuppoſito fit applicatione radicum linguę ad uuulam faucis. aſthma exprimendo ſicut grędi ſolent in litera chi. Pronunciatio literę ain oritur in rumine gutturis. ſicut aleph in oris concauo. Puncta uocum ſunt. X. A patha — et camez ⊤ E zere ·· et I hirik · ſubter. O holē · ſupra. et hateſcamez ⊤: V ſurek ו et kibuz ⋱ Vox autem exilis & obtuſa ſeua: Puncta compoſita hateſpatha —: hateſcamez ⊤: et hateſſegol ∴: Dages · in uentre literę fortis. in media dictione geminat literam. Raphe — ſupra literam leni flatu aſpirans. Punctus unus · quandoque ponitur in he finali. & ſignificat relationem rei ad rem. uocaturque mappik

DE SYLLABIS.

Habes materiam literarum. et formam punctorum. quibus inter ſe applicatis componitur ſyllaba. de qua nunc a diffinitione incipientes diſſeremus. Syllaba eſt applicatio literę uel literarum ad uocum puncta. Nam ſi Beth cum patha ſociabitur fit Ba. Eodem modo quo apud latinos. ſi b & a iungantur. Similiter ſi poſt beth ſequatur lamed cū patha ſociatū. fit Bla. Si ſcheua ante lamed inuenia-

more ſemper proferenda. non habet obliquiorem ſe. producitur aũt cum iod ſuperadditur. Accedit quarta uocalis O. ſimpliciter ore rotundo enuncianda. cuius loco hebręi unum punctum ſuperponunt. & uocatur Holem. debetq́ʒ recte proferri atq́ʒ ſubtiliter. ut in addo. beneuolus. ſubdolus. E regione ſolet inueniri uox aliqua. quę ab o ad a declinet. ſitq́ʒ media inter o & a. ſed plus accedat ſono ad o quam camez ſupra memoratum. ideoq́ʒ uocatur Hatef Camez. Conſueuit autem ab indiſtincte proferentibus. ſemper loco ipſius o pronũciari. vt Codorlaomer rex Elamitarum. & ſubſcribitur lineamento ipſius Camez prępoſitis duobus punctis alternatiue inuicem conſtantibus ſic: Quinta Romanorum uocalis eſt V. ad quam uocẽ effingendã ſolet Vau accipi cũ puncto in uentre eius incluſo ſic ו uocatq́ʒ Surek. Collateralis eius eſt collectio labiorum. & ſcribitur tribus pũctis ſcalariter ſeu gradualiter ſibi inuicem ſubiunctis ſic ∴ & nominatᷓ kibuz. habetq́ʒ eum ſonum quem apud gallos V ſcilicet commixtione i uocalis. Eſt autem uox media inter v & i qualem olim gręci ſuę literę hypſilo dedere. Vnde ſolebãt in uentre ipſius v notam uocalis i ponere: ſic V. quam poſtea eximẽtes ſubteradnexuerunt ſic Y ut in harpyia. Deſcripſimus hebręorum uoces claras nouem numero. Reſtat alia vox ebes. obtuſa. & tam exilis. ut uel uix uel nunq́ʒ audiatur. et uocatᷓ ſeua. ſcribiturq́ʒ ad ſimilitudinem hatef ſupra oſtenſi. duobus pũctis alternatiue inuicem ſubiunctis ſic : Vnde ſolet quandoq́ʒ eo uocabulo hatef nuncupari. ut in hac dictione comprimo. ſeu amraphel. ſi per m labia claudas. non poteris ad ulteriorem ſyllabam procedere. niſi os rurſum aperueris. eaq́ʒ uocula quę tunc apertione labiorũ exoritur. quantulacũq́ʒ et quantumuis ſit breuiuſcula dicitur ſeua quaſi proferas comoprimo amaraphel. Eſt enĩ indiſcretus ſonus. qui propter ſui tenuitatem uix queat ſenſu apprehendi. Prępoſitur autem Hatef ſupra memoratum tribus uocibus. Patha. Camez. et Segol. & dicitᷓ hatefpatha. hatefcamez. & hateffęgol. ideſt rapidũ atq́ʒ uelox. indicatq́ʒ uocem correptam. Reponitur quãdoq́ʒ in he finali pũctus. qui relationem pronominalẽ ſignificat. & uocatur Mappik. ſed nihil ad pronunciationem pertinet.

EPILOGVS DE ELEMENTIS.

Complectamur itaq́ʒ breuibus. quę hucuſq́ʒ docuimus. ut cito dicta percipiant animi dociles. teneantq́ʒ fideles.

lingue sibilum sicut et quibusdam gentibus consuetudo est literam s. ore rustico et spumante proferre.

DE VOCIBVS.

Vnc ad secundã partẽ elemẽtorũ. quas esse uoces diximus. manũ apponamus. Est autem uox secũdum Aristotelem in libro de Anima secũdo. aeris respirati ab anima in partibus uocalibus percussio ad arteriam. Ea fit apud latinos quinque. apud Hebręos autem decem modis. Latini enim uocum notas cum cęteris literis insertas habent. Hebręi autẽ solũmodo habitu uocales literas in alphabeto. Voces autẽ actuales extra uersum alphabeti posuerũt. Quapropter aliud est apud eosdem uocalis. et aliud uox. Vocalis est litera quãprimũ apta in uocem arterialem prodire. adhibitis domicliorum suorũ uarietatibus. Sed uoces sunt puncta literis cohęrentia. quę rictum oris pro literarum diuersitate aperiunt. Vt autem uoces hebręorum clarius intelligas. procedam secundum uocales latinas. A.E.I.O.V. quarũ singulę una dempta. bifariam diuiduntur. scilicet in uocem subtilẽ siue rectam. et uocẽ grossam siue obliquam. et sic erũt uoces decem ut experiemur. A rectũ hac linea notat — soletq; pferri more italorũ. a. sicut in appello et affectus et parapside. dicitq; patha. A obliquum signat hoc lineamento ⁻ fitq; clausiore oris rictu. et a superiore declinat sono paululum. ad O germanis certe crebrum in loquẽdo. Vnde quam illi syluam uocant Orcyniam. Aristoteles eã in meteorologicis scribit Arcyniam. & uerius tanq; ab Harce idest pice cognominatã. Et quod gręcis marmaros a nobis marmor dicit. Medium est igitur per participationem inter a italicum. & o id quod vocamus camez. Sequitur uocalis secunda latinorum. E. cuius instar hebręi duo puncta tenent sic .. & uocatur zere. proferturq; subtilit vt E in epigrãmate. Erigone. Emãcipare. Enim. Ennula. Contra uero grossum imitantes sueuorum E. scribunt tribus punctis sic ∴ et nominatur Sęgol. declinat autem in pronunciando ab e ad a. ut si cupias inter e & a italicum aliquod per participationem inuenire medium. quasi earum uocalium cõmixtione. apte proferas Segol. dum tamen ab e incipias & in a desinas uno hiatu. sic sueui e pronunciant in error. ergo. extra. esse. tessara. Tertiam latinorum uocalem imitatur pũctus vnus subiectus sic · & uocatur Hirik. quę cum sit uox purę latinitatis

mitiua dictionũ denotãt ut חטספרגזעצרק, Accidentales autẽ quę ſimul etiam grãmaticas paſſiones atq; inflexiões deriuatiuorumq; formationes indicant et ſecundum Rabi Moſe Kimhi ſunt iſtę אתכנחמשליבן. Sed Rabi Moſe ben Gebirol ſic eas colligit. אני שלמה בותב. Accidentaliũ aliæ ſolent capitibus dictionũ præponi tantũ, ut אלבש alię uero tam in prĩcipio quam in fine reperiuntur, ut ת ב ן ח י ו ם Conſonantium item aliquę ſolent duplicem pronunciationis modum ſuſcipere. poſſunt enim uel leniter uel fortiter ꝑnunciari. & ſunt ſex בגרכפרת Quando enim quadam mollicie ac leui ſpiritu proferuntur. tunc aut ſupra capita earum ponitur uirgula iacens quæ nominatur raphe ſic — aut certe ſi nõ ſuperponatur nihilominus tamen ſuperpoſita intelligitur. Sic Beth. loco V conſonantis enũciatur. Caph. loco chi gręcę literę, quę apud nos ualet ch. Item Pe. loco phi quę valet. F. uel. ph. Similiter Thau. loco thita quę latinis ualet th. efficitq; in pronũciando hebraice linguam bleſam. Si enim ſupra thau lineam raphe iacentem conſpexeris. opertebit te in ſibilando linguam inter ſuperiores & inferiores dentes collocare. & ſonitũ emittere qualẽ anſeres ſolent cum iracundia mouẽtur ad uindictam. Contra uero enumeratę literæ ſi puncto in uentre poſito notẽtur. qui punctus Dagges nominat̃. tunc fortius ac duriuſcule nec ultra liquide pronunciantur. Solet enim pũctus dagges ita literas fortificare. ut ſæpe unica litera pro geminis habeatur. Duę uero ſunt quę neq; dagges neq; raphe ſuſcipiũt ſcilicet Teth et quf. Penultima autem Sin. dupliciter quoq; enunciatur. Si enim in ſiniſtro latere ſupraponatur ei punctus. exprimet uocem ſigma uel s acuto ſibilo. Quod ſi idem pũctus in latere dextro ſupraponatur. tunc emittet ſonitum aquę uehemẽtis ex altis rupibus impetu labentis et ſpumantis. unde illud poſthac breuitatis cauſa Sin dexterum uel s ſpumoſum ſiue ſpumans appellabo. ad ſignificandum ſpumantis aquę ſonitũ. quem & imitabimur cũ ſuperiores et inferiores dentes directe cõnectimus linguam a dentibus retrahẽdo. Eum ſonũ germani per ſch. Itali per ſci. Galli per x uł ch ſignificare conãt. Vnde literã ſin Italia ſcribit ſcin. Gallia etiam Celtica xin uel chin. et Sueuia ſchin. Quoq̃mõ ſcripſeris ĩtelligito pinguẽ ſpumoſum & lati-

rarum quędam ſunt uocales. quędam Conſonantes. Vocales appellant quę hiatu ſolo ex intimis pulmonibus aptę ſunt depromi. potiſſimum animi adminiculo fretę. Dicuntur autem uocales ad uocem exprimendã aptiores, nullo extraneo utentes inſtrumento, niſi tantũ ſpiritus uarietate. ut אוחיעה Domicilium tamẽ poſſident He & Heth in pręcordiis. Ain in gutture. Aleph et Iod in oris concauo. Vau in rictu. Ex his binę prodeunt aſpirationes. Lenis ut He. fortis ut Heth. ſicut apud gręcos Daſia & pſile. oriũtur quoq; diphthongi quędã. Nam Aleph et Vau. ſimiliter ain et vau faciunt o uel u. aleph & iod. ſignificant i uel e. Vau in fine ſine holem uel ſurek ſignificat digãma ęolicũ. et facit diphthongũ af uel ef. ſicut apud gręcos αυ et ευ Similiter iod in fine nõ punctatũ. facit diphthongũ. cõmiſcendo uocem i cum pręcedẽte puncto. ut hęc infra latius patebit. Et ſicut apud latinos i et u quandoq; ſunt uocales quandoq; conſonantes, ita vau & iod in hebręorum ſermone. Conſonãtes ſunt cum palati & labiorꝵ miniſterio utuntur. Vocales ſunt cum ſolo exprimuntur oris hiatu. Quando autem conſonantium numero habentur. tunc uel pro ſimplice aſſumunĩ conſonãte uel pro duplice, omnino ſecundũ doctrinã Priſciani Cęſarienſis grammaticę artis libro primo. Cõſonantes ſunt literę quę uocibus adiunctę, inſtrumentorum adminicula in pronunciando requirunt. Inſtrumenta ſunt, labia, lingua, dentes. et palatum. Conſonantium uero alię ſunt biformes alię uniformes. Biformes dicuntur quę ſub uno nomine duplices characteres poſſident. & ſunt numero quinq;. Caph. Mem. Nun. phe. Zade. Earum autem figurę quas in alphabeti uerſu poſitas cernimus. principales nominantur iſtę. כ מ נ פ צ quę in principio dictionum ſiue etiam in medio tantum locari debent. & nunquam in fine. Teminales autem figuræ dicuntur iſtę. ך ם ן ף ץ quæ ſolum in fine dictionum inueniuntur poſitæ. uno tantum uerſiculo excepto. Iſaiæ nono. Multiplicabitur eius imperium. ubi Mem terminalis dictionem inchoat. quod myſterium altiorem requirit indaginem. quam quæ ad grammaticum ſpectet. Reliquæ ſunt uniformes cunctę. quod vbique locorum una & ſola characteris ſpecie ſcribantur. Eſt et alia xxii. litterarꝵ partitio. Ex eis enim undecim ſunt ſubſtãtiales tantũ. & reliquę undecĩ ſimul etiã accidẽtales. Subſtantiales ſunt quę ſolũ pri-

nomen ingrediantur dictionem. sed q aptitudine sua prębeant applicationem uocis ad uocalia instrumenta. Iam uerum esse conspicis qd Stagirita philosophus in libri de cęlo uolumine tertio scripsit. elemẽtum esse in quod alia corpora diuiduntur. cum insit uel potentia uel actu. Inde literas iuxta Prisciani sententiam elementorum uocabulo nuncupauerunt. quia coniunctę literalem uocem quasi corpus aliquod componunt. et ingrediuntur quidem syllabas cũctę alphabeti literę potentia tantum. uoces autem actu ipso atq endelechia. sicut si essent literę colores. & puncta lumen. Ne igitur a consueta latinis semita omnino aberrẽ. quo nostri facilius aliena discãt Libuit elemẽta hebraica in duas parteis diuidere. Nam alia uocabimus literas. alia voces. Literę sunt alphabeti signa. Voces sunt addita pũcta. Nec mireris peregrina hęc & inaudita. oportet enĩ te in hebraicis aliť institui quam uel in grecis uel in latinis. quoniam ab illis diuersa est hebręorꝝ loquela. At qui ex Ammonii peripatetici sentẽtia. in suo de interpretatione Aristotelis commento. Cum gens quęlibet propriis utatur vocibus. peculiares etiam literarum notas ascíscit. nõ naturales sed positas. quę pro modo suę linguę constituti loco habeantur. Idq cernitur ea ĩ natione potissimũ. quę ut Cicero uoluit in oratiõe Pro. L. Flacco. semper romanis moribus fuit aduersa. quo fit. ut etiam cõtrario Romanis more scribere uideantur. Latini enim a sinistra scribunt ad dexteram. Iudęi uero a dextera ad sinistram. Et sicut Aegiptii dexterius se grecis scribere iactant Herodoto authore in libro cui titulus est Euterpe. ita Iudęi sese dextrorsum. Latinos autem sinistrorsum ducere calamum arbitrantur. quod putãt lapidum et seminum iactu patere. Accedit etiam commodum. quod Beth. Caph. Lamed. Phe. et Quf. hoc est. B. C. L. P. & Q. conuersis inter se figuris pingũt Latini atq Iudęi. ut facile credas in hoc Rudimentorũ libro sępe alienis & insuetis pręceptionibus opus fore.

DE LITERIS.

Vdiuisti elementorum diuortia. bifariam separata. Primae partes literarum sunt. Vocum puncta secundas obtinent. De primis est priore loco dicendum. Lite

a

DE ELEMENTIS.

d

Vas et uiginti hebrǫorū literas esse. per quas scribimus omne quod hebraice loquimur. non solum Iudǫorū dogmata. uerumetiam christianorum prǫcepta suut testes. quod Syrorum quoqꝫ lingua et Chaldǫorum. authore Hieronymo approbat. Eorum elementorū hoc modo notantᷣ figurǫ nominaqꝫ.

vau	he	daleth	gimel	beth	aleph
v		d	g	b	a
ו	ה	ד	ג	ב	א
lamed	caf	iod	teth	heth	sdain
l	c	i	t	h forte	z
ל	כ	י	ט	ח	ז
zade	pe	ain	samech	nun	mem
z	p	a	s	n	m
צ	פ	ע	ס	נ	מ
		thau	sin	res	quf
		t	s	r	q
		ת	ש	ר	ק

Quod autem Socrates in Cratilo Platonis cum Hermogene loquitᷣ. Qꝫ elementorum nomina proferimus. ipsa uero elemēta nequaquā. id per quam maxime in hebraicis locum habet. uis enim literǫ sola dictionibus inseritur. uox autem ipsius deforis subiungitur. nam aliud nihil Beth. Vau. Mem. et Pe exprimūt. nisi labiorum gesticulationē. sicut Daleth. Teth. Lamed. Nun. Thau linguǫ impulsum. et Zain. Samech. Sin. Res. Zade. dentium exibilantem crepitum. Similiter Gimel. Caph. Quf. & Iod consonans. palati vuulǫqꝫ commotionem. Hǫc illarum est uirtus literarum atqꝫ potestas. non ut totǫ secundum

deinceps altiora deo annuente daturus. quę ad arcanam Pythagorae disciplinam et artem Cabalisticā deseruiunt. a nemine prorsus intellecta nisi hebraice prędocto. Recte uero sperauerim quoslibet religionis christianę studiosos nō tā libenter a Iudęis quā abs te sacerdote & a memetipso quanq̄ uxorio ista suscipere Rudimenta hebraica. quippe utrisq̄ christianis et ex parētibus christiāis Georgio & Elissa Phorcēsis municipii ciuibus ꝓgnatis. Hortor ergo te mi Dionysi. ut ad laudē & gloriā dei optimi maximi. atq̄ utilitatē sacrę scripturę. simul etiā ad pręparationē abstrusissimarꝫ artiū. et antiq̄ssimę priscorꝫ philosophię hunc librum pluribus idoneis industriisq̄ hominibus impertiaris. quatinus auxiliare nomen dei summi cōspicue agnoscatꝰ. diligenter ametur. & feruētissime laudetur. quod est benedictum in sęcula. Nunc in calce pręfationis hoc unū admonuisse te uelim. quod hic liber contrario latinis more legēdus est. Qui enim primus putatꝰ quinternio. is ultimus extat. Transuersandus igitur liber est. et secundum singula eius folia a dextera legēdus ad sinistram. Eodem modo quęcumq̄ sunt hebraice scripta. suum a dextera ad sinistram sumunt tramitem. In ipsis autem foliis quęcumq̄ latina scribuntur. ea more latinorum a sinistra leguntur ad dexteram. Hęc tu notabis quam diligentissime. Nos iam ad elementa ipsasq̄ literas pergimus.

scripsi cui titulus extabat μικροπαιδία idest Micropędia. eã anno post pictonibus Gallię Aquitanis publice legi atq; illic in Iure Ciuili Cathedram merui. Regressus inde in Sueuiam uxore mihi ducta sumpsi Doctoris insignia. populares causas apud tribunalia & iudices exercens. Cumq; me ad Serenissimum Imperatorem Fridericum tertiũ inclytus princeps Eberhardus Probus is qui postea in splẽdidissimis Vangionũ Comitiis a Max. Aemiliano Romãorũ rege uno imperii consensu Dux primus Vuirtenbergensium auctoratus est. de cuius patriciis ego quoq; Consul eram. Tum reperi ea in legatione Iudęũ doctum simul atq; literatũ nomĩe Iacobũ Iehiel Loans imperiali munificẽtia & doctorem Medicinę et Equitem auratũ. Is me supra quã dici queat. fideliter literas hebraicas primus edocuit. Post uero legatus Rhomã ad Alexandrum sextum qui reliqui fuerant ea in lingua canones. eos a Cesinatensi Iudęo scilicet Abdia filio Iacobi sphurno petiui qui me quotidie toto legationis tempore perquã humaniter in hebraicis erudiuit nõ sine insignis mercedis impendio. Quod iccirco germane frater ad te scribo ut animaduertas. et sępius cũ tua mẽte reuoluas. quantis laboribus temporibus & impensis hebraicę linguę sola initia sortitus sim. quę tibi nunc longe uberiora trado quam acceperim. Dictionariũ enim hebraicũ multo & acri studio solus cõfeci. & exercitamẽta cętera quę tibi et oculis et animo uidere licebit. Sane recordatus miseros nostra ętate Iudęorũ casus. qui non tam ex Hispanię quam etiã Germanię nostrę finibus pulsi. cogũtur alias sibi sedes quęrere atq; ad Agarenos diuertere. quo futurũ est ut tandẽ hebraica lingua cum sacrarum literarum magna pernicie penes nos posset desinere atq; euanescere. mecũ ipse cõstitui ad tradendã Christianis hebraici sermonis peritiam hoc libro prima fundamenta iacere pro Clementis papę quinti sacra constitutione de magistris lata. Quod cum ante me inter latinos nemo fecisse appareat. Spero inde gratiam haud mediocrem & apud posteros laudẽ absq; inuidia non intermoriturã consequi. Tribus itaq; uoluminibus totũ negotium adiuuantẽ deo conficiam. Primum erit de literis. syllabis. & dictionibus usq; ad ea uocabula quę a K incipiũt. Secundũ de dictionibus inchoantibus ab. L. usq; ad finem uocabularii. Tertium de arte grammatica et eius exercitatione. Inscriptio huius libri est de rudimentis hebraicis eo q̃d non iam doctis sed rudibus ac erudiendis ea uolumina cõposuerim.

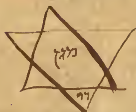
rem maiores nostri fugerũt. qui prope mea sentẽtia est infinitus. uel suę dignitati putauere impar, quod summis diuinarum humanarũq; rerũ disciplinis relictis, quasi ludi magistri ad puerilia elementa se cõuerterẽt. Ego miseratus tam sanctas literas. indolui mea ętate studiosos diutius hebraicę linguę sciẽtia carere. quapropter illorũ ingenio fauens ausussum. licet supra modum forsan temere. primus omnium & tam graue pondus meis humeris imponere. & simul offerre me latratibus mordaciũ. utinam iudaicis solũ. Neq; a dignitate uiri docti reputaui alienum. ad elemẽtaria consortia declinare Aurelii Opilii exemplo. qui non est dedignatus post philosophiam primo. deinde artem rhetoricam. nouissime grãmatica sectari. Nihil aliter de Ateio Pręxtexato philologo Suetonius Trãquillus testat. Simile quoq; de Valerio Catone qui dictus est Latina Syren. Fateor itaq; circa literarum rationem. puerorũ esse studia. et esse me etiã eo nunc prouectũ. ut partim me philosophũ partim iurisconsultum arbitrentur. his de causis maxime. tum quod ex Capnione nostro quẽ ędidimus de uerbo mirifico non nihil quod uerę philosophię accedat sibi persuadeãt posse exaudari. tum quod iam annos cõplures super fortissimis sueuis confoederatos principes dignitatem triumuiratus. nõ ambitione sed electione mera sim consecutus. eumq; honorem usq; in hunc diẽ seruare me sentiant inconcussum atq; sanctũ. attamẽ nihil me huius elemẽtarię artis dispudet. quoniam ab ineunte protinus adulescentia illudipsum ex usu mihi fuit estq; in more semper. contemplationibus magnis ludicras disciplinas adiũgere. semper discendo docere si non summos uiros. at infimateis. Postea enim q̃ anno ætatis meę duodeuigesimo Prisciani Cęsariensis literaria studia in schola Parisiorum aggressussum. biennio post apud Rauracos dictionariũ collegi. quẽ appellaui Breuiloquum. eo tempore atq; eodem Basileę cis Rhenũ in loco sub Andronico Contoblaca natione gręco linguam gręcam didici. quam elapsis inde quatuor annis inter Gallos primo apud Genabũ quas nũc Aurelianas uocant seminaui. ubi tempore protracto et Iuri Ciuili dedi operã. et fui a doctoribus honore Papinianistarũ decoratus. Anno Dñi. M.CCCC.LXXIX. Vide mi frater quanta circumspectione uitam duxi Nam uniuersam stipem quam discendo impendi. docendo acquisiui. simul enim & didici latinorũ iura & docui gręcorum pręcepta. de quibus tunc artem grammaticã gręce con-

[redacted] PHORCENSIS LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM DE RVDIMENTIS HEBRAICIS LIBER PRIMVS

Erſępe mihi cogitanti de cõmuni ſacrarum literarꝝ iactura
p Dionyſi frater. quę cum multitudine ſophiſmatum annis ſu
perioribus tum maxime nunc propter eloquentię ſtudium
& poetarum amœnitatem non modo negliguntur. uerumetiã a quã
plurimis cõtẽptui habentur. in mentẽ uenit tandẽ oportuni cuiuſdã
remedıȷ. ne ſancta biblię ſcriptura uel aliquando tota pereat. et ſimul
animarum noſtrarum progreſſus cum ſuaui cantu Sirenum quas ne
Vlyſſes quidẽ audiret ad inferos abeat. Ad iſtũ autem modũ ei peri/
culo ſuccurrendũ putaui. Primum omnium. cum ſit in animis noſtris
(neſcio unde) inſitũ multę uarietatis deſyderiũ. quo fit ut uerſet in ore
illud adagium. uileſcit quotidianũ. erit neceſſe ueterem ſanctarꝝ lite/
rarum dignitatem in nouam faciem latinis hominibus hactenus inco
gnitam reuerti. ut nimia familiaritate quotidianę lectionis exploſa.
nouum & natiuũ in diuina ſcriptura dicendi genus. quale os dei locu
tum eſt. noſmetipſi non ſine quadã inauditi ac recentis nuper ſtudıȷ
admiratione apprehendamus. Tunc enim tollit omnium interpreta
tionũ cõmune faſtidium. cum illa ipſa ueteris teſtamenti biblia in ſua
primordiali hoc eſt hebraica lingua. & legi a noſtris et ĩtelligi poſſit.
haud ſecus neq; alio more atq; primaria eius inſtitutio a ſummo rerꝝ
conditore inchoata deſyderat. Quod plane fieri nequit. ſi non prius
hebraicorum uocabulorum proprietatem et uerã conditionẽ ſermo
nis a quo fonte omnis theologia ſcaturiuit auido conatu libenter aſſe
quamur. Cuius doctrina quamuis ſit puerilis. tamen quia ſubtilior
quędam cognitio quam ea literarum ratio alit. conſuetudo hebraicæ
loquelę ac uetuſtiſſimorum librorum lectio crebra confirmat. ex ea
pręceptione oritur. nõ tantum nõ uenit contemnenda. uerum etiam
tanq; omnium pręſtantiſſima non aliter quã liberi noſtri infantes ex/
oſculanda. et totis brachıȷs amplexanda. Cum igitur hebraicę bibliæ
paſſim in Italia imprimãtur. quas ſibi quiſq; pauco ęre mercari facile
queat. neq; tamẽ ex omĩ literatiſſimorꝝ hoĩm numero in hũc uſq; diẽ
inuẽtus ſit unus uel itẽ alt. qui ꝑ ſctiſſima theologia linguã hebraicã
grãmaticorꝝ more chriſtianis demõſtraret. fortaſſe q̃d uſ tantũ labo/

PRINCIPIVM

LIBRI

Jo: Reuchlin Phorcensis - de rudimentis hebraicis libri tres
Phorce in aedibus Th: Anshelmi 1506.